STUDIA THRACICA 14

SOUTH-WEST UNIVERSITY
***Neofit Rilski* - Blagoevgrad**

CENTRE OF THRACOLOGY
Prof. Alexander Fol
by the Institute for Balkan Studies&Centre of Thracology at BAS - Sofia

STUDIA THRACICA 14

Kalin Porozhanov

The Odrysian Kingdom, the *Poleis* along its Coasts and Athens from the End of the 6th Century until 341 BC

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
***Неофит Рилски* - Благоевград**

ЦЕНТЪР ПО ТРАКОЛОГИЯ
проф. Александър Фол
към Института за балканистика с Център по тракология при БАН - София

КАЛИН ПОРОЖАНОВ

ОДРИСКОТО ЦАРСТВО, ПОЛИСИТЕ ПО НЕГОВИТЕ КРАЙБРЕЖИЯ И АТИНА

от края на VI век до 341 г.пр.Хр.

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „НЕОФИТ РИЛСКИ"

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

проф. д.ист.н. Валерия Фол,
проф. д.ист.н. Кирил Йорданов,
проф. д.ист.н. Димитър Попов

EDITORIAL BOARD:

Prof. Dr.Hist.Sc.Valeriya Fol,
Prof. Dr.Hist.Sc. Kiril Jordanov,
Prof. Dr.Hist.Sc. Dimitar Popov

© Калин Стойнев Порожанов - автор, 2011
© Одриското царство, полисите по неговите крайбрежия и Атина от края на VI век до 341 г.пр.хр.

ISBN 978-954-680-752-6

Университетско издателство „Неофит Рилски", 2011
Благоевград, 2011 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ **9**
§ 1. Империите 11
§ 2. Полисите-градове, полисите-емпориони и тракийските тържища 14

ПЪРВА ЧАСТ
АТИНСКАТА *АРХЕ*
И ПОЛИСИТЕ, НЕЙНИ ЧЛЕНОВЕ,
ПО КРАЙБРЕЖИЯТА НА ОДРИСКАТА *БАЗИЛЕЯ*

I ГЛАВА
АТИНСКАТА ИМПЕРИЯ - *АРХЕ* (454-404 г.пр.Хр.) **19**
§ 1. От Делоската *симахия* към Атинската *архе* 20
§ 2. Атинските трибутни листи 24
§ 3. Полиси по крайбрежията на Одриската *базилея* в Атинските трибутни листи 31

II ГЛАВА
ПОЛИСИ ОТ АТИНСКАТА ИМПЕРИЯ - *АРХЕ*
ПО КРАЙБРЕЖИЯТА
НА ОДРИСКАТА ИМПЕРИЯ - *БАЗИЛЕЯ* **39**
§ 1. Полиси от Хелеспонтийска данъчна област 40
1. Византион 40
2. Селимбрия 42
3. Даунион тейхос 44
4. Перинт 46
5. Дидюмон тейхос 49
6. Бизанте 51
7. Серейон тейхос 53
8. Общи и специфични данъчни проявления 56
§ 2. Полиси от Тракийска данъчна област 58
1. Дейре 58
2. Енос 60
3. Самотраки 63
4. Сале 66
5.Зоне 67
6. Дрюс 70
7. Маронея 72
8. Дикая при Абдера 74
9. Абдера 77
10. Общи и специфични данъчни проявления 79
§ 3. Полиси от Понтийска данъчна област 81
1. Аполония 81

ВТОРА ЧАСТ
ЦАРСТВОТО НА ОДРИСИТЕ
И ПОЛИСИТЕ ОТ*АРХЕТА*
ПО НЕГОВИТЕ КРАЙБРЕЖИЯ

III. ГЛАВА
ВЛАДЕТЕЛСКИТЕ РЕЗИДЕНЦИИ **83**
§ 1. Северно Мраморноморие 85
§ 2. Тракийско море 92
§ 3. Югозападно Черноморие 100
§ 4. Горнотракийска низина 120
§ 5. Обобщение 122

IV. ГЛАВА
ДОПУСТИМИ ДАНЪЧНИ ОТНОШЕНИЯ
НА ПОЛИСИТЕ С ОДРИСКОТО ЦАРСТВО-ИМПЕРИЯ,
СПОРЕД АТИНСКИТЕ ТРИБУТНИ ЛИСТИ **127**
§ 1. Полиси от Хелеспонтийската данъчна област 128
§ 2. Полиси от Тракийската данъчна област 132
§ 3. Полиси от Понтийската данъчна област 138
§ 4. Обобщение 140

V. ГЛАВА
ЦАРЕТЕ И ПОЛИСИТЕ от края на VI и през V в.пр.Хр. **145**
§ 1. Цар Олор 146
§ 2. Цар Терес I 150
§ 3. Цар Спарадок 160
§ 4. Цар Ситалк 167
§ 5. Цар Севт I 178

VI. ГЛАВА
ЦАРЕТЕ И ПОЛИСИТЕ от края на V в. до 341 г.пр.Хр. **189**
§ 1. Цар Меток/Медок/Амадок I и неговият парадинаст - архонтът/владетелят на Приморието Севт (II) 190
§ 2. Цар Хебризелм 209
§ 3. Цар Котис I 218
§ 4. Цар Керсеблепт 232

ЗАКЛЮЧЕНИЕ **245**

ПОСЛЕСЛОВ **247**

РЕЗЮМЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК **252**

СЪКРАЩЕНИЯ **281**

АНТИЧНИ АВТОРИ И
ЕПИГРАФСКИ СБИРКИ **282**

ЛИТЕРАТУРА **284**

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION **9**
§ 1. The Empires 11
§ 2. The Polis-States, Polis-Emporia and the Thracian Marketplaces 14

PART ONE
THE ATHENIAN *ARCHE*
AND THE *POLEIS* BELONGED TO IT
ALONG THE COAST OF THE ODRYSIAN *BASILEIA*

CHAPTER ONE:
THE ATHENIAN EMPIRE - *ARCHE* (454-404 BC) **19**
§ 1. From the Delian *symmachia* to the Athenian *arche* 20
§ 2. The Athenian Tribute Lists 24
§ 3. The *Poleis* along the Coasts of the Odrysian Kingdom in the Athenian Tribute Lists. 31

CHAPTER TWO:
POLEIS OF THE ATHENIAN EMPIRE-ARCHE ALONG THE COASTS OF THE ODRYSIAN EMPIRE-*BASILEIA* **39**
§ 1. The *poleis* of the Hellespontic tax district 40
1. Byzantion 40
2. Selymbria 42
3. Daunion Teichos 44
4. Perinthos 46
5. Didymon Teichos 49
6. Bisanthe 51
7. Serrion Teichos 53
8. Common end specific tax activities 56
§ 2. The *poleis* from the Thracian tax district 58
1. Deire 58
2. Ainos 60
3. Samothrace 63
4. Sale 66
5. Zone 67
6. Drys 70
7. Maroneia 72
8. Dikaia at Abdera 74
9. Abdera 77
10. Common end specific tax activities 79
§ 3. The *poleis* from the Pontic tax district 81
1. Apollonia 81

PART TWO
THE KINGDOM OF THE ODRYSAE AND THE *POLEIS* OF THE *ARCHE* ALONG ITS COASTS

CHAPTER THREE:
THE DYNASTIC RESIDENSES **83**
§ 1. The Northern Coast of the Sea of Marmara 85
§ 2. The Thracian Sea 92
§ 3. The Southwestern Black Sea Region 100
§ 4. The Upper Thracian Plain 120
§ 5. Summary 122
CHAPTER FOUR:
HYPOTHETICAL TAX RELATIONS OF THE *POLEIS* WITH THE ODRYSIAN KINGDOM-EMPIRE, ACCORDING TO THE ATHENIAN TRIBUTE LISTS **127**
§ 1. The Hellespontic Tax Area 128
§ 2. The Thracian Tax Area 132
§ 3. The *Polis* Apollonia from the Pontic Tax District 138
§ 4. Summary 140
CHAPTER FIVE:
THE KINGS AND THE *POLEIS* from the Late 6th and 5th Century BC **145**
§ 1. King Oloros 146
§ 2. King Teres I 150
§ 3. King Sparadokos 160
§ 4. King Sitalkes 167
§ 5. King Seuthes I 178
CHAPTER SIX:
THE KINGS AND THE *POLEIS* from the End of the 5th Century BC until 341 BC **189**
§ 1. King Metokos/Medokos/Amadokos I and the Ruler of the Coastal Region Seuthes (II) 190
§ 2. King Hebryzelmis 209
§ 3. King Kotys I 218
§ 4. King Kersebleptes 232
CONCLUSIONS **245**
EPILOGUE **247**

ENGLISH SUMMARY **252**

ABREVIATIONS **281**
ANCIENT AUTHORS AND EPIGRAPHIC COLLECTIONS **282**
BIBLIOGRAPHY **284**

Началото на Летния университет *Странджа планина и нейната роля в преноса на култури и цивилизации Изток-Запад* като форма на теренни изследвания, съчетани с обучение на студенти, е поставено от проф. д.ист.н. Александър Фол през 2002 и 2003 г., като съвременно продължение на теренните експедиции и програми *Странджа - Сакар, Аполония - Странджа* и *Месамбрия - Хемус* на Института по тракология при БАН, провеждани през 70-те и 80-те години на XX век, в които К. Порожанов има активно изследователско присъствие. В този Летен университет участват не само учени от Института/днес Център по тракология, но така също - преподаватели и студенти от други университети, един от които неизменно от 2003 г. до 2011 г. включително е и екип от ЮЗУ „Неофит Рилски" - Благоевград, работещ по проект *Югоизточна Европа в Древността - Приморска Странджа,* с ръководител проф. д.ист.н. К. Порожанов и участници доц. д-р В. Китанов, гл. ас. Ал. Портalски, както и студенти от I курс на специалност История.

Значителна част от постиженията в тази книга са резултат именно на теренните обходи на автора с негови колеги, по време на Летния университет, в българска и турска Странджа и нейните крайбрежия на Черно, Мраморно и Тракийско море.

Летен университет *Странджа' 2003* - НАЧАЛОТО
гр. Малко Търново, Бургаска област

ПРЕД ЧИТАЛИЩЕТО

проф. д.ист.н. КАЛИН ПОРОЖАНОВ и проф. д.ист.н. АЛЕКСАНДЪР ФОЛ (в средата),
в дясно: инж. Иван Иванов - кмет на Община Малко Търново и проф. д.ист.н. Валерия Фол - УниБИТ и Център по тракология при БАН;
в ляво: Георги Диков- директор на училището в гр. Малко Търново;
на втория ред - гл. ас. д-р Александър Портalски и доц. д-р Валентин Китанов - ЮЗУ,
Мая Аврамова - Център по тракология при БАН,
на третия ред и в страни - студенти от специалност ИСТОРИЯ на ЮЗУ.

ВЪВЕДЕНИЕ

Изследванията върху морската история и култура на Древна Тракия и траките през последните три десетилетия позволиха да се формулира и наложи в науката терминът *Тракия Понтика* (Карайотов Ив. 1984, 65; Fol Al. 1996, 1-12; Porozhanov K. 2000, 27-40). Именно във връзка с това, тук в България, в гр. Созопол, където е седалището на националния *Център по морска история и подводна археология,* се проведоха осем международни научни симпозиума под този надслов (Порожанов К. 2003, 58-64).

Културно-историческата контактна зона *Тракия Понтика* е не само Западното Черноморие, както обикновено се мисли, а означава изобщо *Морска Тракия* или *Тракия на моретата. Тракия на моретата,* защото освен Европейска, добре се знае, макар че обикновено се забравя, че има и Азиатска Тракия. Това означава, че европейските и анатолийските тракийски крайбрежия се мият от водите на Черно море, на Мраморно море, което е вътрешнотракийско (Strab. XII, 4,4), а така също и от - Егейско море (Карайотов Ив. 1984, 65; Порожанов К. 2001, 61-69). Тоест, траките са обитателите на началата на два континента - в Европейския Югоизток и Малоазийския Запад/Северозапад.

Резултатите от напредналите подводни археологически проучвания по Българското Черноморие позволиха да се говори за прототракийско и тракийско мореплаване V - II хил.пр.Хр. (Порожанов К. 1999, 169-172; 2001, 61-69). Тоест, няколко хилядолетия наред преди елинското заселване през VIII - VI в.пр.Хр.

Те добиха още по-реални измерения с разчетените около 60 тракийски лични, топографски и етносни имена върху плочки с Линейно писмо А и предимно с Линейно писмо Б, от полуостров Пелопонес (двореца в Пилос) и остров Крит (двореца в Кносос). Датировката на Линеар А е XVIII - XVI в.пр.Хр., а на Линеар Б е XV - XII в.пр.Хр. Това означава, че през II хил.пр.Хр. траки са плавали в Южна Егеида и са общували със съвременниците си от Минойския Крит и Ахейска/Микенска Гърция (Soesbergen P. van 1979; 1982; 1983; Duridanov Iv. 1985; Best J. 1989; Pelekidis Ch. 1994, 98; Порожанов К. 1998, 15-22).

Тези достигнати исторически изводи продължиха да се потвърждават от непрестанно увеличаващия се брой надписи на Линейно писмо от самата Европейска Тракия. Това са случаите: с Шпулата от Бургас (Гълъбов Ив. 1956, 151-157), Рондела от остров Самотраки (Matsas D. 1991, 159-179), Шпулата от село Драма, Ямболско (Lichardus J. Al. Fol, L. Getov, F. Bertemes, R. Echt, R. Katinčarov, Il. Iliev. 2000, 162-165; Лихардус Ян, Ал. Фол, Л. Гетов, Ф. Бертемес, Р. Ехт, Р. Катинчаров, И. Илиев. 2001, 167-169), линейните знаци върху металните слитъци с форма на опъната волска/овча кожа като: златно-сребърният - от водите на нос Калиакра, медният - от село Черково, Бургаско, единият от двата медни слитъка от Елховско, както и върху каменни котви с отвори от Шабла, Калиакра и Созопол; всичките те с датировка във II хил.пр.Хр. (Порожанов 2001, 64-65).

В последните десетилетия, все повече, се откриват археологически данни за презморските връзки на траките от Европейска Тракия - на север и особено на юг - и за вековете от края на II и началото на I хил.пр.Хр. (Стоянов Т. 2000, 50-61; Агре Д., Д. Дичев 2006, 26-28; Bouzek J., 2007, 109-120; Агре Д. 2008, 156-158), потвърждаващи писмените сведения за тракийската таласократия (Порожанов К. 1984, 19-22; Йорданов Ст. 2001, 31-46; Bouzek J. 2007, 109-120).

И така, ако за хилядолетията и вековете преди т.нар. Гръцка колонизация (VIII - VI в.пр.Хр.) тракийското корабоплаване и презморски отношения се приемат за доказани, то за времето, свързано със и след заселването на елини по тракийските крайбрежия се виждат и се мисли само за новозаселилите се, а траките и тяхното отношение към морето биват *оставяни настрана.* Това, несъмнено, се дължи на възхищението на антиковедите от *елинското чудо* полиса, възхищение - идващо още от времето на Ренесансова Европа.

Изследването на писмените извори, включително и епиграфските паметници, а в последните години и на археологическите -, позволи да се види как стои въпросът с отношението на траките към морето във времето на и след създаването на елинските апойкии и формирането им като полиси по тракийските крайбрежия.

Тук е мястото и сега е времето да отбележа, че ако елините през тези векове (VIII - VI в.пр.Хр.) създават и започват да живеят в нов вид държавностна формация - свързана с обезличаването и изчезването на много места на царската институция и установяването на различни форми на самоуправление - наречена *полис,* то траките остават да живеят по старата традиционна форма на държавен живот, наречена *етносна,* т.е. по *етноси,* по-известни в съвремието ни с неточния термин *племена.* През IV в.пр.Хр. Аристотел (384 - 322 г.пр.Хр.) ще обясни това като каже, че елините живеят *по полиси* с различни форми на самоуправление, но в миналото са живели *по етноси* и са били управлявани от царе, а *варварите* - тоест включително и траките - са живели и сега живеят (по негово време - К.П.) само *по етноси* и се управляват еднолично от царе (Aristot. *Polit.,* 1252b).

За да се настанят със своите малки полисни държави сред значително по-големите, етносните тракийски държави, още с идването си по тракийските крайбрежия, елините трябва да получат съгласие и благословия от местния бог и владетел (Карайотов Ив. 2000, 66-69; Порожанов К. 2002, 219-224).

Споменатите по-горе държавностни различия и този факт ще предопределят, до голяма степен, следващия развой на многовариантност на отношенията, между елинските *полисни* и тракийските *етносни* държави. Това са отношения, засягащи основно жизненоважното владеене на морските пристанища с техните пазари и използването им, преди всичко, като търговски пунктове не само от елините, но и от траките.

На единия край на тези варианти в отношенията стои крайбрежният елински полис, който ще се стреми да съществува и да се облагодетелства от взаимоизгодни добросъседски отношения със съседната етносна тракийска държава, която има своите крепости-резиденции на морските брегове. Тук става дума за крайбрежията на Черно, Мраморно и на Тракийско море в Северна Егеида.

ВЪВЕДЕНИЕ

На другия край стои голямата, спрямо полиса, етносна тракийска държава, която, макар че има своите владетелски резиденции и на трите морета, се стреми да налага интересите си над елински полиси по своите крайбрежия, защото тук се преплитат отношения, които засягагат основно жизненоважното владеене на морските пристанищни градове и експлоатирането им, най-вече, като активно функциониращи търговски центрове.

Конкретните варианти между тези два полюса - както във времето на Античността, така и в тракийското пространство - са, в по-голяма или в по-малка степен, съчетание между тях.

§ 1. ИМПЕРИИТЕ

След края на VI и особено от средата на V в.пр.Хр., Одриското царство в Европа играе активна роля и успешно се вписва в развитието на тенденциите в международните отношения. Тези тенденции очертават налагане на държави с централизирано царско управление над подани етноси и над полиси, които са със свое нецарско, гражданско самоуправление. Те обуславят културно-исторически и тяхната взаимна зависимост и взаимна обвързаност.

Това се случва най-напред в Мала Азия през VI в.пр.Хр. с контрола на Лидийското царство над местните етноси и над елинските полиси по Анатолийското крайбрежие, а сетне и с Персийското царство, наложило, след Лидия, властта си над същите тези местни етноси и полиси. От края на VI и през първите десетилетия на V в.пр.Хр. Персийското царство се стреми да разшири географския периметър на контрола си като се настани и в Европа.

Проявите на разширяване на властването над и извън собствените етнически граници, и особено инкорпорирането на полиси в икономиката на Лидия и Персия, превръщат тези царства в империи. Те поставят началото на една епоха, която продължава до 20-те години на IV в.пр.Хр и се нарича пред- или протоелинистическа, тъй като ярко изразява тенденциите, които ще се развият до край през същинската елинистическа епоха (от 20-те години на IV в.пр.Хр. до 20-те години на I в.пр.Хр.). В тези два века на пред- или протоелинизъм (средата на VI - 20-те години на IV в.пр.Хр.) полисите по крайбрежията на царствата-империи се разделят в различна степен със своята автономия. И това става заради техните пазарни икономики, които са с най-високо развити за времето си стоково-парични отношения. На тези интензивно работещи пазарни градски стопанства се налага да обслужват и империите.

От средата на V в.пр.Хр. насетне, подобно на Лидия и Персия в Мала Азия, Одриското царство -*базилея* в Югоизточна Европа, от етносна държава, в която царят властва само над собствения си етнос, се превръща в империя. Тази империя властва вече и над други етноси - в случая по-малки тракийски етносни държави и елински полиси по собствените морски крайбрежия, които са контролирани чрез владетелските резиденции, намиращи се, както по тези брегове, така и на континента, недалеко от Тракийско, Мраморно и Черно море.

Подобни имперски процеси в Югоизточна Европа се наблюдават и на запад от Одриската *базилея*. Те са свързани с развитието на Македонското царство, от средата на V в.пр.Хр., което също властва над съседни етноси и елински полиси на и около Халкидическия полуостров в Северозападна Егеида. Тук, обаче, има една важна разлика. Докато одриските царе имат свои собствени владетелски резиденции по крайбрежията на Тракийско, Мраморно и Черно море, то континенталната държава на македоните се налага по-бавно и по-трудно над елински полиси, защото тя няма излази със собствени владетелски резиденции на морските крайбрежия, където са полисите. Макар, че има сериозни опити за властване над някои полиси от Халкидика и Пиерия още при Пердикас II (455/454 - 414/413 г.пр.Хр.) и Архелай (414/413 - 400/399 г.пр.Хр.), реално едва Филип II, цар на Македония от 359 до 336 г.пр.Хр., ще успее да стъпи безапелационно и трайно на морските брегове, чрез властване над големи и стратегически важни елински полиси, най-напред от и около Халкидика, а сетне и извън тези предели.

В империя се превръща, обаче, и съюзът на полиси, така наречената Делоска *симахия,* оглавен от Атина още през 478 г.пр.Хр. От средата на V в.пр.Хр. с*имахията*-съюзът става *архе*-империя. Чрез имперското си поведение спрямо съюзните полиси, Атина реално също отнема в различна степен част от тяхната автономия, както преди това са сторили Лидия и Персия, спрямо полисите в Анатолия. Другата значима елинска империя по това време се нарича Пелопонески съюз и е с хегемон Спарта. Третата - е Беотийският съюз, който оглавяван от Тива на Пелопид и Епаминонд, ще проблесне за кратко през IV в.пр.Хр., преди всичко за да сломи Спарта, но без да остави трайна диря в международния политически живот.

Така, в тази историческа обстановка, при съществуването на империите - било то неелински или елински, полисите по крайбрежията на Западна Анатолия и Югоизточна Европа са принудени да се разделят частично с една от съкровените черти на полисната държавност *автономията.* Това много добре е видяно и противоречиво оценено още от античните автори. То добре е анализирано и от съвременните антиковеди, като компетентно е отразено в капиталния Инвентарен свод на архаичните и класическите полиси (Inventory 2004, 20).

Голяма част от полисите по крайбрежията на Одриската *базилея*-империя, от средата до края на V в.пр.Хр., се включват, доброволно или насила, като данъкоплатци в Атинската империя-архе. Това продължава през първата половина на IV в.пр.Хр. и при Втората Атинска империя. Развитието на икономиката на Одриското царство, от етносна в имперска, по същото време (от втората половина на V и първата половина IV в.пр.Хр.), налага в развиващата се имперска политика на одриските царе те да облагат с данъци не само поданите етноси, но и елински полиси по крайбрежията на *Базилеята.* Точно така, както това правят лидерите на другите споменати империи. Облагането на елински полиси с данъци в пари, чрез сечените от тях монети, е наложително за империите, защото облагането на подани етносни държави е в натура или най-много във вид на предметни съкровища. И още нещо, което е изключително важно, налагането над полисите, които са с високо развити стоково-парични отношения, отваря техните пазари за стоките на царската икономика и обмена на нейните продукти, които се

реализират в пари - както за събиране на съкровища, така и за печеливши външно-икономически връзки, извън границите на собствената империя.

Империята и полисът са двете основни исторически характеристики на Древния свят от Западна Азия и Европа през I хил.пр.Хр. Те се противопоставят, но и съсъществуват поради взаимноизгодни реалности и за двете страни. Като правило империите от I хил.пр.Хр. представят и развиват завладяването на все по-големи територии с експлоатиране на населението им и поставянето му в някаква зависимост. Това е една тенденция в обществеото развитие, която се заражда през II-то хил.пр.Хр., видяна чрез Хититската империя в Анатолия и Египетската - от епохата на Новото царство. Полисите, през I хил.пр.Хр., като новоформираща се държавна форма, първоначално се оказват щастливо изключение от това правило.

По ред стекли се исторически обстоятелства, царската институция в етносните общества на бъдеща и неназована все още Елада, от края на II и началото на I хил.пр.Хр., постепенно спира да функционира, губи своя смисъл и съдържание и изчезва като такава. Там, където се запазва, тя съществува само номинално. Това става за сметка на все по-силно нарастващата роля на народното събрание и други управленски и съдебни институции в създаващия се, през VIII - VI в.пр.Хр,. полисен свят на Елада. Във формиращите се полиси се появява понятието и се утвърждава реалността на *политите* - тоест *свободните граждани,* които не са ничии поданици и се управляват от своите граждански институции, в които самите те участват активно. В тези формиращи се полиси собствеността от общинна се превръща, предимно, в частна. Така, свободните граждани, ценението на полисната личност с нейната частна собственост и инициатива, стават едни от най-ценните постижения на Елинския свят, достижения с общочовешко измерение в Историята.

Всичко това, през VIII - VI в.пр.Хр., чрез *Гръцкото разселване,* неправилно наричано *колонизация,* се съпровожда с разпространението на тези достижения и ценности в целия Средиземноморски свят. Новозаселилите се елини по бреговете на Европа, Азия и Африка създават своите градове, които през тези векове продължават да се формират като полиси. Процесът на преминаване на голяма част от елинското общество, от етносна към полисна форма на държавен живот, приключва основно в края на VI в.пр.Хр. Всички крайбрежни елински полиси, независимо от вариантите и формите на управление, имат своя *агора,* където интензивно се развива вътрешната и международната търговия. Това са местата, където стоково-паричните отношения в Древността, протичат с най-висока степен на интензивност. Традиционните етносни икономики на империите не представят такива възможности, поради което се налага - силом или по мирен път - полисите да се включат в стопанския живот на империите. Империите разполагат с огромни суровини и човешки ресурси. Полисите - с пазари и нова ценностна система. Двете страни не могат една без друга.

Един полис не може да воюва с една империя. Краят на една такава война е предварително известен. Самите империи, обаче, нямат интерес да унищожават полисите, защото те им трябват като готови и отлично работещи пазари и добре функциониращи градски центрове. Ето защо, както културно-историческият контекст, така и взаимната обвързаност, налагат на полисите, като се стремят да

запазват своята автономия, да търсят покровителство и военна закрила от съседните империи, а те да им го дават и да я предоставят. Това става с полисите и при Лидия и при Персия в Анатолия. Това става и с полисите по крайбрежието на Одриската империя в Европа.

Получава се така, че владеенето на елински полиси от империи не е само и толкова като завоюване и безапелационно властване над нови територии и население. То е по-различно. За да имат сметка, но и да печелят от това, империите оставят да съществува до голяма степен автономността в управлението и развитието на подвластните им полиси. Това, както стана ясно, се прави заради техните - на полисите - пазари с високоразвити стоково-парични отношения и градските форми на живот. В различна степен, това се прави както от Лидия и Персия, така и от Атина, спрямо полисите, членуващи в Атинската империя. Това се прави и от владетелите на Одриската *базилея* в Югоизточна Европа.

§ 2. ПОЛИСИТЕ-ГРАДОВЕ, ПОЛИСИТЕ-ЕМПОРИОНИ И ТРАКИЙСКИТЕ ТЪРЖИЩА

Още със заселването си по тракийските крайбрежия на Европа елините от формиращите се полиси влизат в икономически и търговски връзки с местните тракийски етноси. Основаването на техните апойкии става до голяма степен със съгласието на локалните владетели. Тези съседски взаимоизгодни отношения не будят съмнение.

За Одриското царство-*базилея* на траките, обаче, което от средата на V в.пр.Хр. започва да се проявява като империя, проблемът идва от факта, че по същото време и елинският Атински съюз започва да се проявява като империя-*архе*. Социално-политическите промени и в *Базилеята* и в *Архета,* налагат промени и в социално-икономическите параметри на отношенията между двете страни, в които гръцките крайбрежни градове играят главната роля в търговията (Picard O. 2007, 466-467). Тези промени се проявяват не само в ускоряване на търговския стокообмен, но и в насилствено налагане на данъци над поданите полиси и етноси. А полисите, над които искат да властват двете империи, са, в известна степен, едни и същи. Те са по крайбрежията на *Базилеята,* но по-голямата част от тях са членове на *Архета*. Тоест, взаимоотношенията на одриските царе са не само и толкова с отделните полиси по крайбрежията на царството им, колкото са взаимоотношения, регламентирани и с главата на империята-*архе* Атина.

От страна на одриските царе, стремежът е да се властва над повече от полисите. Това, става по-трудно над по-големите и по-силните и - по-лесно над по-малките и по-слабите. От страна на Атина, е по-изгодно да подкрепя по-активно по-големи и по-силни, отколкото по-малки и слаби данъкоплатци.

Едно е да събираш само данъци, друго е да ползваш и пазарите на полисите. Данъците се събират или със сила, или чрез сключен договор с лидера Атина. Ползването на пазарите на полисите, обаче, е различно. По принцип, по-големите и по-силни полиси отварят своите пазари за Одриската империя, защото

имат нужда от нейните суровини, но запазват, в по-голяма степен автономността си. По-малките и по-слабите полиси са в пълна, или почти пълна, зависимост от тракийските владетели. Одриските царе ползват като валута на тези пазари парите на полисите, но което е показателно - и самите те секат и ползват свои монетни емисии.

Например, по повод високия трибут, плащан от Абдера, Енос и Маронея към Атина, но в определени години и към Одриския царски двор, Russell Meiggs (Meiggs R. 1972, 269) изрично отбелязва, че просперитетът на тези градове е зависел много от отношенията им с Одриското царство. И това е съвсем естествено.

В античните извори, някои от полисите по Одриските крайбрежия са наречени изрично *емпориони,* тоест тържища. Това, обикновено, са не особено големи градове, над които одриските царе могат и се налагат по-лесно. Съгласно Атинските трибутни листи такива ще се окажат Дейре, Сале, Зоне и Дрюс - по крайбрежието на Тракийско море; такива ще се окажат и Даунион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте и Серейон тейхос - на Мраморно море. Както личи от Атинските трибутни листи тези полиси-емпориони като членове на *Архета,* не плащат нищо, или почти нищо, на Атина. Запазените оскъдни данни в този безценен извор дават основания косвено да се допусне кога и в какъв размер те вероятно плащат на Одриския двор. Бидейки включени в границите на Одриската империя, обаче, те несъмнено играят ролята и на нейни тържища.

В този контекст е особено показателно сведението на Демостен, в което се казва, че одриският цар Керсеблепт (359 - 341 г.пр.Хр.), хищнически ограбва Херсонес и когато тази страна е в мир, неговият годишен доход от нея е не повече от 30 таланта, а когато е във война - няма и един талант; освен това обаче, Керсеблепт получава от своите емпориони, които владяни от него биха били блокирани като пристанища, над 200 (или 300 - в някои манускрипти - К.П.) таланта годишен доход (Demosthen. XX111, 110).

Демостеновата фраза, че владяни от Керсеблепт, тези негови емпориони биха били блокирани като пристанища, но за властта на Атина!, недвусмислено показва, че одриският цар ги използва именно като пристанища. Тоест, това са местата, в които се извършва интензивен търговски обмен, от който печели този, който ги владее - в случая одриският цар Керсеблепт, а не Атина.

Ако за втората половина на V в.пр.Хр., чрез Атинските трибутни листи, хипотетично може да се определя минимален размер на вероятния данък в таланти, даван от елинските полиси и емпориони на одриските царе, то към средата на IV в. в хазната на *Базилеята,* само от своите емпориони, цар Керсеблепт получава над 200 (или над 300) таланта данък на година. Тези негови емпориони са разграничени от Демостен спрямо полисите на Тракийския херсонес и несъмнено се намират по крайбрежията на Мраморно и Тракийско море, а защо не, и на Черно море. Сумата от 200 или 300 таланта, получавана от този одриски цар, е внушителна, защото е събирана само от неговите емпориони, без по-големите полиси. Фактически сумата представлява половината или три четвърти от 400-те таланта, внасяни в хазната на голямото Одриско царство, по времето на цар Севт I (424/423 - 405/404 г.пр.Хр.), както от контролираните елински полиси и

емпориони по крайбрежията, така и от подвластните му тракийски етноси (Thuc. II, 97, 3).

Очевидно, властването, предимно над емпорионите, е от изключително значение за Одриската *базилея.*

Нещо повече, поради недостига на владяни крайбрежни елински полиси и емпориони, за да поддържат функционирането на развиващата се имперска икономика пълноценно, царете на могъщата Одриска *базилея* компенсират с установяването и поддържането на нови пазарни центрове - тържища-емпориони в държавата си, които обикновено са със смесено население. Именно през времето на проявяването u като империя, от средата на V до средата на IV в.пр.Хр., а и след това, в нея могат да се изброят към 20 нови тържища-емпориони (Velkov V., L. Domaradska, 1994, 1-15; Bouzek J., L. Domaradska. 2002, 391-398; Bouzek J. 2005, 1-8; Archibald Z. 2005, 9-12; Domaradska L. 2005, 19-26; Loucopoulou L. 2007, 342).

Тържища-емпориони могат да се видят в Северна Гърция, северно от Маронея, при обектите Ленос и Стрими, край Комотини, както и в източно намиращите се обекти при Макри и Плотинополис. Като такива се тълкуват и обектите в Югоизточна България при Мезек, Симеоновград, Горно Белово, Първенец, Асеновград, Арзос (Bouzek J., L. Domaradska. 2002, 391-398, Fig. 2).

Най-вероятно, това може да се каже и за внушителните селищни обекти, с местна и вносна гръцка керамика от V - IV в.пр.Хр., населявани от траки, но и от елини, в долината на горното течение на река Стряма, между Стара планина и Средна гора, при днешните села Васил Левски и Домлян, Карловско. Те се определят от проучвателя като предполагаеми центрове на политико-административна власт, в които се извършват мащабни търговски операции (Кисьов К. 1994, 104-110). Специално за селището при с. Васил Левски се смята, че възникването му трябва да се свърже с Одриската държава, при което именно поради причини от политически характер то несъмнено е урбанизирано населено място с преобладаващ резиденциален характер (Попов Хр. 2002, 72-76). Ще допълня, че тези селища се намират в границите на Одриската *базилея,* именно в нейния имперски период.

Точно такъв случай на активно функциониращ емпорион, отново във вътрешността на Одриското царство, от първата половина на V до средата на IV в.пр.Хр., се открива пак в този район на юг от Стара планина, в южните поли на Същинска Средна гора, на левия бряг на река Пясъчник - ляв приток на река Марица, при село Кръстевич, община Хисаря (Маджаров М., Д. Танчева. 2008, 217-220). Неговата датировка обхваща втората половина на V в.пр.Хр. до края на времето на големия одриски цар Котис I (383/382 - 360/359 г.пр.Хр.). Началото на съществуването на емпориона показва, че той е основан още при Терес I (кр^1/нач. V в.пр.Хр. - 448 г.пр.Хр.) или най-късно при Спарадок (448 - 444 г.пр.Хр.).

Подобен е случаят и с емпориона при село Ветрен, Пазарджишко, наречен емпорион Пистирос, от края на V до края на IV в.пр.Хр., на река Хеброс (Марица) в Тракия, демонстриран от разкопките, надписа и монетите от тържището (Домарадски М. 1994, 44-52; Domaradska L. 2005, 19-26; Bouzek J., L. Domaradzka. 2007, 86-94; Гоцев Ал. и колектив. 2008, 202-211), възникнал и се развил като градски център поради търговските, производствените и транспортните му

функции (Попов Хр. 2002, 92), узаконен, в границите на *Базилеята,* с постановление на споменатия одриски цар Котис I.

В този контекст, особено интересни са последните обобщаващи резултати от многогодишните проучвания при с. Прилеп, край гр. Карнобат, Бургаска област. Те дават основания *да се предположи, че още в началото на VI в.пр.Хр. тук са съществували поне две значителни средища - селища или търговски/транзитни центрове..., които са били свързващо звено между Аполония... и земите на запад и на север от Карнобат. Не е изключено вносните предмети и част от богатствата в проучените гробове от VI-V в.пр.Хр. в областта да са придобити благодарение на участието на местната аристокрация в тази дистрибуция на стоки от и към Аполония* (Георгиева Р., Д. Момчилов. 2010, 13). Несъмнено става дума за...*средище - селище с градски статут или производствен/транзитен център; ... (Прилеп) допуска хипотезата за съществуването още в VI в.пр.Хр. на селище със смесено население в близост до Ришкия проход, което е имало търговски или производствени функции;* находките *легитимират обекта край Карнобат като значителен селищен, производствен (?) и/или търговски център... Неговият залез в IVв.пр.Хр. може да е резултат от икономическа конюнктура... Причина... биха могли да бъдат както... събития от вътрешно-политически характер, така и ситуацията в самата Аполония...* (Георгиева Р., Кр. Ников. 2010, 145, 153).

Ето още един отличен пример за активно функциониращи тържища, свързани с морето, но свързани и със стратегическите и търговски проходи на Източна Стара планина, тържища, които през V в.пр.Хр. несъмнено са в границите на Одриската държава.

Така, само във вътрешността на Одриското царство-империя могат да се изброят около 15 смесени тържища-емпориони.

Такива, обаче, са и крайбрежните тържища-емпориони от Западното Черноморие: например, по крайбрежието на град Бургас и при Бургаските минерални бани.

От крайбрежието на Бургас - в северния квартал Изгрев и в южния квартал Победа - са регистрирани, великолепно документирани по археологически път, за цялата Античност, големи и изключително интензивно функционирали тържища на брега на морето, които са държани и контролирани от тракийските владетели, парадинасти или субпарадинасти на одриския цар, резидиращи в укрепена резиденция-светилище на връх Шилото от ниското планинско възвишение, между Бургаското и Мандренското езеро (Вая), носещо названието Черни връх (Кияшкина П., Ив. Карайотов. 2000, 58-61; Карайотов Ив. 2004, 10-12; Гюзелев М. 2009, 98-101).

На няколко километра от морето, северозападно над Бургас и на югозапад от Анхиало (дн. Поморие), е несъмнено друго тържище и регионален култов център на местните траки, свързан с целебните топли води. И тук, видимо, контактът с морето и търговията се поддържа чрез активното функциониране на тържището, доминирано от същата тракийска владетелска резиденция-светилище (Balabanov P., 1990: 34-38).

Няма как функциите на тържище да не изпълнява и крайбрежното тракийско селище, локализирано западно от гр. Поморие, в местността Герена, с

най-вероятно пристанище при нос Кротирион. От публикуваните резултати на проучвания обект се знае, че началото на живота тук започва към VIII в.пр.Хр. и продължава през цялата Античност; той е засвидетелстван, както с останки от каменни зидове, така и с местна и вносна гръцка керамика (Стоянов Т. 1993, 17¬25; Гюзелев М. 2009, 95, 228).

Не само вътрешни и крайбрежни тракийски тържища със смесено население като изброените, но и същинските елински емпориони по морските крайбрежия, а доколкото е възможно и по-големите полиси, намиращи се по тях, също се контролират от одриските владетелски резиденции заради техните пазарни функции, свързани с ускореното развитие на стоково-паричните отношения през тези векове.

ПЪРВА ЧАСТ

АТИНСКАТА *АРХЕ* И ПОЛИСИТЕ, НЕЙНИ ЧЛЕНОВЕ, ПО КРАЙБРЕЖИЯТА НА ОДРИСКАТА *БАЗИЛЕЯ*

ПЪРВА ГЛАВА

АТИНСКАТА ИМПЕРИЯ - *АРХЕ* (454/453 - 404/403 г.пр.Хр.)

§ 1. ОТ ДЕЛОСКАТА *СИМАХИЯ* КЪМ АТИНСКАТА *АРХЕ*

По време на войните, водени от Персия с Елинския полисен свят през първата половина на V в.пр.Хр., с най-голяма стратегическа важност и изключителна морална стойност са победите на атиняните над персите в морската битка при остров Саламин през 480 г.пр.Хр. и сухоземната - при недалечния от Атина полис Платея през 479 г. През същата 479 г., обединената елинска флота, под командването на атинянина Ксантип (бащата на Перикъл) и спартанеца Леотихид, унищожава остатъците на персийската флота при нос Микале, Мала Азия.

Историците използват термина *пентеконтаетия/петдесетилетие* за да нарекат с него времето от 480 и 479 г., когато са големите победни битки на елините над персите в Гръцко-персийските войни (500 - 449 г.пр.Хр.), до 431 г., когато започва Пелопонеската война (431 - 404 г.пр.Хр.).

Това петдесетилетие е отбелязано специално още от Тукидид, който съобщава, че когато Атина застава начело на съюза от независими градове, всеки от които има съвещателен глас в общите събрания, през годините между Гръцко-персийските войни (той има предвид точно 480 и 479 г.пр.Хр.) и настоящата война (казва историкът за Пелопонеската), тя успява да утвърди своето надмощие във военната и политическата сфера; тези борби противопоставят атиняните не само на персите, но и на техните собствени съюзници, когато последните се показват бунтовно настроени, както и на пелопонесците, които се намесват във всички работи (Thuc. I, 97, 1-2).

През следващата 478 г.пр.Хр. обединените елински сили, под командването на спартанеца Павзаний, лишават персите от морските им бази, както на остров Кипър - на юг, така и в град Византион - на север (Thuc. I, 94). И тъй като същият този Павзаний - спартанският представител в общото командване - е отзован в родината си, ръководството остава в ръцете на атинския стратег. Този факт допълнително стимулира възможността за лелеяното от Атина лидерство в Гръцкия свят, което се изразява в създаването на Делоския съюз-*симахия* - т.нар. Първи Атински морски съюз - веднага още през същата 478 г.пр.Хр. За това събитие Тукидид допълва, като пояснява, че атиняните поемат главното командване със съгласието на съюзниците, в следствие на враждебното отношение, което съществува против проперсийски настроения спартански стратег Павзаний (Thuc. I, 128-135); те веднага определят кои градове трябва да им доставят пари за войната срещу персите и кои - кораби; официалният предлог е да се опустошават земите на персийския цар; тогава за пръв път атиняните учредяват длъжността на хеленотамиите, т.е. пазителите на общоелинската каса, които събират фороса, както се нарича паричната вноска; първоначалната вноска в касата на съюза е определена общо на 460 таланта; съюзната каса се намира на остров Делос и събранията на съюзниците се провеждат в тамошното светилище (Thuc. I, 96).

Веднага след това, през същата 478 г.пр.Хр., атиняните, със своите съюзници, завладяват стратегическия град на европейския бряг на Хелеспонта Сестос, изоставен от персите (Thuc. I, 89).

През 476/475 г.пр.Хр., под командването на Кимон, син на Милтиад, атиняните обсаждат град Ейон, на река Стримон (Струма), който тогава се намира в ръцете на персите; те превземат полиса и заробват жителите му; след това превръщат в роби и жителите на Скирос, остров в Егейско море, а на тяхно място заселват атински клерухи (Thuc. I, 98, 1-3).

Така, действията на атинския стратег Кимон, свързани с превземането на персийската база Ейон, при устието на река Струма, ограничават възможностите на персите за действия по крайбрежието и хинтерланда на Тракийско море, а тези -, свързани с остров Скирос, начеват агресивна политика в Егейско море за настаняване на атински клерухи при стратегически важни полиси.

През 470 г.пр.Хр., както продължава Тукидид, поради това, че остров Наксос (най-големият остров от групата на Цикладските острови) се отказва от *Съюза,* атиняните воюват срещу него, обсаждат го и го принуждават да се подчини; това е първата съюзна държава, която става подвластна противно на установените посредством конвенции норми; това щяло да се повтаря в последствие и с други държави, казва историкът (Thuc. I, 98, 4).

След това, през 469 или 467/466 г.пр.Хр. (Diod. XI, 60, 1; Meiggs R. 1972, 80-81), се разиграва битката на атиняните и техните съюзници срещу персите - по суша и по море, при реката Евримедонт в Памфилия (Мала Азия), като в един ден атиняните под командването на стратега Кимон, син на Милтиад, завоюват победа и на двете места (Thuc. I, 100). В следствие на което се сключва Кимоновият мирен договор. Този договор се стреми да изолира и в известна степен намалява монополното влияние на Персия, по крайбрежието на Егейско море. В резултат и на това, ролята на Атина, в делата на Егейския елински свят, се засилва изключително много.

През 465 г.пр.Хр., между жителите на остров Тасос и Атина избухва спор за пазарите на отсрещния за тасосци бряг на Тракия и заради рудниците, които те експлоатират там; като следствие тасосци се отказват от съюза си с Атина, а атиняните, от своя страна, изпращат флот срещу острова, те побеждават тасосци в морска битка и извършват десант на брега (Thuc. I, 100, 1-2). Окончателно тасосци се отказват от владенията си на континента и от рудниците в полза на атиняните и остров Тасос пада в атински ръце през 463/462 г.пр.Хр. (Thuc. I, 101, 3).

През 465/464 г.пр.Хр. Атина изпраща над устието на река Стримон (Струма) 10 000 свои и съюзнически колонисти, които да се заселят в местността, наричана *Енеа ходой/Деветте* пътя, а сега Амфиполис - пояснява Тукидид; колонистите завладяват местността, която принадлежи на едоните, но когато навлизат навътре в Тракия, те са избити до крак при Драбескос, на едонска земя, от траките, за които завладяването на местността Деветте пътя представлява враждебен акт - казва историкът (Thuc. I, 100, 3).

През 460 г.пр.Хр. между атиняните и пелопонесците се сключва примирие за 5 години; след което Атина, с 200 свои и съюзнически кораба под командването на стратега Кимон, предприема поход срещу остров Кипър, където, в морска и сухопътна битка, побеждава финикийците и киликийците (Thuc. I, 112, 1-4).

Несъмнено стъпването на остров Кипър е стратегическа акция и целенасочено налагане на Атина и нейните съюзници, за сметка на персийското влияние, и в направлението на юг/югоизток от Егейско море - в същинското Източно Средиземноморие. От това време, 460 г., насетне се смята, че и постъпленията от съюзниците в общата каса, стават по-редовни, а не пожелателни, както е още от 478/477 г.пр.Хр. (McGregor M. F. 1987, 36).

В този контекст, от 460 до 454 г.пр.Хр., Атина се ангажира с военни действия в Египет, остров Самос, Мала Азия и на Пелопонес. Шестгодишната кампания на елините под ръководството на Атина, особено в Египет, променят нейното виждане за съюза (McGregor M. F. 1987, 71). Така, постепенно се стига до предложението, направено от самосци, съюзното съкровище-касата да отиде от остров Делос в Атина (McGregor M. F. 1987, 56-59). Това става след разгрома на атинската флота от персите, при устието на река Нил през 454 г.пр.Хр., когато Атина премества касата на съюза от остров Делос на своя територия - за по-голяма сигурност. Тази и други мерки постепенно довеждат през 446/445 г.пр.Хр. до радикална промяна в същността на Делоския съюз. От съюз-*симахия* той се превръща в Атинска империя-*архе* (Meggis R. 1963, 1).

Междувременно, към 455/454 г.пр.Хр., голяма част от Европейска Елада, крайбрежните градове на Пропонтида, на Егейска Тракия и Егейска Мала Азия, влизат в състава на Делоския (наричан в историографията още и Първи Атински морски) съюз-*симахия,* който става неоспорим господар на морето в цялото Източно Средиземноморие. Действията на съюза и успешното му развитие започват да носят големи приходи на неговите членове. Атина, обаче, като глава на съюза, има намерение да се облагодетелства най-много. Поради това тя започва да се държи към съюзниците си като към поданици. Тоест, на практика, още тогава тя се налага над тях с имперско поведение.

От 454/453 г.пр.Хр. Атина започва да получава данъците само в пари (McGregor M. F. 1987, 59), а не приблизително едната половина в натура - съоръжени кораби - както е обичайно дотогава (Thuc. I, 128, 135).

През 443/442 г.пр.Хр., съюзниците-поданици са разделени в пет данъчни окръга: Йонийски, Карийски, Островен, Хелеспонтийски и Тракийски (Meiggs R. 1972, 244; McGregor M. F. 1987, 60).

След преместването на съюзната каса в Атина постепенно най-важните съдебни дела започват да се решават в Атинския съд*/хелиея.* За съюзниците-поданици започват да се отнасят всички мита и налози, дори и изплащането на заплатите на атинските надзиратели*/епископи*. Атина насила променя и управлението на другите полиси - по подобие на своето. Тя провежда имперска политика като изпраща свои клерухи, които при заселването си отнемат част от земята на даден полис и играят ролята на атински гарнизон спрямо него. Декретът на Клеарх от 449/448 или 448/447 г.пр.Хр. сочи, че Атина безцеремонно налага своите мерки и теглилки, своята парична система - като дори се опитва да забрани сеченето на монети от съюзните-подани полиси (Meiggs R. 1972, 174; McGregor M. F. 1987, 76-77). Атина сключва неравностойни договори със съюзниците-поданици. Дори житото от внос се събира първо в Атина и сетне се разпределя от нея за останалите. През 431 г.пр.Хр. - от данъци, налози, такси и други приходи - общият сбор в касата на Атина достига фантастичната за времето си сума 9 700

таланта (Thuc. II, 13, 3). От 350-400 таланта през 453 г.пр.Хр. до 9 700 таланта през 431 г.пр.Хр.

За сравнение - владетелят на Персийската империя - *царят на царете* Дарий I Хистасп (522 - 486 г.пр.Хр.) събира ежегодно по 7 740 вавилонски таланта в хазната си (Редер Д. Г., Е. А. Черкасова. 1979, 246).

Признанията на самите атиняни за имперския характер на Атинската *архе,* от втората половина на V в.пр.Хр., в каквато прераства Първият Атински морски съюз, са отразени най-добре върху стелата, регламентираща организирането на Втория Атински морски съюз през 378/377 г.пр.Хр. Там пише, че се гарантира свободата и автономията на съюзниците, че те сами ще определят конституциите си, че в съюзните полиси няма да има атински гарнизони и архонти, че няма да се плаща *форос,* което ще рече *данък,* а *синтаксис,* тоест, равноправна *вноска* в съюзната каса (McGregor M. F. 1987, 170). Всички тези клаузи недвусмислено илюстрират какви са били реалностите по времето на *Архета.*

През 449 г.пр.Хр., с Калиевия мирен договор, сключен в Суза - столицата на Персия, се обявява краят на половинвековните Гръцко-персийски войни (500 - 449 г.пр.Хр.). Започва, обаче, борба за надмощие в самата Елада. Борба не толкова между елинските полиси, колкото между двата основни елински съюза-империи: Пелопонеския и Атинския. Лидерите и на двата - съответно Спарта и Атина - провеждат имперска политика не само към своите съюзници, които те третират като поданици, но и към останалите полиси в Елинския свят. Така се стига до братоубийствената Пелопонеската война (431 - 404 г.пр.Хр.), за чиито първи 20 години първостепенен извор си остава *История* на Тукидид (Thuc. *Hist.),* а за останалите 7 години до края на войната - Ксенофонт, с неговата *Гръцка история* (Xenoph. *Hell.).*

Ето накратко какво се случва с Атина и нейните съюзници-поданици през годините на Пелопонеската война.

Първият етап на войната, между 431 и 421 г.пр.Хр., се нарича по името на спартанския цар-военачалник Архидамова война.

- 431 г.пр.Хр. Архидам опустошава Атика;

- 430 г.пр.Хр. действието се повтаря;

- 429 г.пр.Хр. избухва епидемия от чума в Атина, като една от многобройните жертви е Перикъл (490 - 429 г.пр.Хр.). Един от най-страшните резултати е, че чумата довежда до демографски колапс в града;

- 428 г.пр.Хр. пада недалечният и стар верен атински съюзник полисът Платея;

- 427 - 425 г.пр.Хр. на съюзния, спрямо Атина, остров Керкира в Йонийско море, избухва гражданска война;

- 425 г.пр.Хр. Атина превзема Пилос в Югозападен Пелопонес, но победата остава без значение и не води до сериозни последствия;

- 422 г.пр.Хр. спартанският цар-военачалник Бразидас превзема стратегически важната атинска колония Амфиполис, над устието на река Стримон (Струма), на Тракийския бряг на Егейско море, там, където се простира Тракийският данъчен окръг на *Архета;*

- 421 г.пр.Хр. Никиевият мирен договор фиксира патовата ситуация, в която обаче, Атина е демографски изтощена и е по-сериозно губещата страна.

Вторият етап на войната е свързан с името на Алкивиад (племенник на Перикъл), който е стратег в Атина, между 420 и 413 г. пр.Хр. Ограничена от Спарта на юг, ограничена от македонската и тракийските държави - на север, ограничена и от Персия - на изток, Атина избира като стратегическо западното направление - с обект богатата житница на Италия остров Сицилия.

- 415 г.пр.Хр. Сицилийският поход завършва неуспешно;
- 413 г.пр.Хр. атинската флота е разгромена при Сиракуза.

Третият етап на войната се нарича Декелейска война (413 - 404 г.пр.Хр.), по името на стратегическата крепост Декелея, намираща се между Атина и остров Евбея, където са най-сигурните и традиционно близки съюзници и икономически партньори на Атина.

Спарта превзема Декелея, като в резултат на това:

- Атинската икономика замира;
- остров Евбея излиза от съюза;
- Атина вдига фороса за останалите, които обаче вече и сами искат да излязат от такъв съюз;
- 406 г.пр.Хр., при Аргинуските острови, атинският флот е разгромен от спартанския, който е построен с персийски пари;
- 405 г.пр.Хр. Атина отново е разгромена от Спарта, при *Егос потами*/Козите реки, на Тракийския херсонес;
- 404 г.пр.Хр. Атина се предава на Спарта - край на войната.

За разлика от времето, което обхваща станалия класически термин за Старогръцката история *пентеконтаетия* (между 480, 479 и 431 г.пр.Хр.), тук, както сочи прегледът на събитията, се очертава и ще става дума за едно друго петдесетилетие. Това е, преди всичко, петдесетилетието на съсъществуването на двата политически колоса в Европейския Югоизток: Атинската империя-*архе* и Одриската империя-базилея, време, което обхваща втората половина на V в.пр.Хр. - от 454 до 404 г.пр.Хр. Именно това петдесетилетие е паметно в отношенията на владетелите на тракийското Одриско царство-империя от Европейския Югоизток, както със самата Атина, така и с поданите u полиси по тракийските крайбрежия. То е отразено и в Атинските трибутни листи.

§ 2. АТИНСКИТЕ ТРИБУТНИ ЛИСТИ

Според изследването на Атинските трибутни *листи/Athenian Tribute Lists (ATL)* първият годишен приход на съюза от вноските на неговите членове, които през 454/453 г. пр.Хр. са не повече от 140, първоначално е 350-400 таланта, като най-много градове отсъстват от бъдещия Карийски данъчен окръг (Meggis R. 1963, 1-14), където на малоазийското крайбрежие на Егейско море несъмнено все още са силни позициите и властта на Персия.

В този контекст съвсем правомерен е въпросът: какво е положението с отсъстващите от и присъстващите в данъчните списъци полиси от крайбрежията на Европейска Тракия. Естествено, тук, за целите на изложението, обект на

интерес представляват онези части от Тракийския и Хелеспонтийския данъчен окръг (включващ и Мраморно море) на Атинската *архе,* които се простират по европейските тракийски крайбрежия на Северно Егейско, по-точно Тракийско, и Мраморно море, където към и от това време насетне постепенно се налага Одриската държава.

От характеристиката на Атинската империя-*архе* за периода 454 - 404 г.пр.Хр. става ясно, че довчерашните съюзни полиси, третирани от Атина вече като поданици, ще u бъдат не само и толкова верни и добри данъкоплатци, но при определни политически ситуации ще търсят начин да се изплъзват от нейната опека и диктат. При това, градовете по крайбрежията на Тракия, за разлика от близкия до Атика остров Евбея, например, са поставени между два натиска. Единият - е съседната тракийска държава, а другият - е господарстваща Атина. Естествената цел на тези полиси ще бъде оцеляване: първо, чрез съобразяване със силата на местния тракийски владетел, а сетне - и с лидера на съюза далечната Атина.

Ето защо, липсата на сведения, в регистрите на Съюза-империя, за данъчни вноски или техните промени, за полиси, намиращи се по интересуващите ни тракийски крайбрежия, подкрепени и от други изворови данни, с голяма степен на сигурност ще означава, че тези полиси са предпочели - доброволно или насила - споразумение за данък към съседния тракийски владетел, от който много повече зависи съществуването им, отколкото редовното данъчно издължаване към Атина.

Тези данни са публикувани и интерпретирани в сводния корпус на Meritt B.D., H.T.Wade-Gery, M.F.McGregor. *The Athenian Tribute Lists.* Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts, 1939-1953, Vol. I-IV (ATL). След години те са коментирани и допълвани от Meiggs, R. *The Athenian Empire,* Clarendon Press. Oxford, 1972 (2002). По-късно, актуализирано и аналитично, те са представени от McGregor M. F. *The Athenians and their Empire.* University of British Columbia Press. Vancouver, 1987 (1993), особено в неговия Appendix 6. Не мога да не отбележа, че Malcolm McGregor е един от авторите на специализирания четиритомен свод ATL.

Самите данъчни листи, на брой 49, представляват регистър, съставен от каменни епиграфски паметници, върху които са изписани наименованията на жителите, по името на полисите или имената на отделните съюзни градове, годините и данните за плащанията към Атина. Данъчните вноски са наречени на старогръцки *απαρχή/апархе,* което означава *първите най-хубавите плодове от реколтата, които са жертвен дар* на богинята Атина. Всъщност, те представляват квотата в данъчните задължения на всеки полис. Регистърът дава възможност да се видят данните на плащане или неплащане на всеки град, но само в случаите, когато записите са запазени.

Освен тях, има 13 декрета от различни години, които се отнасят за размера на предстоящо облагане на отделните полиси - членове на *Архета (ATL,* I, p. VII-XI). Данните за размера на облагането, обаче, не са гаранция, че плащането е извършено (McGregor M. F. 1987, p. 194). Всички те, разбира се, имат различна степен на запазеност и четимост.

Според 12-месечния Атински календар (RE, 1910, X B, XX HB, 1568-1602) новата година започва след лятното слънцестоене (22 юни), но в средата на лятото, през юли. Така, по съвременния календар, първият месец на годината

хекатомбайон обхваща малка част от юли и голяма част от август, вторият - *метагейтнион* (август-септември), третият - *боедромион* (септември-октомври), четвъртият - *пианепсион* (октомври-ноември), петият - *маймактерион* (ноември-декември), шестият - *посидеон* (декември-януари), седмият - *гамелион* (януари-февруари), осмият - *антестерион* (февруари-март), деветият - *елафоболион* (март-април), десетият - *мунихион* (април-май), единадесетият - *тергелион* (май-юни) и дванадесетият - *скирофорион* (юни-юли).

При това положение, атинската година, на практика, включва втората половина на една съвременна година и първата половина на следващата. Така се налага съвременното прецизно изписването на една атическа година да се представя от половинките на две съвременни календарни отчитания. Например, 454/453 атическа г.пр.Хр. означава реално, спрямо съвременния календар, втората половина на 454 г. от *хекатомбайон* (юли-август) насетне и първата половина на 453 г.пр.Хр. до *скирофорион* (юни-юли). Форосът, под формата на *апархе,* тоест *първите плодове* от реколтата на годината като дар за богинята Атина, е събиран през пролетта около Дионисиите, във втората половина на атическата година, което в случая ще рече първото полугодие на 453 г.пр.Хр. А записите са правени през късния юли и ранния август, когато е първият атински месец *хекатомбайон,* тоест след началото на второто полугодие на същата 453 г.пр.Хр.

Данъчният регистър се представя от ежегодни листи, които са групирани по периоди, съобразно облагането, което - по принцип - се прави веднъж на 4 години, на Великите Панатинеи. Първият период е от 454/453 до 451/450 г. Вторият - от 450/449 до 447/446 г. Третият - от 446/445 до 444/443 г. Четвъртият - от 443/442 до 439/438 г. Петият - от 438/437 до 435/434 г. Шестият - от 434/433 до 431/430 г. Седмият - от 430/429 до 429/428 г. Осмият - от 428/427 до 426/425 г. Деветият - от 425/424 до 422/421 г. Десетият - от 421/420 до 419/418 г. Единадесетият - от 418/417 до 415/414 г. Дванадесетият - 414/413-411/410 г. Тринадесетият - 410/409 до 406/405 г. (Meiggs R. 1972, 235-240; McGregor M. F. 1987, 180-183; 198-203).

От 454/453 до 432/431 г. пр.Хр., включително, те се представят върху две каменни стели (ATL, I, 3-214; McGregor M. F. 1987, 199-203).

Първата стела е с височина 3.61 м, ширина 1.11 м и дебелина 0.30 м. От нея са известни 183 фрагмента, които са изписани върху четирите страни на каменната плоча и се отнасят за първите 15 години от 454/453 до 440/439 г. пр.Хр., включително. Тези запазени текстове са малко над половината от съществувалите - върху цялата стела.

Втората стела е с височина 2.20 м, ширина 1.47 м и дебелина 0.34 м. От нея са известни 74 фрагмента с текстове, които също са изписани върху четирите страни на паралелопипеда, като се отнасят за квотите през следващите 8 години до 432/431 г.пр.Хр., включително. Нанесеното върху втория камък е по-добре запазено.

Следващите години от 431/430 г. до 406/405 г.пр.Хр., включително, не са нанасяни върху такива внушителни каменни стели, а върху значително по-малки каменни плочи и предаването на данъка е недостатъчно добре документирано. При това липсват 12 листа. Най-добре са запазени листите 25, 26 и 34, съответно за годините 430/29, 429/428 и 421/420 г.пр.Хр. Не се документира и

пристанищната такса от 414/413 до 411/410 г.пр.Хр., включително, заменила за тези няколко години данъка към Атина.

Най-важните принципи, които се прилагат при възстановяване на текстовете от листите *(ATL,* II, 3-6), се основават както на класическото филологическо четене, така и на историческото им разчитане в културно-историческия контекст на времето, което те представят. Тъй като размерът на облагането се обявява веднъж на 4 години, то - дори и при липса на напълно запазени данни за някои случаи, при известност на регулярната квота за даден период - е допустимо и напълно възможно възстановяването да бъде направено. Когато позициите сочат нерегулярност или когато нерегулярността е съмнителна, обаче, не се допуска възстановяване. Възстановяването на имената се базира главно, но не напълно, от наличието им в един или в два съседни периода. В крайна сметка, авторите подчертават, че възстановката на документите не се прави с безстрастна математическа или механична точност, а по същината си представлява историческа работа.

За да се разберат още по-добре основанията за използване на данните от регистрите, тук ще отбележа още няколко важни бележки на Russell Meiggs (Meiggs, R. 1972, 538-539). Едната от тях е, че когато са останали достатъчно запазени четивни следи от написаното върху камъка, нормалният трибут се възстановява като много вероятен. Другата - възстановяването на данъка и на неговия размер, за период, за който няма достатъчно сигурни запазени данни, е допустимо, когато предходният и следходният периоди са сигурно данъчно регистрирани. И третата (втора по R. Meiggs) -, че възстановяване на липсващи данни в данъчните регистри не се прави тогава, когато има исторически основания, т.е. политически причини, за неплащане или различно от обичайното плащане на данъка към Атина.

Подобни на тези принципи и допълващи ги в голяма степен са критериите, оповестени от Malcolm F. McGregor (McGregor M. F. 1987, 201). Единият важен от тях е, че когато няма данни за бунтове и други подобни причини за неплащане, а полисът се появявя веднъж в публикувания регистър на данъчния период, то той предполагаемо се възстановява за целия период. Вторият -, че възстановките и невъзстановяванията се опират на сведенията и на античните автори, включително за бунтове и други подобни причини за неплащане, за напуснали съюза градове или на изрични данни за договори, свързани с проблема.

Така например, според изследването на Malcolm F. McGregor (McGregor M. F. 1987, 200-202), първият лист от 454/453 г.пр.Хр., чрез безспорно възстановяване, сочи общ форос към 400 таланта; относително сигурно се възстановява данъкът за 444/443 г. пр.Хр. на 376 таланта, за 443/442 г.пр.Хр. - на 379 таланта, за 433/432 г.пр.Хр. - на 388 таланта, като общото събирано количество на фороса до Пелопонеската война е приблизително едно и също и варира слабо, като не надхвърля 400 таланта; в този контекст е важно и как варира количеството на плащащите градове.

В листи от 1 до 4, за 454/453-451/450 г., плащащите са общо 155.

В лист 5, за 450/449 г.пр.Хр., те са към 190, като 20 от тях са с частично плащане и са добавени по-късно, факт който се дължи на все още несключения Калиев мирен договор.

Лист 6, за 449/448 г., липсва, защото не е съставян поради мораториума след сключването на Калиевия мирен договор от 449 г., оповестил формално края на Гръцко-персийските войни.

Лист 7, за 448/447 г., представя събиране на фороса от 150 града, като от тях 20 плащат частично, а 9 са отбелязани по-късно. Тоест, количеството на плащащите градове е намаляло на около 120. Очевидно, че след обявения край на Гръцко-персийските войни данъкът се събира по-трудно. Този факт е сигурен признак, че много от съюзниците не са съгласни с новата имперска политика на Атина. Така, този лист сочи критичен момент за атиняни и за тяхната *архе*. Поради което се стига до Декрета на Клейниас за събиране на фороса след Дионисиите на 447 г., където - за да бъдат мотивирани в плащанията - на трибутните градове се обещава статут на атински колонисти (McGregor M. F. 1987, 79-81).

Впечатление прави лист 8, за 447/446 г.пр.Хр., с изброени 218 члена на *Архета*. Той е безспорно свидетелство за провеждането на атинското имперско решение да се увеличи броят на облаганите полиси. И това, независимо от факта, че Гръцко-персийските войни са завършили с победа на елините над Персия и от тази гледна точка съюзът е изпълнил предназначението си, поради което би трябвало да е излишен. Въпреки това, в някои случаи, обаче, като в Ейон и остров Тенедос, сумите на данъка са признати за платени. Макар, че са дадени, в неясен размер на атинските офицери там, това несъмнено се дължи на политическото поведение на траките (за Европа) и на персите (за Анатолия) и частично на желанието да се поддържа Пътя на житото от Черно море за Атина, тоест през Проливите, поради което атиняните допълнително настаняват свои клерухи на стратегическия Тракийски херсонес (McGregor M. F. 1987, 82).

Третият данъчен период, от 446/445 до 444/443 г.пр.Хр., се представя с три нормални листа (9-11), в които присъстват около 160 члена. Този факт потвърждава наложеното преминаване на Делоската *симахия* в Атинска *архе* (McGregor M. F. 1987, 83).

През Четвъртия период, от 443/442 до 439/438 г.пр.Хр., (листи 12-16) количеството на съюзниците се увеличава на 170 члена.

Лист 17, за 438/437 г.пр.Хр., липсва.

Лист 18, за 437/436 г.пр.Хр., липсва.

Лист 19, 436/435 г.пр.Хр., отразява намаляване на данъка от Карийския окръг.

Лист 20, за 435/434 г.пр.Хр., от същия период, отново сочи към 170 члена. В него, обаче, отсъства Енос от Тракийския данъчен окръг, и това ще продължи чак до 425 г.пр.Хр. (McGregor M. F. 1987, 127).

Лист 21, за 434/433 г.пр.Хр., има 190 члена, факт който несъмнено сочи увеличаване на влиянието на Атина в Елинския свят.

Лист 22, за 433/432 г.пр.Хр., не е много ясен, в това отношение.

Лист 23, обаче, за 432/431 г.пр.Хр., категорично сочи намаляване на плащащите на 150, като Malcolm F. McGregor определено смята, че отпадналите могат да бъдат видяни чрез политиката на Атина и историческата ситуация специално в Тракийския данъчен окръг. В подкрепа на това е наблюдението, че от

Тракийския панел липсва Маронея и отново продължава да не се появява Енос (McGregor M. F. 1987, 127).

Със и след началото на Пелопонеската война свидетелствата стават много фрагментарни. Лист 24, за 431/430 г.пр.Хр., не е запазен.

Сигурни са лист 25, за 430/429 г.пр.Хр., и лист 26, за 429/428 г.пр.Хр., с не повече от 140 плащащи. В тях, Маронея е с редуциран трибут от 10 на 3 таланта, а Енос продължава да отсъства. Една от сигурните причини за такива отсъствия и редуцирания, както смята Malcolm F. McGregor, е Одриското царство на Ситалк, което владее тракийски етноси и елински полиси от Дунава до Струма (McGregor M. F. 1987, 136).

Лист 30, за 425/424 г.пр.Хр., не съдържа оцелели данни за извършените плащания. През 425 година, обаче, в Атина се приема и обнародва Декрет за облаганията на съюзниците-поданици за 425/424 г.пр.Хр., който е впечатляващ (McGregor M. F. 1987, 145-147). В него имената на съюзниците-поданици са около 410, а до началото на Пелопонеската война списъкът включва от 160 до 180 града. Това извънредно увеличено количество (повече от два пъти) на облаганите градове се дължи не само и толкова на старите съюзници-поданици, а по-скоро на включените нови 14 града от Митиленската переа и 47 полиса от Черно море (McGregor M. F. 1987, 202). Общата сума, която трябва да се събере, е над 1460 таланта, срещу максимално достиганата преди Войната 400 таланта, които са 600 таланта у Тукидид (Thuc. II, 13, 3). Тоест, предвижданата за събиране сума се увеличава повече от три пъти. Тук не може да не се подчертае, че това е връх в изявата на имперското поведение на Атина.

През зимата на същата 425/424 г.пр.Хр. Аристеидес провежда експедиция в Тракийския данъчен окръг (McGregor M. F. 1987, 148) и е вероятно това да е повлияло на резултатите. Събраните суми, обаче, не са запазени в данъчния лист.

В лист 34, за 421/420 г.пр.Хр., новите членове остават в списъка, но с много по-слабо представяне, спрямо предвижданията за 425/424 г. От 421/420 г.пр.Хр. насетне квота-листите отбелязват слаби и частични плащания (McGregor M. F. 1987, 170).

През 414/413 г.пр.Хр. данъкът е заменен с пристанищна такса, чийто размер от 5% е оповестен от Тукидид (Thuc. VII, 28, 4).

От 412/411 г.пр.Хр., поради въстание в Йонийски и Хелеспонтийски данъчни окръзи, на практика отпадат всички техни членове, заради което Алкивиад тръгва насила да събира данък за Атина.

Едва през 410/409 г.пр.Хр. трибутът е възстановен. Но за 410 г. има само 5 малки фрагмента, които не говорят нищо.

През 408/407 г.пр.Хр. Алкивиад се връща в Атина за да отплава отново на изток като стратег със специални пълномощия. През 407/406 г. той се оттегля в частното си имение на Тракийския херсонес (McGregor M. F. 1987, 162-164).

В Appendix 5, на цитираното изследване на Malcolm F. McGregor (McGregor M. F. 1987, 194-198) се изброяват плащащите и частично неплащащи членове на Атинската империя, по данъчни окръзи. Онези от тях, които са по крайбрежията на Одриското царство са следните.

От Хелеспонтийския данъчен окръг - от северния бряг на Мраморно море - са Бизантион, Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос, Бизанте,

Серейон тейхос. От Тракийския данъчен окръг - само от крайбрежието на Тракийско море - са Дейре, Енос, Сале, Зоне, Дрюс, Маронея, Дикая, Абдера, Самотраки. Като основна историческа и политическа причина за отсъствие на сигурно регистрирани сведения, за плащания/неплащания на съюзни полиси от Европейския Югоизток, в данъчните листи на Атина, се явяват действията на владетелите на могъщото Одриско царство. Причината са техните данъчни взаимоотношения със същите елински градове по крайбрежията на Тракийско и Мраморно море.

Западното Черноморие е твърде оскъдно представено, с недостатъчно ясни данни за размери на облагане, поради което, няма да се отчита наравно с данните за другите крайбрежия.

Тук не са включени и полисите на Тракийския херсонес, защото през този период Атина успешно защитава своите стратегически интереси там и не допуска Одриското царство да разпростре влиянието си и на Полуострова. Това са Агора, Сестос, Мадитос, Елайус, Алопеконесос, Лимне (Цветкова Ю. 2008, 172-179). Същото се отнася и за Неаполис на атиняните и за Тиродиза, които, макар че не са на Полуострова, а североизточно от него по крайбрежието на Пропонтида, са стратегически свързани от Атина с него.Неаполис на атиняните се намира на юг от крайбрежието на Хиерон орос, североизточно от Тиродиза. Този град е познат само от Атинските трибутни листи. През 447 г.пр.Хр., Перикъл настанява тук клерухи, както сочи името, които да защитават атинските интереси, поради което техният данък е символичен (ATL, I, 352-353,525; Isaac B. 1986, 204). В случая с Неаполис на атиняните, дори и да има политическа причина за ниското плащане/неплащане към Атина, която да се дължи на одрисите, за сега такава е недоказуема от изворовия материал. Градът Тиродиза се разполага югозападно от Неаполис. Със съставката - diza името е тракийско (Detschew D. 1976, 132) и предполага съществувало тракийско селище там. Според сведението на Херодот (Hdt. VII, 25), където се казва, че Тиродиза е на територията на перинтийци, се приема, че елинският град е основан от Перинт (RE, 1948, XIV HB, 1875). Подобно на Неаполис на атиняните и в този случай плащането към Атина е символично и без съмнение се дължи на установяването на клерухи, освен на Херсонес, и тук през 447/446 г. (ATL I, 428-429, 558; Isaac B. 1986, 203). Ето защо е логично да се допусне, че неплащанията на тиродизци към Атина се дължат, в много по-голяма степен на това, че са облагодетелствани заради присъствието на нейни клерухи там, отколкото на политиката на Одриския царски дом в този стратегически и невралгичен район.

Както изрично отбелязва Malcolm McGregor атинските клерухи, настанени на различни икономически и политически важни места из данъчните окръзи на *Архета,* се ползват с данъчни привилегии и облаги (McGregor M.F. 1987, 71).

Тук прави впечатление, че с наближаването, в посока югозапад по северното крайбрежие на Мраморно море, към Херсонес и Хелеспонта, се оказва, че Атина предпочита не толкова да взима данъци от полисите там, каквито в случая са Неаполис и Тиродиза, колкото да държи военни колонисти в тях за да пази подстъпите към стратегическия Тракийски полуостров и не по-малко стратегическия проток-море Хелеспонта.

§ 3. ПОЛИСИТЕ ПО КРАЙБРЕЖИЯТА НА ОДРИСКАТА ИМПЕРИЯ-*БАЗИЛЕЯ* В АТИНСКИТЕ ТРИБУТНИ ЛИСТИ

В изданието на Атинските трибутни *листи/Athenian Tribute Lists (ATL)* атинските полиси-съюзници са подредени азбучно. За удобство в работата, обаче, тук те се проследяват от изток на запад, от Мраморно до Тракийско море, включително. Те се представят от северната част на Хелеспонтийския данъчен окръг (основно северната, европейската част на Пропонтида) и от Тракийската данъчна област, обхващаща територията между Тракийския херсонес и устието на река Аксиос (Вардар), и югозападно от него.

Трябва да се отбележи, че при устието на река Стримон (Струма) и на съседния u Халкидически полуостров, при устието на река Аксиос (Вардар) и югозападно от него се преплитат и сблъскват интересите не само на станалите местни елински полиси, но и на различните тракийски етноси - преди всичко този на едоните, освен това на македоните, на атиняните и на спартанците. Участието и на траките одриси в борбата за надмощие в този район е видимо, но изглежда спорадично и по-слабо представено в изворите. Ето защо, за по-голяма яснота и сигурност на изводите, свързани с Одриската *базилея* и полисите по нейните крайбрежия, в изложението се разглеждат данъчно регистрираните градове от Тракийския херсонес до устието на река Нестос (Места).

В Атинските трибутни листи има данни за плащали фороса си съюзни полиси. Тяхното представяне е интересно от гледна точка на наблюдаваните промени в дънъчните вноски от отделните членове на империята-архе, които не са случайни. С оглед целите на работата, тук ще се направи преглед, за да се види в кои години няма данни, в Атинските трибутни листи, за плащани данъци от полисите на споменатите Тракийски крайбрежия, или са отразени намалени плащания, които през това петдесетилетие се случват, по времето на царуването на одриските владетели Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I.

В ATL, листите от Регистъра, съдържащи информация за плащане/неплащане на полиси от интересуващите ни крайбрежия към Атина, са следните.

I лист, за 454/453 г.пр.Хр. (ATL, I, 128-129), отбелязва:

- в Мраморно море - Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Дикая и Абдера.

II лист, за 453/452 г.пр.Хр. (ATL, I, 128-129):

- в Мраморно море - Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки.

III лист, за 452/451 г.пр.Хр. (ATL, I, 130):

- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки, Дикая.

IV лист, за 451/450 г.пр.Хр. (ATL, I, 131):

- в Тракийско море - Маронея, Самотраки.

V лист, за 450/449 г.пр.Хр. (ATL, I, 131):

- в Мраморно море - Селимбрия, Перинт, Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки.

VI лист, за 449/448 г.пр.Хр., не е съставян поради мораториума след сключения мирен договор с Персия.

VII лист, за 448/447 г.пр.Хр. (ATL, I, 133):
- в Мраморно море - Византион, Селимбрия, Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки, Дикая.

VIII лист, за 447/446 г.пр.Хр. . (ATL, I, 134):
- в Мраморно море - Византион, Селимбрия, Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки, Абдера.

ГХ лист, за 446/445 г.пр.Хр. (ATL, I, 135):
- в Мраморно море - Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки, Дикая, Абдера.

X лист, за 445/444 г.пр.Хр. (ATL, I, 136):
- в Мраморно море - Селимбрия, Даунион тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки, Дикая.

X! лист, за 444/443 г.пр.Хр. (ATL, I, 137):
- в Мраморно море - Византион, Селимбрия, Перинт;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки.

ХИ лист, за 443/442 г.пр.Хр. (ATL, I, 138):
- в Мраморно море - Византион, Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки.

ХШ лист, за 442/441 г.пр.Хр. (ATL, I, 139):
- в Мраморно море - Византион, Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки, Абдера.

ХГУ лист, за 441/440 г.пр.Хр. (ATL, I, 140):
- в Мраморно море - Византион, Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки.

XV лист, за 440/439 г.пр.Хр. (ATL, I, 141):
- в Мраморно море - Дамнион/Даунион тейхос, Дидюмон тейхос;
- в Тракийско море - Енос, Самотраки.

XVI лист, за 439/438 г.пр.Хр. (ATL, I, 142):
- в Мраморно море - Селимбрия, Перинт;

XVII лист, за 438/437 г.пр.Хр. (ATL, I, 143), няма нищо съществено запазено за Мраморно и Тракийско море.

XVIII лист, за 437/436 г.пр.Хр. (ATL, I, 144), не е запазен.

ХГХ лист, за 436/435 г.пр.Хр. (ATL, I, 144):
- в Тракийско море - Енос, Маронея, Самотраки.

XX лист, за 435/434 г.пр.Хр. (ATL, I, 145):
- в Мраморно море - Византион, Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос;
-в Тракийско море - Маронея, Самотраки, Дикая, Абдера.

XXI лист, за 434/433 г.пр.Хр. (ATL, I, 146):

- в Тракийско море - Маронея, Самотраки, Дикая.

XXП лист, за 433/432 г.пр.Хр. (ATL, I, 147):

- в Мраморно море - Бизантион, Селимбрия, Даунион тейхос, Дидюмон тейхос;

- в Тракийско море - Маронея, Самотраки, Абдера.

XXШ лист, за 432/431 г.пр.Хр. (ATL, I, 148):

- в Мраморно море - Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос;

XXГ\^ лист, за 431/430 г.пр.Хр., липсва.

XXV лист за 430/429 г.пр.Хр. (ATL, I, 149):

- в Мраморно море - Бизантион, Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос;

- в Тракийско море - Маронея, Самотраки, Абдера.

XXVI лист, за 429/428 г.пр.Хр. (ATL, I, 150):

- в Мраморно море - Бизантион;

- в Тракийско море - Маронея, Самотраки, Абдера.

XXVII лист, за 428/427 г.пр.Хр. (ATL, I, 151):

- в Мраморно море - Бизантион, Дидюмон тейхос, Серейон тейхос;

XXVIII лист, за 427/426 г.пр.Хр,. или за 426/425 г.пр.Хр. (ATL, I, 151), не съдържа нищо съществено.

XXГХ лист, за 426/425 г.пр.Хр., или за 427/426 г.пр.Хр. (ATL, I, 151), също.

XXX лист, за 425/424 г.пр.Хр. (ATL, I, 151), няма запазени фрагменти.

XXXI лист, за 424/423 г.пр.Хр. (ATL, I, 151), няма нищо.

XXXП лист, за 423/422 г.пр.Хр. (ATL, I, 151), няма нищо.

XXXШ лист, за 422/421 г.пр.Хр. (ATL, I, 151), има само около 15 имена, които не са от разглежданите тук крайбрежия.

X X X ^ лист, за 421/420 г.пр.Хр. (ATL, I, 152):

- в Мраморно море - Даунион тейхос, Дидюмон тейхос, Серейон тейхос.

След 77 ред на възстановявания епиграфски паметник са Полиси от Понтос Еуксейнос като са били изписани имената на Черноморските полиси, включени в плащането за тази година. Но - няма почти нищо запазено.

XXXV лист, за 420/419 г.пр.Хр., или за 419/418 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), е с много малко части от текста. Неясно е за коя от двете години се отнася.

XXXVI лист, за 419/418 г.пр., или Хр за 420/419 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), е с много малко останали части от текста. Неясно е за коя от двете години се отнася.

XXXVII лист, за 418/417 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), е с много малко останали части от текста. На практика няма почти нищо.

XXXVIII лист, за 417/416 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), също.

XXXГХ лист, за 416/415 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), също.

XЬ лист, за 415/414 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), тук се появява (ATL, II, 81):

- в Тракийско море - Маронея

ХЫ лист, за 414/413 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), липсва, защото не е събиран трибут, тъй като е заменен от 5% пристанищна такса, съобщено ни от Тукидид (Thuc. VII, 28, 4).

ХЬП лист, за 413/412 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), липсва, защото не е събиран трибут, тъй като е заменен от споменатата 5% пристанищна такса.

ХЫП лист, за 412/411 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), липсва, защото не е събиран трибут, тъй като е заменен от същата 5% пристанищна такса.

лист, за 411/410 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), липсва, защото не е събиран трибут, тъй като е заменен от въпросната 5% пристанищна такса.

ХlЛ^ лист, за 410/409 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), въпреки че данъкът е възстановен, няма известни фрагменти.

ХГЛ^ лист, за 409/408 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), няма фрагменти.

ХЬЛШ лист, за 408/407 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), няма фрагменти.

ХЬЛТП лист, за 407/406 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), няма фрагменти.

ХЫХ лист, за 406/405 г.пр.Хр. (ATL, I, 153), няма фрагменти. Това е последната трибутна година.

Известни са и имената на някои полиси от предварителните Оценки за данъчните облагания, за които, както стана дума по-горе, не е сигурно, че са плащани наистина. Тези предварителни Оценки за данъчните облагания не са запазени изцяло, за всички периоди. Те са обозначени, по броя на данъчните периоди, с номерация от А 1 до А 13 (ATL, I, 154-207).

От Оценката за облаганията през Първия данъчен период, обозначена от Assessment като А 1, за 454/453 г.пр.Хр., са известни имената, без да са възстановени данъчните задължения:

- от Хелеспонтийския данъчен окръг на: Даунион тейхос;
- от Тракийския данъчен окръг на: Дейре.

От Оценките за облаганията от Втория А 2 до Осмия данъчен период А 8, включително, за годините 450/449, 446/445, 443/442, 438/437, 434/433, 430/429, 428/427, няма запазени фрагменти.

От Оценката за облаганията през Деветия данъчен период А 9, за 425/424 г.пр.Хр., са известни имената, без да са възстановени данъчните задължения:

- от Хелеспонтийския данъчен окръг на: Византион, Перинт, Селимбрия, Дидюмон тейхос, Бизанте, Серейон тейхос;
- от Тракийския данъчен окръг на: Енос, Самотраки, Маронея, Дикая, Абдера, на които данъчните задължения са запазени четивно;
- от Понтос Еуксейнос - Западното Черноморие на: Аполония, (Томи?, Месамбрия?, Олбия?). Тук се появява сигурно възстановено само името на Аполония, но без прочит на задълженията на полиса. Възстановяването на имената на Томи, Месамбрия и Олбия стои съмнително *(ATL,* I, 207, 519).

От Оценката за облаганията през Десетия данъчен период А 10, за 421/420 г.пр.Хр., са известни имената, с четими данъчните задължения:

- от Хелеспонтийския данъчен окръг на: Бизанте;
- от Тракийския данъчен окръг на: Зоне, Дрюс, Дикая (задълженията не са възстановени) и Абдера;

От Оценката за облаганията през Единадесетия данъчен период А 11, за 418/417 г.пр.Хр., няма запазени фрагменти.

I глава. АТИНСКАТА ИМПЕРИЯ-АРХЕ (454/453 - 404/403 г.пр.Хр.)

През Дванадесетия данъчен период А 12, за 414/413 - 411/410 г.пр.Хр., не се определят и не се събират данъчни задължения, защото атиняните заместват фороса, който се плаща от техните поданици, с налог в размер на 1/20, от стойността на стоките, които се превозват по море (Thuc. VII, 28, 4). Това, всъщност, е 5% пристанищна такса, събирана от корабите, акостиращи по кейовете на пристанищата на Атинската *архе* (Meiggs R. 1972, 349).

От Оценката за облаганията през Тринадесетия данъчен период А 13, за 410/409 г.пр.Хр., са известни имената:

- от Хелеспонтийския данъчен окръг на: Бизанте (с четими данъчните задължения);
- от Тракийския данъчен окръг на: Дейре (задълженията не са възстановени), *(ATL,* II, 79);
- споменава се за полиси от Понтос Еуксейнос (Черно море) без да има данни за имената и задълженията им.

Така, от Оценките за облаганията, през отделните данъчни периоди А 1 - А 13, допълнително се възстановяват имената:

- от Хелеспонтийския данъчен окръг на: Бизанте;
- от Тракийския данъчен окръг на: Дейре, Сале, Зоне и Дрюс.

Списъкът на имената на финансово задължените към Атина полиси, както от Регистъра на данъчните периоди (Р), включващи листите на плащалите, по отделни години, така и от Оценките за облаганията А 1-13 (О), общо е следният.

Хелеспонтийски данъчен окръг (Северното Мраморноморие): Бизантион (Р); Селимбрия (Р); Даунион тейхос (Р); Перинт (Р); Дидюмон тейхос (Р); Бизанте (О); Серейон тейхос (Р)

Тракийски данъчен окръг (Северна Егеида-Тракийско море): Дейре (О); Енос (Р); Сале (О); Зоне (О); Дрюс (О); Самотраки (Р); Маронея (Р); Дикая при Абдера (Р); Абдера (Р)

Понтос Еуксейнос (Западното Черноморие): Аполония (О)

Поради конкретните представяния на данните за плащания/неплащания на отделните полиси ще припомня, че в годината 449/448 пр.Хр. не е събиран данък от Атина (Meggis R. 1963, 15) заради, макар и формалния, Калиев мирен договор с Персия, ознаменувал края на Гръцко-персийските войни, наченати през 500 г.пр.Хр. Поради това, тази 449/448 година няма да се има пред вид по-нататък в отчитането на плащанията/неплащанията на съюзните полиси към Атина. Тъй като няма други трибутни свидетелства за отчитане към Атина, поради отсъствие на данни или поради липса на листи, няма да се имат пред вид по-нататък в отчитането общо следните листи, по години:

Лист № 6 за 449/448 г.пр.Хр.
Лист № 17 за 438/437 г.пр.Хр
Лист № 18 за 437/436 г.пр.Хр.
Лист № 24 за 431/430 г.пр.Хр.
Лист № 28 (или 29) за 427/426 г.пр.Хр. или (426/425 г.пр.Хр.)
Лист № 29 за 426/425 г.пр.Хр.
Лист № 30 за 425/424 г.пр.Хр.
Лист № 31 за 424/423 г.пр.Хр.
Лист № 32 за 423/422 г.пр.Хр.

Лист № 35 (или 36) за 420/419 г.пр.Хр. или (419/418 г.пр.Хр.)

Лист № 36 за 419/418 г.пр.Хр.

Лист № 37 за 418/417 г.пр.Хр.

Листи №№ 38-40 за 417/416-415/414 г.пр.Хр.

Листи №№ 41-44 за 4-те години с 5% пристанищна такса, заменила трибута от 414/413 до 411/410 г. пр.Хр., включително.

Лист № 45 за 410/409 г.пр.Хр.

Лист № 46 за 409/408 г.пр.Хр.

Листи №№ 47-49 за 408/407-406/405 г.пр.Хр.

Общо, това са листите за следните 24 години: 449/448 г., 438/437 г., 437/436 г., 431/430 г., 427/426 - 423/422 г., 420/419 - 406/405 г.пр.Хр. Очевидно е, че тези 24 години отпадат още тук от по-нататъшен директен изворов коментар. Това са половината от всичките данъчни години, за които *ATL* не могат да се ползват като пряк извор за отношенията между Атинската и Одриската империя. Но останалите - могат.

Времето на Атинската империя-*архе,* 454-404 г.пр.Хр., съвпада с развитието и разцвета на друга една империя в Европа. Това е тракийското Одриско царство. В Атинските трибутни листи се документират три възможни варианта на засвидетелствани отношения между съюзните-подани полиси и Атина, от които могат да се извлекат предположения за плащания и към Одриския царски двор.

Единият - е на плащане на градовете към лидера. Тук, с оглед изследвания проблем, от особена важност, е откриването и проследяването на промените на размера на плащанията. Тогава, когато няма друго обяснение за намаляването на размера на плащанията и те стоят обяснимо в контекста на Одриската политическа история, се приема, че те могат да се дължат на активните действия на Одриския династически дом. Тук може да бъде видян, с най-висока степен на вероятност, предполагаем минимален размер на взиман, от царете, данък.

Другият - е на сигурно регистрирани неплащания на полисите към Атина, за определени години. Това са случаите, при които се четат и възстановяват имената и сумите на всички данъчно издължили се полиси от даден данъчен окръг, за определена година. В тези *панели,* както ги наричат издателите, обаче, за някои полиси липсва името на политите или на града, липсва и сумата/сумите на плащане към Атина. Такива факти недвусмислено регистрират разриви в отношенията между поданите полиси и лидера на *Архета.* Една от най-важните причини за отсъстване от панелите на имената на градовете или/и на политите, тоест сигурно неплащане на тези полиси, както и за редуцирането на размера на данъка им, както смята Malcolm F. McGregor, е Одриското царство на Ситалк, което владее тракийски етноси и елински полиси на морските брегове от Дунава до Струма (McGregor M. F. 1987, 127, 136).

По крайбрежията на Одриското царство, тези разриви се дължат или на вътрешноелински междуполисни проблеми, в рамките на *Архета,* или на реални одрисо-елински взаимоотношения. Одрисо-елински, тук означава, освен одрисо-атински, така и одрисо-полисни взаимоотношения, които са взаимоотношения между царете и отделните конкретни градове, разположени по техните крайбрежия. Тогава, когато такива ситуации намират най-доброто обяснение в

контекста на Одриската политическа история, с голяма доза сигурност, те се вписват в нея. В тези случаи, размерът на плащания към Одриския царски двор данък, може да се предположи, въз основа на редукции на плащанията, като база за сравнение с добре засвидетелствани извършени плащания на отделните полиси към Атина, през други години.

Третият - е на липса на данни за осъществени плащания. Такива отсъствия на данни за извършени плащания, за някои години, се дължат на неоткрити и/или невъзстановени достатъчно сигурно епиграфски данни за привеждани суми от градовете-длъжници към Атина. В тези случаи, за тези години, не е ясно и сигурно дали има извършвани плащания от полисите към Атина или няма такива. Тогава, когато това се отчита само за единични случаи, те остават без коментар, тоест приема се, че е по-вероятно да е извършено плащане. Тогава, когато се оказва, че за няколко сравнително близки полиса, липсват данни за плащане от тях към лидера Атина, за едни и същи години, за по-дълъг период, и този факт се вписва и намира обяснение в одрисо-елинските взаимоотношения, се допуска възможността това да се дължи на одриската политика. И тук, евентуалният размер на облагане от Одриския царски двор може да се предположи, въз основа на редукции, на извършени плащания към Атина или по аналогии със сходни съседни градове.

Ето сравнително общоприетата хронология на одриските царе, властвали през този половин век:

Терес I от края на VI/началото на V в.пр.Хр. до 449/448 г.пр.Хр., като в случая, се има пред вид

само периода	454/453 - 449/448 г.пр.Хр.	6 години
Спарадок	448/447 - 445/444г.пр.Хр.	4 години
Ситалк	444/443 - 425/424 г.пр.Хр.	20 години
Севт I	424/423 - 405/4 г.пр.Хр.	20 години

Всички те, както ще се види по-подробно по-нататък, се стремят да владеят морските крайбрежия на царството си, на Мраморно, Тракийско (и Черно) море, както по военно-стратегически причини, така и за облагане на завладените тракийски етноси и на елинските полиси с данъци.

Въз основа на сведенията на Тукидид за данъците, плащани на Одриското царство от подвластните му тракийски етноси и елинските полиси от крайбрежията, атински епиграфски паметници и отчетени в *ATL* намалени плащания на полиси към Атина, отсъствия от панели и някои липси на данни за плащания на тези полиси, логично се приема, че за да налагат данъци на крайбрежните градове одриските царе задължително сключват договор/и с лидера на съюза-*архе* Атина. Това е несъмнено. Ето защо, тук, за години, в които няма друго обяснение за неплащане на отделни полиси към Атина, и това не противоречи на одриската външна политика, макар и да няма преки изворови данни за сключен/и договор/и, аргументирано се допуска, че тези неплащания към Атина, могат да се дължат на плащания към Одриския двор, най-вероятно, поради сключен/и договори на Атина с одриските царе.

Това не означава, че одриските царе, с тяхната линия на поведение за владеене на крайбрежия и полисите по тях, ще се смятат за единствено

възможната причина за липсата на данни за тези плащания/неплащания или за намалени размери на някои плащания. Това означава, че тези резултати ще помогнат да се оформят представи, които ще дадат възможност, с помощта и на други изворови данни, в исторически и политически контекст, чрез създавани конкретни проблемни ситуации, да се постигат нови работни решения и по¬нататъшно развитие на проблема.

За целта, първо трябва да се обърне внимание да се провери кои са градовете и колко са годините на вероятни плащания, от отделните полиси и към Одриския двор. Това ще позволи да се види евентуалната относителна продължителност на вероятна зависимост на тези полиси и от одриските царе. Второто е да се провери какъв приблизително би трябвало да бъде евентуалният данък, плащан на Одриския царски двор, както от всеки един от полисите по одриските крайбрежия, така и от всичките тях, общо.

ВТОРА ГЛАВА

ПОЛИСИ ОТ АТИНСКАТА ИМПЕРИЯ - *АРХЕ*

ПО КРАЙБРЕЖИЯТА

НА ОДРИСКАТА ИМПЕРИЯ - *БАЗИЛЕЙЯ*

§ 1. ПОЛИСИ ОТ ХЕЛЕСПОНТИЙСКА ДАНЪЧНА ОБЛАСТ

1. Византион

В Атинските трибутни листи се използва политонимът Βυξάντιοι *(ATL,* I, 250-251), тоест, византионци - жителите на Византион. Полисът се намира на северния европейски бряг на Мраморно море, преди южното начало на Босфорския проток. Той е мегарска апойкия, основана при тракийско селище, свързано с Бизас, през 660/659 г.пр.Хр. или малко по-късно - по-общо казано - към средата на VII в.пр.Хр. (RE, 1897,V HB, 1116-1158; КЕТД, 1993, 40-41; Порожанов К. 2002, 219-224; Porozhanov K. 2004, 516-517). Без съмнение, името Бизас е тракийско и се вписва в поредицата имена от тракийските крайбрежия, съдържащи съставката -byza, biza/viza (Detschew D. 1976, 94-95; Лозанова-Станчева В. 2010, 9-19).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Византион е определен в категория 5А:а, тоест като град с *територия над 500 кв. км (около 1500 кв. км),* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено;* на север градът граничи с домен на тракийски династи, а на юг със Селимбрия (Inventory 2004, 915-918). Очевидно е, че Византион е голям и внушителен елински полис в Североизточна Пропонтида.

През 476 г. пр.Хр., чрез военно-политически операции на Кимон, Византион се включва в Делоския съюз-симахия (КЕТД, 1993, 40-41).

По принцип, византионци внасят своя форос в Атинската империя-архе (ATL, I, 250-251; Meiggs, R.1972, 546-547) през първите 8 данъчни периода. Икономически мощният полис, обикновено, плаща по 15 и повече таланта, сравнително добре отразено в Регистъра. Поради липса на информация в Атинските трибутни листи за останалите 5 периода те се изключват от коментар, свързан с Византион.

През Първия данъчен период, листи 1 и 2, за 454/453 и 453/452 г.пр.Хр., няма запазени данни за извършено плащане на някакви суми от Византион към Атина. В Лист 3, обаче, за 452/451 г.пр.Хр., срещу сигурно възстановеното име на византионци, издателите четат сумата от 15 таланта. Величината на тази възстановка не се приема от Roussell Meiggs (Meiggs, R.1972, 546), който смята, че не е ясно какъв е размерът на платения данък. В лист 4, за 451/450 г., не са запазени данни за плащан към Атина данък.

Така, за Първия данъчен период, за 3 години липсват данни за плащане, за 1 година, 452/451 г., има извършено плащане, но неговият размер, от 15 таланта, не е сигурен.

През Втория данъчен период, лист 5, за 450/449 г., срещу името на византионци стои отчетливо сумата от 15 таланта. В лист 7, за 448/447 г, издателите не могат да възстановят цялото число на платения данък, като виждат в края му 240 драхми. Тук Roussell Meiggs категорично възстановява 10 таланта

платена сума (Meiggs, R.1972, 546). Лист 8, за 447/446 г., има представени плащания на три места. Първото - не може да се възстанови. Второто - възлиза на 4 таланта и 4800 драхми. Третото - на 3 таланта и 5840 драхми. Сметката показва, че засвидетелстваното плащане е от 8 таланта и 4640 драхми. Като се има предвид и първото невъзстановено плащане, вероятно сумата ще възлезе на 10 таланта.

Така, за Втория данъчен период, за 1 година има редовно плащане от 15 таланта, за 1 година, 448/447 г., има редукция с 1/3, тоест намаление от 15 на 10 таланта, и за 1 година, 447/446 г., плащането е около 10 таланта, но не е ясно точно колко.

През Третия данъчен период, в листи 9 и 10, за 446/445 и 445/444 г., няма запазени данни за плащане към Атина. В лист 11, за 444/443 г., се възстановява името на бизантионци, но не може да се възстанови платената сума.

Така, за Третия данъчен период, за 2 години, липсват запазени данни за плащане, за 1 година, 443/442 г., има документирано плащане, но не се знае размерът му.

През Четвъртия данъчен период, листи 12, 13 и 14, за 443/442, 442/441 и 441/440 г., сочат изплатен солиден данък, в размер на 15 таланта и 4300 драхми - за първите две години и 15 таланта и 460 драхми - за третата. В листи 15 и 16, за 440/439 и 439/438 г., няма запазени данни.

Така, за Четвъртия данъчен период, за 3 години, има документирани плащания над 15 таланта, за 2 години, липсват данни за плащане към Атина.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., също няма данни за платен данък. В лист 20, за 435/434 г., се възстановява името, но не може да се възстанови числото на данъка, платен на Атина.

Така, за Петия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина, за 1 година, 435/434 г., има документирано плащане, без да се знае размерът му.

През Шестия данъчен период, лист 21, за 434/433 г., няма данни за платен данък. В лист 22, за 433/432 г, бизантионци, без никакво съмнение, плащат внушителната сума от 18 таланта и 1800 драхми. В лист 23, за 432/431 г., липсват запазени данни за платен данък към Атина.

Така, за Шестия данъчен период, за 2 години, липсват данни за плащане към Атина, за 1 година, има документирано плащане от 18 таланта и 1800 драхми.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г., на бизантионци са отчетени две солидни суми, внесени в касата на *Архета*. Първата е 21 таланта и 4740 драхми, а втората 8 таланта и 900 драхми и нещо (не се чете добре), които Roussell Meiggs реконструира на 9004 драхми (Meiggs, R.1973, 547). В лист 26, за 429/428 г., градът внася не малката сума от 15 таланта и 90 драхми.

Така, за Седмия данъчен период, за 2 години, са документирани плащания към Атина - първото е близо 30 таланта, второто - е малко над 15 таланта.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., се отчита отново впечатляващо голяма вноска от 20 таланта и 1170 драхми.

Така, за Осмия данъчен период, за 1 година, се документира плащане към Атина над 20 таланта.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., няма запазени данни за платен данък.

Така, за Деветия данъчен период, за 1 година, липсват сведения за приведен данък към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., също няма запазени данни за плащане към Атина.

Така, за Десетия данъчен период, за 1 година липсват сведения за приведен данък към Атина.

В **Оценката за данъчните вноски А 9,** за 425/424 г., името на бизантионци се възстановява, но сумата, която трябва да се внесе, не.

Равносметката показва, че за бизантионци са регистрирани 13 извършени плащания на доста големи суми. По принцип, градът плаща 15-20 и повече таланта вноска в *Архета.* При някои от тези 13 плащания, обаче, се забелязват редукции. За 448/447 г. крайната възстановена сума на плащането възлиза на 10 таланта. За 447/446 г., една част от възстановената сума е общо 8 таланта и 4640 драхми, като не е ясно точно колко е размерът на другата част от вноската. Очевидно, за 448/447 г., сумата е редуцирана с 1/3 и са платени 5 таланта по-малко. Нерешен остава въпросът и за размера на плащането през 447/446 г. Не е ясно каква е платената сума за 444/443 г. Същото се отнася и за 435/434 г. Равносметката сочи още, че за 12 години няма запазени данни в листите за това дали са привеждани или не някакви суми от Бизантион на Атина.

2. Селимбрия

Селимбрия е следващият, подир Бизантион, от изток на запад, полис на европейския бряг на Мраморно море. Σηλυμβριανοί (ATL, I, 400-401, 541), селимбрийци са жителите на този полис. Втората част от името на Селимбрия е със значение на тракийски език *град,* или по-скоро - протополис-царски град (Porozanov K. 2000, 348-350) и влиза в редицата тракийски имена като Полтимбрия, Месамбрия, Бреа/Брия, които са със съставка -bria (Detschew D. 1976, 86-87). Това дава основание да се предполага, че създадената в началото на VI в.пр.Хр., от Мегара и Бизантион, елинска апойкия тук, е при старо тракийско селище, дало и името си (RE, 1923, II Reihe, II B., IV HB, 1324-1326; КЕТД, 1993, 40-41).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Селимбрия е определен в категория 4А:а, което означава, че е град с *територия от 200 до 500 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 921-922). Очевидно е, че Селимбрия е голям, но е по-малък от Бизантион, елински полис в Североизточна Пропонтида.

Селимбрийци внасят фороса си към Атинската империя-*архе (ATL,* I, 400¬401; Meiggs, R.1972, 546-547), сравнително добре документирано за първите 7 периода. Липсата на данни в *ATL* за останалите 6 - не позволява да се градят хипотези само въз основа на този изворов материал.

През Първия данъчен период, в листи 1, 2 и 3, за 454/453, 453/452 и 452/451 г., няма запазени данни за плащан данък на Атина. В лист 4, за 451/450 г.,

от издателите са възстановени 6 таланта платен данък, докато Roussell Meiggs смята, че размерът на платения, през тази година, трибут не е ясен (Meiggs, R. 1972, 546).

Така, за Първия данъчен период, за 3 години, липсват данни за плащания, за 1 година 451/450 г., е документирано плащане към Атина, в размер на 6 таланта или - с неясна величина.

През Втория данъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г., плащаният данък е по 6 таланта, ежегодно.

Така, за Втория данъчен период, за 3 години, са документирани плащания към Атина, по 6 таланта на година.

През Третия данъчен период, лист 9, за 446/445 г., няма данни за плащания към Атина. В листи 10 и 11, за 445/444 и 444/443 г., сумата, на сигурно плащания от Селимбрия данък на Атина, не се възстановява.

Така, за Третия данъчен период, за 1 година, 446/445 г., липсват данни за плащания, за 2 години, 445/444 и 444/443 г., са документирани плащания към Атина с неясен размер на трибута.

През Четвъртия данъчен период, в листи 12, 13, 14 и 16, за 443/442, 442/441, 441/440 и 439/438 г., е отразено, че селимбрийци внасят редовно по 5 таланта данък. В лист 15, за 440/439 г., няма запазени данни.

Така, за Четвъртия данъчен период, за 4 години, 443/442, 442/441, 441/440 и 439/438 г., са документирани 4 плащания, всяко едно, с 1/6 редукция на трибута от 6 на 5 таланта и за 1 година, 440/439 г., липсват данни за плащане.

През Петия данъчен период, лист 19 за 436/435 г., няма данни за плащане. В лист 20, обаче, за следващата 435/434 г., е отразено плащане в размер на 900 драхми.

Така, за Петия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане, за 1 година, 435/434 г., е документирано плащане само от 900 драхми, което е много силно редуциране - повече от 30 пъти, спрямо Четвъртия данъчен период.

През Шестия данъчен период, лист 21, за 434/433 г., отново няма запазени данни за плащане. В листи 22 и 23, за 433/432 и 432/431 г., данъкът продължава да бъде в размер само на 900 драхми.

Така, за Шестия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащан към Атина данък, за 2 години, 433/432 и 432/431 г., са документирани плащания, които продължават да са много силно редуцирани, в размер на 900 драхми, така както през Петия данъчен период.

През Седмия данъчен период, отразено в лист 25, за 430/429 г., при плащането към Атина, селимбрийци изведнъж скачат на внушителната сума от 9 таланта. В лист 26 за следващата 429/428 г. отново няма запазени данни за извършено плащане.

Така, за Седмия данъчен период, за 1 година, е документирано плащане със значително повишена данъчна сума на 9 таланта, за 1 година липсват данни за плащания към Атина.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., продължават да липсват данни за плащане към Атина.

Така, за Осмия данъчен период, за 1 година няма данни за плащан данък към Атина.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., няма запазени данни за платен данък.

Така, за Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащан данък към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., също няма запазени данни за плащане към *Архета*.

Така, за Десетия данъчен период, за 1 година липсват данни за плащан данък към Атина.

Селимбрия е спомената и в **Оценката на данъците А 9,** за 425/424 г.пр.Хр., където размерът на данъка е неясен.

Равносметката за Селимбрия показва следното. Регистрирани са: 14 отчитани години, с плащания към Атина и 11 години, за които няма данни дали са извършени плащания или не. В 14-те години на плащания, обаче, се наблюдават 2 години с неясен размер на данъка 445/444 и 444/443 г. и 2 години с редукции на данъка. Първата редукция е през 443/442 г. и се отчита за 4 години до 439/438 г., включително. Тя се изразява в намаляване на данъка от 6 на 5 таланта. Втората редукция е от 435/434 до 432/431 г. и се отчита за 3 години, когато размерът на данъка драстично пада на 900 драхми, тоест намалението е повече от 30 пъти.

3. Даунион/Дамнион тейхос

Δαυνιο τείχος/Даунион тейхос, който е Δάμνιον τείχος/Дамнион тейхос у Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax, 67), се намира на северния бряг на Мраморно море, между Селимбрия и следващия полис на запад/югозапад Перинт (Inventory 2004, 918). Δαυνιοτειχῖται/дауниотейхитайци, назовани в Атинските трибутни листи *(ATL,* I, 260-261, 480), са жителите на Даунион тейхос. Прави впечатление, че в името на селището се използва терминът τείχος, който е със значение *крепост*. Очевидно, както повечето полиси, и Даунион е заграден с крепостна стена. Не е ясно кои са основателите на този град, но най-вероятно той е елински, щом плаща данък на Атина.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Даунион тейхос/Дамнион тейхос е определен в категория 1В:а, което означава, че е град с *територия до 25 кв. км,* от тип, който в изворите, макар че не се назовава винаги като полис, е *полис,* в който *неелинското е малко и слабо представено* (Inventory 2004, 918). Очевидно е, че Даунион тейхос/Дамнион тейхос е малък елински полис в Североизточна Пропонтида, който е от най-малките по размери полиси. Многократно по-малък не само от Бизантион, но и от Селимбрия. По-скоро, това реално е емпорион.

Дауниотейхитайци си плащат фороса към Атина *(ATL,* I, 260-261).

През Първия данъчен период, в листи 1, 2 и 4, за 454/453, 453/452 и 451/450 г., няма запазени данни за плащан форос към Атина. В **Оценката за данъчните вноски А 1,** за годината 454/453 пр.Хр., обаче, е отбелязано името на града. Както стана дума по-горе, това не означава сигурно събран форос. В лист 3, за 452/451 г., се възстановява не особено голямата сума от 1000 драхми, която дауниотейхитайци плащат на Атина. За разлика от авторите на A7X, Russell

Meiggs смята, че в този случай, не може точно да се възстанови сумата на платения данък към Атина (Meiggs R. 1972, 546).

Така, за Първия данъчен период, за 1 година, има сигурно плащане от 1000 драхми или с неясен размер, а за 3 години липсват запазени данни за плащане към Атина.

През Втория данъчен период, лист 5, за 450/449 г., се допълва (Meiggs R. 1972, 546) с липса на данни за плащане към Атина. В листи 7 и 8, за 448/447 и 447/446 г., се отбелязват по 1000 драхми платен данък.

Така, за Втория данъчен период, за 1 година, няма данни за плащане, а за 2 години, са реализирани плащания, от по 1000 драхми към Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9 и 10, за 446/445 и 445/444 г., се регистрира плащан данък, от по 1000 драхми. В лист 11, за 444/443 г., липсват данни за платен данък към Атина.

Така, през Третия данъчен период, за 2 години, са реализирани плащания по 1000 драхми, а за 1 година, няма данни за приведена сума към Атина.

През Четвъртия данъчен период, листи 12, 13, 14 и 15, за 443/442, 442/441, 441/440 и 440/439 г., продължават да отразяват плащане, от по 1000 драхми на година. В лист 16, за 439/438 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 4 години са извършени плащания от по 1000 драхми, а за 1 година няма данни за приведен данък на Атина.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., също няма запазени данни за плащан данък. В следващия лист 20, за 435/434 г., обаче, отново се възстановява плащан данък от 1000 драхми.

Така, през Петия данъчен период, за 1 година, липсват данни за приведен данък на Атина, а за 1 година, има сигурно плащане от 1000 драхми.

През Шестия данъчен период, лист 21, за 434/433 г., няма запазени данни за плащан данък. Листи 22 и 23, за 433/432 и 432/431 г., регистрират отново плащане, от по 1000 драхми на година.

Така, през Шестия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане, а за 2 години, има сигурни плащания към Атина, от по 1000 драхми.

През Седмия данъчен период, лист 25, за 430/329 г., регистрира необичайно високо плащане от Даунион тейхос към Атина, възлизащо на 2 таланта и 4000 драхми. В лист 26, за 429/428 г., няма запазени данни за плащане на Атина.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, 430/429 г., има плащане с изключително висок размер за Даунион тейхос от 2 таланта и 4000 драхми, а за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., се възстановява името, но не се възстановява размерът на плащаната сума.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година - 428/427 г., има сигурно плащане, но с неясен размер.

През Деветия данъчен период, в лист 33 за 422/421 г., няма запазени данни за платен данък.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година липсват данни за плащане към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., при възстановяването на името на дауниoнтейхитайци се възстановява сума от 2 таланта.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, 421/420 г., има сигурно плащане с високия за града размер от 2 таланта.

В **Оценката за данъчните вноски А 9,** за 425/424 г., се открива името на дауниoнтейхитайци, без да се чете размерът на данъка. Данни за плащането му, обаче, няма сигурни.

Равносметката за Даунион тейхос показва 15 години сигурно плащане към Атина и 10 години с липса на данни за плащания към *Αρχετα.* През 12 от тези 15 години, обаче, форосът от 1000 драхми, който плаща градът, е толкова малък, че е символичен.

Забелязаният нисък форос на Даунион тейхос не се дължи толкова и само на негова маломерност или неголяма икономическа мощ, защото в години като 430/429 и 421/420 той плаща по 2 и над 2 таланта. Очевидно е, че могат да се търсят други исторически причини за това.

4. Перинт

Полисът Перинт се локализира на Северното Мраморноморие, западно от древния емпорион Даунион тейхос, при съвременното селище Мармара Ерели (Marmara Ereğlisi), което е на ок. 35 км, източно от големия съвременен град Текирда (Текпх^) и на ок. 25 км западно, от малкия град Силиври (Silivri), наследник на древната Селимбрия.

Перинт (Sayar M. 1998, 57-90) е разположен върху внушителен полуостров, извиващ дъга на юг, от запад на изток.

В Древността, природните условия предпоставят използването на две пристанища от полиса Перинт, които впрочем, са реалност и в нашето съвремие.

Височината на хълма на полуострова, където се намира акрополът е над 30 м и днес на най-високото място има морски фар. На южната страна на този хълм, много добре личи дъгата на античния театър, отворена към Мраморно море. За щастие, мястото на древния полис е опазено и днес от застрояване и е отличен обект за бъдещи мащабни проучвания.

Историята на древния Перинт е богато осветлена от писмените свидетелства, гръцките и латинските надписи от и за града, във внушителния корпус на Мустафа Саяр (Sayar M. 1998, 502 S. mit 86 Abbildungen, 215 Photos auf 51 Tafeln, 5 Faltkarten und einer Falttafel.)

Името Perinthos, с основата Per/Pir- и наставката - nthos, е древен тракийски реликт, в контекста на палеобалкано-западномалоазийската общност от II хил.пр.Хр. (Detschew D. 1976, 363-364; Порожанов К. 1998, 44-50).

Не много след появата на Селимбрия, през първата половина на VI в.пр.Хр., преселници от остров Самос (RE, 1956, XXXVII НВ, 802-812; КЕТД, 1993, 212) създават, при тракийско селище с името Перинт, своя апойкия, приела местното име.

II глава. ПОЛИСИ ОТ *АРХЕТА* ПО КРАЙБРЕЖИЯТА НА ОДРИСКАТА *БАЗИЛЕЯ*.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Перинт е определен в категорията 5А:а, което означава, че е град с *територия над 500 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 919-921). Очевидно е, че, подобно на Византион, Перинт е сред най-големите елински полис в Пропонтида.

Περίνθιοι (ATL, I, 374-375), тоест перинтийците, жителите на града Перинт, се появяват в ATL, през 452/451 г, с изключително висока вноска от 10 таланта. Тя остава такава при почти всички документирани плащания към Атина *(ATL,* I, 374-375).

През Първия данъчен период, в листи 1, 2 и 4, за 454/453, 453/452 и 451/450 г.пр.Хр., няма запазени данни за платен форос към *Архета*. Но в лист 3, за 452/451 г., в корпуса се възстановява вноската от 10 таланта. Според Russell Meiggs, обаче, епиграфските останки, за същата година, не позволяват да се възстанови точната сума на плащане към Атина (Meiggs R. 1972, 546).

Така, през Първия данъчен период, за 3 години, липсват данни за приведени суми на Атина, за 1 година, се регистрира плащане от вероятната сума 10 таланта или плащане с неясен размер.

През Втория данъчен период, в лист 5, за 450/449 г., при възстановяването на името на перинтийци, се възстановяват две платени на Атина суми. Едната - от 3 таланта и 4930 драхми. Другата - от 6 таланта и 1070 драхми. Така, общото количество на трибута става 10 таланта. В листи 7 и 8, за 448/447 и 447/446 г., няма данни за платен данък.

Така, през Втория данъчен период, за 1 година, има извършени плащания, които възлизат общо на 10 таланта, за 2 години, липсват данни за приведен данък на Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9 и 10, за 446/445 и 445/444 г., също няма запазени данни за приведен трибут на Атина. В лист 11, за 444/443 г., обаче, заедно с възстановяването на името на перинтийци, се възстановява число от 10 таланта.

Така, през Третия данъчен период, за 2 години, липсват данни за приведен данък на Атина, за 1 година, има извършено плащане от 10 таланта.

През Четвъртия данъчен период, в листи 12, 13, 14 и 16, за 443/442, 442/441, 441/440 и 439/438 г., големината на плащаната на Атина сума от Перинт е неизменно в размер на 10 таланта. В лист 15, за 440/439 г., липсват запазени данни за извършено плащане.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 4 години, има извършени плащания от по 10 таланта, за 1 година, няма данни за приведена сума към Атина.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за извършено плащане към Атина. В лист 20, за 434/434 г., отново се възстановява приведен данъчен трибут в размер на 10 таланта.

Така, през Петия данъчен период, за 1 година, липсват данни за приведена на Атина сума, за 1 година, има отчетено плащане от 10 таланта.

През Шестия данъчен период, в лист 21, за 434/433 г., няма запазени данни за приведен трибут към Атина. В лист 22, за 433/432 г., отново се възстановяват 10 таланта - приведена на Атина сума. В лист 23, за 432/431 г., се възстановява част от сума, която част е в размер на 1515 драхми. Според Russell

Meiggs, обаче, наличните данни, за същата година, сочат частично изпълнена квота и, в крайна сметка, нерегулярно плащане (Meiggs R. 1972, 547).

Така, през Шестия данъчен период, за 1 година, липсват данни, за 1 година има редовно плащане от 10 таланта и за 1 година 432/431 г. има нерегулярно плащане.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г., сумата, приведена на Атина, без съмнение, възлиза на традиционните 10 таланта. В лист 26, за 429/428, обаче, отново няма запазени данни за плащане към *Αρχετα.*

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, има отчетено плащане от 10 таланта, за 1 година, липсват данни за приведена сума на Атина.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., няма запазени данни за плащане.

Така, за Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., също няма запазени данни за плащане.

Така, за Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., отново няма запазени данни за плащане.

Така, за Десетия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

В **Оценката на данъка А 9,** за 425/424 г., перинтийци са споменати като данъкоплатци, без да е ясно колко точно е размерът на задължението за същата година. Дали е платен данъкът към *Αρχετα* или не - е трудно да се каже.

Равносметката показва следното. За 14 години няма данни за приведен на Атина данък от Перинт. Регистрираните плащания се документират за 11 години. През тези 11 години, плащанията са със сравнително висок размер от 10 таланта. Само в годината 432/431 се наблюдава нерегулярно плащане с намален или неясен размер.

5. Дидюмон тейхос

Διδυμοτειχῖται (ATL, I, 262-263, 481), дидюмонтейхитайци са жителите на града Διδυμον τείχος/Дидюмон тейхос. По-старата локализация на това селище (RE, 1905, X HB, 442) го поставя на анатолийския хелеспонтийски бряг, в областта Мизия. По-новата - го определя на северния бряг на Мраморно море, западно-северозападно от Перинт *(ATL,* I, 262-263) - като го идентифицира и с названията Неон тейхос и Херайон тейхос. Повод за това са данните у Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax, 67), Ксенофонт (Xen. *Anab.VII,* 5, 6-8) и Корнелий Непот (Corn. Nep. *Alcib.* VII, 4), които говорят за Неон тейхос около и в района на разполагане на Дидюмон тейхос, източно/североизточно от Бизанте и северозападно/западно от Перинт, без, обаче, да го идентифицират с него. Неон тейхос се локализира още на северния бряг на Мраморно море, южно от Бизанте (RE, 1935, XXXII HB, 2431). Херодот (Hdt. IV, 90) съобщава за град Херайон на крайбрежието, близо до

Перинт, без да споменава Дидюмон тейхос. Демостен (Demosthen. III, 4) говори за Херайон тейхос в същия район, но не казва нищо за Дидюмон тейхос.

Няма данни за това от кого и/или от кои е основан Дидюмон тейхос.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Дидюмон тейхос е под рубриката на Неон тейхос и е определен като пределинистическо селище, намиращо се между Ганос и Перинт в Пропонтида, което *не е засвидетелствано в изворите като полис* (Inventory 2004, 914). Не се коментира има ли представено елинско и неелинско в него. В същия Инвентарен свод, обаче, под името на Херайон тейхос е посочено, че Дидюмон тейхос е селище в категория 1 (или 2) А:а, което означава, че това е *полис до 25 (или до 100) кв. км,* който е назоваван в изворите като *полис, където неелинското е много малко и слабо* (Inventory 2004, 918-919).

Така, според Инвентарния свод се оказва, че Дидюмон тейхос е крепост, която е от най-малките полиси - колкото или малко по-голяма от Даунион/Дамнион тейхос. Веднага се вижда, че има проблем. И той е в това да се прецени реално тази крепост полис ли е или не е, и може ли Даунион/Дамнион тейхос да се идентифицира с Неон тейхос и Херайон тейхос.

През последните години, чрез разкопки, при които са открити елински и тракийски монети с надписи, се идентифицира крепостта с пристанище Херайон тейхос, на 15 км североизточно от Бизанте, днешния гр.Текирда (Atik N. 2005, 8; Atik N. 2007, 13-23; Yağız O. 2008, 107-117). В този контекст, не мога да не отбележа и факта, че само на 2-3 км западно/югозападно от града Херайон тейхос, на високия бряг до морето, се разкопава невероятно тракийско култово средище с резиденциална сграда от Късната бронзова, Ранната желязна епоха и Античността, включително и интересуващия ни тук период на V в.пр.Хр. (Erim-Özdogan A. 2005, 21-22). Дали то може да бъде идентифицирано с Неон тейхос, например, или с друго неизвестно нам селище-резиденция на тракийските владетели, за сега, ще остане неясно.

Въз основа на данните от археологическите разкопки за Херайон тейхос (Atik N. 2005, 8; Atik N. 2007, 13-23; Yağız O. 2008, 107-117) и тракийското култово средище-резиденция, западно/югозападно от него (Erim-Özdogan A. 2005, 21-22), тук не се приема, като най-убедително, становището на авторите на Корпуса на Атинските трибутни листи *(ATL,* I, 262-263, 481-482), че Дидюмон тейхос от *ATL* е идентичен с отсъстващите от листите Неон тейхос и Херайон тейхос, известни от гореспоменатите антични автори.

Както изглежда, Дидюмон тейхос не е Неон тейхос, не е и Херайон тейхос, а най-вероятно е елински емпорион, но и крепост - както изрично се назовава в името u, която се намира по крайбрежието на изток от Херайон (Неон) тейхос, между него и Перинт. Най-подходящото местоположение за този емпорион-крепост е при някой от петте носа на сравнително слабо изразения полуостров, който се намира на 5 до 10 км, западно от Перинт.

Крепостта Дидюмон е владяна от по-силните в определени периоди - траки или елини. Присъствието u в Атинските трибутни листи показва, че към датата на включването u в тях - средата на V в.пр.Хр., там има доминация на елини.

Дидюмонтейхитайци внасят регулярно внасят форос от 1000 драхми към Атина (ATL, I, 262-263; Isaac B., 1986, 204).

През Първия данъчен период, листи 1 и 2, за 454/453 и 453/452 г., Дидюмон тейхос внася в касата на Атина по 1000 драхми, годишно. В листи 3 и 4, за 452/451 и 451/450 г., няма данни за платен данък към Атина.

Така, през Първия данъчен период, за 2 години, има данни за плащания от по 1000 драхми, за 2 години липсват данни за приведени суми към Атина.

През Втория данъчен период, в лист 5, за 450/449 г., няма запазени данни за платен форос към Атина. В листи 7 и 8, за 448/447 и 447/446 г., възстановяваният данък е отново 1000 драхми, на година.

Така, през Втория данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина, за 2 години, има данни за плащания, от по 1000 драхми.

През Третия данъчен период, в лист 9, за 446/445 г., плащаният данък продължава да е 1000 драхми. В листи 10 и 11, за 445/444 и 444/443 г., обаче, няма запазени данни за платен данък към Атина.

Така, през Третия данъчен период, за 1 година, има данни за плащане от 1000 драхми, за 2 години липсват данни за приведени суми на Атина.

През Четвъртия данъчен период, в листи 12, 13, 14 и 15, за 443/442, 442/441, 441/440 и 440/439 г., възстановяваният данък продължава да бъде по 1000 драхми, на година. В лист 16, за 439/438 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 4 години, има отчетени данни за плащания по 1000 драхми, за 1 година липсват данни за приведена сума на Атина.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за привеждан от Дидюмон тейхос данък към Атина. В лист 20, за 435/434 г., възстановеният данък е отново 1000 драхми.

Така, през Петия данъчен период, за 1 година лисват данни за приведена сума на Атина, за 1 година има отчетени данни за плащане, от 1000 драхми.

През Шестия данъчен период, в лист 21, за 434/433 г., няма запазени данни за плащан данък на Атина. В листи 22 и 23, за 433/432 и 432/431 г., възстановяваният данък си остава 1000 драхми.

Така, през Шестия данъчен период, за 1 година, липсват данни за приведена сума на Атина, за 2 години, има отчетени данни за плащания, от по 1000 драхми.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г., плащаният данък продължава да е 1000 драхми. В лист 26, за 429/428 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, има данни за плащане от 1000 драхми, за 1 година, липсват данни за приведена сума на Атина.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., името на дидюмотейхитайци се възстановява, но размерът на платения данък - не.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, има данни за отчетено плащане, но не е ясна сумата.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., няма запазени данни за платен данък към Атина.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни за приведен трибут.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г.пр.Хр., дидюмонтейхитайци се появяват отново в данъчния регистър, но без да е ясна платената сума на Атина.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, има данни за отчетено плащане без да се разчита сумата.

Дидюмонтейхитайци са споменати през 425/424 г.пр.Хр. и в **Оценката за данъка А 9,** като размерът му не се чете.

Равносметката показва следното. Дидюмонтейхитайци плащат 15 години на *Архета* и няма запазени данни за плащания към нея още 10 отчитани години. Впечатляващ е, обаче, изключително ниският размер на фороса - само 1000 драхми, което го прави символичен.

За разлика от високите данъци на Бизантион, Селимбрия и Перинт към *Архета,* измервани в таланти, големината на данъка, плащан от Дидюмон тейхос, е същата, като на данъка, който внасят коментираните малко по-горе жители на Даунион тейхос.

6. Бизанте

Βισάνθη (ATL, I, 246-247, 475-476). Градът Бизанте е разположен на северния бряг на Мраморно море, югозападно от Дидюмон тейхос и Херайон (Неон) тейхос. Той е елинска апойкия, основана от преселници от остров Самос (RE, 1897, V HB, 500-501). Името Bisanthe е тракийско (Detschew D. 1976, 71) и предполага наличието на тракийско селище тук преди основаването на елинската апойкия.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Бизанте е определен в категорията 2B:a, което означава, че е град с *територия от 25 до 100 кв. км,* от тип, който, макар в изворите да не се назовава изрично полис, е *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 914-915). Очевидно е, че Бизанте е неколкократно по-малък от Селимбрия, но по-голям от Даунион/Дамнион тейхос и, може би - приблизително колкото Дидюмон тейхос, неголям елински полис в Северна Пропонтида.

През Първия данъчен период, в листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., няма запазени данни за платен данък от Бизанте към Атина.

Така, през целия Първи данъчен период, за 4 години, няма сигурни данни за плащане към Атина.

През Втория данъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г., няма запазени данни за платен форос към Атина.

Така, през целия Втори данъчен период, за 3 години няма сигурни данни за плащане към Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., няма запазени данни за платен данък към Атина.

Така, през целия Трети данъчен период, за 3 години, няма сигурни данни за плащане към Атина.

През Четвъртия данъчен период, в листи 12 и 13, за 443/442, 442/441 г., Бизанте отсъства от целите възстановени панели. Това, с най-висока степен на

сигурност означава, че, през тези 2 години, градът не е привел абсолютно никакъв форос на Атина. В Листи 14, 15 и 16, за 441/440, 440/439 и 439/438 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Четвъртия данъчен период, Бизанте 2 години, 443/442 и 442/441 г., с абсолютна сигурност, не плаща на Атина, а за 3 години, 441/440, 440/439 и 439/438 г., няма сигурни данни за приведен данък.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за привеждан, от града, данък към Атина. В лист 20, за 435/434 г., Бизанте липсва от целия възстановен панел, което несъмнено е най-верният признак за сигурно неплащане към Атина.

Така, през Петия данъчен период, Бизанте не плаща на Атина с абсолютна сигурност 1 година 435/434 г., а за 1 година, няма данни за приведен данък.

През Шестия данъчен период, в лист 21, за 434/433 г., няма запазени данни за плащан данък на Атина. В лист 22, за 433/432 г., Бизанте отново отсъства от целия възстановен панел - най-сигурният признак за несъстояло се плащане към Атина. В лист 23, за 432/431 г., няма запазени данни за извършено плащане към Атина.

Така, през Шестия данъчен период, Бизанте не плаща на Атина, с абсолютна сигурност, 1 година, 433/432 г., а за 2 години, няма данни за приведен данък.

През Седмия данъчен период, в листи 25 и 26, за 430/429 и 429/428 г., няма запазени данни за плащан данък, за 2 години.

Така, през Седмия данъчен период, липсват данни за плащане, за 2 години.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Осмия данъчен период, липсват данни за плащане, за 1 година.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г,. няма запазени данни за плащан данък към Атина.

Така, през Деветия данъчен период, липсват данни за плащане за 1 година.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г.пр.Хр., няма запазени данни за плащан данък към Атина.

Така, през Десетия данъчен период, липсват данни за плащане за 1 година.

Името Бизанте се среща в няколко предварителни **Оценки за дължимите данъци, а именно в А 9, А 10 и А 13,** които се отнасят съответно за годините 425/424, 421 и 410/409 пр.Хр.

В **А 9** за 425/424 г.пр.Хр. размерът на данъка не се чете.

В **А 10** за 421 г.пр.Хр. определеният на полиса данък се чете като 2 таланта, но няма никаква гаранция, че е платен - още повече, че в данъчния лист няма запазена такава информация.

В **А 13** за 410/409 г.пр.Хр. - също се чете като 2 таланта, но също липсва информация за плащане.

Равносметката показва, че името Бизанте/бизантийци, не се открива в нито един от запазените трибутни листи на Атинската *архе.* Много е важно да се отчете обстоятелството, че от всички тях, в 4 напълно запазени панела, с имената на платилите данъците си към Атина полиси, името на бизантийци или на Бизанте със сигурност липсва. Това са панелите, за годините 443/442 и 442/441 пр.Хр., от

Четвъртия данъчен период, годината 435/434 от Петия и 433/432 г.пр.Хр. от Шестия. През останалите 21 отчитани тук години няма запазени данни за плащане към Атина. Така излиза, че няма данни, дори за една единствена година, Бизанте, със сигурност, да е привел някаква сума на *Архета*. Възможно е градът да е платил искания данък от 2 таланта, за последните две от 3-те години, от Оценките за предстоящи плащания на данъците за 425/424, 421 и 410/409 г., но няма никакви сведения, които да потвърждават, че това е станало. Размерът на данъка, определен за Бизанте от 2 таланта, е сравним с плащаните на два пъти вноски към Атина от по-малкия полис Даунион/Дамнион тейхос: един път от 2 таланта и 400 драхми и втори - от 2 таланта.

7. Серейон тейхос

Σεριοτειχῖται (ATL, I, 398-399, 545-546), сериотейхитайци са жителите на Σέρειον τεῖχος/Серейон тейхос.

В *ATL,* Серейон тейхос, се причислява към Хелеспонтийския данъчен окръг и се разполага на северния бряг на Мраморно море - на югозапад от Бизанте. След като фигурират като данъкоплатци в *ATL* сериотейхитайци очевидно представляват и представят едноименна елинска крепост. От коя метрополия и кога е основана тя, обаче, за сега, остава неизвестно. Серейон е тракийско име *(ATL,* I, 546; Detschew D. 1976, 433-434), което предполага и наличие на тракийско селище там.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Серейон тейхос е определен в категорията 1С:а, което ще рече, че е селище с *територия до 25 кв. км,* от тип, който в изворите *не се назовава изрично полис* и *не е много сигурно, че е точно такъв тип град;* в него, обаче, *неелинското е малко и слабо представено* (Inventory 2004, 922). Очевидно е, че Серейон тейхос е малка елинска крепост в Пропонтида, която не може да се нарече полис, а по-скоро - емпорион. Големината ѝ е колкото на Даунион/Дамнион тейхос.

Локализацията на тази крепост, според древните автори, я поставя в областта на Хиерон орос. На едно място Демостен изброява Серейон тейхос, Ергиске и Хиерон орос (Demosthen. VII, 36-37), на друго място - Серейон тейхос и Хиерон орос (Demosthen. IX, 15), а на трето - категорично казва, че траките (т.е. одрисите), които са съюзници на атиняните, държат крепостите Серейон, Миртинон и Ергиске, са застрашени от Филип II, след сключения от него през 346 г. мирен договор с Атина (Demosthen. XVIII, 25-27). Тук ще добавя и сведението на Есхин, който говори за Ергиске, Миргиске, Ганос и Ганиада (Aischin. III, 82).

Очевидно, подредбата Серейон тейхос, Ергиске, Хиерон орос сочи античната представа за местоположението на Серейон към или в югозападната част на Хиерон орос, но югозападно от Ергиске. В подредбата на Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax, 67) името Серейон тейхос отсъства. Подобно на случая с Бизанте, приблизително там се назовават тракийската крепост Ганос и областта Ганиада. Така, Серейон тейхос се локализира в южната/югозападната част на крайбрежието на тракийската област Ганиада, която е назована на гръцки Хиерон орос/Свещена планна.

През Първия данъчен период, в листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., няма запазени данни за платен данък към Атина.

Така, през Първия данъчен период, за 4 години, няма запазени данни за плащан от сериотейхитайци данък на Атина.

През Втория данъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г., няма запазени данни за платен към Атина форос.

Така, през Втория данъчен период, за 3 години, няма запазени данни за плащан от сериотейхитайци данък на Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., няма запазени данни за платен данък към Атина.

Така, през Третия данъчен период, за 3 години, няма запазени данни за плащан от сериотейхитайци данък на Атина.

През Четвъртия данъчен период, в листи 12 и 13, за 443/442, 442/441 г., Серейон тейхос отсъства от целите възстановени панели. Това, с най-висока степен на сигурност, означава, че през тези 2 години градът не е привел абсолютно никакъв форос на Атина. В листи 14, 15 и 16, за 441/440, 440/439 и 439/438 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 2 години 443/442 и 442/441 г. се регистрира абсолютно сигурно неплащане и за 3 години - липса на данни за приведен данък от сериотейхитайци на Атина.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за привеждан от града данък към Атина. В лист 20, за 435/434 г., Серейон тейхос липсва от целия възстановен панел, което несъмнено е най-верният признак за сигурно неплащане към Атина.

Така, през Петия данъчен период, 1 година 435/434 г. е с абсолютно сигурно неплащане и 1 година - с липса на данни за плащане към Атина от сериотейхитайци.

През Шестия данъчен период, в лист 21, за 434/433 г., няма запазени данни за плащан данък на Атина. В лист 22, за 433/432 г., отново Серейон тейхос отсъства от целия възстановен панел, факт, който несъмнено е най-сигурния признак за несъстояло се плащане към Атина. В лист 23, за 432/431 г., няма запазени данни за извършено плащане към Атина.

Така, през Шестия данъчен период, за 1 година, 433/432 г., се наблюдава абсолютно сигурно неплащане и за 2 години - липса на данни за плащане.

През Седмия данъчен период, в листи 25 и 26, за 430/429 и 429/428 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Седмия данъчен период има 2 отчетни години с липса на данни за плащане от сериотейхитайци към Атина.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., името сериотейхитайци се възстановява, но размерът на плащания данък - не.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, 428/427 г., има сигурни данни за платен данък от сериотейхитаци към Атина, но без разчетен размер.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., няма запазени данни за платен данък към Атина.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 отчетна година липсват на данни за плащане към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г.пр.Хр., името сериотейхитайци се възстановява, но размерът на плащания данък - не.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, 421/420 г., се регистрира плащане на данък от сериотейхитайци към Атина, но с неясен размер.

В Оценката А 9 за данъка, през 425/424 г., името сериотейхитайци се възстановява, но размерът на предвидения за плащане данък - не.

Равносметката показва, че сериотейхитайци отсъстват, на практика, от данъчните листи в първите 7 данъчни периода, което ще рече около четвърт век - от 454/453 до 429/428 г.пр.Хр., включително.

И тук, обаче, точно както в случая с Бизанте, името на сериотейхитайци или на Серейон тейхос не се открива и в добре запазените панели с имената на всички данъчно издължили се към Атина градове. Става дума за листи 12 и 13, за 443/442 и 442/441 г.пр.Хр., от Четвъртия данъчен период, лист 20, за 435/434 г.пр.Хр,. от Петия данъчен период и лист 22, за 433/432 г.пр.Хр., от Шестия данъчен период. Това са абсолютно същите 4 панела, от които липсва и Бизанте. Като се добавят и 19-те години с липса на данни за плащане те стават общо 23.

И в случая със Серейон тейхос е ясно, че градът не плаща на *Архета,* 23 отчитани години, почти колкото Бизанте, при който те са 25.

8. Общи и специфични данъчни проявления

Изложеното до тук, въз основа на данните от Атинските трибутни листи, за 7 от полисите на Хелеспонтийския данъчен окръг, намиращи се по крайбрежието на Одриската *базилея,* дава основания между тях да се видят общи и специфични проявления, които се откриват: в отсъствия от панелите, в редукциите на внасяните суми и в липсата на данни.

Отсъствия от целите възстановени панели на:

- Бизанте - 443/442, 442/441, 435/434, 433/432 = 4 г.
- Серейон тейхос - 443/442, 442/441, 435/434, 433/432 = 4 г.

Само при тези 2 неголеми града-емпориони се наблюдават по едни и същи 4 години със сигурни неплащания към *Архета,* което, с най-висока степен на вероятност би могло да означава, че през тези години, тези градове не са в подани отношения с Атина.

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Бизантион - 448/447 г., от 15 на 10 таланта; 447/446, 444/443 и 435/434 г. - с неясен размер на плащане = 1 сигурна и 3 вероятни = 4 г.
- Селимбрия - 443/442, 442/441, 441/440 и 439/438 г., от 6 на 5 таланта; 435/434, 433/432 и 432/431 г., от 5 таланта на 900 драхми = 7 г.
- Перинт - 432/431 г., от 10 таланта на 1515 драхми или друга неясна сума на нерегулярно плащане = 1 г.

Само при тези 3 големи града има общо 9 сигурни, плюс 3 много вероятни, редукции на плащания към *Архета.*

Като се има пред вид историческата ситуация и политическата обстановка през годините на редукции, с много висока степен на вероятност може да се допусне, че те са израз на отслабени подани отношения с Атина. В най-висока

степен това се отнася за Селимбрия - 7 г., в по-малка - за Бизантион - 4 г. и в най-малка - за Перинт - 1 г..

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Бизантион - 454/453, 453/452, 451/450, 446/445, 445/444, 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431, 422/421, 421/420 г. = 12 г.
- Селимбрия - 454/453, 453/452, 452/451, 446/445, 440/439, 436/435, 434/433, 429/428, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 11 г.
- Даунион/Дамнион тейхос - 454/453, 453/452, 451/450, 450/449, 444/443, 439/438, 436/435, 434/433, 429/428, 422/421 г. = 10 г.
- Перинт - 454/453, 453/452, 451/450, 448/447, 447/446, 446/445, 445/444, 440/439, 436/435, 434/433, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 13 г.
- Дидюмон тейхос - 452/451, 451/450, 450/449, 445/444, 444/443, 439/438, 436/435, 434/433, 429/428, 422/421 г. = 10 г.
- Бизанте - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449, 448/447, 447/446, 446/445, 445/444, 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431, 430/429, 429/428, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 21 г.
- Серейон тейхос - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449, 448/447, 447/446, 446/445, 445/444, 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431, 430/429, 429/428, 422/421 г. = 19 г.

Липсата на запазени данни за плащания към Атина сочат с най-голям брой години големите полиси Перинт - 13, Бизантион - 12, и Селимбрия - 11 г., които са в североизточния края на Мраморно море. Те са последвани от малките полиси-емпориони Даунион тейхос - 10 г. и Дидюмон тейхос - 10 г. За тези 5 града, няма запазени данни, от 10 до 13 години. Тъй като те са съседни един на друг, може да се допусне, че отсъствието на данни се дължи, в някаква степен, на невъзстановените панели. Но като се имат пред вид редукциите на 3-те големи града (Селимбрия, Бизантион и Перинт), не е изключено, в някои от тези години, това отсъствие да се дължи и на охладени отношения с Атина.

За последните 2 града, за които няма данни за плащане към *Αρχετα,* по около 20 години, при това, както стана ясно по-горе, те отсъстват и от напълно възстановените панели, в едни и същи 4 години, с най-висока степен на вероятност, може да се допусне, че макар и членове на *Αρχετα,* в голяма степен, тези градове са извън авторитарния контрол на Атина.

По този относителен показател е видно, че вероятно Атина не успява да оказва влияние над 2-та полиса-емпориони Бизанте и Серейон тейхос. Това влияние е изглежда по-силно, над полисите Бизантион, Селимбрия, Перинт и емпорионите Даунион и Дидюмон тейхос.

Равносметката е следната.

Отсъстващите от 4 панела и неприсъстващи в други листи емпориони Бизанте и Серейон тейхос, най-вероятно, макар и формално подани на Атина полиси, реално са извън нейния контрол.

Селимбрия има 7 години редукции (=отслабено влияние на Атина) и като фон - 11 години липса на данни за плащане. Това прави 7 сигурни години и общо 18 вероятни - с чувствително отслабено влияние на Атина над този неин подан град.

Бизантион има 1 сигурна и 3 много вероятни, общо 4 години редукции (=отслабено влияние на Атина) и 12 години - липса на данни за плащане. Това са 1 или 4 сигурни - и 13 или 16 г. вероятни години на отслабено влияние на Атина. Тук влиянието на Атина изглежда по-силно.

Перинт има 1 година редукция (=отслабено влияние на Атина) и 13 г. - липса на данни за плащане. Това е 1 сигурна - или общо 14 вероятни години на отслабено влияние на Атина. По тези показатели, при този полис, влиянието на Атина се отчита като по-ефективно.

Емпорионите Даунион и Дидюмон тейхос имат по 10 г. - липса на данни за плащане. Това са 10 вероятни години - с отслабено влияние на Атина над тези полиси. Ако се отчете, обаче, че те плащат само по 1000 драхми - 12 и съответно 15 години, ще се окаже, че това е странно малка сума за тези полиси-емпориони, защото първият от тях, през 430/429 и 421/420 г., успява да плаща по 2 и повече таланта. В такъв случай, властта на Атина над тях не ще да е била безразделна.

§ 2. ПОЛИСИ ОТ ТРАКИЙСКА ДАНЪЧНА ОБЛАСТ

1. Дейре

Δειραῖοι (ATL, I, 260-261, 480), дейрайци са жителите на Дейре. Местоположението на Дейре не е точно определено. Съгласно Псевдо-Скилакс, емпорионът Дерис (Ps.-Skylax, 67) се намира от източната страна на реката Мелас, вливаща се в Мелоския залив, между Мелас и града Кардия, с който започва западната част на Тракийския херсонес. Това дава основания на издателите на Атинските трибутни листи приемат, че именно това селище, най-вероятно, е споменавания в тях Дейре.

Няма известни данни за това кои са създатели на Дейре и от къде са жителите на този град.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Дерис/Дейре е определен в категория B:a?, което означава, че е град с незвестно колко малка *територия в кв. км,* от тип, който в изворите, макар че не се назовава изрично полис е *полис,* в който *не е ясно дали неелинското е малко и слабо представено* (Inventory 2004, 905-906).

Така излиза, че Дейре е незнайно колко малък елински полис, по-скоро, емпорион в североизточната част на Тракийско море, в който има незнайно какво и колко неелинско, което ще рече тракийско.

През Първия данъчен период, в листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., няма запазени данни за платен данък към Атина.

В Оценката А 1 за данъка, през 454/453 г.пр.Хр., срещу името на Дейре стои сума, чийто размер не се възстановява. Възможно е тогава трибутът да е платен, но сигурни данни за това няма.

Така, през Първия данъчен период, за 4 отчетни години, липсват данни за плащан данък от дейрайци към Атина.

През Втория данъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г., няма запазени данни за платен форос към Атина.

Така, през Втория данъчен период, за 3 години, липсват данни за платен данък.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., няма запазени данни за платен данък към Атина.

Така, през Третия данъчен период, за 3 години, липсват данни за платен данък.

През Четвъртия данъчен период, в лист 12, за 443/442 г., Дейре отсъства от целия възстановяван панел. Това, с най-висока степен на сигурност, означава, че, през тази година, градът-емпорион не е привел абсолютно никакъв форос на Атина. В листи 13, 14, 15 и 16, за 442/441, 441/440, 440/439 и 439/438 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 1 година 443/442 г., Дейре се регистрира с абсолютно сигурно неплатен данък и за 4 години - с липса на данни за такъв.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за привеждан от града данък към *Αρχετα*. В лист 20, за 435/434 г., Дейре липсва от целия възстановен панел, което несъмнено е най-верният признак за сигурно неплащане към Атина.

Така, през Петия данъчен период, за 1 година, дейрайци отново се регистрират с липса на данни за платен данък и за 1 година 4368435 г. - с абсолютно сигурно неплатена вноска в *Αρχετα*.

През Шестия данъчен период, в листи 21 и 22, за 434/433 и 433/432 г., няма запазени данни за плащан данък на Атина. В лист 23, за 432/431 г., Дейре отново отсъства от целия възстановен панел, което е най-сигурният признак за несъстояло се плащане към Атина.

Така, през Шестия данъчен период, за 2 години дейрайци се регистрират с липса на данни за платен данък, и за 1 година, 432/431 г., с абсолютно сигурно неплатен данък в *Αρχετα*.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г., дейрайци отсъстват от целия възстановен панел, което, без съмнение, означава сигурно неплащане на данък към Атина. В лист 26, за 429/428 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, 430/429 г., дейраци се регистрират със сигурно неплатен данък и за 1 година - с липса на данни за платен данък.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., няма запазени данни за плащан данък към Атина.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащан данък от дейрайци към Атина.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., няма запазени данни за плащан данък към Атина.

Така, и през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащан данък от дейрайци към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., също няма запазени данни за плащан данък към Атина.

Така, и през Десетия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащан данък от дейрайци към Атина.

Равносметката показва, че в нито един от отчитаните данъчни листи дейрайци или Дейре не са регистрирани като изплатил се длъжник на Атина. Нещо повече, подобно на Бизанте и Серейон тейхос, името отсъства и от 4-те напълно възстановени панела, както следва: лист 12, за 443/442 г.пр.Хр., лист 20, за 435/434 г.пр.Хр., лист 23, за 432/431 г.пр.Хр. и лист 25, за 430/429 г.пр.Хр. Те съвпадат наполовина (443/442 и 435/434 г.) с категоричните неплащания на Бизанте и на Серейон тейхос. Това означава, че и Дейре, така както Бизанте и Серейон тейхос, най-вероятно, тотално не плаща на Атина през втората половина на V в.пр.Хр.

2. Енос

Енос се намира на полуострова от източната страна при устието-делта на река Хеброс (Марица). Полуостровът се простира от север на юг, като от север и североизток е ограден от речни разклонения на делтата, а от запад, юг и изток - от водни пространства. В съвремието ни градът, носещ името Енез (Enez), няма пряк излаз на морето, поради което няма и пристанища. Той е откъснат от морето чрез лагуна с еднометрова дълбочина, днес заградена от дълга пясъчна коса, отстояща на 4 км западно и югозападно от него и затваряща водно пространство, което до ХГХ в. е морски залив, водещ до пристанището на града (Başaran S. 2007, 72), наречено днес Далян гьолю (Dalyan gölü).

Несъмнено местоположението на древните пристанища трябва да бъде видяно във връзките река-море, които са в северната и в източната страна на полуострова. В северозападната част на полуострова се намира средновековна и постсредновековна крепост, в която има добре запазена късноантична базилика, използвана като църква и през Средновековието. Тази крепост се намира на връзката море-река и най-вероятно сочи местоположението на пристанище, ползвано още през Древността. В юга на източната част на полуострова са разкопани и експонирани на открито саркофази от античен некропол. В близост до тях се откриват изобилни количества фрагменти от покрита с лак и рисувана старогръцка керамика. Изглежда, тя е попаднала в ниското долу от горе, от високото ок. 7-8 м надморско ниво на античния град с неговия акропол, където днес се намират къщи на живеещите в Енез. Несъмнено, тук, долу, при водата, трябва да се търси друго пристанище на полиса Енос.

Както сочат разкопките (Başaran S. 2007, 73-74) в хълма на акропола са регистрирани като най-ранни пластове от неолита и халколита; общо взето 5 културни периода предшестват елинския полис Енос, последван от римски, византийски, средновековен и османски период. Особено важно е, че на основното ниво, от което започват планираните градежи се откриват фрагменти от местна, тоест тракийска керамика, вкл. и букелкерамика, от втората половина на II хил.пр.Хр., която се оказва смесена с халколитна и късножелязна керамика. Най-

ранната старогръцка керамика е коринтска и атическа от VII в.пр.Хр. Един некропол на античния град се открива на 2 км в източно-североизточна посока, а друг - в ниската източна приморска периферия на полиса, където са споменатите по-горе саркофази.

Енос е известен още на Омир (Hom. //. IV, 520) като *тракийски град,* от който, по времето на Троянската война, в подкрепа на трояните, отива предводителят Пейрой. Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax. 67) съобщава за река Хебър при която е крепостта Дорискос, а по-нататък е Енос, който е полис с пристанище. Страбон казва, че така както Месамбрия/Менебрия, значи града на Менас, по името на основателя му, защото *брия* на тракийски език означава *град,* по същия начин градът на Селюс се нарича Селюмбрия, а и Енос се наричал някога Полтимбрия (Strab. VII, 6, 1). Този античен автор добавя още, че Енос се намира в някогашната област Апсинтида (Strab. VII, fr. 58). Стефан Византийски потвърждава Страбон с цитата, че Енос е полис в Тракия, наричан Полтимбрия (Steph.Byz. 52, 9) и че Апсинтос е полис в Тракия, с хора Апсинтис, има и етникон апсинтиос (Steph.Byz. 153, 8). Освен това от Дионисий Периегет е известно и име на река Апсинтия (Dion. Perieg. 575).

Както сочат проучванията (Detschew D. 1976, 39; Янакиева Св. 2010, 46¬47), преди да се назове през Античността с името Мелас, реката, вливаща се в Тракийско море над Тракийския херсонес, тоест днешната река Кавак чай, е носела името Апсинтия.

Не мога да не отбележа, че още Херодот като разказва за атинянина Милтиад, син на Кипсел (Милтиад Стария), властващ на Тракийския херсонес към и след средата на VI в.пр.Хр., споменава, че същият полуостров е държан/владян от траките долонки, които били заплашени с война от апсинтите... (Hdt. VI, 34).

Несъмнено местното население между р. Хеброс (Марица) и р. Апсинтия (Мелас) над самия Тракийски херсонес са траките апсинти, за които знаем имената на Пейрой/Пирой и Полтис като техни предводители. Очевидно, апсинтите имат своята етносна държава Апсинтида, която през VI в.пр.Хр. е в конфликт със съседната тракийска държава, тази на долонките на Тракийския херсонес. Изглежда най-вероятно, че именно владетелите на апсинтите през VII в.пр.Хр. дават съгласието си за създаването тук от източната страна при устието-делта на р. Хеброс на елинския полис Енос.

Елинският полис Енос е основан от града Алопеконесос от Тракийския херсонес, по-късно в него се настаняват митиленци и кимейци (RE 1894, I B, 1028¬1029; КЕТД 1993, 100). Херодот казва, че Енос е еолийски град, през който минала войската на Ксеркс (Hdt. VII, 58).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Енос е определен в категория 4 (или 5)A:a, което означава, че е град с *територия от 200 до 500 (или дори над 500) кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 875-877).

Очевидно е, че Енос е много голям и мощен елински полис в североизточната част на Тракийско море, който, през V и IV в.пр.Хр., има силно икономическо и културно развитие.

II глава. ПОЛИСИ ОТ *АРХЕТА* ПО КРАЙБРЕЖИЯТА НА ОДРИСКАТА *БАЗИЛЕЯ*.

През V в.пр.Хр. еносци са подвластни на Атина като членове на Атинската *архе* и несъмнено са обложени с плащане на годишен данък/форос (Thuc. VII, 57, 5).

Αίνιαι, тоест еносци, гражданите на Енос, са регистрирани в Атинските трибутни листи *(ATL,* I, 220-221, 465). Съгласно двете основни изследвания върху Атинските трибутни листи *(ATL,* I, 220-221; Meiggs R. 1973, 550-551), данните, извлечени от тях сочат следното.

През Първия данъчен период, листи 1, 2 и 3, за 454/453, 453/452 и 452/451 г.пр.Хр., констатират, че *еносци* плащат за първите три години — внушителната сума от 12 таланта годишно. В лист 4, за 451/450 г.пр.Хр., няма сигурно възстановени данни за плащане към Атина.

Така, през Първия данъчен период, за 3 години, се регистрират редовни плащания по 12 таланта, за 1 година, липсват данни за плащане от еносци на Атина.

През Втория данъчен период, листи 5 и 7, за 450/449 и 448/447 г.пр.Хр., констатират, че еносци продължават да плащат по 12 таланта. В лист 8, за 447/446 г.пр.Хр., платената сума е от две части, първата от които - изцяло не се възстановява, а втората - е 1 талант и 2555 драхми.

Така, през Втория данъчен период, за 3 години, има данни за плащане на Атина, но за една от тях, 447/446 г., едната част от данъка не се чете, а другата част е само 1 талант и 2555 драхми.

През Третия данъчен период, листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., отразяват намаляване на размера на внесения данък, от 12 на 10 таланта.

Така, през Третия данъчен период, 3 години, 446/445, 445/444 и 444/443 г., има редукция на данъка, спрямо Втория данъчен период, с 1/6, от 12 на 10 таланта.

През Четвъртия данъчен период, листи 12, 13, 14 и 15, за 443/442, 442/441, 441/440 и 440/439 г., потвърждават редовното внасяне на редуцирания данък от 10 таланта, на година. В края на периода, лист 16, за 439/438 г., не дава сигурно възстановени данни за извършено плащане.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 4 години, 443/442, 442/441, 441/440 и 440/439 г., има данни за редовно внасян данък от 10 таланта, за 1 година, 439/438 г., липсват данни за приведена сума от Енос към Атина.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г.пр.Хр., възстановеният платен данък вече е намален на 4 таланта. В последвалата, последна за периода, данъчна година 435/434 пр.Хр., в лист 20, името на еносци и размерът на техният данък към *Архета* не се открива изобщо в целия напълно възстановен панел. Това несъмнено означава, че със сигурност градът не е платил нищо на Атина.

Така, през Петия данъчен период, има 1 година, 436/435 г., с редуциран 2.5 пъти данък, от 10 на 4 таланта, последвана от 1 година, 435/434 г., с абсолютно сигурно неплатен данък към Атина.

През Шестия данъчен период, в първите листи 21 и 22, за 434/433 и 433/432 г., няма сигурно възстановени данни за плащане към Атина. През следващата 432/431 г.пр.Хр., в напълно възстановения панел на лист 23, липсва

както името на еносци, така и размер на платен от тях данък. И в този случай, това със сигурност означава неосъществено плащане към *Архета*.

Така, през Шестия данъчен период, има 2 години с липса на данни за плащане и 1 година, 432/431 г., със сигурно неприведен данък на Атина.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г.пр.Хр., името и размерът липсват от напълно възстановения панел, тоест положението за спряното плащане продължава. За следващата 429/428 г.пр.Хр., в лист 26, няма сигурни данни за платен данък.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, 430/429 г., е сигурно, че градът не е привел данък към Атина, като тя е последвана от 2 години с липса на данни за плащане.

През Осмия данъчен период, лист 27, за 428/427 г., няма данни за плащан данък.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни за привеждан данък.

През Деветия данъчен период, лист 33, за 422/421 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година липсват данни за привеждан данък.

През Десетия данъчен период, лист 34, за 421/420 г., също няма запазени данни за плащан трибут към Атина.

Така, и за Десетия данъчен период, за 1 година липсват данни за платен данък към Атина.

В Оценката за данъка А 9, през 425/424 г., се възстановява името и количеството на данъчните задължения на еносци, които възлизат на внушителната, но поставена под въпрос от Russell Meiggs (Meiggs R. 1972, 551), сума от 20 таланта. Независимо от акцията на Аристеидес в Тракийския данъчен окръг, през зимата на същата година, няма изворови данни, които да сочат дали тази сума е платена или не.

Равносметката показва, че според данъчните листи няма достоверни данни за плащане на Енос към Атина през следните 7 години 451/450, 439/438, 434/433, 433/432, 429/428, 428/427, 422/421 и 421/420 г.пр.Хр.

Сигурно е, че за 7 години, през 446/445, 445/444, 444/443, 443/442, 442/441, 441/440 и 440/439 г., данъкът е редуциран с 1/6 - от 12 на 10 таланта; за 1 година, през 436/5, той е редуциран 2.5 пъти - от 10 на 4 таланта, а през 3 години, 435/434, 432/431 и 430/429 г., не е извършено плащане към Атина, защото еносци напълно липсват като издължили се данъкоплатци от съответните панели. Възможно е, но не е сигурно, че през 425/424 г.пр.Хр. е плащана сумата от 20 таланта.

3. Самотраки

Σαμοθρακες *(ATL,* I, 394-395, 544), самотракийци са жителите на полиса Самотраки на едноименния остров в североизточната част на Тракийско море (RE, 1920, II R, II HB, 2224-2225; КЕТД, 1993, 241-242). Автохтонното население са траките. През VIII в.пр.Хр. на острова се заселват елини от остров Самос. Приемствеността с местните траки оставя не само името на острова, но и дава името на полиса Самотраки. Самотракийци бързо създават свои селища по крайбрежието на отсрещната континентална земя на Тракия, която получава названието Самотракийска переа. В Самотракийската переа са градчета с имена Сале, Зоне-Месамбрия, Дрюс, Серейон, Темпира, Харакома и Хераклея. През V в.пр.Хр. самотракийци са членове на Делоския съюз-*симахия*. Те са членове-поданици и на Атинската *архе*.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Самотраки е определен в категория 3А, което означава, че е град с *територия от 100 до 200 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* като не е представено съотношение между елинското и неелинското в него (Inventory 2004, 769-771). Изглежда, че Самотраки е средноголям елински полис на едноименния остров в Тракийско море.

Съгласно двете допълващи се основни изследвания *(ATL,* I, 394-395; Meiggs R. 1972 , 550-551), данните за плащанията на Самотраки към Атина, извлечени от тях са следните.

През Първия данъчен период, несигурно е документирано плащането в лист 1, за първата данъчна 454/453 г. В листи 2, 3 и 4, съответно за 453/452, 452/451, 451/450, се отчита, че полисът плаща редовно по 6 таланта годишен данък на Атина.

Така, през Първия данъчен период, за 1 година, липсват запазени данни за плащане и за 3 години има редовно приведени суми от 6 таланта.

През втория данъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г., се отчита, че полисът продължава редовното си издължаване към Атина, от по 6 таланта на година.

Така, през Втория данъчен период, 3 години, плащането към Атина е редовно.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., се отчита, че градът продължава да плаща изрядно същия размер на данъка от 6 таланта.

Така, и през Третия данъчен период, за 3 години, плащането към Атина е редовно.

През Четвъртия данъчен период, в лист 12, за 443/442 г., Самотраки спазва традицията на издължаване с 6 таланта.

В лист 13 и 14, за 442/441 и 441/440 г., обаче, размерът на платения данък не се възстановява, а лист 15, за 440/439 г., показва намаление на платения трибут на 4 таланта. В лист 16, за 439/438 г., няма данни за плащан данък.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 1 година, има редовно плащане на данъка, за 2 години, не е ясен размерът на платения данък, за 1 година се регистрира редукция на трибута с 1/3 - от 6 на 4 таланта, и, за 1 година, липсват данни за приведен трибут.

През Петия данъчен период, от лист 19 и лист 20, за 436/435 и 435/434 г., възстановеният платен годишен данък е отново 6 таланта.

Така, през Петия данъчен период, за 2 години, плащането е отново редовно.

През Шестия данъчен период, лист 21, лист 22 и лист 23, за 434/433, 433/432 и 432/431 г., показват същия размер на възстановения и платен годишен трибут към *Архета* от 6 таланта.

Така, през Шестия данъчен период, за 3 години, плащането е редовно.

През Седмия данъчен период, лист 25, за 430/329 г., сочи, че платеният данък пада на 2 таланта годишно, и от лист 26, за 429/428 г., не се възстановява сигурният размер на платения данък.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, 430/429 г., данъкът е редуциран с 2/3 - от 6 на 2 таланта.

През Осмия данъчен период, Лист 27, за 428/427 г., няма сигурни данни за платен данък към Атина.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., няма запазени данни за плащан данък.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., също няма запазени данни за плащан данък към Атина.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане.

Данъчната оценка А 9 за плащане от града към Атина, през 425/424 г., сочи впечатляващата, но съмнителна за Самотраки, според Russell Meiggs (Meiggs R. 1973, 551), сума от 15 таланта. Няма сигурни данни за извършено плащане - и то на такава крупна - за времето си и за този средноголям полис - сума.

Равносметката показва следното. За 442/441 и 441/440 г. платеният трибут на Самотраки към Атина е с нечетим размер, през 440/439 г. има 1 редукция от 6 на 4 таланта и през 430/429 г. има още 1 редукция от 6 на 2 таланта. Няма сигурни данни за плащане за следните 5 години: през 454/453, 439/438, 428/427, 422/421 и 421/420 г.пр.Хр.

В този контекст, трябва да се отчете, че на острова след заселването на елини тук, продължават да живеят и траки, които не само оставят на елините своя свещен език в храма на Великите самотракийски богове, но обитават свое самостоятелно селище със светилище на открито, където са открити надписи на тракийски, подобни на тези от храма на Аполон в града-емпорион Зоне-Месамбрия (Brixhe C. 2006, 121-146). Това дава основания да се смята, че елините и траките на остров Самотраки имат мирно съвместно съжителство (Ilieva P. 2007, 219; Matsas D. 2007, 387-402). Което ще рече, че както траките се съобразяват с елините в полиса, така и елините от полиса се съобразяват с траките.

4. Сале

Σάλη (ATL, I, 394-395, 544), Сале е място в Тракия, основано от Самотраки (RE, 1920, II R, II HB, 1867; КЕТД, 1993, 241). Името Σάλη/Сале е тракийско (Detschew D., 1976, 413), което предполага съществувало тракийско селище на това място. Херодот изброява на запад от Дориск самотракийския град Сале и Зоне, място в Тракия, което в древни времена принадлежало на киконите (Hdt. VII, 59). Мястото на Сале, обаче, не е локализирано с археологически разкопки или чрез теренни обходи. Най-вероятно, емпорионът се е намирал при неголемия нос, вдаден между тракийската владетелска резиденция на нос Серион тейхос (дн. Макри) - от изток и емпориона Зоне - от запад.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Сале е определен в категория 3А?, което азначава, че е град с *територия от 100 до 200 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който не е ясно *неелинското колко е представено* (Inventory 2004, 880). Така излиза, че Сале е голям, приблизително колкото Самотраки, средно голям елински полис по Самотракийската переа, в североизточното крайбрежие на Тракийско море, в който има неелинско, тоест тракийско, но не се знае в какво съотношение е с елинското.

През Първия данъчен период, в листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., няма сигурно запазени данни Сале да плаща нещо на Атина.

Така, през Първия данъчен период, за 4 години, липсват данни.

През Втория дънъчен период, в листи 5, 7 и 8, съответно за 450/449, 448/447 и 447/446 г., също няма запазени данни градът да плаща данък.

Така, през Втория данъчен период, за 3 отчетни години, липсват данни за плащане на Сале към Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., също няма данни за извършени плащания към Атина.

Така, и през Третия данъчен период, за 3 години, липсват данни.

През Четвъртия данъчен период, в първия лист 12, за 443/442 г.., който е възстановен изцяло, Сале липсва като име и размер на платен данък към Атина в целия панел. Това, без никакво съмнение, означава със сигурност, че градът не плаща нищо на *Архета.* В листи 13, 14, 15 и 16, за 442/441, 441/440, 440/439 и 439/438 г. няма съхранени данни за плащане.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 1 година, 443/442 г., е абсолютно сигурно неплащането и, за 4 години, липсват данни за плащане към *Архета.*

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за плащан данък от Сале към Атина. В лист 20, за 435/434 г., Сале напълно липсва от панела, което ще рече, че категорично не е плащан данък.

Така, през Петия данъчен период, за 1 година, 435/434 г., липсват данни за плащане на Сале и за 1 година, 435/434 г., е абсолютно сигурно неплащане към Атина.

През Шестия данъчен период, в листи 21 и 22, за 434/433 и 433/432 г., няма запазени данни за плащане към Атина. В лист 23, за 432/431 г., Сале напълно

липсва от целия възстановен панел, което значи, че не е плащан данък към *Архета*.

Така, през Шестия данъчен период, за 2 години, липсват данни за плащане на Сале и, за 1 година, 432/431 г., е абсолютно сигурно неплащане към Атина.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г.пр.Хр., Сале отново липсва от целия панел, тоест не е плащан данък. В лист 26, за 429/428 г., няма запазени данни, от които да личи, че Сале плаща каквато и да е сума на Атина.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, 430/429 г., Сале има абсолютно сигурно неплащане към Атина и, за 1 година, липсват данни.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., също няма данни за плащан данък.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., също.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни.

През Десетия данъчен период, в лист 34 за 421/420 г.пр.Хр., също.

Така, за Десетия данъчен период, за 1 година липсват данни.

В предварителната Оценка А 10 за размера на данъка, през 421/420 г., срещу името на града Сале много ясно стои невероятно голямата сума от 30 таланта. Няма, обаче, никакви преки или косвени данни, които да сочат, че този крупен трибут е платен.

Равносметката показва следното. Има 4 абсолютно сигурни неплащания на Сале към Атина, които са през годините 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г. Освен тях има 21 отчетни години, през които няма никакви запазени дани за привеждан трибут от полиса към *Архета*. И за останалите 25 години от това петдесетилетие няма запазена никаква информация за данъчни издължавания на Сале. Тоест, най-вероятно е, този средноголям полис да не плаща нищо или почти нищо на Атина.

5. Зоне

Ζώνη παρά Σέρρειον (ATL, I, 278-279), Зоне при Серейон. Херодот описва крайбрежието на запад от Дорискос като изброява Сале - град на самотраките и Зоне (Hdt. VII, 59, 2), което ще рече, че Зоне е западно от Сале. Псевдо-Скилакс изброява след остров Самотраки, който е град с пристанище, на срещуположния бряг емпорионите Дрюс и Зоне (Ps.-Skyl. 67). Тук посоката на подреждане е от запад на изток. Така излиза, че в посоката изток-запад, след Сале е Зоне, който е преди Дрюс.

При това положение, самотракийският град Зоне се локализира между емпорионите Сале, от изток и Дрюс, от запад. Всички те - в Самотракийската переа. Много важно е, че Зоне, наред с Дрюс, е отбелязан като емпорион. Крайбрежният емпорион Зоне е основан от полиса Самотраки. Той е част от Самотракийската переа, която представлява владенията на полиса на отсрещния, спрямо острова, тракийски бряг. Този град е назован *при Серион,* защото това е името на намиращия се сравнително наблизо, в източна посока, най-голям нос по това крайбрежие, който играе ролята на важен морски ориентир. Така, Зоне

изглежда по-важен от Сале за Атина град, щом в Регистрите Серион присъства в неговото име, а не в името на по-близкия до носа емпорион Сале.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Зоне е поставен в категория ?2А:а, което означава, че той е определен като град с *вероятна територия от 25 до 100 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 881-882). Така излиза, че Зоне е сравнително малък, по-малък от Сале и Самотраки, елински полис в Самотракийската переа на Тракийско море.

Градът-емпорион Зоне се идентифицира и с Месамбрия. Неговата крайбрежна част е разкопана, а акрополът на града, който е на север от разкопаната част, отвъд пътя около обекта, е оставен за бъдни времена. Видимите резултати от разкопките сочат един добре организиран и функциониращ не много голям полис - емпорион. Той има занаятчийска част, която се намира в югозападния му край, от където се свързва с пристанището си. Над производствената част на града е агората, мястото, на което се извършват търговските операции в полиса. Тя е оградена от стоа и храм на Аполон. А над агората, в доминираща височинна позиция, се открива най-голямата жилищна сграда в града, открояваща се със специален скъп строеж, която разкопвачите определят като резиденция.

През Първия данъчен период, в листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., няма сигурно запазени данни, според които Зоне да плаща нещо на Атина.

Така, през Първия данъчен период, за 4 години, липсват данни за плащан данък от Зоне на Атина.

През Втория дънъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г. - също няма запазени данни градът да плаща данък на Атина.

Така, през Втория данъчен период, за 3 отчетни години, липсват данни за плащан данък от Зоне на Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445-444/443 г. - също.

Така, през Третия данъчен период, за 3 години, липсват данни за плащан данък от Зоне на Атина.

През Четвъртия данъчен период, в първия лист 12, за 443/442 г., който е възстановен изцяло, Зоне отсъства както с името си, така и с какъвто и да е размер на платен данък към Атина, в целия панел. Това, означава със сигурност, че градът не плаща нищо на *Архета*. В листи 13, 14, 15 и 16, за 442/441, 441/440, 440/439 и 439/438 г., няма запазени данни за плащане към Атина.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 1 година, 443/442 г., сигурно не е плащано на Атина и за 4 години липсват данни за плащане към *Архета*.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за плащан данък от Зоне към Атина. В лист 20, за 435/434 г., Зоне напълно отсъства от панела, което значи, че изобщо не е плащан данък.

Така, през Петия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина и за 1 година, 435/434 г., градът сигурно не е плащал на *Архета*.

През Шестия данъчен период, в листи 21 и 22, за 434/433 и 433/432 г., няма запазени данни за плащане от Зоне към Атина. В лист 23, за 432/431 г., името

на Зоне напълно липсва от целия възстановен панел, което значи, че не е плащан данък към *Архета*.

Така, през Шестия данъчен период, за 2 години, липсват данни за плащане на Зоне към Атина и за 1 година, 432/431 г., градът със сигурност не плаща на *Архета*.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г., Зоне отново отсъства от целия панел, тоест, от емпориона не е плащан данък. В лист 26, за 429/428 г., няма запазени данни, от които да личи, че градът е платил каквато и да е сума на Атина.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, 430/429 г., Зоне със сигурност не плаща нищо на Атина и за 1 година липсват данни за плащане.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., също няма данни за плащан данък.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., също няма данни за плащане.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., също няма данни за плащане.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

В предварителната Оценка А 10 за размера на данъка, през 421/420 г., срещу името на Зоне стои сумата от 2 таланта. Няма, обаче, никакви преки или косвени данни, които да сочат, че тя е платена.

Равносметката показва, че съвсем сигурно Зоне не плаща нищо на Атина 4 години, през 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г.пр.Хр. Най-вероятно, градът не плаща на *Архета* и през останалите 21, от всичките отчитани тук 25 години. Видно е, че неплащанията на Зоне в Данъчния регистър на Атина се представят по абсолютно същия начин, както и при случая със Сале.

Особено интересно е, че в живота на Зоне, археологически се установява активно присъствие на траки. То се илюстрира не само от местната тракийска керамика, но и от находките в близкия до резиденцията храм на Аполон, в който, наред с другите предмети, се представят със своите лични имена, написани върху керамични парчета, и много местни траки, очевидно живеещи в полиса (Tsatsopoulou P. 1997, 615-630; 2001, 27; 2009, 1-2; Parissaki M.-G. 2002, 465). Тракийски имена се четат и на няколко каменни блока, които са в градежа на западната крепостна стена на емпориона. Нещо повече, тук е открита каменна плоча с двуезичен надпис - на гръцки и на тракийски (Brixhe C. 2006, 121-124; Tsatsopoulou P. 2009, 1-2).

Тези факти дават основание да се смята, че не само ролята на траките в Зоне е с особена важност, но и нещо повече - гръцкият и тракийският се използват наравно, както в религиозния, така и в политическия живот на полиса (Tsatsopoulou P. 1997, 615-630; Ilieva P. 2007, 219; Matsas D. 2007, 387-402;

Tsatsopoulou P. 2009, 1-2), и то като езици от една общност, в която освен *гръцки,* влизат *фригийски* и *тракийски* (Порожанов К. 1998, 49; Brixhe C. 2006, 121-146).

Всичко това подсказва идеята, че е много вероятно, резиденцията да е контролирана от тракийските царе, включили през V - средата на IV в.пр.Хр. емпориона в границите на Одриското царство-империя за да ползват резултатите от стоково-паричните отношения, свързани с неговите пазарни функции. Въпреки че не е изключено, споменатата резиденциална сграда едва ли е обитавана от самите тях. По-вероятно е в нея да са живели тракийски аристократи, играли ролята на представители-наместници на Одриския царски двор. Неслучайно резиденциалната сграда е недалеко от светилището на гръцкия бог Аполон, в когото местните траки виждат своя върховен ураничен, но и соларно-хтоничен бог, свързан с царско-жреческата институция.

Както сочат данните от археологическите разкопки, емпорионът Зоне изпълнява функциите не само на тържище, но и на резиденция-представителство на тракийските владетели.

6. Дрюс

Δρυς παρά Σέρρειον *(ATL,* I, 266-267), Дрюс при Серейон. От по-горе цитираните сведения на античните автори за Дейре, Сале и Зоне става ясно, че Дрюс е част от Самотракийската переа, западно от Зоне и прочутия нос Серейон/Серион, влязъл с названието си в разширеното му име. Важно е припомнянето, че Псевдо-Скилакс (Ps.-Skyl. 67) нарича Дрюс, наред със Зоне, емпорион.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Дрюс е поставен в категория 2 или 3B:?, което означава, че е определен като град с *територия от 25 до 100 или дори 200 кв. км,* от тип, който в изворите, макар че не се назовава изрично полис, е *полис,* в който не е ясно *неелинското колко е представено* (Inventory 2004, 878). Така излиза, че градът Дрюс е или емпорион колкото Зоне, или е средно голям, може би колкото Сале и Самотраки, елински полис от Самотракийската переа на Тракийско море.

През Първия данъчен период, в Листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., няма сигурно запазени данни Дрюс да плаща нещо на Атина.

Така, през Първия данъчен период, за 4 години, липсват данни за плащан от Дрюс към Атина данък.

През Втория дънъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г., отново няма запазени данни Дрюс да плаща данък на Атина.

Така, през Втория данъчен период, за 3 години, липсват данни за плащан данък от Дрюс към Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., също няма запазени данни за плащан данък към Атина.

Така, през Третия данъчен период, за 3 години, липсват данни за плащан към Атина данък.

През Четвъртия данъчен период, в първия лист 12, за 443/442 г., който е възстановен изцяло, Дрюс отсъства, както с името си, така и с какъвто и да е

размер на платен данък към Атина, в целия панел. Това, означава, че градът не е платил нищо на *Архета*. В листи 13-16, за 442/441-439/438 г., няма запазени данни за плащане от Дрюс към Атина.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 1 година 443/442 г., е абсолютно сигурно неплащане към Атина и, за 4 години, липсват данни за плащане към *Архета*.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., няма запазени данни за плащан данък от Дрюс към Атина. В лист 20, за 435/434 г., името на Дрюс напълно отсъства от панела, което значи, че изобщо не е плащан данък.

Така, през Петия данъчен период, за 1 година, 435/434 г., липсват данни за привеждани суми и за 1 година е засвидетелствано абсолютно сигурно неплащане към Атина.

През Шестия данъчен период, в листи 21 и 22, за 434/433 и 433/432 г., няма запазени данни за плащане от Дрюс към Атина. В лист 23, за 432/431 г., името на Дрюс напълно липсва от целия възстановен панел, което значи, че не е плащан данък към *Архета*.

Така, през Шестия данъчен период, за 2 години, липсват данни за привеждан данък и за 1 година, 432/431 г., има абсолютно сигурно неплащане към *Архета*.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г., името на Дрюс отново отсъства от целия панел, което означава, че, със сигурност, не е плащан данък. В лист 26, за 429/428 г., няма запазени данни, от които да личи, че градът е платил каквато и да е сума на Атина.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, 430/429 г., е абсолютно сигурно неплащане към Атина и за 1 година, липсват дани за плащане към *Архета*.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., също няма данни за плащан данък.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г., също няма данни за платен данък.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г., също няма данни за платен данък.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, липсват данни за плащане към Атина.

В предварителната Оценка А 10 за размера на данъка, през 421/420 г.пр.Хр., срещу името на Дрюс стои 1 талант - сума два пъти по-малка от тази на Зоне. Няма, обаче, никакви данни, които да сочат, че тя е платена.

Равносметката показва, че Дрюс със сигурност, не плаща нищо на Атина през 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г. За останалите 21 години няма данни за плащан данък към *Архета*. Размерът на данъка, както личи от оценката за трибута през 421/420 г. към Атина е 1 талант. Данните от Атинските трибутни листи за града-емпорион Дрюс сочат идентичност със Сале и Зоне в неплащанията и

липсата на данни за плащания към Атина. Така, Дрюс, с тези градове, формира една група емпориони от Самотракийската переа.

7. Маронея

Μαρωνῖται (ATL, I, 338-339, 489), маронейци са жителите на града Маронея, на брега на Тракийско море. Полисът Маронея е основан, като елинска апойкия, от остров Хиос през VII или дори още в VIII в.пр.Хр. Той се намира на запад от Дрюс. Разположен е в западния край на една крайбрежна отсечка, в чиято източна част, недалеко се локализира тракийският мегалитен град Исмарос (RE, 1930, XIV B, XXVIII HB, 1912-1913; КЕТД, 1993, 171-172;). Името на Маронея, казва Диодор (Diod. I 20, 2; V 79, 2), идва от името Марон, който според Омир е жрец на Аполон в Исмарос (Hom. Od. ГХ, 197-200). Същият поет определя крайбрежието на запад от траките - които са на Хелеспонта и Тракийския херсонес - като земя на киконите, а чак при река Аксиос (дн. Вардар) са пеоните (Hom. Il. II 844-850). Хекатей, чрез Стефан Византийски (Steph. Byz. fr. 159), нарича Маронея полис на киконите. Херодот изброява, по това крайбрежие, от изток на запад, след Дорискос и самотракийските крепости, следните елински градове: Маронея, Дикая, Абдера (Hdt. VII 107-109).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Маронея е поставен в категория 5A:a, което означава, че той е определен като град с *територия над 500 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 878-880). Очевидно е, че Маронея е особено голям, сравним по големина с Енос, елински полис в Тракийско море.

Като членове на Първия Атински морски съюз *маронейци* плащат своя данък от самото начало *(ATL,* I, 338-339).

През Първия данъчен период, в листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., маронейци плащат на Атина по 1 талант и 3000 драхми годишно, което ще рече по 1 талант и половина. За първата година от лист 1, 454/453 пр.Хр., Russell Meiggs (Meiggs R. 1972, 550) определя данък от 1 талант и 300 драхми.

Така, през Първия данъчен период, за 3 години, маронейци плащат данък на Атина от 1 талант и 3000 драхми и, 1 година, от 1 талант и 300 драхми.

През Втория данъчен период, в листи 5, 7 и 8, за годините 450/549, 448/447 и 447/446 г., маронейци продължават да плащат по 1 талант и 3000 драхми на година.

Така, през Втория данъчен период, за 3 отчитани години, маронейци плащат редовно данък от 1 талант и 3000 драхми на Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., също плащат данъка си към *Архета.*

Така, през Третия данъчен период, за 3 години, маронейци плащат редовно от 1 талант и 3000 драхми данък на Атина.

През Четвъртия данъчен период има данни за платен данък в листи 12, 13 и 14, за 443/442, 442/441 и 441/440 г., отново по 1 талант и 3000 драхми. Но

листи 15 и 16, за 440/439 и 439/438 г., нямат запазени данни за извършено плащане към *Архета*.

Така, през Четвъртия данъчен период, за 3 години, маронейци плащат редовно данък от 1 талант и 3000 драхми на Атина и, за 2 години, липсват данни за плащания към Атина.

През Петия данъчен период, листи 19 и 20, за 436/435 и 435/434 г., отразяват рязко повишаване на данъка на цели 10 таланта.

Така, през Петия данъчен период, за 2 години, 436/435 и 435/434 г., маронейци плащат 6,6 пъти повишен данък - от 1 талант и 3000 драхми на 10 таланта.

През Шестия данъчен период, в листи 21 и 22, за 434/433 и 433/432 г., годишният данък от 10 таланта се запазва. В лист 23, за 432/431 г., от същия период, обаче, в целия възстановен панел, липсва както името на маронейци, така и размер на плащан от тях данък. Това означава, че през тази година не е извършено никакво плащане от Маронея към Атина.

Така, през Шестия данъчен период, за 2 години, 434/433 и 433/432 г., изключително повишеният данък от 10 таланта се запазва, но за следващата 1 година, 432/431 г., маронейци не плащат абсолютно нищо на Атина.

През Седмия данъчен период, в листи 25 и 26, за 430/429 и 429/428 г., платеният годишен данък е в размер на 3 таланта. Това е понижение от 3.3 пъти спрямо първите две години от предходния период. За 429/428 г.пр.Хр., за разлика от цитираната възстановка от 3 таланта в (ATL, I, 338-339), Russell Meiggs (Meiggs R. 1973, 551) не възстановява размера на платения за годината данък от маронейци към Атина.

Така, през Седмия данъчен период, за 1 година, маронейци плащат чувствително понижен данък, спрямо Шестия данъчен период, от 10 на 3 таланта и за 1 година - 3 таланта или с неясен размер.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г.пр.Хр., няма данни за плащан данък.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват сведения за плащан данък към Атина.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г.пр.Хр., също няма данни за плащан данък.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват сведения за плащан данък към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г.пр.Хр., също няма данни за плащан данък.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, липсват сведения за плащан данък към Атина.

През Единадесетия данъчен период, с корекцията направена от издателите *(ATL,* II, 81), в лист 40, за 415/414 г.пр.Хр,. се възстановява името на маронейците, но не се възстановява размерът на платения през тази година данък към Атина.

Така, през Единадесетия данъчен период, за 1 година, 415/414 г., е плащан данък на Атина, без да се знае размерът му.

В Оценката А 9 на данъчните задължения на полисите към *Архета,* за 425/424 г.пр.Хр., срещу възстановеното име на маронейците се чете крупната сума от 21 таланта и още нещо невъзстановено. Няма данни, които да потвърждават, че за тази година такава или друга сума е плащана на Атина.

Равносметката показва, че от самото начало 454/453 г. до 441/440 г.пр.Хр., включително, Маронея плаща редовно данък в размер на 1 талант и 3000 драхми. През 440/439 и 439/438 г.пр.Хр. няма възстановени данни градът да е плащал данък. Четири години след това, обаче, от 436/435 г., регистрирано до 433/432 г.пр.Хр., включително, данъкът е покачен, от вероятните 1 талант и 3000 драхми на 10 таланта. За 1 година, през 432/431 г.пр.Хр., Маронея липсва от панела. За 1 година, през 430/429 г.пр.Хр., има силна редукция, от вероятните 10 на 3 таланта. За 1 година, през 429/428 г.пр.Хр., е платен данък, но не е сигурно дали сумата продължава да е 3 таланта. За 1 година, през 415/414 г.пр.Хр., също не е ясно каква е приведената сума. Видно е, че при плащанията на маронейци към Атина има 1 много голямо повишаване на данъка, продължило 4 години, 1 категорично неплащане и 1 (или 2) голямо намаляване на размера на данъка, 1 година с неясен размер на платения данък.

8. Дикая при Абдера

Δίκαια παρ Ἄβδηρα (ATL, I, 264-265; 517). Херодот изброява по крайбрежието на Тракийско море, в посока от изток на запад, Маронея, Дикая, Абдера (Hdt. VII, 109). Псевдо-Скилакс, при описанието на Тракия, от запад на изток, подрежда реката Нестос и градовете Абдера, Дикая и Маронея (Ps.-Skyl. 67). Страбон, описвайки крайбрежна Тракия, от запад на изток, казва, че след град Абдера идва градът Дикая, а после град Маронея (Strab. Frg. 44; 47). Плиний Стари представя тези градове в същия ред (Plin. *Nat, hist.* IV, 40-50). Очевидно е, че Дикая се намира на запад от Маронея и на изток от Абдера. Тя се локализира от източната страна на залива, в чиято западна част е Абдера. Мястото изглежда стратегически важно. Според Реалната енциклопедия полисът е основан от йонийци (RE, 1905, V B, X HB, 545).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Дикая е поставен в категория 2-3А:б, което означава, че е определен като град с *територия от 25 до 100 или до 200 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 877-878). Очевидно е, че градът Дикая изглежда малък колкото Зоне, или средно голям, може би колкото Сале и Самотраки, но по-малък от Енос, Маронея и Абдера.

През Първия данъчен период, в лист 1, за 454/453 г., възстановката на платения на Атина данък е 3000 драхми. В лист 2, за 453/452 г., няма запазени данни нито за името, нито за размер на платен данък. лист 3 и 4, за 452/451 и 451/450 г., отново показват платен данък от по 3000 драхми на година.

Така, през Първия данъчен период, Дикая, 1 година плаща 3000 драхми, за 1 година няма данни и 2 последователни години отново плаща данък от 3000 драхми на *Архета*.

През Втория данъчен период, в лист 5, за 450/449 г., и в листи 7 и 8, съответно за 448/447 и 447/446 г., се отчитат по 3000 драхми платен данък.

Така, през Втория данъчен период, 3 години, Дикая плаща своя данък от 3000 драхми в Атинската *архе*.

През Третия данъчен период, в листи 9 и 10, за 446/445 и 445/444 г., се отчита намаление на платения трибут на 2000 драхми, за всяка година. Лист 11, за 444/443 г., няма запазени данни за платен от Дикая данък.

Така, през Третия данъчен период, за 2 последователни години, 446/445 и 445/444 г., полисът плаща данък, намален с 1/3, от 3000 на 2000 драхми, а за 1 година, няма данни за плащане към Атина.

През Четвъртия данъчен период, при пълната възстановка на лист 12, за 443/442 г., в целия панел не се открива името на Дикая и размер на данък, който тя да е платила на Атина. Това означава, че през тази година градът категорично не е платил нищо на *Архета*. В лист 13, за 442/441 г., се възстановява името, но не и размерът на платения данък.

В лист 14, за 441/440 г., не се възстановява нищо. В лист 15, за 440/439 г., отново се възстановява само името, но не и размерът на платения данък. В лист 16, за 439/438 г., не се възстановява нищо.

Така, през Четвъртия данъчен период, 1 година, 443/442 г., Дикая не привежда абсолютно нищо на Атина, 2 години, 441/440 и 440/439 г., привежда суми с незнаен размер и, 2 години, няма данни за приведен данък.

През Петия данъчен период, в лист 19, за 436/435 г., също не се възстановява нищо. В лист 20, за 435/434 г., възстановената сума е отново на стартовата позиция от 3000 драхми.

Така, през Петия данъчен период на Дикая, за 1 година няма данни и за 1 година, 435/434 г., платеният от града данък към Атина е повишен в първоначалния си размер от 3000 драхми.

През Шестия данъчен период, в лист 21, за 434/433 г., възстановената сума продължава да е 3000 драхми. В лист 22, за 433/432 г., не се възстановява нищо. В лист 23, за 432/431 г., сумата е 3000 драхми.

Така, през Шестия данъчен период, Дикая плаща 1 година утвърдената сума от 3000 драхми, за 1 година няма данни и още 1 година плаща редовния си данък от 3000 драхми на Атина.

През Седмия данъчен период, в лист 25, за 430/429 г.пр.Хр., в целия възстановен панел, не се откриват, както името на Дикая, така и размер на плащана сума от нея. Очевидно, през тази година градът не е платил нищо на Атина. В итерпретацията си на данните за същата 430/429 г.пр.Хр. Roussell Meiggs, обаче, отчита, че въпреки, че не се възстановява нито име, нито размер на платен трибут (Meiggs R. 1972, 550-551), това не е достатъчно за да се приеме сигурно отсъствие от панела. Тоест, възможно е през тази година да има извършено плащане от Дикая към Атина, но неговият запис да не е запазен. В лист 26, за 429/428 г.пр.Хр., не се възстановява нищо.

Така, през Седмия данъчен период, 1 година 430/429 г., градът отново не привежда абсолютно нищо на Атина или няма запазени данни за плащане и 1 година липсват данни за плащане към Атина.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г.пр.Хр., не се възстановява нищо.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват запазени данни за плащане към Атина.

През Деветия данъчен период, в Лист 33, за 422/421 г.пр.Хр., не се възстановява нищо.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват запазени данни за плащане на Дикая към Атина.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г.пр.Хр,. не се възстановява нищо.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, липсват запазени данни за плащане на Дикая към Атина.

В предварителната **Оценка А 9,** за данъка през 425/424 г.пр.Хр., срещу възстановката на имената на абдерити и на Дикая при Абдера е поставена обща за двата полиса, фантастична и несравнима, с нито един от известните платени данъци, сума от 75 таланта. С право Roussell Meiggs, в приведената таблица, поставя въпросителна при размера на възстановения размер на възжелания от Атина трибут (Meiggs R. 1972, 550-551).

В Оценката А 10 за предстоящия данък, през 421/420 г.пр.Хр., предвидената сума за плащане, е записана отново като обща срещу имената на абдеритите и Дикая при Абдера, но тя не се възстановява.

Равносметката показва, че Дикая при Абдера плаща 13 години данък на Атина, за 10 (или 11) години, липсват данни за плащания, 2 (или 1) години(а) не плаща абсолютно нищо на *Архета*. И така, Дикая си плаща трибута към Атина. Въпреки това, обаче, е налице следното странно явление.

Подобно на данъка на големия полис Маронея, който е само 1 талант и 3000 драхми, и при средноголемия полис Дикая, прави впечатление изключително ниският размер на плащания към Атина трибут от 3000 драхми, които са само половин талант. Видно е и още нещо. Въпреки ниския размер на данъка, при редовния платец Дикая, за едно десетилетие, се появяват проблеми с плащането. Това става при намаления с 1/3 данък от 3000 на 2000 драхми през 446/445 и 445/444 г., който е последван от липса на данни за плащане и сигурно неплащане през 443/442 г. Следват 2 плащания през 441/440 и 440/439 г. с невъзстановим размер и 3 липси на данни за плащане. Размерът на плащания данък се възстановява със сигурност едва през 435/434 г. През 430/429 г. Дикая, или не плаща нищо на Атина, или няма данни за извършено плащане.

9. Абдера

Ἀβδηρῖται (ATL, I, 216-217; 463; Meiggs R. 1972, 550-551), абдеритите/абдерците са жителите на града Абдера. Според Херодот, през средата на VII в.пр.Хр., Тимезиос от Клазомене се опитал да основе елинска апойкия на мястото на бъдещата Абдера, но тъй като бил изгонен от траките, начинанието му не успяло; по-късно, около средата на VI в.пр.Хр., жители от полиса Теос на Малоазийското крайбрежие за да не бъдат поробени от персите, напуснали града

си и в Тракия създали града Абдера (Hdt. I, 168-169). Подобен е разказът и на Псевдо-Скимнос (Ps.-Skymn. 630-640). А Страбон казва, че най-напред тука живеели траките бистони, над които царувал Диомед, по-късният полис Абдера е разположен от източната страна на реката Нестос, недалеко от него е градът Дикая, а после градът Маронея (Strab. VII, frg. 44; 46; 48). Градът Абдера се локализира при устието на древната река Нестос (дн. Места). Стратегическото местоположение на града, неговият богат хинтерланд, много близките му връзки с траките, тяхното изключително сребро и симбиозното им съсъществуване, са основа на неговото богатство и просперитет през Античността (RE, 1893, I HB, 22¬ 23; КЕТД, 1993, 1-2).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Абдера е поставен в категория 5A:(, което означава, че е определен като град с *територия над 500 кв. км,* от тип, който в изворите се назовава изрично *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 872-875). Очевидно е, че Абдера е много голям, сравним с Енос и Маронея, елински полис в Тракийско море.

През Първия данъчен период, в лист 1, за 454/453 г.пр.Хр., е отчетено, че абдеритите плащат солидната сума от 12 таланта и 5120 драхми. В листи 2 и 3, за 453/452 и 452/451 г.пр.Хр., няма запазени данни за плащане. В лист 4, за 450/451 г.пр.Хр., е отразено, че абдеритите плащат на Атина още по-голяма сума, нараснала на 15 таланта.

Така, през Първия данъчен период, 1 година, Абдера плаща внушителна сума от почти 13 таланта, за 2 години липсват данни за плащане, 1 година той плаща още по-голям данък от 15 таланта.

През Втория данъчен период, в лист 5, за 450/449 г.пр.Хр., изплащаният данък продължава да бъде 15 таланта. В лист 7, за 448/447 г.пр.Хр., той леко пада на 14 таланта. Лист 8, за 447/446 г.пр.Хр., освен възстановените като плащане 15 таланта, има записан отделно още 1 талант.

За 447/446 г.пр.Хр., издателите смятат *(ATL,* I, 463), че Абдера плаща на атинските магистрати в Ейон на река Стримон, останалата част от данъка, спрямо 448/447 година - това е записаният отделно 1 талант.

Така, през Втория данъчен период, Абдера плаща 3 години високия данък от 15 таланта.

През Третия данъчен период, в лист 9, за 446/445 г.пр.Хр., няма запазени данни за абдеритите. В лист 10, обаче, за 445/444 г.пр.Хр., данъкът, изплатен на Атина, отново е 15 таланта. В лист 11, за 444/443 г.пр.Хр., няма запазени данни за абдеритите и тяхното плащане.

Така, за Третия данъчен период на Абдера, за 1 година липсват данни за плащане, 1 година се плаща традиционно високият данък от 15 таланта и 1 година отново липсват данни за плащане.

През Четвъртия данъчен период, в лист 12, за 443/442 г.пр.Хр., във възстановения изцяло панел, липсва както името, така и размер на платен данък от абдеритите. Този факт означава, че както и Дикая, през тази година, Абдера не внася нищо в касата на *Архета.* Лист 13, за 442/441 г.пр.Хр., показва възстановяване на плащания данък от 15 таланта. През следващите три години,

листи 14, 15 и 16, за 441/440, 440/439 и 439/438 г.пр.Хр., нямат запазени данни за това дали е плащан форос към Атина.

Така, през Четвъртия данъчен период, 1 година, 443/442 г., Абдера не плаща абсолютно нищо на Атина, 1 година градът плаща традиционния си данък от 15 таланта и за 3 години липсват данни за плащане на полиса към Атина.

През Петия данъчен период, в листи 19 и 20, за 436/435 и 435/434 г.пр.Хр., плащаният на Атина трибут отново е 15 таланта.

Така, през Петия данъчен период, 2 години абдеритите плащат традиционно високия си трибут от 15 таланта към Атина.

През Шестия данъчен период, лист 21, за 434/433 г.пр.Хр., няма запазени данни за платен данък. Лист 22, за 433/432 г.пр.Хр., сочи, че е извършено плащане в размер на 15 таланта. Лист 23, за 432/431 г.пр.Хр., отразява намаляване на плащания форос на 10 таланта.

Така, през Шестия данъчен период на Абдера, за 1 година, липсват запазени данни за плащане, 1 година, полисът плаща традиционния данък от 15 таланта и 1 година, 432/431 г., има намаляване на данъка с 1/3, тоест - на 10 таланта.

През Седмия данъчен период, листи 25 и 26, за 430/429 и 429/428 г., потвърждават плащането от 10 таланта.

Така, през Седмия данъчен период, 2 години Абдера плаща понижения с 1/3 данък, равен на 10 таланта.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г., няма данни за привеждан трибут на Атина.

Така, през Осмия данъчен период, за 1 година, липсват данни.

През Деветия период, в Лист 33, за 422/421 г., няма данни.

Така, през Деветия данъчен период, за 1 година, липсват данни.

През Десетия период, в лист 34, за 421/420 г,. няма данни.

Така, през Десетия данъчен период, за 1 година, липсват данни.

От Оценката А 9, за размера на предстоящия трибут, през 425/424 г.пр.Хр., абдеритите са поставени заедно с Дикая при Абдера и срещу тях стои огромната сума от 75 таланта, както стана дума и при Дикая.

От Оценката на трибута А 10, за 421/420 г.пр.Хр., се възстановяват имената на абдеритите и на Дикая, но размерът на предвиждания за събиране данък остава неясен.

Равносметката от прегледа сочи, че абдеритите плащат от самото начало. Те са сравнително редовни платци на солидни по размер данъци.

Данните от Атинските трибутни листи показват, че те плащат 13 години, не плащат нищо 1 година (443/442 г.) и няма данни за плащания 11 години. При 3 от плащанията, обаче, има смущения. Те се изразяват в намаляване с 1/3 на данъка - от 15 на 10 таланта - за годините 432/431, 430/429 и 429/428 г.

10. Общи и специфични данъчни проявления

Изложеното до тук, въз основа на данните от Атинските трибутни листи, за 9 от полисите на Тракийския данъчен окръг, намиращи се по крайбрежието на

Одриската *базилея,* дава основания, между тях, да се видят общи и специфични данъчни проявления. Те са: в отсъствия от панелите, в редукции на внасяните суми и в липсата на данни.

Отсъствия от целите възстановени панели на:

- Дейре, Сале, Зоне и Дрюс - 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г. = 4 г.;
- Енос - 435/434, 432/431 и 430/429 г. = 3 г.
- Маронея - 432/431 г. = 1 г.
- Дикая - 443/442 и 430/429 г. = 2 г.
- Абдера - 443/442 г. = 1 г.

Видно е, че 8 от 9-те полиса, 4 години, категорично не плащат нищо на Атина. По-малките полиси-емпориони Дейре, Сале, Зоне и Дрюс - през всичките 4 години, големият полис Енос - 3, средноголемият - Дикая - 2, а големите полиси Маронея и Абдера - по 1 г. Посочените сигурни неплащания са несъмнен знак за настъпил разрив между тези 8 полиса и Атина, през посочените години.

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Енос - от 12 на 10 таланта, през 446/445, 445/444, 444/443, 443/442, 442/441, 441/440, 440/439 г. = 7 г. + от 10 на 4 таланта през 436/435 г. = 8 г.
- Самотраки - от 6 на 4 таланта през 440/439 г. и от 6 на 2 таланта, през 430/429 г. = 2 г.
- Маронея, от 10 на 3 таланта, през 430/429 г. = 1 г.
- Дикая - от 3000 на 2000 драхми през 446/445 и 445/444 г. = 2 г.
- Абдера, от 15 на 10 таланта, през 432/431, 430/429 г. и 429/428 г. = 3 г.

Големият полис Енос има цели 8 години с редукции, което показва, че през тези години Атина е със сравнително отслабено влияние над него. В по-малка степен, за 2 и за 3 години, това важи напълно и за другите големи полиси Самотраки и Абдера, а така също и за средноголемия - Дикая (2 г.). Големият полис Маронея има 1 година редукция.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Дейре, Сале, Зоне и Дрюс = за целия период.
- Енос - през 451/450, 439/438, 434/433, 433/432, 429/428, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 8 г.
- Самотраки - през 454/453, 439/438, 428/427, 422/421, 421/420 = 5 г.
- Маронея - 440/439, 439/438 г. = 2 г.
- Дикая - 453/452, 444/443, 441/440, 439/438, 436/435, 433/432, 429/428, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 10 г.
- Абдера - 453/452, 452/451, 446/445, 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 434/433, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 11 г.

Прави впечатление, че за малките полиси-емпориони Дейре, Сале, Зоне и Дрюс няма данни за целия отчитан период. След тях, липсата на запазени данни за плащания към Атина сочат с най-голям брой години големия полис Абдера - 11 и средноголемия Дикая - 10, които са в западния края на Тракийско море. Те са последвани от големия полис Енос - 8 г., - в източния му край. А между тях са: Самотраки - 5 г. и Маронея - 2 г.

По този относителен показател е видно, че вероятно Атина не успява да оказва влияние над 4-те полиса-емпориони Дейре, Сале, Зоне и Дрюс. Това

влияние е недостатъчно активно, но изглежда по-силно, във възходяща градация, над полисите Абдера, Дикая, Енос, Самотраки и Маронея.

Равносметката е следната.

Отсъстващите от 4 панела и неприсъстващи в никакви други листи емпориони Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, най-вероятно, макар и формално подани на Атина полиси, реално са извън нейния контрол.

Големият полис Енос има 3 години отсъствия от панелите (=разрив с Атина), 8 години редукции (=отслабено влияние на Атина) и като фон - 8 години липса на данни за плащане. Това прави общо 11 сигурни години и 19 много вероятни - с чувствително отслабено влияние на Атина над този неин подан град.

Самотраки има 2 години редукции (=отслабено влияние на Атина) и 5 години - липса на данни за плащане. Общо 7 г. Тук влиянието на Атина изглежда много по-ефективно.

Маронея има 1 година отсъствие от панел (=разрив с Атина), 1 година редукция (=отслабено влияние на Атина) и 2 г. - липса на данни за плащане. По тези показатели и при този полис влиянието на Атина изглежда много ефективно. Но ако се отчете, че Маронея 4 години плаща по 10 таланта, а през останалите години, с изключение на горните, само по 1 талант и половина, което е странно малка сума за този голям полис, то властта на Атина над града едва ли е била тотална и безразделна.

Дикая има 2 години отсъствие от панели (=разрив с Атина), 2 години редукция (=отслабено влияние на Атина) и 10 г. - липса на данни за плащане. Това прави общо 4 сигурни години и 14 вероятни - с чувствително отслабено влияние на Атина над този полис. И в този случай, по подобие на Маронея, прави впечатление изключително ниският, символичен данък от 3000 драхми, плащан на *Архета*.

Абдера има 1 година отсъствие от панел (=разрив с Атина), 2 години редукция (=отслабено влияние на Атина) и 11 г. - липса на данни за плащане. Това прави общо 3 сигурни години и 14 вероятни - с чувствително отслабено влияние на Атина над този голям полис.

§ 3. ПОЛИСИ ОТ ПОНТИЙСКА ДАНЪЧНА ОБЛАСТ

Този данъчен окръг не е известен от преди Пелопонеската война. Оценката за плащане на трибута към Атина А 9, в данъчната 425/424 г.пр.Хр., за пръв път включва градове и от Понта. Най-вероятно, Перикловата експедиция в Черно море, през 30-те години на V в.пр.Хр. (Plut. *Alcib.* 26, 1; *Per.* 20, 1-2), е направила първите сериозни стъпки градове от това море да се включат в *Архета*. Но по-сигурни данни за това няма (Лазаров М. 2009, 79-80). Прави впечатление, че тук са включени почти 50 града (47) и за тези от тях, за които има запазени суми за плащане на данъци, не надхвърлят 5 таланта, а за целия данъчен Понтийски окръг са предвиждани 50 дори 100 таланта приходи (Meggs R. 1972, 325-329).

Само Западното Черноморие е свързано с историята на Одриското царство. В този контекст, трябва да се отбележи, че имена на полиси от това крайбрежие се появяват само в Оценката А 9 за облаганията с трибут през Деветия данъчен период за 425/424 г.пр.Хр. Те са: [....]λονία, Т—, М—, О— (ATL, I, 207, 519). Тук сигурно се възстановява само името на Аполония *(ATL,* I, 232-233), но без прочит на задълженията на полиса. Тоест, размерът на данъка не е запазен. Няма данни някаква сума да е изплатена на Атина.

Възстановяването на имената на Томи, Месамбрия и Олбия или Одесос (Isaac, B. 1986, 256) стои съмнително. Няма никакви други запазени данни и поради това не е ясно дали, преди тази година и след нея, тези полиси са имали данъчни задължения към Атина и дали са изплащали някакави вноски на *Архета*. Въпреки това, щом са предвидени в трибутните плащания за 425/424 г., изглежда че най-малко през тази година, вероятно тези полиси са включени (доброволно или насила) в Атинската *архе*. Тъй като само името на Аполония се възстановява със сигурност, само този град ще бъде иман пред вид.

1. Аполония

Ἀπολλονία (ATL, I, 232-233), Аполония Понтика е основана като елинска апойкия в края на VII и през първата половина на VI в.пр.Хр. от милетци, родосци и фокейци (RE, III НВ, 1895, 113-114; КЕТД, 1993, 19-20; Inventory 2004, 931-932).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси градът Аполония е определен в категорията 5А:а, което означава, че е *полис* с над 500 *кв. км* площ, който в изворите е назоваван като *полис,* в който *неелинското е много малко и слабо представено* (Inventory 2004, 931-932).

През Първия данъчен период, в листи 1, 2, 3 и 4, за 454/453, 453/452, 452/451 и 451/450 г., няма сигурно запазени данни Аполония да плаща данък на Атина.

През Втория дънъчен период, в листи 5, 7 и 8, за 450/449, 448/447 и 447/446 г., отново няма запазени данни Аполония да плаща данък на Атина.

През Третия данъчен период, в листи 9, 10 и 11, за 446/445, 445/444 и 444/443 г., също няма запазени данни за плащан данък към Атина.

През Четвъртия данъчен период, в листи 12, 13, 14, 15 и 16, за 443/442, 442/441, 441/440, 440/439 и 439/438 г. - също.

През Петия данъчен период, в листи 19 и 20, за 436/435 и 435/434 г., няма запазени данни за плащан данък от полиса към Атина.

През Шестия данъчен период, в листи 21, 22 и 23, за 434/433, 433/432 и 432/431 г., няма запазени данни за плащане от града към Атина.

През Седмия данъчен период, в листи 25 и 26, за 430/429 и 429/428 г., също няма запазени данни.

През Осмия данъчен период, в лист 27, за 428/427 г.пр.Хр., също няма данни за плащан данък.

През Деветия данъчен период, в лист 33, за 422/421 г.пр.Хр., също няма данни за платен данък.

През Десетия данъчен период, в лист 34, за 421/420 г.пр.Хр., също няма данни за платен данък.

В Оценката А 9, за плащане на трибута към Атина, в данъчната 425/424 г.пр.Хр., се чете името Аполония, но без прочит на задълженията на полиса. Което означава, че размерът на предвиждания данък не е запазен. Няма данни, че вероятната сума е изплатена на Атина.

И така, в Атинските трибутни листи, няма никакви запазени данни за извършени плащания от Аполония Понтика към Атинската *архе* за цели 25 години. За останалите 25 години, до края на V в.пр.Хр., също няма абсолютно никакви данни за плащания.

ВТОРА ЧАСТ

ОДРИСКОТО ЦАРСТВО И ПОЛИСИТЕ ПО НЕГОВИТЕ КРАЙБРЕЖИЯ, ЧЛЕНОВЕ НА АТИНСКАТА *АРХЕ*

ТРЕТА ГЛАВА

ВЛАДЕТЕЛСКИТЕ РЕЗИДЕНЦИИ

Какво означава за нас Тракия Понтика? Всъщност в самите антични извори нееднократно се използува изразът «град в Тракия», когато става дума за гръцки полис, разположен на понтийското, пропонтийското или егейското крайбрежие... Употребявайки «град в Тракия», древните без съмнение демонстрират идеята си, че възприемат тракийското крайбрежие като област, населена с траки. Тоест, «паралията» на Тракия в съзнанието на античните автори не е идентична с «паралията» на същинска Гърция. И колкото и да е красноречиво изречението на Цицерон, който образно вижда гръцките колонии с техните територии като непрекъснат бордюр на тога претекста, ние се съмняваме, че то изразява някаква неопровержима истина. (Карайотов Ив. 1984, 65).

Херодот като разказва за похода на Дарий I срещу Елада през 492 г.пр.Хр. съобщава, че неговата флота напуснала Йония и отплавала към Хелеспонта, където завзела целия ляв бряг; а градовете по десния бряг били подчинени от самите перси по суша; той добавя, че в Европа на Хелеспонта се намират: Херсонес, където има много полиси, и Перинт, и крепостите на/при Тракия, и Селимбрия, и Византион (Hdt. VI, 33, 1).

Ясно е, че за Херодот представата за Хелеспонта се свързва не само с протока Дарданели (наричан обикновено Хелеспонт), но включва и Мраморно море (наричано обикновено Пропонтида). От разказа е очевидно, че по това време Тракийският херсонес продължава да е осеян с *много полиси,* при което се знае, че още от средата на VI в.пр.Хр, чрез гръко-тракийската държава на Милтиадовци, той е под силното влияние на Атина. По европейския бряг на Херодотовия Хелеспонт, тоест Северното Мраморноморие, се изброяват трите големи полиса Перинт, Селимбрия и Византион. Тук, по това Северномраморноморско крайбрежие, обаче, от Херодот са добавени и са откроени от полисите *крепостите на/при Тракия.* Кои са тези тракийски крепости и защо са отделени от елинските полиси?

Псевдо-Скилакс казва, че след Херсонес идват тракийските крепости Левке акте, Теристасис, Хераклея, Ганос, Гании, Неон тейхос, Перинт полис с пристанище, крепостта Дамнион, Селимбрия полис с пристанище (Ps.-Skylax, 67). Посоката на изброяване на тези крепости и полиси с пристанища е от югозапад на североизток, а крепостите и полисите с пристанища са след хелеспонтийския бряг на Тракийския херсонес, по северното европейско крайбрежие на Мраморно море.

Преди този пасаж за тракийски крепости в Северното Мраморноморие, спрямо полиси като Алопеконесос, Араплос, Елеуса, Мадитос, Сестос, Креса, Критоте, Пактие на Тракийско море, а също и за споменатите Перинт и Селимбрия на Мраморно море, Псевдо-Скилакс използва термина *полис с пристанище.* Освен полиси се изброяват емпориони като Дейре, Зоне, Дрюс и други. Между селищата на Тракийско море крепост е наречен само Дорискос. Останалите са полиси и емпориони. Изключение прави изразът за крепостите на еносци в Тракия, споменати след Енос, който е полис с пристанище. В този случай, обаче, Псевдо-Скилакс като говори за елински крепости специално пояснява това като казва на чий полис са те - в случая на Енос. Другият случай е крепостта Дамнион в Северното Мраморноморие, за която не се казва на чий

полис е тя. Но тъй като за тази крепост не се казва изрично, че е тракийска, а освен това е поставена между полисите с пристанища Перинт и Селимбрия, се подразбира, че тя е елинска.

Прави впечатление, че само за изброените мраморноморски крепости, идващи след Тракийския херсонес в посока североизток, Псевдо-Скилакс не пояснява коя на кой полис е, а казва, че са тракийски. Изглежда, че точно тези крепости не са възприемани като елински, а по-скоро като тракийски крепости-резиденции, на северния бряг на Пропонтида.

По този повод, не мога да не кажа веднага, че издателите на Атинските трибутни листи категорично заявяват, че западната половина на този бряг (северномраморноморския - К.П.) е била нормално под прекия контрол на Одриските *царе/The western half of this coast* (north shore of the Propontis - K.P.) *was normally under the direct control of the Odrysian kings (ATL,* I, 482). Близко е до ума, че именно от своите крепости-резиденции от западната половина на този бряг одриските владетели могат да контролират и да налагат данъци на елински полиси и емпориони по крайбрежието на Пропонтида.

След откриването на тракийското съкровище от село Рогозен, Врачанско - Северозападна България през 1986 г., съдържащо 165 метални съда, свързани с обредите и политиката на царско-жреческата институция при траките (Николов Б., Сп. Машов, Пл. Иванов. 1986, 38-47), Александър Фол локализира в Тракийския Югоизток още 6 одриски резиденции, имената на които станаха известни от надписи, разчетени върху някои от същите тракийски владетелски метални съдове. Те са Апрос, Беос, Беос кенос, Гейстой/Гестос, Ергиске, Саютаба/Саюада (Фол, Ал. 1987, 1-3). Към 6-те, локализирани по епиграфски данни от 1986 г., одриски царски резиденции, през 2000 г. Александър Фол добавя още 10, извлечени и от писмените извори (Fol Al. 2000, 91-99). Те са Кабиле, Мастейра, Дронгилон, Мюртиске, Кипсела, Дорискос, Мокарсос, Ганос/Ганиада, Серейон тейхос, Хиерон орос.

Броят на тези 16 резиденции-тракийски крепости, е утвърден като очертаващи ядрото на Одриската държава и у Димитър Попов (Попов Д. 2007, 203-205).

Към тях се добавят още няколко, които са на бреговете или са свързани с Мраморно, Тракийско и Черно море (Порожанов К. 2008, 137-144; Porozhanov K. 2009, 255-270; Порожанов К. 2010, 14-29).

§ 1. СЕВЕРНО МРАМОРНОМОРИЕ

1)*Ἄπρος.

В Корпуса на Димитър Дечев името е тракийско (Detschew D. 1976, 20), в областта Кенике.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Апрос е определено като пределинистическо селище, неидентифицирано като полис, макар че е назовано полис в Тракия само от Стефан Византийски (Steph. Byz. 107, 5); локализира се на 22-26 мили западно от Бизанте (Inventory 2004, 913).

Резиденцията Апрос, която ще даде името на по-късната римска колония на Via Egnatia Апри, е в триъгълника между Одрин/Едирне, Енос на Тракийско и Перинт на Мраморно море (Фол, Ал. 1987, 2). Тази резиденция се намира на изключително стратегическо място в Източна Тракия, при днешното село Кермеян/Kermeyan, на 25 км североизточно от гр. Малкара/Malkara, в Източна Тракия, над недалечното крайбрежие на Мраморно море - на ок. 30 км северозападно от Ганос, но така също и на ок. 40 км, североизточно над залива Мелас, който представлява източния край на Тракийско море. Неслучайно римляните ще основат по-късно там своя колония, която ще нарекат Апри.

2) Βέος или **Βέον.**

Резиденцията Беос се локализира между Апри и Перинт - в областта на Хиерон орос/Свещената планина, дн. Текирдаг, която е добре засвидетелствувана тракийска твърдина, седалище на одриската хазна (Фол, Ал. 1987, 2).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Беос/Беон е определено като пределинистическо селище, неидентифицирано като полис; локализира се по средата на разстоянието между Перинт и съвременния град Чорлу (Inventory 2004, 913).

Това означава, че резиденцията Беос е на около 10-на км, северно от полиса Перинт на Мраморно море.

3) Βέος Κένος.

Резиденцията Беос Кенос (кенийски) очевидно е в областта Кенике, тя е в района на Апрос и се намира на около 30-40 км от северния бряг на Пропонтида, и на около 40-50 км от залива Мелас на Тракийско море. Това е още една владетелска резиденция в този възлов и стратегически район, свързан преди всичко с Мраморно, но и с Тракийско море.

4) 'Εργίσκη.

В Корпуса на Д. Дечев името е тракийско (Detschew D. 1976, 170).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Ергиске е определено като пределинистическо селище, неидентифицирано като полис (Inventory 2004, 913).

Есхин говори за Ергиске и Миргиске, и Ганос, и Ганиада (Aeschyn. III, 82). Демостен изброява Серейон тейхос заедно с Ергиске и Хиерон орос (Demosthen. VII, 36-37; IX, 15), а така също Серион и Мюртенон, и Ергиске (Demosthen. XVШ, 27).

Ергиске е одриска царска резиденция, известна от надписи по съдове на царете Котис I и Керсеблепт от първата половина на IV в.пр.Хр. (Фол, Ал. 1987, 2). Нейното местоположение, в близост до Серейон тейхос и Хиерон орос, е добро обяснение за властването на одрисите, по крайбрежието на Хиерон орос - Свещената планина на траките и в цялото Северното Мраморноморие.

Александър Фол казва, че локализацията на Ергиске трябва да се търси на юг от река Ергене, по южните склонове на Странджа (Фол, Ал. 1987, 2). Но, очевидно, като се имат пред вид въпросните данни у Есхин и Демостен, където тя се споменава между полиса-емпорион Серейон тейхос и резиденцията Ганос,

които са в Хиерон орос и на Пропонтида, местонахождението на Ергиске ще се открие още по на юг, сравнително близо до или съвсем на брега на Мраморно море.

5) Μυρτίσκη, Μυργσκη, Μύρτανον, Μυρτηνόν, Μυρτώνιον.

Според Корпуса на тракийските езикови остатъци на Димитър Дечев името Миргиске е паралелна форма на Мюртанон, Мюртенон, Мюртонион (Detschew D. 1976, 324).

Мюртиске, Мюргиске у Есхин се споменава сред изброените Серион тейхос и Дорискос, и Ергиске, и Миргиске, и Ганос, и Ганиада (Aeschyn. III, 82).

Както стана ясно, крепостите Серион тейхос и Дорискос са на Тракийско море, а Ганос и Ганиада са на Пропонтида. Очевидно, някъде между двете двойки, са Ергиске и Миргиске.

Името е известно от Демостен, където са изброени Серион, Мюртенон и Ергиске (Demosthen. XVIII, 27).

Тъй като Серион е споменат без Дорискос, то очевидно става дума за Серион/Серейон на Мраморно море, където на крайбрежието, или недалеко от брега, преди или при Ганос и Ганиада, вероятно ще се окаже не само Ергиске, но и Мюртиске/Мюргиске/Мюртенон.

Псевдо-Скилакс изброява след Херсонес поредица тракийски крепости (Ps.-Skylax, 67). На първо място от югозапад на североизток след Херсонес, на Северното Мраморноморие, според него е:

6) Λευκή ακτή.

Бели бряг/нос в Тракия се споменава още у Херодот по повод похода на персийския цар Ксеркс (485 - 465 г.пр.Хр.), през 480 г.пр.Хр., срещу Елада и се локализира на едноименния Бели бряг/нос. Той казва, че царят първо се осведомил за местата, в които после заповядал да се струпат храни; и пояснява, че там, където било най-подходящо докарвали храни с товарни и други кораби от цяла Азия, а по-голяма част от храната за войската закарали в така наречения Левке акте в Тракия (Hdt. VII 25, 2).

За да бъде избрано като най-подходящо място за съхраняване на по-голямата част от храната за огромната войска на Ксеркс, Бели бряг/нос в Тракия, със сигурност не е пусто място - обикновен нос сред морето, а това несъмнено е името на белязано от активно присъствие селище, или по-скоро - резиденция с подходящи места за приставане на кораби и с многобройни и добре защитени складове.

Като тракийска крепост у Псевдо-Скилакс, през IV в.пр.Хр., тя най-вероятно е изброена като една от приморските резиденции на тракийски владетели, за което има повод да се мисли от по-старата информация на Херодот, още от V в. пр.Хр.

Бели бряг/нос без никакъв коментар, е поставено като крайбрежно название от Страбон (64/63 г.пр.Хр. - 20 г.сл. Хр.) между Дългата стена (която ограничава Тракийския херсонес от север) и Хиерон орос, Свещената планина на местните (Strab. VII, 55) в Северна Пропонтида. Изглежда, топонимът трайно

продължава да присъства в културното пространство на района и през I в. пр.Хр. - I в. сл.Хр.

След Левке акте, на североизток, Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax, 67) поставя

7) Τ(ε)ιρίστασις.

В Корпуса на Димитър Дечев името Тейристасис/Тиристасис е описано като тракийско (Detschew D. 1976, 508).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Теристасис е определено като пределинистическо селище, неидентифицирано като полис, а като тракийска крепост, на брега на Пропонтида, между Бели бряг/нос и Хераклея, която колебливо може да се идентифицира с Тиродиза (Inventory 2004, 914).

Benjamin Issac отдавна аргументирано отхвърля такава идентификация (Issac B. 1986, 203-204).

В Атинските трибутни листи, Тиродиза присъства, като данъчно облаган член на *Αρχεμα (ATL* I, 428-429), а Тиристасис - не. Това е така, защото Тиродиза е елински полис, а Тиристасис - тракийска крепост на брега на Мраморно море.

Най-вероятно и тази приморска крепост е резиденция на тракийските владетели.

След Тиристасис, на североизток, според Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax, 67) е

8) Ηράκλεια.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси, Хераклея е определено като пределинистическо селище, неидентифицирано като полис, а по-скоро като крепост, която може да се идентифицира с днешното Хераклица/Ерикли (Inventory 2004, 913).

Хераклея не фигурира в Атинските трибутни листи, най-вероятно, защото не е елински полис, а е приморска крепост-резиденция, владяна от траките.

Сетне (Ps.-Skylax, 67) идва

9) Γάνος и Γανίαι/ Γανίαδα.

Според Димитър Дечев името е тракийско (Detschew D. 1976, 99).

В Реалната енциклопедия се казва, че Ганос е тракийски град в Северна Пропонтида (RE, XIII HB, 708).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Ганос е определено като пределинистическо селище, незасвидетелствано като полис, а по-скоро като крепост, която може да се идентифицира със Серейон тейхос; в същото време, Ганиада е определен като топоним, свързан с Ганос (Inventory 2004, 913).

Според Ксенофонт (Xen. *Anab.*VII, 5, 8) Бизанте, Ганос и Неон тейхос са приморски укрепени места, сигурно държани от Севт (II) - парадинаст на одриския цар Медок/Амадок - в края на V и началото на IV в.пр.Хр. Представянето у Ксенофонт не цели стриктно и последователно географско изброяване, а цели изтъкването на предимствата на Бизанте като хубава крепост с пристанище на Севт (II). Полисът Бизанте отсъства като име у Псевдо-Скилакс. Но по неговата географска подредба (Ps.-Skylax, 67) с посока запад/югозапад - изток/североизток, от Хераклея насетне следват Ганос, Ганиада, Неон тейос. И у двамата автори се повтарят Ганос и Неон тейхос, различията са в третото име.

Бизанте от Ксенофонт се оказва на мястото на Ганиада при Псевдо-Скилакс. Следователно, Бизанте, който е пропуснат у Псевдо-Скилакс, поради принадлежността му към Ганиада, трябва да се локализира североизточно от Ганос, тоест в североизточната част на областта Ганиада.

Ганиада е областта, в която се намира крепостта Ганос. Така чете и разбира изворите и Димитър Попов (Попов Д. 2007, 203-205; 2010, 154).

Benjamin Isaac допуска, че Ганос може би не е гръцки град (Isaac B. 1986, 202). Бих добавил, че това допускане има своите сериозни аргументи. Ето какви са те. Всъщност, Ганос е град дотолкова, доколкото е укрепено място, най-точно казано от Ксенофонт. Тоест, той е тракийска владетелска резиденция на Пропонтийското крайбрежие, несъмнено владяна от одриските царе. От тази крепост (и днес е запазено името Ганос при турското селище Gaziköy) произлиза надпис (Detschew D. 1976, 99), в който не само, че се открива одриското царско име Севт, добре известно от този район на Приморска Тракия, но неговият син Аполониос е свързан чрез оброк/клетва с богинята Ганеа, чието име несъмнено е местното тракийско название на Великата богиня-майка. Тази Велика богиня-майка Ганеа има своето място именно тук, където е владетелската резиденция Ганос, в средата на крайбрежието на Хиерон орос - Свещената планина на траките.

Впрочем, идентификацията на Хиерон орос с Ганиада - областта на Божествеността - е пълна. Тя се потвърждава и от Страбон, който казва, че Хиерон орос е почитан от всички местни и е нещо като акропол на страната (Strab. VII, 55). Това несъмнено са местните траки, които и по времето на Страбон (64/63 г. пр.Хр. - 20 г. след Хр.) извършват своите сакрални действия и обреди. У Демостен (Demosthen. VII, 36-37), в Северна Пропонтида се изброяват топонимите: Серейон тейхос, Ергиске, Хиерон орос. При Есхин (Aeschyn. III, 82) те са Ергиске, Миргиске, Ганос и Ганиада. Ако Миргиске не е комична модификация, а се идентифицира със споменатия по-горе Мюртенон (Detschew D. 1976, 324), то тя трябва да се търси някъде при Ергиске. При това положение Ергиске и Хиерон орос от първия случай се оказват дублирани с Ергиске и Ганос и Ганиада, от втория. В този контекст, Ганиада се оказва местното тракийско название на Свещената планина на траките, наречена от елините Хиерон орос.

Градът Бизанте се локализира при днешния турски град Текирда (с по-старо име Райдесто/Родосто), който е в северната крайбрежна част на планината, носеща също името Текирда. Това е същата древна крайбрежна планина, наричана на гръцки Хиерон орос, а на тракийски Ганиада.

В подредбата на Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax, 67) името Серейон тейхос отсъства. Подобно на случая с Бизанте, приблизително, там се назовава тракийската крепост Ганос и областта Ганиада.

Така, ще се окаже, че Серейон тейхос е в южната част на областта Ганиада. Но Ганос е и на крайбрежието на Хиерон орос, където е Серейон тейхос заедно с Ергиске. Всичко това дава основателно обяснение на въпроса защо Ганос не фигурира в Атинските трибутни листи - просто той не е елински полис.

Очевидно е, че Ганос е тракийска крепост на Мраморно море. С нея се свързва областта на Свещената планина на одрисите Ганиада, която е едно от местата на Великата богиня-майка. Неслучайно, именно тук се намира и царската

хазна - съкровищницата на одрисите (Demosthen. XXIII, 104), което ще рече, че областта на Хиерон орос/Свещената планина/Ганиада, е царска крайбрежна собственост, а не е обикновена парадинастична област.

Стратегическото разположение на крайбрежната одриска царска резиденция Ганос, приблизително по средата на Северна Пропонтида, е едно от най-вероятните обяснения за успешно взимане на данъци от полисите в този район от Одриския царски двор. Тук, одриските царе разполагат с внушителни свои собствени резиденциален владения на Мраморно море, поради което могат да поставят едни от полисите като Бизанте и Серейон тейхос в пълна, а други като Бизантион, Селимбрия, Даунион тейхос, Перинт, Дидюмон тейхос и Неон тейхос/Херайон тейхос, в частична зависимост.

След Ганос/Ганиада, според Псевдо-Скилакс (Ps.-Skylax, 67) е

10) Νέον τείχος.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Неон тейхос е определено като пределинистическо селище, неидентифицирано като полис, а по-скоро като крепост (Inventory 2004, 913).

Неон тейхос е част от домена на Алкивиад (Nepos. *Alcibiad.* VII, 4). Вече стана дума, че в края на V - началото на IV в.пр.Хр. тази крепост е владяна от един от парадинастите на одриския цар Медок/Меток/Амадок I, Севт (II), заедно с Бизанте, Ганос и други, неназовани от Ксенофонт, крепости (Xen. *Anab.*VII, 5, 8).

Неон тейхос не фигурира в Атинските трибутни листи, най-вероятно защото не е елински полис, а е тракийска крепост-резиденция. Издателите допускат и приемат, че Неон тейхос е другото име на Дидюмон тейхос, което фигурира в листите *(ATL* I, 262-263, 481-482). Тук, обаче те поставят и името Херайон тейхос, което също не фигурира в Атинските трибутни листи.

Вероятно, тази тройна идентификация ще подлежи на промяна, но тя зависи от археологическите разкопки, които се правят и ще се правят, в този район на Мраморноморското крайбрежие.

Херайон тейхос се споменава за пръв път у Херодот (Hdt. IV, 90), където е наречен полис Херайон близо до Перинт, който отстои на еднакво разстояние с Аполония от изворите на река Теар.

Демостен (Demosthen. III, 4) казва, че през 352 г.пр.Хр. Херайон тейхос е обсаждан от македонския цар Филип II (359 - 336 г.пр.Хр.), когато в тази крепост резидира одриският цар Керсеблепт (359 - 341 г.пр.Хр.).

Benjamin Isaac приема, че е възможно Херайон тейхос да е независима апойкия на Самос (Isaac B. 1986, 203).

Louisa Loukopoulou смята, че това е вторична колония, основана от самоски колонисти от Перинт, като крепост срещу варварските нападения (Inventory 2004, 919).

Разкопките недвусмислено локализират, включително и чрез монети на одриските царе от Хебризелм до Ройметалк, извадени от обекта, Херайон тейхос като крайбрежно селище с пристанище на около 15 км източно от Бизанте (дн. гр. Текирда), което възниква като елински емпорион на изключително удобно и преспективно за търговия място (Atik N. 2005, 8; 2007, 13-23; Yağız O. 2007, 702; 2008, 107-117).

Интересно е, че в Херайон тейхос, траките са не само много видимо активно присъстващи, но както казва Neşe Atik, тази крепост се оказва един значителен пристанищен град на Одриската династия през V и IV в. пр.Хр. (Atik N. 2005, 8; 2007, 16; Yağız O. 2008, 107-117). Бих добавил, че това селище несъмнено се оказва сигурна крайбрежна резиденциална столица на одриските царе.

В светлината на споменатите данни за трайно присъствие на одриски царе тук (Atik N. 2005, 8; 2007, 13-23; Yağız O. 2008, 107-117), изглежда съвсем неслучайно, че дори през I в.пр.Хр., от Херайон тейхос произлиза един от най-важните стратези на тракийския цар Садалас II (48 - 42 г.пр.Хр.), защото в надпис от Одесос се казва, че ... Меноген, син на Асклепид, Хераит (от Херайон тейхос) е поставен (на длъжност), под (властта на) царя на траките Садалас, като стратег на съседната на хората (на Одесос) област (IGBulg. I, 43). В такъв контекст много добре стои и става лесно разбираемо сведението на Полиен за траките от този район, с етноними кебрени и сикабои/скаибои, наричани скаи у Хекатей (Hecat. Fr.182) и Страбон (Strab. XIII 1, 21), чиито владетели били жреци на Хера (Polyaen. VII 22).

Несъмнено, Хера е гръцкото име, под което траките възприемат своята Велика богиня майка (Попов Д. 1989, 51) която в Северното Мраморноморие на тракийски се нарича Ганеа, както стана дума по-горе. Ето защо, за тях, Херайон тейхос ще бъде възприеман като Крепостта на Великата богиня майка, където е и мястото на владетеля, тоест неговата резиденция.

Тъй като и двете имена, Неон тейхос и Херайон тейхос и производните им политоними, липсват от Атинските трибутни листи, без да е окончателна, за сега, по-приемлива изглежда идентификацията на Неон тейхос с Херайон тейхос, като полис-емпорион, който е и крайбрежна резиденция на одриските владетели. Това би обяснило защо и двете имена не фигурират в данъчните листи на *Архета*.

11) Ὀνόκαρσις/Μόκαρσος/Mocasura.

В Корпуса на Димитър Дечев *Онокарсис* е представен като *замък/дворец за удоволствия/пиршества на Котис* (Detschew D., 1976, 343). За да го определи така, авторът цитира Атеней (Athen. 12, 531e), който препраща към първа книга на Теопомповата *Филипика* (Theopomp. Fr. 31) за одриския цар Котис I, в което сведение се казва, че той разговаря с македонския цар Филип II, след неговия тридневен преход за дипломатическата среща помежду им, именно в замъка/крепостта Онокарсис.

Срещата на най-високо равнище между царете Котис I и Филип II е през 360/359 г.пр.Хр., малко преди последната офанзива на одриския цар за окончателно завладяване на Тракийския херсонес и Хелеспонта. Поради което е очевидно, че дипломатическият разговор се е състоял в Котисова резиденция някъде над Полуострова (Попов Д. 2010, 186). Както става ясно, не случайно именно в Северното Мраморноморие, където е и Свещената планина на траките Ганиада, са най-много от резиденците на одриските царе в Европейския Югоизток.

Според Димитър Дечев (Detschew D., 1976, 310), въз основа на Стефан Византийски (Steph. Byz. 455, 1), който цитира също първа книга от *Филипика* на Теопомп (Theopomp. Fr. 32-34), *Мокарсос* е местно име в Тракия.

Очевидно изглежда, че Онокарсис е литературизирана форма на Мокарсос, защото именно Мокарсос ще даде името на по-късната римска пътна станция Мокасура, която се определя като *манзио* (римска станция), *северно от Резисто срещу* реката *Чорлу-су* над брега на Пропонтида (Detschew D., 1976, 310; Фол Ал. 1986, 5-15; Бошнаков К. 2000, 166-167). Тя се локализира именно там, при днешния град Чорлу, на около 20 км, северно от брега на Мраморно море.

Идентификацията на Онокарсис с Мокарсос и Мокасура изглежда напълно реална. Така, одриската резиденция Онокарсис/Мокарсос/Мокасура, основателно може да се определи при днешния град и река с името Чорлу.

12) Orni, "Ορνοι.

Името Орни (Orni, **"Ορνοι)** е тракийско (Detschev D. 1976, 344).

Крепостта Орни е спомената от Плутарх (Plut. *Alcib.* 36) и Корнелий Непот (Corn.Nep. *Alcib.* 7, 4-5), по повод властването на Алкивиад над дадените му от одриския цар Севт I (424/423 - 405/404 г.пр.Хр.) крайморски крепости Орни, Бизанте и Неон тейхос.

Подредбата сочи още една приморска царска резиденция между Ганос и Бизанте, което е при и около Хиерон орос - Свещената планина на траките, в този владян от одрисите стратегически важен район на Пропонтида.

§ 2. ТРАКИЙСКО МОРЕ

13) Γέιστοι или Γέιστος.

В Корпуса на Димитър Дечев името е тракийско като втора част на двусъставни имена (Detschew D. 1976, 101).

Александър Фол смята, че резиденцията Гейстой/Гестос се локализира на около 18 км южно от Адрианопол (Фол, Ал. 1987, 2). Тя се разполага на приблизително еднакво разстояние от Бизанте на Мраморно море и от Дорискос и Енос на Тракийско море.

Чрез и по река Хеброс (Марица), обаче, тя се свързва преди всичко с устието-делта на реката и с Тракийско море.

Резиденцията Гейстой/Гейстос е на около 80 км северно от резиденцията Кипсела и е на около 100 км северно от Дорискос при устието-делта на реката.

14) Σαύθαβα или Σαύαδα.

Според Димитър Дечев името е тракийско (Detschew D. 1976, 427).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Саютаба е определено като пределинистическо селище, неидентифицирано като полис (Inventory 2004, 914).

Александър Фол смята, че резиденцията Саютаба/Сауада се локализира на север от Кардия, където е възвишението Кору-даг (Фол, Ал. 1987, 3). Тоест, тя се

намира южно/югозападно от споменатите по-горе Апрос и Беос Кенос и е над залива Мелас на Тракийско море.

И тази резиденция се намира на стратегическо място в северозападната част над Тракийския херсонес, едновременно с това тя е свързващо звено между Хиерон орос/Ганиада на Мраморно море и резиденциите, осигуряващи активното присъствие на одрисите по крайбрежието на Тракийско море.

15) "Οδρυσα, Όδρυσία.

В Корпуса на тракийските езикови остатъци на Димитър Дечев (Detschew D. 1976, 336-338) Одрюса, Одрюсия е тракийското име на столицата на одрисите, която се поставя при Ускудама.

Стефан Византийски казва, че Страбон говори за град Одрюса и Одрюсия (Steph. Byz. 484, 3).

Ускудама е тракийско селище от I хил.пр.Хр., предшественик на римския Адрианополис (КЕТД, 7-8), днешния град Одрин/Едирне.

Това се потвърждава и от археологическите данни. На първо място са наблюденията на A. Dumont при Одрин от края на ХГХ век, където той открива крепостни стени на антично селище (Dumont A., Th. Homolle. 1892, 127). То би могло да се свърже с одрисите. На второ място, пак при Одрин, е откритата монета на тракийски владетел с името Севт, като Йорданка Юрукова смята, че е на Севт (II) (Юрукова Й. 1992, 50). На трето място, тя съобщава за един кратък надпис от Одрин, в който са споменати одриските царски имена Хебризелм и Севт, което, според нея, не е случайно (Юрукова Й. 1992, 50).

Мястото при водосбора на реките Хеброс (Марица), Арда и Тонзос (Тунджа), където е Одрин/Едирне, на около 140 км от устието-делта на р. Хеброс (Марица) е изключително стратегическо за развитието на най-ранната одриска територия и държава, както от военна, така и от политическа и от икономическа гледна точка. Доколкото полис-град Одрюса е логично да бъде столицата на държавата на най-силния тракийски етнос одриси, като несъмнено седалище на владетеля им, а не толкова град в елинския смисъл на думата, тя може да се нарече първа негова резиденция.

16) Κύψελα, Cypsela, Κύψαλα, Cypsala.

Според Димитър Дечев Кипсела се идентифицира с днешния град Ипсала (Detschew D. 1976, 272). Ипсала се намира в Източна Тракия, на висок хълм над левия, западен бряг на река Хеброс (Марица), на около 20 км североизточно от резиденцията Дорискос, която е по-надолу по течението и е на десния бряг на реката.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси селището Кипсела е определено от тип B: **β,** което означава, че макар да не е назовавано в някои извори като полис, по проявите си, то е полис, в който елинското и неелинското са представени по равно (Inventory 2004, 878).

Кога и от кого е основан този град не е известно.

През първата половина на IV в.пр.Хр. Кипсела е резиденция на одриските царе Хебризелм, Котис I и Керсеблепт, които секат свои монети в нея. По-късно, тук се локализира дейността на династа Адей. (КЕТД 1993, 146).

Полиен разказва за Антиох II Сирийски, който през 254 г.пр.Хр. обсаждал тракийския град Кипсела, че в свитата му имало много тракийски благородници, предвождани от Терес и Дромихайт; той ги разкрасил със златни огърлици и посребрено оръжие, а жителите на Кипсела като видели своите сънародници и едноезичници захвърлили оръжието и се присъединили към тях (Polyaen. IV, 16)

Птолемей като изброява вътрешни градове в Тракия, освен Биза/Виза и Кабиле, споменава и Кипсела (Ptol. III, 11, 7).

Страбон е по-обстоен. Един път той говори за Кипсела и река Хебър (Strab. VII, 7, 4). Втори път - подрежда Дорискос, после Хебър като казва, че нагоре реката е плавателна до Кипсела на 120 стадия (ок. 21 км - К.П.); сетне допълва, че някои наричат одриси всички тия, които живеят над морския бряг между Хебър и Кипсела чак до Одесос, хората, над които са царували Амадок, Керсоблепт, Берисад, Севт и Котис (Strab. VII, 47).

Несъмнено, тук Кипсела е на одрисите. Изброените първи трима техни царе очевидно са Амадок II, Керсеблепт и Берисад. Това са тримата владетели, разделили на три части и наследили голямото царство на Котис I. Под името Севт, най-вероятно Страбон има пред вид Севт I, който е един от най-силните предшественици на великия Котис I.

Тит Ливий съобщава за крепостите Кипсела, Дорискос и Сереум, завзети от Филип (Liv. 31, 16, 4). Кипсела на одрисите е посочена тук като крепост.

Това се потвърждава и от Плиний, който говори за укрепените градчета Кипсела и Бизанте (Plin. NH, IV, 11 , 43).

Стефан Византийски нарича Кипсела тракийски полис на река Хебър (Steph. Byz. 400, 6).

Очевидно, Кипсела е трайна одриска владетелска резиденция, в този възлов стратегически район на Европейския и Тракийския Югоизток, разположена на бъдещия път Via Egnatia. Тя със сигурност е в границите на Одриското царство и по времето на цар Хебризелм се превръща в една от неговите по-трайно обитавани резиденциални столици, наричана направо столица на Одриското царство (Casson St. 1926, 196-201). Другата такава резиденциална е столица споменатата крепост Херайон/Неон тейхос на Мраморно море.

17) Δορίσκος.

Според Димитър Дечев (Detschew D. 1976, 15) името е тракийско и е със значение на оградено място.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Дорискос е определяно като пределинистическо селище, преди всичко *крепост,* което не е засвидетелствано по никакви критерии като полис (Inventory 2004, 871).

Пръв го споменава Херодот. Той казва, че Дорискос се намира в Тракия и представлява крайбрежна ивица с голяма равнина, през която тече голямата река Хеброс; в тази равнина била издигната царска крепост *(базилейон),* която била наречена Дорискос; в нея се намирал и персийски гарнизон, поставен от Дарий по времето, когато тръгнал на поход срещу скитите (Hdt.VII, 59, 1).

Терминът *базилейон,* който използва Херодот, със значение на царска крепост, спокойно може да се определи и като укрепена царска резиденция. Така, Дорискос е царска крепост, укрепена царска резиденция, известна по повод

похода на персийския цар Дарий I (522 - 486 г.пр.Хр.) срещу скитите, чиято датировка около 513 г.

През 480 г. наследникът му Ксеркс (486 - 464 г.пр.Хр.), при похода си през Южна Тракия срещу Елада, акостирал с корабите си при Дорискос, на пясъчната ивица към Сале, т.е. западно от устието на река Хеброс, за да преброи войската си там (Hdt. VII, 59).

Очевидно, мястото е стратегическо от гледна точка на връзката суша-река-море и не напразно персите са го държали около половин век.

От 465 г. насетне Дорискос вече не е персийски, като вероятно помощ за това оказват траките от района (McGregor M. F. 1987, 45).

Есхин изброява в района крепостите Серион и Дорискос (Aeschin. III, 82).

Дорискос е крепост още, както у Псевдо-Скилакс (Ps.-Skyl. 67), така и у Тит Ливий (Liv. 31, 16, 4).

Тъй като походът на Дарий I срещу скитите е около 513 г.пр.Хр., то, при тези данни, е повече от ясно, че крепостта Дорискос е построена и е известна още преди края на VI в.пр.Хр. Настаненият в нея персийски гарнизон пребивава тук и по времето на Ксеркс (486 - 464 г.пр.Хр.). Крепостта е напусната от персите, най-вероятно, през 465/464 г.пр.Хр. или най-късно през следващата 464/463 г.пр.Хр. През зимата на 465/464 г.пр.Хр., Кимон провежда своя поход в Тракия за окончателно изгонване на персите от техните гарнизони (McGregor M. 1987, 38, 45), но няма данни той е да стъпвал в Дорискос. Приблизително по това време умира Ксеркс, а както изглежда и командващият гарнизона в Дорискос Маскамес (Hdt. V, 106). Най-вероятно, след тези значими за персийските войни събития, те се прибират в самата Персия. Атиняните не се настаняват в крепостта, нито поставят нейното население в някаква зависимост. За тях тя просто като че ли не съществува. През цялата Античност Дорискос продължава да бъде наричан крепост. Единствено късният Стефан Византийски, е изключението, което го споменава като полис (Steph. Byz. 236, 5).

Очевидно е, че след напускането u от персите, крепостта Дорискос преминава във владение на траките.

В Реалната енциклопедия (RE, 1905, V B, X HB, 1566-1567) се отчита, че вероятно тази крепост никога не е принадлежала на атиняните и дори се казва, че след смъртта на Маскамес тя се връща обратно в ръцете на траките.

Най-логично е да се мисли, че тези траки са активизиралите се на политическата сцена одриси, чието първоначално етносно държавно ядро се намира съвсем близо - във водосбора на реките Марица, Арда и Тунджа и прилежащите им планински склонове на Родопите, Средна гора/Стара планина, Сакар и Странджа планина.

През десетилетията, от края на VI и първата половина на V в.пр.Хр., цар на одрисите е Терес I. Именно той започва първите, забелязани от елинските историци, успешни кампании за уголемяване на царството си. Тези акции, в южна посока, могат да се датират, относително към и в десетилетието между напускането на персите и преобразуването на Делоската *симахия* в Атинска *архе,* тоест между 465/464 или 464/463 и 454/453 г.пр.Хр., когато се появява първият лист на данъчните регистри. Предположеното заемане на царската крепост Дорискос от царя на одрисите Терес I е в духа на времето и според традицията в

Древността е съвсем в реда на нещата. То още повече и по-добре обяснява защо Дорискос не фигурира в Данъчните листи на *Αρχετα*. Просто към втората дата той вече, или отново, е тракийска царска крепост, а не елински полис, който може да бъде приобщен към Атина.

Вероятно именно царската крепост Дорискос е в основата на търсеното и очаквано съществуване на княжество на одриския цар Спарадок, през 40-те години на V в.пр.Хр., в района на Енос, определяно въз основа на нумизматични данни (Psoma S. 2002, 520). Локализирането на такова княжество при и около Дорискос е приемливо, защото Дорискос е на западния - десен бряг на река Хеброс, а Енос е на отсрещния източен - ляв бряг на реката.

Топонимът Дорискос е запазен, или отново възпроизведен в съвремието, като име на село, което е на 4-5 км, северозападно от едноименната локализирана древна тракийска крепост. Тя се намира в източния край на Западна Тракия, на 30¬ 40 км, източно от днешния град Александруполис и на 10-на км югозападно от града Ферес. В резултат от сондажни разкопки на това място е намерен декрет за проксения с датировка III-II в.пр.Хр., който дава основание за идентификацията на обекта с древния Дорискос (Inventory 2004, 871). Трябва да се признае, че в района няма друго, документирано като обитавано през Античността, подобно стратегическо място, което да може да се идентифицира с древната крепост Дорискос. Тоест, и от тази много важна гледна точка, идентификацията на този обект с древния Дорискос, изглежда напълно приемлива.

Укрепеното естествено възвишение, локализирано с древната крепост Дорискос, се намира северно/северозападно над старото корито на река Марица (Хеброс). Вероятно долу, на реката, тази резиденция е имала свое пристанище, или по-скоро - няколко пристанища. Излазът на морето, което сега е на 7-8 км, в югозападна посока, е възможен само чрез изключително разширената делта на реката, с нейните многобройни ръкави и рекички, между оформящите се и променящи се островчета. В древността, тези води и земи, несъмнено са се знаели много добре от местните траки, обитаващи и плаващи в този район. Позицията на древния Дорискос е толкова стратегическа, че всъщност позволява тази крепост безусловно да контролира преминаването на всички плавателни съдове, от Тракийско море, през делтата на реката Хеброс (Марица), както навътре към Тракия, така и от вътрешността на Тракия към морето.

Впрочем, както стана дума, Страбон заявява, че Хеброс е плавателна до Кипсела, на разстояние 120 стадия (Strab. VII, 47). Тези 120 стадия (по ок. 185 м) са 21-22 км. Но като се има пред вид, че и Дорискос, и Кипсела са тракийски владетелски резиденции, то е ясно, че Одриският царски двор контролира търговския трафик с тази богата част на Тракия, от морето по реката нагоре и обратно.

Още в Древността, названието Дорискос се отнася и обхваща не само споменатата крепост, но и крайбрежието на морето, което е изглеждало като огромна пясъчна ивица и равнина, според Херодот, югозападно/южно от нея и западно от делтата на р. Хеброс.

Много важно е, че не случайно, само на 12-13 км на юг от крепостта, от източната страна на делтата на реката, която, в следствие на наносите сега е на около 10-на км навътре в морето, се намира големият и важен древен елински

полис Енос. Този град определено е свързан, във взаимоотношенията си през V до средата на IV в.пр.Хр., с историята и политиката на най-голямата държава в Европа по това време - Одриското царство на траките, чрез едно от най-важните владетелски седалища Дорискос.

18) Σέρρειον, Σέρριον, Σέρρα, Serrheum, Serrium.

Според издателите на Атинските трибутни листи името, без съмнение, е тракийско *(ATL,* I, 546). Димитър Дечев (Detschew D. 1976, 433-434) идентифицира Серейон/Серион при днешното селище Макри, на носа в Тракийско море, намиращ се между устията на реките Марица и Места.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси (Inventory 2004, 872) се съобщава, че едно от неидентифицираните с древното си име селища е това при Макри. За него се казва, че то е относително важен градски център, чийто останки се регистрират от епохата на късния неолит до класическия, елинистическия и римския период. Това селище, което има малко, вероятно укрепено търговско пристанище, бива идентифицирано със Серион, Зоне-Месамбрия или Ортагория.

Резултатите от разкопките проведени при Макри, сочат наличие на малка търговска общност, която не може да се идентифицира със Зоне (Tsatsopoulou P. 2005, 649). Спокойно може да се каже, че преобладава мнението за идентификацията на Макри със Серион. Ето и писмените извори, потвърждаващи това.

Херодот описва крайбрежието на Дорискос и на запад от него така: Сале - град на самотраките, Зоне, и накрая прочутият морски нос Серейон; това място от древни времена принадлежи на киконите (Hdt. VII, 59, 2). Несъмнено нос Серейон е не само тракийско име, но и принадлежи на траките кикони. Ако приемем подредбата на Херодот за стриктна, тук, на пръв поглед изглежда, че нос Серион трябва да се локализира източно от Маронея, при днешния Исмарос. В цитирания текст обаче, полисите Сале и Зоне са един след друг, защото общото, което ги свързва в тази подредба е, че са емпориони на полиса на самотраките. Затова, Херодот логично първо изброява тях, а сетне съобщава за тракийската царска резиденция Серион тейхос. Това четене и тълкуване на Херодот, не означава идентификацията на Серион тейхос с Исмарос и несъмнено е в подкрепа на идентификацията на Серион тейхос с днешния нос Макри.

Есхин отбелязва като важни Серион тейхос и Дорискос (Aeschin. III, 82). Демостен също говори за двойката Серион и Дорискос (Demosth. IX, 15), като различава този Серион от Серейон тейхос при Хиерон орос (Demosth. VII, 36-37; IX, 15). Страбон казва, че след Маронея иде град Ортагория и околността на Серион, където брегът е скалист, после е градчето на самотраките Темпира и другото Харакома (Strab. VII, frg. 48). Очевидно и тук, в представите на Страбон, скалистият бряг на Серион е поставен западно от Дорискос. Важно в този фрагмент на Страбон е, че той изрично казва кои са елинските градчета. Останалите - както се вижда - са тракийски резиденции. И Тит Ливий изброява като крепости Кипсела, Дорискос и Сереум: (Liv. 31, 16, 4). При Стефан Византийски Серейон е тракийски нос (Steph. Byz. 561, 17).

Общият преглед на писмените извори за Серион, сочи че: е нос в Тракийско море, намиращ се на запад от Дорискос и на изток от Маронея; той носи тракийско име и принадлежи на траките; на носа има едноименна крепост; тази крепост в Тракийско море, с име Серион, обикновено се съобщава от античните автори в двойка заедно с Дорискос. От една страна това е правено за да се различава от Серейон тейхос на Пропонтида. Но от друга страна - Серион и Дорискос ги обединява фактът, че са тракийски владетелски резиденции на крайбрежни стратегически места.

Съвременното селище Макри се намира при нос, носещ същото име, разположен на Тракийско море на около 15 км западно от град Александруполис. Съвсем естествено, днес градчето е от източната страна на високия към 50 м внушителен нос Макри, на склона около долината на една рекичка, вливаща се в морския залив, където е пристанището му.

На върха на носа, на най-високото, има обитавана в Древността площ, която е с приблизителен минимален диаметър 1000 м и е свързана чрез стръмен път с морето. Най-вероятно, тук трябва да се локализира крепостта на тракийските владетели, резидирали в Серион, в разцвета на Одриското царство, през V - средата на IV в.пр.Хр. Това, което се вижда от височината на носа, на запад, е очертанието на неголемия нос, при който вероятно се е намирал полисът-емпорион Сале. Още по-на запад е локализираният полис-емпорион Зоне-Месамбрия, ограничен също от не много голям морски нос. А в далечината най-на запад се извисява хълмистият масив на Исмарос.

19) "Ισμαρος, Ισμάρα, Ismarus, Ismara, Ismaron.

Според Корпуса на тракийските езикови остатъци на Димитър Дечев, името се отнася за град и за планина в областта на киконите (Detschew D. 1976, 217).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси Исмарос е определено като пределинистическо селище, което, по прилаганите критерии, не е засвидетелствано като полис (Inventory 2004, 871).

Пръв го споменава Омир, който говори за Исмар на киконите (Hom. *Od.* IX, 39), където живее Марон, син на Евантий и жрец на Аполон, който закриля Исмарос (Hom. *Od.* IX, 197). Сведението на Херодот, за езеро Исмарида, разположено между Маронея и града на тасосците Стрюме (Hdt.VII, 109), поставя хидронима на запад от Маронея, с което разширява периметъра на използваното име.

В своята *Митологическа библиотека* Аполодор говори за сина на Евмолп Исмар, който отишъл при тракийския цар Тегирий и се оженил за неговата дъщеря (Apollod. *Eibl.* 3, 15, 4). Тук, несъмнено за отбелязване е, че името Исмар се свързва с тракийската царска институция.

Страбон говори за Ксантея, Маронея и Исмарос, градове на киконите. Исмарос, обаче, казва той, днес го наричат Исмара; близо е до Маронея. И тук наблизо, също така е езерото Исмарида (Strab. VII, 43). Очевидно и Страбон свързва Исмарос/Исмара с траките кикони като твърди, че както и Ксантея, така и Маронея е киконски град; споменава и езерото Исмарида.

Особено интересни са откъсите от текстовете на Вергилий и Овидий. В *Буколика* Вергилий свързва Исмарос с Орфей (Verg. *Eue.* 6, 30), а в *Георгика* - с Бакхус (Verg. *Georg.2,* 37). В своите *Метаморфози* Овидий говори за известни, повтарящи се на три години, бакхически празници, свързани с Исмар (Ovid. *Metam.* 9, 642).

Очевидно, в представите на древните автори - гръцки и латински - Исмарос/Исмара се свързва с тракийска царска институция, която изповядва орфическа вяра, видяна и определена чрез гръцкия Аполон, и практикуваща бакхически ритуали; тя е близо до полиса Маронея, който впрочем, също се брои и за град на траките кикони. При това, ясно е, че Исмарос не е град в елинския смисъл на думата. Според извлечените от античните виждания негови характеристики, това е по-скоро тракийско царско култово-обредно място, което като такова, може да се определи и като резиденция на тракийски владетели. Интересно е, че за Страбон, освен Исмарос, така и Маронея и Ксантея, са градове на киконите. Това внушава идеята, че е напълно възможно и в тези елински полиси да са съществували тракийски владетелски резиденции, така както се предположи за полиса-емпорион Зоне-Месамбрия.

Древният Исмарос, известен още от Омировия епос, в съвремието ни се локализира при днешното селище, носещо името Маронея. Южно от модерната Маронея, до и около носа Св. Хараламбос на Тракийско море, западно от полиса-емпорион Зоне-Месамбрия, е открит и дълги години се разкопава внушителният елински полис Маронея. Полисът Маронея се разполага на един висок и сравнително широк планински хълм, спускащ се от север на юг към морето. След следващата долина, на изток, е високият, голям и спускащ се към морето, хълм, наречен Св. Георги. Именно на него, се открива тракийската древност. Тя е удостоверена не само с внушителните мегалитни градежи, но и със сондажни разкопки, чиито най-ранни резултати са с датировка Троя VII B, поради което, с най-висока степен на сигурност се идентифицира с древния Исмарос; при това, макар че няма засвидетелствани запазени строителни останки от архаичния и класическия период, тук се открива керамика от всички периоди на Античността, а особено голям интерес предизвиква т. нар. светилище на Дионис от IV в.пр.Хр., предположено по открити маски на божеството (Isaac B. 1986, 112-113; Inventory 2004, 871). По ръба на високата западна страна на хълма, по протежение на 500¬ 600 м, се проследява внушителна крепостна стена - циклопски градеж, която има и своята мегалитна порта. Чрез тази порта Исмарос се съобщава по суша с близкия полис Маронея. В северната висока част на хълма, под внушителния скален валунен връх, се намира една огромна естествена скала със заоблена паралелопипедна форма, върху чиято горна хоризонтална повърхност се открива скално-изсечен паметник, представящ тракийската вяра.

Датировката на находките от сондажите, свързани с пласта Троя VII B, ги свързва с циклопските стени и със скално-изсечения култов комплекс от втората половина на II хил.пр.Хр. Но многобройните керамични фрагменти от антична керамика и маските на Дионис от IV в.пр.Хр. категорично говорят за използването на комплекса и през Античността. Може да се мисли, че оградеността на свещеното пространство от циклопските каменни стени, с център скално-изсечения култов комплекс, както и маските на Дионис, говорят за свещен град на

траките, в който са изпълнявани обреди и церемонии на тракийската вяра. Живеещите тук са свързани с царско-жреческата институция и постоянно извършваните от нея обреди, в името на природната цикличност и запазване на целостта и силата на подвластното им тракийско общество. Не случайно точно тук Омир ще постави тракийския цар-жрец Марон с неговото омайно вино, благословил с името си полиса Маронея. Не случайно името Исмарос се свързва през античността с Аполон, Орфей и Бакхус. Подобни примери за свещен царски град могат да се видят в Града на Мидас на фригите в Мала Азия, или във високото скално плато на тракийската Биза/Виза в южната част на Странджа планина.

И така, Исмарос е тракийска крепост от втората половина на II хил.пр.Хр., седалище на цар-жрец още от Омировия епос и през Античността. Извисен над един защитаван от източните ветрове залив, където е и най-удобното място за пускане и вадене на плавателни съдове, той се намира на запад от тракийското укрепено място-резиденция на носа Серион тейхос, но източно от гръцкия полис Маронея. Неговата обособеност, но и близост до недалечния елински град е особено важна, защото показва не само по-старата тракийска царско-жреческа резиденция, но и нейното съсъществуване със съседния полис Маронея на крайбрежието на Тракийско море, по време на Античността.

§ 3. ЮГОЗАПАДНО ЧЕРНОМОРИЕ

20) Σαλμυδησ(σ)ός.

Името Салмидесос е тракийско (Detschew D. 1976, 414-415).

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси, е определено, че на север, Бизантион, който е разположен в югоизточния край на Тракийската делта, граничи с област на тракийски владетели/ To the north, Byzantion bordered on the domain of Thracian dynasts (Inventory 2004, 915).

Това е аргументирано със сведението на Полибий, който казва, че Тракия обгражда територията на Бизантион в кръг така, че се простира от море до море, неговите жители са в непрекъсната и мъчителна война с нейните обитатели; бизантионци нямат възможност да се отърват от войната, като се подготвят добре за да ги победят, и това е поради многобройността на населението и на неговите династи... (Polyb. IV, 45, 1).

Очевидно, Бизантион е обграден от тракийско население в кръг и воюва с неговите владетели, не само от север, но и от запад и югозапад. От север, несъмнено е тракийската династическа област Салмидесос с едноименна столица - *базилеон* на Черно море. Тук, в североизточния край на Тракийската делта, покриваща се с понятието Салмидесос, на ок 25 км, северно от полиса, при устието на Босфора и входа на Понта, се намира резиденцията-прорицалище, свързана с името на тракийския цар-жрец-прорицател Финей, Финеон-Финополис. Освен Бизантион, тук, на Тракийската делта, друг елински полис никога не е имало, поради това и името Салмидесос не фигурира в *ATL*.

В Атинските трибутни листи **Νίψα** от Понтийския данъчен окръг се идентифицира със Салмидесос *(ATL,* I, 526-527). Тази идентификация е неприемлива, защото Херодот казва, че траките, които държат/властват Салмидесос и онези, които живеят над градовете Аполония и Месамбрия са така наречените скирмиади и нипсеи (Hdt. IV, 93). Това подреждане поставя нипсеите над Месамбрия, а не при Салмидесос.

Древната резиденция Салмидесос се локализира при днешното селище Kıyıköy/Къйъкьой, наричано преди това с турцизираното Мидие, на български Мидия, производно на античното Салмидесос, на около 100 км югоизточно от град Къркларели (Шкорпил К. 1913, 235-262; Stonk J. P. 1986, 203-215; 1991, 97¬ 108; Гюзелев М. 2009, 279). Това е прекрасно и поразяващо със своите красоти и морски удобства място. То представлява един висок полуостров, разположен запад-изток, около който, както северно, така и южно, се вливат пълноводни Странджански реки - плавателни в долните си течения. От южната страна на полуострова, там където се влива едната река, има голям и сравнително добре защитен от опасните ветрове залив - изключително удобен за временен или постоянен престой на плавателни съдове. Разкопки - сухоземни и подводни - на и около полуострова на Салмидесос - не са правени. Онова, което може да се види и се знае е следното. В Древността жителите на този висок полуостров са били естествено защитени от север, изток и юг от морето, а от към сушата от запад - от една построена от големи каменни блокове, внушителна крепостна стена с два входа, които го свързват с богатата на гори и руди Странджа планина. Видимите най-стари останки могат да се отнесат най-общо към античната строителна архитектура. Стената защитава полуострова от запад, но се открива издигната и от север и от юг/югозапад, където се намира третият вход-изход, свързващ крепостта с пристанището в южния залив. Данните сочат, че Салмидесос е тракийска владетелска резиденция - царски град/базилеон на Югозападно Черноморие, който държи крайбрежната територия и нейния хинтерланд от нос Тиниада на север до Босфора на юг, където е споменатият Финеон-Финополис, тоест държи Тракийската делта откъм черноморската u страна. Античните извори свързват това място с изповядван орфически култ, характерен за тракийската владетелска институция (Porozhanov K. 2005, 21-34).

21) Φίνειον - Φινόπολις

Писмената традиция поставя тракийския цар-жрец-прорицател Финей, при устието на Понта, от европейската страна на Боспора/Босфора. Тук е неговото *прорицалище,* което едновременно с това е и неговия аул, което означава неговия *дворец* или с други думи - това е тракийска владетелска резиденция на изключително стратегическо място. Ето защо, с оглед политическата история на траките в Европейския Югоизток и Анатолийския Северозапад, свързана с властването по морските крайбрежия, е важно да се види как се открива в изворите и къде може да се локализира тя.

Към *Каталога* на Хезиод (VIII - VII в.пр.Хр.) се отнасят няколко фрагмента (Hesiod. *Katalog.* fr. 52, 53, 54) от схолия към *Аргонавтиката* на Аполоний Родоски (Schol. in Apollon. Rhod. *Arg.* II, 181), които са свързани с Финей. Във фрагмент 52 се съобщава, че според Хезиод Финей бил ослепен, тъй

като показал пътя на Фрикс, а в трета книга на неговия Каталог се казва, че това станало, тъй като предпочел по-дългия живот пред зрението си. Фрагмент 53 съобщава, че съгласно Хезиод Финей имал двама сина: Тинос и Мариандинос. Фрагмент 54 ни осведомява, че Хезиод разказвал, че Финей бил преследван от Харпиите ...

Така, в представения мит, който играе роля на историческа памет за елините във времето на формиращите се полиси на Елада през VIII - VI в.пр.Хр., несъмнено има няколко момента, които заслужават внимание. Най-напред - Финей е ослепен, защото показал на Фрикс, който макар и качен на *златен овен* от своята божествена майка Нефела, как да мине успешно над *двете блъскащи се с грохот скали,* за да достигне далечна Колхида на източния бряг на Понта, където принася в жертва на Зевс *златния овен* и подарява *златната му кожа/руно* на местния цар Еет. Царският син Фрикс от Орхомен е този, който благодарение на *златния овен/руно,* пръв от Елада достига до неелинското царство на колхите, в края на Черноморието. Това, всъщност, означава най-ранно елинско проникване в Понта, което, обаче, става с позволението на Финей. Неговата относителна датировка трябва да се свърже с времето на Хезиод VIII - VII в.пр.Хр.

Присъствието на *златното руно,* обаче, е метафора, която означава, че то е сигурен символ за царски прерогативи и за придобиване на царска власт в Древността. Тоест, слепотата на Финей е свързана с пророческо показване на пътя=предсказване в неизвестния и чужд на елините свят, но е свързана и с възможността, чрез това, да осигури добиване и упражняване на царска власт за притежателите на *златното руно.* Необикновените способности на Финей се потвърждават и от констатацията, че той не живее колкото обикновените хора, които виждат с очи света само около себе си, а живее по-дълго от тях, защото вижда и невидимото, тоест *отвъд.*

Имената на синовете на Финей - *Тинос* и *Мариандинос* са всъщност епонимите на тракийските етноси *тини* и *мариандини. Тините* (Detschew D. 1976: 211-213) се разполагат в Югоизточна Европа, където обхващат т.нар. Тракийска делта, както вътрешността u, така и по нейните брегове на Черно море, протока Боспор/Босфор и Североизточното Мраморноморие. С името на тините е свързан и островът Тиниас, който се намира по средата на Черноморското крайбрежие на Азиатска Тракия. В края на V - началото на IV в.пр.Хр. *мариандините* са по Черноморското крайбрежие на Анатолия, където е полисът Хераклея (Xen. *Anab.* VI, 2, 1), при днешното селище Ерегли, което е в източния край на областта, наречена Битиния, по името на азиатските траки битини, според Ксенофонт.

Впрочем, видно е, че в ранната информация, приписвана на Хезиод, между тините и мариандините, не се споменава тракийския етнос битини и областта Битиния. Вероятно, защото през VIII - VII в.пр.Хр. битините все още не са се изявили самостоятелно политически и са част от мариандините.

Така се оказва, че в представите на елините, за VIII - VII в.пр.Хр., Финей с неговите синове е местна тракийска династия, в която той е несъмнен жрец-прорицател. Седалището на Финей се намира между тините и мариандините. Това означава, че то е между европейските тини и анатолийските мариандини. Очевидно, то не е къде да е, а е по средата между тях - при устието на Понта и

входа на Боспора, именно от където Финей показва на Фрикс пътя към и през Черно море.

Ферекид, през първата половина на V в.пр.Хр. (FGrH, 1, Pherekid. fr. 27), потвърждава част от ранната информация на Хезиод. Във фрагмент 27 от неговата *Теогония,* чрез схолия към *Аргонавтика*та на Аполоний Родоски (Schol. in Apollon. Rhod. *Arg.* II, 181), се казва, че неговите деца (на Финей) били Мариандинос и Тинос; и по името на Тинос разправяли, че била наречена Тинеида, а по името на Мариандинос - Мариандиния.

И тук, в коментара на схолиаста, спрямо Ферекид не се споменават битини и Битиния, което ще рече, че в неговите представи става дума за времето на Хезиод, VIII - VII в.пр.Хр., време в което битините все още не са се активирали самостоятелно на политическата сцена в Анатолия. Това, че европейските черноморски тини и анатолийските черноморски мариандини са синовно обвързани с жреца Финей означава, че нему принадлежи както европейската, така и азиатската част на Боспора.

Хеланик, също през V в.пр.Хр., споменава Финей, в един фрагмент, който се отнася към *Агенориди и Тивански легенди* (FGrH, 1, Hellanic. fr. 95). Във фрагмент 95, схолия към *Аргонавтиката* на Аполоний Родоски (Schol. in Apollon. Rhod. *Arg.* II, 178) се съобщава, че Финей не е бил в отвъдна Битиния, а в тази Тракия, която е в Европа... и по-нататък... някои казвали, че той бил цар в Пафлагония, която е в Азия.

Очевидно е, че в представите на схолиаста, предаващ информация известна му от Хеланик, се потвърждава, че Финей е в Европейска Тракия, но споменът за връзката му с анатолийските траки поставя коментар за него самия не в тракийската област Битиния, а в Пафлагония в Азия, където обаче, Финей е цар. Несъмнено, изявилите се политически през V в.пр.Хр. битини дават названието на населяваната от тях област в Западна Анатолия, Битиния. Първият известен владетел на Битиния, който носи името Дидалс, е от втората половина на V в.пр.Хр.; след средата на века битините имат конфликти с елинския полис Астакос, разположен на мраморноморското им крайбрежие, а през 424 г.пр.Хр. е походът на атинския отряд, воден от Ламах, през Битиния (Габелко О. 2005: 524), с което битините влизат пряко в полезрението на Атина.

Впрочем, в края на V - началото на IV в.пр.Хр., не случайно атинянинът Ксенофонт като използва термина *Азиатска Тракия* (Xen. *Anab.* VI, 4, 1) съобщава, че тя се простира по Южното Черноморие, от входа на Понта, като обхваща и полиса Хераклея, добавяйки, че от Византион до Хераклея няма друг полис - приятелски или елински - освен траките битини (Xen. *Anab.* VI, 4, 2); по средата между двата споменати полиса се намира хорионът с пристанище Калпе (Xen. *Anab.* VI, 2, 13; VI, 4, 2-7), който е стратегическа крайбрежна тракийската крепост-владетелска резиденция (Порожанов К. 2007: 23-27), разположена на полуостров, спрямо който недалеч е остров Тиниас (Габелко О. 2005: 87). Очевидно, с Азиатска Тракия, по времето на Ксенофонт, се означава тракийската област Битиния в Анатолия. По-на изток от Битиния е областта Пафлагония, наситена с тракийски характеристики по времето на Ксенофонт (Порожанов К. 2002 б: 108-112), която, обаче, има за свой цар Финей. Тук, изглежда, след активната си поява на политическата сцена, битините изместват от Западна

Анатолия, известния, от предишните векове, етнос мариандини, които, обаче, традиционно се свързват с тините и Финей. Ето защо, според схолиаста, Пафлагония ще има за цар Финей.

Така, през V в.пр.Хр., е налице представа за тракийския Финей, който е олицетворение на царско-жрически род, продължаващ да властва по Черноморското крайбрежие от европейската страна на Боспора, поради което и контролиращ влизането на елините в Черно море, от VIII до V в.пр.Хр., включително.

Софокъл (496 - 406 г.пр.Хр.) в своята *Антигона* говори чрез хора в действието на драмата, като казва, че близо до Кианейските скали на двойното море са бреговете на Боспора и тракийският Салмидесос, където покровителят на града Арес видял ужасните рани на двамата Финеиди, ослепени от жестоката мащеха. (Sophocl. *Antig.* 966-974).

От посочения пасаж е видно, че през V в.пр.Хр. в атинското разбиране тракийският Салмидесос започва от Боспора/Босфора и, че двамата Финеиди, синовете на Финей, които също се оказват ослепени=слепи, като своя баща, са при Кианейските скали, т.е. при протока Боспор, в началото на Салмидесос. Това означава, че географската представа на елините за областта, наричана от тях Тракийска делта или само Делта, през V в.пр.Хр., вече се покрива не само с определена тракийска област, но и с политическото ѝ название, тоест - с тракийска държавна организация, носеща името на своя главен град Салмидесос, който именно за това е покровителстван от бога на войната Арес.

В схолия към Софокловата *Антигона* 966 се казва, че боспорските и тракийските брегове са на морето, което е разположено от Кианейските скали... А Салмидесос е тракийска река, където Арес е покровител и съсед на града, тъй като там се намира светилището му. Богът видял и наблюдавал раните и страшната прокълната слепота на двамата Финеиди и на Финей. (Schol. in Sophocl. *Antig.* 966).

В тази схолия се потвърждава представата, че Финей и Финеидите са на Кианеите при Боспора/Босфора и в началото на Черно море. Това, че те са наблюдавани от Арес, от неговото светилище, намиращо се при реката и града Салмидесос, ще рече, че контролът на царския град Салмидесос по Европейското Черноморие несъмнено е до протока Боспор, където резидира Финей. С други думи, съществува представа за връзка между двете владетелски резиденции - Салмидесос и дворецът-светилище, свързвано с името на Финей.

В схолии към 966 и 981, се пояснява кои са двамата Финеиди, като става ясно, че Флексип и Пандион са синове на Финей от жена му Клеопатра, която е дъщеря на Борей и Орейтия, дъщеря на Ерехетей от Атина, ослепени от своята мащеха или от своята майка заради изневярата на баща им Финей. (Schol. in Sophocl. *Antig.* 966 et 981).

Видно е, че в тези схолии, старите тракийски имена на Финеевите синове - Тинос и Мариандинос, известни още на Хезиод и по-късно на Ферекид, са заменени от гръцките Флексип и Пандион, което ще рече, че старите тракийски прототипи започват да се усвояват като гръцко културно пространство. Тук, обаче, прави впечатление, че бащата Финей е тракиец, майката Клеопатра е полутракийка, тъй като е дъщеря на тракиеца Борей, който символизира посоката

север, свързана в елинските представи с мъдростта. Като се добави към мъдростта на севера спрямо Елада, тоест Тракия и тракийското, слепотата на тракиеца Финей и Финеидите, ще се окаже, че е налице продължаваща елинска представа за тракийски жречески род, който се локализира при Кианейските скали, в началото на Салмидесос, при Боспора/Босфора и устието на Черно море.

Еврипид (485/484 или 480/479 - 406 г.пр.Хр.) от остров Саламин, в трагедията си *Ифигения в Таврида* (Eurip. *Iphig.Taur.* 421-438), чрез хора в пиесата, посочвайки маршрута на кораба към Белия бряг, до Ахиловите обширни пътеки за бягане край Аксинския понт, поставя Финеевите неспокойни брегове след сблъскващите се скали, тоест след Кианеите.

От пасажа се разбира, че през V в.пр.Хр., в елинското съзнание, брегoвете след Кианеите са наречени неспокойни и продължават да се свързват с Финей. Нещо повече, Понтът тук е нарече Аксински, тоест Негостоприемен, което негостоприемство очевидно е за корабите на елините, нещо което обикновено, в този контекст, се казва за враждебността на траките от Салмидесос и неговото крайбрежие.

Така, от представените извори се вижда, че през VIII - V в.пр.Хр. Финей и неговите синове Финеидите са имената, с които се означава тракийски царско-жречески род, който властва на Черноморското крайбрежие предимно от европейската, но и от азиатската страна на протока Боспор/Босфор, поради което този род контролира, чрез изпълняван обред и култ, влизането и излизането на е корабите в и от Черно море. Очевидно, с имената на жреческия род на Финей и Финеидите, през V в.пр.Хр., се оформя представата за крайбрежна тракийска област на Югозападното Черноморие, която започва от Кианеите и стига до нос Тиниада. Тази област се нарича Салмидесос. Салмидесос, обаче, се наричат и градът-*базилеон* и реката, при които е светилището на Арес. Това означава, че тук се намира владетелската резиденция, където е и храмът-светилището на Арес. Чрез единия от своите синове - Финеидите, обаче, Финей властва и над Северозападна/Западна Мала Азия. Което ще рече, че през VIII - V в.пр.Хр. Боспорът - в северната му причерноморска част - е подвластен на Финей и Финеидите.

Аполоний Родоски, през III в.пр.Хр., в своята *Аргонавтика* (Apollon. Rhod. *Argonautiea)* дава много ценни архаични представи за разглеждания район, свързан с Финей. Той казва, че при своето отплаване от бебриките, аргонавтите отвързали корабните въжета от пристанищната дървена пушка... и ... се насочили нагоре, през водовъртежното течение Боспор... като на следващия ден те привързали дебелите корабни въжета на брега срещу Битинската земя/страна. (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 164-177).

Бебрикия се намира на югозападната страна на големия Битински полуостров в Мраморно море. От тук *Арго* се насочва нагоре, тоест най-общо на север, като успешно преплава, разделящия Европа и Азия, проток Боспор. Особено важно е, че приставането на кораба е извършено в северния край на Боспора, срещу Битинската земя/страна, което недвусмислено показва, че е на европейския му бряг, тоест на брега на Европейска Тракия.

Както продължава Аполоний, тук Финей, синът на Агенор, имал свой дом на морето, Финей, който...имал дарбата да пророкува, с който дар синът на Лето

(=Аполон) го е дарил някога. ...заради способността да предсказва на хората непогрешимо и да бъде свещен за тях... Затова Зевс му дал дълголетие, но взел от неговите очи прекрасната светлина и му изпратил страдание... свързано с харпиите... Финей знаел, че ще бъде посетен от героите и ще бъде освободен от харпиите... (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 178-208). Сетне Родосецът казва, че самият Финей бил божествено надареният с дарбата да предвижда, че той е син на баща си Агенор; и когато властвал над траките, той взел в дома си, като свой сватбен подарък, тяхната сестра Клеопатра, за своя жена... (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 238¬ 239).

И така, Финей се намира на европейския бряг, в северния край на протока Боспор. Тук, на брега на морето, той има свой дом. Финей се представя на Язон и другите аргонавти, като синът на Агенор, който има своите пророчески способности и дарби. Особено важно е, че той е владетел на траките, от които е и неговата жена Клеопатра. Тоест, Финей е цар-жрец на траките от европейската страна на Боспора, който е надарен с божията дарба да предвижда. Европейската страна на Боспора означава областта, наричана от елините Тракийска делта или само Делта. Тракийската делта, всъщност, е големия полуостров, който от север/североизток се мие от водите на Черно море, на изток/югоизток - от течението на Боспора, от юг - от водите на Мраморно море. Без съмнение, крайбрежният дом на Финей, от който той властва над траките и се намира в северната част на преминатия от аргонавтите Боспор, трябва да бъде определен като тракийска владетелска/царска резиденция - *базилеон,* който може да се нарече, по името на Финей, *Финеон*.

При разговора на Язон с Финей, както разказва Аполоний, около Финей се оказали неговите съседи..., на които старецът давал пророчество, с божия воля; и, чрез своето пророческо изкуство, ги освобождавал от много от техните болки, ... Преди много време самият пророк казал, че тази команда от първенци пътува от Елада за града на Еет, и че те би трябвало да привържат техните корабни въжета за Тинийската земя/страна... Финей казвал, че знае как Парайбиос да се спаси от греха, който е извършил, а то е като построи олтар на Нимфата на Тиния и да извърши на него свещенодействия... (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 448-489).

Неговите съседи несъмнено това са траките, над които Финей царува (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 238-239) и спрямо които той е пророкът, надарен с божия воля. Тъй като героите трябва да привържат въжетата на кораба *Арго* за Тинийската страна, е ясно, че домът на Финей е в тази страна, в Тиния и, че траките на Финей се оказват с етноним тини. Това се потвърждава и от местната нимфа, която е Нимфата на Тиния. Тините в Европа са траките от Боспора до н. Тиниада (дн. Инеадабурун), които са жители на наречената от елините Тракийска делта, която очевидно носи и названието Тиния.

След това, според Аполоний Родоски, Язон и синовете на Борей станали да изпълнят нареждането на стареца; те призовали Аполон, покровител на пророчеството, и пръстесли жертва... , младите другари се готвели за празника... едни от тях празнували недалеко от корабните въжета, други, на групи, из целия аул... (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 492-499).

Тук, вече, домът на Финей е наречен *аул,* термин, който е със значение замък/дворец, тоест *базилеон,* който истински приляга на един тракийски цар-жрец, цар-бог, какъвто е Финей с неговия *Финеон.*

По-нататък Аполоний говори, че ...първенците все още стоели тук, по принуда, като всеки ден тините, правели добро на Финей, пращайки му свръхголеми подаръци; при това положение те построили олтар на 12-те свещени богове на отсрещния морски бряг, принесли жертва, и чак тогава влезли в кораба, като не забравили да вземат със себе си и гълъба, който Еуфем сграбчил...; едва тогава хероите развързали двойните корабни въжета от страната. (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 528-536).

Прави впечатление, че тините носят много големи подаръци на своя цар Финей. Това, впрочем, може да се изтълкува като облагане с натурални данъци на поданите траки в етносната държава Тиния, от царския дворец/замък, които се стичат в него. Тази практика е добре позната за Одриския царски двор, от края на VI - началото на V в.пр.Хр. и през следващите векове. Стоенето на аргонавтите по принуда, очевидно, е все още при Финей, на северната европейска страна на протока Боспор. За да продължат своето пътешествие, обаче, те построяват олтар/светилище на отсрещния/отвъдния морски бряг, което ще рече, че светилището е издигнато от тях в Битинската страна/земя на северния азиатски бряг на Боспора, там, където са траките битини и тяхната страна Битиния. След грабването на гълъба за предстоящото жертвоприношение хероите отвързват корабните въжета от замъка/двореца на Финей и потеглят по-нататък.

Сетне Родосецът разказва как... Атина,... се спуснала долу и стъпила на безрадостния бряг на Тиния; тя помагала за придвижването на кораба срещу вълните по посока блъскащите се скали... Еуфем се качил на носа на кораба, от където хвърлил гълъба напред... скалите хванали края на гълъбовата опашка, но той прелетял нататък, и те отново се оказали разделени на две... първенците гребяли героично след гълъба... и когато ...не се виждало излизане от грохота... пред тях се открил, насам и натам, широкият Понт. (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 537¬ 579). И още ...водовъртежът повлякъл кораба между тряскащите се скали... Тогава Атина... спряла обратно движението на една мощна скала, а с дясната ръка тласнала кораба между скалите... блъскащите се скали се опитали да затворят прохода, когато корабът минавал между тях, при което откъснали украшението на кърмата... Но от този момент насетне, завинаги скалите останали разделени една от друга... , а когато човек, в своя кораб минава между тях, остава жив... (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 594-609).

Брегът на Тиния е наречен *безрадостен* заради злочестата съдба на Финей. Всъщност, след изпитанието да минат между *блъскащите се скали* на аргонавтите им предстои да плават вече в Понта. Несъмнено, двете блъскащи се скали са опоетизирана форма на тракийската политическа реалност в северната понтийската страна на протока Боспор, във времето преди и към началото на проникването на елини в Черно море, VIII - VII в.пр.Хр. От едната, европейската страна, е царството на тините Тиния с цар Финей, а от другата, от азиатската страна, е Битинската страна/земя. Именно от тините и от неназовани с етноним, населяващите Битинската страна, зависи влизането в Понта. За да влязат аргонавтите в него те принасят жертви както при Финей, в неговия

аул=дворец/замък - на европейската страна, така и при храма на 12-те свещени богове - на азиатската страна на Боспора. Впрочем, форма на жертвоприношение е и актът с гълъба, който загубва част от опашката си, както и откъсването на украшение от кърмата на кораба Арго.

Тук, изглежда, трябва да се види налагане на елините, през VIII - VII в.пр.Хр., над северната азиатска страна на Боспора, при устието на Понта. Това налагане се извършва от тях чрез изграждането на хиерон, който трябва да неутрализира силата на Финей от европейската страна и да ликвидира неговия монопол над Протока. И действително, чак след построяването на този хиерон, аргонавтите, макар и с премеждия, успешно преминават блъскащите се скали Кианеи и продължават да плават в Понта.

Така, Аполоний Родоски, през III в.пр.Хр., говори за елински Хиерон на северната азиатска страна на Боспора, чието начало, според архаизирането, което той представя, трябва да се отнесе към VIII - VII в.пр.Хр. В противовес на него, на северната европейска част на Боспора е замъкът/дворецът на Финей, неговият *базилеон,* който може да бъде назован тракийски Финеон.

Също през III в.пр.Хр. Полибий твърди, че, по отношение на морето, византионците били така здраво прилепнали към устието на Понта, че нито търговците, които влизат в него, нито тия, които излизат, можели да го направят без тяхно разрешение... На елините щяло или изцяло да им се попречи да извършват размяна, или... , ако византионците пожелаели да им навредят, като се свързвали по-рано с галатите, а по-късно - особено с траките... Защото поради теснината на пролива и поради многобройните варвари, които живеели наоколо, за елините, без съмнение, Понтът щял да бъде неплаваем...(Po1yÞ. IV, 38).

Да, *Понтът щял да бъде неплаваем,* но за елинските кораби, поради многобройността на живеещите наоколо варвари, тоест траките, а за няколко десетилетия, и галатите/келтите, с които византионците по неизбежност се свързват за да могат да съществуват. Свързването, обаче, както ще се види по¬долу, е много сериозно, защото е данъчно и е обвързано с периодично изплащане на определени парични суми от Византион към траките и към галатите/келтите.

И по-нататък казва, че ...устието на Понта се наричало Тракийски Боспор... Началото му от към Пропонтида била междината между Калхедон и Византион... от страна на Понта тя започвала с така наречения Хиерон, където както казвали Язон, ... за пръв път принесъл жертви на 12-те бога. Той лежал на азиатския бряг и отстоял на 20 стадия от разположения срещу него в Тракия, храм на Сарапис/Сарапион ...(Polyb. IV, 39).

Тук, несъмнено, до голяма степен, се повтаря и потвърждава информацията от Аполоний Родоски за това, че Хиеронът е построен от Язон, което ще рече от аргонавтите-елини, на азиатския бряг на Боспора, при плаването им в Понта, тоест през VIII - VII в.пр.Хр. В него се принасят жертви на 12-те свещени бога. Той се намира на 20 стадия (по ок. 185 м е приблизително 3700 м, т.е. към 4 км) срещу друг храм на европейския бряг на Тракия, наречен на бога Сарапис, Сарапион.

Култът към синкретичния египетско-гръцки Сарапис се налага от Птолемей I Сотер (323 - 283 г.пр.Хр.) и се разпространява от Александрия на Средиземно море, в Египет, като стига до Синопе на Черно море - на

север/североизток. Този бог от епохата на елинизма, е бог на небето, на подземния свят и на спасението (Lexicon der Antike. 1977, 494). Тук, сотеричните/спасителните функции на божеството се осмислят с прозвището на египетския владетел Сотер, но няма как този бог на небето, подземния свят и спасението да не се свърже и с известния цар-жрец-бог от това място прорицателя Финей. Очевидно изглежда, че щом е срещу Хиерона, в Азия, Сарапионът е в района на Боспорското устие на Тракия към Понта, където е аулът=замъкът/дворецът, от който пророкува Финей. Тоест, Сарапионът е политически актуализирано име, синоним на Финеона.

Полибий продължава като казва, че понеже Тракия обграждала хората на Византион в кръг така, че се простирала от едното море до другото, жителите му били в непрекъсната и мъчителна война с нейните обитатели. Те нямали възможност да се отърват от войната... поради многобройността на населението и на неговите династи. Ако победели един, други трима още по-силни династи нахлували в тяхната земя. Нито пък можели да сторят нещо повече, ако отстъпели и сключели договор да плащат данък. Ако постигнели някакво споразумение с един, поради това си създавали пет пъти повече врагове. Именно затова живеели в непрекъсната война... византионци разполагали с изключително плодородна земя и след като са се трудили над нея и очаквали изключително богата реколта, варварите нахлували и унищожавали част от нея, а другата - събирали и отнасяли ... Но когато срещу тях връхлетели галатите на Комонторий, те се оказали пред смъртна опасност. (Polyb. IV, 45).

Този пасаж на Полибий е безценен, защото в него, макар и от византинофилска гледна точка, той казва много неща за траките около Византион и за отношенията им с полиса през III в.пр.Хр. На първо място е ясно, че траките обграждат града и хората му, от Черно до Мраморно море. Колко голяма е хората и до къде се простира тя, обаче, не е ясно. Както се очертава и ще се потвърди по¬долу, изглежда, че полисът властва със сигурност само над южната част на Тракийския Боспор. Тези траки са многобройни, спрямо населението на един, макар и голям полис, какъвто е Византион. Тези траки имат свои владетели, тоест, те имат своя държава. Кои са тези траки не е трудно да се определи. Като се има пред вид политическата история на Салмидесос, наричан в изворите и Тиния/Тинийска страна, в областта на Тракийската делта, през VI - IV в.пр.Хр., то несъмнено е, че това са траките тини, които инкорпорирани в Одриското царство, по времето на Полибий, активно представят една негова (бивша) парадинастична област, включена в *Базилеята* още при одриския цар Терес I (кр^Г/нач^ в.пр.Хр. - 448 г.пр.Хр.) (Порожанов К. 2010 а, 117-125). Всъщност, тези траки са лоши за Византион, защото му пречат да господства безразделно над Боспора, както му се иска на Полибий, но както и той сам признава, че това за полиса е трудно постижимо. Ето защо, на Византион, очевидно, се налага постоянно да сключва договор за плащане на данък към династите на тази тракийска държава. Тоест, не Византион печили от местните траки, а те печелят от него, като се налагат със силата на оръжието. Несъмнено, важна роля в тези отношения има Сарапионът/Финеонът като стратегическа тракийска владетелска резиденция-храм на Боспора, при устието на Понта, намираща се не особено далеко на север от Византион, срещу Хиерона в Азия.

Полибий казва още, че тия галати ... останали тук, понеже земите на Бизантион им харесали. Когато надделяли над траките и създали своя резиденция в Тюлис те поставили бизантийците пред гибел. Отначало, след техните нахлувания, под командването на Комонторий, първият им цар, бизантийците продължавали да плащат всеки път по 3, по 5, дори и по 10 хиляди жълтици, за да не опустошат земята им. Накрая били принудени да плащат ежегоден данък по 80 таланта, чак до управлението на Кавар, когато тяхното царство пропаднало и родът им бил напълно изтребен от траките. По това време, притиснати от данъците, жителите на Бизантион за пръв път се обърнали с посланици до елините, като ги помолили да им помогнат и да им изпратят помощи при така създалото се положение. Но тъй като повечето не им обърнали внимание, се принудили да започнат да облагат плаващите в Понта с мито. (Polyb. IV, 46). Тъй като данъка, който бизантионците налагали над изнасяните от Понта стоки, причинил големи щети и загуба на печалби, търговците започнали да недоволстват и се обърнали към родосците, които били считани за властници в морските дела... (Polyb. IV, 47).

Видно е, че за няколко десетилетия през втората половина на III в.пр.Хр. бизантионци плащат паричен данък, но не на династите на етносната тракийска държава от Тракийската делта, както е до тогава, а на настанилите се в съседство галати/келти, като размерът на данъка достига 80 таланта. Което сравнено с данъка, плащан от Месамбрия Понтийска, в края на IV/началото на III в.пр.Хр., на местния тракийски династ Садалас, 50 статера, тоест 50 златни таланта (Гълъбов Ив. 1950, 7-22; Mihailov G. 1970, 257-262, N 307), е много прилична сума за времето си.

И чак сега, през втората половина на III в.пр.Хр., когато се налага да изплащат 80 таланта паричен данък на келтския цар Кавар, жителите на Бизантион ЗА ПРЪВ ПЪТ търсят помощ от други елински полиси и ЗАПОЧВАТ ДА ОБЛАГАТ ПЛАВАЩИТЕ В ПОНТА С МИТО КАТО НАЛАГАТ ДАНЪК НАД ИЗНАСЯНИТЕ ОТ ПОНТА СТОКИ. Ясно е, че до тогава, въпреки изтъкнатите качества на местоположението на Бизантион от Полибий, полисът не господства безразделно в Боспора. За това, несъмнена роля има и Финеонът, като тракийска владетелска резиденция-храм, в северната част на Боспора, а така също и Хиеронът, от другата страна на устието на Понта.

Такъв работен извод се потвърждава от самия Полибий, който казва, че... Прусий... им бил отнел така наречения Хиерон, при устието, който бизантионците съвсем наскоро били откупили срещу голяма сума, с намерение да не оставят никаква възможност на когото и да било да напада влизащите в Понта търговци, нито да се намесва в търговията с роби и в риболова. Отнел им бил и тяхната територия в Азия, една част от Мизия, която притежавали отдавна... Когато това станало, бизантионците прекратили своите усилия, докато Прусий ... ги нападал с всички сили на територията на Азия, като едновременно с помощта на наети от него траки не позволявал на бизантионците да излязат от вратите на града, на територията на Европа... С Прусий сключили договор с приблизително следното съдържание: между Прусий и Бизантион се установявал вечен мир, бизантионците нямало да воюват срещу Прусий по никакъв начин, нито Прусий срещу тях. Прусий щял да върне на бизантионци техните земи, укрепления, население и

военнопленници без данък, освен това - заловените в началото на военните действия кораби и метателни оръжия в укрепленията, а също така - дървения, каменния и керамичния материал от укреплението на Хиерона, защото Прусий ... бил иззел всичкия материал, който смятал за подходящ за укрепителни съоръжения. Освен това Прусий трябвало да задължи всички битини, които живеели в мизийската земя, владяна от бизантионците, да върнат земята на земеделците. (Polyb. IV, 50-52).

Видно е, че Бизантион има владения в Азия, но не на Битинския полуостров, а на южно разположения от него Мизийски полуостров. Хиеронът, отнет на бизантионците, от битинския цар Прусий I (230 - 183 г.пр.Хр.), се оказва наскоро откупен от тях за много пари, с едничката цел да контролират и от север, тоест напълно самостоятелно, корабоплаването през Боспора. Очевидно, до откупуването му, Хиеронът не е в ръцете на Бизантион, а най-вероятно е в ръцете на цар Прусий I, който поделя контрола в северната страна на Боспора с отсрещния тракийски владетел при Сарапиона/Финеона. Това се потвърждава от факта, че силата на битинския цар Прусий не е само в Азия, където е царството му, но се изразява и в неговите успешни съвместни действия с траките от Европа, които не позволяват на бизантионци да излязат от вратите на полиса, дори.

Тук става пределно ясно, че Хиеронът не е само светилище, но е и стратегическа крепост, от която цар Прусий I иззема дървения, каменния и керамичния материал, който е подходящ за укрепителни съоръжения. Най-вероятно, по подобен начин е изглеждал и Финеонът на европейската страна на устието на Понта.

През II в.пр.Хр. Аполодор (Apollod. 1, 9, 20-23) разказва за Аргонавтите, по Аполоний Родоски. Очевидно, преповтарянето на Аполоний от Аполодор означава възприемане на опоетизираното от Родосеца предание за съществувала реалност на времето VIII - VII в.пр.Хр. Всъщност, у Аполодор местоположението на Финей се оказва свързано със Симплегадите, които у Аполоний Родоски са Кианеите, тоест - с протока Боспор, което ще рече, че представата за Салмидесос тук, преди всичко, е свързана с Боспора, или - по-скоро с жертвоприношения, които трябва да се направят за да бъде преминат той - в случая от юг на север.

Страбон (63 г.пр.Хр. - 19 г. след Хр.) казва, че от Аполония до Кианеите е около 1500 стадия, а между тях са Тиниас, хора на аполониатите, както и Финополис и Андриаке, която граничи със Салмидесос. Салмидесос е ...бряг, непригоден за пристан и ...открит за северните ветрове, а на дължина достига чак до Кианеите, разстояние от около 700 стадия... Кианеите са две островчета близо до устието на Понта, едното до Европа, а другото - до Азия; разделя ги проток от около 20 стадия и са на 12 стадия разстояние от храма на бизантионците и от храма на халкедонците. И това е най-тясната част от устието на Евксинския понт, защото като се продължи още на 10 стадия, се стига до суша, която прави протока широк едва 5 стадия...(8ггаЬ. VII, 6, 1).

Тиниас, несъмнено е древният нос Тиниада, днес нос Инеадабурун. Салмидесос започва от Тиниас и стига чак до Кианеите. Тук се намират Финополис и Андриаке. Финополис, тоест дворецът-храм-прорицалище на Финей, както добре се знае от по-старите автори, е при Кианеите/Симплегадите, от европейската страна на устието на Понта. И тъй като Андриаке *граничи със*

Салмидесос, това означава, че този топоним е южно от Финополис, в южния/югоизточния край на Салмидесос, неопределено точно къде *граничи.* Кианеите са представени като две островчета при устието на Понта - едното до Европа, другото до Азия, като разстоянието между тях е 20 стадия. До колко тези островчета са конкретна географска реалност, трудно може да се определи. Но по важно е, че разстоянието между двата бряга на Устието е съобщено като 20 стадия, точно както е и у Полибий (Polyb. IV, 39), което означава, че става дума за мястото на Финей - Финополис (Финеон) и - на Хиерона на 12-те свещени божества, известни така от предходните 7-8 столетия.

На 12 стадия (около 2.2 км) от тези две островчета Кианеи се намират, съответно - храм/хиерон на бизантионци и храм/хиерон на халкедонци. На пръв поглед изглежда, че това са именно Финеонът и Хиеронът. Но Страбон не ги отъждествява така, защото изрично говори както за Финополис, тоест за Финеона, така, и отделно от него, за храмове/хиерони на бизантионци и на халкедонци. Тъй като Географът казва, че като се продължи още с 10 стадия (1.8 км), протокът е широк само 5 стадия, което е почти 1 км, е очевидно, че тези храмове се намират на юг от Финеона и Хиерона. В югоизточния край на Салмидесос, тоест на юг от Финополис, както стана дума по-горе, е логично да се локализира Андриаке. Ето защо, най-вероятно, храмът на бизантионци е именно при Андриаке. Което ще рече, че по това време, времето на Страбон, хората на Бизантион, на север достига до това място.

Ако се погледне географската карта ще се види, че днешното селище, което се намира на полуостров с отлично пристанище, от европейската страна при устието на Понта и началото на Боспора/Босфора едновременно, се нарича Гарибче (Garipçe). Това е единственото място от крайбрежието, което най-точно отговаря на всичко писано през античността за Финей, пристана му и неговия храм. Поради което, именно тук, трябва да се идентифицира Финополис, тоест мястото на Финеона. От него на юг, на 4 км, при селището Саръйер (Sarıyer), има малък нос, който е на по-малко от 1 км от срещуположния, издължен на запад/северозапад, азиатски нос. Така ще се окаже, че при Саръйер и носа срещу него в Азия трябва да се търсят местата на храмовете/хиероните, съответно на бизантионци и на халкедонци. Тоест, при Саръйер, ще да е Андриаке.

Римският географ Помпоний Мела, през 44 г., в своето произведение *За земеописанието,* като говори в книга втора за Европа, относно Тракия, казва че ... голямата Аполония, която се намирала във вътрешността на залива, била там, където Понтът завършвал с ъгъл втората си извивка; от където бреговата линия била права, като приблизително по средата се издавал нос, наречен Тиниада... по нея били разположени градовете Халмидесос, Филис и Финополис; до тук бил Понтът; после идвал Боспорът и Пропонтида; в Боспора бил Бизантион...(Melae. Pomp. II, 2, 23-26).

Носът Тиниада е днешният Инеадабурун. Градът Халмидесос е базилейонът Салмидесос при дн. селище Къйъкьой, старата Мидия. Филис обикновено се локализира при дн. нос Карабурун, а Финополис при дн. селище Кумкьой (Бошнаков К. 2007: 130-131; Гюзелев М. 2009: 157, 291-292). При последните две локализации, обаче, се изхожда от неточното виждане за устието на Понта и респективно, за началото на Боспора, които се поставят много на

север, при Румелифенери (Rumelifeneri), там, където Боспор няма, а има само Понт. Ако се има пред вид, че устието на Понта, което е и началото на Боспора, от географска гледна точка, и в Древността, и днес, се локализира при съвременното селище Гарибче (Garipçe), то тогава всичко си идва на мястото.

При това положение Филис, би трябвало да е при днешното селище Кумкьой, където е запазен топонимът Килиос, вероятно вариант на Филис. Кумкьой е в югозападния край на Понта, разположен е на сравнително удобен залив, отворен на запад/югозапад, на около 5-6 км, по суша, западно от устието на Боспора и Понта, т.е. от Гарибче (Garipçe). Финополис е след Филис и е в края на Понта, а после идвал Боспорът. Това място е, както стана дума по-горе, най-вероятно, точно при днешното селище Гарибче (Garipçe), на около 7-8 км югоизточно, по права линия, по сушата, от Кумкьой.

Според Плиний Стари (23 - 79 г.), при описанието на Черноморска Тракия, след градовете: Тиниас, Халмидесос, Девелтон с блато, който се нарича Девелтум на ветераните; идвал Финополис, наблизо до който бил Боспорът (Plin. N.H. IV, 11, 40-50).

Видно е, че Тиниас е нос Тиниада (дн. Инеадабурун), Халмидесос е Салмидесос (дн. Къйъкьой, старата Мидия), Девелтон е Дебелт, на 20 км от дн. град Бургас. А Финополис е поставен самостоятелно до Боспора.

Така се оказва, че през I в.пр.Хр. - I в. след Хр., храмът-аулът/дворецът/замъкът на Финей, известен от времето на по-старите автори от VIII/VII в.пр.Хр. и насетне, е наречен от Страбон, Помпоний Мела и Плиний Стари ***Финополис.*** Съвпадението на местоположението на Финополис с Финеона е несъмнено.

Ариан (95 - 175 г.) в своята *Битинска история* съобщава, че ...Херодот казвал, че някои траки преминали в Азия и се нарекли битини и че у тях Арес имал прорицалище. ... също така, че някога битините били завзели земята от Боспора чак до Ребант. Планинската земя отвъд нея до Понта, чак до реката Калет, била завладяна от тините. Затова тини и битини били съседи, наречени така по имената на някакви славни братя, наречени Тинос и Битинос, осиновени деца на Финей, както казвал Ариан, който говорел и за Пафлагон, истинският син на Финей, по името на когото се нарекла страната Пафлагония... Ариан разказвал, че според други, Тинос и Битинос, по името на които страната се нарекла Тиния и Битиния, били синове на Одрюс. (Arrian. *Bithin.* fr. 20).

Херодот живее през V в.пр.Хр. (484 - 425 г.пр.Хр.) и е съвременник на споменатите по-горе първи сериозни политически прояви на битините през втората половина на същия този V век, при техния цар Дидалс (Габелко О. 2005: 524). Ето защо, казаното от него (Hdt. VII, 75), повторено от Ариан, има своите основания. Видно е, че битините несъмнено са траки, които се свързват определено с европейските си събратя. Битините обитават от Боспора до Ребант, което несъмнено е днешната река със запазено реликтово име Рива. Тоест - битините са в западната част на Битинския полуостров, от където могат да контролират влизането/излизането в и от Боспора и Черно море. Това, че Арес има прорицалище при битините, определено ги свързва, както с европейските траки тините от Салмидесос/Тиния/Тракийска делта, така и с прорицателя Финей, който неизменно е там, във Финеона си на северната европейска страна на Боспора.

Така, и в този текст, тините и битините, чрез Финей, ще се окажат владеещите вплаването и изплаването в и от Понта, през V в.пр.Хр. Сега, обаче, тините, освен в Европа, биват поместени и в Анатолия, като източни съседни на битините, с които са братя. Тук, най-вероятно, влияние за локализиране на тини, източно от битините, оказва старото название на острова Тиниас, който се намира в източния край на Битиния, и ще рече, че става дума за прехвърляне на топонима като етноним в неговия отсрещен континентален хинтерланд.

В случая, важно се оказва и виждането, че Пафлагон, тоест пафлагоните, е истинският син на Финей. Това означава, че и този текст потвърждава данните на Ксенофонт и Аполоний Родоски за тракийския характер на областта Пафлагония и етноса пафлагони, намиращи се източно от битините/тините, по Черноморското крайбрежие на Анатолия.

Особено интересно е определянето от Ариан на Тинос и Битинос като синове на Одрюс. Одрюс е епонимът на европейския тракийски етнос одрюси/одриси. Одрисите създават най-голямото тракийско царство в Европа от края на VI до средата на IV в.пр.Хр., в което тините са включени със своята етносна държава, наименована Салмидесос/Тиния на Тракийската делта, като парадинастическа област на *базилеята*. Но в споменатите по-горе представи Тинос и Битинос са преди всичко синове на Финей. Тук, изглежда се поставя знак на равенство между митичните тракийски родоначалници Финей и Одрюс. Такова отъждествяване, обозначаващо тините като съставна част на Одриското царство, е политическа реалност за времето на одриските царе от Терес I до Керсеблепт, включително. Тоест, тук може да се види времето от края на VI до средата на IV в.пр.Хр., векове през които одриските царе властват над Боспора и устието на Понта, чрез Финеона в Европа и заедно с Битиния в Анатолия. Такъв извод потвърждава и казаното по-горе от Полибий за III в.пр.Хр..

Обикаляйки като римски императорски легат бреговете на Черно море през 131 г., Ариан определя, че ... от Тиниада до Салмидесос имало 200 стадия... От Салмидесос до Фригия имало 330 стадия; а от тук до Кианеите - 320, за тях поетите разказвали, че едно време блуждаели и че през тях пръв минал корабът Арго, който отнесъл Язон в Колхида; от Кианеите до светилището на Зевс Уриос, където било устието на Понта имало 40 стадия (Arr. per. P. Eux. 24).

Тук топонимът Фригия, отнасящ се за място в Европейска Тракия, изглежда трябва да се локализира при дн. нос Карабурун, чието местоположение съответства на цитираните от Ариан разстояния. Кианеите, всъщност, традиционно маркират и обозначават близост до Финеона на европейската страна на Боспора, при устието на Понта. Уриос/ουριος означава *носещ попътен вятър*. Очевидно, това е бог, който помага на моряците. На пръв поглед изглежда, че хиеронът на Зевс Уриос е старият Хиерон на азиатската страна на Боспора, срещу Финеона - на европейската. Но, ако се сравни това сведение на Ариан с казаното от Полибий, че от страна на Понта междината започвала с така наречения Хиерон, където Язон за пръв път принесъл жертви на 12-те бога и, че той лежал на азиатския бряг и отстоял на 20 стадия от разположения срещу него в Тракия, храм на Сарапис/Сарапион ...(Polyb. IV, 39), се виждат две основни разлики. Първата е, че на азиатския бряг, с аргонавтите се свързва Хиерон на 12-те свещени божества, а не на едно, каквото е Зевс Уриос. Втората е, че от Сарапиона/Финеона до Храма

на 12-те, разстоянието е 20 стадия, а от Кианеите/Финеона до храма на Зевс Уриос, разстоянието е 40 стадия, което е двойно повече. И тъй като и на двамата автори може да се разчита за тяхната добра осведоменост, е логично да се предположи, че става дума за два различни храма на азиатската страна

Макар, че най-близкото азиатско пристанище до Финеона при Гарибче (Garipçe) е Пойразкьой (PoyrazKöy), на около 2 км, ако се пресметне, че 20-те стадия (средно по 185 м) са около 3,5-4 км, ще се окаже, че става дума за Храм на 12-те свещени божества при днешното Анадолуфенери (Anadolufeneri). А двойно по-голямото разстояние на Ариан, от около 7-8 км, до Храма на Зевс Уриос, ни отвежда към Чайяджъ (Gayağzı), което е в посока към устието на вливащата се в Черно море река Рива (Riva), несъмнено древната Ребас.

Клавдий Птолемей (втората половина на II в. след Хр.), в своята *География,* казва че от изток Тракия се ограничавала с Пропонтида..., после с устието на Понта, което се нарича Тракийски Боспор и след това с брега на Понта от там нататък чак до предела на Долна Мизия, който заемал градусите 55° - 44° 40'. От тоя предел насам описанието било следното: след Месембрия, град в Мизия, идвал Анхиало..., Аполония..., Тонзу..., Перонтикон..., нос Тиниада 55° 40' - 44°, Салмидесос брегът 55° 20'- 43° 40', нос Филия 55° 30'- 43° 30', Финополис 55° 30'- 43° 20', и в устието на Понта Бизантион... (Ptolem. *Geogr.* III, 11, 3).

Прави впечатление, че Птолемей назовава като *устието на Понта* целия Тракийски Боспор, а не само входа в северната му част. При изброяването на топонимите от север на юг и от запад на изток са поставени нос Тиниада, Салмидесос, нос Филия, Финополис, със съответните градуси и минути. Както сочат прецизно изписаните градуси и минути, несъмнено нос Тиниада е дн. нос Инеадабурун. На югоизток от него изрично е споменат *брегът Салмидесос,* а не само *базилеонът* Салмидесос, при дн. селище Къйъкьой (старата Мидия), както се мисли обикновено. Което означава че *брегът на Салмидесос* е максимално на югоизток, отвъд дн. Карабурун, където грешно се поставя Филия, та чак до входа на Черно море, до където се простира областта Салмидесос, съгласно античните представи. Очевидно е, че вътре в *брега Салмидесос* е нос Филия, който, както стана дума по-горе, може да се отъждестви с дн. Кумкьой, където е запазен топонимът Килиос. Южно от него е Финополис, който трябва да се види при дн. селище Гарибче (Garipçe) - при устието на Понта и на входа на Боспора.

Анонимният периплус, който се датира след IV в., казва, че след Салмидесос била Фригия, мястото нататък се наричало Филия, и хорйон на Бизантион, и нос, към/при Кианеите било наистина Килас, на 320 стадия... (Anon. Per. P. Eux. 90).

Тук се вижда, че европейската Фригия, както и при Ариан, е на 320 стадия от Кианеите, което означава, че и тук мястото съвпада с дн. нос Карабурун, в южния край на езерото Деркос/Теркос. Филия е следващото, в посока Кианеите, място, което е нос и, след IV в., вече е хорион=укрепление на Бизантион. При Кианеите пък е Килас. Изглежда, анонимният описвач на Понта, говори за място, което е недалеч от Кианеите. Това място, носещо компилативно събрани названията Филия, Килас, по всяка вероятност, е носът с пристанищен залив при дн. селище Кумкьой, със запазен в съвремието топоним Килиос.

Стефан Византийски през VI в., в своята *Етника,* допълва картината като казва, че Филеас било укрепление на Бизантион, от етникона Филеатис, наричано още Филия, други пишели от Финей... Финеон бил място на Понта, създадено от Финей... Финополис бил град на Понта от Финей. ^ерп. Byz. Φίνειον, Φινόπολις).

И през VI в. представата за Филия, Филеас, като укрепление на Бизантион, потвърждава казаното от Анонимния периплус. Добавката, че някои го свързват с Финей, е хапакс и изглежда се дължи на съзвучията в имената, а не на сигурна информация. Такъв ред на мисли допълнително се пояснява с това, че Финеонът е място на Понта, свързано със самия Финей, което място се назовава и Финополис, който е град на Понта. При такива работни изводи е логично Филия, Филеас да не се бърка с Финей и да се търси при съвременното селище Кумкьой, където и днес съществува запазено като реликт името Килиас.

Така, тракийската владетелска резиденция **Финеон-Финополис,** която е на Понта, съгласно всички цитирани антични извори, има основания да се локализира при устието на Понта, което е и вход на Боспора, в района на днешното селище с пристанище Гарибче (Garipçe).

Впрочем, не случайно, на историческата карта на Дройзен, представяща провинция Тракия през Късната Римска империя, след Диоклетиан (284 - 305 г.), Финополис стои точно на това място (Droysen G. 1886, 17). Не случайно, по Югозападното Черноморие, при гр. Ахтопол (IGBulg. I, № 474) и при нос Карабурун до езерото Деркос/Теркос (Гюзелев М. 2009, 292), се откриват оброчни релефи, от Римската епоха, посветени на тракийското божество, наречено Херос Стомианос. Този тракийски Херос е покровител на Устието, което е едно - това е устието на Боспора/Босфора и вход на Понта/Черно море (Vlahov K. 1985, 360¬ 364). Несъмнено този тракийски Херос е местен, древен, народен, фолклорен образ на Покровителя на корабоплаването през Боспора (Орачев Ат. 1990, 344¬ 346), който се открива литературизиран в античните извори, под името на легендарния тракийски цар-жрец-предсказател Финей.

22) Βιξύη. Βύξη.

Според Корпуса на Димитър Дечев името е тракийско (Detschew D. 1976, 60-61).

Страбон сполучливо нарича Биза/Виза *базилейон на астите,* което означава, че това е царска/владетелска резиденция на траките асти (Strab. VII, fr. 48). Стефан Византийски определя Биза/Виза като полис в Тракия, но също го нарича *базилейон на астите* (Steph. Byz. 169, 13).

Базилейонът, тоест тракийската царска/владетелска резиденция, Бизия/Биза/Виза, според наличните писмени извори, епиграфски и археологически паметници (Velkov V. 1978, 174-181), се локализира в Източна Тракия, от северната страна над днешния град Визе, на около 75 км югоизточно от съвременния турски град Къркларели, известен на български като Лозенград (Гюзелев М. 2009, 277). Той, обаче, всъщност, е в хинтерланда на носа-полуостров Салмидесос, само на около 30 км западно-югозападно от него, разположен е на високо естествено укрепено хълмисто възвишение от южните части на Странджа, което има най-близка връзка името със Салмидесос на Черноморието. Убедително

се аргументира, че може *да се предположи съществуването на Бизия още към V-IV в.пр.Хр.,* при което, *приемането на наличие на вътрешно укрепление води към предположението, че е възможно в по-ранен период тук да е възникнала укрепена (пара) династическа резиденция - тюрсис, около която по-късно е създаден царският град.* (Стоянов Т. 1984, 37).

На североизток от крепостта-резиденция, внушително доминиращо над равнината, е разположено около 3 км плато, което в източния си край завършва с върха, носещ символното културно име, означено на турски като Гьозтепе, което има своето българско съответствие в името Виденица, отнасящо се за връх с подобно културно-историческо местоположение в Западните Родопи (Стоянов Т. 1984, 38). От южната си страна това плато е осеяно със скално-изсечени мегалитни паметници, които принадлежат на тракийската древност и свързания с нея владетелски култ. В този контекст неслучайно Дионис е смятан за митичен основател на града и вероятно е бил главен негов бог (Velkov V. 1978, 179-180; Стоянов Т. 1984, 37).

Повече от очевидно е, че и тук сме изправени пред един тракийски дионисов, орфически, което ще рече царски тип културен град, подобен на малоазийския фригийски, наричан Града на Мидас и смислово съдържащ доктриналните характеристики и на Салмидесос орфикос на Черно море, както и на дионисовия Исмарос на Тракийско море.

Ако Салмидесос е крепост на полуостров в морето, то Виза е също крепост на полуостров, но на сушата - на континента. Двата царски града-владетелски резиденции - се намират в хинтерланда си, един спрямо друг.

Салмидесос и Виза са две лица на едно цяло, представящи по същината си, тракийски царски тип град-резиденция на владетел и едновременно с това - културни места-светилища на етносна държава, оглавявана от същия владетел, който е върховен жрец и бог за своите поданници.

23) Връх Шилото, край Бургас

При Бургас се намира тракийска владетелска резиденция със светилище на Аполон Карсенос, археологически засвидетелствана за цялата Античност (ранножелязна, класическа, елинистическа и римска епоха), локализирана на връх Шилото, което е на ниската планина Черни връх, разполагаща се между Бургаското, Мандренското езеро и Черно море (Кияшкина П., Ив. Карайотов, 2000: 58-61; Кияшкина П. 2000, 106-116; Карайотов Ив., 2004: 10-12). Доминиращата позиция на тази тракийска владетелска резиденция-светилище, на връх Шилото, при Бургас, природо-географски обхваща внушителна територия: на север до Стара планина, в чието подножие е полисът Месамбрия, на юг/югоизток до началото на Странджа планина, представено с Медни рид, на чието крайбрежие е полисът Аполония, а на изток се плискат вълните на Черно море.

Същото това място на върха е посочено още като тракийска крепост (Балабанов П. 1984, 11, фиг. 1), а в близост, югозападно от нея, на северния бряг на Мандренското езеро, е локализиран и разкопаван тракийски тюрзис от елинистическата епоха, с по-конкретна датировка преди средата на IV - началото на II в.пр.Хр., в който импортната керамика, сред която особено многобройни са фрагментите от амфори, е повече от три четвърти от целия събран материал и има

точни аналогии сред находките в Аполония и Месамбрия от IV - III в.пр.Хр. (Балабанов П. 1984, 11-38). Несъмнено тези факти сочат контакти по море на тракийската крепост - владетелски тюрзис - резиденция със светилище при връх Шилото, най-вече със съседните елински полиси Аполония и Месамбрия.

Връзките на одриски династи с елински градове се потвърждават и от епиграфските паметници. В едно от тракийските морски тържища, това в м. Сладките кладенци, в дн. южен квартал Победа на град Бургас, е намерен надпис на старогръцки от средата на III в.пр.Хр., в който се казва, че Райскупорис, син на царя Котис, който е изпратен от баща си като заложник, след изтичане на заложничеството останал в града... (Тодоровъ Я. 1933, 72; Mihailov G. 1970, 357¬358, № 389; Карайотов И. 2004, 11).

Янко Тодоров смята, че този цар Котис е същият цар Котис, който е син на Райздос от Делфийския надпис от 261 или 269 г.пр.Хр. (Dittenberger G. 1915, № 438; Тодоровъ Я. 1933, 68-72). Георги Михайлов аргументира, че не може да става дума за един и същ цар Котис; освен това той приема, че елинският град, за който се говори в надписа, е Аполония, и че фрагментираният епиграфски паметник е пренесен от този полис в района на Бургас (Михайлов Г. 1955, 156; Mihailov G. 1970, 357-358, № 389).

Второто предположение не е обосновано с никакви доводи, но вероятно се дължи на факта, че според Страбон *Анхиало е малко градче на аполонийците и самата Аполония* (εἶτ' Ἀγχιάλη πολίχνιον Ἀπολλωνιατῶν καὶ αὐτὴ Ἀπολλωνία. Strab. VII, 6, 1), поради което се мисли, че районът на Бургас, както и целият Бургаски залив се включва в хората на Аполония. Нещо повече, безусловно се приема, че тържището при Сладките кладенци в Бургас е *емпорион на Аполония* (Isaac B. 1986, 249), становище, което несъмнено е повлияно от мнението за аполонийска принадлежност на надписа с имената на цар Котис и сина му Райскупорис. Но дали това е така?

В публикацията си за споменатия по-горе тракийски тюрзис на Мандренското езеро, под връх Шилото край Бургас, Петър Балабанов категорично заявява, че няма никакви данни представяният район на Бургас някога да е влизал в градските територии на Аполония или Месамбрия; и поради това - нещо много важно, а именно - обяснението, че същият този декрет е издаден от Аполония и е пренесен по-късно в Бургас, не може да бъде достоверно, защото ако надписът е намерен на мястото, за което е предназначен, тоест в Бургас, в него трябва да се види копието на декрета, което е поставено на територията на тракийския контрагент на полиса (Балабанов П. 1984, 36).

В контекста на представените изворови материали от всякакво естество е логично да се приеме, относно надписа от Бургас, който съдържа имената на цар Котис и сина му Райскупорис, че всъщност става дума за единия екземпляр на постановлението, който се намира при династа в крайбрежната одриска владетелска област, а другият екземпляр трябва да е бил поставен на видно място в съответния полис, например Аполония или Месамбрия. Дали полисът, в който остава да живее одриският престолонаследник Райскупорис, е Аполония или Месамбрия, а защо не и Анхиало, няма особено значение. По-важно е, че се обръща специално внимание на впечатляващия факт, *че от територията на днешния Бургас произлизат... три антични надписа с тракийски царски имена,*

поради което се заключава, че *струпването на такъв епиграфски материал досега никъде другаде не е открито* (Карайотов Ив. 2004, 11). Тук, освен споменатия надпис, се имат пред вид още два по-късни антични надписа. Единият - от I в., открит в северното пристанище-тържище, при квартал Изгрев на гр. Бургас - е посветен на бога Аполон Карсенос, с посветител Аполоний, син на Ептайкент, от Биза, който е стратег на Анхиало, на Селетика и на Рюсика, по времето на Реметалкас, цар на траките; другият - е плоча от връх Шилото с изображение на тракийския херос и отново е с посвещение на Аполон Карсенос (Кияшкина П. 2000, 109-110). Тези епиграфски паметници несъмнено потвърждават принадлежността на района на Бургас в Древността към Одриската царска династия.

Не мога да не отбележа още, че в този район, на континента, между Анхиало и Бургас, при с. Банево, е и владяното от траките светилище при горещите минерални извори, чрез укрепения тракийски култов център (Гюзелев М. 2009, 93-94), при Aquae Calidae, известно днес като Бургаските минералните бани. Тук са открити бронзови монети на одриския цар Хебризелм (387/386 - 383/382 г.пр.Хр.) (Balabanov P. 1990, 34-38; Тачева М. 2006, 127-133), които несъмнено са предназначени за вътрешната търговия на Одриското царство, част от което е споменатото светилище с укрепения култов център.

Както стана дума за резултатите от археологическите проучвания, неоспоримо потвърдени и от епиграфските паметници, именно в района на град Бургас, се локализира укрепен тракийски владетелски център със седалище при светилището на Аполон Карсенос, на връх Шилото, между Бургаското, Мандренското езеро и Черно море. Тук са открити: сребърни монети на одриския цар Котис I (383/382 - 360/359 г.пр.Хр.) (Юрукова Й. 1992, 65), много бронзови монети на Аполония, като специално се отбелязва съкровището от 120 сребърни аполонийски драхми, от първата половина на IV в.пр.Хр., една бронзова монета на Месамбрия, от втората половина на II в. и една бронзова монета на тракийския цар Мостис (ок. 125 - 86 г.пр.Хр.) (Кияшкина П. 2000, 107-108). Тези нумизматични данни потвърждават тезата за активно функциониращ одриски владетелски център, който несъмнено владее крайбрежието на Бургаския залив.

В този контекст има достатъчно основания да се мисли, че именно тук, в района на Бургас, резидират не само одриски царе като споменатия Котис, баща на Райскупорис, а по-скоро одриски парадинасти или субпарадинасти, от които имената на пет са сигурно засвидетелствани в Надписа от Месамбрия от края на IV/началото на III в.пр.Хр. (Гълъбов Ив. 1950, 7-22; Mihailov G. 1970, 257-262, № 307). Това са Мопсиестас, Тарутинас, Медистас, Котис и накрая Садалас. Поименно назованите предшественици на Садалас могат да се поставят като реални владетели, назад във времето, не само на IV в.пр.Хр., но и на V в.пр.Хр. Впрочем, дали Садалас от края на IV/началото на III в.пр.Хр. е независим местен одриски династ или е пара- или по-вероятно субпарадинаст на цар на Одриската базилея, или е васален династ на македонски елинистически цар, ще останат варианти на разсъждения в сферата на предположенията. В случая е важно, че от политическия център на връх Шилото, с крайбрежните си тържища-пристанища, най-вероятно, този тракийски владетел, с одриско потекло, води напълно самостоятелна политика, спрямо полисите по крайбрежието, като в конкретния

случай се визира един от тях - Месамбрия. Може да се предположи, че такива са били взаимоотношенията на цялата посочена одриска пара- или субпарадинастия през V - кр.^/нач. III в.пр.Хр., но не само с Месамбрия, а и с други елински градове.

Пристанищата с тържища, на споменатата укрепена тракийска владетелска резиденция със светилище при връх Шилото, се локализират по крайбрежието на Бургас, както следва. Едно - в южния квартал Победа, а второ - в северния квартал Изгрев. Тук, и на двете места, са регистрирани, великолепно документирани по археологически път, за цялата Античност, големи и изключително интензивно функционирали тържища на брега на морето, които са държани и контролирани от тракийските владетели, парадинасти или субпарадинасти на одриския цар, резидиращи в крепостта-резиденция-светилище на връх Шилото между Бургаското, Мандренското езеро и Черно море (Кияшкина П. 2000, 106-116; Кияшкина П., Ив. Карайотов, 2000: 58-61; Карайотов Ив., 2004: 10-12; Гюзелев М. 2009, 98-101). Няма как функциите на тържище да не изпълнява и крайбрежното тракийско селище, локализирано североизточно от Бургас и западно от град Поморие (античния Анхиало), в местността Герена, с най-вероятно пристанище при нос Акротир/Кротирион. От публикуваните резултати на проучвания обект се знае, че началото на живота тук започва към VIII в.пр.Хр. и продължава през цялата Античност; той е засвидетелстван, както с останки от каменни зидове, така и с местна и вносна гръцка керамика (Стоянов Т. 1993, 17¬25; Гюзелев М. 2009, 95, 228). Напълно реално е и това тържище с пристанище да е държано от субпарадинастията, резидираща на връх Шилото, субординиращо контролираща го, чрез недалечния на континента укрепен тракийски култов комплекс и светилище, известно в Древността като Aquae Calidae, свързано с горещите минерални извори при с. Банево (Гюзелев М.2009, 93-94). Така се очертават три тракийски морски пристанища-тържища в района на Бургаския залив, владяни и контролирани **от укрепена тракийска владетелска резиденция със светилище на Аполон Карсенос при връх Шилото.**

§ 4. ГОРНОТРАКИИСКА НИЗИНА

24) Δρογγίλον.

Дронгилон е споменато чрез Харпократион у Демостен като тракийско *място/хорйон* (Demosthen. VIII, 44).

Както стана дума по-горе, от времето на Ксенофонт и след това, терминът *хорйон* носи повече значение на укрепено място-крепост (Порожанов К. 2002а, 329-333; Porozhanov K. 2003, 133-137; 2007, 500-503).

Укрепено място с това име се изброява сред лошите/долните/нищите **(κακών)** места в Тракия, каквито са Дронгилон, Кабиле и Мастейра, според Демостен (Demosthen. VIII, 44).

Изброяването е във връзка с похода на Филип II в Тракия от 341 г.пр.Хр., когато той ликвидира самостоятелността на Одриското царство на Керсеблепт. Посоката на движение на войската му е от югозапад, през тракийския град

Пулпудева, който той преименува на Филипополис (Пловдив), към Кабиле (Ямбол) и от там на юг към морските резиденции.

Тъй като резиденцията Мастейра се локализира при село Младиново, Свиленградско, Хасковска област, на южните склонове на Сакар (Димитров Б. 1975, 56-68; Фол Ал. 1975, 97-98; КЕТД 1993, 173), то Дронгилон може да се търси, някъде по трасето на Филип II, югозападно, преди Кабиле.

25) Καβύλη, **Cabyle, Cabula.**

Според Димитър Дечев (Detschew D. 1976, 220-221) Кабиле е град на около 7 км северозападно от Ямбол, на завоя на река Тунджа.

В Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси (Inventory 2004, 893-894) Кабиле е отбелязано като селище от тип C:y, което означава, че макар в някои извори то да е назовавано като полис, по-малко сигурно е то да е полис; а в него неелинското е по-силно, но има елементи и на гръцката цивилизация.

Демостен изброява сред лошите/долните/нищите места в Тракия Дронгилон, Кабиле и Мастейра (Demosthen. VIII, 44).

Теопомп (Theopomp. frg. 220) говори за Кабиле като хорион в Тракия.

Полибий нарича Кабиле полис в Тракия (Polyb. XIII, 10, 10).

Страбон казва, че над Бизантион при/до етноса асти е полисът Калибе (=Кабиле) (Strab. VII, 6, 2).

Клавдий Птолемей изброява като вътрешни градове в Тракия Кипсела, Бизия, Кабиле (Ptol. III, 11, 7).

Стефан Византийски, в единия случай казва Кабиле, град в Тракия, в хората на астите (Steph. Byz. 346, 1), а в другия - Бабиле (=Кабиле) - град на одрисите: (Steph. Byz. 154, 8).

И така, за Демостен сред лошите/долните/нищите (κακών) селища Дронгилон и Мастейра е и Кабиле. Кабиле и другите две селища, обаче, са с такава характеристика, защото са превзети от ненавиждания от Демостен Филип II (359 - 336 г.пр.Хр.), през 342/341 г.пр.Хр. А те са завладени от македонския цар, защото са важни от военна гледна точка хориони - но не като обикновени селища, а като укрепени места, за които си струва да се воюва за да бъдат владяни.

Страбон, Клавдий Птолемей и Стефан Византийски съобщават Кабиле като град/полис във вътрешна Тракия, което ще рече некрайбрежна Тракия. Последният, обаче, дава информация, като пояснява, че това е град на одрисите. Така, Кабиле се очертава като укрепено място (град) на одрисите. Тоест, резиденция на одриските владетели.

Градът е локализиран чрез разкопки на около 7 км северозападно от днешния град Ямбол, на и под Зайчи връх. Там е открито светилище на Великата богиня-майка под образа на Кибела, което и чрез керамиката сочи обитаване от траки от X в.пр.Хр. насетне. През V и IV в.пр.Хр. се установяват активни търговски връзки на селището-резиденция с елинските центрове в Егейския свят (Кабиле, I, 1982; II, 1991; КЕТД 1993, 130-131).

26) Μάστειρα, Βάστειρα.

Според Димитър Дечев (Detschew D. 1976, 45-46) името е тракийско.

Както Кабиле, така и Мастейра е споменато като селище, чрез Харпократион, у Демостен, който изброява сред местата, които са κακών, тоест това са лошите/долните/нищите места в Тракия: Дронгилон, Кабиле и Мастейра (Demosthen. VIII, 44).

Мастейра се локализира по южните склонове на Сакар планина, при село Младиново, Свиленградско, Хасковска област. И днес топонимът е запазен като Мастейре, Мастейрен (Димитров Б. 1975, 56-68; Фол Ал. 1975, 97-98).

Тук, несъмнено е в сила коментарът за важността на тези селища като укрепени одриски резиденции, направен по повод същия пасаж на Демостен за Кабиле. Местата са κακών, тоест лоши/долни/нищи, защото са завладени от Филип II, срещу когото Демостен води активна политическа кампания. Очевидно Филип II завладява важни одриски резиденции за да улесни подчиняването на Одриското царство на Керсеблепт, което е най-силният му конкурент за властване в Европейския Югоизток.

Така, Мастейра е несъмнена одриска владетелска резиденция.

§ 5. ОБОБЩЕНИЕ

Всичките 26 резиденции, регистрирани в изворите, се намират в крайния югоизток - към и на моретата на Европейска Тракия. Те могат да бъдат групирани така.

На **Мраморно море:**

Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Орни, Ганос и **Херайон/Неон тейхос тейхос.** При Ганиада, някъде между Ганос и Серейон тейхос, са **Ергиске** и **Мюртенон/Миргиске.** Северно/северозападно от Хиерон орос са **Апрос** и **Беос Кенос.** Континентално, северно от Перинт, на около 10 км от морето, е **Беос,** а на около 20 км - е **Онокарсис/Мокарсос.** Очевидно изглежда, че присъствието на одриските владетели на Мраморно море е най-силно. Тук са 8 крайбрежни и 4 континентални резиденции, намиращи се не много далеко от морето. Тук на и над Пропонтида е и ***Ганиада*** **- Свещената планина** на одрисите, наричана от елините **Хиерон орос. Общо те са 12.**

На **Тракийско море:**

Източно от Маронея са **Исмарос, Серион тейхос,** при едноименния нос, вдаден в морето, между Исмарос и Дорискос, както и самият **Дорискос,** на десния бряг на река Хеброс (Марица). Не много далеко на север от Дорискос, на ок. 20 км, на левия бряг на реката е **Кипсела,** още по-на север, на ок. 60 км срещу течението на реката, е **Гейстой/Гестос** Още малко по-на север, на ок. 20 км, при водосбора на реките Хеброс, Арда и Тонзос (Тунджа), е **Одрюса/Одрюсия.** На изток/югоизток от Дорискос е **Саютаба/Сауада,** която е на континента, над залива Мелас и Тракийския Херсонес. Така, на и над Тракийско море, Одриското царство има 3 крайбрежни и 4 континентални резиденции, от които 2 са разположени не много далеко от морето. **Общо те са 7.**

На **Черно море:**

III глава. ВЛАДЕТЕЛСКИТЕ РЕЗИДЕНЦИИ

На Югозападното Черноморие е **Салмидесос,** чието континентално съответствие е **Бизия/Биза/Бизе.** Тук, от Западното Черноморие, се добавя, и укрепената резиденция-светилище, локализирана на **връх Шилото,** край Бургас. При устието на Понта, в началото на Боспора/Босфора е **Финеон-Финополис. Общо, резиденциите са 4.**

В **Горнотракийската низина:**

Към и на завоя на река Тонзос са най-северните **Дронгилон и Кабиле.** На юг от тях, северозападно над водосбора на реките Хеброс, Арда и Тонзос, се намира **Мастейра. Общо, резиденциите са 3.**

Местоположението на 26-те владетелски резиденции много добре очертава основните морски крайбрежия, над които одрисите могат да се налагат с дипломация или със сила. То потвърждава, че държаните крайбрежия са: западната и средната част на Северното Мраморноморие - най-вече при и около Хиерон орос/Ганиада, източната половина на крайбрежието на Тракийско море и в Югозападното Черноморие до северната страна на Боспора, включително. Видно е, че по тези морски крайбрежия на Одриското царство има не само елински полиси, в случая 17 с Аполония Понтика, фигуриращи в Атинските трибутни листи, но и достатъчно много крайбрежни владетелски резиденции, в случая 14, които се допълват и от другите 12 - в недалечния тил на континента. И така, чрез тези 26 резиденции, засвидетелствани предимно в писмените и отчасти в археологическите извори, а вероятно и чрез други неизвестни нам резиденции, одриските владетели управляват държавата си. В тези управленски пунктове на Одриското царство се генерира владетелска мощ, от тях могат да се налагат и да се събират данъците, както от подвластните траки, така и от елинските градове.

Впрочем, през втората половина на V в.пр.Хр. и град **Бизанте** несъмнено играе ролята на одриска царска резиденция, което е много добре видимо от писмените извори. Това е засвидетелствано от Херодот (Hdt.VII, 137) и Тукидид (Thuc. II, 67, 1-3), по времето на цар Ситалк (444 - 424 г.пр.Хр.), по повод пленяването на спартанския дипломат от царската администрация в Бизанте, тръгнал да отплава от този град за мисия в Персия. Засвидетелствано е при цар Меток/Медок/Амадок I (405/404 - 387/386 г.пр.Хр.), представен със своя парадинаст Севт (II) (401/400 - 387/386 г.пр.Хр.), който държи като тракийски хубавите крайморски крепости Бизанте, Ганос и Неон тейхос, изрично казано от Ксенофонт (Xen. *Anab.* VII 5, 8). Подобно на Бизанте, въз основа на неплащанията към *Архета,* може да се предположи, че вероятно и Серейон тейхос е поставен в същото положение от Одриската *базилея.*

И още нещо. Резултатите от археологическите проучвания на полиса-емпорион **Зоне-Месамбрия,** както стана дума по-горе, представят не само силно присъствие на траки в него, но и наличие на голяма резиденциална сграда, най-вероятно свързана с тракийски владетели или по-скоро - с техни представители. Ето го и най-логичното обяснение за неплащането на Зоне към *Архета.* Това дава основание да се мисли, че подобно може да е положението в и с другите по-малки полиси-емпориони Дейре, Сале и Дрюс, а защо да не се допусне, в известна степен, специално и за средноголемите полиси Маронея и Дикая.

Така, като се добавят поне Бизанте и Зоне-Месамбрия, крайбрежните резиденции на Одриската *базилея* нарастват на 16, а като се включат и континенталните - на 28.

Тук, относно поддържането на военно-политическата активност на владетелските резиденции, точно на място идват думите на Псевдо-Аристотел, казани по повод отношенията на одриския цар Котис I с полиса Перинт, от които става ясно, че владетелят поддържа свои *гарнизони с войници* в тези *хориони,* като е очевидно, че значението на термина χωρίον и за Псевдо-Аристотел е ***укрепено място, крепост*** ([Pseudo]-Aristot. *Oeconom.* 1351 A 22-27).

Несъмнено, поддържането на военни гарнизони в резиденциите, е правило, валидно не само за Котис I, но и за всички останали одриски царе. Именно чрез военните гарнизони, пребиваващи в тези укрепени места с войници, резиденциите успешно могат да контролират подвластните на Одриското царство територии и крайбрежия.

Какво представляват тези одриски владетелски резиденции ни съобщава Атеней (Athen. 12, 531e), който предава, че Теопомп разказва в първата книга на своята *История на Филип* как *На третия ден Филип (II) пристигнал в Онокарсис,* ***място*** *в Тракия с голяма* ***гора...*** *То било и едно от* ***местата, предпочитани*** *от Котис, който от всички тракийски царе се отдавал най-много на удоволствия и разкош. Той обхождал страната си и, гдето виждал* ***места*** *сенчести с дървета и богати с води, построявал* ***зали за пиршества.*** *И като посещавал всяко едно от тия* ***места,*** *колкото пъти му се удавало,* ***принасял жертви на боговете и общувал със сановниците си и се чувствал блажен и щастлив,*** *докато най-сетне* ***дръзвал да богохулства и да оскърбява Атина.*** (преводът е от ИСИГТМ. 1949, 368).

След чудесния популярен превод, представящ екзотиката и странностите на одриския владетел Котис I, съзнателно описвани като такива, по политически и морализаторски причини, през Античността, ще си позволя да направя няколко пояснения.

Първото от тях е, че гръцкият термин χωρίον, тоест *място* в Тракия, през IV в.пр.Хр., когато е времето на Теопомп, се използва по-скоро със значението си ***крепост,*** а не просто като някакво си място, както може да се възприеме по времето на Атеней, което е II-III в. след Хр. Така е и у Ксенофонт, така е у Псевдо-Аристотел, както стана дума по-горе. Второто е, че гръцката дума ἄλσος, освен просто *гора,* означава още *дъбрава, свещено място,* ***светилище.*** Третото е, че глагълът ἐχω означава не само *имам, предпочитам...,* но и още ***държа здраво, покровителствам, властвам*** и отнесен към ***крепостите*** със ***светилища*** на Котис I е съвсем на мястото си в цитирания текст. Четвъртото е, че ***зали за пиршества*** *(хестиаториони)* произлиза от съществителното ἑστίά, от което произлиза и ἑστιάτωρ *(уредник на празненство),* и означава не само *огнище,* но така също и ***олтар, светилище, религиозно средище*** (Попов Д. 2010 а, 189).

Така става ясно защо Котис I ***принасял жертви на боговете*** в своите ***крепости,*** където са и ***светилищата.*** Тоест, както Онокарсис, така и другите одриски *хориони* са владетелски резиденции-*крепости* и едновременно с това *религиозни центрове-светилища* за изповядване на тракийската вяра от царя.

Особено важно е, че Одриската *базилея* има и поддържа собствени резиденции на самите крайбрежия на Тракийско, Мраморно и Черно море, чрез които контактува и ще се опитва да се налага, както над близките, така и над сравнително отдалечените елински полиси и емпориони, не само и толкова за облагането им с данъци, колкото и за ползването на техните пазари. Това са и крайбрежните райони на Одриската империя, които при прегледа на Атинските трибутни листи, се оказват неплащащи или редуцирано плащащи данъците си към *Архета* градове. Поради присъствието на съседните владетелски резиденции, обаче, е възможно неплащанията и разликите в редуцираните плащания на елинските градове към Атина, да отиват в хазната на Одриското царство.

Местоположението на тракийските резиденции, спрямо елинските полиси, дава основание за следните наблюдения.

Резиденцията на **връх Шилото** при Бургас вероятно се стреми да се налага над близките черноморски полиси ***Аполония*** и ***Месамбрия,*** намиращи се съответно, на около 20 и 30 км, от нея.

Крайбрежната територия на **Салмидесос** на Югозападното Черноморие, на югоизток достига Боспора/Босфора и обхваща Тракийската делта, с което се оказва хинтерланд на ***Византион.*** Макар, че са на около 100-на км, от този полис, **Салмидесос** и **Биза/Виза** са резиденциите, които могат да претендират за властване над него. Особено важна, в този случай, е резиденцията **Финеон-Финополис,** която се намира само на около 25 км, северно от полиса. Тук трябва да се имат пред вид и западно разположените, на около 80 км, резиденции **Мокарсос/Онокарсис** и **Беос.**

Резиденциите **Онокарсис/Мокарсос** и **Беос** се намират на около 35-40 км, западно от Селимбрия. Този факт предполага тяхното по-силно влияние над ***Селимбрия,*** отколкото над Византион. Същите две одриски резиденции са на 10 до 20 км, от полиса ***Перинт*** и емпорионите ***Даунион/Дамнион тейхос*** и ***Дидюмон тейхос,*** което предпоставя възможности за властване от резиденциите не само над полиса, но особено и по-трайно, над емпорионите.

Херайон/Неон тейхос, възникнал като полис-емпорион, който става трайна одриска резиденция, е на 10-на км, западно от емпориона ***Дидюмон тейхос*** и на 15-на км, североизточно от полиса-емпорион ***Бизанте.***

Очевидно, и двата емпориона са в периметъра на властване на Херайон/Неон тейхос.

И **Бизанте,** който възниква като полис-емпорион, също изпълнява функциите на одриска резиденция. Това не изглежда странно като се има пред вид, че от североизток е полисът-резиденция Херайон/Неон тейхос, на 10-на, 20 до 30 км в посока юг/югозапад са резиденциите Орни, Ганос, Ергиске и Мюртенон/Мюртиске/Мюргиске, а континентално на около 30 км, в посока запад, са резиденциите Апрос и Беос Кенос. В този контекст, не е без значение и фактът, че Бизанте се намира в северния/североизточнен край на свещената планина на одрисите Хиерон орос/Ганиада.

Така, както одриските резиденции **Ганос, Ергиске** и **Мюртенон/Мюртиске/Мюргиске** се разполагат на североизток от полиса-емпорион ***Серейон тейхос,*** така, на югозапад от него, са резиденциите **Хераклея, Тиристасис** и **Левке акте.** Впрочем, и Серейон тейхос е на крайбрежието на

свещената планина на одрисите Ганиада. Така, съвсем ясно изглежда, че вероятността за автономия на този полис-емпорион е повече от съмнителна.

Резиденцията **Саютаба/Сауада,** над залива Мелас е на около 40 км, източно от полиса-емпорион ***Дейре,*** а на около 25 и 30 км, северно от него, са резиденциите **Дорискос** и **Кипсела.** Възможността за властване на одрисите, от тези 3 резиденции, над Дейре, тоест за отнемане до голяма степен на неговата автономия, изглежда съвсем реална.

Дорискос и **Кипсела** са, съответно на ок. 12-13 и 21 -22 км, североизточно от големия полис ***Енос,*** а **Серион тейхос** на 20-25 км, северозападно от него. Наличието на тези 3 най-близки одриски резиденции е основание да се предполага сериозен опит за налагането им над полиса и за частично отнемане на неговата автономия.

Серион тейхос се намира на няколко километра от източната страна на полиса-емпорион ***Сале.*** Западно от Сале, на съседния нос, е полисът-емпорион **Зоне-Месамбрия,** който, обаче, е и тракийска владетелска резиденция. Тези факти внушават допускането, че доминацията на двете резиденции лишава напълно или до голяма степен полиса-емпорион Сале от неговата автономия.

Владетелската резиденция-полис **Зоне-Месамбрия** е разположена източно от полиса-емпорион ***Дрюс,*** а западно от него е тракийската резиденция **Исмарос.** Очевидно, че и в този случай, подобно на Сале, и спрямо Дрюс, може да се допусне, че доминацията на тези 2 резиденции лишава напълно или до голяма степен полиса-емпорион от неговата автономия.

Резиденцията **Исмарос** е на няколко километра, източно от големия полис ***Маронея.*** Изглежда, именно тази близост дава възможност за влияние, в някаква степен, върху проявите на автономност на полиса.

Исмарос и **Серион тейхос** (плюс **Зоне-Месамбрия)** са резиденциите, от които, може би, се правят опити за налагане над западно разположените полиси ***Дикая*** и ***Абдера.*** Исмарос е на 30 км, източно от Дикая и на 40-50 км от Абдера. Този факт подсказва по-голяма възможност за частично отнемане на автономията на Дикая и по-малка възможност за отнемане на автономията на Абдера от Одриския царски двор. Подобно на Абдера стои и въпросът с автономността на островния полис ***Самотраки.***

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ДОПУСТИМИ ДАНЪЧНИ ОТНОШЕНИЯ

НА ПОЛИСИТЕ

С

ОДРИСКОТО ЦАРСТВО-ИМПЕРИЯ,

СПОРЕД АТИНСКИТЕ ТРИБУТНИ ЛИСТИ

§ 1. ПОЛИСИ ОТ ХЕЛЕСПОНТИИСКА ДАНЪЧНА ОБЛАСТ

Общите и близки данъчни проявления, като нарушения при плащането на трибута, на Бизантион, Селимбрия, Перинт, Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте и Серейон тейхос, спрямо Атина, дават основания хипотетично да се видят възможни данъчни взаимоотношения с Одриското царство, по чиито крайбрежия обитават те.

Седемте града се групират така.

I група: Бизантион, Селимбрия и Перинт.

II група: Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос.

III група: Бизанте и Серейон тейхос.

В това групиране, отделните групи и градовете в тях, изглеждат по следния начин, спрямо плащанията към Атина и спрямо, най-вероятните, плащания и към отделните одриски царе.

I група:

Бизантион плаща по 15-20, дори 30 таланта на *Архета*.

През 448/447 г. се регистрира редукция от 15 на 10 таланта. Тя документира намаляване на ангажимента на града към *Архета* и отслабване влиянието на Атина над полиса.

Това е допустимо и за следващата 447/446 г.

През годините 444/443 и 435/434 г., за които не е ясна величината на данъка, приведен на Атина, а така също за 440/439 и 439/438 г.пр.Хр., когато градът излиза временно от *Архета,* са очевидни смущения в отношенията, стигащи до разрив с Атина.

При тези констатации, може да се допусне, че годините на вероятност за взиман от одриските царе данък от Бизантион, около 5 таланта, са от 1 до 2 години, при Спарадок, до още 4 вероятни години, при Ситалк.

Селимбрия плаща по 6 до 9 таланта годишен данък на Атина.

През 443/442, 442/441, 441/440 и 439/438 г., за 4 години, се регистрират редукциии на данъка към Атина, с 1 талант по-малко, от дотогава плащаното.

През 435/434, 433/432, 432/431 г. включително, за 3 години, се регистрират редукциии на данъка към Атина, с 4 таланта и 5100 драхми.

Тези редукции са сигурен признак на смущения за града в отношенията с Атина и на категорично отслабени връзки с нея.

Счита се, че това несъмнено се дължи на политиката на Одриското царство (RE, 1923, IV HB., 1325; ATL, III, 310). Едва през 430/429 г. данъкът не само е възстановен, но и размерът му е увеличен значително - на 9 таланта.

Не е излишно да се каже, че по повод Селимбрия, издателите на корпуса смятат, че налагането на одриските царе над Пропонтида е сравнимо с налагането на македонските царе над Термейския залив *(ATL, I,* 547).

Поради всичко това, може да се допусне, че тези общо 7 години са проява на налагането на Одриското царство на Ситалк, който вероятно взима от 1 талант до почти 5 таланта приход на година от полиса.

Перинт плаща по 10 таланта годишен форос в *Archeta.*

През 432/431 г., разликата на нередовното плащане към Атина, спрямо редовния данък от 10 таланта, е 9 таланта и 4485 драхми или ? неясен размер, в таланти. Това нередовно плащане съвпада с последната година от втората редукция на Селимбрия - 432/431 г., но може да се предположи за още 3 години (436/435, 434/433 и 429/428 г.), за които няма данни за платен на Атина данък, които са около най-безспорната година на невзет от Атина пълен размер на данъка.

Видно е силното отслабане на влиянието на Атина над този полис, със сигурност за 1 година, но е възможно то да се проявява през още 3 години.

Поради това, може да се допусне налагане на Одриската империя и над този полис, за 1 или за 4 години. Най-вероятно, разлика от 9 таланта и 4485 драхми или ? неясен размер, в таланти, за 432/431 г., ще да е получена от цар Ситалк.

Градовете от първа група - **Бизантион, Селимбрия и Перинт,** като по-големи полиси - плащат в таланти, сравнително редовно пълния размер на своя трибут към Атина. Тогава, когато той се редуцира, могат да се предполагат плащания към Одриското царство. Тези градове са най-далечните на североизток, спрямо Ганос/Ганиада полиси. Те най-вероятно, плащат на Одриския царски двор, най-малък брой години, съответно, регистрирано за Бизантион - 1 или 2 години, за Селимбрия - 7 години и за Перинт - 1 или 4 година. Видно е, че при тях периодите на най-вероятни плащания към одрисите, са сравнително къси, но размерите на данъците - са най-големи - от около 1 до 5 или дори 10-15 таланта.

Най-малка изглежда евентуалната данъчна зависимост от одриските царе: при **Бизантион** - 1 или 2 години, по времето на Спарадок, и при **Перинт,** за който основателно може да се предположи 1 година, по времето на Ситалк. Най-голяма изглежда евентуалната данъчна зависимост от одриските царе, с най-вероятно изплащане на трибут от **Селимбрия** към Одриското царство - 7 години, по времето на Ситалк.

Очевидно, в *ATL* най-много са данните за тези 3 полиса, по времето на цар Ситалк, по-малко са те по времето на цар Спарадок.

II група:

Даунион/Дамнион тейхос. От 15 години известни плащания на града към *Archeta,* 12 години, плащанията през 452/451, 448/447, 447/446, 446/445, 445/444, 443/442, 442/441, 441/440, 440/439, 435/434, 433/432 и 432/431 г., са символични от по 1000 драхми. За останалите 3 - не се знае размерът на платения данък, който вероятно също е толкова. От тези 12 години 10, без 452/451 и 445/444 г., съвпадат напълно с плащанията и на Дидюмон тейхос.

Този факт и особено впечатляващо ниският трибут, през толкова много години, дава основания да се предположи, че е възможно, през тези 12 години да се извършва плащане на крепостта Даунион и към одриските царе Терес I, Спарадок и Ситалк - може би, също в размер на 1000 драхми.

Дидюмон тейхос има за 13 години документирани плащания на Атина от по 1000 драхми. Годините са 454/453, 453/452, 448/447, 447/446, 446/445, 443/442, 442/441, 441/440, 440/439, 435/434, 433/432, 432/431 и 430/429 г. 10 от тях (без

454/543, 453/452 и 430/429 г.) съвпадат напълно с плащанията на Даунион/Дамнион тейхос.

Ако през 438/437 и 436/435 г.пр.Хр., вместо обичайните 6 или 5 таланта, Селимбрия внася само по 900 драхми (Meiggs, R.1973, 249, 530) и това определено се дължи на политиката на Одриското царство (RE, 1923, IV HB., 1325; ATL, III, 310), то защо оскъдното плащане от 1000 драхми и липсата на данни за плащане на недалечния емпорион-крепост Дидюмон тейхос, за тези години, при отсъствие на други причини, да не се дължи на същото?

При това, редовното плащане на емпориона към Атина е винаги 1000 драхми. Очевидно е, че тази сума е много близка до споменатите плащания от 900 драхми на Селимбрия, за които години се приема, че градът плаща и на Одриския царски двор. При символичния данък от 1000 драхми е естествено да се допусне, че силното Одриско царство, най-вероятно също взима поне по 1000 драхми на година от полиса Дидюмон тейхос за хазната си. Това са най-вероятни плащания от града към Терес I, Спарадок и Ситалк.

Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос плащат също редовно трибута си към Атина, но той възлиза само на 1000 драхми. Поради изключително ниския размер на трибута, и тук се допуска, че през годините на плащане, които са съответно 12 и 13, те може би плащат толкова и на Одриското царство. Както в плащанията, така и в липсите на данни за плащания, двата града показват много сходства, които се дължат на предположената зависимост от Одриския царски двор. В случая, тези два града от II група, в сравнение с полисите от I група, са по-малко далечни градове-крепости на север/североизток, спрямо владетелския център Ганос/Ганиада и размерът на данъка ще се окаже значително по-нисък, но периодът на плащане може би е значително по-дълъг, по времето на Терес I, Спарадок и Ситалк, от 454/453 до 425/424 г. Те вероятно плащат 12 и 13 години, с предположен трибут към Одриското царство, от около 1000 драхми.

Тези полиси, най-вероятно, не плащат на Атина, за период до 10 години, като е логично да се приеме, че от тези 10 години, поне през 7-те, напълно съвпадащи и за двата полиса години, е напълно възможно те да плащат на Одриския царски двор. Макар и хипотетично, плащането на тези полиси към одрисите, е доста по-дълго, отколкото полисите от първа група. Дори и да се добавят въпросните 7 години, този период пак е по-къс от предположеното плащане на третата група.

III група.

Бизанте. Името на бизантийци или на Бизанте не се открива запазено в нито един от оцелелите и възстановени трибутни листи на Атинската *архе*. Дори и в 4-те напълно запазени панела, с имената на всички платили данъците си към Атина полиси, името на бизантийци или на Бизанте със сигурност липсва. Това са годините 443/442, 442/441, 435/434 и 433/432 г.пр.Хр., през които градът, със сигурност, не плаща нищо на Атина.

Видно е, че за тези 4 години, се регистрира пълен разрив в отношенията на Бизанте с Атина. Както изглежда, обаче, това положение, на дистанцираност на полиса от Атина, се запазва през цялото петдесетилетие. Така, може да се допусне, че най-вероятно полисът плаща на Одриския царски двор.

IV глава. ДОПУСТИМИ ДАНЪЦИ НА ПОЛИСИТЕ С ОДРИСИТЕ

Данъчната оценка на Бизанте от Атина за 425/424, 421 и 410/409 г. е 2 таланта, но няма данни те да са плащани. Този размер на оценката на данъка подсказва възможността това да е размерът на облагане, вземан евентуално и от одриските царе.

В случая с Бизанте не може да не се отчете и фактът, че според писмените извори, през втората половина на V в.пр.Хр., този полис несъмнено е ползван и като резиденция от одриските владетели. Херодот (Hdt.VII, 137) и Тукидид (Thuc. II, 67, 1-3) дават такава информация за цар Ситалк (444 - 424 г.пр.Хр.), а Ксенофонт (Xen. *Anab.* VII 5, 8) - за парадинаста на цар Медок/Амадок I (405/404 - 387/386 г.пр.Хр.), Севт (II) (401/400 - 387/386 г.пр.Хр.).

Серейон тейхос. Серейотейхитайци липсват от напълно възстановените панели за 443/442, 442/441, 435/434 и 433/432 г. Но не се откриват изобщо в 23 от листите, на общо 25 отчитани данъчни години

През 4-те абсолютно сигурни години на неплащане на Серейон тейхос към Атина, се демонстрира скъсване на отношенията с нея. Както изглежда обаче, това положение на дистанцираност на полиса от главата на *Архета,* до голяма степен се запазва такова или близко до него, почти през цялото петдесетилетие.

Поради това, може да се предположи, че поне тези 4 години са най-вероятните години за плащане към Одриския царски двор, по времето на цар Ситалк. Размерът на предположените плащания към одрисите, може би е или 1000 драхми (както при Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос), или 2 таланта (както при Бизанте).

Градовете от III група Бизанте и Серейон тейхос, които са най-близо до Ганос/Ганиада, съответно от северната/североизточна и южната/югозападна страна на Свещената планина, както се оказва, най-вероятно, не плащат нищо на Атина, за 23 или за всичките 25 отчетни години, а е много възможно, през тези десетилетия, те да плащат данък само на одриските царе, в предположен размер от около 2 таланта. Това, несъмнено ще се дължи на факта, че тези два полиса се намират непосредствено до и са включени в най-близката орбита на властване от центъра на споменатите владетелски резиденции на одрисите. Те имат абсолютно еднакви 4 години със сигурно неплащане към Атина 443/442, 442/441, 435/434 и 433/432 г., които могат да се тълкуват като евентуални плащания към Одриския царски двор. Освен това, и за двата полиса няма данни за плащан трибут към Атина, включително и за другите години на първите 7 данъчни периода, тоест от 454/453 до 429/428 г. Това са още 19 години, за напълно допустими плащания на Серейон тейхос и 21 г. - на Бизанте, към Одриските царе, съответно в размер от 1000 драхми или/и 2 таланта.

В III група, периодът на напълно възможни плащания към Одриския царски двор се оказва най-дълъг: за Бизанте - 25 отчетни години, а за Серейон тейхос - 23 отчетни години. По-сигурният размер, на вероятния данък, е този при Бизанте - 2 таланта. Логично предположената зависимост на тези градове от Одриското царство е най-продължителна, по всяка вероятност, тя е през цялото петдесетилетие, по времето на одриските царе Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I.

Така, **областта *Ганиада* изглежда много силен крайбрежен одриски владетелски център в средата на Северното Мраморноморие.** Този център - подкрепян от общо 12 (13)-те владетелски резиденции на Мраморно море, които

се представят от 6 (7)-те крайбрежни: Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Орни, Ганос, Неон/Херайон тейхос, (плюс Бизанте) и 6-те недалечни континентални: Апрос, Беос Кенос, Ергиске, Мюртенон/Миргиске, Беос, и Мокарсос/Онокарсис - най-вероятно излъчва и упражнява доминация над полисите в Северна Пропонтида. Колкото полисите са по-близо до този център, толкова по-силна изглежда възможността на властване на Одриския царски двор над тях. Колкото са по-далече от него, толкова по-слаба е тя.

§ 2. ПОЛИСИ ОТ ТРАКИЙСКА ДАНЪЧНА ОБЛАСТ

Общите и близки данъчни проявления, като нарушения при плащането на трибута на Дейре, Енос, Сале, Зоне, Дрюс, Самотраки, Маронея, Дикая и Абдера, спрямо Атина, дават основания хипотетично да се видят техни данъчни взаимоотношения с Одриското царство, по чиито крайбрежия се намират те.

Очертават се следните групи градове, на вероятно плащащи данък, в хазната и на Одриския царски двор.

I група: Енос, Самотраки, Абдера,

II група: Маронея, Дикая

III група: Дейре, Сале, Зоне и Дрюс

В това групиране, отделните групи и градовете в тях, изглеждат по следния начин, спрямо плащанията към Атина и спрямо, евентуалните плащания и към отделните одриски царе.

I група:

Енос. Еносци плащат внушителната сума от 12 таланта в касата на *Архета*. За 1 година, 447/446 г., се забелязва вероятно намаление на данъка. За 7 години, през 446/445, 445/444, 444/443, 443/442, 442/441, 441/440, 440/439 г., данъкът е редуциран с 1/6 - от 12 на 10 таланта. За 1 година през 436/5 г. той е редуциран 2.5 пъти - от 10 на 4 таланта. През 3 години, 435/434, 432/431 и 430/429 г., не е извършвано плащане към Атина, защото еносци напълно липсват като издължили се данъкоплатци от съответните панели.

Тези сигурни данни, извлечени от Атинските трибутни листи, позволяват да се мисли за хипотезата, че е напълно възможно, през посочените 11 или 12 години Одриският царски двор успешно да се налага над този полис. От всичките тях: 1 година е с не много ясно плащане; 2 години са с висока степен на вероятност плащания към Спарадок, 9 години са с висока степен на вероятност плащания на Енос към Ситалк. Несъмнена причина за това може да е съседната крайбрежна владетелска резиденция Дорискос, както и намиращите недалеко континентално Кипсела, Саютаба/Сауада, Апрос, Беос Кенос, и по-далечните Гейстой/Гестос и Одрюса.

Издателите на Атинските трибутни листи смятат *(ATL,* I, 465), че неплащанията към Атина се изразяват ясно още и чрез сеченото от Енос по-малко количество тетрадрахми (предназначени за външна търговия) за сметка на увеличеното количество диоболи (предназначени за вътрешна, местна търговия),

при което е логично това да се дължи на властването на Одриската държава, заявено у античните автори (Thuc. II, 97, 3; Xenoph. *Anab.* VII, 3, 16-20), при това, то е съпроводено с отклоняване на ангажиментите на Атина от Тракия и Егеида в усилията u да утвърди търговията си през Протоците с Черноморските градове.

Самотраки. Самотракийци плащат от началото по 6 таланта трибут на Атина. За 2 години, 442/441 и 441/440 г., не е разчетен размер на данъка. За 3 години, се отчита редукция на данъка: 440/439 г. с 2 таланта, 430/429 г. с 4 таланта и неясната в *ATL* 429/428 г. с 4 или с ? таланта.

Общо, това са 2 или 3 до 5 години, през които, с висока степен на вероятност, могат да се предположат плащания на Самотраки към Одриската империя, при царуването на Ситалк. Роля за това могат да играят най-близките резиденции като Исмарос и Серион тейхос, но не бива да се забравя и градът-емпорион Зоне-Месамбрия от Самотракийската переа, който изпълнява функциите и на тракийска владетелска резиденция.

Абдера. Абдерци привеждат, от самото начало, солидни, по размер, данъци по 12, 13, 15 таланта в *Архета*. За 1 година, през 443/442 г., *Абдера/абдерци* отсъстват от панела. За 3 години, през 432/431, 430/429 и 429/428 г., се наблюдава редукция на вноските в *Архета*.

Както се вижда, данните дават основание да се допусне, че е възможно през тези 4 години, Одриското царство да взима неизплатените на Атина суми. Това е времето на одриския цар Ситалк.

II група:

Маронея. От самото начало Маронея плаща редовно данък в размер на 1 талант и 3000 драхми. От 436/435 г. до 433/432 г.пр.Хр., включително, данъкът е покачен на 10 таланта. За 1 година, през 432/431 г.пр.Хр., полисът липсва от панела. За 1 година, през 430/429 г.пр.Хр., градът е с редуциран трибут от 10 на 3 таланта. За 1 година, през 429/428 г.пр.Хр., Маронея или е с редуциран трибут от 10 на 3 таланта, или не е ясен размерът на внесения в Атина данък. За 1 година, през 415/414 г.пр.Хр., също е внесена някаква сума, но не е ясно каква е тя. Тези данни сочат за 1 година разрив в отношенията с Атина и за 1 година - силно намаление на данъка, като е възможно годините да са 2, дори 3.

Malcolm F. McGregor смята, че причина за отсъстване от панелите, тоест сигурните неплащания, както и редуцирането на данъка, е Одриското царство на Ситалк, което владее тракийски етноси и елински полиси от Дунава до Струма (McGregor M. F. 1987, 127, 136).

Общо се събират от 2 до 4 години, през които, поне за първите 2, може да се допусне, че вероятно се внася данък от Маронея в хазната на Одриския царски двор. Това е по времето на Ситалк и Севт I.

Ако условно се добавят и 13-те години, с плащан изключително нисък данък за Маронея, от 1 талант и 3000 драхми, като вероятни за плащане и към одриската хазна, годините ще станат 15 или 17, по времето на Терес I, Спарадок и началото на Ситалковото царуване.

Дикая. Градът плаща по принцип 3000 драхми годишен данък към Атина. Това е точно половината на един талант, измерен в драхми. За 2 години, през 446/445 и 445/444 г.пр.Хр., има намаление с 1/3 на данъка, от 3000 на 2000 драхми,

което е вероятно свидетелство за смущения в отношенията между Дикая и Атина. За 1 година, през 443/442 г.пр.Хр., се регистрира сигурно неплащане, което сочи разрив с Атина. За 2 години, през 441/440 и 440/439 г.пр.Хр., плащанията са с невъзстановим размер. За 1 година, през 430/429 г.пр.Хр., Дикая липсва от панела или записът не е запазен.

Редукцията на данъка за 2-те години, 1 година със сигурно неплащане и 1 година с вероятност за липса от панела, както 2-те плащания с невъзстановим размер, а и изключително ниската данъчна вноска на Дикая, дават основания да се предположи, че е възможно полисът да изплаща на Одриското царство през 446/445 и 445/444 г., разликата в редукцията, което ще рече, поне по 1000 драхми годишен данък. През 443/442 г., с най-висока степен на вероятност, може да се допусне, че градът дава в хазната на *Базилеята* поне 3000 драхми, а за 430/429 г., това е вероятно.

Общо, годините през които е най-възможно да е внасян данък от Дикая в хазната на Одриското царство при Спарадок и Ситалк, са 3 или 5. Ако условно се добавят 13-те години със символични плащания към Атина от 3000 драхми, като вероятни за плащане на Дикая към Одриската империя, годините на облагане от одриските царе на този полис ще станат 16 или 18, по времето на Терес I, Спарадок и Ситалк

III група:

Дейре. Не е ясно какъв данък е определен от Атина на дейрайци.

За 4 години, името на политите или на града отсъства от 4-те напълно възстановени панела за 443/442 г.пр.Хр., 435/434 г. 432/431 г. и 430/429 г., факт който основателно предполага пълен разрив в отношенията с Атина. Тези отсъствия съвпадат наполовина (443/442 и 435/434 г.) с категоричните неплащания на Бизанте и Серейон тейхос от Пропонтида, за които има основания да се смята, че са под одриска политическа доминация, свързана с крайбрежните владетелски резиденци към и при Ганос/Ганиада. В нито един от останалите отчитани 21 данъчни листи дейрайци или Дейр*е* не са регистрирани като изплатил се длъжник на Атина. Сходствата с другите споменати полиси от Хелеспонтийския дистрикт подсказват и в този случай, като най-вероятна, одриска доминация над Дейре, за всичките 25 отчетни години.

Издателите на Атинските трибутни листи смятат, че неплащанията на Дейре към Атина в тези десетилетия, се дължат на мощта на Одриската държава *(ATL,* I, 480). В какво се изразява и как може да види тя, спрямо случая с Дейре?

Така, 4-те години с абсолютно сигурни неплащания към Атина 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г. е логично да се допусне, че са плащания към Одриския царски двор, по времето на Ситалк. Освен тях, има още 21 г. отчитани години, с липса на данни за плащания на Дейре към Атина. Общо това са 25 отчитани години.

Изворите не позволяват да се каже какво и колко Дейре, най-вероятно плаща на одрисите. Но ако това наистина е емпорион, както го определя Псевдо-Скилакс, то тогава не е изключено, а напротив съвсем логично е, той да е покровителстван от одриските владетели и да е ползван както от одрисите, така и

от елините като тяхно тържище. Това вопиющо го изисква икономиката на Одриската държава, която е имперска, а не полисна, и има нужда да ползва развити полисни пазари с активни стоково-парични отношения.

Оценяването на Дейре от Атина от самото начало като способен платец, който обаче най-вероятно не плаща нищо, намира най-логичното обяснение в това, че той, може би, действа като силен икономически емпорион, намиращ се на крайбрежието на Одриското царство, покровителстван от Одриския царски двор, през цялото Одриско петдесетилетие от 454 до 404 г.пр.Хр., а и по-късно - в следващото IV столетие пр.Хр.

И при Дейре допуснатата доминация на Одриското царство се обяснява със силното политическо влияние на крайбрежните владетелски резиденции Дорискос и Серион тейхос, както и на намиращите се недалеко на континента Саютаба/Сауада, Апрос, Беос Кенос, както и по-далечните Гейстой/Гестос и Одрюса. Това означава и подчертава, че Дейре, така както Бизанте и Серейон тейхос, най-вероятно, тотално не плаща на Атина през цялата втора половина на V в.пр.Хр.

По аналогия със Зоне и Дрюс може да се допусне плащане на Дейре към Одриския царски двор при царете Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I, с годишен данък поне от 1 или 2 таланта.

Сале. Няма никакви данни за това какъв данък е определян от Атина на гражданите на Сале. Името на политите, или това на града, отсъства от 4 напълно възстановени панела за 443/442 г., 435/434 г., 432/431 г. и 430/429 г. Факт, който недвусмислено означава разрив в отношенията с Атина. Тези отсъствия съвпадат напълно с отсъствията на Дейре, Зоне и Дрюс, по години, от същите панели. Те наполовина съвпадат с Дикая, за годините 443/442 и 430/429 г., и съвпада за 1 година, 443/442 г., с Абдера. Те съвпадат наполовина, 443/442 и 435/434 г., и с категоричните неплащания на Бизанте и Серейон тейхос от Хелеспонтийския данъчен окръг, за които основателно се смята, че са под одриска доминация, свързана с близостта им до владетелските резиденции към и при Ганос/Ганиада. В нито един от останалите отчитани 21 данъчни листи Сале не е регистриран като изплатил се град-длъжник на Атина.

Пълните сходства на Сале, както с Дейре от Тракийския данъчен окръг така и с другите споменати полиси от Хелеспонтийския дистрикт, подсказват и в този случай одриска доминация над Сале за всичките 25 отчетни години. И при Сале политическата доминация се обяснява с владетелските резиденции Дорискос и Серион тейхос, както и с намиращите недалеко Кипсела, Саютаба/Сауада, Апрос, Беос Кенос, както и по-далечните Гейстой/Гестос и Одрюса. Това означава и подчертава, че Сале, така както Дейре, Бизанте и Серейон тейхос, най-вероятно не плаща на Атина, през цялата втора половина на V в.пр.Хр.

По аналогия, със Зоне и Дрюс, може да се допусне плащане към Одриския царски двор, при царете Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I с годишен данък от около 1 или 2 таланта.

Зоне. Името на града отсъства от 4 напълно възстановени панела, за 443/442 г., 435/434 г. 432/431 г. и 430/429 г. Това е факт, който дава основание да се предполага, през тези 4 години, пълен разрив в отношенията с Атина. Тогава е напълно възможно плащане на данък към Одриския царски двор. Тези отсъствия

съвпадат напълно с отсъствията на Дейре, Сале и Дрюс от Тракийския дистрикт, по години, от същите панели. Те съвпадат наполовина, за годините 443/442 и 435/434 г., с категоричните неплащания на Бизанте и Серейон тейхос от Хелеспонтийския данъчен окръг, за които се смята, че са под одриска доминация поради близостта им с владетелските резиденции към и при Ганос/Ганиада. В нито един от останалите отчитани 21 данъчни листи Зоне не фигурира като изплатил се град-длъжник на Атина.

Пълните сходства с Дейре и Сале и с другите споменати полиси, подсказват и в този случай одриска политическа доминация над Зоне за всичките 25 отчетни години. И при Зоне политическата доминацията на Одриската държава може да се обясни с недалечните владетелски резиденции Дорискос и Серион тейхос, както и на намиращите на север Кипсела, Саютаба/Сауада, Апрос, Беос Кенос и по-далечните Гейстой/Гестос и Одрюса. Тя се изразява още чрез отбелязаната роля на местните траки в града, така и чрез споменатата по-горе резиденциална сграда в емпориона, която вероятно е била седалище на наместник - представител на Одриския царски двор. Това означава и подчертава, че Зоне, така както Дейре, Сале, Бизанте и Серейон тейхос, най-вероятно, тотално не плаща на Атина, през цялата втора половина на V в.пр.Хр., защото е напълно възможно, да плаща само на Одриския царски двор, при царете Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I.

В предварителната Оценка А 10, за размера на данъка за 421/420 г., срещу името на Зоне, стои сумата от 2 таланта. Този размер на данъка е основание да се предположи, че и одриските царе, може би, получават поне по около 2 таланта годишен данък от Зоне.

Дрюс. Името на Дрюс отсъства от 4 напълно възстановени панела за 443/442 г., 435/434 г. 432/431 г. и 430/429 г.пр.Хр. Това е факт, който дава основание да се предполага, че през тези 4 години е на лице пълен разрив с Атина. Години, през които е напълно възможно да е извършено плащане на данък към Одриския царски двор. Тези отсъствия съвпадат напълно с отсъствията на Дейре, Сале и Зоне от Тракийския данъчен окръг, по години, от същите панели. Те съвпадат наполовина за годините 443/442 и 435/434 г., със също такива категорични неплащания на Бизанте и Серейон тейхос, от Хелеспонтийския данъчен окръг, за които се смята, че поради близостта им с владетелските резиденции към и при Ганиада, са под одриска доминация. В нито един от останалите отчитани 21 данъчни листи Дрюс не фигурира като изплатил се град-длъжник на Атина.

Пълните сходства с Дейре, Сале, Зоне и с другите споменати полиси, подсказват и в този случай, най-вероятна одриска политическа власт над Дрюс, за всичките 25 отчетни години. И при Дрюс, политическата доминацията на Одриския царски двор, може да се обясни с крайбрежните владетелски резиденции Дорискос и Серион тейхос, както и с намиращите недалеко на континента Кипсела, Саютаба/Сауада, Апрос, Беос Кенос, както и по-далечните Гейстой/Гестос и Одрюса. Това означава и подчертава, че Дрюс, така както се отчита за Дейре, Сале, Зоне, Бизанте и Серейон тейхос, най-вероятно, тотално не плаща на Атина през цялата втора половина на V в.пр.Хр., а плаща на царете от Одриската династия Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I.

IV глава. ДОПУСТИМИ ДАНЪЦИ НА ПОЛИСИТЕ С ОДРИСИТЕ

В предварителната Оценка А 10, за 421/420 г., срещу името Дрюс, стои данъчната сума от 1 талант. Това дава основания да се предположи, че и одриските царе, вероятно получават данък от Дрюс, от поне 1 талант.

И в случая с Дрюс, пълните сходства със Зоне, Сале и Дейре, сочат че причините, които са в основата на констатираното положение, могат да се дължат на политиката на Одриската империя, от втората половина на V в.пр.Хр.

И така, може да се предположи, че

Градовете от I група, Самотраки и Абдера, с много висока степен на вероятност, плащат на Одриския царски двор от 2 до 15 таланта, но само за 2 до 4 години, по времето на Ситалк. Енос прави изключение, с 11 или 12 години плащане по времето на Спарадок и Ситалк.

Градовете от II група, Маронея и Дикая най-вероятно, плащат на Одриския царски двор от 1000 драхми до 10 таланта, но за 3 или 4 години. Маронея - по времето на Ситалк и Севт I, но с вариант - и при Терес I, и Спарадок. Дикая - по времето на Спарадок и Ситалк, с вариант - и при Терес I, и Севт I.

Градовете от III група, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, най-вероятно плащат на Одриския царски двор по 1 или 2 таланта, за най-дълъг период - напълно възможно през цялото петдесетилетие, по времето на царете Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I. Очевидно, най-много са данните за времето на Ситалк, по-малко за Спарадок, а най-малко - за Терес I и Севт I.

Видно е, че и за Тракийско море, ролята на владетелските резиденции - крайбрежните Дорискос, Серион тейхос, Исмарос, (Зоне) и недалеко континенталната Кипсела както и по-далечните Гейстос, Одрюса, спрямо по-близките и по-далечни елински полиси - е сходна с тази на резиденциите към и при Ганос/Ганиада на Мраморно море. Те генерират и излъчват политическо влияние и доминация над елинските полиси по крайбрежието, което се изразява в следното. По-близките и сравнително по-малки полиси, като Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, вероятно плащат сравнително неголеми суми, но за най-дълъг период - вероятно през цялото петдесетилетие. По-големите -, като Маронея и Дикая, вероятно плащат сравнително по-големи суми, но само няколко години, с вариант до 16-17 години. Големите полиси, като Абдера и Самотраки, вероятно плащат най-големите суми, но през малък брой години.

Изключение прави големият полис Енос, при който има три пъти по-голям брой на годините, 11 или 12, през които, с най-висока степен на вероятност са извършени плащания в хазната на Одриския царски двор. Това, без никакво съмнение, може да се обясни най-вече, със съседството и влиянието, което оказва върху града владетелската резиденция Дорискос, намираща се от другата страна на десния бряг на реката Хеброс (Марица), а така също и недалечните - на север Кипсела, на изток Саютаба/Сауада, на североизток Апрос и Беос Кенос, както и по-далечните на север Гейстой/Гестос и Одрюса.

Такъв работен извод подсказва, че общите и близки проявления в данните за трибутните издължавания/неиздължавания към *Архета,* на изброените полиси от Одриското крайбрежие на Тракийско море, видяни в Атинските трибутни листи през посочените години, могат да бъдат във функция на данъчна зависимост и от Одриския царски двор.

Направените изводи дават основания за следния коментар.

За градчетата Серион, Зоне и Дрюс, Russell Meiggs смята, че те не плащат нищо на Атина, защото са част от Самотракийската переа и може би са контролирани от полиса Самотраки, така както това вероятно се отнася за градчетата на Тасоската, Лесбоската, Хиоската и Самоската переи (Meiggs R. 1972, 241).

Тук няма да бъде определяно, в каква степен и дали това е точно така за градчетата от переите на Тасос, Лесбос, Хиос и Самос. За Самотраки и за градчетата от Самотракийската переа, обаче, може да се каже следното:

- Самотраки не е голям, а е средноголям полис и не разполага с достатъчо и реални сили да се налага над друг полис, голям колкото самия него, какъвто е Сале, например.

- Самият град Самотраки, макар и оскъден брой години, от 1 или 2 до 3 или 5, най-вероятно, плаща на Одриския царски двор.

- Освен градчетата от Самотракийската переа, по същия начин не плащат на Атина, а плащат, с висока степен на вероятност на Одриската империя, още Дейре и Дикая от Тракийския данъчен окръг и Бизанте и Серейон тейхос от Хелеспонтийския данъчен окръг. И едните и другите, както добре се знае, не са в ничия переа. Но се намират близо до изброените по-горе владетелски резиденции.

- Не мога да не отбележа и да подчертая дебело, че щом големите полиси като Енос, Маронея и Абдера, с най-висока степен на вероятност, плащат на одриските царе, то събирането на данъци от по-малките градчета в одриската хазна, би трябвало да е вън от съмнение.

- Големият полис Маронея, който не е в Самотракийската переа, също като малките градчета, плаща много нисък данък на Атина - 1 талант и 3000 драхми. Това, разбира се, също не може да се дължи на властване на Самотраки над Маронея, а причината отново може да се търси в Одриската империя.

- Средноголемият полис Дикая, който също не е в Самотракийската переа, плаща само по 3000 драхми данък на Атинската *арке*.

В този контекст, е интересен изводът на Russell Meiggs, че повече от 60 града от *Архета* имат малки сметки - до 2 таланта (Meiggs R. 1972, 248). Това, обаче са около 1/3 от членовете на Атинската империя.

Когато това са малки полиси, ниските данъци са разбираеми, но когато такива ниски данъци се плащат от сравнително големи полиси като Маронея и Дикая например, то причината едва ли е в Атина, а по-скоро може да се открие в недалечните владетелски резиденции на траките.

Тоест, ако не всичките, то част от тези над 60 града са в някаква зависимост и от друга политическа сила, освен от *Архета*. За такива полиси, по крайбрежията на Одриското царство, несъмнено причината за по-ниските данъци, привеждани на Атина, е неговата имперска политика.

§ 3. ПОЛИСИ ОТ ПОНТИЙСКА ДАНЪЧНА ОБЛАСТ

Аполония Понтика. Догръцкото тракийско селище преди елинския град Аполония, локализиран при днешния град Созопол, все още се документира оскъдно. Така например, по устни сведения от Михаил Лазаров, на днешния Созополски полуостров, където се намира Старият град, при разкопки на обект *Къщата на Талията* срещу пощата, са били открити няколко керамични фрагмента от Късната бронзова епоха - най-общо втората половина на II хил.пр.Хр. Според директора на Археологическия музей в Созопол Димитър Недев на много места в Стария град се открива тракийска керамика от Ранножелязната епоха, която е възможно да предшества, но може и да е синхронна с най-ранната гръцка керамика, откривана тук.

При археологически огледи на морското дъно в южния край на Созополския залив, при бившата Консервна рибна фабрика *Славянка,* са открити керамични фрагменти от Ранножелязната епоха, които дават основание на разкопвачите да допуснат там наличие на тракийско селище от първите векове на I хил.пр.Хр., наречено условно Созопол-3, след намиращите се днес на дъното, в района на пристанището, селища: Созопол-1, от V хил.пр.Хр. (Медно-каменна епоха) и Созопол-2, от (IV)-III хил.пр.Хр. (Ранна бронзова епоха) (Angelova H., V. Draganov, K. Dimitrov. 1995, 54-55).

Като се имат предвид промените в нивото на морето и каменните котви с отвори, открити в акваторията на Созопол, с датировка основно втората половина на II - началото на I хил.пр.Хр., локализирани западно от остров Свети Кирик, възможно е също така тракийското предгръцко селище да се е намирало на близолежащия днес, до Созополския полуостров, остров Свети Кирик (Порожанов К. 2004, 2-7). Очевидно е, че каменните котви с отвори и оскъдните керамични фрагменти от втората половина на II - началото на I хил.пр.Хр., при и в Созопол, за сега са единствените сигурни следи от активен крайбрежен морски живот на местните траки, преди идването на елините на това прекрасно и стратегически важно място.

Георги Михайлов смята, че името на града Аполония Понтийска идва не толкова от елинския Аполон, както се мисли обикновено, колкото от почитания в града Аполон Антиенос (Anthienos), което е местно тракийско прозвище на Бога, свързано с името на близкото селище, с тракийско име Антейя/Антия (Antheia/Anthia), намирало се, вероятно, на днешния полуостров, с реликтовото тракийско име Атия. *Гърците са нарекли своя град Аполония може би не толкова, че Аполон е главен йонийски бог..., колкото да спечелят благоволението на местното божество* (Михайлов Г. 1972, 233-234).

Разцветът на елинския град съвпада с разцвета на тракийското Одриско царство през V - IV в.пр.Хр. и дори се свързва с него. Интензивното монетосечене на Аполония, предшествано от емитирането на стрели-пари от края на VI/началото на V в.пр.Хр., несъмнено се дължи на активните и търговски взаимоотношения с местните траки. Още повече, че Аполония Понтика

традиционно се смята за едно от основните дебушета на одриските царе. Ето защо, както автономността, така и обвързаността на полиса, в отношенията му с Царството, е напълно допустима и реална.

От една страна, градът има преки връзки с Одриския царски двор.

От друга - с местните парадинасти и/или субпарадинасти, представляващи не само себе си, като тракийска аристокрация, но така също - и централната власт на *Базилеята*.

В първия случай, на гражданите на Аполония, пребиваващи в Пистирос и споменати във Ветренския надпис, известен като Надписа от Пистирос, съставен при един от наследниците на одриския цар Котис I, около средата на IV в.пр.Хр., най-вероятно Амадок II, от негова страна се дават гаранции за техния живот и имоти (Домарадски М. 1994, 45; Velkov V., L. Domaradzka. 1994, 1-15; Loukopoulou L. 2005, 13-17).

Вторият случай се демонстрира, чрез тържищата при крайбрежните квартали на град Бургас - Изгрев и Победа, за които едни смятат, че са основани от полиса Аполония, а други - от траките в района. Независимо дали тези тържища са основани от аполонийци или/и от местните траки, то е несъмнено, че са доминирани от тракийската резиденция на връх Шилото, (Кияшкина П., Ив. Карайотов. 2000: 58-61; Карайотов Ив. 2004: 10-12), и че са използвани и от двете страни. Неслучайно, на връх Шилото се локализира като най-вероятно, местонахождението на резиденцията на одриския пара- или субпарадинаст Садалас, от известния Месамбрийски надпис (IGBulg. I, № 307), резиденция, която има пристанища при кварталите Изгрев и Победа. Надписът е от края на IV/началото на III в.пр.Хр., но в него са изброени 5 имена на предшественици от династията на Садалас. Това са Мопсиестий, Тарутинас, Медистас и Котис, които, пресметнато по Херодот, по около 30 години на поколение, отвеждат видимото начало на тази местна одриска пара- или субпарадинастия, към V в.пр.Хр., във времето на големите империи: Одриската *базилея* и Атинската *архе,* с които не само полисът Аполония Понтийска, но и други градове от крайбрежието, са в делови отношения.

§ 4. ОБОБЩЕНИЕ

Тук е необходимо да се обоснове вероятното приблизително плащане, на 16-те представяни полиса, към Одриската империя, извлечено от данните на Атинските трибутни листи. За целта ще се определят най-основателно допусканите плащания, от изброените полиси, към Одриския царски двор. Това ще стане **по полиси, по години** и **допустим размер на данъка,** сравним с единствения възможен критерий, този - на изплащан/неизплащан или редуциран данък на полисите към Атина.

IV глава. ДОПУСТИМИ ДАНЪЦИ НА ПОЛИСИТЕ С ОДРИСИТЕ

Северно Мраморноморие

Бизантион. С много голяма степен на вероятност може да се приеме, че през 448/447 г., 1 година, а е възможно и през 447/446 г., общо 2 години, Спарадок да получава данък от Бизантион, който представлява разликата в редукцията на данъка към Атина, в размер на около 5 и повече таланта.

Селимбрия. Годините, с много вероятно предположени плащания на Селимбрия, към Одриския царски двор, представляват разликите в редукцията на данъка към Атина, от 443/442 до 439/438 г., включително - 5 години по 1 талант годишен данък и от 435/434 до 432/431 г., включително - 4 години по 4 таланта и 5100 драхми, което е почти 5 таланта годишен данък. Общо те са 9 и са при Ситалк.

Даунион/Дамнион тейхос. От 14 години плащания на дауниотейхитайци към *Архета,* е възможно, но не са сигурно доказани, а само са предположени, плащания и към Одриския царски двор, които вероятно се равняват поне на вноската, давана на Атина, представяна от символичните 1000 драхми.

Перинт. Най-добре се аргументира вероятно плащане от Перинт към Одриския царски двор, въз основа на разликата при редукцията на данъка към Атина от 9 таланта и 4485 драхми, тоест почти 10 таланта, за 1 година (432/431), но е предположено за още 3 години (436/435, 434/433 и 429/428) от Ситалковото царуване, които са около безспорната година на вероятно взет данък.

Дидюмон тейхос. За 13-те години, на плащания към Атина, със символичния данък от 1000 драхми, се допуска, че силното Одриско царство най-вероятно, също взима поне по 1000 драхми на година от полиса, но поради отсъствие на сигурни доказателства, това остава само предположение.

Бизанте. Поради отсъствие на Бизанте или бизантионци от съответните панели, годините 443/442, 442/441, 435/434 и 433/432 г. са сигурни с неплащане на данък от Бизанте към Атина. Това се смята за знак, че през тези 4 години, е най-вероятно одриският цар Ситалк да получава данък от града. Като се има пред вид данъчната оценка на Бизанте, направена от Атина за 425/424, 421 и 410/409 г., неговият размер, е поне 2 таланта.

Серейон тейхос. Приема се, че 4-те години, 443/442, 442/441, 435/434 и 433/432 г., на отсъствие на Серейон тейхос или сериотейхитайци от целите панели, са сигурни години на неплащане на сериотейхитайци към Атина, поради което е най-вероятно, тези 4 години да са годините за плащане към Ситалк. Размерът на предположените плащания към Одриския царски двор, по аналогия с плащанията към Атина на сходния по големина Даунион тейхос, е 1000 драхми или 2 таланта, а с близкия Бизанте е 2 таланта, което ще рече - най-вероятно от 1000 драхми до поне 2 таланта.

Тракийско море

Дейре. 4-те години на отсъствие на Дейре или дейрайци от целите панели, през 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г., се тълкуват като сигурни неплащания

към Атина, и логично се приемат за най-вероятни плащания към Одриския царски двор, по времето на Ситалк. Размерът на вероятния данък, плащан от Дейре на одриските царе, по аналогията направен по-горе, е 1000 драхми или поне 2 таланта.

Енос. За 7 години, през 446/445, 445/444, 444/443, 443/442, 442/441, 441/440 и 440/439 г., данъкът, плащан от полиса на Атина е редуциран от 12 на 10 таланта; през 436/5 той е редуциран от 10 на 4 таланта, а през 3-те години 435/434, 432/431 и 430/429 г.пр.Хр. не е извършвано плащане към Атина, защото еносци напълно липсват, като издължили се данъкоплатци, от съответните панели. Така, се събират 11 години, с най-висока степен на вероятност, плащания на Енос към одриските царе: 2 плащания по около 2 таланта към Спарадок и 9 години плащания към Ситалк - 5 години по около 2 таланта, 1 година около 4 таланта и 3 години по около 10 таланта.

Самотраки. Годините 442/441 и 441/440 г. са с неразчетен размер на данъка. С редукция на данъка са годините: 440/439 г. от 2 таланта, 430/429 г. от 4 таланта и неясната 429/428 г. от 4 или ? таланта. Така, най-вероятни години за плащане на Самотраки към Одриския царски двор са 3, по времето на Ситалк. Това е по-малко сигурната 440/439 г. - 2 таланта, по-сигурната 430/429 г. - 4 таланта и сигурната или неясна 429/428 г. - 4 или ? таланта.

Сале. Въз основа на отсъствието на Сале от целите панели, за годините 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г.пр.Хр., е сигурно, че Сале не плаща нищо на Атина, през тези 4 години. Това е основание да се предположат плащания към Одриския царски двор, в случая - на Ситалк. Въз основа на сравнението с големината на Самотраки, може да се допусне, че размерът на данъка, плащан от Сале на одриския цар, е поне 2 таланта.

Зоне. Въз основа на отсъствието на Зоне от целите панели, за годините 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г., е сигурно, че Зоне не плаща нищо на Атина през тези 4 години. Това е основание да се допусне ефективно облагане на Зоне от одриския цар, в случая Ситалк. По аналогия, размерът на данъчно облагане, наложено от одрисите е, най-вероятно, поне 2 таланта.

Дрюс. Въз основа на отсъствието на Дрюс от целите панели, за годините 443/442, 435/434, 432/431 и 430/429 г., може да се твърди, че Дрюс, със сигурност, не плаща нищо на Атина през тези 4 години, като най-вероятно, внася данък в касата на Одриското царство. Размерът на данъка, както личи от оценката за трибута през 421/420 г. към Атина е 1 талант. Най-вероятно, за тези 4 години, той е поне 1 талант и спрямо давания трибут на Одриския царски двор, по времето на Ситалк.

Маронея. Въз основа на разликата в редукцията на данъка към Атина от 10 таланта, за 436/435 г., основателно може да се приеме, че вероятно Маронея плаща този данък към Одриския царски двор. През 432/431 г.пр.Хр. Маронея липсва от панела, което се приема за сигурен признак на неплащане към Атина, и следователно, най-вероятно плащане към Одриския династически дом. За 429/428 г. данъкът към *Архета* е платен, но не е сигурно дали сумата е 3 таланта. За 418/417 г.пр.Хр. също не е ясно каква е сумата. Общо предположените години на плащане от маронейци към Одриския царски двор са 3, като от тях най-сигурна е

432/431 година със сигурно неплащане към Атина и размер на данъка, вероятно внесен в хазната на Ситалк, от 10 таланта; за 429/428 г. той вероятно е 7 таланта.

Дикая. Поради наблюдавани редукции в плащанията към Атина, с голяма доза вероятност може да се предположи, че Одриското царство получава техните разлики, през 446/445 и 445/444 г., в размер на поне 1000 драхми годишен данък, през 443/442 г. - около 3000 драхми, а за 430/429 г. това е вероятно, но не съвсем сигурно. Това са 2 години от царуването на Спарадок и 1 година от царуването на Ситалк.

Абдера. Въз основа на отсъствие от панела за съответната година и на редукциите на данъка, плащан към Атина, най-вероятни за постъпления в Одриската хазна са следните 4 години: 1 година, 443/442 г., трибутът е около 15 таланта и 3 години, 432/431, 430/429 и 429/428 г.пр.Хр., - около 5 таланта.

Сумарно представени, измеренията на данъчните неплащания към Атина, изглеждат така.

Северно Мраморноморие:

Византион	5 и повече таланти;
Селимбрия	от 1 до 5 таланта;
Даунион/Дамнион тейхос	1 000 драхми (?);
Перинт	10 таланта;
Дидюмон тейхос	1 000 драхми (?);
Бизанте	2 таланта;
Серейон тейхос	от 1 000 дахми до 2 таланта;

Тракийско море:

Дейре	- от 1 000 дахми до 2 таланта;
Енос	- от 2 до 10 таланта;
Самотраки	- от 2 до 4 таланта;
Сале	- 2 таланта;
Зоне	- 2 таланта;
Дрюс	- 1 талант;
Маронея	- от 7 до 10 таланта;
Дикая	- от 1 000 до 3 000 дахми;
Абдера	- от 5 до 15 таланта.

Така се оказва, че 16-те полиса не плащат на Атинската *архе* около 40-50 таланта, които е вероятно да са отивали в хазната на Одриския царски двор.

Както личи от плащането и неплащането на данъците към Атина, по-големите и силни полиси като Византион, Селимбрия и Перинт от Мраморно море; и Енос, Самотраки, Маронея и Абдера от Тракийско море, макар и членове на *Архета,* са относително свободни полиси, които, до голяма степен са сравнително независими спрямо предполаганата политика на властване над тях от Одриската *базилея.*

Изключения в това отношение правят Селимбрия на Мраморно и Енос на Тракийско море.

По-малките, обаче, като Даунион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте и Серейон тейхос от Северна Пропонтида и Дикая, Дрюс, Зоне, Сале и Дейре от Тракийско море, най-вероятно също имат относителна автономия, но като

емпориони по същината си, вероятно в по-голяма степен и по-реално, може да се предположи, че са включвани в границите на Одриската държава-империя. При това положение, те ще функционират, съобразно нейните и техните собствени интереси, а не толкова и само, съобразно интересите на Атинската *архе*.

В този контекст, трябва да се отбележи, че най-важна роля в политиката на одриските царе играят крайбрежните владетелски резиденции: 9-те - Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Мюртиске, Ергиске, Ганос, Орни, Бизанте, Неон/Херайон тейхос - от Западното Мраморноморие, към и при Ганиада; 4-те - Дорискос, Серион тейхос, Зоне-Месамбрия и Исмарос на Тракийско море; а в Югозападното Черноморие 3-те - Салмидесос, Финеон-Финополис и, вероятно, тази при връх Шилото, край Бургас. Без съмнение, именно от тези 16 резиденции, но и от останалите 12, а и от други, които ние все още незнаем, се излъчват най-силните държавнически импулси на Одриското царство. Ето защо, чрез тях е възможно да се налага властта на одрисите над полисите по крайбрежията - както вече се обобщи - над по-близките и по-малките градове-емпориони.- по-силно и по-трайно, над по-далечните и по-големите полиси- по-слабо и по-кратковременно.

На този етап от проучването, предположените плащания на полисите и емпорионите от крайбрежието на Одриската *базилея* към царската хазна, са само възможни и вероятни, защото се извличат като резултати от анализа на един изключителен извор, какъвто са Атинските трибутни листи. Тези резултати определено се обвързват със стратегическото местоположение, преди всичко на крайбрежните, но и на континенталните владетелски резиденции на одриските царе и се подкрепят от данните на античните писмени извори.

Това, на практика, са само възможни, неокончателни и работни резултати. Като предварителни изводи, обаче, те са много важни, защото създават проблемна ситуация, която е сериозна основа за по-нататъшното дирене. То ще се извърши в следващите глави на изследването, където чрез комплексен анализ на данните от всички видове извори, ще бъде проверена тяхната реалност, като възможни исторически факти, както за всеки полис, така и за всеки одриски цар, поотделно.

ПЕТА ГЛАВА

ЦАРЕТЕ И ПОЛИСИТЕ
от края на VI и през V в.пр.Хр.

§ 1. ЦАР ОЛОР
(към 516-514 г.пр.Хр. - края на VI/началото на V в.пр.Хр.)

В разказа си за Филаидите на Тракийския херсонес, Херодот (484 - 425 г.пр.Хр.) съобщава, че Милтиад, син на Кипсел (Милтиад Стария - К.П.), като взел със себе си всеки атинянин, който желаел да участва в похода, отплавал заедно с долонките и завзел тази страна (Hdt. VI, 39-40); долонките, които го били довели, го поставили за тиран (Hdt. VI, 36-37); първото нещо, което той направил, било да прегради със стена Полуострова, от херсонеския град Кардия до Пактия, за да не могат апсинтите да нахлуват в страната и да я разграбват... и по този начин ги отблъснал.

Милтиад Стария се настанява като тиран при траките долонки на Херсонес през 556 г.пр.Хр. Другите траки, които не са му приятели, а са врагове, са апсинтите. Този Милтиад е тиран на полуострова до 528/527 г. Всъщност, тиран е анатолийски термин, натоварен с негативизъм, съобразно елинското полисно мислене, но реално този тиран е владетел, както на етносното държавно образувание на траките долонки, така и на подвластните му елински полиси на Полуострова. При това положение към средата на VI в.пр.Хр. на Тракийския херсонес има траки долонки има и атиняни, има и елински полиси, над които властва Милтиад Стария. Северно от Полуострова са агресивните траки апсинти.

По-нататък, като говори за Милтиад, син на Кимон (Милтиад Младия - К.П.), Херодот казва за него, че избил първенците на градовете, станал господар на Херсонес, поддържайки 500 наемници, и се оженил за Хегесипила, дъщеря на царя на траките Олор... дъщерята на тракиеца Олор... (Hdt. VI, 39-41).

Това сведение на Херодот се потвърждава и от Маркелин. Той съобщава, че на Херсонес, след Стесагорас, дошъл другият Милтиад, който макар, че имал деца от атинянка, се оженил за дъщерята на цар Олор, понеже силно желаел власт (Marcell.*Vita Thuc.* 2-18). Макар и доста по-късен автор (от V в.), в случая с Филаидите се смята, че освен Херодот, Маркелин е познавал и друг, недостигнал до нас извор (Portalski Al. 2007, 129-131). Особено важна е добавката за обяснението на тази сватба - понеже силно желаел власт. Очевидно, Милтиад, син на Кимон, добре е разбирал, че за да затвърди властта си на Полуострова не може да мине без подкрепата на силния си съсед, какъвто несъмнено се оказва царят на траките Олор и затова той ще сключи този политически брак.

Милтиад Младия се установява на Тракийския херсонес в 516/515 г.пр.Хр., а неговата сватба с дъщерята на царя на траките Олор, Хегесипила се датира не много след това, при всички случаи преди похода на Дарий I срещу скитите, вероятно 516-514 г. (Цветкова Ю. 2004, 21-23; 2008, 136-145).

Какво се оказва? Ако към средата на VI в.пр.Хр. на Херсонес са регистрирани траките долонки и северно от тях траките апсинти, то около 4 десетилетия по-късно, долонките все още се споменават на полуострова (Hdt. VI, 40), но за апсинти не се говори. Говори се за царя на траките Олор, за чиято дъщеря се оженил Милтиад Младия.

От една страна - връзката между женитбата на Милтиад Младия с тракийската принцеса Хегесипила и неговото господство над Полуострова е повече от очевидна. От друга страна - вън от съмнение е, че траките на Олор не са апсинтите, които могат да бъдат спрени със стена, преграждаща шийката на Полуострова. Още повече, че този династически брак е политически акт, който означава признато и от двете страни партньорство, тоест той е мирен договор между две владетелски институции на две съседни страни.

Така, този договор от 516-514 г.пр.Хр., сключен между *царя на траките Олор* и представителя на Атина Милтиад Младия, за първи път дава законно право на атиняни да владеят стратегическия Тракийски херсонес. Всъщност, това е първият официално регистриран договор между Атина и траките от Европейския Югоизток за подялба на сферите на влияние. Несъмнено - за Атина първостепенна остава целта да държи Херсонес, както заради възловото му военно-политическо местоположение, така и заради неговите безспорни географски и икономически предимства като мост между Европа и Азия. Тази победа на Атина е в тон с външнополитическата обстановка и допълва нейните действия, чрез които през VI в.пр.Хр., още по времето на лидийските царе, тя се опитва да държи под властта си Сигейон в областта Троада на отсрещния анатолийски хелеспонтийски бряг (Inventory 2004, 1014). Очевидно, Хелеспонтът трябва да стане *Атинско море*.

Какво остава да владее царят на траките Олор според този предположен договор? Отговорът е: останалите, извън Херсонес, крайбрежия на Мраморно и Тракийско море, които траките населяват и от които плават, като кръстосват тези морета, столетия наред преди времето на сключването му (Diod. VII, frg. 11; Порожанов К. 1984, 19-22; Portalski Al. 2007, 126-133).

Естествено възниква въпросът кои са тези траки, които имат цар на име Олор. Едната възможност е те да са долонките или апсинтите. Но това изглежда почти невероятно, защото ако беше така Херодот щеше изрично да го каже, тъй като вече преди това е обяснил кои са те и къде обитават. Другата възможност натрапчиво се подсказва от следните особено важни наблюдения.

Първото е на Янко Тодоров, който - въз основа на отлично познаване на изворите - констатира, че когато говорят за царете на Одриската държава старите автори ги именуват било като одриски, било като тракийски царе... като допълва, че двата тия израза са еднозначни (Тодоровъ Я. 1933, 3).

Второто е на Юлия Цветкова, която отбелязва, че с титлата цар на траките, освен споменатия Олор, точно Херодот назовава само още един от най-големите и известни на елините одриски царе. Това е Ситалк, син на Терес (Hdt. VII, 137), който е цар на Одриската държава между 444 и 424 г.пр.Хр. Това u дава основание да предположи, че между Олор и Ситалк е много вероятно да има династическа връзка (Цветкова Ю. 2004, 23; Цветкова Ю. 2008, 144-145).

Тази хипотеза стои много добре в реконструирането на политическата обстановка в Европейския Югоизток преди и към времето на походите, организирани от цар Дарий I (522 - 486 г.пр.Хр.) през Тракия (Ботева-Боянова Д. 2000, 35-45; Йорданов К. 2003, 21). Поради това, е логично да се приеме, че по това време най-силните траки на север и на запад от Полуострова са одрисите, които несъмнено са включили апсинтите в своята държава. Така ще се окаже, че

Олор, с най-висока степен на вероятност, е име на одриски тракийски цар, предшественик на Терес, който проявява интереси към бреговете на Тракийско и Мраморно море. Това, впрочем, би било съвсем естествено като се има пред вид, че ядрото на Одриската държава на юг от Стара планина обхваща Средногорието, Източните Родопи, Странджа-Сакар и в Тракийската низина слиза до района на водосборния басейн на реките Марица, Тунджа и Арда. От тук естествените морски излази са съвсем близо - те са на стотина километра на юг и югоизток, съответно към Тракийско и към Мраморно море, което означава също - до и над Тракийския херсонес.

Освен този случай, с името на тракийския цар Олор в Югоизточна Тракия, това тракийско име се носи от бащата на големия атински историк Тукидид (Thuc. IV, 104, 4). С тракийското име на баща му Олор, с името на майка му Хегесипила и с правото си да експлоатира златни рудници в Тракия, допълнено с влиянието, което имал в тези тракийски предели Тукидид (Thuc. IV, 105, 1), се обяснява неговата тракийска *връзка.*

Плутарх, който ползва недостигнали до нас извори, е категоричен, че историкът Тукидид бил роднина на Кимоновци, понеже бил син на Олор, който смятал, че носи името на прадядо си, и поради това притежавал златни рудници в Тракия; той умрял... в Скапте-Хиле/Скаптесиле - място в Тракия (Plut. *Cim.* 4). Тази версия се приема като аксиома от древността до нашето съвремие.

Влиянието на Тукидид над първенците в тази част на Тракия (Thuc. IV, 105, 1) се коментира по повод командваните от него и тръгнали от остров Тасос кораби, в помощ на Амфиполис, срещу спартанеца Бразидас. Спартанецът Бразидас се опасява, че той (атинянина Тукидид - К.П.) ще събере съюзници от морето и от Тракия, и ще ги спаси (Thuc. IV, 105, 1).

От цитираните текстове изглежда, че *тази част на Тракия,* от където Тукидид ще събере *съюзници от морето и от Тракия* обхваща крайбрежието и хинтерланда на Тракийско море от остров Тасос с устието на река Нестос (Места), където е полисът Абдера, до Тракийския херсонес на изток. Ясно е, че за да получи своето наследство бащата на Тукидид Олор, от прадядо си тракийския цар Олор, то по негово време - към края на VI в.пр.Хр. - тези територии, включително имението и рудниците, наследени от Тукидид, вече са одриска земя. Така се потвърждава изказаното по-горе виждане за проявен стремеж на одриския владетел Олор на юг в хинтерланда и крайбрежието на Тракийско море.

Предположението, че Олор от Югоизточна Тракия е предшественик на Терес, колкото и да изглежда хипотетично, не противоречи на сведенията на Тукидид за Терес, защото Тукидид казва, че Терес пръв създал обширното царство на одрисите... (Thuc. II 29,2) той ...станал първият цар, който се сдобил с голяма мощ/власт сред одрисите (Thuc. II 29,3).

Тоест, както се приема в научната книжнина през последните десетилетия (Фол Ал. 1972, 138; Тачева М. 2006, 23), Одриското царство е съществувало и преди Терес, но не е било толкова обширно и мощно. Все пак, за да сключи Милтиад мирен договор с неговия цар, чрез династическия брак, към 516-514 г., то вече ще да е било политическа реалност в Европейския Югоизток.

Тук, сега е уместно да се припомни следното. Ако Милтиад Стария действа на Тракийския херсонес като тиран за атиняните, владетел за долонките,

но и като васал на лидийския цар Крез (Portalski Al. 2007, 123-134), то същото може да се каже без никакво колебание и за Милтиад Младия, спрямо персийския цар Дарий I Хистасп. Той, макар и атинянин, дори участва заедно с него в Скитския му поход, около 513 г.пр.Хр., именно като негов подчинен владетел - васал (Цветкова Ю. 2008, 145-148; 161-165).

Така се очертава следната логика на действията на Милтиад, син на Кимон. Със стъпването си на Тракийския херсонес Милтиад Младия не укрепва Полуострова със стена, както прави неговия чичо, а - за да уреди мирно съседство и подкрепа от надигащото се Одриско царство - се жени за дъщерята на тракийския цар Олор. По този начин, бидейки васал на Дарий I, той урежда спокойствие не само на себе си и на владените от него траки долонки и елински полиси, но безпрепятствено и безпроблемно решава въпроса за преминаването на войските на *царя на царете* през Тракия в похода му на север срещу скитите. Изглежда по този начин, все още неголямата, но уголемяваща се и с важно местоположение и перспектива Одриска държава, но все още не на Терес, а на предшественика му Олор, е най-малкото неутрализирана. При това положение тя се оказва пасивен съюзник на персите и следователно - враг на атиняните.

Ето защо, за времето около похода на Дарий I през Тракия, на север срещу скитите, Херодот не споменава Одриското царство на Терес.

Както личи от казаното до тук, най-вероятно по това време цар на траките одриси е Олор, който ще бъде споменат от Херодот, но по изключение, и то само заради атинянина Милтиад, син на Кимон, тъй като самият цар е негов тъст. Именно затова, защото одрисите се оказват съюзници на персите, което означава, че са врагове на елините, Херодот, който защитава интересите на Атина, няма да говори за тях. Той ще говори с патос за други траки - гетите отвъд Стара планина, които героично се сражават срещу Дарий I. Ще говори много и изключително обширно и за скитите, като непобедени врагове на Дарий I, които именно поради това са приятели на Атина и заслужават неговото внимание.

До кога е царувал над одрисите Олор трудно може да се каже.

Датировката на мирното уреждане на граничния спор по река Дунав със скитите и логично свързаното с него включване на гетите в пределите на Одриската държава от Терес I може да се разположи във времето след 513 до 492 г.пр.Хр. Те имат своето място в тези две десетилетия, като логично продължение на *съюзничеството* на предшественика на Терес I, Олор, с персите, защото не противоречи и с нищо не застрашава политиката на Дарий I в Европа, ориентирана вече на юг към Елада. Нещо повече, с неизбежния васалитет на гетите към Терес I и чрез мирния договор със скитите, одриският цар гарантира спокойствие в тила на Дарий I от север. По този начин, в края на VI или в началото на V в.пр.Хр., Терес I, като наследник на тракийския цар Олор, който се оказва пасивен съюзник на Дарий I, осигурява северния тил на персийската армия.

Така, предшественикът на Терес I, Олор, вероятно е сменен на трона на Одриското царство към края на VI - началото на V в.пр.Хр.

§2. ЦАР ТЕРЕС I
(края VI/началото на V век - 449/448 г.пр.Хр.)

Тукидид казва за Терес, че пръв създал обширното царство на одрисите, което заело по-голяма част от останалата Тракия (Thuc. II, 29, 2) и станал първият цар, който се сдобил с голяма мощ/власт всред одрисите (Thuc. II, 29, 3). Това е възможно да стане след похода на Дарий I срещу скитите в Северното Черноморие, около 513 г.пр.Хр. Близко е до мисълта, че ако едно такова голямо царство е съществувало тогава в Европа, то Херодот не е могъл да не го спомене в подробния си разказ за преминаването на персите през тракийските земи на север. Очевидно, след това паметно събитие, в края на VI и/или в началото на V в.пр.Хр., Терес I се проявява на политическата сцена в Европейския Югоизток чрез значително уголемяване на своята държава (Фол Ал. 1972, 138-141).

Възможен е и вариантът да се мисли, че Херодот е премълчал за съществуването на Одриското царство заради някакви негови отношения с персите, които не са били в интерес на Атина. Дали причината за такива отношения е бил династически брак между владетелските институции на одриси и перси (Тачева М. 2006, 23-28), ние не знаем, защото изворите мълчат за подобно нещо. Онова, което се извлича допълнително от Херодот, Тукидид, Плутарх и Маркелин обаче, обосновава хипотезата за сключен договор, чрез брачния съюз на тирана на Тракийския херсонес атинянинът Милтиад Младия, който е и васал на персийския цар Дарий I, с дъщерята на тракийския цар Олор, оказал се предшественик на Терес I - цар на одрисите. И именно поради така получилите се косвени съюзнически отношения на Олор с Дарий I, неговото Одриско царство е премълчано от Херодот.

Трима са древните автори, чиито сведения обосновават едно отдавна изказано и приемано и досега мнение за разширяване на одриската власт на югоизток при Терес I (Тачева М. 2006, 27). Те са у Херодот, Ксенофонт и Хезихий.

Херодот казва за атинянина Милтиад, син на Кимон, че скитите номади, раздразнени от цар Дарий, се обединили и го гонили чак до споменатия Херсонес; Милтиад Младия избягал и се върнал при траките долонки на полуострова, когато скитите се оттеглили (Hdt.VI, 40). Очевидно е, че Херодот добре знае и високо цени факта, че скитите, така както и елините, са противници на персите и не са победени от тях. Поради това, той е пристрастен и ще си позволи именно чрез тях да обясни временното отсъствие от Тракийския херсонес на васала на Дарий I - Милтиад, син на Кимон, без да намесва одрисите, защото те също са, макар и косвени, съюзници на персите. Макар, че скитското нашествие, бягството и завръщането на Милтиад Младия напоследък се датират точно в 496 г.пр.Хр. (Цветкова Ю. 2008, 151-154), всъщност, не толкова Милтиад, колкото самият Херсонес е обект на военно внимание. От външно-политическа гледна точка е видно, че за да минат скитите, от отвъд река Истрос (Дунав) до Тракийския херсонес безпрепятствено, те трябва да пресекат източните предели на царството на одрисите. Но те могат да сторят това само като негови съюзници. А да се случи

такова нещо без мирен договор е невъзможно. Ето защо, това нападение не е на скитите - въпреки търсените мотиви за приятелство или неприятелство на Милтиад с тях, те наистина няма какво да правят там - а е военна акция на одрисите. Такива действия, като военно-политическа реалност, свързана с царя на траките Олор и Милтиад Младия, по принцип, не биха могли да се разположат във времето след 513 г.пр.Хр. и преди връщането на Милтиад в Атина през 493 г. пр.Хр., както и преди организирания през 492 г.пр.Хр. поход на персите през южното крайбрежие на Тракия към Елада. Това е така, защото след договора, сключен с брачния съюз между одриската принцеса Хегесипила и Милтиад Младия - васал на Дарий I на Тракийския херсонес, през тези две десетилетия от края на VI и началото на V в.пр.Хр., походи на царя на траките Олор на юг и югоизток, като косвен съюзник на персите, са нелогични, при което естествената посока на действие за него остава на север/североизток - към земите, от които се е върнал Дарий I - към гетите и скитите.

Ако се приеме версията, поднесена ни от Херодот, че скити са слезли до Херсонес, то тя трябва да се обясни като евентуален резултат от успешни дипломатически действия на одриския цар, спрямо североизточните му съседи скитите, които той вероятно е взел за съюзници в похода на югоизток. При такава постановка, ако наистина походът на скитите до Тракийския херсонес е проведен през +-496 г.пр.Хр., а скитите участват в него като съюзници на одрисите, това ще означава, че по същото време пасивният съюзник на персите Олор вече не е цар. Този цар ще бъде несъмнено одрисецът Терес I, защото тъстът на Милтиад, чрез който Одриското царство е косвен съюзник на персите, царят на траките Олор, повече не се споменава в изворите. Изглежда новият одриски владетел Терес I, който най-вероятно след като е уредил мирните си отношения на север със Скитското царство веднага е насочил усилията си в стратегическото направление на юг/югоизток.

Това се потвърждава от Хезихий (Hesych. 4, 149-150; 17-18), който, в своя лексикон казва, че царят на скитите Одрис нападнал Бизантион и бил отблъснат от Фидалейя - жената на основателя на полиса Бизас. Сведението, макар и легендарно, има своята стойност и може да се отнесе към времето между средата на VII в.пр.Хр. (малко след основаването на полиса) и цялата първа половина на V в.пр.Хр., когато прозират реални военни действия в този район на Тракийския Югоизток, водени от одриския цар Терес I.

Гаврил Кацаров анализира и определя това сведение като отглас от достигане на одрисите до Бизантион (Кацаров Г. 1933, 737-738). Сведенията за идването на скитите номади до Тракийския херсонес и на царя на скитите Одрис към Бизантион са сигурни свидетелства за движение на одрисите първо на север (Фол Ал. 1972, 119), а сетне и на юг/югоизток. Те са израз и представят политиката на Терес I, който, дипломатически и без война, успява най-напред да си осигури тила от север, с граница река Истрос (Дунав), от към скитите, а сетне, със или без скити - няма особено значение, очевидно се спуска на югоизток към Делта, Бизантион и надвисва над Тракийския херсонес (Тонев Мл. 1942, 183).

Съществува мнение, че това не може да се реализира по-късно от времето, свързано с победните битки на елините над персите през 480 и 479 г.пр. Хр. (Йорданов К. 2003, 21). Тук бих добавил, че външнополитическата обстановка се

мени, поради което изглежда, че Терес I извършва не само един поход на югоизток.

Очевидно е, че след похода на Дарий I срещу скитите на север от река Дунав, около 513 г. пр.Хр., последван от отдръпването на персите на юг по крайбрежието на Мраморно и Егейско море, в края на VI и/или в началото на V в.пр.Хр., вече Терес I, а не Олор, осигурява своята северна граница и тил по река Дунав, чрез договор със скитите. След което през и след 496 г.пр.Хр. предприема първите си военни действия на югоизток.

Според Анабазиса на Ксенофонт (ок. 430 - ок. 354 г.пр.Хр.) прародителят на Севт (II), Терес, имал многобройна войска в същата тази област (където обитава Севт - К.П.), тук много от хората му били погубени от местните жители, а той (Терес - К.П.) се лишил от обоза си. Местните жители, казва Ксенофонт, били тините (Xen. *Anab.*VII 2, 22). По време на описваните събития Севтовата войска е разположена приблизително в средата на Северното Мраморноморие - между Бизанте (дн. гр. Текирда) и Перинт (дн. Мармара Ерели), но по-близо до Перинт - на около 11-12 км = 60 стадия по 185 м (Xen. *Anab.VII* 2, 17). Самият Севт (II) резидира добре охраняван в тюрзис. Очевидно, приблизително по средата, между владяната от траките крайморска крепост Бизанте и елинския полис Перинт, Севт (II) има друга крепост-резиденция. Вероятно, нейното предназначение е било да охранява подстъпите към Свещената планина/Хиерон орос на югозапад, където тя е защитавана от споменаваните многократно от Ксенофонт крайбрежни крепости, държани от Севт (II), а именно Бизанте, Ганос, Неон тейхос и други неназовани изрично с имената им. Така се оказва, че Терес - прародителят на Севт (II) - имал многобройна войска в областта, държана от неговия потомък, а именно крайбрежието към и при Хиерон орос и неговия хинтерланд. В тази област местните жители са тините. Очевидно Терес е направил сериозен опит да сложи ръка на стратегическа област на Мраморно море и южно от Делта.

От този текст не става категорично ясно до колко този опит е бил успешен. Но изглежда, че въпреки загубата на много от хората и обоза му, той е успял да се наложи там. Това се разбира от друг пасаж на Ксенофонт, където се коментират траките над Византион - в Тракийската делта. Тя именно вече не била владение на Месад, а на одрисеца Терес (някакъв древен) (Xen. *Anab.VII* 5, 1).

Очевидно, в представите на схолиаста, допълнително вмъкнат тук в текста на Ксенофонт, Делта и траките там се свързват с Терес Одрисеца, който е от по-старо време от това на Месад. Без да се търси сензация с някакъв нов Терес, от времето на Севт I или Севт (II), така се чете и тълкува изворът още от М. Кари (Cary M. 1752, 15) насетне (Смирнова Г. И. и др. 1969, 183-190; Фол Ал. 1975, 102). Несъмнено схолиастът има предвид прародителя Терес (назован така в Xen. *Anab.*VII 2, 22), който е завладял не само крайбрежието и хинтерланда на Хиерон орос на северния бряг на Мраморно море, там, където по-късно ще резидира Севт (II), но и цялата област Делта, в чието северно крайбрежие на Югозападното Черноморие е базилейонът Салмидесос, а в югоизтока му, при устието на Понта - вход в Боспора/Босфора, само на 25 км северно от Византион, е владетелската резиденция-светилище, свързано с името на легендарния тракийски цар-жрец-прорицател Финей, Финеон-Финополис.

Важно е да се отбележи и още нещо. Не само и толкова изгонването на персите от Сестос през 478 г.пр.Хр. и от Ейон през 475 г.пр.Хр., но настаняването на атиняните в тези стратегически пунктове също е несъмнена външнополитическа причина за нови активни действия на одриския цар Терес I в Югоизточна Тракия. В този контекст, съгласно сведението на Плутарх (Plut. *Cim.* 14), изглежда съвсем вероятно именно тините, включени като парадинастична област в Одриското царство на Терес I, да са онези траки, определени като намиращи се отгоре, спрямо Полуострова, които са повикани от персите през 466 г.пр.Хр., за да им помогнат срещу атинянина Кимон, преди напускането им от Тракийския херсонес. Изглежда, добрите отношения между одриси и перси от времето на тракийския цар Олор се запазват и при царя на одрисите Терес I. В този контекст, най-вероятно и крепостта Дорискос е дадена или по-скоро върната от персите на траките. Тази царска крепост се намира от западната страна на устието, в началото на делтата, на река Хеброс (Марица). Тя е напусната от персите през 465-463 г. и веднага е заета от траките като най-вероятно това е осъществено именно от Терес I, цар на одрисите.

Безспорно Месад е бащата на Севт (II), който е загубил след Терес I тази област, та се налагало синът му Севт (II) да я възвръща със сила. Виждането на Месад като третия син на Терес I (Beloch K. 1923, 85-86; Beševliev V. 1970, 1-2) ще остане свръхипотетично. Въпреки, че изглежда по-вероятно той да е внук на Терес I, то нито едното, нито другото са ясни от наличните извори. Несъмнено е обаче, че Месад е в роднински връзки с Терес щом за Ксенофонт Терес е прародител на Севт (II).

Очевидно е, че действията на Терес I, отразени в писмените извори, определят като стратегическа за Одриската държава югоизточната посока на действие. Безспорен е стремежът, чрез владеенето на траките от хинтерланда на Мраморно море (Хиерон орос) и Черно море (Делта), той да стъпи трайно и на крайбрежията им. Фактът, че Севт (II) държи безапелационно като свои стратегически и ключови крайбрежни крепости, към и при Свещената планина, предполага, че първообразът на това поведение е изграден от действията на прародителя Терес в този район.

Към подобни мисли насочват и резултатите от разкопките на турските колеги в района, където в някои крайбрежни селища с пристанища, като напр. Херайон тейхос, траките се оказват много видимо активно присъстващи (Atik N. 2005, 8; 2007, 13-23). Не мога веднага да не отбележа, че Херайон тейхос е на около 15 км източно от Бизанте (дн. гр. Текирда), приблизително на/при/около мястото, където резидира в неназована по име своя резиденция Севт (II), място, което, както стана ясно по-горе, е завладяно най-вероятно още от Терес I. В този ред на мисли много интересен е и обектът Menekşe Çatağı, на крайбрежието на планината Текирда (древната Свещна планина на траките Ганиада, наричана от елините Хиерон орос), намиращ се на 13 км североизточно от града Текирда. Тук има пластове от халколита и ранния бронз. Но той несъмнено е тракийско културово средище на брега на Мраморно море, от времето на Късната бронзова епоха и началото на Ранножелязната, където има пласт идентичен с Троя VII б; сетне то се развива като културово средище, с резиденциална сграда, през VI-V в.пр. Хр. (Erim-Özdogan A. 2005, 21-22). Като такова то е създадено и владяно от тракийски царе и

династи. Принадлежността му към тракийската общност е несъмнена. Дали това не е отбелязаният по-горе от Ксенофонт тюрзис на Севт (II)?

Властването над крайбрежните крепости-резиденции от Одриската династия не бива да изненадва. Нещо повече - писмените извори и теренните наблюдения в Югозападното Черноморие - и специално при самия град Салмидесос на Странджанското крайбрежие - сочат недвусмислено една силна тракийска владетелска и култова, мощно укрепена резиденция с пристанища (Porozhanov K. 2005, 21-34). Не е изключено именно тази резиденция да се свърже с Терес I. Още повече като се има пред вид, че за да слезе на юг към Делта, Мраморно и Тракийско море, този владетел не може да си позволи да остави тила си несигурен. При това, по крайбрежието на Салмидесос елински полиси няма. Очевидно Югозападното Черноморско крайбрежие на Делта, от нос Тиниада (дн. Инеада) до Финеон-Финополис (дн. Гарибче) при входа на Боспора/Босфора, включително, е държано именно от тези резиденции на одрисите (или преди това на тините). Много е логично, че след установяване на базите си на Черно море (чрез Салмидесос и Финеон-Финополис) и Мраморно море (чрез резиденциите, в които виждаме потомъка му Севт II), със заемането или по-скоро връщането на царската резиденция Дорискос при делтата на река Хеброс (Марица), през или веднага след 465-463 г., Терес I стъпва трайно и на крайбрежието на Тракийско море. Така се очертава, че походите на Одрисеца на юг и югоизток са през периода от 496 до, а вероятно и след, 465-463 г.пр.Хр., но преди 454/453 г.пр.Хр.

От 454/453 г. нататък, през останалата част на V и през по-голямата част на IV в.пр.Хр., ще наблюдаваме конфликт на интересите на очертаващите се две големи сили за Южна и Югоизточна Тракия. Едната сила е Атина, с нейния съюз, а другата - надигналото се тракийско Одриско царство. И двете - ставащи империи.

Първият Атински морски съюз е основан от Атина с антиперсийска насоченост през 478 г.пр.Хр., със седалище и хранителница на касата остров Делос, поради което е добре известен като Делоски *съюз/симахия* През 454 г.пр.Хр. полисът-основател премества касата от Делос при себе си, в Атина, и започва да води политика на диктат спрямо съюзните полиси. Тази и други мерки довеждат до радикална промяна в същността на Първия Атински морски съюз, който от *съюз/симахия* постепенно се превръща в империя/*'архе.* Поради това от същата 454 г. Атина започва да получава данъците - в пари, а не в натура както е дотогава - от петте данъчни окръга, на които ще бъде разделен довчерашния съюз. Те са Йонийски, Карийски, Островен, Хелеспонтийски и Тракийски. Тук, интерес представляват последните два окръга. Интересите на Атина са прости и ясни. Открила новото *Елдорадо* - Тракия, тя иска да си осигури безпроблемен внос, основно на жито, за изхранване на многобройното си население. Поради това, на стратегически важните места и райони, тя ще гради и подкрепя свои апойкии или ще поддържа чужди такива, с цел контрол над внос/износа, тоест на търговията. Такива са устията на реките и големите полуострови като Тракийският херсонес и Халкидическият полуостров. Интересите на Одриското царство също са прости и ясни. Династията на одрисите, веднъж наложила се над сънародниците си, както и над други тракийски етноси, например апсинтите и тините, със сила или с дипломация, ще търси начини да владее и морските крайбрежия, заради пазарната

икономика на елинските полиси по тях и заради ползите, които тя носи на одриските царе. В този контекст, резултатите от тези походи и действия могат да се свържат с някои от данните в Атинските трибутни листи *(ATL,* I), започващи от 454/453 г.пр.Хр. насетне до 404/403 г.пр.Хр., данни, които - отнесени към Одриската политическа история - дават интересни резултати.

Тъй като Херсонес е владение на Атина още от VI в.пр.Хр., и то чрез споразумение, сключено през 516-514 г., с предшественика на Терес I - тракийския цар Олор, полисите-членове на Атинската *архе,* които се намират на него, се изключват от списъка с имена на полиси, който може да бъде свързан с Одриското царство. Тъй като полисите на запад от река Нестос (Места) са извън пределите на царството - те също се изключват от този списък. Така, остава да се проверят данните на изследваните във взаимоотношенията си с Атина, и респективно, с висока степен на вероятност и с Одриското царство на Терес I, между 454/453 и 450/449 г.пр.Хр., полиси от Северна Пропонтида и от Тракийско море. Ето какво сочи статистиката, за общите и специфични данъчни проявления на полисите по крайбрежията на Одриското царство, от Хелеспонтийски (гл.П, § 1.8) и Тракийски данъчен окръг (гл.П, § 2. 10), съответно:

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Бизантион - 454/453, 453/452, 451/450 г. = 3 г.
- Селимбрия - 454/453, 453/452, 452/451 г. = 3 г.
- Даунион тейхос - 454/453, 453/452, 451/450, 450/449 г. = 4 г.
- Перинт - 454/453, 453/452, 451/450г. = 3 г.
- Дидюмон тейхос - 452/451, 451/450, 450/449 г. = 3 г.
- Бизанте - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Серейон тейхос - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449, = 5 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Дейре - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Сале - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Зоне - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Дрюс - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Енос - 451/450 г. = 1 г.
- Самотраки - 454/453г. = 1 г.
- Дикая - 453/452 г. = 1 г.
- Абдера - 453/452, 452/451 г. = 2 г.

Обобщени, тези данни изглеждат така.

С липса на данни за плащане пълни 5 години са:

От *Северното Мраморноморие:* Бизанте (ATL, I, 246-247), Серейон тейхос *(ATL,* I, 398-399),

От *Тракийско море:* Дейре (ATL, I 260-261), Сале (ATL, I 394-395), Зоне *(ATL,* I, 278-279), Дрюс *(ATL,* I, 266-267).

С частична липса на данни за плащане са:

От *Северното Мраморноморие:* Бизантион - 3 г. *(ATL,* I, 248-249), Селимбрия - 3 г. (ATL, I, 400-401), Перинт - 3 г. (ATL, I, 374-375), Даунион/Дамнион тейхос - 4 г., Дидюмон тейхос - 3 г. *(ATL,* I, 262-263),

От *Тракийско море:* Енос - 1 г. (ATL, I, 220-221), Самотраки - 1 г. (ATL, I, 394-395), Дикая - 1 г. (ATL, I, 264-265); Абдера - 2 г. (ATL, I 216-217).

Полис, плащащ необичайно нисък данък е от *Тракийско море:* Маронея - 1 талант и 3000 драхми *(ATL,* I, 338-339).

Прави впечатление, че от отчитаните две, все още бъдещи, данъчни области, съобразно Атинските трибутни листи, 16 полиса по Мраморно и Тракийско море, до река Нестос (Места), преди Халкидическия полуостров, за 6 изобщо няма данни за плащане, 9 плащат частично, а 1, спрямо големината си, - плаща символично. На какво може да се дължи това? Дали някои от тези констатации не трябва да се свържат с действията на Терес I (или на негови парадинасти) и да са резултат от тях?

454/453 г.пр.Хр. е година на превръщането на Атинския съюз*/симахия* в империя/архе. По този повод Russell Meiggs (Meiggs R. 1963, 1-14) констатира, че в първия данъчен лист от 454/453 г.пр.Хр. има не повече от 140 имена на полиси, от които се събират общо около 350-400 таланта данъци в Атина, като най-много липсващи са вноските от градовете на бъдещия Карийски данъчен окръг, по Западното крайбрежие на Анатолия. Това се свързва с факта, че от 465/464 г.пр.Хр. същото крайбрежие се владее от персийския цар Артаксеркс I (464 - 424 г.пр.Хр.). В този контекст, издателите на Атинските трибутни листи смятат, че неплащанията на Дейре например, в Североизточна Егеида към Атина в следващите пет десетилетия, се дължат на властта на Одриската държава, така както е в някои от случаите с Енос, Бизанте, Тиродиза, особено при Ситалк и Севт I *(ATL* I, 480). Защо това да не се отнася и за други градове от този списък и спрямо други по-ранни одриски владетели? Макар че няма преки данни за налаган от Терес данък над елински полиси, не са ли тези сведения - косвени такива?

По този повод не може да не се обърне внимание на две важни дати и на периода, заключен между тях - 454 и 449 г.пр.Хр. Първата - 454 г.пр.Хр. е годината, в която, с преместването на съюзната каса от остров Делос в Атина, се поставя началото на преобразуването на Атинския съюз-*симахия* в Атинска империя-*архе.* Втората - 449 г.пр.Хр. - ознаменува края на Гръцко-персийските войни. И тъй като Атина оглавява и изнася на гърба си основната тежест от борбата на Елада срещу Персия, то именно от тази година насетне Атина на Перикъл особено ярко започва да проявява не само високо самочувствие на лидер в елинските дела, но и претенции за безразделна имперска власт над останалите членове на съюза. Петте години между двете дати съвпадат с последните пет години от царуването на одриския владетел Терес I, чиято политика от 496 г., през 465-463 г.пр.Хр. насетне, до предполаганата година на смъртта му 448 г.пр.Хр., както стана ясно по-горе, е политика за владеене на крайбрежия в Европейския Югоизток. Много вероятно е някои от неплащащите по-малки полиси, през този период, да са били оставени от Атина под властта на траките одриси. Трябва да се държи сметка и за още нещо. Това са последните пет години на Гръцко-персийските войни, когато вниманието на Атина остава основно ангажирано в успешното им приключване. Ето защо, е логично да се мисли, че с оглед крайната победа над Персия, тогава Атина се съобразява с реалностите от север, наложени в Европейския Югоизток от Одриското царство на Терес I.

Така, след първия договор, сключен между Атина и тракийския цар Олор от 516-514 г.пр.Хр., за подялба на сферите на влияние и специално за властване на Атина над Тракийския херсонес, е напълно допустимо, около или през 454/453 г.пр.Хр., тя да е подновила стария или да е сключила нов договор с Одриското царство - в случая с излезлия отдавна на Мраморно и Тракийско море Терес I. Такъв договор, най-вероятно, е за подялба на сферите на влияние с цар Терес I и съответно за получаване от него на част от приходите от влизащи в *Архета* полиси, по крайбрежията на Тракийско море и Пропонтида. При това положение, ще се окаже, че най-вероятно, полисите от листите с липса на данни за плащане, а може да се окаже и с частично запазени данни за плащане на трибута към Атина, са крайния резултат от военно-политическите действия на цар Терес I, спрямо Атина и нейните съюзници-поданици.

Съгласно изводите от анализа на данните в Атинските трибутни листи, за 7-те полиса от бъдещия Хелеспонтийски данъчен окръг, съобразно вероятни плащания към одриските царе, те са разделени в 3 групи (га.IV, § 1):

I група: Бизантион, Селимбрия и Перинт.

II група: Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос.

III група: Бизанте и Серейон тейхос

Същото е сторено в изводите за 9-те полиса от бъдещия Тракийски данъчен окръг; трите групи са (ni.IV, § 2):

I група: Енос, Самотраки, Абдера,

II група: Маронея, Дикая

III група: Дейре, Сале, Зоне и Дрюс

Онова, което може да бъде извлечено от тези изводи за данъчните проявления към Атина и за вероятни данъчни отношения, за времето на Терес I, в случая 5-те години, смятано от 454/453 до 450/449 г.пр.Хр., включително, е следното.

При градовете от двете трети групи няма запазени данни за плащане към Атина от: Бизанте и Серейон тейхос на Мраморно море и от Дейре, Сале, Зоне и Дрюс на Тракийско море. Неплащанията на тези 6 града-емпориони продължават през цялото 50-летие на отчитане в Атинските трибутни листи. Поради отсъствие на други известни причини за тези неплащания, въз основа на оскъдните данни за плащания към Атина, може да се допусне, че тези градове вероятно плащат на Одриския царски двор, наченато при Терес I, следните приблизителни суми (га.IV § 4) на година: Бизанте - 2 таланта, Серейон тейхос - 1000 драхми или 2 таланта; Дейре - 1 или 2 таланта, Сале - 1 или 2 таланта, Зоне - 2 таланта, Дрюс - 1 талант.

Това би било общо от 7 до 11 таланта приход на година в одриската хазна.

При градовете от двете втори групи има специфики.

Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос от Пропонтида плащат на Атина символичните 1000 драхми, съответно първият - през 452/451 г., а вторият - през 454/453 и 453/452 г. За останали 4 и съответно 3 години, от времето на Терес I, няма запазени данни за плащания към Атина от тези градове-крепости. Поради липса на други фактори за този нисък данък, може да се предположи, че те вероятно плащат по 1000 драхми на година на Одриския царски двор. Това би дало по 2000 драхми на година.

Маронея и Дикая от Тракийско море, плащат символични вноски в касата на *Архета,* които са абсолютно несъразмерни с тяхната големина и богатство. За Маронея тя е с размер 1 талант и 3000 драхми, а за Дикая - 3000 драхми, тоест половин талант. Това е основание да се предположи, че е напълно възможно, при липса на други исторически причини за ниския дънък, по същото време, такива вноски да са правени и в хазната на Одриския царски двор. Което би дало общо по 2 таланта на година.

При градовете от двете първи групи има видимо открояване и по-сериозни проблеми спрямо останалите групи полиси.

От Мраморно море.

За Бизантион няма запазени данни градът да плаща на Атина през 454/453, 453/452 и 451/450 г. При плащанията, през останалите години, размерът на вноските е по 15 таланта. Дали през посочените години Терес I е успявал да взима данък, с такъв или друг размер от този голям елински полис, е трудно да се отговори, защото точно колкото е възможно това да се е случвало, точно толкова е и недоказуемо поради липсата дори и на косвени данни.

Подобно е положението и със Селимбрия. Няма съхранени данни градът да плаща на Атина през 454/453, 453/452 и 452/451 г. Но запазените данни сочат годишна вноска в *Архета* от 6 таланта. Съвпадението с Бизантион, на първите две години на липса на данни за плащане, може да се дължи на Тересовата политика, но може и да е поради липса на запазени фрагменти, в които двата съседни града са едни до друг.

Такова е положението и с Перинт. Няма запазени данни градът да плаща на Атина през 454/453, 453/452 и 451/450 г. Но изплащаната вноска в запазените фрагменти е с величина 10 таланта. Тук съвпадението с Бизантион, при липса на данни за плащания, е пълно, а със Селимбрия - е за първите две години. Дали Терес I се е наложил успешно тук или не, остава неясно и несигурно. Вероятно липсата на данни се дължи по-скоро на липсата на фрагменти за тези съседни градове.

От Тракийско море.

За Енос няма запазени данни за плащане към Атина само за 451/450 г. През останалите години градът плаща по 12 таланта. И тук положението е като при горепредставените големи градове. По-вероятно е, в случая липсата на данни да се дължи на липсата на съответния фрагмент.

Така стои въпросът и за Самотраки. Няма сигурни данни за плащане само за 453/452 г. През останалите години полисът плаща по 6 таланта годишна вноска. И тук е по-вероятно липсата на данни да се дължи на липсата на съответния фрагмент, а не на Тересовата политика.

По подобен начин се представя и Абдера. При този полис липсват данни за платен данък за годините 453/452 и 452/451 г. Но през останалите години градът плаща по 12 или 15 таланта. Няма основания да се мисли, че това се дължи на Терес I. По-скоро - е резултат от липса на съответните фрагменти.

Очевидно е, че по-малките градове, с по-голяма доза вероятност, може да са поставени в зависимост от Терес I. Това са градовете от двете трети групи. С по-малка сигурност това може да се твърди за двете втори групи. А съвсем несигурно е за двете първи групи.

Това дава основания да се мисли, че е възможно статуквото на тези по-малки полиси, неслучайно наричани крепости и/или емпориони от античните автори, като неплащащи фороса си към Атина, да е определено още при цар Терес I и да се предположи, че той ги облага с данъци и/или ги ползва като тържища. Така, може да се допусне, че цар Терес I властва над Бизанте и Серейон тейхос в Пропонтида. При това, Бизанте, независимо че е полис, се възприема в изворите като трайна одриска резиденция. С предположения контрол над тези градове, изглежда цар Терес I трайно се настанява на крайбрежието на Хиерон орос/Свещената планина на траките Ганиада, където е царската резиденция Ганос, в средната част на Северното Мраморноморие. Бизанте и Серейон тейхос са, съответно от северната и от южната страна на Ганос.

Точно такова твърдение важи и за Дейре, Сале, Зоне и Дрюс на Тракийско море. Те се намират недалеко от приморските царски крепости-резиденции на траките Дорискос, Серион тейхос и Исмарос, и причината тези полиси да не плащат на Атина, най-вероятно, е именно това им местоположение. Нещо повече, съгласно археологическите данни, Зоне, с голяма степен на сигурност, се възприема като резиденция-представителство на тракийските владетели.

По-големите полиси-данъкоплатци като Бизантион, Селимбрия, Перинт, Енос, Самотраки и Абдера, на този етап както изглежда, несъмнено остават под сериозен атински контрол.

Така, в крайна сметка може да се предположи, че чрез своите резиденции, цар Терес I успява да постигне контрол, което означава най-вероятно и да облага с данъци, в следствие на предположен договор с Атина, от около 454/453 г.пр.Хр., следните 6 града: Бизанте и Серейон тейхос, от Северното Мраморноморие при Хиерон орос/Ганиада - Свещената планина на траките; и Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, от североизтока на Тракийско море.

Общата годишна сума на вероятно взетите данъци изглежда 7 - 1 1 таланта. Това е възможно, но не е достатъчно сигурно и за още 4 полиса. Те са Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос от Мраморно море и Маронея и Дикая от Тракийско море. Вероятният годишен данък, взиман от тях, е около 2 таланта и 2000 драхми. Общо, с тези вероятни добавки, данъкът, влизащ в хазната на одрисите от елинските полиси, би стигнал 9-13 таланта и 2000 драхми.

§ 3. ЦАР СПАРАДОК
(448/447 - 445/444 г.пр.Хр.)

Спарадок е отбелязан от Тукидид (II, 101, 5; IV,101,5) като брат на цар Ситалк (444 - 424 г.пр.Хр.) и баща на цар Севт I (424 - 405/404 г.пр.Хр.). По логиката на наследяването е очевидно, че той е един от синовете (вероятно най-големият син) на одриския цар Терес I (кр^Гнач^ в.пр.Хр. - 448 г.пр.Хр.). Неговото царуване, съобразно датировката на монетите му, се поставя около средата на V в.пр.Хр., след Терес и преди Ситалк, като се датира между годините 448/447 и 445/444 г.пр.Хр. (Фол Ал. 1972, 140-141). Съществува и друга хипотеза за неговото царуване, според която началото му се поставя в 465/464, а краят - в 445/444 г.пр.Хр. (Тачева М. 2006, 52-53; Попов Д. 2009, 84). Напоследък се приема, че от 465/464 г. Спарадок най-вероятно е парадинаст на баща си цар Терес I, а след неговата смърт, заема одриския престол от 448/447 г.

През 447 г., поради изключителната важност на Полуострова за Атина (Meiggs R. 1972, 159-160), Перикъл изпраща 1000 клерухи на Тракийския херсонес, които преграждат шийката на полуострова със стена (Plutarch. *Per.* 19, 1). Очевидно е, че Херсонес е защитаван от реална опасност от север. А до това време тази опасност несъмнено вече е агресивното Одриско царство на цар Терес I, с пряк наследник и приемник на политиката му цар Спарадок. Тъй като най-вероятната година на възцаряването на Спарадок е около 448 г.пр.Хр., изглежда че действията на Перикъл са много бърза реакция, спрямо него.

Монетите на цар Спарадок се идентифицират като негови чрез изписването на името му в различни варианти и съкращения. Те са сребърни тетрадрахми, драхми и диоболи - общо над 40 на брой. Този извор за политическата история е важен с няколко безспорни наблюдения, направени в българската историография (Юрукова Й. 1992, 37-42; Тачева М. 2006, 48-54).

Първото е, че монетите на Спарадок представляват самостоятелен дял в развитието на тракийското монетосечене.

Второто е, че този самостоятелен дял на сребърното монетосечене на Спародок свързва монетите на одриския владетел с паричните знаци на тракийските етноси от първата половина на V в.пр.н., изработени от същия благороден метал - прочутото трако-македонско сребро.

Третото е, че този самостоятелен дял на сребърното монетосечене на Спарадок свързва изработването на Спарадоковите монети с дейността на монетния двор на полиса Олинт на Халкидическия полуостров, което е традиционното мнение; или на монетарницата в *Енеа ходой*/Деветте пътя, над устието на река Стримон (дн. Струма), преди тя да стане атинска апойкия (Тачева М. 2006, 52).

В допълнение тук ще си позволя да цитирам още едно мнение на Маргарита Тачева с интересна прогноза по този въпрос. То казва, че в културно-исторически план представляват важен проблем паралелите, които Спарадоковите емисии имат чрез конника с бизалтските емисии, от които е зает всъщност и

Александровият конник, както и в деронските - след 465 г., които имат като допълнителен знак орел със змия или друга плячка в клюна; като тези факти би трябвало да насочат проучването на Спарадоковите монети по-скоро към собствени тракийски културно-исторически паралели, а не толкова към македонски или олинтски прототипове, защото съществуването на олинтска монетарница преди 432 г.пр.Хр. е твърде оспорвано (Тачева М. 1990, 63).

Четвъртото, свързано с третото се отнася за теглата на Спарадоковите монети. Те отговарят на еталоните на две системи от източен произход - тракомакедонската и хиоската. Хиоската система е възприета от най-оживените търговски центрове като Абдера, Тасос, Маронея, Енос, Византион и др. Смята се, че тези факти откъсват Спарадоковото сечене на монети от евбейско-атинските еталони и се възприемат като израз на икономико-политически взаимоотношения между одриския владетел и Атина, а със своите номинали Спарадоковите монети естествено се включват в съвременния им циркулационен оборот.

Петото е, че за разлика от македонския владетел Пердика, който сече само анепиграфни тетроболи, то Спарадок има монети в три номинала и върху тях, освен името му, е представен и самият той - владетелят на кон. Това е несъмнен израз на самочувствието на одриския владетел и на значението, което той има в доминирането на Европейския Югоизток.

През 2000 г., на Деветия международен конгрес по тракология в София-Ямбол, бяха изнесени данни от колегата Selene Psoma, поднасящи по-различна интерпретация от горепредставената (Psoma, S. 2002, vol. II, 513-522). Чрез нов прочит на легендата, типа, теглото и разпространението на монетните емисии на Спарадок тя се заключава в следното:

първо - еталонът им е по атическата монетна система и е най-близък до монетите на Енос при устието на река Хеброс (Марица), които са близки до персийската система; поради това монетосеченето на Спарадок трябва да се отдели от монетосеченето на Олинт и Халкидика;

второ - както изборът на еталон, така и разпространението на дребните монети на Спарадок недвусмислено сочат, че този династ е бил трайно в контакт с Енос и района около него; тя дори предполага, че именно около Енос трябва да се търси княжество на този владетел;

трето - одрисите са изпреварени от македоните (Александър I Филелин - от 499/498 или 498/497 до 455/454 или 451/450 г.пр.Хр.), в доминацията си над богатия и невралгичен район на Халкидика, на изток до устието на Струма.

четвърто - тъй като одриските владетели са били много богати и не са страдали от липса на скъпоценни метали, както сочат находките от разкопаните подмогилни съоръжения и погребения на аристократи в Тракия, те не са имали нужда да използват ателиетата на гръцките градове по крайбрежията, а сами са секли своите монети, понеже това производство е изключително елементарно.

Това със собственото сечене на монети от траките, е много логична и приемлива хипотеза, в контекста на безспорния факт, че при двора на одриските владетели несъмнено винаги е имало изключителни майстори-занаятчии, владеещи най-високотехнологична за времето си обработка на металите и съвършена направа на метални изделия със и без изображения и надписи.

Точно такава като последната хипотеза е изказана (Тачева М. 2003, 144) по повод на част от монетосеченето и на одриския цар Медок/Амадок I (405/404 - 387/386 г.пр.Хр.), но тя може да се окаже валидна и за всички останали тракийски владетели, секли свои монети.

пето - Спарадоковото монетосечене се датира около средата на V в.пр.Хр.

Всъщност, последните цитирани данни и интерпретации потвърждават изказаната още от Младен Тонев (Тонев Мл. 1942, 190) и потвърдена от Александър Фол (Фол Ал. 1972, 142) теза, че теглото на Спарадоковите тетрадрахми е решаващо, когато се определя сферата на неговия политически натиск на юг и югоизток; че то посочва по-точно района, където са се намирали монетните дворове; при което военно-политическата тежест на одрисите при Спарадок трябва да се търси там, където Терес бил положил основите й, тоест в Югоизточна Тракия и по северозападния бряг на Пропонтида.

Удивително свързващите се събития - като възцаряването на Спарадок, издигането на преградна стена на Тракийския херсонес от Перикъл, редукции в плащането или символични плащания, както и липсата на данни за редовно плащане, на полиси от Северна Пропонтида и Тракийско море към Атина, през тези 4 години, за които става дума по-долу - наистина могат да бъдат обяснение на случващото се и потвърждение на хипотезата на Александър Фол за сключен договор между одриския цар Спарадок и лидера на съюза-империя Атина. Той основателно допуска, че най-ранните договорни отношения между Атина и одрисите се отнасят именно около 447 г., тъй като не е възможно да се смята, че плащаният от елинските полиси на траките трибут няма да бъде регламентиран по дипломатически път (Фол Ал. 1972, 143). Сключването на договор между Одриското царство, развиващото се от времето на Терес I насетне като империя и главата на Делоския съюз-симахшг Атина, е съвсем в логиката на нещата, защото от 454 г. - и особено след 449 г.пр.Хр. (когато е обявен краят на Гръцко-персийските войни) - Атина започва да командва по имперски съюза, в който влизат споменатите полиси, и да го превръща в Атинска империя-*архе*. В тази ситуация, през тези години, Атина е заинтересувана от мирни договорености с другата голяма империя в Европейския Югоизток - тази на одрисите, вероятно изразяващи се в отстъпване на цар Спарадок на част от данъците, предназначени за Атинската хазна.

Съгласно Атинските трибутни листи, представящи събираемостта на данъците, от отделните елински полиси, към Първия Атински морски съюз, от 454/453 до 404/403 г.пр.Хр. (ATL, I), с данни за редукции в плащането или плащащи символичен трибут и с липса на запазени данни за плащан данък към Атина от нейните съюзници, през 4-те години по времето на цар Спарадок, от 448/447 до 445/444 г.пр.Хр., вкл., са следните полиси (от гл.П, § 1.8; § 2.10):

Северно Мраморноморие

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Бизантион - през 448/447 г., от 15 на 10 таланта; през 447/446 г. плащане с неясен размер. = 2 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Бизантион - 446/445 и 445/444 г. = 2 г.

- Селимбрия - 446/445 г. = 1 г.
- Перинт - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Бизанте - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Серейон тейхос - 448/447, 447/446, 446/445и 445/444 г. = 4 г.

Тракийско море

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Енос - от 12 на 10 таланта, през 446/445 и 445/444 г. = 2 г.
- Дикая - от 3000 на 2000 драхми през 446/445 и 445/444 г. = 2 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Дейре - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444г. = 4 г.
- Сале - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Зоне- 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Дрюс- 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Абдера - 446/445 г. = 1 г.

Обобщението показва следното.

1.) С липса на данни за плащане пълни 4 години:

Северно Мраморноморие: Перинт (ATL, I, 374-375), Бизанте (ATL, I, 246¬247) и Серейон тейхос (ATL, I, 398-399).

Тракийско море: Дейре (ATL, I, 260-261), Сале (ATL, I , 394-395), Зоне (ATL, I, 278-279), Дрюс *(ATL,* I, 266-267).

2.) С редукции в плащането, с частична липса на данни за плащане или плащащи символичен трибут, през тези 4 години, са:

Северно Мраморноморие: Бизантион (ATL, I, 248-249) - 2 г. редукция + 2 г. няма данни; Селимбрия *(ATL,* p. 400-401) - 1 г. няма данни + 3 г. плащане; Даунион/Дамнион тейхос *(ATL,* I, 260-261) - 4 г. плаща символичните 1000 драхми; Дидюмон тейхос *(ATL,* I, 262-263) - 1 г. няма данни + 3 г. плаща символичните 1000 драхми.

Тракийско море: Енос *(ATL,* I, 220-221) - 2 или 3 г. редукция; Маронея *(ATL,* I, 338-339) - 4 г. плаща символичните 1.5 таланта; Дикая *(ATL,* I, 264-265) - 2 г. редукция + 2 г. плаща символичните 3000 драхми ; Абдера *(ATL,* I, 216-217) - 1 г. няма данни + 3 г. плащане; напълно редовно плаща на Атина само Самотраки.

Прави впечатление, че от тук представените 7 полиса по Мраморно море и 8 в Тракийско море - за 7 града няма данни за плащане към Атина, а за 8 града - данните са, че имат редукции в плащането, че имат частична липса на данни за плащане или плащат символичен данък на Атина.

Редукция на данъците се забелязва при Бизантион, при Енос и при Дикая.

През 448/447 г. Бизантион плаща на Атина 5 таланта по-малко от обичайните 15. От една страна това е годината, в която Спарадок сяда на трона, а от друга страна 447 г. е годината, през която, най-вероятно, е сключен договорът за разпределение на сферите на влияние и данъците от някои полиси между Одриския царски двор и Атина. През 447/446 г. при Бизантион отново се забелязва редукция, която, най-вероятно, отново е 5 таланта. Така, има основания да се предположи, че през тези две години е възможно разликата от 5 таланта, Бизантион да плаща на одриската хазна.

Налагането на цар Спарадок над този голям елински полис може да става от неговите най-близки до града резиденции. На около 25 км, на север, при устието на Боспора/Босфора и Понта, е Финеон-Финополис. В западна посока, това са отстоящите на около 80 км от Византион, одриски резиденции Мокарсос и Беос/Беон, а на 100-на км на северозапад - несъмнено са Салмидесос и Биза/Виза. От всичките тези 5 резиденции, а вероятно и от други все още неизвестни нам, той може да контролира Тракийската делта и околностите на Византион.

През 447/446 г., при Енос, има неяснота в общото плащане към Атина. Поради това, че през следващите 446/445 и 445/444 г. при този полис има сигурна редукция от 2 таланта, може да се предположи, че и през трите години градът Енос плаща на цар Спарадок по 2 таланта.

Обосновката за това виждане е не само сключеният договор с Атина, но и наличието на резиденциите или *княжеството* на Спарадок, при/около Енос (с предгръцко тракийско име Полтимбрия). Там, на десния западен бряг, в началото на делтата на река Хеброс (Марица) се намира завладяната или възвърната от баща му цар Терес I царска крепост-резиденция Дорискос, а по-на запад е резиденцията Серион тейхос. Не много далеко в хинтерланда на Дорискос, на североизток от крепостта се намира още една одриска резиденция Кипсела, а още по-на север са Гейстой/Гейстос и Одрюса. Няма съмнение, че от тези, най-близки до Енос резиденции, цар Спарадок може да се налага над този полис.

През 446/445 и 445/444 г., при Дикая, се наблюдава последователна редукция от 1000 драхми, които през тези две години е възможно да отиват като данък в хазната на цар Спарадок. Странно остава защо полиси като Дикая и Маронея плащат символични данъци. Дали за това има причини, които не са свързани само с Одриската *базилея* за сега остава неясно. Фактът, обаче, че данъкът на Дикая от 3000 драхми е редуциран на 2000, през посочените две години при царуването на Спарадок, може да показва вероятна връзка със сключения между Атина и Одриския царски двор договор. Общо, от Тракийско море и Северното Мраморноморие през тези 4 години, липсват данни за плащане към Атина за 7 града. Сравнено с положението, в това отношение, при предшественика му Терес, се очертава следната картина.

цар Терес I (от 454/453 до 450/449 г.пр.Хр.)	цар Спарадок (448/447 - 445/444 г.пр.Хр.)
С липса на данни за плащане:	
От *Северното Мраморноморие:*	
Бизанте, Серейон тейхос	Перинт, Бизанте, Серейон тейхос
От *Тракийско море:*	
Дейре, Сале, Зоне, Дрюс	Дейре, Сале, Зоне, Дрюс.

Повтарящите се с липса на данни за плащане - и при Терес I, и при Спарадок - градове са общо 6. При Спарадок се появява, обаче, и Перинт. Ако за по-малките крепости и емпориони, липсата на данни за платен трибут към Атина се приема, че може да се дължи на Одриския царски двор, който още от времето на Терес I, може би получава от тях около 10 таланта годишен доход, то интересно

е да се види как стои въпросът за липсата на данни за плащания на големия полис на Пропонтида Перинт.

От тези 4 години, с липса на данни за плащане от Перинт към Атина, само 446/445 г. съвпада с липса на данни със съседните на изток полиси Даунион/Дамнион тейхос, Селимбрия и Бизантион. В останалите 3 години тези градове изплащат редуциран или пълен данъка си към Атина. При тази констатация може да се предположи, че причината за липса на данни за плащане от Перинт към Атина е същата като при намиращите се на запад Бизанте и Серейон тейхос, за които също няма дани за плащане към Атина за същите 4 години. Което ще рече, че е възможно, това да е един от резултатите от действия на Спарадок, свързани със сключения от него договор с Атина. Налагането му над този полис може да се осъществи от одриските царски резиденции Беос/Беон и Мокарсос, намиращи се, съответно на около 10 и 20 км, северно от града. Още повече, че тези 4 години напълно съвпадат с царуването на този одриски владетел. Но, при липса на каквито и да са други данни, не е толкова сигурно, че по подобие на допусканото плащане към царя за двата големи полиса Бизантион и Енос, сторено въз основа на редукциите, Спарадок може да е получавал някаква сума (10 таланта?) от големия полис Перинт. Това изглежда така, защото в предходния (първи) данъчен период, в началото на този (втори) данъчен период, в следходния (трети) -, но и в следващите данъчни периоди, полисът плаща на Атина, сравнително редовно документирано по 10 таланта. Което сочи, че е възможно липсата на данни за тези 4 години да се дължи на липсата на запазени фрагменти в Листите.

Анализираните данни на Атинските трибутни листи позволяват да се направят следните допустими изводи за вероятни данъци, плащани от полисите на одриския цар Спарадок, въз основа на сключен договор между него и Атина. Поради редукции на данъка, плащан на Атина от отделните полиси, може да се предположи, че при липса на други исторически причини, съответно целите суми или разликите от редукциите през тези години са вземани от одриския цар, както следва:

448/447 г.: Бизантион (5 т.). Общо 5 таланта.

447/446 г.: Бизантион (5? т.) + Енос (? т.). Общо 5?+? таланта.

446/445 г.: Енос (2 т.) + Дикая (1000 др.). Общо 2 т. и 1000 драхми

445/444 г.: Енос (2 т.) + Дикая (1000 др.). Общо 2 т. и 1000 драхми.

С по-малка вероятност, през същите 4 години, може да е взиман данък, с размер до 10? таланта, от Перинт.

От тези данни е видно. Първо, че цар Спарадок, най-вероятно, стъпва реално с облагания на най-големите и стратегически полиси като Бизантион на Тракийската делта (а може би и Перинт) в Североизточна Пропонтида и Енос при устието на река Хеброс (Марица), както и на средноголемия полис Дикая при Абдера на Тракийско море. Това са три възлови стратегически точки от пространството на Одриската държава на Мраморно и Тракийско море. Второ, вероятната събирана сума от цар Спарадок само от тези 3 големи полиса е поне 5 таланта, с вероятност (плюс Перинт) и за 15 таланта.

Комплексният анализ на изворовите данни води до следния работен синтез. Не толкова и само в халкидическия полис Олинт, а преди всичко около или в Енос, при делтата на река Хеброс (Марица), а защо не и в монетарницата на

Енеа ходой/Деветте пътя, селище владяно от траките над устието на река Стримон (Струма) - както предполага Маргарита Тачева, се секат монети за хазната на одриския владетел Спарадок. В елинските полиси по крайбрежията, тези монети обслужват пазара, използван и от Спарадок, а не само от Атина. Фактът, че това сребърно монетосечене от средата (четиридесетте години) на V в.пр.Хр. е естествено продължение на трако-македонското сребърно монетосечене, в югозападните тракийски земи, от първата половина на V в.пр.Хр., не сочи наличие на сериозна претенция за политическа и икономическа власт на одрисите и в тези предели - там все още е силен едонският династически дом, а по-скоро показва, както приемственост с по-старото тракийско монетосечене от Югозападна Тракия, така и равностойност със съседите от региона.

Противоречията на Спарадок с Атина, оглавяваща съюза-империя, ще бъдат за данъците и пазарите на крайбрежните полиси. Тези противоречия, най-вероятно са регулирани с основателно предположения сключен договор между двете страни, през или около 447 г.пр.Хр. Така, много добре се очертава, че основният натиск на одрисите и при цар Спарадок, както е при предшественика му цар Терес I, е в Тракийския Югоизток, представен със собствени крепости-резиденции на Черно, Мраморно и Тракийско море. Резултатите от спазването/неспазването на предположения, с голяма доза сигурност, договор между Атина и Спарадок, от около 447 г.пр.Хр., очертават следната най-вероятна договореност, която не само затвърждава, но и разширява статуквото, постигнато, вероятно, още при Терес I. От предположения договор с цар Терес I, от около 454/453 г., по времето на наследилия го цар Спарадок, изглежда са оставени отново под одриски контрол, неплащащите 6 на брой неголеми полиси - крепости и емпориони - предимно от средната северна част на Мраморно море при Хиерон орос/Ганиада, където доминират одриските крайбрежни и недалечни в хинтерланда резиденции, и от източната част на Тракийско море, където доминират царските крайбрежни резиденции Исмарос, Серион тейхос, Дорискос и недалечната на континента Кипсела. Тоест, това са сигурните крайбрежни владения на Одриското царство, чрез които владетелят Спарадок, най-вероятно, взима паричен данък от елинските полиси, както на Пропонтида (Бизанте, Серейон тейхос), така също и на Тракийско море (Дейре, Сале, Зоне, Дрюс), и ги ползва като свои тържища.

Общият размер на годишния данък за одрисите от тези градове, е приблизително около 10 таланта. Освен тях, много вероятно, успешно са обложени големите полиси на Мраморно море: Бизантион - 2 години, с по 5 таланта, по-малко вероятно Перинт - 4 години с до 10 таланта; на Тракийско море: Енос- 2 или 3 години, с по 2 таланта. Обложен за две години, с по 1000 драхми, изглежда е и по-малкият полис Дикая при Абдера. Общо, данъкът вероятно получаван от Одриския царски двор нараства на 17 (или 27?) таланта и 1000 драхми, което е с около 6-8 (16-18?) таланта повече от предположеното за Терес I.

§ 4. ЦАР СИТАЛК
(444/443 - 425/424 г.пр.Хр.)

Не е ясно какво е станало с предшественика на Ситалк, Спарадок (448 - 444 г.пр.Хр.). Или е починал от естествена смърт или е загинал някъде на бойното поле в югоизточните предели на Одриската държава, затвърждаващ след Терес като основна тази военна и външно-политическа посока на действие и налагане над елински полиси по морските крайбрежия там.

Подобно на своя баща Терес I и Ситалк най-напред предприема действия за осигуряване на своя североизточен тил (Hdt. IV, 80, 1-5). Негова сестра, дъщеря на Терес I е женена, като одриска принцеса за Ариапейт, цар на скитите отвъд река Истрос (Дунав). Така Терес, чрез дипломация, осигурява за царството си спокойна мирна граница на североизток. Синът на Тересовата дъщеря от Ариапейт и, разбира се, племенник на Ситалк, Октамасад, след като става цар на скитите, предизвиква напрежение по спокойната още от Тересово време граница, защото иска да върне при себе си избягалия при одрисите негов брат от скитска принцеса Скил. В същото време при Октамасад се намира един трети син на Терес I и естествено брат на Ситалк. Размяната на бегълците разрешава въпроса по мирен начин. Ситалк пощадява живота на брат си. Възможно е това да е споменатият по-късно в *Анабазиса* на Ксенофонт Месад, но съвсем не е сигурно.

Със и след утвърждаването на мира по северната си граница Ситалк включва в царството си като васални, етносните държави на гетите и други по-малки тракийски етноси, обитаващи южно от Дунава по към Евксинския понт (Thuc.II, 96,1). Именно като такива те участват с него в похода му към Халкидическия полуостров през 430/429 г.пр.Хр. Тези действия имат своето място веднага след установяването му на власт през 444/443 г.пр.Хр. След дипломатическото осигуряване на тила си от север/североизток, Ситалк предприема походи на юг за да затвърди и разшири постигнатото от баща си Терес I и брат си Спарадок, спрямо елинските градове по неговите крайбрежия.

Съгласно общите и специфични данъчни проявления на полисите от Хелеспонтийски (гл.П, § 1.8) и Тракийски данъчен окръг (гл.П, §2. 10) ето как изглежда статистиката:

Отсъстващи от целите възстановени панели са:

Бизанте –	443/442, 442/441, 435/434, 433/432		4 г.
Серейон -	443/442, 442/441, 435/434, 433/432		4 г.
Дейре -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Енос -		435/434,	432/431, 430/329 = 3 г.
Сале -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Зоне -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Дрюс -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Маронея			432/431 = 1 г.
Дикая -	443/442,		430/429 = 2 г.
Абдера –	443/442		= 1 г.

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Бизантион - с неясен размер през 444/443, 435/434 г. = 2 г.
- Селимбрия - от 6 на 5 таланта през 443/442, 442/441, 441/440, 439/438 г.; + от 5 таланта на 900 драхми през 435/434, 433/432, 432/431 г., = 7 г.
- Перинт - от 10 таланта на 1515 драхми или друга неясна сума на нерегулярно плащане през 432/431 г. = 1г.
- Енос - от 12 на 10 таланта, през 444/443, 443/442, 442/441, 441/440, 440/439 г. = 7 г. + от 10 на 4 таланта през 436/435 г. = 6 г.
- Самотраки - от 6 на 4 таланта през 440/439 г. и от 6 на 2 таланта, през 430/429 г. = 2 г.
- Маронея - от 10 на 3 таланта, през 430/429 г. = 1 г.
- Абдера - от 15 на 10 таланта, през 432/431, 430/429 г. и 429/428 г. = 2 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Бизантион - 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431 г. = 5 г.
- Селимбрия - 440/439, 436/435, 434/433, 429/428, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 7 г.
- Даунион/Дамнион тейхос - 444/443, 439/438, 436/435, 434/433, 429/428 г. = 5 г.
- Перинт - 440/439, 436/435, 434/433, 428/427 г. = 4 г.
- Дидюмон тейхос - 444/443, 439/438, 436/435, 434/433, 429/428 г. = 5 г.
- Бизанте - 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431, 430/429, 429/428, 428/427 г. = 10 г.
- Серейон тейхос - 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431, 430/429, 429/428 г. = 9 г.
- Дейре, Сале, Зоне и Дрюс = за целия период.
- Енос - през 439/438, 434/433, 433/432, 429/428, 428/427 г. = 5 г.
- Самотраки - през 439/438, 428/427 г. = 2 г.
- Маронея - 440/439, 439/438 г. = 2 г.
- Дикая - 444/443, 441/440, 439/438, 436/435, 433/432, 429/428, 428/427 г. = 7 г.
- Абдера - 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 434/433, 428/427 г. = 6 г.

Макар, че няма преки данни за договор между Атина и новия одриски владетел Ситалк, то може да се предположи, че такъв е сключен след интронизацията му, защото още през първата година от неговото царуване 444/443 г.пр.Хр., Бизантион има редукция на данъка към Атина с неясен размер, а Енос - от 12 на 10 таланта. Освен това, няма данни за платен данък на *Архета* от: Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, Дикая и Абдера.

Редукциите на данъците на двата полиса (Бизантион и Енос) към Атина, започнали от времето на цар Спарадок, показват продължаващо отслабване в отношенията с нея, което най-вероятно се дължи на новия одриски владетел, който изглежда затвърждава, наследените от Спарадок, стратегически излази на Мраморно и на Тракийско море. Прави впечатление, че освен 6-те емпориона, за

които традиционно липсват данни, поради това, че са в орбитата на одриските владетели, тук намират място и полисите Абдера и Дикая, които са в югозапада на Одриското царство. Макар, че тези данни не са категорични, то в логиката на нещата е, че след предположеното частично налагане на новия одриски цар над стратегическия Византион при устието на Боспора (Босфора), над стратегическия Енос, при устието на Хеброс (Марица), следва налагане и над стратегическия полис Абдера при устието на Нестос (Места) и съседния - Дикая.

През втората година 443/442 г.пр.Хр. се наблюдава отсъствие от целия панел на емпорионите Византе, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне, Дрюс и полисите Дикая и Абдера; редукция от 6 на 5 таланта за Селимбрия, както и продължаваща редукция от 12 на 10 таланта за Енос. Неплащането на тези градове, през тази година, е сигурен разрив в отношенията им с Атина. За 6-те емпориона това не е изненада, защото те само номинално са членове на *Архета,* а реално са под властта на Одриския царски двор. Но за двата полиса не е така, защото ако за предходната година е вероятно, то за тази година налагането на Ситалк над Абдера и Дикая, чрез данъци за неговата хазна, изглежда съвсем правомерно. Освен това, чрез редукциите, се вижда по-слабата връзка с Атина, за сметка на предположеното продължаващо царско частичното налагане над Енос и появата на такова над Селимбрия. Това ще рече, най-вероятно, затвърждаване на позициите на Ситалк на Мраморно и Тракийско море.

Впрочем, предположено, с най-висока степен на вероятност, плащане към Одриската държава от Абдера, и то на стойност 15 таланта, през 443/442 г.пр.Хр., е съвсем в началото на Ситалковото царуване. Фактът, извлечен от Атинските трибутни листи не е за подценяване, защото сочи възможен ранен интерес на този одриски базилевс към Тракийския Югозапад. Този интерес може свърже и с казаното от Тукидид за жена-съпруга на Ситалк, която е сестра на Нимфодор, син на Питей от Абдера (Thuc. II, 29, 1).

През 442/441 г.пр.Хр. от панела отсъстват Византе и Серейон тейхос, което е сигурен признак за продължаващо неподчинение на тези два емпориона на Атина, най-вероятно, поради властта, наложена от Одриския царски двор. Освен това, продължават да бъдат с редукция от 6 на 5 таланта Селимбрия и от 12 на 10 таланта Енос. Изглежда, че и това се дължи на трайното частично налагане на Ситалк над тези два полиса.

През 441/440 г.пр.Хр. продължава да се изпълнява редукцията от 6 на 5 таланта за Селимбрия и от 12 на 10 таланта за Енос, което означава отслабено влияние на Атина и респективно, най-вероятно, продължаващо частично налагане на Ситалк над тези два големи полиса. С липса на запазени данни за платен данък се оказват отново емпорионите Византе, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но тук намира място и средноголемият полис Дикая.

През 440/439 г. пр.Хр. продължава да се изпълнява редукцията от 12 на 10 таланта за Енос, което означава продължаващо отслабено влияние на Атина и респективно, най-вероятно, продължаващо частично налагане на Ситалк над този полис. С редукция от 6 на 4 таланта се появява Самотраки, което е знак за отслабено влияние на Атина над този традиционен неин съюзник-поданик. С липса на запазени данни за платен данък отново се оказват станалите одриски елински емпориони Византе, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, но тук

намират място и големите полиси Византион, Селимбрия, Перинт и Маронея, за които не може да се каже дали и колко са платили на Атина и/или на Ситалк.

Ако неплащането на Самотраки към Атина се дължи на одрисите, то най-вероятно е те да облагат с данък полиса за неговите владения на срещуположния тракийски бряг на континента (Тонев, Мл. 1942, 187). Но Енос и Маронея са от двете страни на въпросната Самотракийска переа - Енос от изток, Маронея - от запад. Между тях са владетелските резиденции Дорискос, Серион тейхос и Исмарос. Този факт би означавал, че е вероятно Одриският царски дом по времето на Ситалк да се налага още по-активно над полисите от Тракийско море, включително и Самотраки. Което ще рече, че освен на Атина, те вероятно плащат и на Ситалк.

През 439/438 г.пр.Хр.продължава редукцията на Селимбрия от 6 на 5 таланта, което е признак на продължаващо отслабнало влияние на Атина и вероятно продължаващо още от 441/440 г.пр.Хр. частично налагане на одриския цар над полиса. С липса на запазени данни за платен данък отново се оказват станалите одриски елински емпориони Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, още емпорионите Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос, като тук намират място и големите полиси Византион, Енос, Самотраки, Маронея и Дикая, за които не може да се каже дали и колко са платили на Атина и/или на Ситалк.

За 438/437 и 437/436 г.пр.Хр. няма запазени данъчните листи.

През 436/435 г.пр.Хр. Енос е със сериозна редукция от 10 на 4 таланта. Този факт сочи отново отслабено влияние на Атина и вероятност за продължаващо по-трайно налагане над този полис от Ситалк. С липса на запазени данни за платен данък отново се оказват емпорионите Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, още емпорионите Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос, като тук намира място отново големият полис Византион, както и Перинт, и Дикая, за които не може да се каже дали и колко са платили на Атина и/или на Ситалк.

Изглежда, че вниманието и ангажиментите на Атина в едонските земи на Тракийския Югозапад, която успява най-сетне, през 436 г. да основе Амфиполис при устието на Стримон (Струма), позволяват на одриския цар, по това време, предположените затвърждаващи действия в Тракийския Югоизток, увеличаващи броя на данъчно задължените към неговата хазна полиси, на Мраморно и Тракийско море, включващи и полиса Абдера, при устието на Нестос (Места), на запад. Именно в Тракийския Югозапад се преплитат интересите на държавите на одрисите, на едоните и на други тракийски етноси, на експанзиониращите македони, на атиняните и на спартанците.

През 435/434 г.пр.Хр. от панела отсъства големият полис Енос, както - и емпорионите Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс. Очевидно, това е демонстрация на разрив в отношенията им с Атина, което предполага продължаващо налагане над този полис и тези емпориони от одриския цар. Освен това, Византион е с неясна редукция, а Селимбрия е с впечатляващата редукция от 5 таланта на 900 драхми. Ясно е, че и спрямо тези два полиса влиянието на Атина е чувствително отслабено. Като най-вероятната причина за тази констатация може да се предположи, че тя е компенсация и резултат от продължаващата политика

на частично, но и на реален опит за пълно налагане на Ситалк над елински полиси и емпориони, по неговите крайбрежия, особено след като, през 436 г., Атина основава успешно Амфиполис, при устието на Стримон (Струма).

През 434/433 г.пр.Хр., при липсата на данни за платен данък, се появява само Абдера.

През 433/432 г.пр.Хр. от панела отсъстват Бизанте и Серейон тейхос, което е сигурен знак за техен продължаващ разрив с Атина, свързан най-вероятно с трайното налагане над емпорионите от Ситалк. Продължава и впечатляващата редукция на Селимбрия от 5 таланта на 900 драхми, факт, който означава почти пълно скъсване с Атина, поради най-вероятното налагане над полиса на одриския цар. С липса на данни за платен данък са емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но и полисите Енос и Дикая.

През 432 г., под влиянието на Коринт, както Потидея, която е коринтска апойкия, така и целият Халкидически полуостров, включително и други градове от Егейския бряг на Тракия, отпадат от съюза с Атина, поради което се оказват във война с *Архета* и спират да и плащат данъци. В тази си постъпка те са поддържани и от македонския цар Пердикас II (Thuc. I, 57-61; Тодоровъ, Я. 1933, 14). Това несъмнено, е една от причините Атина да търси начин да сключи договор с одриския цар Ситалк за намесата му в делата на този район. Разбира се, в неин интерес. Този интерес успява да се съчетае с политиката, която провежда последователно одрискиият цар в борбата за надмощие в Тракийския Югозапад.

Без да използва брутална сила, а както изглежда като израз на външната си политика, неизвестно точно кога, но очевидно преди 431 г., Ситалк се жени за гъркиня от Абдера (Thuc. II, 29, 1). Дали това е станало около 450 г. (Mihailov G. 1955, 91; Ботева-Боянова Д. 2000, 58) или преди, но към 431 г., това е трудно решим въпрос с наличните изворови данни. Защото, в контекста на многоженството на владетелите в Древността, никъде не се казва, че получилият атинско гражданство син на Ситалк, Садок, е роден именно от тази негова жена, която е от Абдера. В случая е по-важно, че царската сватба като дипломатически акт постановява до къде на югозапад се простира царството му (Thuc. II, 97, 1). Несъмнено този акт признава автономността на полиса в държавата му, но включва и данъчни задължения от него към нея. Косвено това се потвърждава от данните на трибутните листи. От по-горе представения списък се вижда, че от 20 години царуване на Ситалк за 12 години няма данни полисът Абдера да е плащал данък на Атина. При което плащания на Абдера към Ситалк, с най-висока степен на сигурност, могат да се видят освен през споменатата по-горе 443/442 г. от 15 таланта, така и през годините 432/431 от 15 таланта, 430/429 - 5 таланта и 429/428 г.пр.Хр. също 5 таланта.

През 432/431 г.пр.Хр. от панела отсъстват емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но и големите полиси Енос и Маронея - всичките на Тракийско море. Този факт сочи трайно продължаващ разрив на тези 4 емпориона с Атина; но сочи разрив и на двата големи полиса с главата на *Архета*. Продължава и смущаващата редукция на пропонтийския полис Селимбрия от 5 таланта само на 900 драхми, появява се силната редукция на Перинт от 10 таланта само на 1515 (или неясно колко) драхми, както и редукция при Абдера от 15 на 10 таланта. Сигурните неплащания на Атина и тези редукции, несъмнено сочат силно намалено влияние

на Атина, спрямо тези полиси, свързани най-вероятно с успешно налагане над споменатите полиси и емпориони от одриския цар Ситалк. При липсата на данни за платена сума се появяват имената на пропонтийските градове: големия полис Бизантион и емпорионите Бизанте и Серейон тейхос, които не е ясно дали и колко са платили, защото традиционно са в орбитата на Одриския царски двор.

За 431/430 г.пр.Хр. няма запазен данъчен лист.

Като използват стуацията през лятото на 431 г. атиняните бързо назначават за свой проксен при цар Ситалк абдерита Нимфодор, който е брат на жена му от Абдера (Thuc. II, 29, 1). Именно като проксен на атиняните, в двора на одриския цар, Нимфодор веднага заминава за Атина, където от името на полиса сключва съюзен договор със Ситалк, а като жест на изключителна признателност към царя, Атина дава своето гражданство на сина му Садок (Thuc. II, 29, 4-5). Една от най-важните клаузи на договора е свързана с намерението на атиняните одриският цар да им помогне да превземат селищата по крайбрежието на Тракия (Thuc. II, 29, 4).

Несъмнено е, че селищата по крайбрежието на Тракия са отпадналите от Атина градове на Тракийския данъчен окръг, но на запад от Абдера - между реките Нестос (Места) и Аксиос (Вардар), което разбира се включва и целия Халкидически полуостров. След излизането на Халкидика от Атинската *архе* през 432 г. пр.Хр., преди сключването на този договор, на Атина е оставало да разчита да получава приходи от Тракийския данъчен окръг само от градовете на изток от този полуостров, където тя е трябвало да ги дели със Ситалк, настанил се още по-успешно след Терес I и Спарадок трайно на Тракийско море. Очевидно, след сключването на договора с одриския цар, с негова помощ Атина се надява да възстанови вноските си и от западната половина на Тракийския данъчен окръг. В този контекст стои ангажиментът на Ситалк да завърши войната в Тракия, като прати на атиняните тракийска войска от конници и пелтасти (Thuc. II, 29, 5).

От друга страна, с ангажимента си в договора, Ситалк е потенциална сериозна заплаха не само в борбата за градовете на Халкидика, но и за македонския цар Пердикас II.

Като общ резултат от този договор Атина, Ситалк и Пердикас II се оказват съюзници (Thuc. II, 29, 6-7).

Полисът Спарта, който оглавява своята империя наречена Пелопонески съюз, също преследва свои интереси в Югозападна Тракия и не може да остане равнодушен към този факт - от факта, че остава сам срещу трима силни противници. Затова веднага през лятото на следващата 430 г. той предприема дипломатическа мисия при Ситалк. Тя се изразява в следното (Thuc. II, 67, 1-3). Спартанските пратеници, които отивали в Азия при персийския цар с цел да им помогне с пари и да воюва заедно с тях, се отбили при Ситалк, син на Терес в Тракия, за да го убедят, ако е възможно, да се отметне от съюза си с атиняните и да изпрати войска към Потидея, която била обсадена от атинска войска, а също да им помогне в предстоящото пътуване да преминат Хелеспонта. Случило се, че при Ситалк се намирали атинските пратеници. Те убедили Ситалковия син Садок, като атински гражданин, да им предаде тия мъже спартанци. Той ги послушал и изпратил заедно с атиняните хора, на които заповядал да хванат спартанците по пътя им през Тракия, преди още да се качат на кораба, с който щели да минат Хелеспонта. Атиняните ги взели и ги закарали в Атина.

Преразказаният почти дословно пасаж на Тукидид е интересен в контекста на разглежданата тук проблематика.

На първо място е любопитно да се прецени къде може да се намират царят Ситалк и неговият син Садок, одриски принц, но и гражданин на Атина по това време. Несъмнено те са в Тракия и са заедно или съвсем наблизо един до друг. От една страна - спартанците искат от одриския цар да изпрати войска на запад, към Потидея на Халкидика, а от друга - той трябва да им помогне на изток, да преминат Хелеспонта. Това навежда на мисълта, че одрисите владеят крайбрежието на Тракийско море на изток от Халкидика, но както стана ясно от Абдера на изток, а несъмнено и това - на Пропонтида към Хелеспонта. При което може да се предположи, че те резидират някъде приблизително в средата на района между споменатата Абдера и Хелеспонта. Тук е логично да се имат пред вид преди всичко крайбрежните резиденции Дорискос, Серион тейхос и Исмарос, но не бива да се изключват и четирите недалечни от морето резиденции - Кипсела и Саютаба/Сауада, спрямо Тракийско море, както и Апрос и Беос кенос, спрямо Мраморно море.

На второ място, за да може да помогне на спартанците да преминат Хелеспонта, Ситалк трябва да разполага с пристанище/а и кораб/и в близост до Тракийския херсонес, от което и той самият да не е много далеч, както се предположи току-що. Един такъв град с пристанище и кораби несъмнено е изрично назованият от Херодот Бизанте на северозападното Мраморноморие, където са пленени спартанците преди да се качат на кораба за Азия (Hdt. VII, 137). Бизанте, както стана ясно по-горе, не плаща данък на атиняните още от времето на Терес I, а така също и при наследника му Спарадок. Очевидно той е ползван и държан и от Ситалк, като една от морските резиденции на царството му на Мраморно море. Като друга такава морска база на Ситалк - за отплаване и вплаване - в района, вероятно е ползван и Серейон тейхос, който също не плаща данък на Атина още от времето на Терес I. При това не трябва да се забравят и 6-те мраморноморски крайбрежни владетелски резиденции, изброени от североизток на югозапад към Хелеспонта: Херайон/Неон тейхос, Орни, Ганос с Ганиада - Свещената планина на одрисите, Хераклея, Тиристасис и Левке акте.

Хронологията по-нататък сочи, че в началото на зимата на 430/429 г. одрисът Ситалк, син на Терес, цар на траките, се отправил на поход против Пердикас, син на Александър, цар на Македония и против халкидците в Тракия, за да получи това, което му е било обещано, и да изпълни сам своето обещание (Thuc. II, 95, 1). Очевидно, Пердикас II не изпълнява обещания за териториални отстъпки (Thuc. II, 95, 2; Фол, Ал. 1972, 148-149), които най-вероятно са свързани с отстъпване за успешното облагане с данъци на някоя/и от подчинените му етносна/и държави със стратегическо местоположение над Халкидика, между реките Аксиос (Вардар) и Стримон (Струма), и затова трябва да бъде наказан от Ситалк. Към такова мислене насочват както военните действия на Ситалк между Струма и Вардар, в Македония и в Халкидика (Thuc. II, 98-101), така и резултатите от тази война, изразени не само в обещание за династически брак между одриския и македонския династически дом, но и в даване на пари от Пердикас II на Ситалк (Thuc. II, 101, 5-6).

Още със стъпването си на македонския престол Пердикас II (455/454 - 414/413 г.пр.Хр.), един от синовете на Александър I Филелин (499/498 - 455/454 г.пр.Хр.), отстранява от власт претендента брат си Филип, който избягва при Ситалк и иска от него да отстрани Пердикас, а той самият да получи властта над македоните (Thuc. II, 95, Schol. ad 95, 1). Ситалк, дава политическо убежище на Филип, а след смъртта му и на неговия син Аминта. Несъмнено в този контекст, през 430/429 г. Ситалк провежда похода си на запад - срещу пеоните (Thuc. II, 98, 1), за да надвисне заплашително над царството на македоните и Халкидическия полуостров. За да получи обещаното от атиняните, одриският цар трябвало да стъпи успешно с войската си на Халкидика. Обещаното от атиняните, най-вероятно, трябва да се свърже отново с тяхното примирение част от фороса от съюзниците им - подани полиси да не постъпва при тях, а в касата на Одрисеца.

Обмисляният и подготвян от Ситалк, още от 30-те години, поход срещу Македония трябвало да се състои. Не само заради обещани и неизпълнени териториални отстъпки от Пердикас II, най-вероятно свързани с ефективни данъчни облагания над васална/и етносна/и държава/и. Ако Македония бъдела победена, не оставало нищо друго освен изпълнение на договора с Атина, свързан с логично последващи икономически печалби от обещанията, дадени на Ситалк от Атина, най-вероятно спрямо полисите и на Халкидика. Но тъй като, междувременно, успешните военни действия на съюзника и конкурента Пердикас II на Халкидика предвещавали по-бързото приобщаване на полисите от полуострова отново към Атинската империя-*архе,* то от атинско гледище походът на Ситалк ставал безпредметен - още повече, че ако Ситалк се справи и с македоните и с халкидците, то Атина е трябвало да дели с него приходите си и от този район. Нещо, от което, тя нямала сметка, поради което не подкрепила действията на Ситалк през 429 г.

През 430/429 г.пр.Хр. в панела отново отсъстват емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но и големите полиси Енос и Дикая - всичките на Тракийско море. Този факт сочи трайно продължаващ разрив на тези 4 емпориона с Атина; но сочи разрив и на двата големи полиса, особено трайно на Енос, с главата на *Архета.* Отново от Тракийско море, с редукции са полисите Маронея, от 10 на 3 таланта, и Абдера, от 15 на 10 таланта. Неплащанията към Атина и редукциите отново могат да се обяснят с нейното отслабено влияние в района на Тракийско море и да се свържат с най-вероятни постъпления от полисите и емпорионите в Одриската хазна. Отново за пропонтийските емпориони Бизанте и Серейон тейхос липсват данни за платени суми към Атина, но казаното за тях по-горе важи с пълна мяра и за тази година. Още повече, че облагането на елинските полиси и емпориони с данък от Одриския царски двор, сигурно е регламентирано от договора, сключен в предходната 431 г.пр.Хр,. между Атина и цар Ситалк.

През 429/428 г.пр.Хр. Абдера продължава да с редукция от 15 на 10 таланта, което е несъмнен признак на охладени отношения с Атина, най-вероятно заради цар Ситалк. Сред липсващите данни за платен данък към Атина се нареждат пропонтийскитте градове: полисът Селимбрия и евпорионите Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте, Серейон тейхос, както и градовете на Тракийско море: полисите Енос и Дикая и емпорионите Дейре, Сале,

Зоне, Дрюс. Дали и доколко те са обложени от Атина и/или от Ситалк е въпрос с неясен отговор.

През 428/427 г.пр.Хр. има констатации само за липса на данни за плащане към Атина от градовете: на Пропонтида - полисите Селимбрия и Перинт, и емпориона Бизанте; на Тракийско море - полисите Енос и Дикая и емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс. Дали и доколко те са обложени от Атина и/или от Ситалк е въпрос с неясен отговор.

За 427/426, 426/425 и 425/424 г.пр.Хр. няма запазени данни.

Тъй като липсват конкретни и преки изворови податки за размера на данъците, постъпвали в хазната на цар Ситалк, тук се приема като условен критерий размерът на данъка, даван или предвиждан да се даде от съответните полиси и емпориони на *Αρχετα,* в случаите когато полисите и емпорионите отсъстват от възстановените панели и когато има редукции на данъците. Това може да се види отразено и като количество на предполаганите данъци, вземани от Одриския царски двор, съгласно цитираните по-горе полиси и емпориони, представени в Атинските листи.

443/442 г.: Селимбрия (1 талант) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта) + Дейре (2 таланта) + Енос (2 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 талант) + Дикая (1000 драхми) + Абдера (15 таланта). Общо 29 таланта и 1000 драхми.

442/441 г.: Селимбрия (1 талант) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта) + Енос (2 таланта). Общо 7 таланта.

441/440 г.: Селимбрия (1 талант) + Енос (2 таланта). Общо 3 таланта.

440/439 г.: Енос (2 таланта) + Самотраки (? 2 таланта). Общо 2 или ? 4 таланта.

439/438 г.: Селимбрия (1 талант). Общо 1 талант.

436/435 г.: Енос (6 таланта). Общо 6 таланта.

435/434 г.: Селимбрия (5 таланта) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта) + Дейре (2 таланта) + Енос (2 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 таланта). Общо 18 таланта.

433/432 г.: Селимбрия (5 таланта) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта). Общо 9 таланта.

432/431 г.: Селимбрия (5 таланта) + Перинт (10 таланта) + Дейре (2 таланта) + Енос (2 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 таланта) + Маронея (10 таланта) + Абдера (15 таланта). Общо 49 таланта.

430/429 г.: Дейре (2 таланта) + Енос (10 таланта) + Самотраки (4 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 талант) + Маронея (7 таланта) + Абдера (5 таланта). Общо 33 таланта.

429/428 г.: Абдера (5 таланта). Общо 5 таланта.

От показаното е видно.

Първо, представеното обхваща почти всички години от Ситалковото царуване, което означава, че на практика, Ситалк получава данък от елинските полиси и емпориони по своите крайбрежия, може би редовно, всяка година.

Второ, че цар Ситалк, най-вероятно се налага успешно над всичките 16 изследвани тук елински полиси и емпориони, както в Северното Мраморноморие, така и в Тракийско море, като получава от всички тях данъци в своята хазна.

Годините, с най-много събрани данъци по времето на Ситалк, се оказват следните, със съответните вероятни приблизителни суми, съобразно Атинските трибутни листи:

I. 443/442 г. - 29 таланта и 1000 драхми;

II. 432/431 г. - 49 таланта;

III. 430/429 г. - 33 таланта.

От това представяне личи, че най-много данъци, вероятно са събрани в годините, преди, в и след началото на Пелопонеската война. Този факт, безспорно потвърждава известното ни от писмените извори, сключване на договор през 431 г., за подялба на данъците от елинските градове по крайбрежията на Одриското царство между неговия владетел Ситалк и лидера на *Архета* Атина.

Най-високата вероятна отчетена сума за цитираните години е около 50 таланта. Ако обаче, се съберат всичките най-високи данъци, получавани с висока степен на вероятност, през годините от този одриски цар от всичките 16 полиса и емпориона, се получава друга сума. Тя се формира както следва: Византион - до 10 таланта; Селимбрия - до 5 таланта; Даунион тейхос - до 2 таланта; Перинт - 10 таланта; Дидюмон тейхос - 1000 драхми; Бизанте - 2 таланта; Серейон тейхос - до 2 таланта; Дейре - до 2 таланта; Енос - до 10 таланта; Самотраки - до 4 таланта; Сале - 2 таланта; Зоне - 2 таланта; Дрюс - 1 талант; Маронея - до 10 таланта; Дикая - 0.5 таланта; Абдера - до 15 таланта. Общо до 77 таланта и 4000 драхми.

Тези вероятни 77-78 таланта обаче, не са абсолютна, а са относителна и ориентировъчна като размер на вземани данъци величина. Защото това са, с най-висока степен на вероятност, давани на Ситалковото царство парични данъци, които са отразени косвено и частично само в Атинските трибутни листи. Сигурно има и други, по-големи суми от данъци, вземани за неговата хазна от 16-те града, но не само от тях, а и от други елински полиси, които не са отразени в Листите. Да припомня, че има и полиси, които не са в *Архета* като Кардия и Пактия, например. При пресмятанията за цялостното данъчно облагане от Одриската *базилея* трябва да се включат, както неотчетени в Атинските трибутни листи полиси, така и задължително данъците, получавани от подвластните тракийски етноси.

Тукидид отбелязва, че данъците от цялата варварска земя и от всички елински градове над които одрисите властвали, Севт, който царувал след Ситалк, увеличил най-много данъците, които изчислени в пари, имали стойност на около 400 таланта - плащани в злато и сребро (Thuc. II, 97, 3).

Това сведение за Севт I не предизвиква дискусии. Още повече, че тази сума е близка до първоначалната обща данъчна вноска в касата на *Архета,* съобщена от него на 460 таланта (Thuc. I, 96). Колко приблизително би могъл да е събирал Ситалк?

Ако се приеме, че изразът най-много увеличил данъците означава поне 2 пъти, което наистина е много, то ще се окаже, че Ситалк е получавал примерно по 200 таланта парични приходи. При цялата условност на подобни операции като се извади приблизително половината, плащана от подвластните му траки, остават 100 таланта за елинските полиси. Сумата от 100 таланта е близка до пресметнатите вероятни 77-78 таланта данък, които са само от 16-те елински

града, регистрирани в Атинските трибутни листи, по времето на Ситалк, поради което, като се добавят и вероятните данъци от полиси, неучастващи в *Архета,* тя изглежда относително приемлива.

Този извод, който се опитва да съвмести сведението на Тукидид с един от резултатите от изследването на Атинските трибутни листи, не е в противоречие и с Диодор. Компилаторът казва, че тракийският цар Ситалк наследил царството си като малка земя, но полагал големи грижи за увеличение на приходите си; при това той владеел най-много земя от всички, които царували преди него в Тракия, а крайбрежието на държавата му започвало от земята на абдерците и достигало чак до река Истър; същият получавал приходи всяка година повече от 1000 таланта (Diod. XII, 50-51).

Ако Ситалк събира от елински полиси по неговите крайбрежия по около 100 таланта, което умножено по две прави 200 таланта в пари, то всичко останало - до или над 1000 таланта - е в натура, включваща и подаръците (Тодоровъ Я. 1933, 13; Попов Д. 2010, 142), давани от елини и неелини на царя, парадинастите и знатните одриси (Thuc. II, 97). Това ще рече, че съобщеното от Диодор за Ситалк, означава, че той събира своите приходи от подвластните му тракийски етноси и елински полиси предимно в натура. Впрочем, Ситалк няма собствено монетосечене. Това е факт в подкрепа на направения извод.

Във връзка с похода от 430/429 г.пр.Хр., Тукидид казва, че пределите на *Базилеята* достигали до граите и пеонските лееи, както и до река Стримон (Thuc. II, 96, 3). Тук той съобщава и за морските крайбрежия на Царството, които са до Евксинския понт и до Хелеспонта (Thuc. II, 96, 1), след което по-подробно пояснява, че Одриското царство се простирало покрай морето от град Абдера към Евксинския понт до устието на река Истър (Thuc. II, 97, 1-2). Нещо, което се потвърждава и от цитирания по-горе Диодор. Очевидно, за Тукидид и Диодор, Одриската държава на цар Ситалк се мие от три морета, по чиито брегове той владее:

Крайбрежието на Тракийско море от Абдера при устието на река Нестос (Места) - на запад до Тракийския херсонес - на изток. Там, където се намират по-горе представените емпориони Дейре, Сале, Зоне, Дрюс и полисите Енос, Самотраки, Маронея, Дикая и Абдера. Там са и крайбрежните одриски резиденции Исмарос, Серион тейхос, Дорискос и близките континентални - Кипсела и Саютаба;

Северното крайбрежие на Мраморно море, надвесено над Тракийския херсонес и Хелеспонта. Там, където са споменатите по-горе емпориони Серион тейхос и Бизанте, както и другите емпориони и полиси като Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Перинт, Селимбрия и Бизантион. Там са и крайбрежните одриски резиденции, изброени от югозапад на североизток: Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Ганос със Свещената планина на траките Ганиада, Орни, Херайон/Неон тейхос и недалечните континентални - Мюртиске, Ергиске, Апрос, Беос Кенос, Беос, Мокарсос, както и Финеон-Финополис, при устието на Понта - Боспора.

Западното крайбрежие на Черно море, което започва от резиденцията Финеон на Тракийската делта, и се простира на север до устието-делта на р. Истрос (Дунав). Тук, от Атинските трибутни листи е разчетен сигурно с името си

само полисът Аполония. Другите полиси, чиито първи букви в *АТЬ* са М, О и Т, подсказват, че най-вероятно това са Месамбрия, Одесос и Томи. Но дали и доколко и в каква зависимост от Одриския царски двор са Аполония и другите предположени полиси от това крайбрежие за сега остава неясно. Спрямо Аполония и Месамбрия, най-вероятно, определена роля играе тракийската резиденция със светилище на връх Шилото край Бургас.

Ако Тракийският херсонес е бил в Ситалковите владения, то това не би могло да не бъде споменато изрично от атинянина Тукидид, а то не е, тъй като там власта Атина. Поради това, полисите от Полуострова не се причисляват към вероятно облаганите с данъци, от този одриски цар, градове.

От всичко казано до тук, много добре се вижда, че основният натиск, както при Терес I, така и при Спарадок, а и при Ситалк е в Тракийския Юг и Югоизток. Този натиск се реализира чрез собствени одриски крайбрежни и континентални владетелски резиденции, чрез които се упражнява властване и данъчно облагане, както над емпориони и полиси на Мраморно и на Тракийско море, така и над завладени тракийски етносни държави. При Ситалк видимо има активизиране и в Тракийския Югозапад, където обхваща устието на река Нестос (Места), като той инкорпорира осезателно и полиса Абдера в неговата държава. В този контекст, съгласно Тукидид и Диодор, не трябва да се забравят и полисите от Западното Черноморие до устието на р. Истрос (Дунав).

До тук се вижда, че общият брой на полисите и емпорионите, според Атинските трибутни листи, от които Ситалк вероятно взима данъци, нараства от 11 при Спарадок, на 16 при Ситалк. Така, само от изброените по-горе 16 полиса и емпориона, по представените от Тукидид крайбрежия, но само на Тракийско и на Мраморно море, чрез тълкуването на Атинските трибутни листи е видна, косвено отразената в тях тенденция на стремително нарастване на паричните приходи в одриската хазна, с всеки следващ цар. От евентуалните 7-11 до 9-13 таланта при Терес I, на 17 (или 27?) таланта при Спарадок, до около 77-78 таланта - при Ситалк.

§ 5. ЦАР СЕВТ I
(424/423 - 405/404 г. пр. Хр.)

Името и личността на Севт са известни още приживе на Ситалк.

Севт, син на Спарадок, е племенник на Ситалк. Той участва в големия поход на чичо си от 429 г.пр.Хр. на запад/югозапад към Македония и Халкидика и е най-силният човек след него (Thuc. IV, 101, 5). Резултатът за одрисите от тази война е освен утвърждаване на налагането над елински полиси по Тракийско море, чрез данъчни вноски за одриската хазна и това, че те постигат съглашение за династически брак между двата царски рода. Тукидид казва, че Пердикас по-късно дал сестра си Стратоника на Севт, както му бил обещал (Thuc. IV,101, 6). Всъщност, така на практика, чрез договорката за Севтовия брак, Ситалк постига съюз с Пердикас, реално неутрализира един от най-силните си югозападни съседи Македонското царство и дипломатически урежда добросъседските си отношения с него.

След всичко това, на Ситалк, владетел на най-голямата държава в Европа, според Тукидид (Thuc. II, 97, 5), не му остава нищо друго освен да уреди въпроса с васалитета и на северозападните си съседи, тоест да предприеме поход в земите на трибалите. В тази война, обаче, през 424 г.пр.Хр., той е победен от тях, умира и на престола се установява Севт I. Тукидид е авторът, който съобщава това като казва, че царят на одрисите Ситалк умрял в поход против трибалите, от които бил победен в битка. Племенникът му Севт, син на Спарадок, се възцарил над одрисите и над останалата Тракия, която преди това била и под властта на Ситалк (Thuc. IV,101, 5).

Тук няма да навлизам в дискусията защо Севт, който е племенник, а не Садок, който е син на Ситалк, се възкачва на трона. В случая е важно да се види какви са действията на новия цар, спрямо наследените морски крайбрежия с полисите и тракийските владетелски резиденции по тях.

По този повод Тукидид отбелязва, че данъците от цялата варварска земя и от всички елински градове, над които (одрисите) властвали във времето на Севт, царувал след Ситалк и най-много увеличил данъците - изчислени в пари, имали стойност на около 400 таланта и се плащали в злато и сребро. Поднасяли се и не малко подаръци от злато и сребро, без да се смятат шарените и простите платове и други вещи. Подаръци се поднасяли не само на царя, но и на парадинастите и на благородните одриси (Thuc. II, 97, 3). И в допълнение, от държавите в Европа, които се намирали между Йонийския залив и Евксинския Понт, това царство било най-голямо по размера на своите приходи и другите богатства. (Thuc. II, 97, 5).

От цитирания пасаж (Thuc. II, 97, 3) е ясно, че Севт I наследява политиката на Ситалк да властва не само над цялата варварска земя, тоест над тракийски етносни държави, но и над всички елински градове, тоест и над полисните държави в неговата *Базилея,* от които той взима още по-голям паричен данък, отколкото Ситалк.

И още нещо, което е много важно. Тукидид по военному делово документира, че по времето на Севт I, в огромната за елинските представи териториална държава на одриския династически дом е налице владетелската институция на *парадинастите.* Тя очевидно съществува вече традиционно при одрисите, тъй като Тукидид я отбелязва като нещо важно, но и съвсем естествено. Очевидно за него това не е новост. Тези парадинасти несъмнено са от *благородните одриси*-аристократи, които той споменава, назначавани от царя като областни управители, съответстващи в голяма степен на персийските сатрапи. Съвсем логично е, че парадинасти управляват областите, които обхващат и морските крайбрежия.

Ксенофонт съобщава за един такъв парадинаст от времето на цар Севт I. Това е Месад, бащата на Севт (II), който изгубва властта си над земите на меландитите, тините и транипсите (Xen. *Anab.* VII, 2, 26-35), които са по крайбрежията и хинтерланда на Североизточно Тракийско море, Пропонтида с Делта и Югозападното Черноморие; те са надвесени над Тракийския херсонес, та синът му Севт (II), в края на V в.пр.Хр., трябва чрез покровителството на новия одриски цар Медок/Амадок I, да ги върща с военна сила към царството, като използва наемните войници на въпросния Ксенофонт.

Тази югоизточна, за Одриското царство, парадинастическа област е от изключително важно значение - както политико-икономическо, така и военно-стратегическо. Излизаща на три морета и представляваща мост между Азия и Европа, тя дава възможност, чрез реалните собствени континентални и крайбрежни бази, включващи и елински емпориони и полиси на Черно, Мраморно и Тракийско море, Царството не само да облага с данъци подвластното тракийско и елинско население, но и да влияе на международната политика в Европейския Югоизток.

Всъщност, в този конкретен случай се представя нагледно Тукидидовият текст за властването на одрисите не само над елински полиси, но и над цялата варварска земя, както той нарича другите тракийски етноси, чрез включването им в тяхната държава и облагането им с данъци.

Земите на меландитите, свързани с името на река Мелас (Hdt. VII 58), обхващат района на реката, която се влива в едноименен внушителен морски залив и представлява североизточния кът на Тракийско море, надвесен над Тракийския херсонес. Това е важна стратегическа територия при шийката на Полуострова - конкретно, представяща района над елинския полис Кардия. Както стана дума по-горе, в коментара за полиса Енос, поне от времето на VI в.пр.Хр. тук е известен тракийският етнос апсинти, наречен така по старото име на същата река Мелас, назовавана Апсинтия, който етнос обитавал пространството между реките Хеброс (Марица) и Апсинтия (Мелас).

Земите на тините се простират върху областта Делта като обхващат крайбрежията на север/североизтока на Северното Мраморноморие, европейската страна на Босфора и Югозападното Черноморие. Те са завладени още от Терес I. Това е хинтерландът на големия елински полис Византион, който очевидно Севт I, временно е загубил, при управлението на парадинаста си Месад.

Къде трябва да се локализират транипсите на Ксенофонт? Както сочи названието им транипсите трябва да бъдат локализирани отвъд нипсеите. Тъй като

сведението у Ксенофонт е хапакс, е по-логично те да се идентифицират със самите нипсеи (Попов Д. 2010, 185-186). Преди Ксенофонт, Херодот (Hdt. IV 93) поставя в посока юг - север, скирмиадите около/над Аполония Понтийска, а нипсеите около/над Месамбрия Понтийска. Тоест, мястото на транипсите/нипсеите, около/над Месамбрия Понтийска, изглежда достига южно под източния край на Хемус (Стара планина), където се намира този град. Така се оказва, че парадинастическата област на одриския парадинаст Месад, вероятно е стигала на север до Стара планина.

Трябва да напомня, че тук, в дъното на Бургаския залив, югозападно от Месамбрия и северозападно от Аполония, се намира тракийска укрепена владетелска резиденция със светилище на връх Шилото, контролираща поне 3 крайбрежни пристанища-тържища. За нея с основание се предполага, че е седалището на одриска субпарадинастия, засвидетелствана за V - края на IV/началото на III в.пр.Хр., в Надписа от Месамбрия, съставен в чест на местния тракийски владетел Садалас. Впрочем, тази резиденция функционира през цялото I хил.пр.Хр. и в първите векове след Христа.

На юг от тракийската резиденция на връх Шилото парадинастичната област несъмнено е обхващала и скирмиадите и Аполония Понтийска, тъй като съседна и южно разположена от нейната територия е крайбрежната тракийска етносна държава-област с владетелските резиденции Салмидесос - на морето, Финеон-Финополис - при устието на Понта/Босфора и Биза/Виза - в хинтерланда му.

Така, че е напълно реално както Месамбрия, така и Аполония да са били облагани с данъци, както от Севт I, така и от неговите предшественици Ситалк, Спарадок и Терес I. Това не противоречи, напротив, стои добре в контекста на изворите за политиката на тези владетели в тази част на Тракия.

Впрочем, очевидно е, че трите споменати тракийски етноса - тези на меландитите, тините и транипсите/нипсеите - не покриват цялата територия на Одриския югоизток като парадинастическа област. Те само маркират три важни части от нея - юга, изтока и севера й. Несъмнено, извън нея е централната и западната част на Северното Мраморноморие, което е под юрисдикцията само на централната власт на одрисите. Това е така, защото там са и повечето от известните резиденции на одриските царе.

В подкрепа на такъв извод особено впечатление прави фактът, че Севт (II), който като парадинаст е поставен като законен представител от царя Медок/Амадок I към 400 г.пр.Хр., независимо от освободилите се временно от данъците към одрисите - меландити, тини и транипси, се разпорежда като с царска собственост с елинските градове и с други владетелски резиденции по крайбрежието на Хиерон орос на Мраморно море; от там той предприема похода си за завладяване на тините, например. Това със сигурност означава, че Свещената планина с хинтерланда й и нейното крайбрежие, осеяни с владетелски резиденции, трайно остават одриска царска земя, каквато е тя още от времето на Терес I. Това несъмнено означава продължаващо данъчно облагане на елинските полиси, държани/доминирани в този район от одрисите.

В такъв контекст, при цар Севт I, полисите от крайбрежието при и около Хиерон орос остават под одриска опека, независимо от измъкналите се временно от плащане на данъци към одрисите меландити, тини и транипси.

Парадинасти и особено субпарадинасти несъмнено властват по крайбрежията и на Черно, и на Тракийско море. За сега те остават анонимни. В литературата основателно се предполага, че Спарадок, при баща си цар Терес I, преди да седне на одриския престол, е парадинаст на област на Тракийско море.

Но и по времето на цар Севт I се локализира още един парадинаст на Тракийско море. Това е Сараток, който е известен само от своите монетни емисии, сечени между 413/411 и 404 г.пр.Хр. в Тасос и Маронея, и разпространени в района на икономическото му влияние около река Нестос (Места), в югозападните части на Одриското царство (Юрукова Й. 1992, 43-47). Така, освен споменатия от Ксенофонт в Одриския югоизток, парадинаст на царя Севт I, Месад, има основания да се предполага активното присъствие и на друг негов парадинаст в Одриския югозапад, с името Сараток.

Съгласно цитираното по-горе сведение на Тукидид (Thuc. II, 97, 3) Севт I увеличава, спрямо Ситалковото време, количеството приходи от данъци - в злато и сребро (т.е. във вид на пари), а не количеството приходи от натурални данъци, които при Ситалк очевидно са били по-големи, спрямо паричните. И още. За да бъде това царство, от държавите в Европа, най-голямо, по размера на своите приходи и другите богатства (Thuc. II, 97, 5), това със сигурност ще означава, още по-голямо финансово натоварване на елинските полиси в полза на одриската хазна, над които властва Севт I, спрямо това при неговия предшественик.

Това обаче, е можело да се случи с подновяване на стария или със сключване на нов договор с Атина за данъчно облагане на влизащи в нейната империя-*архе* полиси по прилежащите на Одриската държава крайбрежия на Тракийско, Мраморно и Черно море. Косвен аргумент за сключване на договор между Атина и цар Севт I е свидетелството на Демостен, което се смята, че е писмо на Филип II (359 - 336 г.пр.Хр.), в което той обвинява Атина, че след убийството в двора на Ситалк, градът сключва съюз с убиеца, тоест, подразбира се - с наследилия го Севт I (Demosthen. XИ, 2).

Сключването на такъв договор има място в годините 424 - 422/421 пр.Хр. (Фол Ал. 1972, 153; 1975, 123-124) поради следните причини. От 424 г. Атина въвежда монопол в сеченето на сребърни монети в *Архета,* с което настройва срещу себе си съюзните-подани полиси. През 422 г., със завземането на Амфиполис при устието на река Стримон (Струма), спартанците, командвани от Бразидас, ликвидират атинската хегемония в този важен и невралгичен район на Тракийско море (Thuc. IV, 102-109, 1).

Очевидно, в тази първа десетгодишна фаза на Пелопонеската война, Атина отслабва чувствително и трудно би могла да се противопостави на Севт I в желанието и нуждата на хазната му да налага данъци на елинските полиси - нейни съюзници-поданици. Така, през 421 г.пр.Хр. се стига до неизбежното сключване на Никиевия мирен договор между Атина и Спарта - договор, който възстановява довоенното положение преди и към 431 г.пр.Хр.

В тази обстановка, цар Севт I, който поради жена си Стратоника, сестра на царя на Македония Пердикас, има сигурния гръб на силния си съсед от югозапад,

съвсем резонно ще наложи своите увеличени данъчни искания спрямо задължените полиси в нов договор с Атина.

В този контекст може да се види и монетосеченето на цар Севт I. Традиционно се приема, че то започва със сребърни драхми и дидрахми близки до халкидските (Head B. 1911, 282). Така, югозападната посока продължава да е в интерес на одрисите (Фол Ал. 1972, 153) - най-малкото заради сключването на договора с Атина, а също и заради одриската царица македонката Стратоника. Тя се потвърждава и от монетите на неговия парадинаст Сараток, за когото стана дума по-горе.

Мястото на находката, от района на Одрин/Едирне (Тачева М. 2006, 83), посочва като важно за царя и югоизточното направление. Това местонахождение и някои други особености ориентират специалистите и към монетарницата на Маронея (Тачева М. 2006, 82-83 с лит.). Важен е също така фактът, че цар Севт I сече и бронзови монети при с. Ветрен, Пазарджишко, които са предназначени за вътрешния пазар (Тачева М. 2006, 83).

Независимо от оскъдния нумизматичен материал от времето на цар Севт I и трудното определяне от нумизматите на това коя е монетарницата му, той сочи две неща. Първото е свързано със сребърното монетосечене на Севт I (независимо дали на Халкидика или/и в Маронея), което определено подчертава неговия интерес на юг към Тракийско море и към вземането на данъци и от елинските полиси там. Второто е свързано с бронзовото монетосечене на Севт I за нуждите на вътрешния пазар, което е сигурно потвърждение на сведението на Тукидид за увеличението на данъците в пари, спрямо предшественика му Ситалк.

Не мога да не отбележа, че пак въз основа на нумизматичния материал, в историографията съществува и мнение, че от 412 или 411 г. пр.Хр. държавата на Севт I икономически отслабнала, той не владеел източните/югоизточните си предели и поради това активно започнал да се проявява процес на децентрализация (West A. B. 1929, 136; May J. M. F. 1950, 181; Юрукова Й. 1992, 43; Тачева М. 2006, 80). Тази хипотеза не намира категорично потвърждение не само в нумизматичния материал, но се опровергава от четенето и тълкуването и на другите видове извори.

Нещо повече, известни са военни действия на цар Севт I за владеене и държане на полиси и по крайбрежията на Тракийския херсонес.

Полиен разказва, че когато атиняните опустошавали надлъж по Херсонес крайбрежните места, Севт наел две хиляди лековъоръжени гети и тайно им възложил като неприятели да нападат и опожаряват страната и да се нахвърлят срещу тия, които защитават градските стени. Атиняните, като забелязали това, помислили си, че гетите са неприятели на траките, излезли смело от корабите и се приближили до градските стени. А Севт се втурнал от стените, докато в това време гетите се тъкмели да се наредят в боен ред с атиняните. А като дошли зад гърба на неприятелите и ги обхванали изотзад, погубили ги всичките, като от една страна се втурнали върху тях траките, а от друга - гетите (Polyaen. VII, 38).

От приведения пасаж става ясно следното. Атиняните са на кораби и опустошават крайбрежни места на Херсонес, които очевидно не са техни. Тези крайбрежни места са на одрисите, тук назовани със синонима траки, защото в конкретния случай Севт държи един крайбрежен град, от чиито стени напада и

избива същите тези атиняни. При което, участието на гетите, които са стари съюзници, а вероятно и васали на одриските царе още от времето на Терес I, стои съвсем правомерно.

Че това е Севт I отдавна се смята за доказано. Дали тази победа над атиняните е станала през 411 г.пр.Хр., както предполага Александър Фол (Фол Ал. 1072, 153), или няколко години по-късно през 407/406-405/404 г., както обосновава тезата си Маргарита Тачева (Тачева, 2006, 81), не е от особено значение. По-важното е, че чрез това сведение, поне за сега, цар Севт I реално се оказва първият одриски владетел, който оценява стратегическата важност на Херсонес и безцеремонно настъпва срещу атинските интереси там, като превзема и държи във властта си един крайбрежен полис, несъмнено с пристанище, който би трябвало да е в северната част на Полуострова.

Ако парадинастическата област на Месад стига на север/североизток до Стара планина, то тя несъмнено влиза в контакт с етносната държава на гетите. Участието на гети през 411 г.пр.Хр. или няколко години по-късно, като съюзници на Севт I в действията му на юг е сигурно свидетелство, че стратегическата парадинастическа област и споменатите елински полиси като Аполония и Месамбрия на Черно море, и други - на Мраморно и Тракийско море, все още традиционно са в ръцете на Одриския царски дом.

Изглежда, че няколко години преди смяната на цар Севт I с цар Медок/Амадок I, поради смъртта на Севтовия парадинаст Месад, тя временно ще се окаже без сериозен контрол от представител на централната одриска власт, и именно това ще доведе, от една страна - до неплащане на данъци от тини, меландити и транипси; а от друга страна - до настаняването на Алкивиад в ролята му на парадинаст на цар Севт I в част от тази област - по крайбрежието на Мраморно море.

Александър Фол допуска възможността владеният и държан от цар Севт I град да е Кардия (Фол Ал. 1972, 153) на залива Мелас в Североизточно Тракийско море. Там са и меландитите, над които властват одриските царе, включително и Севт I. Тъй като Кардия не е член на *Архета,* поради което не фигурира в Атинските трибутни листи, този косвен извор за плащани данъци и на Одриските царе, остава неизползваем. Но именно фактът, че Кардия не е член на Атинската *архе,* допуска логически тя да води своя самостоятелна външна политика, необременена от Атина и напълно съобразена с реалностите и претенциите на могъщото Одриско царство-империя. От съобщението на Полиен добре личи, че цар Севт I е приет в града като у дома си, щом може да защитава градските стени от вътре и спокойно да излиза за нападения навън. От друга страна се вижда, че атиняните безчинстват на Полуострова срещу незащитаващите атинските интереси в Херсонес. Един от тези полиси може да е неучастващият в *Архета* полис Кардия. Така, една такава акция на Севт I и града, несъмнено е насочена срещу атинските интереси на Тракийския херсонес и се вписва в разширяващата се експанзионистична политика на Одриското царство, очевидно и в тази изключително важна стратегическа част на Европейския Югоизток. Но фактът, че през 411/410 г.пр.Хр., в Кардия се оттеглят по суша атиняните, напуснали Сестос, а Алкивиад като атински стратег идва по море и влиза в пристанището на полиса с

триери (Xen. *Hell.* I, 1, 11), намалява вероятността тогава този град да е държан от цар Севт I.

Маргарита Тачева привежда аргументи, с които отхвърля предположението това да е Кардия (Тачева М. 2006, 81, бел. 9). Като се добавят и гореизложените - изглежда трябва да се търси друг полис в северната част на Тракийския херсонес, който да е владян от цар Севт I.

Освен Кардия, напълно възможно е също така, това да е недалечният град Пактия на южната Хелеспонтийска страна на шийката на Полуострова. Тук, в близост до него, на североизток, на Пропонтида са тракийските крепости-резиденции Левке акте, Тиристасис, Хераклея и Ганос при Хиерон орос. При Хиерон орос са и държаните и облагани от цар Севт I емпориони Серейон тейхос и Бизанте. Ето защо, може да се допусне, че именно Западното Мраморноморие е районът като най-вероятна изходна позиция на този поход за завладяване на Херсонес, с начало полиса Пактия.

През лятото на 408/407 г.пр.Хр. Алкивиад като атински стратег, след като обсажда и превзема Селимбрия, отива с цялата си войска от херсонесци, войници от Тракия и над 3000 конници в Бизантион (Xen. *Hell.* I, 3, 10). Подобни данни за това дават Диодор (Diod. XIII 66, 3-4) и Плутарх (Plut. *Alcib.* 30).

Херсонесците са несъмнено гърците от полисите на Полуострова. Войниците от Тракия, най-вероятно са му дадени от Севт I, с когото той се оказва в близки, но и делови отношения. Впрочем, освен, че хинтерландът на Бизантион и Селимбрия е тракийски, то одриските резиденции, както по крайбрежието на Пропонтида, така и в близката вътрешност, са не много далечни. Интересно е какви са тези над 3000 конника. Добре се знае, че поради специфичните природни условия и разликите в общественото устройство, конната войска е правило при траките и изключение при елините (Порожанов К. 1993, 85-87; Porožanov K. 1997, 515-522). Това навежда на мисълта, че ако не всички, то голяма част от тази трихилядна конница е била дадена на Алкивиад, също от цар Севт I.

Полисът Пактия, също както Кардия, не е член на *Αρχεμα*. Факт е, че през 407/406 г.пр.Хр., след като не е избран за стратег на Атина за следващата 406/405 г.пр.Хр., и понеже не е добре гледан от войската, Алкивиад отплава към своето укрепление на Херсонес (Xen. *Hell.* I 5, 17), което е крепостта Пактия, както пояснява Диодор (Diod. XIII, 74, 2). В случая това означава, че по същото време крепостта Пактия не е атинско, а по-скоро е сигурно одриско владение, което е дадено на Алкивиад от цар Севт I за да се разпорежда в него като одриски парадинаст. Така, везните се наклоняват в полза на Пактия, като град владян от цар Севт I вероятно около и след 411 г.пр.Хр., но по-сигурно през 407/406 и 406/405 г.пр.Хр.

От 407/406 г. до 405/404 г.пр.Хр. година Алкивиад властва над дадените му от одриския цар крайморски крепости Орни, Бизанте и Неон тейхос (Plut. *Alcib.* 36; Corn. Nep. *Alcib.* 7, 4-5), намиращи се на североизток от Пактия, както и над самата Пактия (Diod. XIII, 74, 2). При това владеене на няколко крепости на одриското крайбрежие на Северното Мраморноморие и една на Хелеспонта Алкивиад не стои бездеен. Бидейки в добри, дори приятелски връзки с одриския цар (Corn. Nep. *Alcib.* 8.3), той воюва срещу онези траки, които не са под царската власт и затова - характеризирани от Плутарх, че са без царе (Plut. *Alcib.* 36).

Както се обосновава от Маргарита Тачева (Тачева М. 2003, 142-143; Тачева 2006, 82), това вероятно е инспирирано от цар Севт I за подчиняване на все още незавладени от него неголеми близки тракийски етноси.

Според изворите и историческата обстановка, действително най-логично е царят да е Севт I, спрямо когото Алкивиад е не само в приятелски, но и в несъмнени парадинастични отношения (Цветкова Ю. 2008, 178-179; 2010, 126). И това не е случайно, нещо повече, видимо е от проявите му в Атина, че още от около 415 г.пр.Хр. и насетне Алкивиад е силно повлиян от орфическа вярата и свързаната с нея обредност на тракийската среда в Атина, която той опознава и почита ревностно (Попов Д. 2010 а, 114-118).

По повод приятелството на Алкивиад с цар Севт I изворът ни Диодор казва, че Алкивиад като отишъл при атинските стратези при *Егос потами* през 405/404 г. пр.Хр., преди паметната битка, им казал, че понеже Медок и Севт, царете на траките били негови приятели, били съгласни да му дадат голяма войска, и в съюз с траките той да води война срещу спартанците по суша (Diod. XIII, 105, 3)

Традиционно се подразбира, че зад първото от тези две имена, трябва да се възприема името на одриския цар Медок/Амадок I, а зад второто - на парадинаста му Севт (II).

Съгласно казаното от Ксенофонт обаче, който е съвременник на събитията, невероятно изглежда одриският владетел Медок/Амадок I да е в съцарствие (?) с парадинаста си Севт (II). Защото Севт (II) е архонт, т.е. владетел на Приморието на и около Хиерон орос, а Медок/Амадок I е базилевсът, чийто храненик е въпросният Севт (II) и комуто той дава войска за да върне наследствената си земя, която е парадинастична област на Одриското царство, и следователно е подчинена на царя.

Известно е, че по-късният Диодор, при преписването и преразказа на събитията и от други недостигнали до нас извори, обикновено деформира информацията, но тя остава да носи своята историческа ценност, използваема след текст-критика. Какво съобщава Диодор? Първо - за двама тракийски царе, чиито имена са Медок и Севт. Тук ще отбележа, че не смятам, че има основания да се възприеме хипотезата, че у Диодор името Медок е грешка, която се дължи или на самия него или на по-късните преписи (Тачева М. 2003, 145). Второ - тези царе са приятели на Алкивиад. Трето - тези тракийски царе имат голяма войска, от която могат да дадат една част на Алкивиад за да воюва с атиняните срещу спартанците.

Ако се приеме, че зад името Медок, несъмнено стои одриският цар Медок/Амадок I, а зад името Севт - одриският цар Севт I, то всичко идва на мястото си. Според написаното от Диодор, Алкивиад просто казва, че и при новия тракийски (одриски) цар Медок, така както и при стария цар Севт I, той може да получи голяма войска, която да оглави, защото има заслуженото им доверие. За доверието на цар Севт I към Алкивиад, като към свой парадинаст и за действията на Алкивиад като парадинаст на цар Севт I, стана дума по-горе. Изглежда, че в случая преди битката при *Егос потами,* Алкивиад е разчитал на същото доверие и от страна на новия цар на одрисите Медок/Амадок I.

Така ще се окаже, че смяната на владетеля на одрисите Севт I с Медок/Амадок I е станала, най-вероятно през 405/404 г.пр.Хр., но преди битката

при *Егос потами*. И е логично парадинастът на цар Медок/Амадок I, Севт (II), син на Месад, който пък е парадинаст на Севт I, да действа като такъв за връщане на бащините си владения и властта над тини, меландити и транипси, в смутното време, настъпило след края на Пелопонеската война. Този извод не противоречи на отдавна изказаното, още в края на ХГХ в. от Adelbert Höck, мнение за 405 г.пр.Хр. като вероятен край на Севтовото (I) царуване (Höck A. 1891, 91).

Като се има пред вид монетосеченето на цар Севт I, свързано с Халкидика и/или Маронея и село Ветрен, Пазарджишко, като зависещи от одрисите и най-вероятно поради тази причина неплащащи редовно данък на Атина и поради това плащащи на Одриския царски двор, са градовете Маронея, близкият Дикая, а така също и Абдера. Тук ще си позволя да добавя и завладения и държан от Севт I полис с пристанище на шийката на Херсонес - най-вероятно Пактия.

Издателите на Атинските трибутни листи смятат (ATL I p. 465), че неплащанията на Енос към Атина се изразяват ясно чрез сеченията от Енос по-малко количество тетрадрахми, които са предназначени за външна търговия, за сметка на увеличеното количество диоболи, които са предназначени за вътрешна, местна търговия, при което е логично това да се дължи на властването на Одриската държава, заявено у античните автори (Thuc. II, 97, 3; Xenoph. *Anab.* VII, 3, 16-20). Съпроводено с отклоняване на ангажиментите на Атина от Егеида в усилията й да утвърди търговията си с Черноморските градове. Така следва, че и Енос е поставен под одриска власт. Това не е голяма изненада, като се има пред вид, че още при Спарадок тук някъде се намира негово княжество. Нещо повече, до Енос, северно/североизточно от него, на западната страна при основата на устието-делта на река Хеброс (Марица), се намира владетелската резиденция Дорискос, която би могла да се отъждестви с част от това княжество.

Издателите на Атинските трибутни листи смятат още, че неплащанията на Дейре към Атина в следващите десетилетия, се дължат на властта на Одриската държава, така както е в случаите с Енос, Бизанте, Тиродиза *(ATL* I, p. 480). Тъй като цялата Самотракийска переа не плаща на Атина и с най-висока степен на вероятност плаща на Севт I, то може да се допусне, че неплащане на Самотраки към Атина също може да се дължи на облагания от Одриския царски дом.

Какво е положението с полисите в Североизточното Мраморноморие Бизантион, Селимбрия, Даунион тейхос и Перинт. Тук особено показателно е, че по повод Селимбрия, издателите на корпуса на Атинските трибутни листи смятат, че налагането на одриските царе над Пропонтида е сравнимо с налагането на македонските царе над Термейския залив *(ATL* I p. 547).

Поради отсъствие на данни в Атинските трибутни листи или поради липса на запазени листи, обаче, не могат да се имат пред вид в отчитането следните листи по години пр.Хр: лист № 31 за 424/423 г.; лист № 32 за 423/422 г.; лист № 35 (или 36) за 420/419 г. или (419/418 г.); лист № 36 за 419/418 г.; лист № 37 за 418/417 г.; листи №№ 38-40 за 417/416-415/414 г.; листи №№ 41-44 за 4-те години с 5% пристанищна такса, заменила трибута от 414/413 до 411/410 г., включително; лист № 45 за 410/409 г.; лист № 46 за 409/408 г.; листи №№ 47-49 за 408/407¬ 406/405 г. Общо, това са листите за 424/423, 423/422 г. и 420/419 - 406/405 години пр.Хр. Очевидно е, че всичките тези години отпадат от по-нататъшен директен коментар, който да бъде свързан с Атинските трибутни листи като извор за

отношенията между Атина, Одриското царство и полисите по неговите крайбрежия. Тези години, за които няма преки данни за данъци, са общо 17 от 20 годишното царуване на Севт I. Но и за останалите 3 години няма достатъчно сигурни данни, които да дадат основание за преценка на какъвто и да е размер на вероятно получаван трибут в Одриския царски двор от 16-те полиса, по отделно и общо.

И така, както стана дума при анализа за вземанията на цар Ситалк, според Тукидид, данъците били събирани от цялата варварска земя и от всички елински полиси, над които (одрисите) властвали във времето на Севт, царувал след Ситалк и най-много увеличил данъците - изчислени в пари, те имали стойност на около 400 таланта и се плащали в злато и сребро. (Thuc. II 97, 3).

Простата равносметка показа, че ако при цар Ситалк са могли да бъдат събирани, чрез косвено регистриране в *ATL,* 77-78 таланта само от полиси и емпориони от европейския бряг на Мраморно и на Тракийско море, а като се добавят вероятните данъци от полисите по Западното Черноморие, сумата би надхвърлила 100 таланта, то при Севт I, за да достигне сборът от елинските полиси поне половината на 400, тоест около 200 таланта, увеличението изглежда, е било двукратно. Другата половина - около 200 таланта са били получавани като паричен данък от подвластните на Одриския царски дом тракийски етносни държави, като например, на споменатите по-горе тини, меландити и транипси/нипсеи. Не е възможно одриският цар Севт I да не е получавал и натурални данъци, които заедно с паричните - при цар Ситалк са надхвърляли 1 000 таланта годишен приход в одриската хазна. Но за това няма никакви преки или косвени данни, които да се отнасят за времето на Севт I.

ПЕТА ГЛАВА

ЦАРЕТЕ И ПОЛИСИТЕ
от края на VI и през V в.пр.Хр.

§ 1. ЦАР ОЛОР
(към 516-514 г.пр.Хр. - края на VI/началото на V в.пр.Хр.)

В разказа си за Филаидите на Тракийския херсонес, Херодот (484 - 425 г.пр.Хр.) съобщава, че Милтиад, син на Кипсел (Милтиад Стария - К.П.), като взел със себе си всеки атинянин, който желаел да участва в похода, отплавал заедно с долонките и завзел тази страна (Hdt. VI, 39-40); долонките, които го били довели, го поставили за тиран (Hdt. VI, 36-37); първото нещо, което той направил, било да прегради със стена Полуострова, от херсонеския град Кардия до Пактия, за да не могат апсинтите да нахлуват в страната и да я разграбват... и по този начин ги отблъснал.

Милтиад Стария се настанява като тиран при траките долонки на Херсонес през 556 г.пр.Хр. Другите траки, които не са му приятели, а са врагове, са апсинтите. Този Милтиад е тиран на полуострова до 528/527 г. Всъщност, тиран е анатолийски термин, натоварен с негативизъм, съобразно елинското полисно мислене, но реално този тиран е владетел, както на етносното държавно образувание на траките долонки, така и на подвластните му елински полиси на Полуострова. При това положение към средата на VI в.пр.Хр. на Тракийския херсонес има траки долонки има и атиняни, има и елински полиси, над които властва Милтиад Стария. Северно от Полуострова са агресивните траки апсинти.

По-нататък, като говори за Милтиад, син на Кимон (Милтиад Младия - К.П.), Херодот казва за него, че избил първенците на градовете, станал господар на Херсонес, поддържайки 500 наемници, и се оженил за Хегесипила, дъщеря на царя на траките Олор... дъщерята на тракиеца Олор... (Hdt. VI, 39-41).

Това сведение на Херодот се потвърждава и от Маркелин. Той съобщава, че на Херсонес, след Стесагорас, дошъл другият Милтиад, който макар, че имал деца от атинянка, се оженил за дъщерята на цар Олор, понеже силно желаел власт (Marcell.*Vita Thuc.* 2-18). Макар и доста по-късен автор (от V в.), в случая с Филаидите се смята, че освен Херодот, Маркелин е познавал и друг, недостигнал до нас извор (Portalski Al. 2007, 129-131). Особено важна е добавката за обяснението на тази сватба - понеже силно желаел власт. Очевидно, Милтиад, син на Кимон, добре е разбирал, че за да затвърди властта си на Полуострова не може да мине без подкрепата на силния си съсед, какъвто несъмнено се оказва царят на траките Олор и затова той ще сключи този политически брак.

Милтиад Младия се установява на Тракийския херсонес в 516/515 г.пр.Хр., а неговата сватба с дъщерята на царя на траките Олор, Хегесипила се датира не много след това, при всички случаи преди похода на Дарий I срещу скитите, вероятно 516-514 г. (Цветкова Ю. 2004, 21-23; 2008, 136-145).

Какво се оказва? Ако към средата на VI в.пр.Хр. на Херсонес са регистрирани траките долонки и северно от тях траките апсинти, то около 4 десетилетия по-късно, долонките все още се споменават на полуострова (Hdt. VI, 40), но за апсинти не се говори. Говори се за царя на траките Олор, за чиято дъщеря се оженил Милтиад Младия.

От една страна - връзката между женитбата на Милтиад Младия с тракийската принцеса Хегесипила и неговото господство над Полуострова е повече от очевидна. От друга страна - вън от съмнение е, че траките на Олор не са апсинтите, които могат да бъдат спрени със стена, преграждаща шийката на Полуострова. Още повече, че този династически брак е политически акт, който означава признато и от двете страни партньорство, тоест той е мирен договор между две владетелски институции на две съседни страни.

Така, този договор от 516-514 г.пр.Хр., сключен между *царя на траките Олор* и представителя на Атина Милтиад Младия, за първи път дава законно право на атиняни да владеят стратегическия Тракийски херсонес. Всъщност, това е първият официално регистриран договор между Атина и траките от Европейския Югоизток за подялба на сферите на влияние. Несъмнено - за Атина първостепенна остава целта да държи Херсонес, както заради възловото му военно-политическо местоположение, така и заради неговите безспорни географски и икономически предимства като мост между Европа и Азия. Тази победа на Атина е в тон с външнополитическата обстановка и допълва нейните действия, чрез които през VI в.пр.Хр., още по времето на лидийските царе, тя се опитва да държи под властта си Сигейон в областта Троада на отсрещния анатолийски хелеспонтийски бряг (Inventory 2004, 1014). Очевидно, Хелеспонтът трябва да стане *Атинско море*.

Какво остава да владее царят на траките Олор според този предположен договор? Отговорът е: останалите, извън Херсонес, крайбрежия на Мраморно и Тракийско море, които траките населяват и от които плават, като кръстосват тези морета, столетия наред преди времето на сключването му (Diod. VII, frg. 11; Порожанов К. 1984, 19-22; Portalski Al. 2007, 126-133).

Естествено възниква въпросът кои са тези траки, които имат цар на име Олор. Едната възможност е те да са долонките или апсинтите. Но това изглежда почти невероятно, защото ако беше така Херодот щеше изрично да го каже, тъй като вече преди това е обяснил кои са те и къде обитават. Другата възможност натрапчиво се подсказва от следните особено важни наблюдения.

Първото е на Янко Тодоров, който - въз основа на отлично познаване на изворите - констатира, че когато говорят за царете на Одриската държава старите автори ги именуват било като одриски, било като тракийски царе... като допълва, че двата тия израза са еднозначни (Тодоровъ Я. 1933, 3).

Второто е на Юлия Цветкова, която отбелязва, че с титлата цар на траките, освен споменатия Олор, точно Херодот назовава само още един от най-големите и известни на елините одриски царе. Това е Ситалк, син на Терес (Hdt. VII, 137), който е цар на Одриската държава между 444 и 424 г.пр.Хр. Това u дава основание да предположи, че между Олор и Ситалк е много вероятно да има династическа връзка (Цветкова Ю. 2004, 23; Цветкова Ю. 2008, 144-145).

Тази хипотеза стои много добре в реконструирането на политическата обстановка в Европейския Югоизток преди и към времето на походите, организирани от цар Дарий I (522 - 486 г.пр.Хр.) през Тракия (Ботева-Боянова Д. 2000, 35-45; Йорданов К. 2003, 21). Поради това, е логично да се приеме, че по това време най-силните траки на север и на запад от Полуострова са одрисите, които несъмнено са включили апсинтите в своята държава. Така ще се окаже, че

Олор, с най-висока степен на вероятност, е име на одриски тракийски цар, предшественик на Терес, който проявява интереси към бреговете на Тракийско и Мраморно море. Това, впрочем, би било съвсем естествено като се има пред вид, че ядрото на Одриската държава на юг от Стара планина обхваща Средногорието, Източните Родопи, Странджа-Сакар и в Тракийската низина слиза до района на водосборния басейн на реките Марица, Тунджа и Арда. От тук естествените морски излази са съвсем близо - те са на стотина километра на юг и югоизток, съответно към Тракийско и към Мраморно море, което означава също - до и над Тракийския херсонес.

Освен този случай, с името на тракийския цар Олор в Югоизточна Тракия, това тракийско име се носи от бащата на големия атински историк Тукидид (Thuc. IV, 104, 4). С тракийското име на баща му Олор, с името на майка му Хегесипила и с правото си да експлоатира златни рудници в Тракия, допълнено с влиянието, което имал в тези тракийски предели Тукидид (Thuc. IV, 105, 1), се обяснява неговата тракийска *връзка.*

Плутарх, който ползва недостигнали до нас извори, е категоричен, че историкът Тукидид бил роднина на Кимоновци, понеже бил син на Олор, който смятал, че носи името на прадядо си, и поради това притежавал златни рудници в Тракия; той умрял... в Скапте-Хиле/Скаптесиле - място в Тракия (Plut. *Cim.* 4). Тази версия се приема като аксиома от древността до нашето съвремие.

Влиянието на Тукидид над първенците в тази част на Тракия (Thuc. IV, 105, 1) се коментира по повод командваните от него и тръгнали от остров Тасос кораби, в помощ на Амфиполис, срещу спартанеца Бразидас. Спартанецът Бразидас се опасява, че той (атинянина Тукидид - К.П.) ще събере съюзници от морето и от Тракия, и ще ги спаси (Thuc. IV, 105, 1).

От цитираните текстове изглежда, че *тази част на Тракия,* от където Тукидид ще събере *съюзници от морето и от Тракия* обхваща крайбрежието и хинтерланда на Тракийско море от остров Тасос с устието на река Нестос (Места), където е полисът Абдера, до Тракийския херсонес на изток. Ясно е, че за да получи своето наследство бащата на Тукидид Олор, от прадядо си тракийския цар Олор, то по негово време - към края на VI в.пр.Хр. - тези територии, включително имението и рудниците, наследени от Тукидид, вече са одриска земя. Така се потвърждава изказаното по-горе виждане за проявен стремеж на одриския владетел Олор на юг в хинтерланда и крайбрежието на Тракийско море.

Предположението, че Олор от Югоизточна Тракия е предшественик на Терес, колкото и да изглежда хипотетично, не противоречи на сведенията на Тукидид за Терес, защото Тукидид казва, че Терес пръв създал обширното царство на одрисите... (Thuc. II 29,2) той ...станал първият цар, който се сдобил с голяма мощ/власт сред одрисите (Thuc. II 29,3).

Тоест, както се приема в научната книжнина през последните десетилетия (Фол Ал. 1972, 138; Тачева М. 2006, 23), Одриското царство е съществувало и преди Терес, но не е било толкова обширно и мощно. Все пак, за да сключи Милтиад мирен договор с неговия цар, чрез династическия брак, към 516-514 г., то вече ще да е било политическа реалност в Европейския Югоизток.

Тук, сега е уместно да се припомни следното. Ако Милтиад Стария действа на Тракийския херсонес като тиран за атиняните, владетел за долонките,

но и като васал на лидийския цар Крез (Portalski Al. 2007, 123-134), то същото може да се каже без никакво колебание и за Милтиад Младия, спрямо персийския цар Дарий I Хистасп. Той, макар и атинянин, дори участва заедно с него в Скитския му поход, около 513 г.пр.Хр., именно като негов подчинен владетел - васал (Цветкова Ю. 2008, 145-148; 161-165).

Така се очертава следната логика на действията на Милтиад, син на Кимон. Със стъпването си на Тракийския херсонес Милтиад Младия не укрепва Полуострова със стена, както прави неговия чичо, а - за да уреди мирно съседство и подкрепа от надигащото се Одриско царство - се жени за дъщерята на тракийския цар Олор. По този начин, бидейки васал на Дарий I, той урежда спокойствие не само на себе си и на владените от него траки долонки и елински полиси, но безпрепятствено и безпроблемно решава въпроса за преминаването на войските на *царя на царете* през Тракия в похода му на север срещу скитите. Изглежда по този начин, все още неголямата, но уголемяваща се и с важно местоположение и перспектива Одриска държава, но все още не на Терес, а на предшественика му Олор, е най-малкото неутрализирана. При това положение тя се оказва пасивен съюзник на персите и следователно - враг на атиняните.

Ето защо, за времето около похода на Дарий I през Тракия, на север срещу скитите, Херодот не споменава Одриското царство на Терес.

Както личи от казаното до тук, най-вероятно по това време цар на траките одриси е Олор, който ще бъде споменат от Херодот, но по изключение, и то само заради атинянина Милтиад, син на Кимон, тъй като самият цар е негов тъст. Именно затова, защото одрисите се оказват съюзници на персите, което означава, че са врагове на елините, Херодот, който защитава интересите на Атина, няма да говори за тях. Той ще говори с патос за други траки - гетите отвъд Стара планина, които героично се сражават срещу Дарий I. Ще говори много и изключително обширно и за скитите, като непобедени врагове на Дарий I, които именно поради това са приятели на Атина и заслужават неговото внимание.

До кога е царувал над одрисите Олор трудно може да се каже.

Датировката на мирното уреждане на граничния спор по река Дунав със скитите и логично свързаното с него включване на гетите в пределите на Одриската държава от Терес I може да се разположи във времето след 513 до 492 г.пр.Хр. Те имат своето място в тези две десетилетия, като логично продължение на *съюзничеството* на предшественика на Терес I, Олор, с персите, защото не противоречи и с нищо не застрашава политиката на Дарий I в Европа, ориентирана вече на юг към Елада. Нещо повече, с неизбежния васалитет на гетите към Терес I и чрез мирния договор със скитите, одриският цар гарантира спокойствие в тила на Дарий I от север. По този начин, в края на VI или в началото на V в.пр.Хр., Терес I, като наследник на тракийския цар Олор, който се оказва пасивен съюзник на Дарий I, осигурява северния тил на персийската армия.

Така, предшественикът на Терес I, Олор, вероятно е сменен на трона на Одриското царство към края на VI - началото на V в.пр.Хр.

§2. ЦАР ТЕРЕС I
(края VI/началото на V век - 449/448 г.пр.Хр.)

Тукидид казва за Терес, че пръв създал обширното царство на одрисите, което заело по-голяма част от останалата Тракия (Thuc. II, 29, 2) и станал първият цар, който се сдобил с голяма мощ/власт всред одрисите (Thuc. II, 29, 3). Това е възможно да стане след похода на Дарий I срещу скитите в Северното Черноморие, около 513 г.пр.Хр. Близко е до мисълта, че ако едно такова голямо царство е съществувало тогава в Европа, то Херодот не е могъл да не го спомене в подробния си разказ за преминаването на персите през тракийските земи на север. Очевидно, след това паметно събитие, в края на VI и/или в началото на V в.пр.Хр., Терес I се проявява на политическата сцена в Европейския Югоизток чрез значително уголемяване на своята държава (Фол Ал. 1972, 138-141).

Възможен е и вариантът да се мисли, че Херодот е премълчал за съществуването на Одриското царство заради някакви негови отношения с персите, които не са били в интерес на Атина. Дали причината за такива отношения е бил династически брак между владетелските институции на одриси и перси (Тачева М. 2006, 23-28), ние не знаем, защото изворите мълчат за подобно нещо. Онова, което се извлича допълнително от Херодот, Тукидид, Плутарх и Маркелин обаче, обосновава хипотезата за сключен договор, чрез брачния съюз на тирана на Тракийския херсонес атинянинът Милтиад Младия, който е и васал на персийския цар Дарий I, с дъщерята на тракийския цар Олор, оказал се предшественик на Терес I - цар на одрисите. И именно поради така получилите се косвени съюзнически отношения на Олор с Дарий I, неговото Одриско царство е премълчано от Херодот.

Трима са древните автори, чиито сведения обосновават едно отдавна изказано и приемано и досега мнение за разширяване на одриската власт на югоизток при Терес I (Тачева М. 2006, 27). Те са у Херодот, Ксенофонт и Хезихий.

Херодот казва за атинянина Милтиад, син на Кимон, че скитите номади, раздразнени от цар Дарий, се обединили и го гонили чак до споменатия Херсонес; Милтиад Младия избягал и се върнал при траките долонки на полуострова, когато скитите се оттеглили (Hdt.VI, 40). Очевидно е, че Херодот добре знае и високо цени факта, че скитите, така както и елините, са противници на персите и не са победени от тях. Поради това, той е пристрастен и ще си позволи именно чрез тях да обясни временното отсъствие от Тракийския херсонес на васала на Дарий I - Милтиад, син на Кимон, без да намесва одрисите, защото те също са, макар и косвени, съюзници на персите. Макар, че скитското нашествие, бягството и завръщането на Милтиад Младия напоследък се датират точно в 496 г.пр.Хр. (Цветкова Ю. 2008, 151-154), всъщност, не толкова Милтиад, колкото самият Херсонес е обект на военно внимание. От външно-политическа гледна точка е видно, че за да минат скитите, от отвъд река Истрос (Дунав) до Тракийския херсонес безпрепятствено, те трябва да пресекат източните предели на царството на одрисите. Но те могат да сторят това само като негови съюзници. А да се случи

такова нещо без мирен договор е невъзможно. Ето защо, това нападение не е на скитите - въпреки търсените мотиви за приятелство или неприятелство на Милтиад с тях, те наистина няма какво да правят там - а е военна акция на одрисите. Такива действия, като военно-политическа реалност, свързана с царя на траките Олор и Милтиад Младия, по принцип, не биха могли да се разположат във времето след 513 г.пр.Хр. и преди връщането на Милтиад в Атина през 493 г. пр.Хр., както и преди организирания през 492 г.пр.Хр. поход на персите през южното крайбрежие на Тракия към Елада. Това е така, защото след договора, сключен с брачния съюз между одриската принцеса Хегесипила и Милтиад Младия - васал на Дарий I на Тракийския херсонес, през тези две десетилетия от края на VI и началото на V в.пр.Хр., походи на царя на траките Олор на юг и югоизток, като косвен съюзник на персите, са нелогични, при което естествената посока на действие за него остава на север/североизток - към земите, от които се е върнал Дарий I - към гетите и скитите.

Ако се приеме версията, поднесена ни от Херодот, че скити са слезли до Херсонес, то тя трябва да се обясни като евентуален резултат от успешни дипломатически действия на одриския цар, спрямо североизточните му съседи скитите, които той вероятно е взел за съюзници в похода на югоизток. При такава постановка, ако наистина походът на скитите до Тракийския херсонес е проведен през +-496 г.пр.Хр., а скитите участват в него като съюзници на одрисите, това ще означава, че по същото време пасивният съюзник на персите Олор вече не е цар. Този цар ще бъде несъмнено одрисецът Терес I, защото тъстът на Милтиад, чрез който Одриското царство е косвен съюзник на персите, царят на траките Олор, повече не се споменава в изворите. Изглежда новият одриски владетел Терес I, който най-вероятно след като е уредил мирните си отношения на север със Скитското царство веднага е насочил усилията си в стратегическото направление на юг/югоизток.

Това се потвърждава от Хезихий (Hesych. 4, 149-150; 17-18), който, в своя лексикон казва, че царят на скитите Одрис нападнал Бизантион и бил отблъснат от Фидалейя - жената на основателя на полиса Бизас. Сведението, макар и легендарно, има своята стойност и може да се отнесе към времето между средата на VII в.пр.Хр. (малко след основаването на полиса) и цялата първа половина на V в.пр.Хр., когато прозират реални военни действия в този район на Тракийския Югоизток, водени от одриския цар Терес I.

Гаврил Кацаров анализира и определя това сведение като отглас от достигане на одрисите до Бизантион (Кацаров Г. 1933, 737-738). Сведенията за идването на скитите номади до Тракийския херсонес и на царя на скитите Одрис към Бизантион са сигурни свидетелства за движение на одрисите първо на север (Фол Ал. 1972, 119), а сетне и на юг/югоизток. Те са израз и представят политиката на Терес I, който, дипломатически и без война, успява най-напред да си осигури тила от север, с граница река Истрос (Дунав), от към скитите, а сетне, със или без скити - няма особено значение, очевидно се спуска на югоизток към Делта, Бизантион и надвисва над Тракийския херсонес (Тонев Мл. 1942, 183).

Съществува мнение, че това не може да се реализира по-късно от времето, свързано с победните битки на елините над персите през 480 и 479 г.пр. Хр. (Йорданов К. 2003, 21). Тук бих добавил, че външнополитическата обстановка се

мени, поради което изглежда, че Терес I извършва не само един поход на югоизток.

Очевидно е, че след похода на Дарий I срещу скитите на север от река Дунав, около 513 г. пр.Хр., последван от отдръпването на персите на юг по крайбрежието на Мраморно и Егейско море, в края на VI и/или в началото на V в.пр.Хр., вече Терес I, а не Олор, осигурява своята северна граница и тил по река Дунав, чрез договор със скитите. След което през и след 496 г.пр.Хр. предприема първите си военни действия на югоизток.

Според Анабазиса на Ксенофонт (ок. 430 - ок. 354 г.пр.Хр.) прародителят на Севт (II), Терес, имал многобройна войска в същата тази област (където обитава Севт - К.П.), тук много от хората му били погубени от местните жители, а той (Терес - К.П.) се лишил от обоза си. Местните жители, казва Ксенофонт, били тините (Xen. *Anab.*VII 2, 22). По време на описваните събития Севтовата войска е разположена приблизително в средата на Северното Мраморноморие - между Бизанте (дн. гр. Текирда) и Перинт (дн. Мармара Ерели), но по-близо до Перинт - на около 11-12 км = 60 стадия по 185 м (Xen. *Anab.VII* 2, 17). Самият Севт (II) резидира добре охраняван в тюрзис. Очевидно, приблизително по средата, между владяната от траките крайморска крепост Бизанте и елинския полис Перинт, Севт (II) има друга крепост-резиденция. Вероятно, нейното предназначение е било да охранява подстъпите към Свещената планина/Хиерон орос на югозапад, където тя е защитавана от споменаваните многократно от Ксенофонт крайбрежни крепости, държани от Севт (II), а именно Бизанте, Ганос, Неон тейхос и други неназовани изрично с имената им. Така се оказва, че Терес - прародителят на Севт (II) - имал многобройна войска в областта, държана от неговия потомък, а именно крайбрежието към и при Хиерон орос и неговия хинтерланд. В тази област местните жители са тините. Очевидно Терес е направил сериозен опит да сложи ръка на стратегическа област на Мраморно море и южно от Делта.

От този текст не става категорично ясно до колко този опит е бил успешен. Но изглежда, че въпреки загубата на много от хората и обоза му, той е успял да се наложи там. Това се разбира от друг пасаж на Ксенофонт, където се коментират траките над Византион - в Тракийската делта. Тя именно вече не била владение на Месад, а на одрисеца Терес (някакъв древен) (Xen. *Anab.VII* 5, 1).

Очевидно, в представите на схолиаста, допълнително вмъкнат тук в текста на Ксенофонт, Делта и траките там се свързват с Терес Одрисеца, който е от по-старо време от това на Месад. Без да се търси сензация с някакъв нов Терес, от времето на Севт I или Севт (II), така се чете и тълкува изворът още от М. Кари (Cary M. 1752, 15) насетне (Смирнова Г. И. и др. 1969, 183-190; Фол Ал. 1975, 102). Несъмнено схолиастът има предвид прародителя Терес (назован така в Xen. *Anab.*VII 2, 22), който е завладял не само крайбрежието и хинтерланда на Хиерон орос на северния бряг на Мраморно море, там, където по-късно ще резидира Севт (II), но и цялата област Делта, в чието северно крайбрежие на Югозападното Черноморие е базилейонът Салмидесос, а в югоизтока му, при устието на Понта - вход в Боспора/Босфора, само на 25 км северно от Византион, е владетелската резиденция-светилище, свързано с името на легендарния тракийски цар-жрец-прорицател Финей, Финеон-Финополис.

Важно е да се отбележи и още нещо. Не само и толкова изгонването на персите от Сестос през 478 г.пр.Хр. и от Ейон през 475 г.пр.Хр., но настаняването на атиняните в тези стратегически пунктове също е несъмнена външнополитическа причина за нови активни действия на одриския цар Терес I в Югоизточна Тракия. В този контекст, съгласно сведението на Плутарх (Plut. *Cim.* 14), изглежда съвсем вероятно именно тините, включени като парадинастична област в Одриското царство на Терес I, да са онези траки, определени като намиращи се отгоре, спрямо Полуострова, които са повикани от персите през 466 г.пр.Хр., за да им помогнат срещу атинянина Кимон, преди напускането им от Тракийския херсонес. Изглежда, добрите отношения между одриси и перси от времето на тракийския цар Олор се запазват и при царя на одрисите Терес I. В този контекст, най-вероятно и крепостта Дорискос е дадена или по-скоро върната от персите на траките. Тази царска крепост се намира от западната страна на устието, в началото на делтата, на река Хеброс (Марица). Тя е напусната от персите през 465-463 г. и веднага е заета от траките като най-вероятно това е осъществено именно от Терес I, цар на одрисите.

Безспорно Месад е бащата на Севт (II), който е загубил след Терес I тази област, та се налагало синът му Севт (II) да я възвръща със сила. Виждането на Месад като третия син на Терес I (Beloch K. 1923, 85-86; Beševliev V. 1970, 1-2) ще остане свръхипотетично. Въпреки, че изглежда по-вероятно той да е внук на Терес I, то нито едното, нито другото са ясни от наличните извори. Несъмнено е обаче, че Месад е в роднински връзки с Терес щом за Ксенофонт Терес е прародител на Севт (II).

Очевидно е, че действията на Терес I, отразени в писмените извори, определят като стратегическа за Одриската държава югоизточната посока на действие. Безспорен е стремежът, чрез владеенето на траките от хинтерланда на Мраморно море (Хиерон орос) и Черно море (Делта), той да стъпи трайно и на крайбрежията им. Фактът, че Севт (II) държи безапелационно като свои стратегически и ключови крайбрежни крепости, към и при Свещената планина, предполага, че първообразът на това поведение е изграден от действията на прародителя Терес в този район.

Към подобни мисли насочват и резултатите от разкопките на турските колеги в района, където в някои крайбрежни селища с пристанища, като напр. Херайон тейхос, траките се оказват много видимо активно присъстващи (Atik N. 2005, 8; 2007, 13-23). Не мога веднага да не отбележа, че Херайон тейхос е на около 15 км източно от Бизанте (дн. гр. Текирда), приблизително на/при/около мястото, където резидира в неназована по име своя резиденция Севт (II), място, което, както стана ясно по-горе, е завладяно най-вероятно още от Терес I. В този ред на мисли много интересен е и обектът Menekşe Çatağı, на крайбрежието на планината Текирда (древната Свещна планина на траките Ганиада, наричана от елините Хиерон орос), намиращ се на 13 км североизточно от града Текирда. Тук има пластове от халколита и ранния бронз. Но той несъмнено е тракийско културово средище на брега на Мраморно море, от времето на Късната бронзова епоха и началото на Ранножелязната, където има пласт идентичен с Троя VII б; сетне то се развива като културово средище, с резиденциална сграда, през VI-V в.пр. Хр. (Erim-Özdogan A. 2005, 21-22). Като такова то е създадено и владяно от тракийски царе и

династи. Принадлежността му към тракийската общност е несъмнена. Дали това не е отбелязаният по-горе от Ксенофонт тюрзис на Севт (II)?

Властването над крайбрежните крепости-резиденции от Одриската династия не бива да изненадва. Нещо повече - писмените извори и теренните наблюдения в Югозападното Черноморие - и специално при самия град Салмидесос на Странджанското крайбрежие - сочат недвусмислено една силна тракийска владетелска и култова, мощно укрепена резиденция с пристанища (Porozhanov K. 2005, 21-34). Не е изключено именно тази резиденция да се свърже с Терес I. Още повече като се има пред вид, че за да слезе на юг към Делта, Мраморно и Тракийско море, този владетел не може да си позволи да остави тила си несигурен. При това, по крайбрежието на Салмидесос елински полиси няма. Очевидно Югозападното Черноморско крайбрежие на Делта, от нос Тиниада (дн. Инеада) до Финеон-Финополис (дн. Гарибче) при входа на Боспора/Босфора, включително, е държано именно от тези резиденции на одрисите (или преди това на тините). Много е логично, че след установяване на базите си на Черно море (чрез Салмидесос и Финеон-Финополис) и Мраморно море (чрез резиденциите, в които виждаме потомъка му Севт II), със заемането или по-скоро връщането на царската резиденция Дорискос при делтата на река Хеброс (Марица), през или веднага след 465-463 г., Терес I стъпва трайно и на крайбрежието на Тракийско море. Така се очертава, че походите на Одрисеца на юг и югоизток са през периода от 496 до, а вероятно и след, 465-463 г.пр.Хр., но преди 454/453 г.пр.Хр.

От 454/453 г. нататък, през останалата част на V и през по-голямата част на IV в.пр.Хр., ще наблюдаваме конфликт на интересите на очертаващите се две големи сили за Южна и Югоизточна Тракия. Едната сила е Атина, с нейния съюз, а другата - надигналото се тракийско Одриско царство. И двете - ставащи империи.

Първият Атински морски съюз е основан от Атина с антиперсийска насоченост през 478 г.пр.Хр., със седалище и хранителница на касата остров Делос, поради което е добре известен като Делоски *съюз/симахия* През 454 г.пр.Хр. полисът-основател премества касата от Делос при себе си, в Атина, и започва да води политика на диктат спрямо съюзните полиси. Тази и други мерки довеждат до радикална промяна в същността на Първия Атински морски съюз, който от *съюз/симахия* постепенно се превръща в империя/*'архе.* Поради това от същата 454 г. Атина започва да получава данъците - в пари, а не в натура както е дотогава - от петте данъчни окръга, на които ще бъде разделен довчерашния съюз. Те са Йонийски, Карийски, Островен, Хелеспонтийски и Тракийски. Тук, интерес представляват последните два окръга. Интересите на Атина са прости и ясни. Открила новото *Елдорадо* - Тракия, тя иска да си осигури безпроблемен внос, основно на жито, за изхранване на многобройното си население. Поради това, на стратегически важните места и райони, тя ще гради и подкрепя свои апойкии или ще поддържа чужди такива, с цел контрол над внос/износа, тоест на търговията. Такива са устията на реките и големите полуострови като Тракийският херсонес и Халкидическият полуостров. Интересите на Одриското царство също са прости и ясни. Династията на одрисите, веднъж наложила се над сънародниците си, както и над други тракийски етноси, например апсинтите и тините, със сила или с дипломация, ще търси начини да владее и морските крайбрежия, заради пазарната

икономика на елинските полиси по тях и заради ползите, които тя носи на одриските царе. В този контекст, резултатите от тези походи и действия могат да се свържат с някои от данните в Атинските трибутни листи *(ATL,* I), започващи от 454/453 г.пр.Хр. насетне до 404/403 г.пр.Хр., данни, които - отнесени към Одриската политическа история - дават интересни резултати.

Тъй като Херсонес е владение на Атина още от VI в.пр.Хр., и то чрез споразумение, сключено през 516-514 г., с предшественика на Терес I - тракийския цар Олор, полисите-членове на Атинската *архе,* които се намират на него, се изключват от списъка с имена на полиси, който може да бъде свързан с Одриското царство. Тъй като полисите на запад от река Нестос (Места) са извън пределите на царството - те също се изключват от този списък. Така, остава да се проверят данните на изследваните във взаимоотношенията си с Атина, и респективно, с висока степен на вероятност и с Одриското царство на Терес I, между 454/453 и 450/449 г.пр.Хр., полиси от Северна Пропонтида и от Тракийско море. Ето какво сочи статистиката, за общите и специфични данъчни проявления на полисите по крайбрежията на Одриското царство, от Хелеспонтийски (гл.П, § 1.8) и Тракийски данъчен окръг (гл.П, § 2. 10), съответно:

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Бизантион - 454/453, 453/452, 451/450 г. = 3 г.
- Селимбрия - 454/453, 453/452, 452/451 г. = 3 г.
- Даунион тейхос - 454/453, 453/452, 451/450, 450/449 г. = 4 г.
- Перинт - 454/453, 453/452, 451/450г. = 3 г.
- Дидюмон тейхос - 452/451, 451/450, 450/449 г. = 3 г.
- Бизанте - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Серейон тейхос - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449, = 5 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Дейре - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Сале - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Зоне - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Дрюс - 454/453, 453/452, 452/451, 451/450, 450/449 г. = 5 г.
- Енос - 451/450 г. = 1 г.
- Самотраки - 454/453г. = 1 г.
- Дикая - 453/452 г. = 1 г.
- Абдера - 453/452, 452/451 г. = 2 г.

Обобщени, тези данни изглеждат така.

С липса на данни за плащане пълни 5 години са:

От *Северното Мраморноморие:* Бизанте (ATL, I, 246-247), Серейон тейхос *(ATL,* I, 398-399),

От *Тракийско море:* Дейре (ATL, I 260-261), Сале (ATL, I 394-395), Зоне *(ATL,* I, 278-279), Дрюс *(ATL,* I, 266-267).

С частична липса на данни за плащане са:

От *Северното Мраморноморие:* Бизантион - 3 г. *(ATL,* I, 248-249), Селимбрия - 3 г. (ATL, I, 400-401), Перинт - 3 г. (ATL, I, 374-375), Даунион/Дамнион тейхос - 4 г., Дидюмон тейхос - 3 г. *(ATL,* I, 262-263),

От *Тракийско море:* Енос - 1 г. (ATL, I, 220-221), Самотраки - 1 г. (ATL, I, 394-395), Дикая - 1 г. (ATL, I, 264-265); Абдера - 2 г. (ATL, I 216-217).

Полис, плащащ необичайно нисък данък е от *Тракийско море:* Маронея - 1 талант и 3000 драхми *(ATL,* I, 338-339).

Прави впечатление, че от отчитаните две, все още бъдещи, данъчни области, съобразно Атинските трибутни листи, 16 полиса по Мраморно и Тракийско море, до река Нестос (Места), преди Халкидическия полуостров, за 6 изобщо няма данни за плащане, 9 плащат частично, а 1, спрямо големината си, - плаща символично. На какво може да се дължи това? Дали някои от тези констатации не трябва да се свържат с действията на Терес I (или на негови парадинасти) и да са резултат от тях?

454/453 г.пр.Хр. е година на превръщането на Атинския съюз*/симахия* в империя/архе. По този повод Russell Meiggs (Meiggs R. 1963, 1-14) констатира, че в първия данъчен лист от 454/453 г.пр.Хр. има не повече от 140 имена на полиси, от които се събират общо около 350-400 таланта данъци в Атина, като най-много липсващи са вноските от градовете на бъдещия Карийски данъчен окръг, по Западното крайбрежие на Анатолия. Това се свързва с факта, че от 465/464 г.пр.Хр. същото крайбрежие се владее от персийския цар Артаксеркс I (464 - 424 г.пр.Хр.). В този контекст, издателите на Атинските трибутни листи смятат, че неплащанията на Дейре например, в Североизточна Егеида към Атина в следващите пет десетилетия, се дължат на властта на Одриската държава, така както е в някои от случаите с Енос, Бизанте, Тиродиза, особено при Ситалк и Севт I *(ATL* I, 480). Защо това да не се отнася и за други градове от този списък и спрямо други по-ранни одриски владетели? Макар че няма преки данни за налаган от Терес данък над елински полиси, не са ли тези сведения - косвени такива?

По този повод не може да не се обърне внимание на две важни дати и на периода, заключен между тях - 454 и 449 г.пр.Хр. Първата - 454 г.пр.Хр. е годината, в която, с преместването на съюзната каса от остров Делос в Атина, се поставя началото на преобразуването на Атинския съюз-*симахия* в Атинска империя-*архе.* Втората - 449 г.пр.Хр. - ознаменува края на Гръцко-персийските войни. И тъй като Атина оглавява и изнася на гърба си основната тежест от борбата на Елада срещу Персия, то именно от тази година насетне Атина на Перикъл особено ярко започва да проявява не само високо самочувствие на лидер в елинските дела, но и претенции за безразделна имперска власт над останалите членове на съюза. Петте години между двете дати съвпадат с последните пет години от царуването на одриския владетел Терес I, чиято политика от 496 г., през 465-463 г.пр.Хр. насетне, до предполаганата година на смъртта му 448 г.пр.Хр., както стана ясно по-горе, е политика за владеене на крайбрежия в Европейския Югоизток. Много вероятно е някои от неплащащите по-малки полиси, през този период, да са били оставени от Атина под властта на траките одриси. Трябва да се държи сметка и за още нещо. Това са последните пет години на Гръцко-персийските войни, когато вниманието на Атина остава основно ангажирано в успешното им приключване. Ето защо, е логично да се мисли, че с оглед крайната победа над Персия, тогава Атина се съобразява с реалностите от север, наложени в Европейския Югоизток от Одриското царство на Терес I.

Така, след първия договор, сключен между Атина и тракийския цар Олор от 516-514 г.пр.Хр., за подялба на сферите на влияние и специално за властване на Атина над Тракийския херсонес, е напълно допустимо, около или през 454/453 г.пр.Хр., тя да е подновила стария или да е сключила нов договор с Одриското царство - в случая с излезлия отдавна на Мраморно и Тракийско море Терес I. Такъв договор, най-вероятно, е за подялба на сферите на влияние с цар Терес I и съответно за получаване от него на част от приходите от влизащи в *Архета* полиси, по крайбрежията на Тракийско море и Пропонтида. При това положение, ще се окаже, че най-вероятно, полисите от листите с липса на данни за плащане, а може да се окаже и с частично запазени данни за плащане на трибута към Атина, са крайния резултат от военно-политическите действия на цар Терес I, спрямо Атина и нейните съюзници-поданици.

Съгласно изводите от анализа на данните в Атинските трибутни листи, за 7-те полиса от бъдещия Хелеспонтийски данъчен окръг, съобразно вероятни плащания към одриските царе, те са разделени в 3 групи (га.IV, § 1):

I група: Бизантион, Селимбрия и Перинт.

II група: Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос.

III група: Бизанте и Серейон тейхос

Същото е сторено в изводите за 9-те полиса от бъдещия Тракийски данъчен окръг; трите групи са (ni.IV, § 2):

I група: Енос, Самотраки, Абдера,

II група: Маронея, Дикая

III група: Дейре, Сале, Зоне и Дрюс

Онова, което може да бъде извлечено от тези изводи за данъчните проявления към Атина и за вероятни данъчни отношения, за времето на Терес I, в случая 5-те години, смятано от 454/453 до 450/449 г.пр.Хр., включително, е следното.

При градовете от двете трети групи няма запазени данни за плащане към Атина от: Бизанте и Серейон тейхос на Мраморно море и от Дейре, Сале, Зоне и Дрюс на Тракийско море. Неплащанията на тези 6 града-емпориони продължават през цялото 50-летие на отчитане в Атинските трибутни листи. Поради отсъствие на други известни причини за тези неплащания, въз основа на оскъдните данни за плащания към Атина, може да се допусне, че тези градове вероятно плащат на Одриския царски двор, наченато при Терес I, следните приблизителни суми (га.IV § 4) на година: Бизанте - 2 таланта, Серейон тейхос - 1000 драхми или 2 таланта; Дейре - 1 или 2 таланта, Сале - 1 или 2 таланта, Зоне - 2 таланта, Дрюс - 1 талант.

Това би било общо от 7 до 11 таланта приход на година в одриската хазна.

При градовете от двете втори групи има специфики.

Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос от Пропонтида плащат на Атина символичните 1000 драхми, съответно първият - през 452/451 г., а вторият - през 454/453 и 453/452 г. За останали 4 и съответно 3 години, от времето на Терес I, няма запазени данни за плащания към Атина от тези градове-крепости. Поради липса на други фактори за този нисък данък, може да се предположи, че те вероятно плащат по 1000 драхми на година на Одриския царски двор. Това би дало по 2000 драхми на година.

Маронея и Дикая от Тракийско море, плащат символични вноски в касата на *Архета,* които са абсолютно несъразмерни с тяхната големина и богатство. За Маронея тя е с размер 1 талант и 3000 драхми, а за Дикая - 3000 драхми, тоест половин талант. Това е основание да се предположи, че е напълно възможно, при липса на други исторически причини за ниския дънък, по същото време, такива вноски да са правени и в хазната на Одриския царски двор. Което би дало общо по 2 таланта на година.

При градовете от двете първи групи има видимо открояване и по-сериозни проблеми спрямо останалите групи полиси.

От Мраморно море.

За Бизантион няма запазени данни градът да плаща на Атина през 454/453, 453/452 и 451/450 г. При плащанията, през останалите години, размерът на вноските е по 15 таланта. Дали през посочените години Терес I е успявал да взима данък, с такъв или друг размер от този голям елински полис, е трудно да се отговори, защото точно колкото е възможно това да се е случвало, точно толкова е и недоказуемо поради липсата дори и на косвени данни.

Подобно е положението и със Селимбрия. Няма съхранени данни градът да плаща на Атина през 454/453, 453/452 и 452/451 г. Но запазените данни сочат годишна вноска в *Архета* от 6 таланта. Съвпадението с Бизантион, на първите две години на липса на данни за плащане, може да се дължи на Тересовата политика, но може и да е поради липса на запазени фрагменти, в които двата съседни града са едни до друг.

Такова е положението и с Перинт. Няма запазени данни градът да плаща на Атина през 454/453, 453/452 и 451/450 г. Но изплащаната вноска в запазените фрагменти е с величина 10 таланта. Тук съвпадението с Бизантион, при липса на данни за плащания, е пълно, а със Селимбрия - е за първите две години. Дали Терес I се е наложил успешно тук или не, остава неясно и несигурно. Вероятно липсата на данни се дължи по-скоро на липсата на фрагменти за тези съседни градове.

От Тракийско море.

За Енос няма запазени данни за плащане към Атина само за 451/450 г. През останалите години градът плаща по 12 таланта. И тук положението е като при горепредставените големи градове. По-вероятно е, в случая липсата на данни да се дължи на липсата на съответния фрагмент.

Така стои въпросът и за Самотраки. Няма сигурни данни за плащане само за 453/452 г. През останалите години полисът плаща по 6 таланта годишна вноска. И тук е по-вероятно липсата на данни да се дължи на липсата на съответния фрагмент, а не на Тересовата политика.

По подобен начин се представя и Абдера. При този полис липсват данни за платен данък за годините 453/452 и 452/451 г. Но през останалите години градът плаща по 12 или 15 таланта. Няма основания да се мисли, че това се дължи на Терес I. По-скоро - е резултат от липса на съответните фрагменти.

Очевидно е, че по-малките градове, с по-голяма доза вероятност, може да са поставени в зависимост от Терес I. Това са градовете от двете трети групи. С по-малка сигурност това може да се твърди за двете втори групи. А съвсем несигурно е за двете първи групи.

Това дава основания да се мисли, че е възможно статуквото на тези по-малки полиси, неслучайно наричани крепости и/или емпориони от античните автори, като неплащащи фороса си към Атина, да е определено още при цар Терес I и да се предположи, че той ги облага с данъци и/или ги ползва като тържища. Така, може да се допусне, че цар Терес I властва над Бизанте и Серейон тейхос в Пропонтида. При това, Бизанте, независимо че е полис, се възприема в изворите като трайна одриска резиденция. С предположения контрол над тези градове, изглежда цар Терес I трайно се настанява на крайбрежието на Хиерон орос/Свещената планина на траките Ганиада, където е царската резиденция Ганос, в средната част на Северното Мраморноморие. Бизанте и Серейон тейхос са, съответно от северната и от южната страна на Ганос.

Точно такова твърдение важи и за Дейре, Сале, Зоне и Дрюс на Тракийско море. Те се намират недалеко от приморските царски крепости-резиденции на траките Дорискос, Серион тейхос и Исмарос, и причината тези полиси да не плащат на Атина, най-вероятно, е именно това им местоположение. Нещо повече, съгласно археологическите данни, Зоне, с голяма степен на сигурност, се възприема като резиденция-представителство на тракийските владетели.

По-големите полиси-данъкоплатци като Бизантион, Селимбрия, Перинт, Енос, Самотраки и Абдера, на този етап както изглежда, несъмнено остават под сериозен атински контрол.

Така, в крайна сметка може да се предположи, че чрез своите резиденции, цар Терес I успява да постигне контрол, което означава най-вероятно и да облага с данъци, в следствие на предположен договор с Атина, от около 454/453 г.пр.Хр., следните 6 града: Бизанте и Серейон тейхос, от Северното Мраморноморие при Хиерон орос/Ганиада - Свещената планина на траките; и Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, от североизтока на Тракийско море.

Общата годишна сума на вероятно взетите данъци изглежда 7 - 1 1 таланта. Това е възможно, но не е достатъчно сигурно и за още 4 полиса. Те са Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос от Мраморно море и Маронея и Дикая от Тракийско море. Вероятният годишен данък, взиман от тях, е около 2 таланта и 2000 драхми. Общо, с тези вероятни добавки, данъкът, влизащ в хазната на одрисите от елинските полиси, би стигнал 9-13 таланта и 2000 драхми.

§ 3. ЦАР СПАРАДОК
(448/447 - 445/444 г.пр.Хр.)

Спарадок е отбелязан от Тукидид (II, 101, 5; IV,101,5) като брат на цар Ситалк (444 - 424 г.пр.Хр.) и баща на цар Севт I (424 - 405/404 г.пр.Хр.). По логиката на наследяването е очевидно, че той е един от синовете (вероятно най-големият син) на одриския цар Терес I (кр^Гнач^ в.пр.Хр. - 448 г.пр.Хр.). Неговото царуване, съобразно датировката на монетите му, се поставя около средата на V в.пр.Хр., след Терес и преди Ситалк, като се датира между годините 448/447 и 445/444 г.пр.Хр. (Фол Ал. 1972, 140-141). Съществува и друга хипотеза за неговото царуване, според която началото му се поставя в 465/464, а краят - в 445/444 г.пр.Хр. (Тачева М. 2006, 52-53; Попов Д. 2009, 84). Напоследък се приема, че от 465/464 г. Спарадок най-вероятно е парадинаст на баща си цар Терес I, а след неговата смърт, заема одриския престол от 448/447 г.

През 447 г., поради изключителната важност на Полуострова за Атина (Meiggs R. 1972, 159-160), Перикъл изпраща 1000 клерухи на Тракийския херсонес, които преграждат шийката на полуострова със стена (Plutarch. *Per.* 19, 1). Очевидно е, че Херсонес е защитаван от реална опасност от север. А до това време тази опасност несъмнено вече е агресивното Одриско царство на цар Терес I, с пряк наследник и приемник на политиката му цар Спарадок. Тъй като най-вероятната година на възцаряването на Спарадок е около 448 г.пр.Хр., изглежда че действията на Перикъл са много бърза реакция, спрямо него.

Монетите на цар Спарадок се идентифицират като негови чрез изписването на името му в различни варианти и съкращения. Те са сребърни тетрадрахми, драхми и диоболи - общо над 40 на брой. Този извор за политическата история е важен с няколко безспорни наблюдения, направени в българската историография (Юрукова Й. 1992, 37-42; Тачева М. 2006, 48-54).

Първото е, че монетите на Спарадок представляват самостоятелен дял в развитието на тракийското монетосечене.

Второто е, че този самостоятелен дял на сребърното монетосечене на Спародок свързва монетите на одриския владетел с паричните знаци на тракийските етноси от първата половина на V в.пр.н., изработени от същия благороден метал - прочутото трако-македонско сребро.

Третото е, че този самостоятелен дял на сребърното монетосечене на Спарадок свързва изработването на Спарадоковите монети с дейността на монетния двор на полиса Олинт на Халкидическия полуостров, което е традиционното мнение; или на монетарницата в *Енеа ходой*/Деветте пътя, над устието на река Стримон (дн. Струма), преди тя да стане атинска апойкия (Тачева М. 2006, 52).

В допълнение тук ще си позволя да цитирам още едно мнение на Маргарита Тачева с интересна прогноза по този въпрос. То казва, че в културно-исторически план представляват важен проблем паралелите, които Спарадоковите емисии имат чрез конника с бизалтските емисии, от които е зает всъщност и

Александровият конник, както и в деронските - след 465 г., които имат като допълнителен знак орел със змия или друга плячка в клюна; като тези факти би трябвало да насочат проучването на Спарадоковите монети по-скоро към собствени тракийски културно-исторически паралели, а не толкова към македонски или олинтски прототипове, защото съществуването на олинтска монетарница преди 432 г.пр.Хр. е твърде оспорвано (Тачева М. 1990, 63).

Четвъртото, свързано с третото се отнася за теглата на Спарадоковите монети. Те отговарят на еталоните на две системи от източен произход - тракомакедонската и хиоската. Хиоската система е възприета от най-оживените търговски центрове като Абдера, Тасос, Маронея, Енос, Византион и др. Смята се, че тези факти откъсват Спарадоковото сечене на монети от евбейско-атинските еталони и се възприемат като израз на икономико-политически взаимоотношения между одриския владетел и Атина, а със своите номинали Спарадоковите монети естествено се включват в съвременния им циркулационен оборот.

Петото е, че за разлика от македонския владетел Пердика, който сече само анепиграфни тетроболи, то Спарадок има монети в три номинала и върху тях, освен името му, е представен и самият той - владетелят на кон. Това е несъмнен израз на самочувствието на одриския владетел и на значението, което той има в доминирането на Европейския Югоизток.

През 2000 г., на Деветия международен конгрес по тракология в София-Ямбол, бяха изнесени данни от колегата Selene Psoma, поднасящи по-различна интерпретация от горепредставената (Psoma, S. 2002, vol. II, 513-522). Чрез нов прочит на легендата, типа, теглото и разпространението на монетните емисии на Спарадок тя се заключава в следното:

първо - еталонът им е по атическата монетна система и е най-близък до монетите на Енос при устието на река Хеброс (Марица), които са близки до персийската система; поради това монетосеченето на Спарадок трябва да се отдели от монетосеченето на Олинт и Халкидика;

второ - както изборът на еталон, така и разпространението на дребните монети на Спарадок недвусмислено сочат, че този династ е бил трайно в контакт с Енос и района около него; тя дори предполага, че именно около Енос трябва да се търси княжество на този владетел;

трето - одрисите са изпреварени от македоните (Александър I Филелин - от 499/498 или 498/497 до 455/454 или 451/450 г.пр.Хр.), в доминацията си над богатия и невралгичен район на Халкидика, на изток до устието на Струма.

четвърто - тъй като одриските владетели са били много богати и не са страдали от липса на скъпоценни метали, както сочат находките от разкопаните подмогилни съоръжения и погребения на аристократи в Тракия, те не са имали нужда да използват ателиетата на гръцките градове по крайбрежията, а сами са секли своите монети, понеже това производство е изключително елементарно.

Това със собственото сечене на монети от траките, е много логична и приемлива хипотеза, в контекста на безспорния факт, че при двора на одриските владетели несъмнено винаги е имало изключителни майстори-занаятчии, владеещи най-високотехнологична за времето си обработка на металите и съвършена направа на метални изделия със и без изображения и надписи.

Точно такава като последната хипотеза е изказана (Тачева М. 2003, 144) по повод на част от монетосеченето и на одриския цар Медок/Амадок I (405/404 - 387/386 г.пр.Хр.), но тя може да се окаже валидна и за всички останали тракийски владетели, секли свои монети.

пето - Спарадоковото монетосечене се датира около средата на V в.пр.Хр.

Всъщност, последните цитирани данни и интерпретации потвърждават изказаната още от Младен Тонев (Тонев Мл. 1942, 190) и потвърдена от Александър Фол (Фол Ал. 1972, 142) теза, че теглото на Спарадоковите тетрадрахми е решаващо, когато се определя сферата на неговия политически натиск на юг и югоизток; че то посочва по-точно района, където са се намирали монетните дворове; при което военно-политическата тежест на одрисите при Спарадок трябва да се търси там, където Терес бил положил основите й, тоест в Югоизточна Тракия и по северозападния бряг на Пропонтида.

Удивително свързващите се събития - като възцаряването на Спарадок, издигането на преградна стена на Тракийския херсонес от Перикъл, редукции в плащането или символични плащания, както и липсата на данни за редовно плащане, на полиси от Северна Пропонтида и Тракийско море към Атина, през тези 4 години, за които става дума по-долу - наистина могат да бъдат обяснение на случващото се и потвърждение на хипотезата на Александър Фол за сключен договор между одриския цар Спарадок и лидера на съюза-империя Атина. Той основателно допуска, че най-ранните договорни отношения между Атина и одрисите се отнасят именно около 447 г., тъй като не е възможно да се смята, че плащаният от елинските полиси на траките трибут няма да бъде регламентиран по дипломатически път (Фол Ал. 1972, 143). Сключването на договор между Одриското царство, развиващото се от времето на Терес I насетне като империя и главата на Делоския съюз-симахшг Атина, е съвсем в логиката на нещата, защото от 454 г. - и особено след 449 г.пр.Хр. (когато е обявен краят на Гръцко-персийските войни) - Атина започва да командва по имперски съюза, в който влизат споменатите полиси, и да го превръща в Атинска империя-*архе*. В тази ситуация, през тези години, Атина е заинтересувана от мирни договорености с другата голяма империя в Европейския Югоизток - тази на одрисите, вероятно изразяващи се в отстъпване на цар Спарадок на част от данъците, предназначени за Атинската хазна.

Съгласно Атинските трибутни листи, представящи събираемостта на данъците, от отделните елински полиси, към Първия Атински морски съюз, от 454/453 до 404/403 г.пр.Хр. (ATL, I), с данни за редукции в плащането или плащащи символичен трибут и с липса на запазени данни за плащан данък към Атина от нейните съюзници, през 4-те години по времето на цар Спарадок, от 448/447 до 445/444 г.пр.Хр., вкл., са следните полиси (от гл.П, § 1.8; § 2.10):

Северно Мраморноморие

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Бизантион - през 448/447 г., от 15 на 10 таланта; през 447/446 г. плащане с неясен размер. = 2 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Бизантион - 446/445 и 445/444 г. = 2 г.

- Селимбрия - 446/445 г. = 1 г.
- Перинт - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Бизанте - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Серейон тейхос - 448/447, 447/446, 446/445и 445/444 г. = 4 г.

Тракийско море

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Енос - от 12 на 10 таланта, през 446/445 и 445/444 г. = 2 г.
- Дикая - от 3000 на 2000 драхми през 446/445 и 445/444 г. = 2 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Дейре - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444г. = 4 г.
- Сале - 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Зоне- 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Дрюс- 448/447, 447/446, 446/445 и 445/444 г. = 4 г.
- Абдера - 446/445 г. = 1 г.

Обобщението показва следното.

1.) С липса на данни за плащане пълни 4 години:

Северно Мраморноморие: Перинт (ATL, I, 374-375), Бизанте (ATL, I, 246¬247) и Серейон тейхос (ATL, I, 398-399).

Тракийско море: Дейре (ATL, I, 260-261), Сале (ATL, I , 394-395), Зоне (ATL, I, 278-279), Дрюс *(ATL,* I, 266-267).

2.) С редукции в плащането, с частична липса на данни за плащане или плащащи символичен трибут, през тези 4 години, са:

Северно Мраморноморие: Бизантион (ATL, I, 248-249) - 2 г. редукция + 2 г. няма данни; Селимбрия *(ATL,* p. 400-401) - 1 г. няма данни + 3 г. плащане; Даунион/Дамнион тейхос *(ATL,* I, 260-261) - 4 г. плаща символичните 1000 драхми; Дидюмон тейхос *(ATL,* I, 262-263) - 1 г. няма данни + 3 г. плаща символичните 1000 драхми.

Тракийско море: Енос *(ATL,* I, 220-221) - 2 или 3 г. редукция; Маронея *(ATL,* I, 338-339) - 4 г. плаща символичните 1.5 таланта; Дикая *(ATL,* I, 264-265) - 2 г. редукция + 2 г. плаща символичните 3000 драхми ; Абдера *(ATL,* I, 216-217) - 1 г. няма данни + 3 г. плащане; напълно редовно плаща на Атина само Самотраки.

Прави впечатление, че от тук представените 7 полиса по Мраморно море и 8 в Тракийско море - за 7 града няма данни за плащане към Атина, а за 8 града - данните са, че имат редукции в плащането, че имат частична липса на данни за плащане или плащат символичен данък на Атина.

Редукция на данъците се забелязва при Бизантион, при Енос и при Дикая.

През 448/447 г. Бизантион плаща на Атина 5 таланта по-малко от обичайните 15. От една страна това е годината, в която Спарадок сяда на трона, а от друга страна 447 г. е годината, през която, най-вероятно, е сключен договорът за разпределение на сферите на влияние и данъците от някои полиси между Одриския царски двор и Атина. През 447/446 г. при Бизантион отново се забелязва редукция, която, най-вероятно, отново е 5 таланта. Така, има основания да се предположи, че през тези две години е възможно разликата от 5 таланта, Бизантион да плаща на одриската хазна.

Налагането на цар Спарадок над този голям елински полис може да става от неговите най-близки до града резиденции. На около 25 км, на север, при устието на Боспора/Босфора и Понта, е Финеон-Финополис. В западна посока, това са отстоящите на около 80 км от Византион, одриски резиденции Мокарсос и Беос/Беон, а на 100-на км на северозапад - несъмнено са Салмидесос и Биза/Виза. От всичките тези 5 резиденции, а вероятно и от други все още неизвестни нам, той може да контролира Тракийската делта и околностите на Византион.

През 447/446 г., при Енос, има неяснота в общото плащане към Атина. Поради това, че през следващите 446/445 и 445/444 г. при този полис има сигурна редукция от 2 таланта, може да се предположи, че и през трите години градът Енос плаща на цар Спарадок по 2 таланта.

Обосновката за това виждане е не само сключеният договор с Атина, но и наличието на резиденциите или *княжеството* на Спарадок, при/около Енос (с предгръцко тракийско име Полтимбрия). Там, на десния западен бряг, в началото на делтата на река Хеброс (Марица) се намира завладяната или възвърната от баща му цар Терес I царска крепост-резиденция Дорискос, а по-на запад е резиденцията Серион тейхос. Не много далеко в хинтерланда на Дорискос, на североизток от крепостта се намира още една одриска резиденция Кипсела, а още по-на север са Гейстой/Гейстос и Одрюса. Няма съмнение, че от тези, най-близки до Енос резиденции, цар Спарадок може да се налага над този полис.

През 446/445 и 445/444 г., при Дикая, се наблюдава последователна редукция от 1000 драхми, които през тези две години е възможно да отиват като данък в хазната на цар Спарадок. Странно остава защо полиси като Дикая и Маронея плащат символични данъци. Дали за това има причини, които не са свързани само с Одриската *базилея* за сега остава неясно. Фактът, обаче, че данъкът на Дикая от 3000 драхми е редуциран на 2000, през посочените две години при царуването на Спарадок, може да показва вероятна връзка със сключения между Атина и Одриския царски двор договор. Общо, от Тракийско море и Северното Мраморноморие през тези 4 години, липсват данни за плащане към Атина за 7 града. Сравнено с положението, в това отношение, при предшественика му Терес, се очертава следната картина.

цар Терес I (от 454/453 до 450/449 г.пр.Хр.)	цар Спарадок (448/447 - 445/444 г.пр.Хр.)
С липса на данни за плащане:	
От *Северното Мраморноморие:*	
Бизанте, Серейон тейхос	Перинт, Бизанте, Серейон тейхос
От *Тракийско море:*	
Дейре, Сале, Зоне, Дрюс	Дейре, Сале, Зоне, Дрюс.

Повтарящите се с липса на данни за плащане - и при Терес I, и при Спарадок - градове са общо 6. При Спарадок се появява, обаче, и Перинт. Ако за по-малките крепости и емпориони, липсата на данни за платен трибут към Атина се приема, че може да се дължи на Одриския царски двор, който още от времето на Терес I, може би получава от тях около 10 таланта годишен доход, то интересно

е да се види как стои въпросът за липсата на данни за плащания на големия полис на Пропонтида Перинт.

От тези 4 години, с липса на данни за плащане от Перинт към Атина, само 446/445 г. съвпада с липса на данни със съседните на изток полиси Даунион/Дамнион тейхос, Селимбрия и Бизантион. В останалите 3 години тези градове изплащат редуциран или пълен данъка си към Атина. При тази констатация може да се предположи, че причината за липса на данни за плащане от Перинт към Атина е същата като при намиращите се на запад Бизанте и Серейон тейхос, за които също няма дани за плащане към Атина за същите 4 години. Което ще рече, че е възможно, това да е един от резултатите от действия на Спарадок, свързани със сключения от него договор с Атина. Налагането му над този полис може да се осъществи от одриските царски резиденции Беос/Беон и Мокарсос, намиращи се, съответно на около 10 и 20 км, северно от града. Още повече, че тези 4 години напълно съвпадат с царуването на този одриски владетел. Но, при липса на каквито и да са други данни, не е толкова сигурно, че по подобие на допусканото плащане към царя за двата големи полиса Бизантион и Енос, сторено въз основа на редукциите, Спарадок може да е получавал някаква сума (10 таланта?) от големия полис Перинт. Това изглежда така, защото в предходния (първи) данъчен период, в началото на този (втори) данъчен период, в следходния (трети) -, но и в следващите данъчни периоди, полисът плаща на Атина, сравнително редовно документирано по 10 таланта. Което сочи, че е възможно липсата на данни за тези 4 години да се дължи на липсата на запазени фрагменти в Листите.

Анализираните данни на Атинските трибутни листи позволяват да се направят следните допустими изводи за вероятни данъци, плащани от полисите на одриския цар Спарадок, въз основа на сключен договор между него и Атина. Поради редукции на данъка, плащан на Атина от отделните полиси, може да се предположи, че при липса на други исторически причини, съответно целите суми или разликите от редукциите през тези години са вземани от одриския цар, както следва:

448/447 г.: Бизантион (5 т.). Общо 5 таланта.

447/446 г.: Бизантион (5? т.) + Енос (? т.). Общо 5?+? таланта.

446/445 г.: Енос (2 т.) + Дикая (1000 др.). Общо 2 т. и 1000 драхми

445/444 г.: Енос (2 т.) + Дикая (1000 др.). Общо 2 т. и 1000 драхми.

С по-малка вероятност, през същите 4 години, може да е взиман данък, с размер до 10? таланта, от Перинт.

От тези данни е видно. Първо, че цар Спарадок, най-вероятно, стъпва реално с облагания на най-големите и стратегически полиси като Бизантион на Тракийската делта (а може би и Перинт) в Североизточна Пропонтида и Енос при устието на река Хеброс (Марица), както и на средноголемия полис Дикая при Абдера на Тракийско море. Това са три възлови стратегически точки от пространството на Одриската държава на Мраморно и Тракийско море. Второ, вероятната събирана сума от цар Спарадок само от тези 3 големи полиса е поне 5 таланта, с вероятност (плюс Перинт) и за 15 таланта.

Комплексният анализ на изворовите данни води до следния работен синтез. Не толкова и само в халкидическия полис Олинт, а преди всичко около или в Енос, при делтата на река Хеброс (Марица), а защо не и в монетарницата на

Енеа ходой/Деветте пътя, селище владяно от траките над устието на река Стримон (Струма) - както предполага Маргарита Тачева, се секат монети за хазната на одриския владетел Спарадок. В елинските полиси по крайбрежията, тези монети обслужват пазара, използван и от Спарадок, а не само от Атина. Фактът, че това сребърно монетосечене от средата (четиридесетте години) на V в.пр.Хр. е естествено продължение на трако-македонското сребърно монетосечене, в югозападните тракийски земи, от първата половина на V в.пр.Хр., не сочи наличие на сериозна претенция за политическа и икономическа власт на одрисите и в тези предели - там все още е силен едонският династически дом, а по-скоро показва, както приемственост с по-старото тракийско монетосечене от Югозападна Тракия, така и равностойност със съседите от региона.

Противоречията на Спарадок с Атина, оглавяваща съюза-империя, ще бъдат за данъците и пазарите на крайбрежните полиси. Тези противоречия, най-вероятно са регулирани с основателно предположения сключен договор между двете страни, през или около 447 г.пр.Хр. Така, много добре се очертава, че основният натиск на одрисите и при цар Спарадок, както е при предшественика му цар Терес I, е в Тракийския Югоизток, представен със собствени крепости-резиденции на Черно, Мраморно и Тракийско море. Резултатите от спазването/неспазването на предположения, с голяма доза сигурност, договор между Атина и Спарадок, от около 447 г.пр.Хр., очертават следната най-вероятна договореност, която не само затвърждава, но и разширява статуквото, постигнато, вероятно, още при Терес I. От предположения договор с цар Терес I, от около 454/453 г., по времето на наследилия го цар Спарадок, изглежда са оставени отново под одриски контрол, неплащащите 6 на брой неголеми полиси - крепости и емпориони - предимно от средната северна част на Мраморно море при Хиерон орос/Ганиада, където доминират одриските крайбрежни и недалечни в хинтерланда резиденции, и от източната част на Тракийско море, където доминират царските крайбрежни резиденции Исмарос, Серион тейхос, Дорискос и недалечната на континента Кипсела. Тоест, това са сигурните крайбрежни владения на Одриското царство, чрез които владетелят Спарадок, най-вероятно, взима паричен данък от елинските полиси, както на Пропонтида (Бизанте, Серейон тейхос), така също и на Тракийско море (Дейре, Сале, Зоне, Дрюс), и ги ползва като свои тържища.

Общият размер на годишния данък за одрисите от тези градове, е приблизително около 10 таланта. Освен тях, много вероятно, успешно са обложени големите полиси на Мраморно море: Бизантион - 2 години, с по 5 таланта, по-малко вероятно Перинт - 4 години с до 10 таланта; на Тракийско море: Енос- 2 или 3 години, с по 2 таланта. Обложен за две години, с по 1000 драхми, изглежда е и по-малкият полис Дикая при Абдера. Общо, данъкът вероятно получаван от Одриския царски двор нараства на 17 (или 27?) таланта и 1000 драхми, което е с около 6-8 (16-18?) таланта повече от предположеното за Терес I.

§ 4. ЦАР СИТАЛК
(444/443 - 425/424 г.пр.Хр.)

Не е ясно какво е станало с предшественика на Ситалк, Спарадок (448 - 444 г.пр.Хр.). Или е починал от естествена смърт или е загинал някъде на бойното поле в югоизточните предели на Одриската държава, затвърждаващ след Терес като основна тази военна и външно-политическа посока на действие и налагане над елински полиси по морските крайбрежия там.

Подобно на своя баща Терес I и Ситалк най-напред предприема действия за осигуряване на своя североизточен тил (Hdt. IV, 80, 1-5). Негова сестра, дъщеря на Терес I е женена, като одриска принцеса за Ариапейт, цар на скитите отвъд река Истрос (Дунав). Така Терес, чрез дипломация, осигурява за царството си спокойна мирна граница на североизток. Синът на Тересовата дъщеря от Ариапейт и, разбира се, племенник на Ситалк, Октамасад, след като става цар на скитите, предизвиква напрежение по спокойната още от Тересово време граница, защото иска да върне при себе си избягалия при одрисите негов брат от скитска принцеса Скил. В същото време при Октамасад се намира един трети син на Терес I и естествено брат на Ситалк. Размяната на бегълците разрешава въпроса по мирен начин. Ситалк пощадява живота на брат си. Възможно е това да е споменатият по-късно в *Анабазиса* на Ксенофонт Месад, но съвсем не е сигурно.

Със и след утвърждаването на мира по северната си граница Ситалк включва в царството си като васални, етносните държави на гетите и други по-малки тракийски етноси, обитаващи южно от Дунава по към Евксинския понт (Thuc.II, 96,1). Именно като такива те участват с него в похода му към Халкидическия полуостров през 430/429 г.пр.Хр. Тези действия имат своето място веднага след установяването му на власт през 444/443 г.пр.Хр. След дипломатическото осигуряване на тила си от север/североизток, Ситалк предприема походи на юг за да затвърди и разшири постигнатото от баща си Терес I и брат си Спарадок, спрямо елинските градове по неговите крайбрежия.

Съгласно общите и специфични данъчни проявления на полисите от Хелеспонтийски (гл.П, § 1.8) и Тракийски данъчен окръг (гл.П, §2. 10) ето как изглежда статистиката:

Отсъстващи от целите възстановени панели са:

Бизанте –	443/442, 442/441, 435/434, 433/432		4 г.
Серейон -	443/442, 442/441, 435/434, 433/432		4 г.
Дейре -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Енос -		435/434,	432/431, 430/329 = 3 г.
Сале -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Зоне -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Дрюс -	443/442,	435/434,	432/431, 430/329 = 4 г.
Маронея			432/431 = 1 г.
Дикая -	443/442,		430/429 = 2 г.
Абдера –	443/442		= 1 г.

Редукции на плащания данък към Атина от:

- Бизантион - с неясен размер през 444/443, 435/434 г. = 2 г.
- Селимбрия - от 6 на 5 таланта през 443/442, 442/441, 441/440, 439/438 г.; + от 5 таланта на 900 драхми през 435/434, 433/432, 432/431 г., = 7 г.
- Перинт - от 10 таланта на 1515 драхми или друга неясна сума на нерегулярно плащане през 432/431 г. = 1г.
- Енос - от 12 на 10 таланта, през 444/443, 443/442, 442/441, 441/440, 440/439 г. = 7 г. + от 10 на 4 таланта през 436/435 г. = 6 г.
- Самотраки - от 6 на 4 таланта през 440/439 г. и от 6 на 2 таланта, през 430/429 г. = 2 г.
- Маронея - от 10 на 3 таланта, през 430/429 г. = 1 г.
- Абдера - от 15 на 10 таланта, през 432/431, 430/429 г. и 429/428 г. = 2 г.

Няма запазени данни за плащан данък към Атина от:

- Бизантион - 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431 г. = 5 г.
- Селимбрия - 440/439, 436/435, 434/433, 429/428, 428/427, 422/421, 421/420 г. = 7 г.
- Даунион/Дамнион тейхос - 444/443, 439/438, 436/435, 434/433, 429/428 г. = 5 г.
- Перинт - 440/439, 436/435, 434/433, 428/427 г. = 4 г.
- Дидюмон тейхос - 444/443, 439/438, 436/435, 434/433, 429/428 г. = 5 г.
- Бизанте - 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431, 430/429, 429/428, 428/427 г. = 10 г.
- Серейон тейхос - 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 436/435, 434/433, 432/431, 430/429, 429/428 г. = 9 г.
- Дейре, Сале, Зоне и Дрюс = за целия период.
- Енос - през 439/438, 434/433, 433/432, 429/428, 428/427 г. = 5 г.
- Самотраки - през 439/438, 428/427 г. = 2 г.
- Маронея - 440/439, 439/438 г. = 2 г.
- Дикая - 444/443, 441/440, 439/438, 436/435, 433/432, 429/428, 428/427 г. = 7 г.
- Абдера - 444/443, 441/440, 440/439, 439/438, 434/433, 428/427 г. = 6 г.

Макар, че няма преки данни за договор между Атина и новия одриски владетел Ситалк, то може да се предположи, че такъв е сключен след интронизацията му, защото още през първата година от неговото царуване 444/443 г.пр.Хр., Бизантион има редукция на данъка към Атина с неясен размер, а Енос - от 12 на 10 таланта. Освен това, няма данни за платен данък на *Архета* от: Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, Дикая и Абдера.

Редукциите на данъците на двата полиса (Бизантион и Енос) към Атина, започнали от времето на цар Спарадок, показват продължаващо отслабване в отношенията с нея, което най-вероятно се дължи на новия одриски владетел, който изглежда затвърждава, наследените от Спарадок, стратегически излази на Мраморно и на Тракийско море. Прави впечатление, че освен 6-те емпориона, за

които традиционно липсват данни, поради това, че са в орбитата на одриските владетели, тук намират място и полисите Абдера и Дикая, които са в югозапада на Одриското царство. Макар, че тези данни не са категорични, то в логиката на нещата е, че след предположеното частично налагане на новия одриски цар над стратегическия Византион при устието на Боспора (Босфора), над стратегическия Енос, при устието на Хеброс (Марица), следва налагане и над стратегическия полис Абдера при устието на Нестос (Места) и съседния - Дикая.

През втората година 443/442 г.пр.Хр. се наблюдава отсъствие от целия панел на емпорионите Византе, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне, Дрюс и полисите Дикая и Абдера; редукция от 6 на 5 таланта за Селимбрия, както и продължаваща редукция от 12 на 10 таланта за Енос. Неплащането на тези градове, през тази година, е сигурен разрив в отношенията им с Атина. За 6-те емпориона това не е изненада, защото те само номинално са членове на *Архета,* а реално са под властта на Одриския царски двор. Но за двата полиса не е така, защото ако за предходната година е вероятно, то за тази година налагането на Ситалк над Абдера и Дикая, чрез данъци за неговата хазна, изглежда съвсем правомерно. Освен това, чрез редукциите, се вижда по-слабата връзка с Атина, за сметка на предположеното продължаващо царско частичното налагане над Енос и появата на такова над Селимбрия. Това ще рече, най-вероятно, затвърждаване на позициите на Ситалк на Мраморно и Тракийско море.

Впрочем, предположено, с най-висока степен на вероятност, плащане към Одриската държава от Абдера, и то на стойност 15 таланта, през 443/442 г.пр.Хр., е съвсем в началото на Ситалковото царуване. Фактът, извлечен от Атинските трибутни листи не е за подценяване, защото сочи възможен ранен интерес на този одриски базилевс към Тракийския Югозапад. Този интерес може свърже и с казаното от Тукидид за жена-съпруга на Ситалк, която е сестра на Нимфодор, син на Питей от Абдера (Thuc. II, 29, 1).

През 442/441 г.пр.Хр. от панела отсъстват Византе и Серейон тейхос, което е сигурен признак за продължаващо неподчинение на тези два емпориона на Атина, най-вероятно, поради властта, наложена от Одриския царски двор. Освен това, продължават да бъдат с редукция от 6 на 5 таланта Селимбрия и от 12 на 10 таланта Енос. Изглежда, че и това се дължи на трайното частично налагане на Ситалк над тези два полиса.

През 441/440 г.пр.Хр. продължава да се изпълнява редукцията от 6 на 5 таланта за Селимбрия и от 12 на 10 таланта за Енос, което означава отслабено влияние на Атина и респективно, най-вероятно, продължаващо частично налагане на Ситалк над тези два големи полиса. С липса на запазени данни за платен данък се оказват отново емпорионите Византе, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но тук намира място и средноголемият полис Дикая.

През 440/439 г. пр.Хр. продължава да се изпълнява редукцията от 12 на 10 таланта за Енос, което означава продължаващо отслабено влияние на Атина и респективно, най-вероятно, продължаващо частично налагане на Ситалк над този полис. С редукция от 6 на 4 таланта се появява Самотраки, което е знак за отслабено влияние на Атина над този традиционен неин съюзник-поданик. С липса на запазени данни за платен данък отново се оказват станалите одриски елински емпориони Византе, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, но тук

намират място и големите полиси Византион, Селимбрия, Перинт и Маронея, за които не може да се каже дали и колко са платили на Атина и/или на Ситалк.

Ако неплащането на Самотраки към Атина се дължи на одрисите, то най-вероятно е те да облагат с данък полиса за неговите владения на срещуположния тракийски бряг на континента (Тонев, Мл. 1942, 187). Но Енос и Маронея са от двете страни на въпросната Самотракийска переа - Енос от изток, Маронея - от запад. Между тях са владетелските резиденции Дорискос, Серион тейхос и Исмарос. Този факт би означавал, че е вероятно Одриският царски дом по времето на Ситалк да се налага още по-активно над полисите от Тракийско море, включително и Самотраки. Което ще рече, че освен на Атина, те вероятно плащат и на Ситалк.

През 439/438 г.пр.Хр.продължава редукцията на Селимбрия от 6 на 5 таланта, което е признак на продължаващо отслабнало влияние на Атина и вероятно продължаващо още от 441/440 г.пр.Хр. частично налагане на одриския цар над полиса. С липса на запазени данни за платен данък отново се оказват станалите одриски елински емпориони Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, още емпорионите Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос, като тук намират място и големите полиси Византион, Енос, Самотраки, Маронея и Дикая, за които не може да се каже дали и колко са платили на Атина и/или на Ситалк.

За 438/437 и 437/436 г.пр.Хр. няма запазени данъчните листи.

През 436/435 г.пр.Хр. Енос е със сериозна редукция от 10 на 4 таланта. Този факт сочи отново отслабено влияние на Атина и вероятност за продължаващо по-трайно налагане над този полис от Ситалк. С липса на запазени данни за платен данък отново се оказват емпорионите Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс, още емпорионите Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос, като тук намира място отново големият полис Византион, както и Перинт, и Дикая, за които не може да се каже дали и колко са платили на Атина и/или на Ситалк.

Изглежда, че вниманието и ангажиментите на Атина в едонските земи на Тракийския Югозапад, която успява най-сетне, през 436 г. да основе Амфиполис при устието на Стримон (Струма), позволяват на одриския цар, по това време, предположените затвърждаващи действия в Тракийския Югоизток, увеличаващи броя на данъчно задължените към неговата хазна полиси, на Мраморно и Тракийско море, включващи и полиса Абдера, при устието на Нестос (Места), на запад. Именно в Тракийския Югозапад се преплитат интересите на държавите на одрисите, на едоните и на други тракийски етноси, на експанзиониращите македони, на атиняните и на спартанците.

През 435/434 г.пр.Хр. от панела отсъства големият полис Енос, както - и емпорионите Бизанте, Серейон тейхос, Дейре, Сале, Зоне и Дрюс. Очевидно, това е демонстрация на разрив в отношенията им с Атина, което предполага продължаващо налагане над този полис и тези емпориони от одриския цар. Освен това, Византион е с неясна редукция, а Селимбрия е с впечатляващата редукция от 5 таланта на 900 драхми. Ясно е, че и спрямо тези два полиса влиянието на Атина е чувствително отслабено. Като най-вероятната причина за тази констатация може да се предположи, че тя е компенсация и резултат от продължаващата политика

на частично, но и на реален опит за пълно налагане на Ситалк над елински полиси и емпориони, по неговите крайбрежия, особено след като, през 436 г., Атина основава успешно Амфиполис, при устието на Стримон (Струма).

През 434/433 г.пр.Хр., при липсата на данни за платен данък, се появява само Абдера.

През 433/432 г.пр.Хр. от панела отсъстват Бизанте и Серейон тейхос, което е сигурен знак за техен продължаващ разрив с Атина, свързан най-вероятно с трайното налагане над емпорионите от Ситалк. Продължава и впечатляващата редукция на Селимбрия от 5 таланта на 900 драхми, факт, който означава почти пълно скъсване с Атина, поради най-вероятното налагане над полиса на одриския цар. С липса на данни за платен данък са емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но и полисите Енос и Дикая.

През 432 г., под влиянието на Коринт, както Потидея, която е коринтска апойкия, така и целият Халкидически полуостров, включително и други градове от Егейския бряг на Тракия, отпадат от съюза с Атина, поради което се оказват във война с *Архета* и спират да и плащат данъци. В тази си постъпка те са поддържани и от македонския цар Пердикас II (Thuc. I, 57-61; Тодоровъ, Я. 1933, 14). Това несъмнено, е една от причините Атина да търси начин да сключи договор с одриския цар Ситалк за намесата му в делата на този район. Разбира се, в неин интерес. Този интерес успява да се съчетае с политиката, която провежда последователно одрискиият цар в борбата за надмощие в Тракийския Югозапад.

Без да използва брутална сила, а както изглежда като израз на външната си политика, неизвестно точно кога, но очевидно преди 431 г., Ситалк се жени за гъркиня от Абдера (Thuc. II, 29, 1). Дали това е станало около 450 г. (Mihailov G. 1955, 91; Ботева-Боянова Д. 2000, 58) или преди, но към 431 г., това е трудно решим въпрос с наличните изворови данни. Защото, в контекста на многоженството на владетелите в Древността, никъде не се казва, че получилият атинско гражданство син на Ситалк, Садок, е роден именно от тази негова жена, която е от Абдера. В случая е по-важно, че царската сватба като дипломатически акт постановява до къде на югозапад се простира царството му (Thuc. II, 97, 1). Несъмнено този акт признава автономността на полиса в държавата му, но включва и данъчни задължения от него към нея. Косвено това се потвърждава от данните на трибутните листи. От по-горе представения списък се вижда, че от 20 години царуване на Ситалк за 12 години няма данни полисът Абдера да е плащал данък на Атина. При което плащания на Абдера към Ситалк, с най-висока степен на сигурност, могат да се видят освен през споменатата по-горе 443/442 г. от 15 таланта, така и през годините 432/431 от 15 таланта, 430/429 - 5 таланта и 429/428 г.пр.Хр. също 5 таланта.

През 432/431 г.пр.Хр. от панела отсъстват емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но и големите полиси Енос и Маронея - всичките на Тракийско море. Този факт сочи трайно продължаващ разрив на тези 4 емпориона с Атина; но сочи разрив и на двата големи полиса с главата на *Архета*. Продължава и смущаващата редукция на пропонтийския полис Селимбрия от 5 таланта само на 900 драхми, появява се силната редукция на Перинт от 10 таланта само на 1515 (или неясно колко) драхми, както и редукция при Абдера от 15 на 10 таланта. Сигурните неплащания на Атина и тези редукции, несъмнено сочат силно намалено влияние

на Атина, спрямо тези полиси, свързани най-вероятно с успешно налагане над споменатите полиси и емпориони от одриския цар Ситалк. При липсата на данни за платена сума се появяват имената на пропонтийските градове: големия полис Бизантион и емпорионите Бизанте и Серейон тейхос, които не е ясно дали и колко са платили, защото традиционно са в орбитата на Одриския царски двор.

За 431/430 г.пр.Хр. няма запазен данъчен лист.

Като използват стуацията през лятото на 431 г. атиняните бързо назначават за свой проксен при цар Ситалк абдерита Нимфодор, който е брат на жена му от Абдера (Thuc. II, 29, 1). Именно като проксен на атиняните, в двора на одриския цар, Нимфодор веднага заминава за Атина, където от името на полиса сключва съюзен договор със Ситалк, а като жест на изключителна признателност към царя, Атина дава своето гражданство на сина му Садок (Thuc. II, 29, 4-5). Една от най-важните клаузи на договора е свързана с намерението на атиняните одриският цар да им помогне да превземат селищата по крайбрежието на Тракия (Thuc. II, 29, 4).

Несъмнено е, че селищата по крайбрежието на Тракия са отпадналите от Атина градове на Тракийския данъчен окръг, но на запад от Абдера - между реките Нестос (Места) и Аксиос (Вардар), което разбира се включва и целия Халкидически полуостров. След излизането на Халкидика от Атинската *архе* през 432 г. пр.Хр., преди сключването на този договор, на Атина е оставало да разчита да получава приходи от Тракийския данъчен окръг само от градовете на изток от този полуостров, където тя е трябвало да ги дели със Ситалк, настанил се още по-успешно след Терес I и Спарадок трайно на Тракийско море. Очевидно, след сключването на договора с одриския цар, с негова помощ Атина се надява да възстанови вноските си и от западната половина на Тракийския данъчен окръг. В този контекст стои ангажиментът на Ситалк да завърши войната в Тракия, като прати на атиняните тракийска войска от конници и пелтасти (Thuc. II, 29, 5).

От друга страна, с ангажимента си в договора, Ситалк е потенциална сериозна заплаха не само в борбата за градовете на Халкидика, но и за македонския цар Пердикас II.

Като общ резултат от този договор Атина, Ситалк и Пердикас II се оказват съюзници (Thuc. II, 29, 6-7).

Полисът Спарта, който оглавява своята империя наречена Пелопонески съюз, също преследва свои интереси в Югозападна Тракия и не може да остане равнодушен към този факт - от факта, че остава сам срещу трима силни противници. Затова веднага през лятото на следващата 430 г. той предприема дипломатическа мисия при Ситалк. Тя се изразява в следното (Thuc. II, 67, 1-3). Спартанските пратеници, които отивали в Азия при персийския цар с цел да им помогне с пари и да воюва заедно с тях, се отбили при Ситалк, син на Терес в Тракия, за да го убедят, ако е възможно, да се отметне от съюза си с атиняните и да изпрати войска към Потидея, която била обсадена от атинска войска, а също да им помогне в предстоящото пътуване да преминат Хелеспонта. Случило се, че при Ситалк се намирали атинските пратеници. Те убедили Ситалковия син Садок, като атински гражданин, да им предаде тия мъже спартанци. Той ги послушал и изпратил заедно с атиняните хора, на които заповядал да хванат спартанците по пътя им през Тракия, преди още да се качат на кораба, с който щели да минат Хелеспонта. Атиняните ги взели и ги закарали в Атина.

Преразказаният почти дословно пасаж на Тукидид е интересен в контекста на разглежданата тук проблематика.

На първо място е любопитно да се прецени къде може да се намират царят Ситалк и неговият син Садок, одриски принц, но и гражданин на Атина по това време. Несъмнено те са в Тракия и са заедно или съвсем наблизо един до друг. От една страна - спартанците искат от одриския цар да изпрати войска на запад, към Потидея на Халкидика, а от друга - той трябва да им помогне на изток, да преминат Хелеспонта. Това навежда на мисълта, че одрисите владеят крайбрежието на Тракийско море на изток от Халкидика, но както стана ясно от Абдера на изток, а несъмнено и това - на Пропонтида към Хелеспонта. При което може да се предположи, че те резидират някъде приблизително в средата на района между споменатата Абдера и Хелеспонта. Тук е логично да се имат пред вид преди всичко крайбрежните резиденции Дорискос, Серион тейхос и Исмарос, но не бива да се изключват и четирите недалечни от морето резиденции - Кипсела и Саютаба/Сауада, спрямо Тракийско море, както и Апрос и Беос кенос, спрямо Мраморно море.

На второ място, за да може да помогне на спартанците да преминат Хелеспонта, Ситалк трябва да разполага с пристанище/а и кораб/и в близост до Тракийския херсонес, от което и той самият да не е много далеч, както се предположи току-що. Един такъв град с пристанище и кораби несъмнено е изрично назованият от Херодот Бизанте на северозападното Мраморноморие, където са пленени спартанците преди да се качат на кораба за Азия (Hdt. VII, 137). Бизанте, както стана ясно по-горе, не плаща данък на атиняните още от времето на Терес I, а така също и при наследника му Спарадок. Очевидно той е ползван и държан и от Ситалк, като една от морските резиденции на царството му на Мраморно море. Като друга такава морска база на Ситалк - за отплаване и вплаване - в района, вероятно е ползван и Серейон тейхос, който също не плаща данък на Атина още от времето на Терес I. При това не трябва да се забравят и 6-те мраморноморски крайбрежни владетелски резиденции, изброени от североизток на югозапад към Хелеспонта: Херайон/Неон тейхос, Орни, Ганос с Ганиада - Свещената планина на одрисите, Хераклея, Тиристасис и Левке акте.

Хронологията по-нататък сочи, че в началото на зимата на 430/429 г. одрисът Ситалк, син на Терес, цар на траките, се отправил на поход против Пердикас, син на Александър, цар на Македония и против халкидците в Тракия, за да получи това, което му е било обещано, и да изпълни сам своето обещание (Thuc. II, 95, 1). Очевидно, Пердикас II не изпълнява обещания за териториални отстъпки (Thuc. II, 95, 2; Фол, Ал. 1972, 148-149), които най-вероятно са свързани с отстъпване за успешното облагане с данъци на някоя/и от подчинените му етносна/и държави със стратегическо местоположение над Халкидика, между реките Аксиос (Вардар) и Стримон (Струма), и затова трябва да бъде наказан от Ситалк. Към такова мислене насочват както военните действия на Ситалк между Струма и Вардар, в Македония и в Халкидика (Thuc. II, 98-101), така и резултатите от тази война, изразени не само в обещание за династически брак между одриския и македонския династически дом, но и в даване на пари от Пердикас II на Ситалк (Thuc. II, 101, 5-6).

Още със стъпването си на македонския престол Пердикас II (455/454 - 414/413 г.пр.Хр.), един от синовете на Александър I Филелин (499/498 - 455/454 г.пр.Хр.), отстранява от власт претендента брат си Филип, който избягва при Ситалк и иска от него да отстрани Пердикас, а той самият да получи властта над македоните (Thuc. II, 95, Schol. ad 95, 1). Ситалк, дава политическо убежище на Филип, а след смъртта му и на неговия син Аминта. Несъмнено в този контекст, през 430/429 г. Ситалк провежда похода си на запад - срещу пеоните (Thuc. II, 98, 1), за да надвисне заплашително над царството на македоните и Халкидическия полуостров. За да получи обещаното от атиняните, одриският цар трябвало да стъпи успешно с войската си на Халкидика. Обещаното от атиняните, най-вероятно, трябва да се свърже отново с тяхното примирение част от фороса от съюзниците им - подани полиси да не постъпва при тях, а в касата на Одрисеца.

Обмисляният и подготвян от Ситалк, още от 30-те години, поход срещу Македония трябвало да се състои. Не само заради обещани и неизпълнени териториални отстъпки от Пердикас II, най-вероятно свързани с ефективни данъчни облагания над васална/и етносна/и държава/и. Ако Македония бъдела победена, не оставало нищо друго освен изпълнение на договора с Атина, свързан с логично последващи икономически печалби от обещанията, дадени на Ситалк от Атина, най-вероятно спрямо полисите и на Халкидика. Но тъй като, междувременно, успешните военни действия на съюзника и конкурента Пердикас II на Халкидика предвещавали по-бързото приобщаване на полисите от полуострова отново към Атинската империя-*архе,* то от атинско гледище походът на Ситалк ставал безпредметен - още повече, че ако Ситалк се справи и с македоните и с халкидците, то Атина е трябвало да дели с него приходите си и от този район. Нещо, от което, тя нямала сметка, поради което не подкрепила действията на Ситалк през 429 г.

През 430/429 г.пр.Хр. в панела отново отсъстват емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс, но и големите полиси Енос и Дикая - всичките на Тракийско море. Този факт сочи трайно продължаващ разрив на тези 4 емпориона с Атина; но сочи разрив и на двата големи полиса, особено трайно на Енос, с главата на *Архета.* Отново от Тракийско море, с редукции са полисите Маронея, от 10 на 3 таланта, и Абдера, от 15 на 10 таланта. Неплащанията към Атина и редукциите отново могат да се обяснят с нейното отслабено влияние в района на Тракийско море и да се свържат с най-вероятни постъпления от полисите и емпорионите в Одриската хазна. Отново за пропонтийските емпориони Бизанте и Серейон тейхос липсват данни за платени суми към Атина, но казаното за тях по-горе важи с пълна мяра и за тази година. Още повече, че облагането на елинските полиси и емпориони с данък от Одриския царски двор, сигурно е регламентирано от договора, сключен в предходната 431 г.пр.Хр,. между Атина и цар Ситалк.

През 429/428 г.пр.Хр. Абдера продължава да с редукция от 15 на 10 таланта, което е несъмнен признак на охладени отношения с Атина, най-вероятно заради цар Ситалк. Сред липсващите данни за платен данък към Атина се нареждат пропонтийскитте градове: полисът Селимбрия и евпорионите Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте, Серейон тейхос, както и градовете на Тракийско море: полисите Енос и Дикая и емпорионите Дейре, Сале,

Зоне, Дрюс. Дали и доколко те са обложени от Атина и/или от Ситалк е въпрос с неясен отговор.

През 428/427 г.пр.Хр. има констатации само за липса на данни за плащане към Атина от градовете: на Пропонтида - полисите Селимбрия и Перинт, и емпориона Бизанте; на Тракийско море - полисите Енос и Дикая и емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс. Дали и доколко те са обложени от Атина и/или от Ситалк е въпрос с неясен отговор.

За 427/426, 426/425 и 425/424 г.пр.Хр. няма запазени данни.

Тъй като липсват конкретни и преки изворови податки за размера на данъците, постъпвали в хазната на цар Ситалк, тук се приема като условен критерий размерът на данъка, даван или предвиждан да се даде от съответните полиси и емпориони на *Αρχετα,* в случаите когато полисите и емпорионите отсъстват от възстановените панели и когато има редукции на данъците. Това може да се види отразено и като количество на предполаганите данъци, вземани от Одриския царски двор, съгласно цитираните по-горе полиси и емпориони, представени в Атинските листи.

443/442 г.: Селимбрия (1 талант) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта) + Дейре (2 таланта) + Енос (2 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 талант) + Дикая (1000 драхми) + Абдера (15 таланта). Общо 29 таланта и 1000 драхми.

442/441 г.: Селимбрия (1 талант) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта) + Енос (2 таланта). Общо 7 таланта.

441/440 г.: Селимбрия (1 талант) + Енос (2 таланта). Общо 3 таланта.

440/439 г.: Енос (2 таланта) + Самотраки (? 2 таланта). Общо 2 или ? 4 таланта.

439/438 г.: Селимбрия (1 талант). Общо 1 талант.

436/435 г.: Енос (6 таланта). Общо 6 таланта.

435/434 г.: Селимбрия (5 таланта) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта) + Дейре (2 таланта) + Енос (2 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 таланта). Общо 18 таланта.

433/432 г.: Селимбрия (5 таланта) + Бизанте (2 таланта) + Серейон (2 таланта). Общо 9 таланта.

432/431 г.: Селимбрия (5 таланта) + Перинт (10 таланта) + Дейре (2 таланта) + Енос (2 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 таланта) + Маронея (10 таланта) + Абдера (15 таланта). Общо 49 таланта.

430/429 г.: Дейре (2 таланта) + Енос (10 таланта) + Самотраки (4 таланта) + Сале (2 таланта) + Зоне (2 таланта) + Дрюс (1 талант) + Маронея (7 таланта) + Абдера (5 таланта). Общо 33 таланта.

429/428 г.: Абдера (5 таланта). Общо 5 таланта.

От показаното е видно.

Първо, представеното обхваща почти всички години от Ситалковото царуване, което означава, че на практика, Ситалк получава данък от елинските полиси и емпориони по своите крайбрежия, може би редовно, всяка година.

Второ, че цар Ситалк, най-вероятно се налага успешно над всичките 16 изследвани тук елински полиси и емпориони, както в Северното Мраморноморие, така и в Тракийско море, като получава от всички тях данъци в своята хазна.

Годините, с най-много събрани данъци по времето на Ситалк, се оказват следните, със съответните вероятни приблизителни суми, съобразно Атинските трибутни листи:

I. 443/442 г. - 29 таланта и 1000 драхми;

II. 432/431 г. - 49 таланта;

III. 430/429 г. - 33 таланта.

От това представяне личи, че най-много данъци, вероятно са събрани в годините, преди, в и след началото на Пелопонеската война. Този факт, безспорно потвърждава известното ни от писмените извори, сключване на договор през 431 г., за подялба на данъците от елинските градове по крайбрежията на Одриското царство между неговия владетел Ситалк и лидера на *Архета* Атина.

Най-високата вероятна отчетена сума за цитираните години е около 50 таланта. Ако обаче, се съберат всичките най-високи данъци, получавани с висока степен на вероятност, през годините от този одриски цар от всичките 16 полиса и емпориона, се получава друга сума. Тя се формира както следва: Византион - до 10 таланта; Селимбрия - до 5 таланта; Даунион тейхос - до 2 таланта; Перинт - 10 таланта; Дидюмон тейхос - 1000 драхми; Бизанте - 2 таланта; Серейон тейхос - до 2 таланта; Дейре - до 2 таланта; Енос - до 10 таланта; Самотраки - до 4 таланта; Сале - 2 таланта; Зоне - 2 таланта; Дрюс - 1 талант; Маронея - до 10 таланта; Дикая - 0.5 таланта; Абдера - до 15 таланта. Общо до 77 таланта и 4000 драхми.

Тези вероятни 77-78 таланта обаче, не са абсолютна, а са относителна и ориентировъчна като размер на вземани данъци величина. Защото това са, с най-висока степен на вероятност, давани на Ситалковото царство парични данъци, които са отразени косвено и частично само в Атинските трибутни листи. Сигурно има и други, по-големи суми от данъци, вземани за неговата хазна от 16-те града, но не само от тях, а и от други елински полиси, които не са отразени в Листите. Да припомня, че има и полиси, които не са в *Архета* като Кардия и Пактия, например. При пресмятанията за цялостното данъчно облагане от Одриската *базилея* трябва да се включат, както неотчетени в Атинските трибутни листи полиси, така и задължително данъците, получавани от подвластните тракийски етноси.

Тукидид отбелязва, че данъците от цялата варварска земя и от всички елински градове над които одрисите властвали, Севт, който царувал след Ситалк, увеличил най-много данъците, които изчислени в пари, имали стойност на около 400 таланта - плащани в злато и сребро (Thuc. II, 97, 3).

Това сведение за Севт I не предизвиква дискусии. Още повече, че тази сума е близка до първоначалната обща данъчна вноска в касата на *Архета,* съобщена от него на 460 таланта (Thuc. I, 96). Колко приблизително би могъл да е събирал Ситалк?

Ако се приеме, че изразът най-много увеличил данъците означава поне 2 пъти, което наистина е много, то ще се окаже, че Ситалк е получавал примерно по 200 таланта парични приходи. При цялата условност на подобни операции като се извади приблизително половината, плащана от подвластните му траки, остават 100 таланта за елинските полиси. Сумата от 100 таланта е близка до пресметнатите вероятни 77-78 таланта данък, които са само от 16-те елински

града, регистрирани в Атинските трибутни листи, по времето на Ситалк, поради което, като се добавят и вероятните данъци от полиси, неучастващи в *Архета,* тя изглежда относително приемлива.

Този извод, който се опитва да съвмести сведението на Тукидид с един от резултатите от изследването на Атинските трибутни листи, не е в противоречие и с Диодор. Компилаторът казва, че тракийският цар Ситалк наследил царството си като малка земя, но полагал големи грижи за увеличение на приходите си; при това той владеел най-много земя от всички, които царували преди него в Тракия, а крайбрежието на държавата му започвало от земята на абдерците и достигало чак до река Истър; същият получавал приходи всяка година повече от 1000 таланта (Diod. XII, 50-51).

Ако Ситалк събира от елински полиси по неговите крайбрежия по около 100 таланта, което умножено по две прави 200 таланта в пари, то всичко останало - до или над 1000 таланта - е в натура, включваща и подаръците (Тодоровъ Я. 1933, 13; Попов Д. 2010, 142), давани от елини и неелини на царя, парадинастите и знатните одриси (Thuc. II, 97). Това ще рече, че съобщеното от Диодор за Ситалк, означава, че той събира своите приходи от подвластните му тракийски етноси и елински полиси предимно в натура. Впрочем, Ситалк няма собствено монетосечене. Това е факт в подкрепа на направения извод.

Във връзка с похода от 430/429 г.пр.Хр., Тукидид казва, че пределите на *Базилеята* достигали до граите и пеонските лееи, както и до река Стримон (Thuc. II, 96, 3). Тук той съобщава и за морските крайбрежия на Царството, които са до Евксинския понт и до Хелеспонта (Thuc. II, 96, 1), след което по-подробно пояснява, че Одриското царство се простирало покрай морето от град Абдера към Евксинския понт до устието на река Истър (Thuc. II, 97, 1-2). Нещо, което се потвърждава и от цитирания по-горе Диодор. Очевидно, за Тукидид и Диодор, Одриската държава на цар Ситалк се мие от три морета, по чиито брегове той владее:

Крайбрежието на Тракийско море от Абдера при устието на река Нестос (Места) - на запад до Тракийския херсонес - на изток. Там, където се намират по-горе представените емпориони Дейре, Сале, Зоне, Дрюс и полисите Енос, Самотраки, Маронея, Дикая и Абдера. Там са и крайбрежните одриски резиденции Исмарос, Серион тейхос, Дорискос и близките континентални - Кипсела и Саютаба;

Северното крайбрежие на Мраморно море, надвесено над Тракийския херсонес и Хелеспонта. Там, където са споменатите по-горе емпориони Серион тейхос и Бизанте, както и другите емпориони и полиси като Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Перинт, Селимбрия и Бизантион. Там са и крайбрежните одриски резиденции, изброени от югозапад на североизток: Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Ганос със Свещената планина на траките Ганиада, Орни, Херайон/Неон тейхос и недалечните континентални - Мюртиске, Ергиске, Апрос, Беос Кенос, Беос, Мокарсос, както и Финеон-Финополис, при устието на Понта - Боспора.

Западното крайбрежие на Черно море, което започва от резиденцията Финеон на Тракийската делта, и се простира на север до устието-делта на р. Истрос (Дунав). Тук, от Атинските трибутни листи е разчетен сигурно с името си

само полисът Аполония. Другите полиси, чиито първи букви в *АТЬ* са М, О и Т, подсказват, че най-вероятно това са Месамбрия, Одесос и Томи. Но дали и доколко и в каква зависимост от Одриския царски двор са Аполония и другите предположени полиси от това крайбрежие за сега остава неясно. Спрямо Аполония и Месамбрия, най-вероятно, определена роля играе тракийската резиденция със светилище на връх Шилото край Бургас.

Ако Тракийският херсонес е бил в Ситалковите владения, то това не би могло да не бъде споменато изрично от атинянина Тукидид, а то не е, тъй като там власта Атина. Поради това, полисите от Полуострова не се причисляват към вероятно облаганите с данъци, от този одриски цар, градове.

От всичко казано до тук, много добре се вижда, че основният натиск, както при Терес I, така и при Спарадок, а и при Ситалк е в Тракийския Юг и Югоизток. Този натиск се реализира чрез собствени одриски крайбрежни и континентални владетелски резиденции, чрез които се упражнява властване и данъчно облагане, както над емпориони и полиси на Мраморно и на Тракийско море, така и над завладени тракийски етносни държави. При Ситалк видимо има активизиране и в Тракийския Югозапад, където обхваща устието на река Нестос (Места), като той инкорпорира осезателно и полиса Абдера в неговата държава. В този контекст, съгласно Тукидид и Диодор, не трябва да се забравят и полисите от Западното Черноморие до устието на р. Истрос (Дунав).

До тук се вижда, че общият брой на полисите и емпорионите, според Атинските трибутни листи, от които Ситалк вероятно взима данъци, нараства от 11 при Спарадок, на 16 при Ситалк. Така, само от изброените по-горе 16 полиса и емпориона, по представените от Тукидид крайбрежия, но само на Тракийско и на Мраморно море, чрез тълкуването на Атинските трибутни листи е видна, косвено отразената в тях тенденция на стремително нарастване на паричните приходи в одриската хазна, с всеки следващ цар. От евентуалните 7-11 до 9-13 таланта при Терес I, на 17 (или 27?) таланта при Спарадок, до около 77-78 таланта - при Ситалк.

§ 5. ЦАР СЕВТ I
(424/423 - 405/404 г. пр. Хр.)

Името и личността на Севт са известни още приживе на Ситалк.

Севт, син на Спарадок, е племенник на Ситалк. Той участва в големия поход на чичо си от 429 г.пр.Хр. на запад/югозапад към Македония и Халкидика и е най-силният човек след него (Thuc. IV, 101, 5). Резултатът за одрисите от тази война е освен утвърждаване на налагането над елински полиси по Тракийско море, чрез данъчни вноски за одриската хазна и това, че те постигат съглашение за династически брак между двата царски рода. Тукидид казва, че Пердикас по-късно дал сестра си Стратоника на Севт, както му бил обещал (Thuc. IV,101, 6). Всъщност, така на практика, чрез договорката за Севтовия брак, Ситалк постига съюз с Пердикас, реално неутрализира един от най-силните си югозападни съседи Македонското царство и дипломатически урежда добросъседските си отношения с него.

След всичко това, на Ситалк, владетел на най-голямата държава в Европа, според Тукидид (Thuc. II, 97, 5), не му остава нищо друго освен да уреди въпроса с васалитета и на северозападните си съседи, тоест да предприеме поход в земите на трибалите. В тази война, обаче, през 424 г.пр.Хр., той е победен от тях, умира и на престола се установява Севт I. Тукидид е авторът, който съобщава това като казва, че царят на одрисите Ситалк умрял в поход против трибалите, от които бил победен в битка. Племенникът му Севт, син на Спарадок, се възцарил над одрисите и над останалата Тракия, която преди това била и под властта на Ситалк (Thuc. IV,101, 5).

Тук няма да навлизам в дискусията защо Севт, който е племенник, а не Садок, който е син на Ситалк, се възкачва на трона. В случая е важно да се види какви са действията на новия цар, спрямо наследените морски крайбрежия с полисите и тракийските владетелски резиденции по тях.

По този повод Тукидид отбелязва, че данъците от цялата варварска земя и от всички елински градове, над които (одрисите) властвали във времето на Севт, царувал след Ситалк и най-много увеличил данъците - изчислени в пари, имали стойност на около 400 таланта и се плащали в злато и сребро. Поднасяли се и не малко подаръци от злато и сребро, без да се смятат шарените и простите платове и други вещи. Подаръци се поднасяли не само на царя, но и на парадинастите и на благородните одриси (Thuc. II, 97, 3). И в допълнение, от държавите в Европа, които се намирали между Йонийския залив и Евксинския Понт, това царство било най-голямо по размера на своите приходи и другите богатства. (Thuc. II, 97, 5).

От цитирания пасаж (Thuc. II, 97, 3) е ясно, че Севт I наследява политиката на Ситалк да властва не само над цялата варварска земя, тоест над тракийски етносни държави, но и над всички елински градове, тоест и над полисните държави в неговата *Базилея,* от които той взима още по-голям паричен данък, отколкото Ситалк.

И още нещо, което е много важно. Тукидид по военному делово документира, че по времето на Севт I, в огромната за елинските представи териториална държава на одриския династически дом е налице владетелската институция на *парадинастите.* Тя очевидно съществува вече традиционно при одрисите, тъй като Тукидид я отбелязва като нещо важно, но и съвсем естествено. Очевидно за него това не е новост. Тези парадинасти несъмнено са от *благородните одриси*-аристократи, които той споменава, назначавани от царя като областни управители, съответстващи в голяма степен на персийските сатрапи. Съвсем логично е, че парадинасти управляват областите, които обхващат и морските крайбрежия.

Ксенофонт съобщава за един такъв парадинаст от времето на цар Севт I. Това е Месад, бащата на Севт (II), който изгубва властта си над земите на меландитите, тините и транипсите (Xen. *Anab.* VII, 2, 26-35), които са по крайбрежията и хинтерланда на Североизточно Тракийско море, Пропонтида с Делта и Югозападното Черноморие; те са надвесени над Тракийския херсонес, та синът му Севт (II), в края на V в.пр.Хр., трябва чрез покровителството на новия одриски цар Медок/Амадок I, да ги връща с военна сила към царството, като използва наемните войници на въпросния Ксенофонт.

Тази югоизточна, за Одриското царство, парадинастическа област е от изключително важно значение - както политико-икономическо, така и военно-стратегическо. Излизаща на три морета и представляваща мост между Азия и Европа, тя дава възможност, чрез реалните собствени континентални и крайбрежни бази, включващи и елински емпориони и полиси на Черно, Мраморно и Тракийско море, Царството не само да облага с данъци подвластното тракийско и елинско население, но и да влияе на международната политика в Европейския Югоизток.

Всъщност, в този конкретен случай се представя нагледно Тукидидовият текст за властването на одрисите не само над елински полиси, но и над цялата варварска земя, както той нарича другите тракийски етноси, чрез включването им в тяхната държава и облагането им с данъци.

Земите на меландитите, свързани с името на река Мелас (Hdt. VII 58), обхващат района на реката, която се влива в едноименен внушителен морски залив и представлява североизточния кът на Тракийско море, надвесен над Тракийския херсонес. Това е важна стратегическа територия при шийката на Полуострова - конкретно, представяща района над елинския полис Кардия. Както стана дума по-горе, в коментара за полиса Енос, поне от времето на VI в.пр.Хр. тук е известен тракийският етнос апсинти, наречен така по старото име на същата река Мелас, назовавана Апсинтия, който етнос обитавал пространството между реките Хеброс (Марица) и Апсинтия (Мелас).

Земите на тините се простират върху областта Делта като обхващат крайбрежията на север/североизтока на Северното Мраморноморие, европейската страна на Босфора и Югозападното Черноморие. Те са завладени още от Терес I. Това е хинтерландът на големия елински полис Византион, който очевидно Севт I, временно е загубил, при управлението на парадинаста си Месад.

Къде трябва да се локализират транипсите на Ксенофонт? Както сочи названието им транипсите трябва да бъдат локализирани отвъд нипсеите. Тъй като

сведението у Ксенофонт е хапакс, е по-логично те да се идентифицират със самите нипсеи (Попов Д. 2010, 185-186). Преди Ксенофонт, Херодот (Hdt. IV 93) поставя в посока юг - север, скирмиадите около/над Аполония Понтийска, а нипсеите около/над Месамбрия Понтийска. Тоест, мястото на транипсите/нипсеите, около/над Месамбрия Понтийска, изглежда достига южно под източния край на Хемус (Стара планина), където се намира този град. Така се оказва, че парадинастическата област на одриския парадинаст Месад, вероятно е стигала на север до Стара планина.

Трябва да напомня, че тук, в дъното на Бургаския залив, югозападно от Месамбрия и северозападно от Аполония, се намира тракийска укрепена владетелска резиденция със светилище на връх Шилото, контролираща поне 3 крайбрежни пристанища-тържища. За нея с основание се предполага, че е седалището на одриска субпарадинастия, засвидетелствана за V - края на IV/началото на III в.пр.Хр., в Надписа от Месамбрия, съставен в чест на местния тракийски владетел Садалас. Впрочем, тази резиденция функционира през цялото I хил.пр.Хр. и в първите векове след Христа.

На юг от тракийската резиденция на връх Шилото парадинастичната област несъмнено е обхващала и скирмиадите и Аполония Понтийска, тъй като съседна и южно разположена от нейната територия е крайбрежната тракийска етносна държава-област с владетелските резиденции Салмидесос - на морето, Финеон-Финополис - при устието на Понта/Босфора и Биза/Виза - в хинтерланда му.

Така, че е напълно реално както Месамбрия, така и Аполония да са били облагани с данъци, както от Севт I, така и от неговите предшественици Ситалк, Спарадок и Терес I. Това не противоречи, напротив, стои добре в контекста на изворите за политиката на тези владетели в тази част на Тракия.

Впрочем, очевидно е, че трите споменати тракийски етноса - тези на меландитите, тините и транипсите/нипсеите - не покриват цялата територия на Одриския югоизток като парадинастическа област. Те само маркират три важни части от нея - юга, изтока и севера й. Несъмнено, извън нея е централната и западната част на Северното Мраморноморие, което е под юрисдикцията само на централната власт на одрисите. Това е така, защото там са и повечето от известните резиденции на одриските царе.

В подкрепа на такъв извод особено впечатление прави фактът, че Севт (II), който като парадинаст е поставен като законен представител от царя Медок/Амадок I към 400 г.пр.Хр., независимо от освободилите се временно от данъците към одрисите - меландити, тини и транипси, се разпорежда като с царска собственост с елинските градове и с други владетелски резиденции по крайбрежието на Хиерон орос на Мраморно море; от там той предприема похода си за завладяване на тините, например. Това със сигурност означава, че Свещената планина с хинтерланда й и нейното крайбрежие, осеяни с владетелски резиденции, трайно остават одриска царска земя, каквато е тя още от времето на Терес I. Това несъмнено означава продължаващо данъчно облагане на елинските полиси, държани/доминирани в този район от одрисите.

В такъв контекст, при цар Севт I, полисите от крайбрежието при и около Хиерон орос остават под одриска опека, независимо от измъкналите се временно от плащане на данъци към одрисите меландити, тини и транипси.

Парадинасти и особено субпарадинасти несъмнено властват по крайбрежията и на Черно, и на Тракийско море. За сега те остават анонимни. В литературата основателно се предполага, че Спарадок, при баща си цар Терес I, преди да седне на одриския престол, е парадинаст на област на Тракийско море.

Но и по времето на цар Севт I се локализира още един парадинаст на Тракийско море. Това е Сараток, който е известен само от своите монетни емисии, сечени между 413/411 и 404 г.пр.Хр. в Тасос и Маронея, и разпространени в района на икономическото му влияние около река Нестос (Места), в югозападните части на Одриското царство (Юрукова Й. 1992, 43-47). Така, освен споменатия от Ксенофонт в Одриския югоизток, парадинаст на царя Севт I, Месад, има основания да се предполага активното присъствие и на друг негов парадинаст в Одриския югозапад, с името Сараток.

Съгласно цитираното по-горе сведение на Тукидид (Thuc. II, 97, 3) Севт I увеличава, спрямо Ситалковото време, количеството приходи от данъци - в злато и сребро (т.е. във вид на пари), а не количеството приходи от натурални данъци, които при Ситалк очевидно са били по-големи, спрямо паричните. И още. За да бъде това царство, от държавите в Европа, най-голямо, по размера на своите приходи и другите богатства (Thuc. II, 97, 5), това със сигурност ще означава, още по-голямо финансово натоварване на елинските полиси в полза на одриската хазна, над които властва Севт I, спрямо това при неговия предшественик.

Това обаче, е можело да се случи с подновяване на стария или със сключване на нов договор с Атина за данъчно облагане на влизащи в нейната империя-архе полиси по прилежащите на Одриската държава крайбрежия на Тракийско, Мраморно и Черно море. Косвен аргумент за сключване на договор между Атина и цар Севт I е свидетелството на Демостен, което се смята, че е писмо на Филип II (359 - 336 г.пр.Хр.), в което той обвинява Атина, че след убийството в двора на Ситалк, градът сключва съюз с убиеца, тоест, подразбира се - с наследилия го Севт I (Demosthen. ХП, 2).

Сключването на такъв договор има място в годините 424 - 422/421 пр.Хр. (Фол Ал. 1972, 153; 1975, 123-124) поради следните причини. От 424 г. Атина въвежда монопол в сеченето на сребърни монети в *Архета,* с което настройва срещу себе си съюзните-подани полиси. През 422 г., със завземането на Амфиполис при устието на река Стримон (Струма), спартанците, командвани от Бразидас, ликвидират атинската хегемония в този важен и невралгичен район на Тракийско море (Thuc. IV, 102-109, 1).

Очевидно, в тази първа десетгодишна фаза на Пелопонеската война, Атина отслабва чувствително и трудно би могла да се противопостави на Севт I в желанието и нуждата на хазната му да налага данъци на елинските полиси - нейни съюзници-поданици. Така, през 421 г.пр.Хр. се стига до неизбежното сключване на Никиевия мирен договор между Атина и Спарта - договор, който възстановява довоенното положение преди и към 431 г.пр.Хр.

В тази обстановка, цар Севт I, който поради жена си Стратоника, сестра на царя на Македония Пердикас, има сигурния гръб на силния си съсед от югозапад,

съвсем резонно ще наложи своите увеличени данъчни искания спрямо задължените полиси в нов договор с Атина.

В този контекст може да се види и монетосеченето на цар Севт I. Традиционно се приема, че то започва със сребърни драхми и дидрахми близки до халкидските (Head B. 1911, 282). Така, югозападната посока продължава да е в интерес на одрисите (Фол Ал. 1972, 153) - най-малкото заради сключването на договора с Атина, а също и заради одриската царица македонката Стратоника. Тя се потвърждава и от монетите на неговия парадинаст Сараток, за когото стана дума по-горе.

Мястото на находката, от района на Одрин/Едирне (Тачева М. 2006, 83), посочва като важно за царя и югоизточното направление. Това местонахождение и някои други особености ориентират специалистите и към монетарницата на Маронея (Тачева М. 2006, 82-83 с лит.). Важен е също така фактът, че цар Севт I сече и бронзови монети при с. Ветрен, Пазарджишко, които са предназначени за вътрешния пазар (Тачева М. 2006, 83).

Независимо от оскъдния нумизматичен материал от времето на цар Севт I и трудното определяне от нумизматите на това коя е монетарницата му, той сочи две неща. Първото е свързано със сребърното монетосечене на Севт I (независимо дали на Халкидика или/и в Маронея), което определено подчертава неговия интерес на юг към Тракийско море и към вземането на данъци и от елинските полиси там. Второто е свързано с бронзовото монетосечене на Севт I за нуждите на вътрешния пазар, което е сигурно потвърждение на сведението на Тукидид за увеличението на данъците в пари, спрямо предшественика му Ситалк.

Не мога да не отбележа, че пак въз основа на нумизматичния материал, в историографията съществува и мнение, че от 412 или 411 г. пр.Хр. държавата на Севт I икономически отслабнала, той не владеел източните/югоизточните си предели и поради това активно започнал да се проявява процес на децентрализация (West A. B. 1929, 136; May J. M. F. 1950, 181; Юрукова Й. 1992, 43; Тачева М. 2006, 80). Тази хипотеза не намира категорично потвърждение не само в нумизматичния материал, но се опровергава от четенето и тълкуването и на другите видове извори.

Нещо повече, известни са военни действия на цар Севт I за владеене и държане на полиси и по крайбрежията на Тракийския херсонес.

Полиен разказва, че когато атиняните опустошавали надлъж по Херсонес крайбрежните места, Севт наел две хиляди лековъоръжени гети и тайно им възложил като неприятели да нападат и опожаряват страната и да се нахвърлят срещу тия, които защитават градските стени. Атиняните, като забелязали това, помислили си, че гетите са неприятели на траките, излезли смело от корабите и се приближили до градските стени. А Севт се втурнал от стените, докато в това време гетите се тъкмели да се наредят в боен ред с атиняните. А като дошли зад гърба на неприятелите и ги обхванали изотзад, погубили ги всичките, като от една страна се втурнали върху тях траките, а от друга - гетите (Polyaen. VII, 38).

От приведения пасаж става ясно следното. Атиняните са на кораби и опустошават крайбрежни места на Херсонес, които очевидно не са техни. Тези крайбрежни места са на одрисите, тук назовани със синонима траки, защото в конкретния случай Севт държи един крайбрежен град, от чиито стени напада и

избива същите тези атиняни. При което, участието на гетите, които са стари съюзници, а вероятно и васали на одриските царе още от времето на Терес I, стои съвсем правомерно.

Че това е Севт I отдавна се смята за доказано. Дали тази победа над атиняните е станала през 411 г.пр.Хр., както предполага Александър Фол (Фол Ал. 1072, 153), или няколко години по-късно през 407/406-405/404 г., както обосновава тезата си Маргарита Тачева (Тачева, 2006, 81), не е от особено значение. По-важното е, че чрез това сведение, поне за сега, цар Севт I реално се оказва първият одриски владетел, който оценява стратегическата важност на Херсонес и безцеремонно настъпва срещу атинските интереси там, като превзема и държи във властта си един крайбрежен полис, несъмнено с пристанище, който би трябвало да е в северната част на Полуострова.

Ако парадинастическата област на Месад стига на север/североизток до Стара планина, то тя несъмнено влиза в контакт с етносната държава на гетите. Участието на гети през 411 г.пр.Хр. или няколко години по-късно, като съюзници на Севт I в действията му на юг е сигурно свидетелство, че стратегическата парадинастическа област и споменатите елински полиси като Аполония и Месамбрия на Черно море, и други - на Мраморно и Тракийско море, все още традиционно са в ръцете на Одриския царски дом.

Изглежда, че няколко години преди смяната на цар Севт I с цар Медок/Амадок I, поради смъртта на Севтовия парадинаст Месад, тя временно ще се окаже без сериозен контрол от представител на централната одриска власт, и именно това ще доведе, от една страна - до неплащане на данъци от тини, меландити и транипси; а от друга страна - до настаняването на Алкивиад в ролята му на парадинаст на цар Севт I в част от тази област - по крайбрежието на Мраморно море.

Александър Фол допуска възможността владеният и държан от цар Севт I град да е Кардия (Фол Ал. 1972, 153) на залива Мелас в Североизточно Тракийско море. Там са и меландитите, над които властват одриските царе, включително и Севт I. Тъй като Кардия не е член на *Архета,* поради което не фигурира в Атинските трибутни листи, този косвен извор за плащани данъци и на Одриските царе, остава неизползваем. Но именно фактът, че Кардия не е член на Атинската *архе,* допуска логически тя да води своя самостоятелна външна политика, необременена от Атина и напълно съобразена с реалностите и претенциите на могъщото Одриско царство-империя. От съобщението на Полиен добре личи, че цар Севт I е приет в града като у дома си, щом може да защитава градските стени от вътре и спокойно да излиза за нападения навън. От друга страна се вижда, че атиняните безчинстват на Полуострова срещу незащитаващите атинските интереси в Херсонес. Един от тези полиси може да е неучастващият в *Архета* полис Кардия. Така, една такава акция на Севт I и града, несъмнено е насочена срещу атинските интереси на Тракийския херсонес и се вписва в разширяващата се експанзионистична политика на Одриското царство, очевидно и в тази изключително важна стратегическа част на Европейския Югоизток. Но фактът, че през 411/410 г.пр.Хр., в Кардия се оттеглят по суша атиняните, напуснали Сестос, а Алкивиад като атински стратег идва по море и влиза в пристанището на полиса с

триери (Xen. *Hell.* I, 1, 11), намалява вероятността тогава този град да е държан от цар Севт I.

Маргарита Тачева привежда аргументи, с които отхвърля предположението това да е Кардия (Тачева М. 2006, 81, бел. 9). Като се добавят и гореизложените - изглежда трябва да се търси друг полис в северната част на Тракийския херсонес, който да е владян от цар Севт I.

Освен Кардия, напълно възможно е също така, това да е недалечният град Пактия на южната Хелеспонтийска страна на шийката на Полуострова. Тук, в близост до него, на североизток, на Пропонтида са тракийските крепости-резиденции Левке акте, Тиристасис, Хераклея и Ганос при Хиерон орос. При Хиерон орос са и държаните и облагани от цар Севт I емпориони Серейон тейхос и Бизанте. Ето защо, може да се допусне, че именно Западното Мраморноморие е районът като най-вероятна изходна позиция на този поход за завладяване на Херсонес, с начало полиса Пактия.

През лятото на 408/407 г.пр.Хр. Алкивиад като атински стратег, след като обсажда и превзема Селимбрия, отива с цялата си войска от херсонесци, войници от Тракия и над 3000 конници в Бизантион (Xen. *Hell.* I, 3, 10). Подобни данни за това дават Диодор (Diod. XIII 66, 3-4) и Плутарх (Plut. *Alcib.* 30).

Херсонесците са несъмнено гърците от полисите на Полуострова. Войниците от Тракия, най-вероятно са му дадени от Севт I, с когото той се оказва в близки, но и делови отношения. Впрочем, освен, че хинтерландът на Бизантион и Селимбрия е тракийски, то одриските резиденции, както по крайбрежието на Пропонтида, така и в близката вътрешност, са не много далечни. Интересно е какви са тези над 3000 конника. Добре се знае, че поради специфичните природни условия и разликите в общественото устройство, конната войска е правило при траките и изключение при елините (Порожанов К. 1993, 85-87; Porožanov K. 1997, 515-522). Това навежда на мисълта, че ако не всички, то голяма част от тази трихилядна конница е била дадена на Алкивиад, също от цар Севт I.

Полисът Пактия, също както Кардия, не е член на *Αρχεмα*. Факт е, че през 407/406 г.пр.Хр., след като не е избран за стратег на Атина за следващата 406/405 г.пр.Хр., и понеже не е добре гледан от войската, Алкивиад отплава към своето укрепление на Херсонес (Xen. *Hell.* I 5, 17), което е крепостта Пактия, както пояснява Диодор (Diod. XIII, 74, 2). В случая това означава, че по същото време крепостта Пактия не е атинско, а по-скоро е сигурно одриско владение, което е дадено на Алкивиад от цар Севт I за да се разпорежда в него като одриски парадинаст. Така, везните се наклоняват в полза на Пактия, като град владян от цар Севт I вероятно около и след 411 г.пр.Хр., но по-сигурно през 407/406 и 406/405 г.пр.Хр.

От 407/406 г. до 405/404 г.пр.Хр. година Алкивиад властва над дадените му от одриския цар крайморски крепости Орни, Бизанте и Неон тейхос (Plut. *Alcib.* 36; Corn. Nep. *Alcib.* 7, 4-5), намиращи се на североизток от Пактия, както и над самата Пактия (Diod. XIII, 74, 2). При това владеене на няколко крепости на одриското крайбрежие на Северното Мраморноморие и една на Хелеспонта Алкивиад не стои бездеен. Бидейки в добри, дори приятелски връзки с одриския цар (Corn. Nep. *Alcib.* 8.3), той воюва срещу онези траки, които не са под царската власт и затова - характеризирани от Плутарх, че са без царе (Plut. *Alcib.* 36).

Както се обосновава от Маргарита Тачева (Тачева М. 2003, 142-143; Тачева 2006, 82), това вероятно е инспирирано от цар Севт I за подчиняване на все още незавладени от него неголеми близки тракийски етноси.

Според изворите и историческата обстановка, действително най-логично е царят да е Севт I, спрямо когото Алкивиад е не само в приятелски, но и в несъмнени парадинастични отношения (Цветкова Ю. 2008, 178-179; 2010, 126). И това не е случайно, нещо повече, видимо е от проявите му в Атина, че още от около 415 г.пр.Хр. и насетне Алкивиад е силно повлиян от орфическа вярата и свързаната с нея обредност на тракийската среда в Атина, която той опознава и почита ревностно (Попов Д. 2010 а, 114-118).

По повод приятелството на Алкивиад с цар Севт I изворът ни Диодор казва, че Алкивиад като отишъл при атинските стратези при *Егос потами* през 405/404 г. пр.Хр., преди паметната битка, им казал, че понеже Медок и Севт, царете на траките били негови приятели, били съгласни да му дадат голяма войска, и в съюз с траките той да води война срещу спартанците по суша (Diod. XIII, 105, 3)

Традиционно се подразбира, че зад първото от тези две имена, трябва да се възприема името на одриския цар Медок/Амадок I, а зад второто - на парадинаста му Севт (II).

Съгласно казаното от Ксенофонт обаче, който е съвременник на събитията, невероятно изглежда одриският владетел Медок/Амадок I да е в съцарствие (?) с парадинаста си Севт (II). Защото Севт (II) е архонт, т.е. владетел на Приморието на и около Хиерон орос, а Медок/Амадок I е базилевсът, чийто храненик е въпросният Севт (II) и комуто той дава войска за да върне наследствената си земя, която е парадинастична област на Одриското царство, и следователно е подчинена на царя.

Известно е, че по-късният Диодор, при преписването и преразказа на събитията и от други недостигнали до нас извори, обикновено деформира информацията, но тя остава да носи своята историческа ценност, използваема след текст-критика. Какво съобщава Диодор? Първо - за двама тракийски царе, чиито имена са Медок и Севт. Тук ще отбележа, че не смятам, че има основания да се възприеме хипотезата, че у Диодор името Медок е грешка, която се дължи или на самия него или на по-късните преписи (Тачева М. 2003, 145). Второ - тези царе са приятели на Алкивиад. Трето - тези тракийски царе имат голяма войска, от която могат да дадат една част на Алкивиад за да воюва с атиняните срещу спартанците.

Ако се приеме, че зад името Медок, несъмнено стои одриският цар Медок/Амадок I, а зад името Севт - одриският цар Севт I, то всичко идва на мястото си. Според написаното от Диодор, Алкивиад просто казва, че и при новия тракийски (одриски) цар Медок, така както и при стария цар Севт I, той може да получи голяма войска, която да оглави, защото има заслуженото им доверие. За доверието на цар Севт I към Алкивиад, като към свой парадинаст и за действията на Алкивиад като парадинаст на цар Севт I, стана дума по-горе. Изглежда, че в случая преди битката при *Егос потами,* Алкивиад е разчитал на същото доверие и от страна на новия цар на одрисите Медок/Амадок I.

Така ще се окаже, че смяната на владетеля на одрисите Севт I с Медок/Амадок I е станала, най-вероятно през 405/404 г.пр.Хр., но преди битката

при *Егос потами*. И е логично парадинастът на цар Медок/Амадок I, Севт (II), син на Месад, който пък е парадинаст на Севт I, да действа като такъв за връщане на бащините си владения и властта над тини, меландити и транипси, в смутното време, настъпило след края на Пелопонеската война. Този извод не противоречи на отдавна изказаното, още в края на ХГХ в. от Adelbert Höck, мнение за 405 г.пр.Хр. като вероятен край на Севтовото (I) царуване (Höck A. 1891, 91).

Като се има пред вид монетосеченето на цар Севт I, свързано с Халкидика и/или Маронея и село Ветрен, Пазарджишко, като зависещи от одрисите и най-вероятно поради тази причина неплащащи редовно данък на Атина и поради това плащащи на Одриския царски двор, са градовете Маронея, близкият Дикая, а така също и Абдера. Тук ще си позволя да добавя и завладения и държан от Севт I полис с пристанище на шийката на Херсонес - най-вероятно Пактия.

Издателите на Атинските трибутни листи смятат (ATL I p. 465), че неплащанията на Енос към Атина се изразяват ясно чрез сеченията от Енос по-малко количество тетрадрахми, които са предназначени за външна търговия, за сметка на увеличеното количество диоболи, които са предназначени за вътрешна, местна търговия, при което е логично това да се дължи на властването на Одриската държава, заявено у античните автори (Thuc. II, 97, 3; Xenoph. *Anab.* VII, 3, 16-20). Съпроводено с отклоняване на ангажиментите на Атина от Егеида в усилията u да утвърди търговията си с Черноморските градове. Така следва, че и Енос е поставен под одриска власт. Това не е голяма изненада, като се има пред вид, че още при Спарадок тук някъде се намира негово княжество. Нещо повече, до Енос, северно/североизточно от него, на западната страна при основата на устието-делта на река Хеброс (Марица), се намира владетелската резиденция Дорискос, която би могла да се отъждестви с част от това княжество.

Издателите на Атинските трибутни листи смятат още, че неплащанията на Дейре към Атина в следващите десетилетия, се дължат на властта на Одриската държава, така както е в случаите с Енос, Бизанте, Тиродиза *(ATL* I, p. 480). Тъй като цялата Самотракийска переа не плаща на Атина и с най-висока степен на вероятност плаща на Севт I, то може да се допусне, че неплащане на Самотраки към Атина също може да се дължи на облагания от Одриския царски дом.

Какво е положението с полисите в Североизточното Мраморноморие Бизантион, Селимбрия, Даунион тейхос и Перинт. Тук особено показателно е, че по повод Селимбрия, издателите на корпуса на Атинските трибутни листи смятат, че налагането на одриските царе над Пропонтида е сравнимо с налагането на македонските царе над Термейския залив *(ATL* I p. 547).

Поради отсъствие на данни в Атинските трибутни листи или поради липса на запазени листи, обаче, не могат да се имат пред вид в отчитането следните листи по години пр.Хр: лист № 31 за 424/423 г.; лист № 32 за 423/422 г.; лист № 35 (или 36) за 420/419 г. или (419/418 г.); лист № 36 за 419/418 г.; лист № 37 за 418/417 г.; листи №№ 38-40 за 417/416-415/414 г.; листи №№ 41-44 за 4-те години с 5% пристанищна такса, заменила трибута от 414/413 до 411/410 г., включително; лист № 45 за 410/409 г.; лист № 46 за 409/408 г.; листи №№ 47-49 за 408/407¬ 406/405 г. Общо, това са листите за 424/423, 423/422 г. и 420/419 - 406/405 години пр.Хр. Очевидно е, че всичките тези години отпадат от по-нататъшен директен коментар, който да бъде свързан с Атинските трибутни листи като извор за

отношенията между Атина, Одриското царство и полисите по неговите крайбрежия. Тези години, за които няма преки данни за данъци, са общо 17 от 20 годишното царуване на Севт I. Но и за останалите 3 години няма достатъчно сигурни данни, които да дадат основание за преценка на какъвто и да е размер на вероятно получаван трибут в Одриския царски двор от 16-те полиса, по отделно и общо.

И така, както стана дума при анализа за вземанията на цар Ситалк, според Тукидид, данъците били събирани от цялата варварска земя и от всички елински полиси, над които (одрисите) властвали във времето на Севт, царувал след Ситалк и най-много увеличил данъците - изчислени в пари, те имали стойност на около 400 таланта и се плащали в злато и сребро. (Thuc. II 97, 3).

Простата равносметка показа, че ако при цар Ситалк са могли да бъдат събирани, чрез косвено регистриране в *ATL,* 77-78 таланта само от полиси и емпориони от европейския бряг на Мраморно и на Тракийско море, а като се добавят вероятните данъци от полисите по Западното Черноморие, сумата би надхвърлила 100 таланта, то при Севт I, за да достигне сборът от елинските полиси поне половината на 400, тоест около 200 таланта, увеличението изглежда, е било двукратно. Другата половина - около 200 таланта са били получавани като паричен данък от подвластните на Одриския царски дом тракийски етносни държави, като например, на споменатите по-горе тини, меландити и транипси/нипсеи. Не е възможно одриският цар Севт I да не е получавал и натурални данъци, които заедно с паричните - при цар Ситалк са надхвърляли 1 000 таланта годишен приход в одриската хазна. Но за това няма никакви преки или косвени данни, които да се отнасят за времето на Севт I.

ШЕСТА ГЛАВА

ЦАРЕТЕ И ПОЛИСИТЕ от края на V век до 341 г.пр.Хр.

§ 1. ЦАР МЕТОК/МЕДОК/АМАДОК I (405/404 - 387/386 г. пр.Хр.). И НЕГОВИЯТ ПАРАДИНАСТ - ВЛАДЕТЕЛЯТ НА ПРИМОРИЕТО СЕВТ (II) (401/400 - 387/386 г. пр.Хр.)

Диодор съобщава, че Алкивиад казал на атинските стратези при *Егос потами,* преди битката през 405/404 г.пр.Хр., че понеже Медок и Севт, царете на траките, били негови приятели, били съгласни да му дадат голяма войска, и в съюз с траките той да воюва срещу спартанците по суша (Diod. XIII, 105, 3).

Ще си позволя да повторя смислово анализа, направен по повод края на царуването на Севт I. Тъй като Севт (II), през 405/404 г.пр.Хр., очевидно, е все още на отглеждане от покровителя си Медок, то за друг тракийски (одриски) цар по това време може да се говори само за Севт I. Изглежда, че чрез Диодор, Алкивиад обяснява на атиняните, че и при новия тракийски (одриски) цар Медок, така както и при стария, доскорошния, който е добре известният Севт I, той може да получи голяма войска. Може би, именно заради неяснотата и несигурността в поведението на новия одриски цар Медок/Амадок I в тези съдбовни за Атина дни, атинските стратези, като помислили, и заради комбинациите му изгонили Алкивиад, като дори му наредили да не се връща при тях (Diod. XIII, 105, 4). Ясно е, че зад името Медок, несъмнено стои одриският цар Медок/Амадок I, засвидетелстван още с изписванията на името като Меток и Аметок. Това е добре представено още от Adelbert Höck в края на XIX в. (Höck A. 1891, 85-86, бел. 3).

При така предложеното четене и тълкуване на сведението на Диодор се оказва най-логично, че смяната на царете в Одриския двор настъпва през 405/404 г.пр.Хр., но преди битката при *Егос потами.* Това датиране се потвърждава и от Изократ, който говори за приятелство между Атина и Амадок Стария/стария Амадок, тоест Медок, във времето преди битката при *Егос потами* (Isocrat. *Philipp.* 66). Ето защо 405/404 година пр.Хр. може да се приеме за край на Севтовото I и за начало на Медоковото/Амадоковото I царуване. Близо до тази дата за възцаряването на Медок, но не преди, а известно време след битката при *Егос потами,* е и виждането на Маргарита Тачева. То се основава на четенето и тълкуването на пасажа на Ксенофонт, в който през 400 г.пр.Хр. Севт (II) казва за Медок, че сега е цар (Anab. VII 2, 32), което се смята за свидетелство за скорошното установяване на властта на този одриски цар - около или малко след 404 г., след приключването на войната в Хелеспонта, когато връзките между двата му бряга са възстановени (Тачева, 2006, 89). Видно е, че относно заемането на царския трон на Одриската държава от Медок, Диодоровото сведение не протоворечи на Ксенофонтовото, а по-скоро го допълва и пояснява.

С края на Пелопонеската война (431 - 404 г.пр.Хр.) идва и краят на Атинската *архе.* Победителят във войната полисът Спарта става едноличен ръководител на делата в Гръцкия свят. За около едно десетилетие, от 404/403 до

394-391 г.пр.Хр., когато са възстановени крепостните стени и пристанището отново е укрепено, полисът Атина стъпва на крака и постепенно се възмогва. През тези години полисите по крайбрежията на Одриското царство вече не плащат данък на Атина, но няма причини да не плащат своя дан на одриския цар - в случая Медок/Амадок I. Ето защо, изглежда, че първите действия на този владетел са насочени към продължаващо облагане на елинските градове. Това добре личи от монетосеченето на Меток/Амадок I (Юрукова Й. 1992, 53-56), за което се приемат няколко важни характеристики. Първо - сребърните монети на Медок са сечени в Маронея, като именно по този начин тя изплаща своя данък към царя. Второ - изображението на владетеля Медок върху монетите наследява традиция още от времето на Спарадок, продължена при предполагаемия парадинаст на Севт I, Сараток, чиито монетни емисии са сечени между 413/411 - 404 г. пр.Хр. в Тасос и Маронея (Юрукова Й. 1992, 43-47). Трето - това монетосечене се датира във времето от 398 до 386/385 г. пр.Хр. Четвърто - за пръв път в одриското монетосечене, при изписването на името на владетеля, се използва двойната култова брадва - лабрис като царски символ, който замества буквата Т, при което Медок от Анабазиса на Ксенофонт, става МеТок, форма, за която се смята, че е по-близка до тракийското произнасяне на това име.

Маргарита Тачева (Тачева М. 2003, 144) допълва, че изписването на името на владетеля и на аверса, както и броят на печатите показва, че така се оповестява възцаряването на новия владетел с името Меток/Медок. Предположеното начало на монетосеченето на одриския цар Медок/Меток в 398 г. пр.Хр. е много близо до предположеното начало на възцаряването на същия владетел 405/404 г. пр.Хр. и по всяка вероятност първото трябва да се свърже с по-ранната дата. Още повече, че приемствеността между Сараток и Медок/Меток, спрямо монетарницата, респективно и данъците, на Маронея е и хронологическа. Така, краят на Саратоковото монетосечене, свързан с годината 404 пр.Хр. е последван от началото на монетосеченето на Медок/Меток I. Заслужава внимание и предположението, че някои бронзови монети са произвеждани в тракийски ателиета (Тачева М. 2003, 144). Това би означавало, че са сечени за вътрешните нужди на царството.

Диодор съобщава, че тъй като бизантионци искат помощ срещу траките, Спарта незабавно изпраща Клеарх в района (Diod. XIV, 12, 2-9). Това става през 403 г.пр.Хр. веднага след Войната, тъй като след победата над Атина Лакедемонският полис се чувства като лидер, който е отговорен за проблемите на целия гръцки свят. За същите години непосредствено след края на Пелопонеската война Ксенофонт разказва, че спартанецът Клеарх, който бил в изгнание, се сближил с претендента за трона в Персия Кир (Млади), взел пари от него, с тях събрал войска и като тръгнал от Херсонес започнал война срещу траките, които живеят отвъд Хелеспонта, с което помагал на елините. Затова хелеспонтийските градове доброволно събирали средства за издръжката на войската му. По този начин войската на Клеарх тайно се изхранвала за да бъдела в услуга на Кир (Xen. *Anab.* I, 1, 9). Несъмнено това са действия срещу законния цар на Персия Артаксеркс II (404 - 358 г.пр.Хр.). На друго място Ксенофонт допълва, че Клеарх отишъл да воюва с траките над Херсонес и Перинт (Xen. *Anab.* II, 6, 1-2). По-нататък Ксенофонт продължава за същия този Клеарх, който се хвали, че най-

напред воювал срещу траките и те били наказани заради Елада, като успял да ги прогони от Херсонес, защото искали да лишат живеещите там елини от земя (Xen. *Anab.* I, 3, 4).

Според Benjamin Isaac (Isaac B. 1986, 182-183) присъствието и активността на спартанеца Клеарх в района на Тракийския херсонес и Северна Пропонтида може да се отнесе за времето на 403 - 401 г. пр.Хр.

И Диодор, и Ксенофонт говорят за траките, които живеят в областта и воюват срещу бизантионци; за траките които живеят отвъд Хелеспонта; за траките над Херсонес и Перинт и за траките, които били прогонени от Херсонес, защото искали да вземат земята на елините там. Кои са тези траки? И в четирите сведения се използва само етнонимът траки, който обикновено у античните автори е синоним на одриси. Това наблюдение е валидно най-напред за Одриското царство от последните десетилетия в края на VI в.пр.Хр., когато е времето на предшественика на Терес I, Олор, наричан цар на траките. Ако си дадем сметка кога траки е синоним на одриси у античните автори, ще се види, че траки се използва в повечето случаи тогава, когато одрисите са разпрострели властта си над други по-малки тракийски етноси. Тогава, когато тези етноси имат своята самостоятелна изява на политическата сцена като етносни държави, те биват назовавани със собствения им етноним. Например, долонки на и апсинти над Херсонес; скирмиади и нипсеи при Аполония и Месамбрия на Черно море; меландити, тини и транипси/нипсеи при Тракийско, Мраморно и Черно море. По-късно в този район ще се появят етнонимите и респективно държавите на корпили, на кени, на асти, на сапеи, които на свой ред също ще бъдат включени в Одриското царство, наричано тогава вече само Тракийско царство. Очевидно изглежда, че когато тракийски етноси са покорени и са под властта на Одриския царски двор, техните етноними бързо изчезват и остава представата само за общия етноним траки. Така ще се окаже, че тогава, когато в античните извори няма споменавания на други етноними, то отсъства и наблюдавана самостоятелна политическа проява на други етносни държави, освен тази на одрисите, която властва над повечето тракийски етноси и много от елинските полиси по крайбрежията си в Югоизточна Европа. Ето защо, макар че не е казано директно, в по-горе изброените случаи с политически действия на траки у споменатите антични автори е логично да се приеме, че тези траки са одрисите на цар Медок/Меток/Амадок I, които от своите резиденции в Северна Пропонтида - при, около Хиерон орос и вътрешността - се налагат над по-малки тракийски етноси от района, като известните вече на Тракийско, Мраморно и Черно море меландити, тини и транипси/нипсеи. Те се стараят да се наложат над елинските полиси от крайбрежията, за да продължат да вземат данъци и от тях. Един от най-големите и богати полиси, който може да бъде обложен, така както е било и при предишните одриски царе, е споменаваният като обект на внимание от траките, Бизантион.

Споменатите траки, които живеят отвъд Хелеспонта са именно обитаващите царската собственост при и около Хиерон орос - Свещената планина на одрисите на Северна Пропонтида. Прави впечатление, че Клеарх воюва с тези траки, но не ги побеждава. Това е така, защото именно там позициите на одрисите с техните резиденции в този район и по крайбрежието, и във вътрешността, са най-силни. А това, че изходната позиция на Клеарх е Тракийският херсонес, ще

рече, че освен на изток към Бизантион, одрисите активно действат и на запад/югозапад към Полуострова. Това са именно траките над Херсонес и Перинт, което означава отново одрисите, живеещи и владеещи своите резиденции в царската земя, между Тракийския херсонес - на запад и Перинт/Селимбрия/Бизантион - на изток. Тяхната агресивност спрямо Херсонес се изразява в действията им, с които искат да отнемат земята на елините там.

На пръв поглед изглежда, че одрисите имат явното намерение да заселят и завладеят Полуострова. Тук обаче, заселването и завладяването не могат да се мислят като вид колонизиране, защото траките имат къде да живеят и какво да работят, съобразно тяхната обществена система (Порожанов К. 1998, 149-180). Тук трябва да се търси мотив, който е свързан както със стратегическото местоположение на Тракийския херсонес, така и с пазарната икономика на елинските градове. Това е мотив, който амбицира и мобилизира Одриския царски двор за имперско налагане и над Херсонес, където елинските полиси до този момент, около половин век са оставали необлагани от предходните одриски царе - Терес I, Спарадок, Ситалк и Севт I. Тези действия се случват несъмнено през първите няколко години от царуването на Медок/Меток/Амадок I, в края на V в.пр.Хр. Очевидно с тях, той безапелационно продължава подетата от предшественика му Севт I линия през 411 или по-скоро през 407/406 г.пр.Хр. и следващите няколко години, със завладяването на елинския полис Пактия на Хелеспонта, начеваща трайно настаняване на одрисите на Тракийския херсонес. Това, както цар Севт I, така и цар Медок/Меток/Амадок I, се върши, както по военно-политически, така и по икономически причини, жизнено свързани с нуждата от използване на активно действащите пазари на полисите, включително и от Херсонес, за царската икономика на Одриската държава. Прави впечатление, че през тези няколко години от края на V в.пр.Хр., все още не се говори за Севт (II) като парадинаст, което ще рече, че той все още не е пристигнал в района с дадената му от Медок/Меток/Амадок I войска за да отвоюва бащината си земя. Парадинастът на одриския цар Медок/Меток/Амадок I, Севт (II), казва на Ксенофонт, че негов баща е бил Месад и под негова власт са били меландитите, тините и транипсите. Когато държавата на одрисите западнала, баща му, прогонен от тези земи се разболял и умрял, а Севт, като сирак бил отгледан при Медок, който е цар сега (Xen. *Anab.* VII 2, 32). Срещата на Севт (II) с Ксенофонт се отнася към 401/400 г.пр.Хр., когато Медок/Меток/Амадок I е законен владетел на Одриското царство вече от няколко години. Както вече се обоснова от 405/404 г. пр.Хр.

Видимо чрез изворите е, че държавата на одрисите е западнала в края на царуването на Севт I, към и през 407 - 405 г. пр.Хр. Тогава, когато той използва помощта на атинянина Алкивиад, срещу което му дава крепости и земи като на свой парадинаст, който да замести в някаква степен изгонения от подвластните му етноси и в последствие умрял негов парадинаст Месад. Това, че през тези няколко години Медок/Меток/Амадок е отглеждал сирака Севт означава, че и двамата спокойно са се готвели за своето бъдеще - единият на цар, другият на парадинаст.

Не е ясно има ли родствена връзка между Севт I и Медок/Меток/Амадок I и ако има каква е. Но сигурно изглежда, че Медок/Меток/Амадок I принадлежи

към Одриския царски дом, щом си позволява без проблеми да се грижи, освен за себе си и за един от бъдещите парадинасти на царството.

В своя *Анабазис* Ксенофонт разказва, във връзка с угощението при Севт (II), че пред вратите му най-напред били някакви парионци, които дошли да сключат съюз за приятелство с царя на одрисите Медок, за когото и за жена му те носели дарове; а самият Медок се намирал на 12 дни път от морето (Xen. *Anab.* VII 3, 16).

От цитирания пасаж прави впечатление следното. Одриският цар Медок резидира на 12 дни път от морето. Дванадесет дни, по около 30 км средно на ден (Тонев Мл. 1942: 182), изминати от кола или пешеходец, прави разстояние приблизително равно на 350-400 км от Мраморно море. Това ще рече, че Медок управлява царството си от Горнотракийската низина, над водосборния басейн на реките Марица, Арда и Тунджа, някъде над средното течение на река Хеброс (Марица). Тук особено важни са парионците, дошли да сключат съюз за приятелство с Медок царя на одрисите, заради което носят дарове за него и за жена му. Видно е, че Севт (II) дава обед на своите елински съюзници. Церемонията, обаче, започва с приемането на пратениците от Парион, които дошли да заявят личното си приятелство към одриския цар Медок.

Парион е милетска апойкия - елински полис на южния малоазийски бряг на Мраморно море, западно/югозападно от днешния нос Карабурун. Този полис се намира точно срещу одриската владетелска резиденция крепостта Тиристасис, на северния европейски бряг на Мраморно море, която е недалеко от Тиродиза на перинтци (Hdt. VII 25). Перинт е самоска апойкия, поради което и полисът Тиродиза, който е разположен на северния европейски бряг на Мраморно море, около днешния Шаркьой, чрез перинтци, се смята за свързан със Самос. Тиристасис, заедно със съседните тракийски крепости-резиденции Левке акте и Хераклея, е южно/югозападно от тракийската планина Хиерон орос и охранява подстъпите към нея, така както Тиродиза, а и Неаполис на атиняните - към Тракийския херсонес и елинските полиси там. Вероятно, за да бъде снижена, или дори елиминирана ролята на Тиродиза и другите елински полиси от района, на обяда, даден от Севт (II), се демонстрира приятелството на Парион с одриския цар Медок. Местоположението на Парион е важно от гледна точка на неголямото разстояние за плаващите между северния и южния бряг на Мраморно море кораби. Което ще рече сравнително лесен и бърз търговски обмен между Одриското царство и полиса. От друга страна, градът Парион е един от силно развитите икономически полиси в региона, който за да иска добри и приятелски отношения, скрепени чрез съюз с царя на одрисите, има определени икономически и политически интереси. Очевидно, такива определени икономически и политически интереси има и царят на одрисите Медок/Меток/Амадок I.

Въз основа на разпространението на монетите на Парион, през V в.пр.Хр,. в пределите на Одриското царство (Thompson M. et all. 1973: 695, 702, 709, 760, 762), могат да се видят реални търговски връзки между полиса и одриските царе. Без съмнение, тези икономически и политически отношения са взаимоизгодни, щом само няколко години след възцаряването на Медок, в една от неговите крайбрежни резиденции на Мраморно море, наречена тюрзис от Ксенофонт, намираща се западно на 60 стадия (ок. 11-12 км) от Перинт, при неговия

парадинаст Севт (II) пристигат пратеници на полиса Парион, за сключване на съюз за приятелство с царя на одрисите Медок. Очевидно целта е подновяване на договора, който е действал по-рано, през V в.пр.Хр.

Така се оказва, че не само при цар Медок/Меток/Амадок I, но така също с много голяма степен на сигурност, въз основа на монетите на Парион, и при предшествениците му, за защита на своите икономически и политически интереси, Одриското царство успешно използва не само своето геостратегическо положение и военна сила, но и дипломацията във взаимоотношенията си с елинските полиси, нещо което много добре е показано от Ксенофонт в случая с Парион. Видно е, че тези интереси надхвърлят границите на Европейския Югоизток и през Мраморно море се разпростират и на южния му бряг, който е север/северозапада на Азия (Мала Азия). Това дава основания да се предположи, въпреки липсата на изрични сведения в изворите, че е възможно подобни договори да са сключвани не само с Парион, но и с други важни полиси от крайбрежията на Тракийско, Мраморно и Черно море. Като се има пред вид монетосеченето на Медок/Меток/Амадок I може да се допусне, че друг такъв полис е Маронея, например.

Пак в *Анабазиса* на Ксенофонт, Медосад, който е династ с по-нисък ранг, тоест - субпарадинаст спрямо парадинаста, архонта/владетеля на Приморието Севт (II) и несъмнено му е подвластен, казва на Ксенофонт, че неговите хора не постъпват добре като опустошават техните (на одрисите) села, поради което го предупреждава от страна на парадинаста Севт (II) и от страната на специалния представител на Медок, горния цар, да напуснат страната (Xen. *Anab.* VII 7, 3).

Несъмнено царят Медок/Меток/Амадок I е изпратил свое високопоставено доверено лице, което да посрещне гостите от Парион при парадинаста Севт (II) и да ги заведе в неговата резиденция, която е в горната част на *Базилеята.* Тук горният цар не означава вътрешния цар, както някои тълкуват този пасаж. Горният е със смисъл в географско, но се подразбира и в социално положение, тъй като той - горният цар - има свой специален представител, освен парадинаста Севт (II), който да защитава и съблюдава за интерсите на централната власт в тази важна парадинастична област на обширната му държава. Към момента на срещата, както стана ясно по-горе, базилевсът на одрисите Медок резидира на 12 дни път от морето (Xen. *Anab.* VII 3, 16) в горната част на царството си. Тук горната част е горна, защото е на горе, на север, на високо спрямо другата - долната, която е долна, защото отива на долу към морето, при крайбрежието на Мраморно море, където ще видим вече да властва парадинастът на царя Медок/Амадок I, Севт (II).

По понятни причини - най-вече отдалечеността от морето, от чието крайбрежие идва информацията за траките от елините - в писмените извори няма данни за резиденции на одриските царе във вътрешността на държавата им. Може да се предположи обаче, че точно такава царска резиденция се локализира при връх Кози грамади на невисоката планина Средна гора, като част от царския култов и резиденциален комплекс при село Старосел, над *Долината на тракийските царе,* Казанлъшко. Там е открита крепост, чиято датировка на използване е V-IV в.пр.Хр. В дворцовата зала на тюрзиса е открит железен лабрис (Christov, Iv. 2008, 213-220). Лабрисът е несъмнен символ на одриската царска

династия именно от Медок/Меток/Амадок I насетне, добре документиран в неговото монетосечене, за което стана дума по-горе.

Античният елински автор Ксенофонт е не само съвременник на Севт (II) - одриският парадинаст, архонт/владетел на европейския бряг на Мраморно море при Хиерон орос, но нещо повече - той установява с него изключително интензивни военно-политически наемнически, а на моменти - дори и лични, приятелски отношения, отразени в историческия му разказ *Анабазис*. Във връзка с това, не мога да не спомена, че стойността на Ксенофонт като извор за историята и културата на Тракия и траките в Югоизточна Европа и Западна Мала Азия отдавна е оценена в историографията. Тук обаче, ще обърна специално внимание на данните, които недвусмислено сочат Севт (II) като един одриски парадинаст, който е приморски владетел/архонт. Данни, намиращи се в изобилие в седма книга на Ксенофонтовия *Анабазис*. При това, наблюденията предадени от Ксенофонт, по военному са точни и отразяват една действително съществувала историческа реалност в Югоизточна Тракия, от края на V и началото на IV в.пр.Хр. Ето защо, този извор е с първостепенно значение за историята и културата на Тракия и траките, включително и на тези от Thracia Pontica - Thracia Maritima, която в конкретния случай може да бъде назована и Thracia Marmarica.

Основните исторически лица, с които се свързват тези сведения са: Севт (II) - тракийски одриски владетел/архонт на Мраморноморското крайбрежие в югоизтока на Европейска Тракия и елинът-атинянин Ксенофонт - командващ близо 10 000 отряд наемни войници, които се завръщат от Азия в Европа, след участието си в несполучилия опит за преврат, извършен от Кир (Млади) срещу законния цар на Персия Артаксеркс II. Първоначално, между тях двамата се плискат водите на Мраморно море със своите протоци: Тракийският Боспор (дн. Босфор) и Хелеспонта (дн. Дарданели). Между тях обаче, по-късно се преплитат и много взаимоизгодни интереси, както военно-политически, така и икономически, дори и чисто човешки.

Още в началото на книга седма, глава първа (Xen. *Anab.* VII 1, 5) се казва, че Севт (II) проводил пратеника си Медосад при Ксенофонт с предложение да му помогне, да му съдейства и да се погрижи неговата войска безпрепятствено да премине от Азия в Европа. Както се разбира и по-нататък от изложението в *Анабазиса* целта на Севт (II) е ясна. Той проявява голяма загриженост, защото иска да използва войската на Ксенофонт за свои политически амбиции, разбира се, срещу заплащане. Без да е уточнено изрично къде точно се намира Севт (II) по това време, се подразбира, че той властва над определена територия с пристанища в Северното Мраморноморие и се разпорежда резидирайки в някоя от своите крепости в югоизтока на Европейска Тракия. Кои са тези крепости, или някои от тях, става ясно по нататък в пета глава на седма книга (Xen. *Anab.* VII 5, 8), където се казва, че щом Ксенофонт стигне над/при/на морето (очевидно става дума за Мраморно море) Севт (II) ще му даде в наследство крепостите Бизанте, Ганос и Неон тейхос. Тук и за трите е използван терминът *тейхос/τεῖχος,* което несъмнено е най-ясната елинска представа за крепост, укрепено място, укрепена резиденция на владетел. Една от тях е Бизанте, която се намира при и охранява великолепно защитен от опасните ветрове и вълни залив, на около 30-35 км, западно от Перинт. Особено важно е, че и трите крепости са по крайбрежието на Хиерон

орос/Свещената планина. Очевидно, те охраняват Свещената за траките планина и осигуряват контрола на Севт (II) над морските и крайбрежни сухоземни пътища - от, през и към нея.

Фактът, че Севт (II) изпраща Медосад от Европа в Азия (Xen. *Anab.* VII 1, 5) на дипломатическа мисия, която се изпълнява чрез плаване по море, чрез безпроблемно преплаване на Мраморно море, несъмнено говори за обичайността на такива общувания между населението от двата бряга на Мраморно море - европейския и азиатския. Тоест, Медосад отива от европейския на азиатския бряг на Мраморно море с кораб. Както се разбира по-нататък (Xen. *Anab.* VII 2, 24), крайната цел на плаването на Медосад е полисът Калхедон, където по това време е Ксенофонт. Калхедон е мегарска апойкия, която се намира преди южното начало на Тракийския Боспор в Мала Азия.

При следващото действие (Xen. *Anab.* VII 1, 13-15), войската на Ксенофонт е вече в Европа. Тя временно е разположена край полиса Византион, където началник е спартанецът Анаксибий. Анаксибий нарежда на командирите - стратези и лохази - войниците да се снабдят с храна от тракийските селища и сетне да се насочат към Тракийския херсонес, който тогава е във владение на елините, под водачеството на Киниск. За целта обаче, се налага стратезите да разберат дали наистина Севт (II) им е приятел или е неприятел. Защото ако е приятел - най-прекият им път е през Хиерон орос. А ако е неприятел - те ще трябва да заобикалят през вътрешна континетална Тракия.

От цитирания пасаж става ясно, че населението в хинтерланда на елинския полис Византион е тракийско. Несъмнено тракийска е и Свещената планина, надвесена над северозападния бряг на Мраморно море, намираща се на ключово и възлово място спрямо Тракийския херсонес, който е на югозапад. Щом елините търсят Севтовото приятелство за да минат през този район и да стигнат до Тракийския херсонес е ясно, че пътищата и крайбрежието на Свещената планина се владеят и държат от Севт (II). Очевидно, Хиерон орос е не само тракийска планина, но тя е и под контрола на Севт (II).

По-нататък се говори вече за действията на самия Севт (II) (Xen. *Anab.* VII 2, 1-12). Той, най-напред дарява стратезите на Ксенофонт - Клеанор и Фриниск, съответно - с кон и с жена, срещу което ги уговаря да му съдействат с подчинените им войскови части. Сетне изпраща отново по море Медосад при Ксенофонт, който се намира по това време в Селимбрия. Настоятелната молба на Севт (II), чрез Медосад, е Ксенофонт да доведе цялата си войска, срещу което ще получи всичко, каквото може да пожелае. Ксенофонт решава да отиде при Севт (II) за сключване на взаимноизгодно споразумение (Xen. *Anab.* VII 2, 17-38). Войската на Ксенофонт е под стените на полиса Перинт, а войската на Севт (II) се намира на около 60 стадия от нея. Самият Севт (II) резидира, добре охраняван, в един *тюрзис/τυρσις* (Xen. *Anab.* VII 2.21). При срещата Севт (II) разказва, че той бил потомък/родственик на Терес, и като такъв, отстоявал правата си над тините, а Ксенофонт отново припомня на Севт (II) първата дипломатическа мисия на Медосад, когато той пристигнал при него в Калхедон, и втората - когато Ксенофонт се върнал от Парион при войската си (т.е. в Селимбрия). При тези припомняния се оказва, че Севт (II) е обещавал на Ксенофонт не само да му бъде приятел и брат, но и че ще му даде като награда крепостите, които той владее край

морето (Xen. *Anab.* VII 2.25). Севт (II) се представя, сега вече, още по-подробно. Той казва, че неговият баща се казвал Месад и властвал не само над тините, но и над меландитите и над транипсите. Но, когато могъществото на одрисите западнало, Месад напуснал (изгонен) тези земи. След смъртта му Севт (II) бил отгледан от сегашния цар Медок. Същият този Медок дал на Севт (II) хора и коне, с които да се докаже на бащината си земя. Тъй като за постигане на целта тези хора и коне не са му достатъчни, Севт (II) иска от Ксенофонт пряка военна помощ. В конкретния случай, освен обещанието за плащане в пари и в натура - на войниците и на техните командири (лохази и стратези), Севт (II) обещава на Ксенофонт една крепост край морето (Xen. *Anab.* VII 2.36). Тази крепост е Бизанте, най-хубавата от Севтовите крепости край морето (Xen. *Anab.* VII 2.38).

От приведените пасажи прави впечатление първо, че Севт (II) като владетел в югоизтока на Европейска Тракия се държи като местен цар. Той именно по царски дарява с кон, с жена... своите гости и бъдещи наемници. На второ място - Медосад, отново - за втори път - е изпратен по море на дипломатическа мисия при Ксенофонт в Селимбрия. Ксенофонт изрично казва κατα Θάλατταν Μηδοσάδην (Xen. *Anab.* VII 2, 10). Полисът Селимбрия (дн. Силиври), както стана ясно по-горе, е на северния европейски бряг на Мраморно море, между полисите Византион (дн. Истанбул - от европейската страна) и Перинт (дн. Мармара Ерегли). За да стигне по море до там Медосад е отплавал, както и първия път, най-вероятно от крайбрежието на Хиерон орос, където са споменатите приморски крепости на Севт (II). Очевидно, при тези крепости има пристанища, има и кораби, които са в разположение на Севт (II). Чия собственост могат да бъдат тези кораби?

Както се разбира от заповедта на Аристарх - новият спартански наместник, който разпорежда собствениците на кораби да не превозват войската на Ксенофонт (Xen. *Anab.* VII 2, 12) - корабите в полиса са частни. Това е така, защото в полиса има частна собственост, частни производители и търговци. Несъмнено корабите в елинските полиси са частни. Тракийските кораби, обаче, не са частни. Те са владетелска собственост на царя или на парадинаста, който е княз/архонт. В тракийските пристанища корабите са монопол и собственост на владетеля. Тук частното, в полисния смисъл, липсва. Това, впрочем, е правило за всички общества като тракийското, които живеят κατα εθνή, а не κατα πολεις, по думите на Аристотел (Aristot. *Politica.1252b).*

Севтовата войска е разположена между Бизанте (дн. Текирдаг, старото Родосто/Редесто) и Перинт, но по-близо до Перинт - на около 11-12 км (60 стадия по 185 м) от полиса. Самият Севт (II) резидира добре охраняван в тюрзис/τύρσις. Тук е използван терминът *тюрзис* (Xen. *Anab.* VII 2, 21), за разлика от друго място в *Анабазиса* (Xen. *Anab.* VII 5, 8), където крепостите са наречени *тейхос.* Терминът *тюрзис* традиционно се превежда като кула. Смисълът на укрепено място, крепост, обаче, несъмнено присъства и тук. Очевидно, приблизително по средата между тракийската крайморска крепост Бизанте и елинския полис Перинт, Севт (II) има по-малка крепост-резиденция, тоест *тюрзис.* Вероятно, нейното предназначение е било да охранява подстъпите към Хиерон орос на югозапад.

В Ксенофонтовия *Анабазис* (Xen. *Anab.* VII 2, 25) за Севтовите крайбрежни крепости се използва и терминът хорион/χωρίον, който означава място, но

съдържа в себе си и често носи и смисъла на укрепено място. Това се отнася за случая (Xen. *Anab.* VII 2, 36), при който Севт (II) обещава на своите наемници и укрепеното място над/при/на морето. Вероятно става дума за Бизанте, Ганос, Неон тейхос или друго укрепено място по крайбрежието. *Хорион* е използван като термин от Ксенофонт (Xen. *Anab.* VII 2, 38) именно със значение крепост и за Бизанте като най-хубавата крепост над/при/на морето. Значението на *хорион* като крепост тук напълно се покрива с тейхос/τεῖχος, казано за Бизанте, Ганос и Неон тейхос (Xen. *Anab.* VII 5, 8). Задачата на одрисеца Севт (II), потомък на Терес, е с уголемената си войска да стане архонт/владетел на Приморието (Xen. *Anab.* VII 3, 16). Архонт е термин, който включва значенията управител, княз, но и персийското сатрап. И трите понятия означават, че Севт (II) ще управлява и владее Приморието, в случая на Хиерон орос, именно като одриски княз, подобно на персийски сатрап, и в подчинено положение, спрямо одриския цар Медок, тоест, като негов парадинаст, по терминологията на Тукидид.

На този етап, предварителните изводи от тук представения и интерпретиран извор, очертават следната проблемна ситуация, която е и работно решение за по-нататъшни дирения. Севт (II) е одриски княз, архонт/владетел на крайбрежието на Хиерон орос, който има за цел разширяване на подвластната му територия от европейската страна на Мраморно море. Именно като такъв владетел и парадинаст, васал, спрямо одриския цар Медок, той дава дипломатически прием на неговия съюзник полисът Парион, който се намира от другата, азиатската, страна на Мраморно море. И тъй като точно този Севт (II) не е цар на траките одриси, какъвто е Севт I, а е парадинаст на следващия одриски цар Медок/Амадок 1, не е редно той да бъде назоваван Втори, тъй като е само архонт/владетел на Приморието, което може да се означи и с термина княз, спрямо базилевса/царя. Изписването Севт (II), обаче, е влязло в употреба и се използва, като наложило се в практиката, и тук.

Поне три са крайбрежните морски крепости, които владее Севт (II). Бизанте (дн. Текирдаг, по-старо име Редесто/Родосто), Ганос и Неон тейхос. Тези крепости са архонтски/владетелски/княжески. Те контролират сухоземни и морски пътища, свързани със Свещената планина. Сигурно и при трите приморски крепости има и пристанища. Най-вероятно обаче, поради изключително удобния залив, и поради изричното подчертаване от Херодот (Hdt. VII, 137), Бизанте е било най-голямото и най-използвано тракийско пристанище, в този район. Поради това може да се допусне, че именно от Бизанте отплава пратеникът на Севт (II) до Ксенофонт, Медосад, както при първата си мисия до Калхедон, така и при втората, до Селимбрия.

Безпроблемното плаване из и преплаване на Мраморно море от Севтовите (II) траки се демонстрира от Ксенофонт и в неговата Гръцка история*/Хеленика,* където той съобщава за това, че през 399/398 г.пр.Хр. при Деркилид дошли от Севт през море съюзници от одрисите - около 200 конници и около 300 пелтасти, които да воюват със спартанеца срещу траките витини във Витиния (Xen. *Hell.* III 2, 2). Очевидно, за траките плаването в Мраморно море - и то за 500 войници с 200 бойни коня и въоръжението им - е ежедневие.

Назованите три морски крепости с пристанища намират добро сравнение с Черноморската Тракия Понтика, където независимо от елинските полиси, на

стратегическите места по крайбрежието има царски/княжески/владетелски укрепени места - резиденции (Porojanov K. 1986,158-165).

Ако за Севт (II), като парадинаст и владетел на Приморието при Хиерон орос/Свещената планина на одрисите в северната част на Пропонтида, реализиращ се чрез крайбрежните одриски крепости-резиденции с пристанища, Ксенофонт ни е разказал подробно, поради личното си познанство и сътрудничеството си с него, то за други приморски одриски парадинасти, ние нямаме такива преки наративни данни. Несъмнено е, обаче, че приморски парадинасти и субпарадинасти на Одриското царство са властвали чрез резиденциите си не само по крайбрежието на Мраморно море, но така също по крайбрежието на Черно море (Финейон-Финополис, при устието на Боспора/Босфора и Понта, Салмидесос и връх Шилото край Бургас) и на Тракийско море (Дорискос, Серион тейхос, Исмарос).

В своята *Гръцка история* Ксенофонт разказва за акцията на спартанеца Деркилид през 399/398 г. пр.Хр., която завършва с ново издигане на старата стена, която преграждa шийката на Полуострова. Най-важните пасажи разказват, че пратениците от херсонесците в Лакедемон съобщили, че в момента не можели да обработват Херсонес, понеже бил ограбен и оплячкосан от траките; Деркилид преминал Хелеспонта с армията си в Европа и след като преминал през приятелската част от Тракия и бил гостоприемно приет от Севт, пристигнал в Херсонес; където земята е извънредно плодородна и от най-добро качество, но опустошена, както се говорело от траките; (Деркилид) започнал да изгражда стена (на провлака), завършил стената, която бил започнал през пролетта, преди настъпването на есента (Xen. *Hell.* III 2, 8-10).

За същата акция Диодор е по-обстоятелствен. Той разказва, че Деркилид, след като сключил с Фарнабаз 8-месечно примирие, потеглил на поход срещу траките, които тогава населявали Битиния. Като опустошил земята им, изтеглил войската си на зимен стан. Когато това ставало, траките нахлули с много пълчища на Херсонес, опустошили цялата страна и обсадили тамошните градове. Херсонесците, измъчвани от войната, повикали спартанеца Деркилид от Азия. Той преминал с войската си и изгонил траките от страната, а Херсонес преградил със стена от море до море. По този начин попречил на траките да нападат Херсонес в бъдеще. Удостоен с големи дарове превел обратно войската си в Азия (Diod. XIV 38, 3, 6-7). Тук несъмнено изникват два въпроса. Първият от тях е кои са тези траки, които ограбват, оплячкосват и опустошават земята на Херсонес, които нахлуват с много пълчища на Полуострова, опустошават го целия и обсаждат тамошните градове и защо, в крайна сметка, вършат това. Вторият, защо Севт (II) е приятел на Деркилид и респективно на спартанците и им съдейства за прогонването на споменатите траки от Полуострова.

Ясно е, че Севт (II) е приятел преди всичко на Ксенофонт, който старателно ни осведомява за неговите дела. И още нещо много важно - самият Ксенофонт, макар и атинянин, е почитател на полиса Спарта и ще внушава уважение към него и към спартанците и у своите слушатели, читатели и приятели, сред последните, от които е и Севт (II). Още повече, че при създалата се ситуация след Войната, при отпадналата от конкуренцията Атина с нейната разпаднала се *Архе,* Севт (II) е принуден и трябва да се съобразява с лидерската роля и поведение на Лакедемон в тази част на Европейския Югоизток. Тя се проявява

най-напред с изгнанника от Спарта Клеарх между 403 и 401 г. пр.Хр., който защитава Тракийския херсонес. Тук за Севт (II) обаче, не става никъде дума, най-вероятно, защото той все още не е изпратен от своя цар Медок/Меток/Амадок I да отвоюва бащината си земя.

После, през 401/400-400/399 г. пр.Хр. се появява Ксенофонт, от чиято войска, вече като парадинаст на одриския цар Медок/Меток/Амадок I, разположил се в одриската царска собственост при Хиерон орос на Приморието, Севт (II) се опитва да извлече реална полза от създалата се ситуация и да възстанови властта над бащините си земи. Очевидно, постигнал самочувствие срещу траките в Делта, които са наречени и тини (Xen. *Anab.* VII 3; VII 4; VII 5), от съвместните действия на неговата с Ксенофонтовата войска в Тракийския Югоизток на Европа и уредил по този начин в някаква степен своя гръб, през 399/398 г.пр.Хр., Севт (II) завързва съюзнически отношения със спартанеца Деркилид, който воюва в Битинска Тракия - в Азия като му изпраща част от своята войска. Както ни осведомява отново Ксенофонт при Деркилид дошли от Севт през море съюзници от одрисите - около 200 конници и около 300 пелтасти, които да воюват срещу местните траки битини в самата Битиния (Xen. Hell. III 2, 2). Така, вече става ясно защо, малко по-късно през същата 399/398 г. пр.Хр., на път отново да защитава Тракийския херсонес от нападенията на траките, спартанецът Деркилид е посрещнат гостоприемно от Севт (II), а неговата войска минава необезпокоявана през приятелската (Севтовата) част на Тракия. Впрочем, ако Деркилид не е в добри отношения със Севт (II), той не би могъл в никакъв случай успешно да стигне до Тракийския херсонес и да го защити от нападенията на гореспоменатите траки, които очевидно не са подвластни на Севт (II). Нещо повече, ако се предположат каквито и да са военни действия на парадинаста срещу Деркилид или обратно, то защитата на Херсонес от елините става нереализуема. Така, че лакедемонският пълководец е длъжен да се съобразява с и да се старае да не бъде в противникови отношения с военната сила на Владетеля на Приморието, за да може тя на практика да се неутрализира.

Както личи добре от извора ни Ксенофонт, за Севт (II) е трудно да отвоюва обширната бащина земя сам, тоест с военните сили (хора и коне), които са му дадени от Медок/Меток/Амадок I. Затова се оказва, че неговите реални владения покриват основно царската одриска собственост при и около Хиерон орос - Свещената планина на траките, както и земите на траките в Делта и на завоюваните тини на север към Салмидесос. Поради това той се нуждае допълнително от съюзна войска, с която да продължи осъществяването на амбициозните си намерения и в посоката юг/югозапад, където са меландитите, били някога под властта на баща му Месад. Веднага след заминаването на Ксенофонт и неговите войници от района, такава се оказва, че може да бъде армията на Деркилид. Ето защо, с надежда и този елински пълководец да му помогне с войската си, по подобие на Ксенофонт, той му изпраща своя военна помощ за да има основания в определен момент да поиска обратно такава, приема го гостоприемно и пропуска армията му през владените от него земи. Тук прозират действия на демонстрация на самостоятелно поведение на Севт (II) спрямо централната одриска власт.

Сега остава да се види кои са тези траки, които ограбват, оплячкосват и опустошават земята на Херсонес, които нахлуват с много пълчища на Полуострова, опустошават го целия и обсаждат тамошните градове. Несъмнено, в тези сведения прави силно впечатление както многобройността на траките, които нахлуват на Полуострова, така и ефективността на техните военните действия, довела до реално обсаждане на градовете там. Ясно е, че те не могат да бъдат свързани със Севт (II), който пропуска с приятелски жест техните врагове елините. Ако в последното десетилетие от царуването си в края на V в.пр.Хр. Севт I превзема и държи един град от този район, най-вероятно Пактия, то сега в началото на IV в.пр.Хр. се вижда, че траките обсаждат, с цел да превземат много от тях, а защо не и всичките тамошни градове, които са 11 или 12 на брой (Xen. *Hell.* IV 8, 9-10; Цветкова Ю. 2008, 88-90). Това недвусмислено говори, че става дума не за случайни нападения, а за организирани целенасочени и направлявани военни действия на траките за завладяване на нови позиции на Тракийския херсонес. Очевидно, поради тези причини, силите на станалите отдавна местни елини на Херсонес не са никак достатъчни срещу впечатляващата военна сила на траките, та се налага да извикат Деркилид с воденатa от него многобройна войска, който да се справи с тях и дори да прегради Херсонес отново със стена срещу техни нови нападения.

Както по-горе се обоснова, у античните автори под траки в Европейския Югоизток се разбират одриси или подчинени на одрисите тракийски етноси. При положение, че траките в Делта и тините на север към Салмидесос са подчинени от Севт (II), то най-близо до Херсонес остават известните ни от Ксенофонт меландити, надвесени над Полуострова. Те обаче, явно вече в очите на Ксенофонт, отново нямат изявена своя етносна държава, покорени са от одрисите и затова биват наричани от него траки. Това ще рече, че меландитите, независимо от амбициите на парадинаста Севт (II) да властва и над тях, вече по стратегически причини, са под пряката доминация на одриския цар и затова изпълняват нарежданията на централната одриска власт, като заедно с одрисите (но не на Севт II), и поради това наричани общо траки, извършват военните нападения над Тракийския херсонес. Тези нападения означават безапелационно властване на Одриския царски дом в тези земи и крайбрежия. Вероятно, това ще бъде една от сериозните причини за наблюдаваното дистанциране на парадинаста Севт (II) от царя на одрисите Медок/Меток/Амадок I. Не може да не се отчете и фактът, че Деркилид освобождава Полуострова, но не настъпва срещу траките на север от него. Той издига стена, която да играе ролята на граница между елините на Херсонес и отвъдните земи, които са в пределите на Одриското царство на Медок/Меток/Амадок I.

Както ни осведомява Диодор, няколко години по-късно, през 395 г.пр.Хр., спартанският цар Агезилай (401 - 361 г.пр.Хр.) като прехвърлял войската си от Азия в Европа, победил в сражение някои от траките, които му препречили пътя с много войска и избил повечето от варварите. След това той пътувал през Македония, като минал през същите места, през които минал и Ксеркс, когато воювал срещу гърците (Diod. XIV 83, 3). Тук маршрутът на Агезилай, повтарящ този на Ксеркс, показва, че става дума за военен сблъсък с траките, които са над Херсонес. Тоест, отново става дума за същите траки, които вече години наред

преди това извършват целенасочени нападения над Полуострова. В този район и по това време, много войска, която да има смелостта и силата да препречи пътя на армията на Агезилай, при това - в сражението да бъдат победени само някои от траките, а не всички!, означава, че това може да бъде само войската на Одриското царство, която в крайна сметка успява да запази потенциала си. Това не може да бъде войска на Севт (II), защото поради неговата атрактивност и известност като архонт/владетел на Приморието това щеше да бъде отбелязано изрично от античните автори. А и неговата войска, както стана дума по-горе, не е чак толкова многобройна. Освен това, по военно-политически причини, свързани с проявени сепаратистични стремежи, той все още е приятел на лакедемонците.

Очевидно, нещата в това отношение се задълбочават през 90-те години на IV в.пр.Хр., защото за 392-390 г.пр.Хр. Ксенофонт говори за атинянина Тразибул, че докато плавал към Хелеспонта, той смятал, че би могъл да направи нещо добро за полиса и щом научил, че Амедок, царят на одрисите, и Севт, архонтът/владетелят на крайбрежието, враждуват помежду си, първо ги сдобрил и ги направил приятели и съюзници на атиняните, като смятал, че елинските полиси, които са разположени под Тракия, повече биха насочили вниманието си към атиняните, ако онези (траките) бъдат приятели (Xen. *Hell.* IV 8, 26). Оказва се, че и през 392-390 г.пр.Хр. Медок/Меток, сега наречен Амедок, продължава да бъде цар на одрисите, а Севт (II) - архонт/владетел на Приморието. Двамата обаче, имат раздори помежду си, а Тразибул в името на полиса Атина, успява да ги примири и да ги направи съюзници на града. През тези години, в края на 90-те на IV в. пр.Хр., Атина вече се възправя, постепенно замогва, и особено след успешното издигане на крепостните стени на града и пристанището си, отново се опитва да измести отслабналата, демографски изчерпващата се и слизаща от лидерската позиция в Гръцкия свят, Спарта.

Както се предположи по-горе, основания за раздори между Медок/Меток/Амедок I и Севт (II), могат да бъдат само неудовлетворените амбиции на Севт (II), най-вероятно свързани с неналожената от него власт над меландитите. Прави впечатление обаче, че това скарване не е много сериозно, защото той много бързо се примирява с царя Медок/Меток/Амедок I, и съобразно новата ситуация, свързана с увеличената активност на атиняните в района, както базилевсът, така и парадинастът, дори се съюзяват с Атина.

В този контекст може да се предположи, че е сключен договор, без съмнение свързан с двойната зависимост на елинските полиси - наложена както от Атина, така и от Одриското царство. Това се подсказва и от останалата част на пасажа. В него изразът за елинските полиси под Тракия означава полисите по крайбрежията на Тракия, които полиси ще се обърнат към влиянието на атиняните, само, ако тези траки, тоест царят на одрисите Амедок и архонтът/владетелят на Приморието Севт, са приятели и са в съюз с Атина. Тоест, чрез този съюз, сключен с договор, е най-вероятно да става дума за двойно облагане на тези полиси (Фол Ал. 1975, 133). Впрочем, такъв договор е намерен в Атина (IGr II (2), 1, 22a). В него се споменават имената на Медок (ΜΗΔΟΚ-), на Ситалк (-ΙΔΑΛΚ), и на Атина или атиняни (ΑΘΗΝ--). Неговата датировка в 389/388 г.пр.Хр. го поставя точно във връзка със събитията в приведените писмени извори, определящи двойното данъчно облагане на елинските полиси по

Одриските крайбрежия. Той е сключен между Медок и Атина, като очевидно се основава на по-стария договор, отнасящ се за данъчните задължения на полисите, сключен от Ситалк с Атина през 431/430 г. пр.Хр. (Фол Ал. 1975, 134-136). В подкрепа на такова четене на писмените и епиграфските извори са и нумизматичните данни. През първото десетилетие на IV в.пр.Хр. намалява интензивността на сечените от Енос монети (May J. M. F. 1950, 178-179). Това се дължи на засиления контрол от страна на одрисите по крайбрежието на Тракийско море, но не на Севт (II), както смята Йорданка Юрукова (Юрукова Й. 1992, 51), той ще остане архонт/владетел на Приморието на Мраморно море, а както личи от писмените извори, очевидно - на Медок/Меток/Амадок I. J. M. F. May определя, че през 394/393 - 392/391 г.пр.Хр. върху реверса на една емисия еноски тетрадрахми и тетроболи се появява допълнителен знак, който представлява ритон, който завършва с протоме на елен. Той смята, че това изображение е характерно за одриските владетели и династи (May J. M. F. 1950, 220-221). Й. Юрукова категорично го потвърждава като прави сравнение с подобен ритон от Панагюрското съкровище (Юрукова Й. 1992, 51).

Впрочем, Панагюрище е не далеко от основателно предположената резиденция на Медок/Меток/Амадок I при връх Кози грамади над Старосел, Казанлъшко. Независимо дали това съкровище е изработено в тракийско (одриско) царско ателие, каквото е едното становище, или в полиса Лампсак, каквото е другото становище, намиращ се западно от споменатия по-горе полис Парион, с който търгува одриският цар, то несъмнено е поръчано и произведено за нуждите на Одриския царски двор и е свързано с неговата икономическа политика.

През десетилетието от края на V до края на 90-те години на IV в.пр.Хр., когато Атина няма влияние и контрол над елинските градове по бреговете на Тракия, полисите Абдера и Маронея пускат дребни номинали за нуждите на просперираща търговия (Юрукова Й. 1992, 55). Тази търговия несъмнено отново се води основно с Одриското царство, на чието крайбрежие са тези два полиса, защото и Медоковите монети се вливат в циркулационния поток (Юрукова Й. 1992, 55). Още повече, че Маронея, както стана дума по-горе, сече монетите на Медок/Меток/Амадок I, като това е един от начините крайбрежните полиси да се издължават данъчно към одриските царе (Фол Ал. 1975, 105).

Сигурно изглежда, че и при Медок/Меток/Амадок I продължава данъчното облагане на елински полиси по Тракийско море. Това може да се види за Енос, който е съвсем близо до царската резиденция Дорискос, така също - за полиса Маронея, който се намира недалеко от другите одриски резиденции на Тракийско море Исмарос и Серион тейхос, а е много вероятно - и за Абдера. Това са най-големите градове по Одриско крайбрежие на Тракийско море, за които основателно се предполага, че са облагани с данъци, а какво остава за налагане и облагане на по-малките полиси и емпорионите.

Аристотел в своята *Политика,* коментирайки обсебването на властта като начинание на стратезите към монарсите, дава пример с персите Кир към Астиаг и без особен коментар казва и за тракиеца Севт, който бил стратег на Амадок (Aristot. *Polit.* 1312a, 8-14)

Очевидно Севт е стратег, или ако се използва терминът на Тукидид, парадинаст на царя Амадок. Няма съмнение, че тук става дума за Севт (II) - владетеля на Приморието и царя на одрисите Медок/Меток, наричан и изписван от различни автори, включително и Ксенофонт, и като Амадок.

От текста прозира идея за претенция на стратега Севт (II) към царската власт на Медок/Амадок I, но тя не е изрично подчертана за траките, така както е казано за персите. Въпреки това, тя е в съзвучие с казаното от Ксенофонт в *Гръцка история* (Xen. *Hell.* IV 8, 26) за раздора между царя на одрисите Амедок и Севт (II) - владетеля на Приморието. Който раздор, както стана разбираемо по-горе, е не съвсем сериозен и бързо е разрешен, чрез сключването на договор за двойна данъчна зависимост на елински полиси, без да се знае точно кои, от Атина и от одрисите.

Подобна информация за същото дава и Диодор. Той казва, че по това време, през 392 г. пр.Хр., атиняните избрали за стратег Тразибул и го изпратили с 40 триери. Той отплавал за Йония и след като взел пари от съюзниците си заминал. А докато пребивавал в Херсонес, убедил Медок и Севт, царе на траките, да станат съюзници на Атина (Diod. XIV 94, 2). Тук обаче, се говори освен за Медок, и за Севт, като двамата заедно са наречени *царе на траките.*

Несъмнено е, че тракийският цар с името Медок, се идентифицира с Амедок на Ксенофонт (Xen. *Hell.* IV 8, 26). и с Амадок на Аристотел (Aristot. *Polit.* 1312a, 8-14). Кой е Севт, който е включен в този израз *царе на траките.*

По времето, свързано с Тразибуловата кампания 392-390 г. пр.Хр., няма друг, известен от изворите тракийски цар, който да носи това име. За същата акция Ксенофонт, както стана дума вече, изрично назовава Амедок - цар на одрисите и Севт - като негов архонт/владетел на Приморието (Xen. *Hell.* IV 8, 26). Освен това, при подредбата на Диодор, първо е поставен Медок, а след него - Севт. Това показва степенуване на двамата владетели по важност. След такова степенуване обаче, Сицилиецът няма как да напише цар на траките - в единствено число, защото ще изглежда, че се отнася само за Севт, а всеизвестното и очевидното е, че по това време царят е Медок. Ето защо, тук, за да бъде уважен и да не бъде незачетен Медок като реалния цар на одрисите, е поставено множествено число, в следствие на което и двамата - и царят Медок, и Севт се оказват царе на траките.

Този Севт, очевидно, трябва да се отъждестви с парадинаста Севт (II), определен точно от Ксенофонт като архонт/владетел на Приморието, но не и като цар на одрисите/траките. Той, изглежда е включен в израза царе на траките от Диодор и заради това, че като архонт/владетел на Приморието, неговата известност и прояви на сътрудничество и дружелюбие, както със спартанците, така и с атиняните, и сепаратистичните му проблясъци в този важен район за Одриското царство, прозират в изворите. Както се подразбира от гореспоменатите сведения, Севт (II) се опитва да се държи като самостоятелен владетел. Тоест, вероятно са съществували в някаква степен, центробежни сили в неговото властване, спрямо централната власт в Одриското царство. Да се говори обаче, за друго Одриско царство, оглавявано от Севт (II) като негов базилевс, изглежда пресилено, спрямо възстановяваната чрез изворите обстановка.

Макар, че някои автори отричат собствено монетосечене на Севт (II) (Тачева М. 2006, 105), на Севт (II) са приписвани общо 5 сребърни монети: 3 драхми и 2 дидрахми. Една от драхмите е открита в Одрин/Едирне, друга около Свиленград, а за останалите 3 не се говори с какъв произход са те. Тези монети се датират между 394 и 387 г.пр.Хр. Характерно за тях е двойното изписване на името - върху аверса в съкратена форма ΣΕΥ или ΣΕ, а върху реверса в пълна му форма ΣΕΥΘΑ. Такова двойно изписване има аналогия единствено с монетите на Медок/Меток/Амадок I (Юрукова Й. 1992, 51).

От така представената характеристика на Севтовото (II) монетосечене могат да се направят няколко заключения. Несъмнено е, че сеченето на собствени монети от Севт (II) го представя като парадинаст на царя Медок/Меток/Амадок I, по подобие на парадинаста Сараток при цар Севт I. Монетосеченето на парадинаста Севт (II) има връзка с монетосеченето на царя Медок/Меток/Амадок I, подчертана с двойното изписване на имената и при двамата. Това явление едва ли може да говори за сепаратизъм. Точно обратното, то говори за добри взаимоотношения между централната и парадинастичната власт. Местонамирането на 2 от монетите, съответно 1 в Одрин и 1 около Свиленград, подчертано ги свързва с одриските царски резиденции там, локализирани като Одрюса и Мастейра/Бастейра. И този факт не говори за противоречия между царя и парадинаста, а говори по-скоро за пълноценно икономическо сътрудничество, видимо поне за периода на монетосечене на Севт (II) - 394-387 г.пр.Хр. Впрочем, фактът че още в 400 г.пр.Хр. Севт (II) приема официална делегацията от Парион, тръгнала да сключва договор с царя на одрисите Медок/Амадок I, потвърждава това. Монетосеченето на Севт (II), между 394 и 387 г.пр.Хр., съвпада хронологически с ориентацията на *Базилеята* към по-тесни връзки с отново налагащата се като лидер в Гръцкия свят Атина. Несъмнено това е заради възможността за двойно данъчно облагане на елинските полиси по одриските крайбрежия.

В епиграфски паметник от Атина (IGr II (ed.2), 1, 21), който е фрагментиран и много зле запазен, се възстановява името на атинянина Хабрий и се чете името на одриseца Севт; споменават се още лакедемони и симахия, което дава основания да се предположи, че става дума за военен съюз между Атина и Одриското царство срещу спартанците. Неговата датировка, съобразно политическата обстановка, го поставя в 387/386 г., малко преди самата Атина да се подчини на Анталкидовия мирен договор. Тогава и Хабрий е един от стратезите на града. Пълният текст на съдържанието му трудно може да се разбере. Но е несъмнено, че той отразява доброто развитие на трако-атинските отношения, като в тях одрисите се представят от Севт (II), парадинаста на Медок/Меток/Амадок I (Фол Ал. 1975, 133-135).

Последното споменаване на Севт е от Елий Аристид (Aristid. 172, 10), по повод принудените да се подчинят на клаузите на Анталкидовия мирен договор, при сключването му през 387/386 г. пр.Хр., където неговото име е поставено във фразата *заедно и царството и Севт и Дионисий*. Тук, най-вероятно изглежда, името на Севт (II) да присъства като представител на Одриската *базилея,* тъй като според тълкуването на предходния надпис от същата година, одрисите вече са военни съюзници на атиняните срещу лакедемонците.

Последните изворови данни за Медок/Меток/Амадок I са от втората половина на 389/388 г. пр.Хр., тоест от самата 388 г. пр.Хр., когато е сключен споменатият по-горе договор между Медок и Атина, за двойно данъчно облагане на елинските полиси по Одриските крайбрежия (IG II (ed.2), 1, 22a; Фол Ал. 1975, 134-136). Очевидно, договорът е едно от най-важните външнополитически постижения на този владетел през продължителното му, почти 20 годишно царуване. С това той затвърждава линията, основателно предположено, че е начената от Терес I и продължена от наследниците му Спарадок, Ситалк и Севт I, линия на облагане на елински градове по одриските крайбрежия, не само и толкова едностранно, но и чрез официално сключени международни договори, в случая с Атина. Липсата на данни за този владетел за следващата година, до 387/386 г.пр.Хр., не са основание да се мисли за възкачване на парадинаста архонта Севт (II) на одриския престол. Нещо повече, при последните засвидетелствани негови споменавания, той никъде не е назован като цар на траките или цар на одрисите. Ето защо, е логично да се допусне, че краят на Медоковото/Метоковото/Амадоковото I царуване, трябва да се свърже с началото на следващия сигурен одриски цар Хебризелм, което се поставя в 387/386 г.пр.Хр.

В заключение, от представените извори за одриския цар Медок/Меток/Амадок I, отношенията му с елинските полиси и с неговия парадинаст Севт (II) - архонта/владетеля на Приморието, се очертава следното. Периодът на властване на одриския цар Медок/Меток/Амадок I е от 405/404 г. до 387/386 г. пр.Хр., а на неговия парадинаст Севт (II) - от 401/400 г. до 387/386 г. пр.Хр. Отношенията между царя и неговия парадинаст са нормални за епохата отношения на подчинение, относителна самостоятелност и сътрудничество. Отчетените елементи на сепаратистични прояви от парадинаста Севт (II), не влияят на поведението на царя на Одриската държава Медок/Меток/Амадок I и не довеждат до промяна на неговата целенасочено провеждана външна политика, както спрямо елинските полиси, така и спрямо завладените тракийски етноси.

Така, както и при предишните одриски царе, продължава облагането на елински полиси и на тракийски етноси за нуждите на хазната на Одриската империя. За гръцките градове това е сигурно регламентирано от договора, сключен с Атина през 389/388 г.пр.Хр., който най-вероятно потвърждава по-старите договори между Одриския царски двор и Атина: от около 424 - 422 г.пр.Хр. при Севт I; от 431 г.пр.Хр. при Ситалк; от 447 г.пр.Хр. при Спарадок и аргументирано предположеният от 454/453 г.пр.Хр. при Терес I. Според тълкуването на нумизматичните данни от елинските полиси по крайбрежието на Одриската *базилея,* много сигурно данъчно облагани се оказват големите градове Енос, Абдера и Маронея на Тракийско море. Несъмнено това в още по-голяма степен трябва да важи и за по-малките полиси и емпорионите, известни ни от Атинските трибутни листи, като облагани от споменатите одриски царе, предходници на Медок/Меток/Амадок I. От Тракийско море това са още средноголемите полиси Самотраки и Дикая при Абдера и емпорионите Дейре, Сале, Зоне, Дрюс.

Категоричното присъствие на парадинаста архонта/владетеля на Приморието Севт (II) на Мраморно море при Свещената планина на одрисите Хиерон орос, с одриски крайбрежни крепости - владетелски резиденции като

Ганос, Бизанте, Неон тейхос (и други с неназовани имена), изрично споменати от Ксенофонт, сочи властване на Одриския царски двор и над полисите в Пропонтида. Освен над Бизанте и Неон/Херайон тейхос, логично е да се допусне доминация над по-малките Серейон тейхос, Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, а вероятно в някаква степен - и над по-големите Селимбрия, Перинт и Византион. Последното се подсказва още от първите действия на Медок/Меток/Амадок I, който почти веднага след възкачването си на престола през 405/404 г.пр.Хр., между 403 и 401 г.пр.Хр., предприема нападения срещу Византион и Перинт (Diod. XIV, 12, 2-9; Xen. *Anab.* II, 6, 1-2). Отново завладени, и несъмнено обложени също с данъци, са и траките меландити, тини и транипси/нипсеи, обитаващи стратегическите крайбрежия и териториите на североизточно Тракийско, северно Мраморно и югозападно Черно море.

Може да се каже, че и при този цар Одриската династия развива външнополитическите си действия на юг/югоизток за затвърждаване на линията за завладяване на Тракийския херсонес, чието начало е поставено от предшественика му Севт I, с държането на полиса Пактия, през 411 или по-скоро през 407/6¬ 406/405 г.пр.Хр. Това е продължено от Медок/Меток/Амадок I, през 403-401 г.пр.Хр., с нападения над Полуострова (Xen. *Anab.* I, 3, 4), а през и след 399/398 г.пр.Хр., не само с оплячкосване (Xen. *Hell.* III, 2, 8-10), но и с обсаждане на елинските полиси там заради налагането му над тях (Diod. XIV, 38, 3, 6-7), което в крайна сметка, довежда, през 389/388 г, до сключване на договор между Одриското царство и Атина. Предприетите завоевателни прояви на цар Медок/Меток/Амадок I спрямо Тракийския херсонес са не само заради елинските полиси там, които все още не са облагани с данъци от одриските царе, за разлика от полисите по Тракийско море и Северна Пропонтида. Главната причина за тези външнополитически действия е геостратегическото положение на Полуострова и Хелеспонта, което очевидно, след трайното завладяване на съседните крайбрежия на Тракийско и Мраморно море, е все по-високо оценявано като перспективно от Одриския царски двор.

За разлика от предшествениците на цар Медок/Меток/Амадок I, за него няма никакви преки или косвени данни относно количеството на събираните данъци, както от елинските полиси, така и от подвластните тракийски етноси. Но като се има пред вид доминацията му над Енос, Абдера и Маронея, а и над други полиси, и над тракийски етноси, то сравненията за размера на получаваните трибути могат да се търсят със Севт I, което ще рече 400, а защо не и 1000 таланта годишен приход, от които около половината, тоест 200 или 500 таланта би трябвало да са само от елинските полиси.

§ 2. ЦАР ХЕБРИЗЕЛМ
(387/386 - 383/382 г. пр.Хр.)

Първото споменаване на Хебризелм е в надпис от Атина. През 1891 г. Adelbert Höck коментира този епиграфски паметник, открит няколко години преди това (Höck A. 1891a, 453-459). Той е свързан с отношенията между Атина и Хебризелм, който се споменава неколкократно като цар на одрисите и се отнася към 386/385 г.пр.Хр. Поради значимостта на информацията той става основен извор за този владетел, несъмнено наследил на престола Медок/Меток/Амадок I. Ето защо си позволявам да приведа целия старогръцки текст. Единият вариант е по изданието на A. Höck, който е с малка ревизия на възстановките в четенето на Lolling - първият изследовател, публикувал текста. Другият вариант е по-актуален и е по изданието на Guilelmo Dittenberger (Dittenberger G. 1915, 182-183, № 138). В него има малки различия във възстановката, но в случая особено важни са редове 20-21. Затова си позволявам да представя него.

é]πι Μυστιχίδο άρχον[τος]
[εδοξεν] τήι β[ο]λήι και τώι δήμωι· [Έρεχθ
ηις έπρυ]τάνευς· Χ]είλων Κηφίσι[εύς έπ-
ε[στάτ]ει· Νέων ['Α]λ[α]ιεύς έγραμμάτευς· Ε
5 **α]ν[δρ]ος εί[πε]ν· έ[π]αινέσαι μεν Έβ[ρύζε-**
λμ]ιν τον βα[σ]ιλέα τον Όδρυσών, ϋτ[ι έστ]-
ι[ν] άνή[ρ άγαθ]ός [π]ερι τον δήμον τό[ν 'Αθη]-
ναίων, κ[α]ι εναι αϋτώι άπερ τοις π[ρογό-
νοι[ς] άπα[ν]τ[α]· έπ[αι]νέσαι δε και . . . . .
10 **αν και(;) . ι . . . .νον τόν στρατηγ[όν και**
. . .]ε . . ητην 'Εβρυζέλμιδος τ [ο βασιλ-
έ[ως κ]α[ι στήσ]αι [έ]ς στήλην άναγρ[άψαντ]
α τόν γραμ[μ]ατέ[α] τής βολής τά έψ[ηφισμ]
ένα (έν ά) [κ]ρ[οπό]λ[ει, ές δ]ε τήν άναγραφ[ήν τής
15 **σ]τή[λης μερίσαι] τός [άπ]οδέκτα[ς τριάκ-**
ο]ν[τα] δ[ραχμάς] τώι γραμματεΐ τή[ς βολή-
ς. έλέσθαι δε ά]νδ[ρα]ς τρες έξ Αθη[ν]α[ίων
άπάντ[ων, οϊτ]ινε[ς] άπαγγελοσι [π]ρό[ς] Έβ-
ρύ[ξελ]μιν [τά έ]ψηφι[σ]μένα τών δ[ή]μ[ωι, άπ
20 **αγγ[ελοσι δε] κ[αι] περί τών νεών [τ]ώ[ν περ] -**
ι Πλ[. . . .και] περί τών άλλων ώ[ν] λ[έγοσ-
ιν οί πρέσβ[ε]ς οί π[αρ]ά βασιλέω[ς] Εβρυζ-
έλ[μι]δο[ς ή]κοντες τώι δήμωι τώ[ι] Α[θηνα] -
ίων. έπαιν]έσαι δε και Τ[ε]ίσανδ[ρ]ο[ν και
25 **Λύσα[ν]δρον, ϋτι έστόν άνδρε άγ[α]θ[ώ περ¬**
ι τόν [δή]μον τόν Αθηναίων καί τ [. . . . .]

. . . . . ἐπαιν]έσαι [δε και .
. .]

Преводът (Тодоровъ Я. 1933, 30), който е по актуализирания текст на този епиграфски паметник, публикуван през 1915 г. в изданието на G. Dittenberger. (Dittenberger G. 1915, 182-183, №138), е с осъвременен правопис, а с удебелен черен шрифт се представят по-важните и коментирани тук части на текста.

*Решение на съвета и народа - **в годината на архонта Мистихид (386/385 г.пр.Хр.),** при пританията на филата Ерехтеис, при председателството на Хейлон Кефисиев и секретарството на Неон Хайлаевс. (Евандър) предложи **да се отдаде похвала на одриския цар Хебрюзелмис заради неговите заслуги** и **добри чувства към атинския народ и му се възложат всички ония почести и права, с каквито са се ползвали неговите прадеди; да се отдаде похвала също така на..- и на стратега. :. и (роднина?) на царя Хебрюзелмис.** Секретарят на съвета да нареди да се запише това решение върху каменен стълб, който да се постави в акропола, а за приготовляването на надписа аподектите да определят 30 драхми на секретаря на съвета. **Измежду всички атиняни да се изберат трима души, които да съобщят на Хебрюзелмис това решение на народа, да му съобщят също така и за корабите... и за всичко, по което са преговаряли изпратените при атинския народ посланици на Хебрюзелм.** Да се отдаде също така похвала на Тизандър и Лизандър за добрините им към атинския народ... и на....*

Датирането на надписа в 386/385 г.пр.Хр., съобразно архонтството на Мистихид, έ]πι Μυστιχίδο άρχον[τος](ред 1), не предизвиква възражения. Това означава, че най-късно през тази година, а както личи от текста на надписа, по-вероятно още в предходната 387/386 г.пр.Хр., Хебризелм вече е на одриския престол. Основания за това дава признанието *да се отдаде похвала на одриския цар Хебрюзелмис заради неговите заслуги и добри чувства към атинския народ:* έ[π]αινέσαι μεν Έβ[ρύζελμ]ιν τόν βα[σ]ιλέα τόν Όδρυσών, ϋτ[ι έστ]ι[ν] άνή[ρ άγαθ]ός [π]ερι τόν δήμον τό[ν 'Αθη]ναίων, (редове 5-8). Тези заслуги несъмнено трябва да се свържат със случило се вече утвърждаване и по-нататъшно продължаване на добрите трако-атински отношения при Хебризелм, които преди това, във времето на предшественика му Медок/Меток/Амадок I, намират пряк израз в сключения, през втората част на 389/388 г.пр.Хр., договор за двойното данъчно облагане на елински полиси по Одриските крайбрежия и в съюзния договор между Одриското царство и Атина срещу Спарта от 387/386 г.пр.Хр.

Особено важно е, че съгласно този надпис, атинският народ дава на Хебризелм *всички онези почести и права, с които са се ползвали неговите прадеди:* κ[α]ι εναι αϋτώι άπερ τοις π[ρογόνοι[ς] άπα[ν]τ[α]· έπ[αι]νέσαι δε (редове 8-9). На първо място *неговите прадеди* от текста означава, че Хебризелм безусловно е приет от Атина за следващия, след Медок/Меток/Амадок I, законен наследник на Одриския престол. Което ще рече, че той, с най-висока степен на вероятност, е кръвен потомък от Тересовия род. Дали е син на Медок/Меток/Амадок I (Beloch K. 1923, III, 2, 86; Beševliev V. 1970, 3) или е един от приближените на доскорошния парадинаст архонта Севт (II), както мислят други изследователи (Тодоровъ Я. 1933, 32-34; Златковская Т. 1971, 218; Фол Ал.

1975, 106; Юрукова Й. 1992, 56), въз основа на сведението на Ксенофонт за преводача на Севт (II), Аброзелм (Xen. Anab. VII 6, 43), ще остане хипотеза с вариант на решение, съобразно предпочитанията на отделните автори. При което, не е изключено, преводачът на Севт (II) Аброзелм, да е син на царя Медок/Меток/Амадок I или да е син на самия Севт (II).

В предлаганите трети и четвърти вариант се привежда следният аргумент. Това е надпис от Одрин/Edirne, издаден в края на ХГХ век, в който пише ΕΒΡΥΖΕΛΜΙΣ ΣΕΥΘΟΥ ΠΡΙΑΝΕΙΣ; и въпреки, че не му се дава определена датировка, той се свързва със Севт I като баща на Хебризелм (May J. M. F. 1950, 184-185) или със Севт (II) и одриския цар Хебризелм (Юрукова Й. 1992, 50, 58-59). През 1956 г. Димитър Дечев включва в своя компедиум при името Хебризелм информация от Южна Тракия, публикувана в Athenische Mitteilungen 22, 1897, 475, в която се казва Εβρυζελμις Σευθου Πριανεύς, без да посочва каквато и да било датировка и идентификация (Detschew D. 1976 (2), 3).

И в двата случая става дума за един и същ надпис. В него първото име е лично, второто - бащино, а третото - изглежда е прозвище, свързано с топонима Бриантике - Βριαντική, Priaticus campus, Priantae (Detschew D. 1976 (2), 87).

Според Херодот, областта, която *сега,* тоест, по негово време, през V в.пр.Хр., се казва Бриантике се намира между Месамбрия и Маронея и принадлежи на киконите (Hdt. VII 108-109).

Ако предположението за прозвището е вярно, то ще се окаже, че синът Хебризелм и баща му Севт, са от крайбрежието на Тракийско море, от областта на древните траки кикони. Севт и Хебризелм, обаче, са имена, свързани с Одриския царски двор. Това ще рече, че областта, някогашна етносна държава на киконите още от Омирово време, назована от Херодот с топонима Бриантике, по времето на съставянето на надписа, отдавна е одриска земя. В този контекст, не е без значение, че крайбрежните владетелски резиденции Исмарос и Серион тейхос, на едноименния нос, се намират източно, съответно от Маронея и от Месамбрия, идентифицирана обикновено със Зоне.

Казаното не противоречи на одриския произход, както на Севт I - цар на одрисите, така и на парадинаста Севт (II), а и на цар Хебризелм, чийто одриски произход също е вън от съмнение.

Впрочем, трябва де се отбележи, че преводач съвсем не е някаква обикновена чиновническа длъжност в канцеларията на одриските владетели. Напротив, това е един от най-важните хора след самия владетел. Нещо повече, Ксенофонт недвусмислено заявява, че Севт (II) знае гръцки език, но има при себе си Аброзелм, чрез когото комуникира с Ксенофонт и неговото командване (Xen. *Anab.* VII 6: 8, 43). Тоест, Аброзелм е лицето, което представя и представлява архонта/владетеля на Приморието Севт (II), което има право и може да говори от негово име, както и да предава становището от отсрещната страна на своя владетел. Освен това, съвсем не е случайно, че този преводач не е грък, а е одрисец. При това положение, не е изключено, назованият в този недатиран надпис от Одрин, Хебризелм, да е син на самия архонт/владетел на Приморието Севт (II), който да се идентифицира и с неговия преводач, Аброзелм. Ако е така, датировката на епиграфския паметник, би трябвало да се свърже с времето на царуването на Хебризелм от 387/386 до 383/382 г. пр.Хр.

На второ място, в надписа от Атина са изключително важни *почестите и правата,* които наследява Хебризелм.

От една страна, това трябва да са двойните данъчни облагания на елинските полиси, както от Атина, така и от Одриския царски дом. Несъмнено е, че *почестите и правата на предците му* са онези, които имат завоювани чрез дипломация и сила и потвърдени със сключени договори с Атина, владетелите на Одриското царство от V в.пр.Хр. (Терес I - К.П.), Спарадок, Ситалк, Севт I и Медок/Меток/Амадок I (Фол Ал. 1975, 139).

От друга страна, част от *правата* най-вероятно, са свързани с това кораби да вплават в и да изплават от пристанища. Това се подсказва и от по-нататъшния текст *да съобщят на Хебрюзелмис това решение на народа, да му съобщят също така и за корабите:* οϊτ]ινε[ς] άπαγγελοσι [π]ρό[ς] 'Εβρύ[ξελ]μιν [τά έ]ψηφι[σ]μένα τών δ[ή]μ[ωι, άπ αγγ[ελοσι δε] κ[αι] περί τών νεών [τ]ώ[ν περ]ι Πλ[. . . (редове 18-21).

Очевидно като най-важни, *корабите* ... κα[ι] περί τών νεών [τ]ώ[ν περ]ι Πλ[. . . са отделени и са поставени на първо място от *всичко, по което са преговаряли:* και] περι τών άλλων ώ[ν] λ[έγοσ-ιν.

Ключовата фраза, възстановена по следния начин κα[ι] περί τών νεών [τ]ώ[ν περ-ιπλ(;)[. . . ., в изданието на Adelbert Höck (Höck A. 1891a, 454), обикновено се тълкува като *кораби около брега* (Archibald Z. H. 1998, 219) или като *корабите, които плават наоколо, край* (Тачева М. 2006, 125), или *плаващите наоколо кораби,* които се свързват с делата на Атина около Тракийския херсонес (Цветкова Ю. 2008, 191).

Такова четене изглежда вярно, но то не е съвсем правомерно. Защото никъде в текста няма пряка или индиректна информация, която да подсказва около какво и защо трябва да плават тези кораби, кораби около брега - какъв бряг?

Същата фраза се възстановява по-различно, като κα[ι] περί τών νεών [τ]ώ[ν περ]ι Πλ[. . . . , в изданието на G. Dittenberger (Dittenberger G. 1915, 182¬183, №138). Тук възстановката предполага *кораби, свързани с определено пристанище.* Втората възстановка по-добре се вписва в историческия контекст на трако-елинските отношения от тази епоха. Тя дава възможност да се помисли за елински кораби спрямо одриско/и царско/и пристанище/а или за Хебризелмови царски кораби в елинско/и пристанище/а.

Така, единият вариант на тълкуване за израза *корабите...* е, че тези кораби могат да бъдат елински, които за да извършват своите търговски операции, имат правото да влизат в и да излизат от поне едно от Хебризелмовите царски пристанища при морските резиденции на одрисите или във владяните от тях полиси и емпориони. Такива владетелски резиденции са, например: Исмарос, Серион тейхос и Дорискос на Тракийско море; на Мраморно море са Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Орни, Ганос и Неон тейхос/Херайон тейхос; на Западното Черноморие са резиденциите: Салмидесос, тази на връх Шилото, край Бургас и Финеон-Финополис - при устието на Боспора. Това са общо 12 известни царски приморски резиденции с пристанища. Съобразно владенията на предходните одриски царе, държаните от тях емпориони, вероятно отново, са Бизанте, Серейон тейхос, Даунион/Дамнион тейхос и Дидюмон тейхос от Пропонтида и Дейре,

Сале, Зоне, Дрюс от Тракийско море. Общо 8 елински града-крепости с пристанища.

В този контекст, съвсем резонно е преположението, че в този случай с израза *корабите...* , може да става дума, също така, и за някое от елинските пристанища, контролирани от Хебризелм (Тачева М. 2006, 126). Другият вариант на тълкуване за същия израз *корабите...* е, че това могат да са царски кораби на Хебризелм, които да имат правото да влизат в и да излизат от елинско пристанище, несъмнено свързани с Атина и нейната политика.

Обичайната практика, засвидетелствана в други епиграфски паметници, свързани с отношенията между тракийски владетели и елински полиси, е вторият вариант. Точно такъв договор, за отношенията на полис с одриски субпарадинаст е например, надписът от Месамбрия на Черно море от края на IV/началото на III в.пр.Хр., третиращ правата на полиса в рамките на владението на Садалас и съответно на самия владетел Садалас - в икономиката и защитата на полиса; тук става дума специално за правото на месамбрийски кораби да посещават пристанището/та на Садалас и за правото на садалови кораби да вплават в и да изплават от пристанището/та на Месамрия (Гълъбов Ив. 1950, 7-22; IGBulg. I (2), № 307). Такъв е и надписът от Одесос, от I в.пр.Хр. (IGBulg. I (2), № 43), за подобни взаимоотношения на този елински град, но с друг владетел, носещ името Садалас, назован като цар на траките.

В редове 10-12, в които се казва, *да се отдаде похвала също така на... и на стратега. : . и (роднина?) на царя Хебрюзелмис:* ἐπ[αι]νέσαι δε ϗαι . . . . .αν ϗαι(;) . ι . . . .νον τόν στρατηγ[όν ϗαι. . .]ε . . ητην 'Εβρυζέλμιδος τ[ο βασιλέ[ως, също се съдържа много ценна информация.

Обикновено, при интерпетирането на пасажа за термина *стратег,* се приема, че става дума за *генерал* (тоест, висш военачалник) на Хебризелм, а следващата дума възстановена като *роднина* може да се отнася за зет или друг много близък човек на царя (Тодоровъ Я. 1933, 32).

Ако се погледне отново в културно-историческия контекст на епохата, тоест ако се има пред вид системата на васалитет в Одриското царство, с по-голяма сигурност, *стратег* ще се окаже синоним на *парадинаст*. Този стратег-парадинаст, несъмнено ще бъде и един от висшите военачалници на царя. Той обикновено е и роднина на владетеля, каквато е традицията при одрисите.

Както изглежда, одриската делегация е била оглавявана от най-важния парадинаст на Хебризелм. Ако се има пред вид фразата с корабите, той сигурно е свързан с властването над особено важни стратегически крайбрежни одриски владения на Тракийско, Мраморно и Черно море, най-вероятно, наследени от Севт (II) парадинаст на цар Медок/Меток/Амадок I, който одриски цар предприема сериозни военни действия за стъпване на Херсонес. В този контекст може да се каже, че Александър Фол основателно предполага, че по този начин Хебризелм изразява своите претенции да властва не само в района на Пропонтида, но и за ключовия Тракийски херсонес (Фол Ал. 1975, 139-140).

В делегацията, най-вероятно участва и друг много приближен на царя човек, чието име или длъжност, макар че не се чете, предшества стратега-парадинаст. Очевидно тези двама мъже представят най-високото ниво от страна на Одриската държава. Именно това може да обясни изключителната важност на

водените дипломатически разговори, очакваните и някои от вече получилите се резултати и за двете страни.

В редове 17-24 се казва *Измежду всички атиняни да се изберат трима души, които да съобщят на Хебрюзелмис това решение на народа ... и за всичко, по което са преговаряли изпратените при атинския народ посланици на Хебрюзелм:* ἑλέσθαι δε ά]νδ[ρα]ς τρες ἑξ Αθη[ν]α[ίων ἁπάντ[ων, οϊτ]ινε[ς] ἀπαγγελοσι [π]ρό[ς] 'Εβρύ[ζελ]μιν [τά ἑ]ψηφι[σ]μένα τών δ[ή]μ[οι ... ϰαι] περι τών ἄλλων ώ[ν] λ[έγοσ]ιν οί πρέσβ[ε]ς οί π[αρ]ά βασιλέω[ς] >Ε[βρυζ]έλ[μ]ιδο[ς ή]ϰοντες τώι δήμωι τώ[ι] <Α[θηνα]ίων.

Ясно става, че царят на одрисите Хебризелм е изпратил посланническа делегация в Атина, която чрез преговори защитава интересите на Одриската *базилея.* Изглежда и в тази част от текста на договора между двете страни е било постигнато съгласие и взаимно удовлетворение по много от исканията на двете преговарящи страни - Одриското царство и Атина. Основания за това дават по-горе представените и коментирани клаузи.

Очевидно е и още нещо обаче, което прозира от подтекста. Изпратената от одриския цар делегация е свършила своята работа, но изглежда тя не е направила достатъчно отстъпки и не е удовлетворила всички искания на атиняните. Поради което, те изпращат тричленна делегация при самия цар Хебризелм, не само за да му докладват за положителните резултати за Одриското царство, но и за да разговарят лично с него, по нерешените за Атина проблеми. Подобно мнение изказва още Янко Тодоров (Тодоровъ Я. 1933, 32).

Монетосеченето на Хебризелм е другият важен извор за неговото царуване. Макар, че той е за няколко години на одриския престол, то прави впечатление на фона на монетосеченето на неговите предшественици (Юрукова Й. 1992, 56-60; Тачева М. 2006, 127-133). Хебризелмовото монетосечене се представя от 4 типа бронзови монети, които се откриват на няколко места, групирани и подредени от север на юг, така:

- първа паралелна линия: при емпориона, наречен Пистирос, край село Ветрен, Пазарджишко; край язовира Пясъчник; в т.нар. Бургаски минерални бани, древните Aquae Calidae при село Баново, Бургаско (Balabanov P. 1990, 34-38);

- втора паралелна линия: край Свиленград; по линията Одрин-Дедеагач (дн. Александруполис - К.П.); по долното течение на река Хеброс (Марица); в Кипсела; в Херайон тейхос на Мраморно море (Юрукова Й. 1992, 58; Тачева М. 2006, 129; Atik N. 2007, 16).

Не мога да не обърна внимание на факта, че това са все райони, свързани с местата при, около или на одриски царски резиденции и тържища, подвластни на одриските царе. Тези райони очертават приблизителните граници на ядрото на Одриското царство в Европейския Югоизток и сочат безусловни властвания на тази голяма тракийска държава при царуването на Хебризелм на Черно, Мраморно и Тракийско море.

Най-ранната фаза (I тип) се представя от 15 бронзови монети на Хебризелм, които Йорданка Юрукова свързва стилово и чрез изображението на лъвско протоме с македонското царско монетосечене. Маргарита Тачева аргументирано прави връзка с монетосеченето на Медок/Меток, където протомето на лъв вече е утвърден знак в негова сребърна емисия, известен като династичен

символ на одриските царе и преди това. Особено важна е констатацията, че тези представителни емисии с портрета на царя - от едната страна и от другата страна - името му Хебризелм, изписано около протомето на лъв, известяват установяването на неговата власт и подчертават връзката му с предходния одриски цар Медок (Тачева М. 2006, 128). Това сочи, че приемствеността в Одриския царски дом е политическа линия, следвана и от Хебризелм.

В следващите монетни емисии (II, III и IV тип), на реверса на монетите присъства в различни варианти съдът с две дръжки, известен като кипселе. Смята се, че това е *говорещият* знак за монетите, които са сечени в Кипсела, селище-владетелска резиденция на около 20 км североизточно от резиденцията Дорискос, на левия бряг, над устието-делта на река Хеброс (Марица), днес Ипсала в Турция.

За Кипсела в Инвентарния свод на архаичните и класическите полиси се казва, че е от тип B:β, което значи, че макар, че това селище не е назовавано в някои от изворите като полис, то по проявите му може да се съди, че е полис, в който обаче, *елинското и неелинското са по равно;* в монетосеченето си той е под влиянието на Енос, а *известен период е в пределите на Одриската държава* (Inventory 2004, 878, № 645). Както сочат данните, градът Кипсела, играещ роля на тракийска одриска монетарница, несъмнено е в рамките на Хебризелмовата държава.

Вторият тип монети е представен с най-много находки, поне 30 известни екземпляра. Освен, че са изключително прецизно изработени, особено важно е, че върху някои от тях се срещат, поставени като контрамарки лигатурата HP или Медуза. Наред с царското име наличието на лигатурата HP естествено се свързва с монетната емисия с легендата HPA! и следователно - с монетосеченето на Херайон тейхос на Пропонтида. В тези случаи лигатурата HP е богинята Хера, което е едно от елинските имена, под които траките възприемат своята Велика богиня-майка. Представянето на образа u без корона, вероятно се дължи на променения статут на този елински полис към зависим от Хебризелм град (Тачева М. 2006, 131-132). Това обяснява защо именно Херайон тейхос е градът, в който се откриват монети на Одриската династия от Хебризелм до Ройметалк (Atik N. 2007, 16).

Изображението на Медуза върху някои от монетите може да се дължи на традиционните връзки с полиса Парион, разположен на югозападния малоазийски бряг на Пропонтида, не само от времето на предшественика му Медок, защото Медузата се открива и върху тракийски имитации на анепиграфни хемидрахми от втората половина на V в.пр.Хр. в Одриското царство. Възможно е и обяснението, че тя се появява върху монети на Хебризелм заради добрите му отношения с Атина, представени с интерпетирания по-горе договор (Тачева М. 2006, 132).

Третият тип монети съдържа два подтипа, които Маргарита Тачева определя като III и IV тип. Общо те са 20 на брой. И при тях името на владетеля и кипселето подчертават за нуждите на кой одриски цар и в коя монетарница са сечени те.

От представените и коментирани до тук извори много добре се вижда, че Хебризелм уверено ръководи държавата си в преговорите с Атина, обвързва интересите на двете страни с владеене и права над кораби и пристанище (или пристанища) - тоест с взаимоизгодна търговия, поради което организира и издава монетни емиси в Кипсела, над устието-делта на река Хеброс (Марица). Тези факти

означават, че при цар Хебризелм, Кипсела със сигурност е включена безапелационно в границите на Одриското царство и се превръща в негова по-трайно обитавана резиденциална столица. St. Casson я нарича дори направо *столица на Одриското царство* (Casson St. 1926, 196-201). Впрочем, това е първият одриски владетел, който сече собствените си монети в монетен двор в собственото си царство, а не в полиси по крайбрежията на държавата си, които чрез част от монетосеченето си, плащат своите данъци на одриските царе (Юрукова Й. 1992, 58).

Очевидно е, че политическият център на Одриската държава е преместен трайно на юг със стъпване на Тракийско море, западно от Херсонес. За да се случи това, несъмнено е била активирана ролята на известните ни одриски резиденции в този район, а именно Одрюса и Гейстой, на континента северно над Кипсела и Дорискос, както и Апрос и Беос кенос от изток - всичките **над Тракийско море.** Това личи от разпространението на монетите.

По същия начин постъпва Хебризелм и на югоизток, **на Мраморно море.** Тук той поставя под властта си и декларативно показва в границите на царството си Херайон тейхос, като контрамаркира като свои монети на този град. Херайон тейхос е източно/североизточно над Хиерон орос - Свещената планина на одрисите и е с много важно стратегическо значение. Впрочем, тази крепост е обект на властване от одриските царе много преди Хебризелм. Но демонстрацията, направена чрез монетите на крепостта Херайон тейхос, идентифицирана и като Неон тейхос, означава по подобие на Кипсела, неговото трайно установяване и там. Като се имат пред вид другите одриски резиденции в района, това не е случайно. На изток/североизток са Беос и Онокарсис/Мокарсос. Само на няколко километра западно от Херайон тейхос, на брега на морето, се локализира невероятен култов обект, който може да се идентифицира с тюрзиса на Севт (II), известен ни от Ксенофонтовия Анабазис. На брега, недалеко на запад е и Бизанте, който традиционно е в орбитата на Одриската държава през втората половина на V в.пр.Хр. На запад е Хиерон орос - Свещената планина на одрисите, наречена от тях Ганиада. Тук е и приморската резиденция Ганос, а вероятно и Ергиске. Тук някъде е и приморската крепост Орни. В посока запад/югозапад са приморските крепости Хераклея, Тиристасис и Левке акте.

Общо, това са около 10 одриски резиденции, от които половината са в близост до Херайон/Неон тейхос - на брега и в близкия хинтерланд. Несъмнено, чрез тяхната активизирана позиция Херайон/Неон тейхос става водеща одриска резиденция - столица в района на Пропонтида.

На изток, **на Черно море** са владетелските резиденции: Финеон-Финополис, при устието на Боспора/Босфора и Понта, на северозапад е Салмидесос, на север от него, е тази при връх Шилото, край Бургас, която има своите тържища с пристанища при кварталите Победа и Изгрев, и при н. Кротирион към Поморие.

Особено важни са и споменатите находки на монети на Хебризелм от Aquae Calidae, т.нар. Бургаски минерални бани, при село Банево (Balabanov P. 1990, 34-38; Тачева М. 2006, 127-133). Този тракийски обект, намиращ се на няколко километра от морето, не далеко от владетелската резиденцията със светилище на Аполон Карсенос, на връх Шилото над Бургас, между полисите

Анхиало на север/североизток и Аполония на юг/югоизток, е регионално светилище с укрепен култов център, свързано с целебните топли води. Тук, видимо, контактът с морето се поддържа чрез активно действащото регионално светилище, неизбежно функциониращо и като тържище. Така за Западното Черноморие, в района на Бургаския залив, доминиран от резиденцията-светилище на връх Шилото, се наблюдава мирно съжителство между елини и траки, не само при Aquae Calidae, но така също и в тракийските пристанища-тържища при кварталите Победа и Изгрев, и при нос Кротирион до Анхиало (Поморие). Мирно съжителство се констатира и за Тракийско и Мраморно море. Тук, по тези крайбрежия обаче, чрез установяването на одриските резиденциални столици в Кипсела, а за Пропонтида - в Херайон тейхос, се създават солидни позиции за осигуряване тила на одриския цар Хебризелм при предстоящи маневри на юг, към незавладения все още Тракийски херсонес. Така, неговата политика се оказва част от базовата подготовка преди предстоящото разгръщане на силите за овладяване на Полуострова. Очевидно, основната посока на действие, най-вероятно осигурена и чрез договора с Атина, и при този одриски цар остава юг/югоизток. Тя представлява ново развитие на одриската политика спрямо Херсонес, начената от Севт I и продължена от Медок/Меток/Амадок I.

Въпреки, че няма преки данни за данъци, събирани, както от елинските полиси, така и от подвластните тракийски етноси, то клаузата в надписа от Атина, с която царят на одрисите Хебризелм получава *всички онези почести и права, с които са се ползвали неговите прадеди:* ϰ[α]ι εναι αὔτώι απερ τοις π[ρογόνοι[ς] απα[ν]τ[α]· έπ[αι]νέσαι δε (редове 8-9), несъмнено включва правото на данъчно облагане на елински полиси по неговите крайбрежия. Най-вероятно, това са същите онези полиси, облагани от неговите предци и известни ни още от Атинските трибутни листи. На първо място ще да са по-малките полиси-емпориони: от Мраморно море - Дидюмон тейос, Даунион/Дамнион тейхос, Бизанте, Серейон тейхос; от Тракийско море - Дейре, Сале, Зоне, Дрюс. На второ място и по-големите полиси: от Мраморно море - Бизантион, Селимбрия, Перинт; от Тракийско море - Енос, Самотраки, Маронея, Дикая и Абдера. Количеството на събираните данъци, би трябвало да е сравнимо с това на неговите предшественици. Което ще рече поне 400, а дори и 1000 таланта годишен приход в Одриската хазна, от които около половината - 200, или 500, би трябвало да са само от елинските полиси и емпориони. Краят на Хебризелмовото царуване се свързва с началото на 24-годишното царуване на одриския цар Котис I, тоест 383/382 г. пр.Хр.

§ 3. ЦАР КОТИС I
(383/382 - 360/359 г. пр.Хр.)

Не е ясно дали цар Котис I е син на предшественика си цар Хебризелм или на друг от *родовитите одриси.* Сигурно е обаче, че той е одриски аристократ, който е свързан с Тересовия род, най-малкото, защото един от неговите внуци, син на наследилия го на престола цар Керсеблепт, носи името Терес.

Според Демостен началото на Котисовото царуване е ознаменувано с даване на атинско гражданство и връчване на златни венеци на Котис (Demosten. XXIII, 118), което е несъмнен знак за сключен договор между него и Атина, нещо, което ги направило съюзници (Фол Ал. 1975, 146; Попов Д. 2009, 101). Сближаването между цар Котис I и Атина и сключването на договор се потвърждава и чрез династическия трако-атински брак на одриската принцеса - дъщеря на цар Котис I с атинския стратег Ификрат. Династически, защото в очите на царя, Ификрат е един от най-първите хора в Атинската държава, чийто ранг съответства и му позволява да се ожени за негова дъщеря, поради което бащата-владетел да вдигне невиждана и нечувана сватба в самата Атина (Athen. IV, 131a). Синът на Ификрат и одриската принцеса, роден от този брак, се казва Менестей, който е известен като атински стратег за 356/355 г.пр.Хр. (Cornel. Nep. *Iphicr.* III, 4).

Датировката на това събитие, свързано с Ификрат, е преди 379 г. пр.Хр. Тя се вписва много добре в политическата обстановка от края на 80-те години на IV в.пр.Хр. Тогава, възмогваща се Атина сключва последователно съюзни договори, в 384/383 г.пр.Хр. с полисите от Халкидическия полуостров, а през 383/382 г.пр.Хр. - специално и с Олинт, който е лидер на градовете от Халкидика. Следва, че в някоя от годините от 383/382 до 380 г.пр.Хр., най-вероятно още в 383/382 г.пр.Хр., Атина сключва съюзен договор и с новия одриски владетел, което ще рече, че той действително е сключен още в началото на Котисовото царуване (Фол Ал. 1975, 111-112; Попов Д. 2009, 101).

Сигурно договорът е потвърждавал постигнатото в споразумението с предишния одриски цар Хебризелм през 386/385 г.пр.Хр. (Dittenberger G. 1915, 182-183, №138). Той е сключен, обаче, не само за да потвърди взаимните дипломатически жестове и отстъпки, но и за да ограничи бъдещи претенции на цар Котис I към Тракийския херсонес, които недвусмислено са подсказани като одриска държавна политика още от действията на предшественика му цар Хебризелм. Въз основа на това, може да се предположи, че в новия договор се третира преди всичко, данъчното облагане на елински полиси на бившата Атинска *архе,* но облагани вече от Котис I; полиси, които са разположени по крайбрежията на Одриската държава, както вероятно - и за продължаване на търгуването чрез кораби между двете страни. Впрочем, Атина трябва да внася жито от север и това, при добри съюзни отношения, може да става през пристанищата на Тракия не само на Тракийско, но и на Мраморно, и на Черно море.

В такъв контекст ще напомня, че преди цар Хебризелм, царят Медок/Меток/Амадок I, в края на 90-те години на IV в.пр.Хр. става съюзник на атиняните (Xen. *Hell.* IV 8, 26), а през 389/388 г.пр.Хр. сключва договор с Атина, в който се споменава и Ситалк (IGr II (ed.2), 1, 22a; Фол Ал. 1975, 134-136). Това се отнася и за цар Севт I, който, във времето между 424/423 и 422/421 г.пр.Хр., сключва договор за облагане на полисите от крайбрежията си, които са членове на Атинската *архе* (Фол Ал. 1972, 153; Фол Ал. 1975, 123-124). Безспорно е наличието на такъв договор още при цар Ситалк през 431 г.пр.Хр. Това основателно е предположено за предшественика му цар Спарадок през 447 г.пр.Хр., и аргументирано е допуснато за техния баща цар Терес I за 454/453 г.пр.Хр. Очевидно, цар Котис I се вписва в една традиция на отношенията между Одриското царство и Атина, която се спазва и се проявява при всеки нов владетел на одрисите.

В отговор на признанието от Атина, според Валерий Максим, Котис казал, че и той ще даде на атиняни правата на своя народ, като коментарът на този автор от I в. е, че така той приравнил Тракия с Атина, та поради размяната на едно такова благоволение да не се счита първата за неравна на втората и да не се смята, че неговият произход е по-долен от тоя на атиняните (Valer. Maxim. III, 7, 7).

Несъмнено самочувствието на цар Котис I е имало защо да бъде толкова високо, тъй като през 383/382 г. пр.Хр. той заварва, или получава едно силно и богато Одриско царство-империя, наложило се не само над други тракийски етноси, но и получаващо данъци от много елински полиси по неговите крайбрежия на Тракийско, Мраморно, а вероятно и на Черно море. То ще се изрази и в неговото монетосечене, в което, освен впечатляващо многобройните емисии на сребърни и особено на бронзови монети по цялата територия на империята, върху най-масовата емисия от бронзовите му монети за пръв път в Античната история, се появява царят-владетел като конник, с вдигната дясна ръка за приветствие на поданниците си, нещо което чак при римските императори ще бъде назовано aclamatio (Юрукова Й. 1992, 61).

Освен облагането на полиси от Тракийско и Мраморно море, в Одриския югоизток са наченати, още от цар Севт I (424/423 - 405/404 г. пр.Хр.) опити за налагане над полиси и от Тракийския херсонес, като това изглежда сигурно за завладяването и държането на града Пактия на Пропонтида, към края на царуването му през 407 г.пр.Хр. и следващите няколко години.

Тези усилия са продължени при цар Медок/Меток/Амадок I (405/404 - 387/386 г. пр.Хр.), с чести нахлувания на тракийски отряди и обсаждане на градове на Полуострова, с цел трайно овладяване на елински полиси там; при което приморският му парадинаст Севт (II) държи стратегически важни крепости с пристанища в Северна Пропонтида, при и около Хиерон орос - Свещената планина на траките.

Действията на следващия одриски цар Хебризелм (387/386-383/382 г. пр.Хр.), които са подготовката за трайно овладяване на Херсонес, довеждат до установяване на две по-стационарни, по-трайни и още по-активно проявяващи се резиденциални столици на одрисите. Това са Кипсела (над Тракийско море и Херсонес) и Херайон тейхос/Неон тейхос над Хиерон орос (на Мраморно море).

От тези две основни бази, но не само от тях, а и от другите резиденции на одрисите, лесно могат да се предприемат походи на юг за постигане на целта.

Именно за да не се случи това, още с встъпването му на власт, Атина веднага дава гражданство и златни венци на цар Котис I, в знак на добри приятелски отношения, което ще рече - договор за запазване на статуквото, но без да се посяга на стратегическия и жизнено важен за Атина Тракийски херсонес, заради Хелеспонта и възможността за контролиране на корабоплаването в него. В запазването на статуквото, вероятно влиза признанието цар Котис I да събира данъци от елински градове по своите крайбрежия, независимо от прогласената свобода на полисите в Анталкидовия мирен договор от 387/386 г.пр.Хр. Несъмнено, това са някои от тези, които са били облагани в различна степен и при предишните одриски владетели. На Тракийско море такива са малките полиси-емпориони като Дейре, Сале, Зоне, Дрюс; по-големите полиси като Маронея, Дикая и вероятно Самотраки; и най-големите - Енос и Абдера. На Мраморно море - по-малките полиси-емпориони са Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте и Серейон тейхос; средноголемият - Селимбрия и големите Бизантион и Перинт.

Втората Атинска *симахия* се създава в 378/377 г. пр.Хр. В нея веднага се включват Маронея от Тракийско море и Перинт от Пропонтида, а до 375 г. пр.Хр. от бреговете на Одриското царство в съюза влизат още Енос, Дикая при Абдера, Абдера, Самотраки и Тасос - от Тракийско море; Бизантион и Селимбрия от Пропонтида; Неаполис на атиняните и Елайус от Тракийския херсонес (Фол Ал. 1975, 147; Archibald Z. H. 1998, 220). Една от причините за това сигурно е измъкването им от едностранното данъчно облагане, или предпазване от такова, наложено от одриския цар.

Най-вероятно, малките полиси-емпориони като Дейре, Сале, Зоне и Дрюс от Тракийско море, както Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте и Серейон тейхос от Мраморно море остават или под двойна зависимост - от Атина и от Котис, или са само под одриска власт.

В подкрепа на този ред на мисли е фактът, че за да се оттегли Ификрат, в края на 60-те години на IV в.пр.Хр. в Дрюс, като в свое собствено имение (Demosthen. XXIII, 132), то това означава, че той най-вероятно го е получил от цар Котис I, още при или след женитбата му за неговата дъщеря, през или след 383/382 г. пр.Хр., а това вероятно е било потвърдено и от сключването на договора с Атина.

Данъците от полисите се събират доброволно или насила, в парични измерения. Монетите на цар Котис I са сребърни и бронзови. За тях са важни следните общи наблюдения (Юрукова Й. 1992, 60-65; Тачева М. 2006, 160-166), свързани с интерпретирането им като извор за отношенията на владетеля с елинските полиси.

Сребърните, които са над 40, са в два номинала. Тяхното местоотсичане не е сигурно локализирано. Но високохудожествената им изработка, подобна на Хебризелмовите парични знаци, насочва към монетарницата в Кипсела, използвана още от Севт I, та чак до Керсеблепт, синът на Котис I. Смята се, че по-ранните сребърни монети, хронологически предхождат сеченето на бронзови

монети от Котис I и несъмнено декларативно обявяват новия владетел на Одриското царство.

Бронзовите монети, които са най-многобройни, са към 300 (Тачева М. 2006, 162). Най-масовата емисия от тях представя владетеля на кон с вдигната дясна ръка за поздрав на поданниците си. Този жест - на вдигната дясна ръка за поздрав на поданиците - е една нова оригинална изява в иконографския репертоар на тракийското монетно изкуство, която няма паралели нито в другите дялове на тракийското монетосечене, нито в македонско, нито в монетосеченето на персийските владетели. Едва при римските императори този жест, със същото съдържание, ще бъде наречен aclamatio (Юрукова Й. 1992, 61-62). Това несъмнено е израз на силата, мощта и самочувствието на Котис I като цар-жрец и цар-бог за многобройните и различни поданици на Одриското царство-империя.

В този контекст стои и представянето върху монетите на съда с две дръжки с названието котиле. Котилето става *говорещ* символ, лична емблема, както за името на владетеля Котис I, така и за едно от названията на Великата богиня-майка на траките Котито, от чието име е производно и името Котис.

Една от ранните емисии бронзови монети на Котис I несъмнено е изработена в монетарницата на Маронея. Смята се, че отсичането им е още в първите години от царуването на този одриски владетел и е материален израз на много тесни политически отношения между полиса и царя. Това ще рече, че тъй като Маронея е в рамките на царството му, тя плаща по този начин своя данък, така както го е правила и при предишните одриски владетели. Впрочем, това допълнително дава основания, известният от изворите *цар на Маронея* (Arist. Ael. *Panath.* I, 172; Schol. in Ael. Arist. ad 275-282, 1, 8) да бъде идентифициран точно с Котис I (Фол Ал. 1975, 149-150).

Монетосеченето на цар Котис I се свързва и с монетарницата на Херайон тейхос, която е несъмнено одриска, поне от предшественика му цар Хебризелм до един от последните тракийски владетели от I в.пр.Хр. - I в. след Хр. с името Ройметалк (Тачева М. 2006, 162; Atik N. 2005, 8; 2007, 13-23).

Има предположение, че част от бронзовите монети, тези с протоме на кон върху аверсите, са отсечени в Пистирос по техника, въведена още от Севт I (Тачева М. 2006, 162).

Така, при цар Котис I се очертават, като интензивно работещи за него монетарниците в Пистирос - при село Ветрен, Пазарджишко, Маронея, Кипсела и Херайон тейхос. Впечатляващо е, че те са 4 на брой, като две от тях - тези при Кипсела и Херайон тейхос - са наследени като резиденциални столици от Хебризелм. Чрез разположението си, те очертават и ядрото на територията на неговата държава, което обхваща Горнотракийската низина и Източна Тракия.

Разпространението на Котисовите монети, освен в областите, очертани от четирите монетарници, се установява и на изток по крайбрежието на Западното Черноморие, в района на Мандренското езеро, където са открити негови сребърни монети (Юрукова Й. 1992, 65). Не мога да не напомня, че тук се намира укрепената резиденция със светилище на връх Шилото, край Бургас, владяна от одриска субпарадинастия. Тук наблизо се намира и полисът Аполония Понтийска, който още от първите десетилетия на IV в.пр.Хр., тоест още при царете Медок/Меток/Амадок I и Хебризелм, сече сребърни монети от дребен номинал,

които заедно с драхмите на традиционния партньор на Одриското царство южнопропонтийския полис Парион, се разпространяват във вътрешнотракийските земи. Освен като свидетелство за интензивна търговска размяна, тези факти стоят добре и в контекста на обяснението, че летаргичният характер на Котисовата монетна продукция, се дължи на изплащанията на големи суми на царството от гръцките полиси (Юрукова Й. 1992, 65).

Опит да сложи ръка на един такъв полис - Абдера, в Одриския Югозапад при устието на река Нестос (Места) - е участието му в историята около нападението на трибалите над града, което е предадено от Диодор Сицилийски и Еней Тактика и се датира в 376/375 г. пр.Хр. (Diod. XV 36, 1-4; Aen. Tact. XV, 9¬10). Диодор разказва за този случай, че жителите на Абдера се приготвили за защита, като в това дело били подкрепени от *съседните им траки,* които обаче, в решителния момент се отказали от поддръжката си за тях, поради което абдеритите били разбити и избити от трибалите. Информацията на Еней е сходна.

И тук изглежда, че под траки, античните автори разбират одриси, или завладени от одрисите други тракийски етноси. Впрочем още A. Höck, в началото на XX в., обоснова, че това може да са само одрисите на Котис I (Höck A. 1904, 266-268).

Независимо, че Маронея е вече член на Втория Атински морски съюз, а може би именно заради това, че и тя е включена в договора между цар Котис I и Атина е логично, че щом този полис е в много тесни връзки с Котис I, и както личи от монетосеченето на града му изплаща парични вноски, то одриският цар, който е като у дома си в Маронея и от базите си около този полис - каквито са тракийските резиденции Исмарос и Серион тейхос на едноименния нос, каквито са и емпорионите Дейре, Сале, Зоне и Дрюс - ще се опита да се наложи и над западната страна на големия залив, където е другият голям елински град, облаган данъчно от негови предшественици, Абдера. Именно в този случай, с цел отслабването на защитните сили на Абдера, той ще оттегли военните си контингенти от полесражението.

По-нататък участието на Котис I в конфликта се долавя и косвено. Елий Аристид внушава, че в този случай с Абдера маронейците са съюзници на трибалите, чийто владетел се казвал Халес; тук се споменава и *цар на Маронея;* а в схолиите към Елий Аристид се казва, че атинянинът Хабрий помирил тракийските царе на Маронея и на трибалите, който се казвал Халес, и ги направил съюзници на атиняните (Arist. Ael. *Panath.* I, 172; Schol. in Ael. Arist. ad 172, p. 275-282, 1, 8).

Не би трябвало да има голямо съмнение в това, че именно одрисецът Котис I може да бъде наречен и цар на Маронея. Ясно е, че двамата царе няма за какво да се карат. Същината на сведението носи друг исторически подтекст. Тъй като по това време Абдера става член на Втория Атински морски съюз, в случая помиряването извършено от Хабрий, означава по-скоро покровителство над Абдера, и чрез предложеното им съюзничество с Атина, изключване на двамата царе от претенциите към този полис, защото той вероятно не фигурира в договора на Атина с Котис I.

Отношенията между Одриския царски дом и този на трибалите са отлично документирани в надписите по фиалите от Враца и с. Рогозен, Врачанско (Венедиков Ив. 1972, 2, 1-7; Николов Б., Сп. Машов, Пл. Иванов. 1986, 38-47).

Тези отношения се вписват в стратегическия подход на цар Котис I, през 70-те години, когато той използва добрите си отношения с Атина, да осигури своя тил от север, преди да предприеме решителни действия на юг (Фол Ал. 1975, 150). Те са отразени не само в споменатите надписи върху фиали от Врачанско, където са трибалите, но и в надписите по фиалите от Александрово, Ловешко, където са кробизите, и от Аджигьол, при Тулча на река Истрос (Дунав), където са гетите (Венедиков Ив. 1972, 2, 1-7). Като знак на сключен съюз между Одриското царство и владетелите на етносните държави на траките трибали, кробизи и гети, фиалите са дарени от одриския цар Котис I на трибалски, кробизки и гетски династи.

В Древността, дипломатическият акт - даряване на чаша-фиала в знак на съюзничество между отделни държавни формации - е засвидетелстван още по повод Троянската война, за трояните и траките, у Омир, (Hom. *Il.* XXIV 234-235). Това е така, защото именно чашата-фиалата е знак на царско достойнство (Венедиков Ив. 1972, 2, 1-7; Маразов Ив. 1992, 143-156; Порожанов К. 1998, 27).

Надписите от фиалите, обаче, недвусмислено показват от кои свои резиденции цар Котис I изпраща своите дипломатически дарове на тракийските владетели отвъд Хемус. Това са Апрос, Беос, Беос Кенос, Гейстой/Гестос, Ергиске и Саютаба/Саюада (Фол, Ал. 1987, 1-3).

Позволявам си да припомня какво е тяхното местоположение. Апрос е на около 30 км от Бизанте на Мраморно море и около 40 км от залива Мелас на Тракийско море. Беос се локализира над Перинт, на около 10 км, северно от Мраморно море. Беос Кенос (кенийски), намира място в района на Апрос. Гейстой/Гестос се локализира на около 18 км южно от Адрианопол/Одрин/Edirne. Ергиске е с местонахождение южно от река Ергене и най-вероятно към и при Хиерон орос на Мраморно море. Саютаба/Сауада се локализира на север от Кардия, над залива Мелас на Тракийско море.

Очевидно е, че освен в своите резиденциални столици Кипсела и Херайон тейхос, цар Котис I пребивава и в други свои резиденции в този район. В случая, представените 6 на брой, от които той изпраща като царски дар направените фиали. Както Кипсела и Херайон тейхос, така и всичките 6 резиденции, изписани върху фиалите, като бази на Котис I, се намират в Одриския югоизток и са в непосредствания хинтерланд на Тракийско море, на и над Пропонтида и над Тракийския херсонес.

В Одриския югоизток, освен 6-те по-горе изброени Котисови резиденции, съществуват и други 8 тракийски владетелски крепости като Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Орни, Ганос и Неон/Херайон тейхос на Мраморно море, плюс Онокарсис/Мокарсос, която е континентално, на около 20 км северно от Перинт и Финеон-Финополис, при устието на Боспора и Понта. Тези 14 резиденции, от които резиденциална столица е Херайон/Неон тейхос, със своите гарнизони представят една сравнително гъсто наситена мрежа от опорни военни пунктове, както на континента, така и по крайбрежието, в случая на Мраморно море. От тях ще се предприемат и военните действия за завладяване на елински полиси, с цел използване на пазарите им и финансовото им облагане.

Както става ясно от [Псевдо] Аристотел ([Ps.]Aristot. *Oeconom.* 1351 A 22¬27), по повод отношенията на Котис I с Перинт, одриският цар поддържа свои

гарнизони в тези укрепените места. Именно *тези укрепени места с гарнизони* са резиденциите, чрез които той контролира успешно подвластните му територии и крайбрежия.

Такъв е случаят и със споменатия у [Псевдо] Аристотел голям елински полис Перинт на Мраморно море, по повод гарнизоните в Котисовите укрепени места. [Псевдо] Аристотел разказва, че Котис поискал от перинтийци пари назаем, но тъй като те не му дали, получил в компенсация - *мъже, които да постави като гарнизони в някои крепости*. В крайна сметка, Котис получил парите, които искал ([Ps.]Aristot. *Oeconot*. 1351 A 22-32).

От разказа става ясно, че Котис прави извънредно голямо, очевидно нерегламентирано с Атина, парично облагане на полиса Перинт, който е член на Втория Атински морски съюз. Датировката на събитието го разполага най-общо след кампанията при Абдера и преди нападението над Сестос, тоест във времето между 375 и 365 г.пр.Хр., даже след 371 г. пр.Хр., но по-скоро не много преди нападението над Сестос през 365 г. пр.Хр. (Фол Ал. 1975, 149-151; Тачева М. 2006, 156). Прави впечатление и изразът за мъжете от Перинт, които Котис I щял да постави като гарнизони в някои крепости. Ясно е, че одриският цар няма да постави елини-перинтийци на стража в собствените си крепости. Но по-логично е да се мисли, че с такива действия той по-скоро набира допълнителна войскова част от този елински полис за да я използва за завладяването на Кардия и за нападението над Сестос.

Аргументирано се обосновава, че преди да нападне Сестос, още през 365 г.пр.Хр. цар Котис I вече е сложил ръка на Кардия в северозападния край на Тракийския херсонес (Цветкова Ю. 2008, 197-198). Това прозира от информацията за пътуването на Харидем, който през пролетта на 365 г.пр.Хр., от Амфиполис отива по море при Котис, а сетне тръгва по обратния маршрут за Амфиполис от пристанището на Кардия (Demosthen. XXШ, 149-152). Логичният извод е, че срещата на Харидем с Котис се е състояла в Кардия, което означава, че по това време тя е вече в негови ръце (Цветкова Ю. 2008, 197). Изглежда, със своята войска, с парите и вероятно с войници-елини от Перинт, а сигурно и с гарнизона си от резиденцията Саютаба/Сауада, намираща се недалеко на север от Кардия, Котис I веднага, още същата 365 г.пр.Хр., предприема бързи действия за завладяване на ключови полиси от Полуострова, първият от които ще се окаже Кардия на западна страна на шийката на Херсонес.

От гледна точка на дипломацията е важно, че Кардия не е член и на Втория Атински морски съюз. Което означава, че Котис I, като атински гражданин, макар и привидно, не застава срещу Атина. Това обяснява защо, макар че би му било много по-лесно с гарнизоните от своите съседни резиденции, той не завладява най-напред подстъпите към Тракийския херсонес, каквито са градовете на Пропонтида Неаполис на атиняните и Тиродиза, които са с атински клерухии, както и Агора/Херсонес на атиняните, който е на шийката на Полуострова, между Кардия и Пактия. Завоюването на Кардия елиминира предназначението на стената, преграждаща шийката на Полуострова от Кардия до Пактия, стена, която за столетие и половина е изграждана на няколко пъти от елините. От тук на юг/югозапад пътят за завладяване на Тракийския херсонес е отворен за Котис I. Освен това, Кардия има пристанище, чрез което се общува лесно с крайбрежието

на Тракийско море, където има както елински полиси и емпориони, така и резиденции на одриския цар. Нещо повече, оказва се, че този полис води, собствена линия на поведение, която първом е проперсийска, сетне протракийска, а по-късно и промакедонска, но не и политика, която да е проатинска (Цветкова Ю. 2008, 56-59).

Очевидно, преценката на политическата обстановка и изборът на решение са възможно най-добрите към дадения момент за Одриското царство и показват, че базилевсът Котис I е отлично версиран в международната обстановка и ситуацията в региона.

По това време, обаче, Полуостровът, който се смята за стара Атинска твърдина, чрез действията на наемния командир Филискос, вече е в ръцете на отцепилия се от персийския цар сатрап Ариобарзан (сатрап на Фригия между 368 и 362 г.пр.Хр. - К.П.) (Demosthen. XXIII, 141-142). Така се оказва, че най-северният полис Кардия се държи от одриския цар Котис I, останалата част на Херсонес - от персийския сатрап Ариобарзан.

Ксенофонт съобщава (Xen. *Ages.* II, 26-27), че при включването на атинянина Агезилай в дипломатическите отношения в този район, Автофрадат, който е изпратен от персийския цар, изоставя обсадата на Ариобарзан в Азос, а Котис, който обсажда Сестос - все още под властта на Ариобарзан, изоставя обсадата му и се оттегля; Мавзол от Персия, който обсажда по море Сестос и Критоте, по внушение на Агезилай, също вдига обсадата.

Видно е, че през 365 г.пр.Хр. Автофрадат, Мавзол и цар Котис I се оказват противници на въстаника срещу персийския цар Ариобарзан. Това, че цар Котис I обсажда по суша не някои друг град, а точно Сестос, а Мавзол - същия полис по море, означава общи военни действия на траки и на перси за завладяването на този стратегически полис от Тракийския херсонес на Хелеспонта. Така, основателно може да се допусне, че в положението с блокирания в Азос Ариобарзан, наличието на пристигналата в Хелеспонта и обсаждаща Сестос и Критоте персийска флота срещу него, предвождана от Мавзол, то цар Котис I се възползва от създалата се ситуация, с или без предварителна договореност с персите, за да слезе чрез бърз марш със своите войски и да наложи обсада на стратегическия Сестос. Дали е имало предварителни договорености между двете страни е трудно да се каже. Но общите действия и бъдещи взаимни ползи от обсадата през 365 г.пр.Хр. са налице и са очевидни (Цветкова Ю. 2008, 197-199).

Тук бих допълнил, че за да наложи обсада откъм сушата на полиса Сестос, то тилът на цар Котис I трябва да е бил достатъчно сигурен. Това ще рече, че по време на придвижването си от Кардия към Сестос, той пътьом е афиширал антиариобарзановите си, и поради това изглеждащи проатински действия и е получил мълчаливото одобрение от достатъчно полиси на Полуострова. Такъв ред на мисли се подкрепя и от бързото сваляне на обсадата и оттеглянето, което той прави, тогава, когато Атина успешно разрешава проблема.

Исократ казва, че атинянинът Тимотей завладял Сестос и Критоте (Isocr. XV, 112). Бих добавил, че при вдигнатата обсада, това вече не е проблем. Тук е очевидно, че цар Котис I съзнателно не допуска среща на негови войски с атински.

Корнелий Непот обаче съобщава, че Тимотей получил Сестос и Критоте от Ариобарзан (Corn. Nep. *Timot.* I, 3).

В последното сведение има логика, защото Ариобарзан, така както и Котис I, е атински гражданин (Demosthen. XXШ, 141), което ще рече, че и двамата трябва да не противостоят на интересите на Атина.

Ето защо, в единия случай одриският цар дипломатично ще вдигне обсадата и ще отведе войските си, а в другия - персийският сатрап ще предостави градовете на Атина.

След военната рекогносцировка, проведена по време на похода през Полуострова и обсадата на Сестос в 365 г.пр.Хр., Котис I очевидно достатъчно високо оценява предимствата да се владеят елинските полиси тук и изчаква подходящ момент за да се намеси отново решително в борбата за владеене на Тракийския херсонес и, разбира се, на Хелеспонта.

Няма никакви данни за 364 г.пр.Хр., поради което може да се допусне, че тя е преминала в подготовка на Котис I за предстоящата кампания на юг.

Началото на военните действия основателно се поставя през лятото на следващата 363 г.пр.Хр. (Цветкова Ю. 2008, 199). То се свързва със стратегството на Ергофил от 363/362 г.пр.Хр., който е заменен през 362 г.пр.Хр. на Полуострова от Автокъл (Demosthen. ХГХ, 180; XXIII, 104). Стратегът Ергофил е свален от заеманата длъжност през пролетта на 362 г.пр.Хр., защото *е загубил крепости в Тракия* (Demosten. ХГХ, 180). Оказва се, че, според Демостен, по това време реално в ръцете на Атина остават Сестос (Demosthen. L, 20), Елайус и Критоте (Demosthen. XXIII, 158). И трите, удържани от атиняните полиса са на Пропонтийския бряг - Критоте в северния край, Сестос - по средата на стратегическото място за връзка с Азия и Елайус - в южния край.

От това следва, че по Пропонтийския бряг, под властта на одрисите вече са следните 3 града: Пактия - на шийката на Полуострова, Егос потами - между Критоте и Сестос, и Мадитос - между Сестос и Елайус.

Между Кардия и Пактия трябва да е завладян още един полис. Това е Агора/Херсонес на атиняните. От северния бряг, на Тракийско море, след Кардия - на шийката, завладяна от цар Котис I още в 365 г.пр.Хр, на югозапад най-вероятно са завладени малките градове Ида, Пайон и Араплос, но - и по-на юг големите Лимне и Алопеконесос. Общо 5 града.

Така се очертава следната картина. От общо 12 града на Тракийския херсонес през 363/362 г.пр.Хр., Котис I успешно завладява и държи 9, а в ръцете на атиняните остават стратегическите 3, от които на първо място по важност е Сестос, а сетне са Критоте и Елайус. Очевидно, този път ситуацията е по-различна от 365 г.пр.Хр. През 363/362 г.пр.Хр. той няма съюзници, с които да поделя завоеванието си. Затова цар Котис I не бърза да се хвърли направо към голямата цел Сестос, а първо осигурява своя тил, чрез завладяване на почти всички други полиси от Полуострова.

Следващият ход на одриския цар е устремът към Сестос. Той обаче, е осуетен временно от опита за преврат на одриския аристократ Милтокит. Както съобщава Демостен, Милтокит, като пазител на съкровищницата, тоест ковчежник на одриските царе, се базира в Хиерон орос, от където предлага на Атина да u върне Полуострова (Demosthen. XXШ, 104; L, 4-6). Тази информация на Демостен потвърждава другата, дадена пак от него, за това, че са останали в атински ръце само Сестос, Елайус и Критоте (Demosthen XXIII, 158; L, 20) и от нея

недвусмислено се разбира, че щом Милтокит е готов да върне Полуострова, то действително почти целият Херсонес е в ръцете на цар Котис I.

Хиерон орос е Свещената планина на траките на Мраморно море. На тракийски тя е наречена Ганиада. Тук е едно от местата, свързани с Великата богиня-майка и поради това тук е най-стратегическото одриско царско владение, с великолепен излаз на Пропонтида, строго охранявано от множество крайбрежни и континентални резиденции като Херайон/Неон тейхос, Бизанте, Ганос и други, изброявани по-горе. Ето защо е съвсем естествено тук да бъде и трезорът на Одриския царски дом. Самото място изглежда е царска, а не е парадинастична област и принадлежи директно на централната власт, именно поради което цар Медок/Меток/Амадок I го дава като база, от която парадинастът му архонтът Севт (II) да извоюва бащините си владения, тоест да възвърне старата парадинастична област от времето на Месад.

Очевидно, с малобройна или с почти никаква войска, разчитайки на това, че е сложил ръка на съкровищницата на одриските царе, Милтокит решава да я изтъргува и да направи преврат в Одриското царство, с помощта на Атина, разбира се. Поради което не тръгва да воюва директно срещу цар Котис I, а изпраща свои хора до Атина с обещания да u върне Полуострова. Нетърпелив, той дори сам отива в Атина да обяви на живо своите предложения. (Demosthen. XXШ, 104). Най-вероятно исканията му са свързани с одриския престол.

При тази ситуация Атина решава да изпрати избрания за 362/361 г.пр.Хр. стратег Автокъл в Хелеспонта да помогне на Милтокит срещу Котис I. Одриският цар обаче, от своя страна изпраща писмо до Атина, в което срещу дадената от него дума за мир, иска само да получи Милтокит. (Demosthen. XXШ, 114-115). Не е ясно точно какво е решено в Атина, но Милтокит се връща в Тракия, предава се на Котис I през пролетта на 361 г.пр.Хр. и е оставен жив (Demosthen. XXШ, 104, 115).

След Автокъл, стратези са Менон, но за много късо време, защото е извикан да отговаря за делата си в Атина, и Тимомах за 361/360 г.пр.Хр., който също е изпратен на съд *заради загуба на крепости в Тракия* (Demosthen. XГX, 180; XXXVI, 53; L, 12, 14). Една от тези крепости се оказва Сестос, която попада под властта на цар Котис I (Demosthen. XXIII, 158). Завладяването на Сестос става с помощта на отсрещния малоазийски град Абидос (Demosthen. XXIII, 158-160) и се датира в края на 361 - началото на 360 г.пр.Хр. (Цветкова Ю. 2008, 201). Тук, активно участие взима и неговият зет атинянинът Ификрат. Изглежда паралелно с действията на одрисите по суша, и най-вече заради интересите на цар Котис I, той влиза в морски бой с атински стратези; когато е помолен обаче, да помага на одриския цар в обсадата и на *останалите атински крепости,* Ификрат се оттегля на остров Лесбос, а сетне и в Дрюс; армията на цар Котис I, която напада атинските крепости, се състои от *варварската му войска и събраните войници.* (Demosthen. XXIII, 130-134). Останалите атински крепости, несъмнено вече са само Критоте и Елайус.

В това сведение се потвърждава предположеното по-горе, че още при завладяването на Кардия през 365 г.пр.Хр., цар Котис I използва не само тракийска армия (наречена *варварска* от Демостен), но и елинска войска от различни полиси (това са *събраните войници* у Демостен).

По време на стратегството на Тимомах за 361/360 г.пр.Хр., цар Котис му изпраща писмо, в което му предлага да си замине, тъй като самият той ще поеме грижите за безопасността на Понтийската търговия, ще се грижи и за делата на Атинските съюзници Маронея и Тасос (Demosthen. ХХШ, 115). Тук видимо се открояват три много важни неща.

Първото е самочувствието на цар Котис I, че ще може да контролира корабоплаването и търговията с крайбрежията на Черно море, през Хелеспонта. Нещо, което той впрочем всъщност, нескрито цели от 365 г.пр.Хр. И още нещо много важно. За да може да контролира Понтийската търговия Котис I несъмнено владее не само крайбрежието на Хелеспонта, но и на Боспора, чрез стратегическата резиденция Финеон, намираща се при устието на Боспора/вход на Понта.

Второто са претенциите му не само към Маронея, където той и без това периодично резидира и сече свои монети, но и към богатия Тасос и прилежащото му Тракийско крайбрежие. Очевидно, спомените му от кампанията при Абдера от 376/375 г.пр.Хр. съвсем не са избледнели.

Третото е неговото елинофилство (Фол Ал. 1975, 148). То се изразява не само от гръцките имена на двама от четиримата му внуци (Йолай, Посейдоний, Медист, Терес), синове на сина му Керсеблепт (Syll. I, 195), но най-вече в намерението да се грижи за елинските дела, в случая той е готов да поеме и да се грижи специално и за Атинските дела по крайбрежията на своята държава, като разбира се, се отчита и неговият интерес. Този вид елинофилство ще стане характерна черта в поведението на царете от Югоизточна Европа и Западна Азия в следващите десетилетия и столетия на т.нар. Елинистическа епоха, не само за царете на Одриското и Македонското царство, но включително и за владетелите на тракийското Битинско царство в северозападна Мала Азия (Габелко О. Л. 2005, 128-298; 415-504). Но тя се забелязва тук много добре още при одриския цар Котис I.

Именно в контекста на елинофилството, но и на политическото превъзходство, чрез вече завладения от цар Котис I Тракийски херсонес (Попов Д. 2010 а, 65) и несъмнено наложен от него контрол над плаването в Хелеспонта, поради което полисът Атина е изолиран от този стратегически район, може да се види и сведението на Теопомп, предадено ни от Атеней, за желанието на този одриски цар богинята Атина да се омъжи за него (Athen.12, 532 а). Като демонстрация това става през 360/359 г.пр.Хр., най-вероятно на или след срещата на одриския цар Котис I с царя на Македония Филип II в тракийската резиденция Онокарсис (Athen. 12, 531 е).

След оттеглянето на Ификрат в Дрюс, при Котис I идва ученикът на Ификрат, Харидем (Demosthen. ХХШ, 132, 153). Това става през месец септември на 360 г.пр.Хр. (Фол Ал. 1975, 157; Цветкова Ю. 2008, 201-202). Одриският цар, заедно с наетия от него Харидем, предприема военни действия и успешно обсажда и последните атински твърдини на Полуострова Критоте и Елайус, както личи от докладите на комендантите до Атина. (Demosthen. ХХШ, 152-162). Без да е ясно дали те падат в ръцете на Котис I, става ясно, че той пада убит, от еноските братя Питон и Хераклид, които за това са удостоени с честта да станат атински граждани и получават златни венци (Demosthen. ХХШ, 118). Очевидно, двамата

еноски граждани са оръдието което е трябвало да извърши убийството, замислено в Атина.

Едната датировка на събитието го поставя веднага през месец септември на 360 г.пр.Хр. (Данов Хр. 1970, 45; Badian E. 1983, 52; Тачева М. 2006, 141; Цветкова Ю. 2008, 193-203). Другата - през пролетта/началото на лятото на 359 г. (Тодоров Я. 1933, 39; Фол Ал. 1975, 110-111; Йорданов К. 1998, 14-15). Така или иначе, убийството става през архонтската 360/359 г.пр.Хр., което е и краят на Котисовото царуване.

Крайният резултат постигнат от Котис I, личи много добре в един надпис от Атина, открит през 1886 г. (IG, I (ed.2), 126). Той е свързан с Котисовите наследници, датира се в 357 г.пр.Хр. и показва до голяма степен завладяното на Тракийския херсонес от цар Котис I. Епиграфският паметник се представя с допълванията и четенето на P. Foucart, а поради важността на текста, се привежда целият (Foucart P. 1909, 96).

περί δέ τ]ώμ πόλεων ϋσ[αι εγράφησαν έν ταίς συνθ]-
ήκαις τελοϋ]σαι Βηρισάδε[ι _ 'Αμαδόκωι _ Κερσεβλ]-
έπτηι τούς]φόρους καί 'Αθην[αίοις υποτελείς υπά]-
ρχουσι, έά]μ μή άποδώσιν 'Αθη[ναίος αί πόλεις το(ύ)ς]
φόρους, πρ]άττειν Βηρισάδην [καί 'Αμάδοκον καί Κε]
ρσεβλέπτ]ην κατά τό δυνατόν· κ[αί έάν που Βηρισάδ]-
ει η 'Αμαδόκ]ωι η Κερσεβλέπτηι μ[ή άποδώσι το(ύ)ς φό]-
ρους αί πόλει]ς, πράτειν 'Αθηναίου[ς καί το(ύ)ς στρα]-
τηγούς τούς έ]πί τήι δυνάμει ϋντας [κατά τό δυνατ]-
όν· τάς δέ] πόλεις τάς Ελληνίδας τάς έ[ν τήι Χερρον]-
ήσωι, τελούσας Β[ηρισάδει καί 'Αμαδόκ[ωι καί Κερσ]-
εβλέπτει τόμ φό]ρον τόμ [π]άτριον καί 'Αθηναίοις τ]-
ήν σύνταξιν, έλε]υθέρας είναι καί αϋτονό[μους, συ]-
μμάχους ούσας Ά]θηναίοις, καθά ώμοσαν κα[ί Βηρισ]-
άδει καί Άμαδόκω]ι καί Κερσεβλέπτηι· έάν [δέ τις τ]-
ώμ πόλεων άφιστή]ται άπ' Αθηναίων, βο[ηθείν Βηρισ]-
άδην καί 'Αμάδοκον] καί Κερσεβλέπτη[ν, καθότι αν έ]-
παγγέλλωσι Αθηναίοι·] έάν δέ. . .

Преводът (Тодоровъ Я. 1933, 42-43) е с осъвременен правопис и с ориентировъчно обозначаване на възстановените думи в четвъртити скоби, а на сигурно четимите и значими за текст-критичния анализ - с удебелен шрифт, той гласи следното.

*Колкото се отнася до **вписаните в договорите градове, които плащат трибут на Берисад[,** или на Амадок, или на Керсеблепт], **а същевременно са данници и на Атин**[а, то, ако [тия градове] не внесат на атиняните дължимия трибут, Берисад, [Амадок и Керсеблепт] да предприемат всички възможни мерки спрямо тях.*

***Ако ли пък** [въпросните градове не внесат] **на** [Берисад, или на Амадок], **или на Керсеблепт** [съответния трибут], **атинците** [и техните стратези на служба] **да предприемат** [всички възможни мерки спрямо тях].*

***Гръцките пък градове** в [Херсонес, които дължат на Б**]ерисад, Амадок[** и Керсеблепт] **заедно осветения от древността трибут** (φόρος), а на атиняните - (определения от втората атинска симахия) принос (σνταξις), **да бъдат свободни и автономни,** [понеже са членове **на атинската** симахия] и според положената на [Берисад, Амадок] и Керсеблепт клетва. Ако [някои от тия градове] се отдели от атиняните, то [Берисад, Амадок] и Керсеблепт трябва да окажат помощ на Атина, щом бъдат известени за това от атиняните; ако ли пък. . .*

Първото, което прави впечатление е, че гръцките градове, които се облагат с данъци при Берисад, Амадок и Керсеблепт, но същевременно и от Атина, реално обхващат цялото крайбрежие на Котисовото царство, несъмнено на Тракийско и Мраморно море. Това означава, че чрез този договор се актуализира, спрямо трима, а не както до тогава спрямо един владетел, по-старото от времето на Котис I, данъчно облагане на тези елински полиси. Тъй като владенията на най-западния от тримата му наследници Берисад се локализират при и над Абдера и Маронея (Тонев Мл. 1942, 195), то логично е заключението, че пределите на Котисовата държава се простират приблизително от река Нестос (Места) на запад и обхващат на изток, облагани с данъци полисите и емпорионите: вероятно Дикая и Самотраки, а по-сигурно, Маронея, Дрюс, Зоне, Сале, Енос и Дейре. Кардия, която става негово седалище, по подобие на Маронея, вероятно е облагана, чрез сечените тук монети (Цветкова Ю. 2008, 57-58). На Мраморно море това могат да бъдат полисите Тиродиза, Неаполис на атиняните, Перинт, Селимбрия, Византион и по-малките емпориони-крепости Даунион/Дамнион тейхос, Дидюмон тейхос, Серейон тейхос. Бизанте и Херайон/Неон тейхос са несъмнени резиденции на одрисите, като вторият, който е една от техните резиденциални столици, по подобие на Кардия, Кипсела и Маронея, сече и техни монети. Възможно е да има облагани полиси и от крайбрежието на Черно море, като Аполония, например, но това не се разбира от надписа.

Второто, което е особено важно е, че се отделя група гръцки градове, които дължат на тримата владетели едновременно и заедно τόμ φό]ρον τόμ [π]άτριον *осветения от древността трибут,* или с други думи - *бащиния,* тоест по-стария, спрямо тяхното време *данък.* Както посочва името му, това е данък, който е въведен по времето на предшественика на Керсеблепт, Котис I. Тези градове са положили клетва на тримата наследници. Тези градове стават автономни и свободни, каквито очевидно до тогава, при Котис не са. Кои са тези градове? Несъмнено това са полисите на Тракийския херсонес, които преди това той успешно е иззел от контрола на Атина и е обложил с данъци. В новата ситуация, тя, правейки ги автономни и свободни, си ги връща във Втората Атинска *симахия,* но ги поставя под двойно данъчно облагане - не само от одрисите, както е до сключването на договора, но вече и от атиняните. Именно тази възстановка на текста, за градовете в Херсонес, стои най-добре в историческата обстановка. Това означава, че цар Котис I е наложил вземане на данъци от Тракийския херсонес, освен от Кардия, и от емпорионите Иде, Пайон, Араплос и полисите Лимне, Алопеконесос, (Елайус?), Мадитос, Сестос, Егоспотами, (Критоте?), Пактия и Агора/Херсонес на атиняните. Тоест, Котис I

държи, макар и за кратко до смъртта си, контрола на корабоплаването в Хелеспонта, което е и заветната му цел, както се видя по-горе.

Няма преки изворови данни, които да сочат на каква сума възлизат, както събираните от елинските полиси, така и от подвластните тракийски етноси данъци по времето на цар Котис I. Чрез съпоставки с царете Ситалк и Севт I, обаче, би могло да се предположат 200, 400, дори 1000 таланта годишен приход в одриската хазна. От тях, около половината трябва да са събирани от елинските полиси и емпориони, което ще рече 100, 200 или 500 таланта.

В този случай е особено важна съпоставката и с наследника му Керсеблепт. Тук, много на място идва сравнението, което може да се направи за данъците, събирани в неговата хазната във времето на Втория Атински морски съюз, съобщени ни от Демостен, който казва, че Керсеблепт хищнически ограбва Херсонес и когато тази страна е в мир, неговият годишен доход от нея е не повече от 30 таланта, а когато е във война - няма и един талант; освен това, обаче Керсеблепт получава от своите емпориони, които владяни от него биха били блокирани (като пристанища), над 200 (или 300 - в някои манускрипти - К.П.) таланта годишен доход (Demosthen. XXШ, 110).

Казаното от Демостен е с много висока стойност. Защото Керсеблепт събира сумата 200 (или 300) таланта не от цялото Одриско царство, както това правят царете Ситалк, Севт I и другите до баща му Котис I включително, а само от *неговите емпориони.* Което означава, че в сметката не са включени всички полиси от крайбрежието на голямата Одриска *базилея,* не са включени и данъците, вземани от подвластните тракийски етноси. Така, при цялата условност на подобни пресмятания, ако умножим 200 (или 300) таланта, давани на Керсеблепт *само от неговите емпориони,* по 2, ще получим най-малко 400 или 600 таланта минимален годишен доход в хазната на цялото Одриско царство постъпвал при Котис I. Минималната сума, възлизаща на 400 таланта, е добре известна от Тукидид (Thuc. II, 97, 3) за одриския цар Севт I, но в нея се включват и данъците от подвластните тракийски етноси. Ако към тези 400 или 600 таланта добавим 30-те таланта от Херсонес, най-вероятно взимани като навло и при Котис I, прибавим и натуралните данъци, сумата вероятно, би надхвърлила значително 1000 таланта, по времето на Котис I. Хиляда таланта всъщност, представляват числото, събщено ни от Диодор за събираните данъци още по времето на Ситалк, както от елинските градове, така и от подвластните му тракийски етноси, но при Котис I могъществото и ролята на царството му в международния политически живот са още по-големи и съдбоносни за Атина и нейните интереси в Тракийския югоизток и Хелеспонта.

След смъртта на Котис I действията не се развиват по атинския сценарий, защото наследникът му Керсеблепт, заедно с Харидем, продължава и успешно завършва борбата за окончателно налагане над Тракийския херсонес и Хелеспонта.

§ 4. ЦАР КЕРСЕБЛЕПТ
(359 - 341 г. пр. Хр.)

Не е ясно какво се е случило с последните обсадени от цар Котис I, херсонески градове Елайус и Критоте, тъй като те не се споменават повече от Демостен. Тълкуването на тяхната съдба може да се свърже с възможността цар Котис I да е успял да завърши това дело. В случай, че се приеме за убийството му датата септември 360 г.пр.Хр., то много вероятно е градовете да са останали непревзети от нападателите. В случай, че смъртта на Котис I се отнесе към пролетта/началото на лятото на 359 г.пр.Хр. е напълно възможно и тези два града да са попаднали под неговата власт. Във всеки случай, убийството на цар Котис I оставя двата града на заден план в мисленето, говореното и писането на съвременниците, в случая на Демостен.

Не е ясно точно кога, дали още преди смъртта на цар Котис I, а много по-естествено и вероятно е веднага след това, Харидем, подобно на Ификрат, който в началото на Котисовото царуване се жени за негова дъщеря, също взема за жена одриска принцеса - дъщеря на новия одриски цар Керсеблепт (Demosthen. XXIII, 129). Тук, аналогията със сключването на династичния брак е съвсем разбираема. По този начин той станал най-близък до сина и наследник на Котис I, царя на одрисите Керсеблепт. Ето защо е съвсем логично Харидем веднага да предприеме действия за защита на неговото царство.

Първото действие се развива при Перинт на Мраморно море. Второто - при Алопеконесос от Тракийския херсонес, но на Тракийско море. И двете се свързват с името на атинския стратег Кефисодот (Demosthen. XXIII, 165-167). Стратегът Кефисодот е изпратен в Хелеспонта за да защитава интересите на Атина там. Това става в архонтската 360/359 г.пр.Хр. Макар, че престоява цели 7 месеца в този район, той не се установява никъде по трайно по крайбрежието на Тракийския херсонес, а в крайна сметка се отправя към стария одриски неприятел полиса Перинт. Тук, Кефисодот очаква да се срещне с атинянина Харидем, като свой съюзник. Но, очевидно, не отчел позицията на Харидем, свързана със и след смъртта на Котис I, за която научава по времето на този престой, той е разгромен от конници и пелтасти, които избили много негови войни (Demosthen. XXIII, 165).

За Харидем не е било трудно да събере конници и пелтасти и да организира това нападение, защото в непосредствена близост до Перинт са множество одриски резиденции с техните гарнизони. Континентално, на около 10 км северно от Перинт е Беос, а на около 20 км - Мокарсос. Крайбрежни тракийски владетелски крепости на Мраморно море са: недалечната резиденциална одриска столица на запад от Перинт Херайон тейхос/Неон тейхос, близкият до нея тюрзис на Севт (II), а сетне Бизанте, Ганос, Ергиске, Орни. Освен това в армията на одрисите, поне от времето на Котис I, участват и набрани войници от елински полиси.

След неуспеха при Перинт, Кефисодот бърза да се отправи с войската си, качена на кораби, чак за Алопеконесос; с пристигането си там го обсажда, защото

градът винаги е бил атинско владение и трябвало да бъде освободен от разбойниците и пиратите, както обяснява Демостен (Demosthen. ХХШ, 166).

В този случай, не може да не направи впечатление първо факта, че по пътя си за Алопеконесос, Кефисодот не спира никъде при градовете на Тракийския херсонес. Това означава, че тези градове, може би Критоте и Елайус също, не са под атинска власт, а са под противникова - одриска. Сиреч, обсадата и превземането на последните два града на Херсонес, от цар Котис I и Харидем, вероятно са били успешни. Поради това, Кефисодот се опитва да изненада Харидем с акция в далечния Алопеконесос, който несъмнено също е под одриски контрол. Мотивът за това нападение, че градът винаги е бил атинско владение, означава, че той от известно време не е атинско, а - одриско владение. Да бъде освободен той от разбойниците и пиратите, от своя страна, означава Алопеконесос да бъде освободен от настанилите се там противници на атиняните, одрисите, които изглежда със своите действия не позволяват свободното плаване на атинските кораби в този район.

Харидем реагирал по най-добрия начин - с военни действия по суша и по море. Самият той с войската си се отправил по суша към Алопеконесос, а по море изпратил флота от малоазийския полис Лампсак. В резултат на тези успешни действия, не само Алопеконесос бил освободен от блокадата, но на Кефисодот му се наложило да се съобрази с волята на противниците си и да подпише договор с Харидем и Керсеблепт, чрез който несъмнено се затвърждавало Котисовото завоевание на Херсонес. Основание за такъв извод е реакцията на *еклесията* в Атина, която окачествила позорния за Атина договор като *лош и несправедлив,* Кефисодот бил освободен от длъжността си предсрочно и дори глобен с 5 таланта (Demosthen. ХХШ, 167).

Съобразени със седемте месеца престой в Хелеспонта на Кефисодот и с неговото предсрочно отстраняване от заеманата командна длъжност, тези действия намират място във времето и се развиват след смъртта на Котис I, между пролетта и лятото (юли-август) на 359 г.пр.Хр., когато е краят на архонтската 360/359 г.пр.Хр. и началото на следващата 359/358 г.пр.Хр. След тези неуспешни опити на Атина да отвоюва нещо за себе си от Тракийския херсонес, той остава във владение на приемника на одриския цар Котис I, сина му цар Керсеблепт (Йорданов К. 1994, 13-14).

Убийството на отдавна желаещия цялата власт в Одриската държава, още от времето на Котис I, одриски аристократ Милтокит, показало на други двама аристократи Берисад и Амадок II, най-вероятно парадинасти в царството на Котис I, какво може да им се случи при новия цар Керсеблепт (Polyaen. VII, 31; Demosthen. ХХШ,169; 175). Това, изглежда е и логичната причина за обединението на Берисад и Амадок II с Атенодор, който е атински гражданин по рождено право (Demosthen. ХХШ, 12), срещу Керсеблепт. Обединението е сторено за да бъде насила разделено единното Одриско царство в Тракия на три части, включващи освен законния наследник цар Керсеблепт и двамата споменати претенденти за самостоятелно властване, изрично и неслучайно назовани точно тук от Демостен не царе, а *архонти.* Така, през есента на 359 г. пр.Хр., се стига до споразумение за подялба на бившето Котисово царство-империя между трите

одриски първенци, а Атина, като четвърта страна, получава отново владението си над Херсонес (Demosthen. XXIII, 170).

При това положение, Берисад се оказва одриският владетел на най-западните му предели около река Нестос (Места) към границата с Македония; другият на изток от него е Амадок II, около Маронея; за сина на Котис I, наследилият го на трона Керсеблепт, остава източната част на Одриското царство на изток от Маронея до Мраморно море, без Тракийския херсонес, но с Кардия (Demosthen. XXIII, 170; 182-183). Така, спрямо атинските интереси в района, Атина реално постига нещо много повече, а не само разваляне на договора, сключен от Керсеблепт и Харидем с Кефисодот (Demosthen. XXIII, 175).

Тук, най-смущаващо изглежда бързото съгласие на царя Керсеблепт да предостави с лека ръка на Атина, завоювания с много и дългогодишни усилия на неколцина одриските владетели Тракийски херсонес. Това може да се обясни, не за да бъде овъзмездена Атина, както иска да ни внуши Демостен, а само с цел тази братоубийствена война между одриси и одриси да приключи по-бързо и поне временно да бъдат удовлетворени реално управляващите своите дялове на голямото Одриско царството Берисад и Амадок II, които най-вероятно, преди това са били парадинасти на Котис I в тези области, както сочи монетосеченето на втория (Юрукова Й. 1992, 65-67). Има основания да се мисли, обаче, че по това време такъв официален договор между четирите страни изобщо не е бил сключван (Йорданов К. 1994, 14).

Ето защо, реалното непредаване на Тракийския херсонес от одриския цар Керсеблепт и неговия военачалник и зет Харидем на атиняните е съвсем очаквано и разбираемо. Очевидно е, че те двамата ще се борят за него докрай. Това, в крайна сметка се оказва пресметнат ход, защото, същата есен на 359 г.пр.Хр., договорът с Атенодор, съгласно който целият Тракийски херсонес е отстъпен на атиняните, веднага е нарушен от Керсеблепт чрез Харидем (Demosthen. XXIII, 171), който предявил незабавно правото да владее пристанищните мита и десятъците, тоест да взема навло от плаващите през Хелеспонта кораби, като отново говорел, че тъй като цялата страна му принадлежи, той налага митата да бъдат под контрола на неговите митнически служители (Demosthen. XXIII, 177).

Отново или пак започнал да говори, че цялата страна му принадлежи, поради което той налага митата да бъдат под контрола на неговите митнически служители, ще рече, че е много вероятно, преди него Котис I да е започнал да събира данъци и такси от Херсонес. Това предположение не противоречи на направения по-горе анализ за този владетел на одрисите.

Нещо повече, Демостен казва, че Керсеблепт хищнически ограбва Херсонес и когато тази страна не е във война, неговият годишен доход е не повече от 30 таланта, а когато е във война - няма и един талант; освен това, обаче Керсеблепт получава от своите емпориони, които владяни от него биха били блокирани (като пристанища), над 200 (или 300 - в някои манускрипти - К.П.) таланта годишен доход (Demosthen. XXIII, 110).

За да събира мита и десятъци като навло, това означава не само, че одриският цар Керсеблепт държи целия Тракийски херсонес, но и че той има на разположение флот от кораби, с които контролира приставането, отплаването и плаването през Хелеспонта, а както ще се види по-долу - и на Босфора. Като се

има пред вид споменаването на кораби в договора на одриския цар Хебризелм с Атина, дали не би могло да се допусне такъв опит за налагане още при него? Впрочем, как изглеждат корабите при одриските царе Хебризелм, Котис I и Керсеблепт може да се види от представения графит в гробницата на сина на Керсеблепт, Терес (Delemen I. 2006, 251-273).

Заплахата, че пристанищата при полисите на Херсонес ще бъдат блокирани за Атина, ако трайно ги владее цар Керсеблепт е нереалистична, но съвсем реалистично означава загуба на големи приходи за нейната хазна.

Атина демонстрира привидно спокойствие и като че ли примирение с установяващото се статукво. Нейната дипломация, обаче, действа за неговото премахване. За атинската 359/358 г.пр.Хр. стратег е Хабрий. През пролетта на 358 г.пр.Хр., той отплава само с един кораб, със задачата да води нови преговори за реалното връщане към Атина на владения от одриския цар Керсеблепт, със съдействието на Харидем, Полуостров. Резултатът е нов договор, но сключен между двете страни - Керсеблепт, с Харидем, и Атина, представлявана от Хабрий (Demosthen. ХХШ, 171; 176). Този договор несъмнено отчита не само претенциите, но и споменатите реалности за контрола на цар Керсеблепт, както над Полуострова, така и на корабоплаването през Хелеспонта, поради което се оказва неудовлетворителен за Атина и тя изпраща 10-членна делегация при цар Керсеблепт, с искане да се потвърди връщането на Херсонес, съгласно Атенодоровия договор. Но и този път преговорите не завършват с успех за Атина (Demosthen. ХХШ, 172-173; 178-179).

Така, 359/358 и 358/357 г.пр.Хр., се оказват годините на кулминация, които са венеца в половинвековната политика на Одриското царство за властване над целия Тракийски херсонес и контрол на корабоплаването през Хелеспонта, Северното Мраморноморие и следователно Босфора, чрез налагане на митнически данъци, такси и навло за корабите, минаващи покрай и приставащи по източния/югоизточен бряг на Полуострова.

Тази политика е начената още от цар Севт I в 407 г.пр.Хр., продължена е при царете Медок/Меток/Амадок I, Хебризелм, и окончателно е завършена от цар Котис I и сина му цар Керсеблепт. Несъмнено, това трябва да бъде оценено като връх в политическото развитие на Одриското царство като най-голямата империя в Югоизточна Европа по това време, съчетаваща в едно цяло и единство интересите на голямата териториална (в случая тракийска) държава с тези на малките държави (в случая от елинския полисен свят). Това дело ще се окаже образеца, по който ще продължи развитието не само на Европейския Югоизток, но и на цялото Източно Средиземноморие през следващите векове на хилядолетието, в епохата на елинизма.Тук ще намери място и обяснение и елинофилството като поведение, забелязано за Котис I, продължаващо и при следващите одриски владетели.

Атина, като глава на друга една империя, тази наречена Втори Атински морски съюз, се мобилизира да защити интересите си в района. Това се налага още повече, след като в Тракийския Югозапад, тя загубва стратегическия Амфиполис, над устието на Стримон (Струма), обсаден през лятото и завзет през есента на 357 г.пр.Хр. от македонския цар Филип II (Йорданов К. 1994, 17; 1998, 23; Цветкова Ю. 2008, 206). Така, реакцията на Атина за реалното връщане в нейни ръце, на

другия стратегически важен район в Тракийския Югоизток - Полуострова, се оказва жизнено важна, поради което и извънредно наложителна.

За да се справи с катастрофалната за нея ситуация на Тракийския херсонес, след завръщането на Харес с неговите наемници от експедицията им на остров Евбея, на него му се дават неограничени пълномощия, като през есента на 357 г.пр.Хр., той, подкрепян от Атенодор и от останалите двама споменати по-горе одриски архонти, сключва нов, най-сетне успешен за Атина, договор (Demosthen. XXIII, 173). В него, от полисите на Тракийския херсонес, най-вероятно само Кардия остава за Керсеблепт (Demosthen. XXIII, 181-182).

Този договор, обаче, вече не е само с цар Керсеблепт и само за Херсонес. Той обхваща изцяло отношенията на Атина като имперска сила в Европейския Югоизток с другата, но разпадаща се империя - Одриската *базилея*. Текстът (Foucart P. 1909, 96) е представен при анализа на Котисовото управление. Тук, за удобство при разглеждането му, се дава отново само преводът (Тодоровъ Я. 1933, 42-43).

> *Колкото се отнася до вписаните в договорите градове,*
> *които плащат трибут на Берисад[, или на Амадок, или на Керсеблепт], а същевременно са данници и на Атин[а, то, ако [тия градове] не внесат на атиняните дължимия трибут, Берисад, [Амадок и Керсеблепт] да предприемат всички възможни мерки спрямо тях.*
> *Ако ли пък [въпросните градове не внесат] на [Берисад, или на Амадок], или на Керсеблепт [съответния трибут], атинците [и техните стратези на служба] да предприемат [всички възможни мерки спрямо тях].*
> *Гръцките пък градове в [Херсонес, които дължат на Б]ерисад, Амадок[и Керсеблепт] заедно осветения от древността трибут (φόρος), а на атиняните - (определения от втората атинска симахия) принос (σύνταξις), да бъдат свободни и автономни, [понеже са членове на атинската симахия] и според положената на [Берисад, Амадок] и Керсеблепт клетва. Ако [някои от тия градове] се отдели от атиняните, то [Берисад, Амадок] и Керсеблепт трябва да окажат помощ на Атина, щом бъдат известени за това от атиняните; ако ли пък. . .*

Задължителният коментар е следният.

Първо. Става дума за една категория полиси, които плащат поотделно на Берисад, на Амадок и на Керсеблепт, но общо са данници и на Атина. От това следва, че тези градове се намират по крайбрежията, съответно на архонта Берисад, на архонта Амадок и на цар Керсеблепт, които обхващат Тракийско море, приблизително от устието на река Нестос (Места) на запад, до града Кардия при Херсонес на изток. Не е ясно дали тук е включено и крайбрежието на Северна Пропонтида, владяно от Керсеблепт.

Второ. Представена е друга категория полиси, които са определени, че са *на елините* и се различават от първата категория по местоположението си. Те ще продължават да плащат на Берисад, Амадок и Керсеблепт, но *заедно,* а не поотделно, *стария отцовски данък* (φόρος), а на Атина - *парична вноска*

(σύνταξις) като членове на Втория Атински морски съюз. Те се обявяват за *свободни и автономни*.

След допълването на P. Foucart (Foucart P. 1909, 96) почти единодушно, с малки изключения (Тонев Мл. 1942, 201-206), се приема, че става дума за полисите от Тракийския херсонес. Това допълване най-добре се вписва в историческия контекст на епохата. Така се оказва, че и тези градове - градовете от Тракийския херсонес, макар че се обявяват за *свободни и автономни,* също са подложени на двойно облагане - един път към одрисите, наречено *данък,* и втори път към Атина - наречено *парична вноска*. Общото плащане на тези полиси към трите одриски владетели едновременно е вписано в текста на договора заради стария данък, който е наложен от цар Котис I, но и с идеята да се остави възможност за пораждане на конфликти между трите, при което Атина да се окаже единственият властващ на Полуострова.

В крайна сметка, налице е несъмнена приемственост в двойното облагане (от одрисите и от Атина) на елинските полиси по крайбрежията на Одриското царство, вече включително и на тези от Тракийския херсонес. Ако облагането на градовете по крайбрежията на Одриската държава по Тракийско и Мраморно море е със стари традиции още от времето на Терес I и продължава при следващите одриски царе, то новото тук е затвърденото при цар Керсеблепт двойно облагане на полисите и от Херсонес, постигнато още при цар Котис I.

Всъщност, удовлетворени до голяма степен, би трябвало да са и четирите страни.

Атина - за това, че след пълната загуба на Тракийския полуостров и отнемането на контрола и върху трафика на корабите в Протока-море през 359-357 г.пр.Хр. от одриските царе Котис I и Керсеблепт, сега тя се връща, чрез свои съюзни полиси на Херсонес и Хелеспонта. И още за това, че срещу нея вече застават три одриски държави, а не една силна, голяма и мощна тракийска *базилея,* каквато е била Одриската империя при цар Котис I.

Берисад и Амадок - затова, че са международно признати за династи в своите владения, които са части от голямото Одриско царство и затова, че те получават данъците от елинските полиси по крайбрежията си, а не цар Котис I, както е било преди това, когато, те най-вероятно са били негови парадинасти.

Керсеблепт - поне за това, че успява да получава част от данъка на Херсонеските полиси и да държи стратегическия полис Кардия. Освен това, в негови ръце остават и сериозните изходни позиции и бази в Одриския югоизток, от които в края на V в.пр.Хр. започва борбата на одриските царе за завладяването на Тракийския херсонес. Но, пределно ясно е, че той се оказва най-губещият от участниците в този договор, поради което, като се имат пред вид предходните му действия и договори с Атина е логично да се очаква, че цар Керсеблепт ще търси възстановяване на старото статукво.

Както потвърждава Демостен, наследниците на Котис са трима - Берисад, Амадок и Керсеблепт, определени като *царе на Тракия* (Demosthen. XXШ, 8). Тоест владетелите на Одриското царство през 357 г.пр.Хр., реално вече са трима. Претенциите на първите двама и противоречията на Керсеблепт с Атина, в крайна сметка, довеждат до сключването на споментия разделителен договор на трите владетели с Атина, от есента на 357 г.пр.Хр.

Одриският цар Керсеблепт не се примирява с факта на разделението на Одриската *базилея* и веднага започва действия за обединение на разтроеното му царство (Demosthen. XXШ, 9). Той използва ангажираността на Атина във войната с нейните съюзници от Втория Атински морски съюз, подкрепяни от сатрапа на Кардия Идриеус, брат на Мавзол, водена между 357 и 355 г.пр.Хр. (Demosthen. V, 25; Фол Ал. 1975, 172) и като отчита ситуацията след смъртта на владетеля на западната част на разделеното Одриско царство Берисад, през 356 г.пр.Хр., Керсеблепт пренебрегва договора с Атина като настъпва срещу владетеля на средната част от разделеното на три Одриско царство Амадок, както и срещу сина на Берисад.

В създалото се положение, Атенодор, който е женен за дъщеря на Берисад, подкрепя неговите синове, а Симон и Бианор, които ще се окажат женени за дъщери на Амадок, застават зад него; всичките срещу Керсеблепт (Demosthen. XXШ, 10). Въпреки трудната ситуация Керсеблепт, който е подкрепян от Харидем, владее положението (Demosthen. XXШ, 11). Неговата дипломация успява да опълчи Симон и Бианор срещу Атина и Атенодор (Demosthen. XXШ, 12), което е несъмнен признак за подобряване на взаимоотношенията на Керсеблепт с Амадок. Освен това, той изпраща Аристомах от Алопек, като посланик пред *еклесията* в Атина, с уверения за добрите им чувства към атиняните (Demosthen. XXШ, 13). Нещо повече, Аристомах заявява, че Харидем може да върне обратно Амфиполис в атински ръце, ако бъде избран за стратег (Demosthen. XXШ, 14) и, че иска другите двама одриски царе да бъдат елиминирани за да се възстанови единното царство (Demosthen. XXШ, 15).

Всичко това съвпада със стремителното издигане на Македонското царство, намиращо се над Халкидическия полуостров, при неговия владетел Филип II (359 - 336 г.пр.Хр.). След въвеждането на новости в македонската войска, които включват основно въвеждането на тежката пехота, освен тежката конница, тоест съчетаване на най-доброто от елинските полисни, но и от етносните армии, каквато е македонската, през 357/356 г.пр.Хр., Филип II превзема при устието на река Стримон (Струма) споменатия важен град Амфиполис, халкидическия полис Потидея и югозападно разположените, отвъд Термейския залив, полиси Пидна, а през 355/354 г.пр.Хр., и Метоне (Demosthen. I, 5; II ,14; VI, 20; Diod. XVI, 8, 2; 31, 6; 34, 5). Всички те, обаче, традиционно са в атинската сфера на влияние (Diod. XVI, 8, 3-5), поради което Филип II реално се оказва противник на Атина.

В тази ситуация, през 356 г.пр.Хр. започва третата Свещена война (356-346 г.пр.Хр.) в Елада (Diod. XVI, 23, 3; Iust. VIII, 1, 8; Paus. X, 2, 3). Поводът е разораването на Свещеното поле на общоелинското светилище в Делфи от полиса Фокида, който е съседен на големия полис - водач на Беотийския съюз - Тива. За деянието си фокидците са наказани с глоба от жреческия род Тракиди в Делфи, който заради това бил ликвидиран от стратега-автократор на Фокида Филомел, както били избити и отнето имуществото на всички, които не застанали на страната на Фокида. В тази обстановка Атина и Тива запазват мълчание. По-нататък следва искане на Тива да се накаже Фокида с контрибуция. Но, Атина и Спарта са против, защото са на страната на Фокида, заради и срещу надигащата се мощ на Тива като лидер на Беотийската симахия - империя. Фокида, която с

ограбването на съкровищницата на Светилището в Делфи, се въоръжава добре и по този начин се готви за предстояща война. Така, се оформят два противостоящи си лагера в Елада. Единият е представян от Фокида, зад която са Атина и Спарта. Другият е представян от Тива, зад която застава северно намиращата се Тесалия, която по-късно ще поиска фатална помощ от съседна Македония.

Стратегическият полис Византион, който е традиционен атински съюзник още от времето на Атинската *архе* от втората половина на V в.пр.Хр., обаче, с началото на Съюзническата война (357 - 355 г.пр.Хр.) излиза от Втората атинска *архе* и подкрепя беотийския полис Тива, с което реално застава срещу Атина (Demosthen. IX, 34). Така, Византион се оказва съюзник на Филип II и противник на Атина, респективно - и на Керсеблепт. Междувременно Атина сключва договор с Боспорското царство на Левкон II за внос на жито от там. Вероятно това е причината Византион да се стреми да облага, преминаващите през Босфора, атински кораби идващи с жито от Понта (Demosthen. V, 25).

Очевидно Атина трябва да се противопостави на Византион чрез друг свой съюзник в района. Ето защо търсената ос на сближение с Атина от одриския цар Керсеблепт, реално се постига и е отразена чрез даденото атинско гражданство и връчването на златни венци на Харидем, заради добрите взаимоотношения с Керсеблепт (Demosthen. XXIII, 141, 144-145). Самият Керсеблепт има своето атинско гражданство в наследство от баща си цар Котис I (Тодоровъ Я. 1933, 53). Така, с тези си действия, на практика, по време на войната на Атина с нейните съюзници, от 357 - 355 г.пр.Хр., тя влиза в приятелски договорни отношения вече само със законния наследник на одриския престол царя Керсеблепт. Като резултат, това е отразено индиректно в декрета от Делфи (Syll. I, 195), с датировка 355 г.пр.Хр. (Тодоровъ Я. 1933, 56-62; Фол Ал. 1975, 113, 173; Йорданов К. 1994, 13). В литературата съществува хипотеза за датировка и 281 г.пр.Хр. (Тонев М. 1942, 190-193), но в контекста на разглежданата историческа обстановка и сведението на Есхин, който през 346 г.пр.Хр. вижда в Македония син на одриския цар Керсеблепт, заложник в двора на цар Филип II (Aeschin. II, 81), първата дата е определено по-приемлива.

Съгласно декрета, светилището в Делфи, предоставя почести и привилегии на синовете на Керсеблепт, назовани в реда: Йолай, Посейдоний, Медист, Терес; като тези траки и техните потомци получават: *проксения,* (постоянно гостоприемство); *промантейя* (предимство за допитване при оракула); *проедрия* (почетно място при състезания и в театъра); *продикия* (предимство в съда); *ателейя* (освобождаване от всякакви данъци и повинности); и *всички привилегии, които се дават на проксените и благодетелите.*

Изброените изключителни почести и привилегии на четиримата синове и техните потомци, определено подчертават несъмнено добрите приятелски отношения между цар Керсеблепт и светилището в Делфи. Независимо дали този одриски цар преди това е направил благодеяния и услуги на светилището (Тодоровъ Я. 1933, 62), тези отлични отношения се вписват не само в тракоделфийските религиозно-политически взаимодействия от средата на VI в.пр.Хр. (Фол Ал. 1972, 83-84), но и в политическата обстановка от 356/355 г.пр.Хр., в която, в интерес на Атина е било Делфийската амфиктиония в Средна Гърция да бъде подкрепена, макар и косвено чрез демонстрирани добри отношения, със

съюзник като най-силния одриски цар Керсеблепт. В делата на одриския цар Керсеблепт спрямо Атина, се вижда и елинофилската политика на този владетел, проявена още от предшественика му цар Котис I.

В подкрепа на казаното е и сведение на Псевдо-Скилакс, който около 356 г.пр.Хр., споменава следната ситуация в района на Босфора. Той казва, че след Селимбрия, който е полис с пристанище, плаването по Босфора нагоре, докато се стигне при Хиерона, се нарича *анаплус.* Отвъд Храма широчината на Понтийското устие е седем стадия. При Понта в Тракия са следните елински полиси: Аполония, Месембрия, Одесос, Калатис и река Истрос. Плаването покрай Тракия от река Стримон до Сестос трае два дни и две нощи, от Сестос до устието на Понта два дни и две нощи, от устието на Понта до Истрос - три дни и три нощи... ([Ps.]-Skyl. 67).

Тук прави впечатление, че при изброяването на елинските полиси в Тракия, след полиса с пристанище Селимбрия е пропуснат големият полис с пристанище Византион - като че ли не съществува - и направо се говори за плаването нагоре в Босфора, през Хиерона към Аполония и се стига на север до Калатис и река Истрос. Фактът с пренебрегването на важния стратегически полис Византион, навежда на мисълта, че по това време не Византион, а някой друг контролира влизането и излизането в Протока.

В този контекст, първото, което трябва да се каже е, че Северното Мраморноморие с център Свещената планина на траките Ганиада, наричана от елините Хиерон орос, е осеяно от крайбрежни и близко континентални тракийски владетелски резиденции още от V и през първата половина на IV в.пр.Хр. От юг на север/североизток на морето са Левке акте, Тиристасис, Хераклея, Мюртиске, Ергиске, Ганос, Орни, както и емпорионите-владетелски резиденции Бизанте и Херайон тейхос. В близкия хинтерланд на Свещената планина са съответно Саютаба, Беос Кенос и Апрос, а над Перинт и Селимбрия - Беос и Мокарсос. На североизток, при входа на Босфора-устието на Понта, е Финеон. Именно от тези резиденции одриските царе Терес I, Спарадок, Ситалк, Севт I, Медок/Аматок I, Хебризелм, Котис I и Керсеблепт, облагат с данъци елинските полиси, което добре се вижда при анализа на Атинските трибутни листи от втората половина на V в.пр.Хр и писмените извори, отнасящи се за периода V - първата половина на IV в.пр.Хр. По-малките - които са назовани емпориони, като Серейон тейхос, споменатите Бизанте и Херайон тейхос, Дидюмон и Даунион тейхос - с по-малки суми, но трайно за целия период. По-големите, като Перинт, Селимбрия и Византион - с по-големи суми, но за много по-кратко време. Впрочем, тези облагания са регламентирани от двустранно сключени договори между изброените одриски царе и полиса Атина като глава на империята, известна през втората половина на V в.пр.Хр. като Атинска *архе,* а през IV в.пр.Хр. като Втори Атински морски съюз. Тоест, задължително трябва да се отчита силното влияние и властване на Одриското царство в Северното Мраморноморие и Тракийската делта, чрез неговите 10 крайбрежни и 5 континентални резиденции, през V до средата на IV в.пр.Хр.

Второто е припомнянето, че 359/358 и 358/357 г.пр.Хр. са годините, в които последният голям одриски цар Керсеблепт, след баща си цар Котис I (383/382-360/359 г.пр.Хр.), довършва предприетото от него завладяване на

Херсонес и Хелеспонта, и окончателно налага пълен контрол над Тракийския херсонес и Морето на Хела, като успешно и безапелационно облага и тамошните елински полиси и емпориони с паричен данък, а преминаващите, в двете посоки кораби, плащат на неговите митнически служители навло - корабна парична такса (Demosthen. XXIII, 110, 177). Ето защо, това са най-вероятните години за бронзовите емисии на Керсеблепт, чиито монети са сечени в резиденциалната му столица Кипсела и са контрамаркирани в друга такава, каквато се явява полисът Кардия (Юрукова Й. 1992, 73-74).

За да събира мита и десятъци като навло, това означава, че одриският цар Керсеблепт държи не само Северното Мраморноморие, но вече и целия Тракийски херсонес. При което, за да върши това, той несъмнено има на разположение флот/и от кораби, базирани в изброените 10 приморски резиденции, с които контролира приставането, отплаването и плаването през Хелеспонта и Мраморно море, което ще рече и Босфора, особено чрез резиденцията Финеон. Точно така, както преди него, през 361/360 г.пр.Хр., Котис I има същите основания да осигурява безпрепятствено Понтийската търговия (Demosthen. XXIII, 115). Тоест, от 361/360 до 356 г.пр.Хр., включително, това са години, през които изглежда ролята на Византион спрямо Босфора е омаловажена от политиката на Керсеблепт, а преди това на Котис I, и поради това този полис не се споменава от Псевдо-Скилакс.

Трето. Споменатият хиерон, който се намира на анатолийската страна на Боспора/Босфора, не далеко от устието на Понта, най-вероятно, е владян от Калхедон или от надигащото се Битинско царство в Анатолия.

Основания за първото дава Страбон, който казва, че там, където Протокът е широк едва 5 стадия, тоест преди устието на Боспора и Понта, се намира храм на византионци - от европейската и храм на калхедонци - от азиатската страна (Strab. VII, 6, 1). Тези 5 стадия на Страбон са много близо, като величина, до 7-те стадия на Псевдо-Скилакс, който очевидно споменава само храма на калхедонците и съзнателно пропуска храма на византионците, както пропуска и самия Византион. Калхедон, обаче, през същата 356 г.пр.Хр., е поставен в подчинено положение, спрямо Византион (Demosthen. XV, 26) и едва ли е в състояние да контролира Хиерона си.

Втората хипотеза е свързана с Битинската страна. При владетеля Бас (378 - 328 г.пр.Хр.), изрично назован в изворите *базилевс,* тоест цар, Битиния постепенно се налага, в отношенията с полисите и съседните държави, като реална сила в региона; дори в някои извори, макар и късни, той е наречен *цар на Понта*. (Габелко О. 2005, 124-128). Поради това, най-естественото предположение е, че Бас владее анатолийската страна на Боспора. Но, макар това да е само допускане, в този контекст е важен и фактът, че в южната страна на Боспора, Калхедон е елиминиран от Византион, а Византион е елиминиран от своя съсед Одриското царство на Керсеблепт. И не само от него, но и от Атина.

Така, съгласно Демостен, представеният епиграфски паметник и Псевдо-Скилакс, се стига до логичния извод, че 356/355 е годината пр.Хр., през която е сключен нов трако-атински договор, между одриския цар Керсеблепт и Атина, договор за взаимна подкрепа и съдействие, договор с който де факто Атина, фаворизирайки Керсеблепт, елиминира ролята на Византион спрямо Босфора и си

осигурява безпрепятствено вноса на жито от Понта. Това е другата причина за да не бъде споменат полиса Византион от Псевдо-Скилакс. Действителна реализация на решенията за изплащане на данъци към одрисите от полиси в този договор може да се види чрез започналото от средата на IV в.пр.Хр. сребърно монетосечене на Тракийския херсонес и на бронзово монетосечене на Критоте, Егос потами, Мадитос, Елайус, Алопеконесос и Кардия, свързано с разпространението на техните парични знаци в Тракия (Цветкова Ю. 2004а, 22-25; 2008, 208-209).

Очевидното укрепване на одрисо-атинската ос смущава Филип II и го кара, през 354/353 г.пр.Хр., да търси сепаратистично споразумение с все още най-силния одриски цар Керсеблепт, което неслучайно е провалено от Аполонид от Кардия (Diod. XVI, 34, 1-4).

През 353/352 г.пр.Хр. Керсеблепт, като атински гражданин, който е наследил почетното гражданство на Атина от баща си Котис I (Тодоровъ Я. 1933, 53), предава в ръцете на Атина целия Полуостров, като оставя за себе си само стратегически важния полис Кардия (Цветкова Ю. 2008, 211). Причините за това действие разбира се, се откриват в променената външнополитическа обстановка. Видимо засилващият се македонски цар Филип II постепенно настъпва от запад на изток за да се справи с все още изглеждащото най-силно царство в Европейския Югоизток, това на одриския владетел Керсеблепт (Йорданов К. 1998, 31). От друга страна цар Керсеблепт, осигурявайки тила си от юг чрез договора с Атина от 356/355 г.пр.Хр. и чрез удовлетворяване, през 353/352 г.пр.Хр., на желанието u да властва над Херсонес, може да действа за обединение на разделеното, през 357 г.пр.Хр. на три части, негово Одриско царство (Тодоровъ Я. 1933, 53-54; Делев П. 1997, 14-15). Но тук ще бъде изпреварен от македонския цар Филип II.

Величието на одриския цар Керсеблепт, като най-силния протоелинистически владетел в Югоизточна Европа към средата на IV в.пр.Хр., не траяло дълго.

През есента на 352/351 г.пр.Хр. Филип II обсажда одриската резиденциална столица Херайон тейхос (Demosthen. III, 4) и в резултат на това взима един от синовете на одриския цар Керсеблепт като заложник в Пела (Aeschin. II, 81; Йорданов К. 1998, 40). От тази дата насетне, за 10-на години се затваря една от най-славните страници в историята на Одриската *базилея*-империя, свързана с Тракийско и Мраморно море и с контрола, осъществяван от одриските царе по техните крайбрежия.

През 347 г.пр.Хр. македонският стратег Антипатър завладява Абдера и налага контрол над Маронея (Aeschin. II, 70-74; Polayen. *Strateg.* IV, 2, 22), доскорошна монетарница на одриските царе.

През 346 г.пр.Хр. същият слага ръка на старите одриски резиденции Апрос (на континента между Тракийско и Мраморно море) и Дрюс на Тракийско море (Theopomp. Fr. 160, 161).

Обезпокоен от тази реална заплаха за царството си, през месец март на 346 г.пр.Хр. одриският цар Керсеблепт разрешава на атинския стратег Харес да настани малки атински гарнизони в отколешните стратегически одриски крепости-резиденции Серион и Дорискос - на Тракийско море и Ганос, Серейон тейхос, Хиерон орос, Ергиске и Мюртенон - на Мраморно море (Demosthen. VIII,

64). Това обаче, не се оказва решение на проблема. През април 346 г.пр.Хр. македонският цар Филип II лично прогонва атинските гарнизони и завладява гореизброените крепости-владетелски резиденции на одрисите, а Кардия сключва сепаратистично споразумение с него (Aeschin. II, 90, 92; Demosthen. V, 25).

Въпреки това, Керсеблепт през 343/342 или 342/341 г.пр.Хр., отново завладява постепенно съседните на Тракия градове и опустошава земята им, но Филип II ликвидира (Diod. XVI, 71, 1-2) и този опит за възвръщане на старите позиции на Одриското царство, свързани с морето и елинските полиси по неговите крайбрежия. Всъщност, целта на македонския цар Филип II да измести Одриската държава от завоюваните с много труд трайни позиции по крайбрежията на Тракийско и Мраморно море, е постигната към края на 341 г.пр.Хр., от която година насетне одриският цар Керсеблепт изчезва от изворите. С това приключва един дълъг повече от век етап на борбата и симбиозата във взаимотношенията между траки и елини за властване над морските крайбрежия на Европейския Югоизток. Научили се да живеят съвместно и взаимоизгодно, те ще продължат да творят историята на Тракийските крайбрежия на Тракийско, Мраморно и Черно море и през следващите векове.

Ако от Херсонеските градове Керсеблепт получава по 30 таланта на година, то освен тях, той има свои емпориони с пристанища, в които се базират неговите кораби. От тези свои емпориони той получава повече от 200 (или 300) таланта на година. Ясно е, че тези негови емпориони не са на Тракийския херсонес, от който той успешно е получавал по 30 таланта годишен доход, а Атина, в годините на ранната *Архе,* през V в.пр.Хр., е събирала от тук до 18 таланта (Loukopolou L. 2005, 14, note 20). Тези *негови емпориони* са по останалите крайбрежия на царството на Керсеблепт, преди всичко, по Мраморно, но и по Тракийско море. При това, данъкът взиман *само от неговите емпориони,* е над 200 (или 300) таланта на година. Очевидно, тук не са имани пред вид данъците, налагани и на по-големите елински полиси, намиращи се по крайбрежията на Одриското царство, каквито са например Византион, Селимбрия и Перинт - на Мраморно море, и Енос - на Тракийско море, които са не по-малко от тези на емпорионите - 200 или 300 таланта. Някои от емпорионите, държани от одриските царе, са известни още от втората половина на V в.пр.Хр., регистрирани в Атинските трибутни листи. Такива са например, Даунион тейхос, Дидюмон тейхос, Бизанте и Серейон тейхос - на Мраморно море и Дейре, Сале, Зоне, Дрюс - на Тракийско море. Така, ако се съберат данъците от емпорионите и от полисите, сумата ще стане 430 (или 630) таланта, на година. Като се включат в приблизителните сметки за данъците, давани на Керсеблепт и от подвластните тракийски етноси, сумата би трябвало да се удвои, което прави 860 (или 1260) таланта, годишен приход. Очевидно е, че и Керсеблепт успешно продължава традицията на своите предшественици - царете от Терес I насетне - за данъчно облагане на елински полиси и емпориони по крайбрежията на Одриското царство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В крайна сметка, за отношенията на одриските царе с Атина и елинските полиси по крайбрежията на Одриското царство от края на VI до средата на IV в.пр.Хр., свързани с интерпретацията на изворовия материал, представен основно от данните на античните автори и Атинските трибутни листи, може да се обобщи следното.

I. Всички владетели за периода 514 - 341 г.пр.Хр., от Олор до Керсеблепт включително, сключват договори с Атина за разпределение на сферите на влияние и властване над крайбрежията на Одриското царство. Ако за Олор, Терес I и Спарадок има косвени признаци за такива пактове, то за останалите царе, Ситалк, Севт I, Медок/Меток/Амадок I, Хебризелм, Котис I и Керсеблепт, писмените извори и епиграфските паметници са категорични и недвусмислени свидетелства за това. Основание за такова поведение на всичките царе, поведение за целенасочено провеждане на жизнено важната политика на Одриската *базилея* за данъчно облагане и използване на пазарите на елински градове от нейните крайбрежия, дават многобройните владетелски резиденции, както тези, съседстващи с гръцките полиси, преди всичко по морските крайбрежия на Мраморно, Тракийско и Черно море, така и онези, които се намират в недалечния им тил, на континента. В минимални конкретни измерения, събирането на данъците, **само от елинските полиси и емпориони,** отчитано в таланти, чрез Атинските трибутни листи и съгласно писмените извори, изглежда така.

Олор	няма данни с такова естество.
Терес I	7-11 таланта.
Спарадок	17 (27?)таланта.
Ситалк	77-78 - 100 таланта.
Севт I	200 таланта.
Меток/Амадок I	200 или 500 (?) таланта.
Хебризелм	200 или 500 (?) таланта
Котис I	400 или 600 таланта.
Керсеблепт	430 или 630 таланта.

От тези данни се вижда стремително увеличение на данъците, постъпващи в хазната на Одриската *базилея,* особено при Ситалк, Севт I и Котис I. Сумите на тези парични вземания от одриските царе, са съпоставими със сумите, събирани от Атинската *архе.*

II. За около век и половина, от времето на цар Терес I (кр. VI/нач. V в.пр.Хр. - 448 г.пр.Хр.) до времето на цар Керсеблепт (359 - 341 г.пр.Хр.), приключва една епоха от величието на Одриското царство на траките в Югоизточна Европа. Този исторически период е самостоятелно отделен със свои общи, но и специфични характеристики спрямо следващия, който е свързан с Елинизма като друг самостоятелен период от историята на Античността, респективно и на тракийските държави в Европейския Югоизток по това време.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Онова, което постига плеядата одриски царе Терес I, Спарадок, Ситалк, Севт I, Меток/Медок/Амадок I, Хебризелм, Котис I и Керсеблепт, може да се определи като категорично излизане на сцената и най-активно участие на траките, чрез Одриското царство, в историческата драма, представяща върхови постижения в развитието на Античния свят. Те са техен, реален обществено-политически принос в очертаването на историческата перспектива на Европа и Средиземноморието. Нещо повече - те са израз на новоформираща се ценностна система, налагаща не само и толкова съсъществуването между полис и етнос, но и жизнено важното сближаване между тези две начала.

От една страна, това е характеристиката империя, която прави съпоставима, като една от най-напредналите в своята епоха ранноκласовата държава на одрисите, с ранноκласовите държави-империи каквито са Лидия и Персия. Именно с включването си в характеристиката империя Царството на траките одриси се оказва водещо в развитието на обществено-политическите тенденции и техните прояви в Европа, определили генезиса и бъдещия облик на имперската Елинистическа епоха, от Филип II и Александър III Велики насетне, в целия Античен свят. Най-добре тази черта личи в последователно спазваната и преследвана докрай политика от представените одриски царе с цел ефикасно налагане над елински полиси и жизнено важното им включване в царската икономика на империята. Така, на практика за пръв път в Европа, се моделира като най-перспективно за Античността, съчетанието, взаимното допълване и симбиозата на двете определящи обществено-държавни начала на I хил.пр. Хр., назовани от Аристотел като *етносно* и *полисно*.

От друга страна, в тези процеси, сближаването на двете начала се вижда и в това, че както класическата етносна държава прераства в ранноκласова империя, така и класическата полисна държава се оказва, че не може повече да съществува абсолютно самостоятелно и трябва да се включи като съставна част на една или друга империя - в случая елинската Атинска *архе* или тракийската Одриска *базилейя*.

ПОСЛЕСЛОВ

Първоначалният замисъл на настоящия труд имаше идеята да обхване проявите на тракийските владетели, свързани с политиката им към полиси по крайбрежията на държавите им и морето от началото до края на самостоятелната политическа история, тоест със своя собствена държавност на траките в Европа. Като периодът от втората половина на IV в.пр.Хр. до около и след началото на Христовото летоброене трябваше да се представи от един параграф или най-много от една глава. Това обаче, съобразно натрупания изворов материал, се оказа, че така сбито не бива да се прави и е по-добре да се остави като предмет на друго изследване. Ето защо трудът има своя логичен завършек с достигнатата заветна цел в кулминацията на властването, на поредица велики одриски царе, не само над елински градове от Тракийско, Мраморно и Черно море, но и над целия Тракийски херсонес и Хелеспонта, последвана от края и „лебедовата песен" на последния голям одриски владетел на епохата Керсеблепт.

Не мога да не отбележа, обаче, че и през следващия период, от последните няколко десетилетия на IV в.пр.Хр. до началото на I в., налагането и симбиозата между тракийски владетели и елински полиси по техните морски крайбрежия продължава. Това особено добре се вижда, както от писмените извори, така и от епиграфските паметници и от археологическите материали, отнасящи се за Западното Черноморие, за Северното Мраморноморие с резиденциите при Ганиада - Хиерон орос - Свещената планина на траките и за Тракийско море.

1) **Надписът от с. Ветрен, Пазарджишко, отнасящ се за емпориона Пистирос** (Тачева М. 2006, 168-182), е великолепен нагледен пример за това как от наложено със сила властване на одриски владетел над този емпорион, още от Котис I, при неговите наследници се преминава към мирно интегрирано съсъществуване на същия в рамките на териториалната държава.

Преди съставянето на надписа, след 341/340 г. пр.Хр., неясно кога до края на века, от емпоритите са отнемани обработваема земя и пасища, очевидно дадени на селището от владетеля, с чието разрешение е основано тържището; в селищната структура на тържището са настанявани наместници на владетеля или негови гарнизони, изхранвани от емпоритите; от емпоритите са вземани заложници и/или имущество заради паричните измерения; на емпоритите са налагани от владетеля мита по пътищата за и от полиса Маронея; по времето на Котис I само Маронея се ползва със специален статут, поради което жителите на този полиси не се убиват и не им се отнемат парите, което ще рече, че това за други не се отнася.

При и след съставянето на надписа, би следвало **от емпоритите да не се отнемат земи и пасища, да не се настаняват наместници и военни гарнизони, да не се вземат заложници и имущество, да не се налагат мита по пътищата на емпоритите до Маронея и обратно.**

Така, жителите на тържището, през последните десетилетия на IV в.пр.Хр., се оказват инкорпорирани в териториалната държава, а не безогледно експлоатирани от нея, както е било преди това.

2) След Керсеблепт, синът му **Терес (II),** наследява бащината си област, като васал на Филип II и Александър III. Това недвусмислено се вижда от разкопаната и отлично публикувана негова **гробница при Ганиада над Мраморно море** с датировка към 320 г.пр.Хр. (Delemen I. 2006, 251-273). Това ще рече, че **Терес е васален династ от 341 г.пр.Хр., до към 320 г.пр.Хр.,** който властва поне над част от Северна Пропонтида. Както сочат резултатите от реинтерпретацията на данните на нумизматиката и на новия прочит на епиграфските документи, свързани с емпориона Пистирос, най-вероятно Терес, синът на Керсеблепт, още от 352/351 г.пр.Хр., приживе на баща си, е негов парадинаст или стратег, свързан с Маронея и други полиси от Тракийско море (Тачева М. 2006, 181-182).

3) От **края на IV/началото на III в.пр.Хр.,** чрез надпис от Месамбрия на Черно море, епиграфски е документирана **династията на Садалас** с предшественици - **Мопсиестас, Тарутинас, Медистас и Котис** (IGBulg. I, № 307). Както сочат археологическите проучвания, тази династия владее крайбрежието на Бургаския залив между Месамбрия и Аполония, с най-вероятно седалище при светилището на Аполон Карсенос на връх Шилото, част от ниската верига хълмове между Бургаското и Мандренското езеро, носещи показателното название на български, в превод от тракийски, Черни връх.

В този надпис, тракийският владетел Садалас не само е благодетел на града, но на него и на потомците му се дава месамбрийско **гражданство,** той има **правото да вплава и да изплава в и от пристанището/та със своите кораби без предварителен договор,** той **всяка година е увенчаван със златен венец на стойност 50 статера,** а **когато месамбрийски кораби се окажат на територията на Садалас, тоест - в негово/ите пристанище/а, те му дават навло,** което означава, че му плащат корабна такса за да търгуват с него.

Едно такова пристанище на Садалас се локализара при м. Сладките кладенци в квартал Победа на град Бургас, където са открити огромни количества тара. Друго - може да се види в квартал Изгрев. Трето - при тракийското селище над нос Акротир, западно от Анхиало (Поморие).

Несъмнено в този договор тракийският владетел Садалас доминира над полиса Месамбрия, но в него личи и осъзнат интерес от взаимоизгодно съжителство и сътрудничество.

4) През III в.пр.Хр., между 278/277 и 250 г.пр.Хр., по монети (Юрукова Й. 1992, 125-134), в района на Енос, югозападно от Адеевото царство, се локализира династът **Скосток (278/277 - 250 г.пр.Хр.),** наричан тиран на Енос, който между 270 и 260 г. пр.Хр., вероятно има собствена монетарница в града.

5) През III в.пр.Хр. между 277 и 213 г.пр.Хр. около Византион в Тракия се разполага **Келтското царство.** Макар, че съществува малко повече от половин столетие, то се вписва в процесите на епохата с опитите си за налагане над елински полиси и вземане на данъци от тях, какъвто е случаят с Византион (Polyb. IV, 46) и за осигуряване на сигурност на пътуващите в Понта търговци (Polyb. VIII, 25).

6) Отново през III в.пр.Хр., между 270/260 и 245/240 г.пр.Хр., по монети (Юрукова Й. 1992, 134-152), от завоя на река Тунджа и Бургаския залив до Хиерон орос на юг/югоизток, се локализират владенията на династа **Адей (270/260 -**

245/240 г.пр.Хр.), разположени западно, югозападно и южно от Келтското царство.

7) В средата на III в.пр.Хр., в района на Бургаския залив, се появява **цар Котис** със син Рескупорис, с хронология **250 - 225 г.пр.Хр.** (IGBulg. I, № 389), който може да е наследник на Садалас от Месамбрийския надпис, като очевидно хронологически наследява и Адей и Скосток, при което не е изключено властта му на юг да достига крайбрежието на Хиерон орос и Енос.

8) През първата половина на II в.пр.Хр., между **171** и **167 г.пр.Хр.** се появява одриски **цар Котис,** син на Севт, който има син Битюс. Не е изключено този Котис, син на Севт, да е наследник на Рескупорис, син на Котис от IGBulg. I, № 389.

9) Около **средата на II в.пр.Хр.,** с името **Терес** е известен владетел в Югоизточна Тракия, недалеко от Византион (Liv.Tit. XLV, 42), който е женен за дъщеря на македонския цар Филип V (Diod. XXXII, fr. 15, 5) и несъмнено е цар щом **през 148 г.пр.Хр.** дарява Андриск с царска диадема (Юрукова Й. 1992, 159).

10) **Около и след средата на II в.пр.Хр.** в Югоизточна Тракия, около Пропонтида, са регистрирани имената на **владетелите Диегилис** и синът му **Зибелмий.** Според Диодор Диегилис е цар на траките (Diod. XXXIII, fr. 14-15), а според Страбон той е цар на кените, който напада гръцките градове по Пропонтида и опожарява Лизимахия (Strab. XIII 4, 2).

11) В **края на II и началото на I в.пр.Хр.,** чрез надпис (Robert J. et L., 1972, N 284, p. 423-424) от Византе (дн. Текир даг) и по монети (Callatay F. 1991; Юрукова Й. 1992, 165-189) тук е регистриран владетелят **Мостис (ок.125 - 86 г.пр.Хр.),** със собствена ера на летоброенето (Фол Ал. 1975, 99). Неговият най-висш сановник (вероятно началник на монетния му двор) неслучайно се нарича Садалас.

12) Тук някъде, по крайбрежието на Хиерон орос, най-вероятно около или в Херайон тейхос, резидира **тракийският цар Садалас II (48 - 42 г.пр.Хр.),** който има сключен договор за взаимоизгодно съществуване с черноморския полис Одесос (IGBulg. I, 43), в рамките на неговата държава. Изследователите основателно идентифицират *царя на траките Садалас* с тракийския цар Садалас II (48 - 42 г.пр.Хр.), син на Котис II (57 - 48 г.пр.Хр.). Предполага се, че те резидират на крайбрежието на Мраморно море при Хиерон орос - Свещената планина на траките. Както сочат данните за предшестващите ги тракийски владетели в този стратегически важен район, най-вероятно това е в Херайон тейхос или някоя друга от многобройните крепости с пристанища, владяни от траките.

Меноген от надписа е син на Асклепид, той е Хераит, което означава, че е от Херайон тейхос. Херайон тейхос - Крепостта на Хера е една от известните от писмените извори стари одриски твърдини с пристанище на Мраморно море по крайбрежието на Хиерон орос. Тя се локализира чрез монети, открити при археологически разкопки на селище, намиращо се на 15 км източно от Византе (дн. гр. Текир даг).

Несъмнено, Меноген Хераит е много добре познато, близко и доверено лице на царя Садалас. А това е възможно само ако е живял дълго време близо до владетеля. Тоест, Садалас II резидира по крайбрежието на Хиерон орос - или в

Херайон тейхос или някъде съвсем недалеко от тази крепост. Това обяснява защо именно той Меноген, бидейки под властта на царя на траките Садалас, е поставен като стратег на съседната на хората на Одесос област. Именно като политически представител на царя, грижещ се за интересите му, но - и за сигурността на одеситите, той е наречен от тях прекрасен, доблестен, благоразположен и т.н. Именно като политически представител на царя и негов приближен, на Меноген, а респективно това означава и в интерес на царя, му се дават изключително много права на гражданин на Одесос като особено важни са:

-правото на недвижима собственост. Тоест, да е собственик дори и на полисна земя...

-правото да вплава и да изплава с кораб/и в и от пристанището/ата във война и в мир - самостоятелно и без предварително сключен договор.

Тоест, получава право не само да гостува, но и да търгува в полиса по всяко време.

Тук признанието, обаче, не е едностранно. Защото чрез стратега си Меноген, владетелят Садалас II, е признат от демоса като *царя на траките,* сред които траки живеят елините от полиса. Именно като такъв цар той се явява покровител на одеситите. Тоест, тук без съмнение, наблюдаваме постигната от елините и разрешена от царя на траките, автономност на полиса, но в рамките на царството - чрез взаимоизгодност и за двете страни.

Ясно е, че тракийският цар Садалас II ще разрешава автономност на Одесос не толкова и само заради елинофилство, което е мода през тази епоха, а най-вече заради пристанището/ата. Тук категорично трябва да се има предвид пълнотата и добронамереността, изразена с клаузата за вплаване и изплаване по време на война и в мирно време, което със сигурност дава право на внос-износ, право на търговия на агората на града, по всяко време. Тази клауза не е случайна и в никакъв случай не е само уважителна формула. Това, без съмнение е така, защото тя не фигурира за всеки един благодетел на полис в надписите от Черноморието.

Напротив, в случая, както и при владетеля Садалас от Месамбрийския надпис от края на IV/началото на III в.пр.Хр., именно тази формула дори е най-важната!

Много важен за отбелязване е и фактът, че по това време само Одесос от елинските полиси по Западното Черноморие сече собствени монети - и то чак в североизточния край на царството на Садалас II. А това означава, че най-вече на агората на Одесос може трайно да се води реална търговия, паричен и стоков обмен от Меноген, но! - от и в името на царя. Нещо, което той несъмнено добре е знаел. Във всичко това добре се вписва подчертаното отсъствие в декрета от Одесос на данъчни или други финансови ангажименти на полиса към царя.

Не бива да се пропуска и фактът, че по това време траките вече осезателно присъстват не само около, но са част и от самия полис. Очевидно, те са приемани от елините без проблем, щом спокойно са построили в града - и то край морския бряг - светилището на Херос Карабазмос и са извършвали своите култове и обреди в него (Минчев Ал. 2007, 35).

Именно чрез този декрет на одеситяните обаче, царят осигурява пазар за царската икономика на държавата си и следователно сигурни приходи в хазната и

от североизтока на царството си - областта/„стратегията" при/около най-силния икономически полис по това време на Западното Черноморие - Одесос. Така, този декрет е документ за мирно съвместно и взаимоизгодно съществуване между двата типа държави - елинска полисна и тракийска етносна.

В този документ терминът *стратег* не означава военачалник, а е със смисъл по-близък, но без да се покрива напълно, до гръцкото архонт и персийското сатрап на съседна на полисната хора област (несъмнено административна единица в царството), в която той - полисът може да бъде включен насила ако няма взаимоизгодност на отношенията. Стратегът Меноген е политически представител на царя и е гарант за неговата добронамереност и взаимоизгодност на интересите. Тоест, автономността на полиса в рамките на Тракийското царство, в много голяма степен е налице, но на неизбежната цена на отваряне на тържището си за царя. Нещо, което за владетеля Садалас II, за двора и за цялото му царство, е жизнено необходимо.

13) По време на Беското въстание през 13/12 г.пр.Хр. царят на траките **Ройметалкас/Реметалк I (16 г.пр.Хр. - 12 след Хр.)** намира убежище в Тракийския херсонес (Dio.Cass. LIV, 34, 5-7). Това предполага, че както Тракийският херсонес, така и Хиерон орос с крайбрежието, си остават тракийска твърдина. Впрочем, не само Полуостровът и Хиерон орос, но и намиращата се на изток от Свещената планина на траките Ганиада, стара одриска резиденциална столица Херайон/Неон тейхос на Пропонтида е в негови ръце. Това се потвърждава от разкопките на селището, където са открити многобройни монети на тракийските царе, като се почне от Хебризелм и се свърши с Ройметалкас (Atik N. 2005, 8; 2007, 13-23). При това, в такава обстановка, царят на траките Ройметалкас става патрон на Византион и Халкедон. Тоест и тези големи и стратегически важни полиси вече са му подчинени градове и чрез властването си над тях той контролира района и източно от Хиерон орос, т.е.контролира корабоплаването в Босфорад Мраморно море и Хелеспонта.

Тази осъществена реалност, от края на I в.пр.Хр. - началото на I в от Христовото летоброене, напомня мощта и подвизите на старите одриски царе от V - IV в.пр.Хр. и като че ли повтаря времето на великите Котис I и Керсеблепт. Но това е една илюзорна картина, която изглежда величествена, благодарение на това че, и само защото, тракийският цар Ройметалкас, в тази епоха, разумно и съобразително вече се проявява като *приятел на Римския народ* ...

The Odrysian Kingdom, the *Poleis* along its Coasts and Athens

from the End of the 6th Century until 341 BC

The **Introduction** presents the range of issues in Thracian studies referred to as *Thracia Pontica.* It is explained that the cultural and historical contact zone Thracia Pontica is not only the Western Black Sea coast, which is the general perception, but that it means Maritime Thrace, or Thrace of the Seas, because in addition to a European Thrace there is an Asian Thrace as well. This means that the European and the Anatolian Thracian coasts are washed by the waters of the Black Sea, of the Sea of Marmara (which is actually an inland Thracian sea) and the Aegean Sea. In other words, the Thracians inhabited the border areas of two continents: the southeastern part of Europe and the western/northwestern part of Asia Minor.

If Thracian seafaring and overseas relations are believed to have been proven for the millennia and centuries prior to the so-called Greek colonisation in the 8th - 6th century BC, the time connected with and following the settling of Greeks focused only on the new settlers, *leaving aside* the Thracians and their attitude to the sea. The study of the written sources, including epigraphic evidence, as well as recent archaeological research, made it possible to shed light on the attitude of the Thracians to the sea at the time when the Greek *apoikiai* were established, and later, when they were formed as *poleis* along the Thracian coasts.

If the Greeks created a new type of state formation and started to live in it in the 8th - 6th century BC - a formation that was connected with the depersonalisation of the royal institution and its disappearance in many places, combined with the establishing of various forms of self-rule, referred to as *polis* - the Thracians continued to live under the old traditional form of state life, qualified by Aristotle as being of the *ethnos* type.

These differences predetermine the multi-variant nature of the relations between the Greek *polis* and the Thracian *ethnos* states. At one end of the spectrum of these variants was the coastal Greek *polis* that strived to exist and to benefit from mutually profitable good-neighbourly relations with the adjacent Thracian ethnos state. A Thracian ethnos state was at the other end of the spectrum. It was big compared to the *polis* and although it had it sea outlets, it tried to impose its interests over the Greek *poleis* along its coast, because that was the place where relations affecting the crucial domination over the major sea ports were intertwined, and where these cities were exploited predominantly as trade centres.

The Introduction develops two paragraphs.

§ 1. The Empires presents the evolution of the Odrysian kingdom into an empire on the basis of the historical development of the Thracians in Southeastern Europe, which is comparable to the historical development of societies in Western Asia during the 6th - 5th century BC. On the analogy with Lydia and Persia in Asia Minor, after the mid-5th century BC, the Odrysian kingdom was transformed from an ethnos state in which the king ruled only over his own ethnos into an empire that already ruled

over other ethnic communities and Greek *poleis* along its own sea coasts. However, the union of *poleis,* the so-called Delian symmachia, headed by Athens ever since 478 BC, was also transformed into an empire from the mid-5th century BC onwards. In this way, in this historical situation of existing empires - non-Greek or Greek - the *poleis* along the coasts of Western Anatolia and Southeastern Europe were forced to part partially with one of the sacred features of the *polis* state principle: *autonomy.*

The empire and the *polis* were the two principal historical characteristics of the ancient world of Western Asia and Europe during the first millennium BC. They were opposed, but they also coexisted owing to mutually beneficial realities.

All coastal Greek *poleis,* irrespective of their variants and forms of rule, had their *agora* where domestic and international trade developed, and where commodity-money relations during the Antiquity were most intensive. The traditional ethnos economies of the empires did not present such opportunities, which necessitated the *poleis* to become involved - by force or peacefully - in the economic life of the empires. The empires possessed extensive raw materials and human resources, whereas the *poleis* had markets and a new value system. The two sides could not exist one without the other. The empires gained prominence over the *poleis,* but allowed certain autonomy in their rule and development to varying degrees on account of the markets and highly developed commodity-money relations in the *poleis.* That was done to varying degrees by Lydia and Persia, as well as by Athens, with respect to the *poleis* in the Athenian empire. That was also a practice of the rulers of the Odrysian Empire in Southeastern Europe.

§ 2. The Polis-States, Polis-Emporia and Thracian Marketplaces

substantiates the policy of the Odrysian rulers, which was connected with *poleis* above all owing to the market opportunities provided by these cities to develop community-money relations. The ambition of the Odrysian kings was to rule over most of the *poleis.* That became more difficult over the bigger and stronger *poleis,* and easier over the smaller and weaker ones. It was also much more profitable for Athens to support the bigger and stronger taxpayers than the smaller and weaker ones.

The ancient sources specifically refer to some of the *poleis* along the Odrysian coasts as emporia, i.e., as marketplaces. These were usually not very big cities which the Odrysian kings could and did dominate. As can be seen from the Athenian tribute lists, these poleis-emporia, being members of the *arche,* paid nothing or almost nothing to Athens. It is not very clear whether and how much they paid to the Odrysian royal court. However, being within the confines of the Odrysian Empire, they played the role of its marketplaces.

In view of the lack of sufficient markets with developed commodity-money relations, and due to the insufficient Greek emporia controlled, the kings of the powerful Odrysian *basileia* compensated by establishing new internationalised Thracian market centres - emporia - in other places of their state as well, so as to support the full functioning of the developing economy of the empire. This is evidenced by the archaeological research of the sites near the village of Krastevich, Hissarya municipality, the emporion Pistiros near the village of Vetren, Pazardzhik district, such were the coastal emporia in the residential districts of Pobeda and Izgrev in Burgas, and elsewhere - a total of about 20 sites.

PART ONE is entitled: **The Athenian *arche* and the *Poleis* Belonging to It along the Coast of the Odrysian *basileia.***

Chapter One: The Athenian Empire - *arche* (454-404 BC).

§ 1. From the Delian *symmachia* to the Athenian *arche.* This section traces the transition of the Delian League into the Athenian Empire. The League was founded by Athens in 478 BC. After the defeat of the Athenian fleet by the Persians at the Nile Delta in 454 BC, Athens moved the treasury of the League from the Island of Delos to its territory. That and other measures gradually led in 446/445 BC to a radical change in the nature of the Delian League, which was transformed from an alliance-*symmachia* to an Athenian empire-arche. Athens started collecting the taxes only in cash after 454/453 BC. In 443/442 BC, the allies-subjects were divided into five fiscal districts. In 449 BC, the Peace of Kallias concluded in Susa, the capital of Persia, proclaimed the end of half a century of Greek-Persian wars (500 - 449 BC). However, that triggered a power struggle in Hellas itself, not so much between the Greek *poleis,* but rather between the two principal Greek allies-empires: Peloponnesian and Athenian. The leaders of both - Sparta and Athens - conducted an imperial policy towards their allies whom they treated as subjects, and to the remaining *poleis* in the Hellenic world. This resulted in the fratricidal Peloponnesian War (431 - 404 BC), one of the fronts of which was along the southern coast of Thrace - hence the involvement in the war of the Odrysian Empire. Around and after the end of the war, the Athenian *arche* disintegrated and the independence of the *poleis* was declared actually by Athens.

§ 2. The Athenian Tribute Lists are among the principal sources on the relations between the Odrysian kingdom and the Greek *poleis* along its coasts, which were members of the *arche.*

The tax register consisted of annual tribute lists grouped according to periods depending on the taxes levied. In principle, that was done once in four years, at the time of the Great Panathenaia festivals. The first period was from 454/453 until 451/450 BC, the second - from 450/449 until 447/446 BC, the third - from 446/445 until 444/443 BC, the fourth - from 443/442 until 439/438 BC, the fifth - from 438/437 until 435/434 BC, the sixth - from 434/433 until 431/430 BC, the seventh - from 430/429 until 429/428 BC, the eighth - from 428/427 until 426/425 BC, the ninth - from 425/424 until 422/421 BC, the tenth - from 421/420 until 419/418 BC, the eleventh - from 418/417 until 415/414 BC, the twelfth - from 414/413 until 411/410 BC, and the thirteenth - from 410/409 until 406/405 BC.

The absence of evidence in the Athenian tax registers on taxes paid or on changes in the payments by *poleis* located along the Thracian coasts of interest to us, supported by other source data as well, would mean with a high degree of certainty that they preferred - voluntarily or through coercion - an agreement to pay their taxes to the neighbouring Thracian ruler on whom their existence depended much more than on their regular payment of taxes to Athens.

§ 3. Poleis along the Coasts of the Odrysian Kingdom in the Athenian Tribute Lists. This paragraph examines who paid and who partially failed to pay taxes among the members of the Athenian empire in the different tax districts located along the coasts connected with the Odrysian kingdom. From the Hellespontic and the Thracian tax districts they were the following: along the northern coast of the Sea of

Marmara: Byzantion, Selymbria, Daunion Teichos, Perinthos, Didymon Teichos, Bisanthe and Serrion Teichos, and on the Thracian Sea: Deire, Ainos, Sale, Zone, Drys, Maroneia, Dikaia, Abdera and Samothrace.

The Athenian tribute lists document three possible variants of attested relations between the allied-subordinated *poleis* and Athens.

One possibility consisted in reduced payments by the cities to the leader. When there is no other explanation of the reduced amounts of the payments and they are uncontroversial in the context of the Odrysian political history, it is assumed that they could be due to active measures on the part of the Odrysian dynastic court. Hence the most probable amount of the tax levied by the kings can be seen here.

The second variant was of reliably registered non-payments by the *poleis* to Athens for certain years. These are the cases when the names and the amounts of all taxes duly paid by a concrete tax district for a certain year can be read and reconstructed. However, the name of the *poleis* or of the city and the sum(s) to be paid to Athens are absent for some *poleis* in these panels. Such facts indisputably register rifts in the relations between the subordinated *poleis* and the leader of the *arche.* The Odrysian kingdom was one of the important reasons for the absence of the names of the cities and/or of the *poleis* from the panels, i.e., for the reliably attested default on the payment of taxes by these *poleis,* as well as for the reduced amount of the taxes levied.

The third possibility is lack of data on the payments actually effected. Such missing data on payments during certain years are due to undiscovered and/or insufficiently reliably reconstructed epigraphic data on taxes paid by the debtor cities to Athens. In those cases and for those years it is not certain whether payments had been effected by the *poleis* to Athens. When this is reported for isolated cases only, they are left without a comment, on the assumption that the payment had most probably been effected. However, when the findings show the absence of data that some relatively close *poleis* have paid their taxes to the leader Athens over the same years for a longer period of time, and that fact fits and can be explained with the Odrysian-Greek relations, it is assumed that this could have been due to the Odrysian policy.

Chapter Two: Poleis of the Athenian Empire-*arche* along the Coasts of the Odrysian Empire-*basileia.*

§ 1. The *poleis* of the Hellespontic tax district comprised Byzantion, Selymbria, Daunion Teichos, Perinthos, Didymon Teichos, Bisanthe and Serrion Teichos. A study is made for each of them when they paid or failed to effect their payments to Athens for the respective tax periods.

§ 2. The *poleis* from the Thracian tax district comprised Deire, Ainos, Samothrace, Sale, Zone, Drys, Maroneia, Dikaia at Abdera and Abdera. The same approach as for the Hellespontic tax district has been applied here.

§ 3. Poleis in the AthenianTtribute Lists from the Pontic tax district - the paragraph examines the *polis* of Apollonia. However, the unreliability of the available data does not allow its real comparison with the other *poleis.*

PART TWO is entitled **The Kingdom of the Odrysae and the *Poleis* of the *arche* along Its Coasts.**

Chapter Three: The Dynastic Residences contains five paragraphs.

§ 1. The Northern Coasts of the Sea of Marmara:

1) Apros, which was to give later the name of the later Roman colony Apri along the Via Egnatia, is located in the triangle between Hadrianopolis/Edirne, Ainos (on the Thracian Sea) and Perinthos (on the Sea of Marmara).

2) Beos is localised between Apri and Perinthos - in the area of the Hieron Oros - the Sacred Mountain (present-day Tekir Dag).

3) Beos Kainos is in the Apri area.

4) Ergiske is to the south of the Ergene River and was most probably again near the Hieron Oros on the Sea of Marmara, because it is mentioned by ancient authors together with the Ganos residence, which is in the Hieron Oros and on the Propontis.

5) Myrtiske, Myrgiske, Myrtenon is mentioned in Aeschines among Ergiske, Myrgiske, Ganos and Ganias. The name is a parallel form of Myrtaton, Myrthenon and Myrtonion. It is known from the works of Demosthenes, where Serrion, Myrthenon and Ergiske are listed on the Sea of Marmara.

6) Leuke Akte is a Thracian fortress mentioned by Pseudo-Skylax, which was probably one of the coastal residences of Thracian rulers, as suggested by older information in Herodotus.

7) Teiristasis/Tiristasis is a Thracian fortress on the Propontis coast, between Leuke Akte and Herakleia.

8) Herakleia is a Thracian fortress on the Propontis coast, east of Teiristasis.

9) Ganos and Ganias. According to Xenophon, Bisanthe - together with Ganos and Neon Teichos - wwere fortified places with a harbour, reliably held by Seuthes (II) - a paradynast of the Odrysian king Medokos/Amadokos I. According to the geographic order cited in Pseudo-Skylax from west/southwest to east/northeast, Herakleia was followed by Ganos, Ganias and Neon Teichos. Ganos and Neon Teichos are repeated in both authors. Ganias was the area in which the Ganos fortress was located. Ganos was a city insofar as it was a fortified place, a Thracian royal residence on the Propontic coast, indisputably ruled by the Odrysian kings.

There is an inscription from that fortress, which not only contains the Odrysian royal name Seuthes, but there is also information that Seuthes' son Apollonios was connected through an oath with the goddess Ganaia, whose name is indisputably the local Thracian name of the Great Goddess-Mother. That Great Goddess-Mother Ganaia had her place precisely where the royal residence Ganos was located: on the coast of the Hieron Oros - the sacred mountain of the Thracians. The identification of the Hieron Oros with Ganias - the area of Divinity - is also confirmed by information in Strabo, who writes that the Hieron Oros was worshipped by all local people and that it was something like an acropolis of the land, which implies the local Thracians who conducted their sacred rites and rituals there. Hence Ganias appears to be the local Thracian name of the Sacred Mountain of the Thracian, referred to as Hieron Oros by the Greeks. It is not accidental that the royal treasury of the Odrysians was located precisely there, i.e., the area of the Hieron Oros/Sacred Mountain/Ganias was a royal coastal property and not an ordinary paradynastic area. The location of the coastal

Odrysian royal residence Ganos, approximately in the middle of the Northern Propontic region, was of strategic importance to the Odrysian royal court.

10) Neon Teichos. During the late 5th - early 4th century BC, that fortress was ruled over by the Odrysian paradynast Seuthes (II) together with Bisanthe, Ganos and other fortresses not mentioned by Xenophon. It ought to be identified with **Heraion Teichos,** which is mentioned for the first time in Herodotus, where it is called Heraion *polis* close to Perinthos, being located at the same distance from the sources of the Tearos River as Apollonia. According to Demosthenes, Heraion Teichos was besieged in 352 BC by the Macedonian king Philip II (359 - 336 BC), and the Odrysian king Kersebleptes (359 - 341 BC) also resided in that fortress.

The archaeological excavations have localised Heraion Teichos (including with coins of the Odrysian kings from Hebryzelmis to Rhoimetalkes, unearthed from the site) as a coastal settlement with a harbour about 15 km east of Bisanthe (present-day Tekir Dag), which emerged as a Greek emporion at an extremely convenient and promising place for trade. It is interesting to note that the Thracians were not only very visibly and actively present in Heraion Teichos, but that this fortress proved to be a major port city of the Odrysian dynasty in the 5th and 4th centuries BC, being also the coastal residential capital of their kings.

11) Mokarsos. Theopompos narrates about a Thracian chorion Mokarsos. In another fragment he mentions the Odrysian residence Onokarsis in the area of Hieron Oros. Peutinger's map reports about a Roman station called Mocasura above the Propontis coast, which is also localised in that region: near the present-day town of Çorlu, about 25 km north of the coast of the Sea of Marmara. Hence the identification of Mokarsos with Onokarsis and Mocasura seems completely real.

12) Orni is a seaside fortress on the Propontis, mentioned by Plutarch and by Cornelius Nepos, which suggests yet another dynastic residence in that strategically important region on the Propontis, ruled over by the Odrysae, near Hieron Oros - their Sacred Mountain Ganias.

§ 2. The Thracian Sea

13) Geistoi/Gestos was about 20 km south of Hadrianopolis/Edirne, being closer to the estuary of the Hebros/Maritsa River and neighbouring the Doriskos residence to the north.

14) Sauthaba/Sauada is to the north of Kardia, at a strategic place in the northwestern part above the Thracian Chersonesos, hanging over it and being at the same time the link between Hieron Oros on the Sea of Marmara and the residences securing the access of the Thracians to the Thracian Sea.

13) Odrysa, Odrysia. Stephanus Byzantius says that Strabo mentions the city of Odrysa and Odrysia as the name of the capital of the Odrysae, localised near Uskudama - a Thracian settlement from the first millennium BC, preceding Hadrianopolis (present-day Edirne).

16) Kypsela is identified with the present-day town of Ipsala, at a distance of about 20 km from the Thracian Sea, on the left-hand side along the lower course of the Maritsa River. During the second half of the 4th century BC, Kypsela was residence of the Odrysian kings Hebryzelmis, Kotys I and Kersebleptes, who minted their coins there. Apparently, Kypsela was for a long time Odrysian residential capital, similar to

Heraion/Neon Teichos on the Sea of Marmara, in that key strategic region in Southeastern Europe, on the future road Via Egnatia.

15) Doriskos. According to Herodotus, Doriskos was in Thrace and it was a coastal strip with a large plain through which the large Hebros River flowed. A royal fortress was erected in that plain and was named Doriskos, and a Persian garrison deployed there by Garius at the time when he set off on a march against the Scythians was also stationed there. Aeschines mentions also the fortresses Serrion and Doriskos in the area. Doriskos was mentioned as a fortress both by Pseudo-Skylax and by Titus Livius. The Persians abandoned the fortress in 465/464 or 464/463 BC. During the winter of 465/464 BC, Kymon conducted his march into Thrace to chase the Persians finally from their garrisons, but there is no evidence that he set foot in Doriskos. Xerxes died at approximately that time, and apparently also the commander of the garrison in Doriskos, Maskames. It is most probable that they returned to Persia after these important events for the Persian warriors. The Athenians did not settle in the *fortress,* and they did not place its population in any form of dependence. It appears that it simply did not exist for them. Doriskos continued to be referred to as a fortress throughout the Antiquity. Stephanus Byzantius was the only exception, mentioning him as a *polis.*

It is obvious that after the fortress Doriskos was abandoned by the Persians, it passed into the hands of the Thracians. the most logical assumption is that these Thracians were the Odrysians who had become very active on the political scene, and whose original ethnos state nucleus was located very close: in the water-catchment area of the rivers Maritsa, Arda and Tundzha, and their adjacent slopes of the Rhodope Mountains, Sredna Gora and the Balkan Range, as well as the Sakar and Strandzha mountains.

The location of the ancient Doriskos was so strategic that it actually made it possible for that fortress to control the passage of all vessels from the Thracian Sea, through the Hebros/Maritsa River, both into Thrace and from the Thracian mainland out to the sea.

18) Serreion/Serrion is identified on the high cape near the present-day settlement of Makri on the Thracian Sea, located between the estuaries of the Maritsa and Mesta rivers. A study of the written sources on Serreion shows that it was a cape in the Thracian Sea and was located to the west of Doriskos and to the east of Maroneia; it had a Thracian name and belonged to the Thracians; there was a fortress bearing the same name on the cape, which is usually mentioned by the ancient authors coupled with Doriskos. On the one hand, that was done to distinguish it from Serrion Teichos on the Propontis, but on the other - Serreion and Doriskos are linked by the fact that both are coastal Thracian dynastic residences in strategic locations.

19) Ismaros. In the notions of the ancient Greek and Latin authors Ismaros/Ismara was located close to Maroneia; it was associated with a Thracian royal institution that professed an Orphic faith seen and defined through the Greek Apollo, and practised Bacchic rites. According to the characteristics of that place, gleaned from the ancient perceptions, that was a Thracian royal cult and ritual place, which could also be defined as residence of Thracian rulers.

This is confirmed by the sacred place whose centre was a rock-hewn cult complex surrounded by Cyclopic stone walls, as well as by masks of Dionysos found there. They suggest a sacred city of the Thracians, where rites and ceremonies connected

with the Thracian faith were performed. Similar examples of a sacred Thracian city can be seen in the City of Midas of the Phrygians in Asia Minor, or on the high rock plateau of the Thracian Byza in the southern part of the Strandzha Mountain.

Hence Ismaros was a Thracian fortress from the second half of the second millennium BC, seat of a king-priest ever since the time of Homer's epic tradition and throughout the Antiquity. Rising over a bay protected against the eastern winds, it was located to the west of the Thracian fortified residence on the cape, Serrion Teichos, but to the east of the Greek *polis* Maroneia. Its separateness and at the same time closeness to the Greek city in the area was of particular importance because it demonstrates both the older Thracian king-priestly residence and its coexistence with the adjacent *polis* of Maroneia.

§ 3. The Southwestern Black Sea Region:

20) Salmydessos is a Thracian dynastic residence - a royal city on the Western/Southwestern Black Sea coast, which controlled the coastal territory and its hinterland from Tynias Cape in the north to the Bosporus in the south, i.e., the Thracian Delta from its Black Sea side. The ancient residence Salmydessos was located near the present-day village of Kiyikoy, known in Bulgarian as Mydia. The ancient written sources definitely associate that place with the professing of an Orphic cult that was characteristic of the Thracian dynastic institution.

According to the Inventory of Archaic and Classical *Poleis,* to the north Byzantion, which was located in the southeastern end of the Thracian Delta, bordered on the domain of Thracian dynasts. These dynasts resided in Salmydessos, in Phineon-Phinopolis and in Viza/Byza.

21) Phineon - Phinopolis is a Thracian dynastic residence. The Ancient written tradition places the Thracian King-Priest-Prophet ***Phineus*** and his sanctuary-court at the entrance of the Pontos Euxeinos, on the European side of the mouth of the Bosphoros, i.e. this is the Thracian rouler's residence - the *basileion* Phineon-Phinopolis. It occupied the strategic position on the contemporary site named Garibçe, about 25 km north of Byzantion.

22) Byza/Viza was a *basileion* of the Thracians *Astai,* according to Strabo. Stephanus Byzantius also defines Byza/Visa as a *basileion.* This means that it was indisputably a dynastic residence. The *basileion,* i.e., the dynastic residence Byzia/Byza/Visa, was located in the hinterland of the cape-peninsula of Salmydessos, on a high and naturally protected plateau in the southern part of the Strandzha Mountain, dominating impressively the plain and being connected with the nearby Salmydessos on the Black Sea coast.

That plateau was framed from the south by rock-hewn megalithic monuments that have been reliably associated with the Thracian antiquity and with the dynastic Orphic cult associated with it. It is more than evident that it was yet another Thracian Orphic and hence royal type of cult city, similar to the Phrygian city in Asia Minor, referred to as the City of Midas and semantically containing the doctrinal characteristics both of Salmydessos and of Ismaros.

23) Shiloto Peak near Burgas. The residence-sanctuary, archaeologically attested throughout the entire Antiquity, is also on the Black Sea, to the north, beyond the territory of Apollonia Pontica, being localised on the Shiloto Peak near Burgas. There is reason to believe that the Odrysian paradynasts, or - more specifically -

paradynasts, resided there. Five names of them in succession (Mopsiestios, Tarouthinas, Medistas, Kotys and finally Sadalas) are attested in the inscription from Mesambria from the first decades of the 3rd century BC. The number of rulers dates the manifestations of that dynasty way back to the time of the Odrysian dynasty: mid-5th to mid-4th century BC.

In that inscription, the Thracian ruler Sadalas is mentioned not only as a benefactor to the city. He and his relatives were granted Mesambrian citizenship, he had the right to enter and leave the city's harbour with his ships without a preliminary contract, and every year he was crowned with a gold wreath valued at 50 staters, and when Mesambrian ships happened to be in the territorial waters of Sadalas, i.e., in his ports, they paid a freight tax to him, which was a fee they paid so that their ships could engage in commerce. One such harbour-marketplace was localised in the Pobeda residential area of the town of Burgas, where enormous quantities of tare were found during archaeological excavations. A second one can be seen in the Izgrev residential area, and a third - near the Thracian settlement above Cape Akrotiri, west of Anchialo (present-day Pomorie).

§ 4. The Upper Thracian Plain

24) Drongilon is mentioned in Demosthenes as a Thracian fortified place and it was listed between the bad/low/poor places in Thrace, notably Drongilon, Kabyle and Masteira. The listing of the names is in connection with the march of Philip II in Thrace in 341 BC, when he abolished the independence of the Odtysian kingdom of Kersebleptes. His army moved from the southwest, across the Thracian city of Pulpudeva, which he renamed to Philippopolis (Plovdiv) and then to Kabyle (Yambol). Consequently, Drongilon was located on the itinerary of Philip II, to the southwest, before Kabyle.

25) Kabyle. Theopompos and Anaximemes referred to Kabyle as a *chorion* in Thrace. Polybius, Claudius Ptolemaeus and Stephanus Byzantius inform about Kabyle as a city in mainland Thrace. Stephanus Byzantius, however, gives additional information and explains that it was a city of the Odrysae, i.e., a residence of the Odrysian rulers.

The city has been localised on the basis of archaeological excavations about 7 km northwest of the present-day town of Yambol, at and below Zaichi Vrah peak. A sanctuary of the Great Goddess-Mother in the image of Kybele was found there, which suggests with its ceramic finds that the place was inhabited by Thracians from the 10th century BC onwards.

26) Masteira is mentioned in Demosthenes as a fortified place, who lists Drongilon, Kabyle and Masteira among the bad/low/poor places in Thrace. Masteira is localised along the southern slopes of the Sakar Mountain, near the village of Mladinovo in the Svilengrad area, Haskovo district, with a preserved toponym: Masteire, Masteiren. Those places were considered to be bad/low/poor because they had been conquered by Philip II against whom Demosthenes waged an active political campaign. Apparently, Philip II conquered important Odrysian residences so as to facilitate the subordination of the Odrysian kingdom of Kersebleptes - his most powerful competitor for the power over Southeastern Europe.

§ 5. Summary on the Residences.

It can be seen that there were not only Greek *poleis* along the sea coasts of the Odrysian kingdom - 17 in the concrete case and figuring in the Athenian tribute lists, there were also 14 dynastic coastal residences, to which another seven not very far into the mainland could be added. The estimates show that for the 17 *poleis* and emporia there were 21 residences, and if the remaining known royal residences were to be added, they would number 26, hence they apparently dominated over the Greek cities and emporia. These were also the coastal areas of the Odrysian Empire for which the analysis of the Athenian tribute lists revealed that these were cities did not pay taxes or paid reduced taxes to the *arche.* In view of the active presence of the neighbouring dynastic residences, however, the non-payments and the reduced payments of the Greek cities to Athens may have gone into the treasury of the Odrysian kingdom.

Chapter Four: Hypothetical Tax Relations of the Sixteen *Poleis* with the Odrysian Kingdom-Empire, According to the Athenian Tribute Lists.

§ 1. The Hellespontic Tax Area

The seven cities were divided into three groups. Group I comprised Byzantion, Selymbria and Perinthos, Group II - Daunion/Damnion Teichos and Didymon Teichos, Group III - Bisanthe and Serreion Teichos. The situation in the groups and in the cities in them with respect to the payments to Athens and the probable payments to individual Odrysian kings appeared as follows.

Group I with Byzantion, Selymbria and Perinthos, being the biggest *poleis,* paid relatively regularly the full amount of their tribute to Athens. When the tribute was reduced, payments to the Odrysian kingdom could be assumed. These three *poleis* were the remotest from Ganias. For them the probable periods of payments to the Odrysae were relatively short: from 1-2 to 7 years, but the taxes were the highest: 1-5 and event 10-15 talents. Byzantion appears to have been least tax-dependent on the Odrysian kings - for one or two years, under Sparadokos. The same was also true of Perinthos, for which a period of one year can be justifiably assumed, under Sitalkes. Selymbria appears to have been most dependent on the Odrysian kings for its taxes - for about seven years, under Sitalkes.

Group II with Daunion/Damnion Teichos and Didymon Teichos also paid regularly its tribute to Athens, but it amounted to 1,000 drachms only. In view of the extremely low amount of the tribute, here it can be assumed that during the years when it was paid - 12 and 13 years respectively - these cities paid the same tribute to the Odrysian kingdom as well. The two cities demonstrated many similarities both in the payments and in the absence of data on payments, which was probably due to the assumed dependence on the Odrysian royal court. These cities-fortresses were less far from Ganias, and they probably paid for 12 and 13 years the assumed tribute of about 1,000 drachms to the Odrysian kingdom. The tax paid by these two cities appears to have been much smaller, but the period was seemingly much longer: at the time of Teres I, Sparadokos and Sitalkes.

Group III with Bisanthe and Serreion Teichos had absolutely identical four years with reliably attested non-payment to Athens, which could be interpreted as possible payments to the Odrysian royal court. Besides, there is no information about payment of tributes to Athens by these two *poleis* during the other years of the first

seven tax periods as well. This means another 19 years of completely admissible payments to the Odrysian kings by Serreion Teichos and 21 years by Bisanthe. In this way, in group III the period of perfectly possible payments to the Odrysian royal court proved to be the longest: 25 tribute years for Bisanthe and 23 for Serreion Teichos. As these two cities were located closest to Ganos/Ganias, they most probably did not pay anything to Athens for 23 or for all 25 tribute years, and it is highly likely that during these decades they paid taxes only to the Odrysian kings, presumably amounting to about 2 talents. The logically assumed dependence of these cities on the Odrysian kingdom was the longest, dating presumably to the 50 years when the Odrysian kings Teres I, Sparadokos, Sitalkes and Seuthes I ruled.

The area Ganias proved to be a very strong coastal Odrysian dynastic centre in the middle of the northern coasts of the Sea of Marmara, which was supported by the twelve dynastic residences: the six coastal residences Leuke Akte, Tyristasis, Herakleia, Orni, Ganos, Neon/Heraion Teichos, and the six not very remote continental ones, namely Apros, Ergiske, Beos, Kainos, Myrtenon/Myrgiske and Mokarsos/Onokarsis, and they dominated over the poleis in the Northern Propontis, their domination being stronger the smaller and the closer they were, and weaker - the bigger and further away they were located.

§ 2. The Thracian Tax Area.

There were the following groups of cities that probably paid taxes to the treasury and to the Odrysian royal court, namely Group I: Ainos, Samothrace and Abdera; Group II: Maroneia and Dikaia; Group III: Deire, Sale, Zone and Drys.

In Group I Samothrace and Abdera most probably paid 2 to 15 talents to the Odrysian royal court, but only for 2-4 years during the reign of Sitalkes. Ainos was an exception, with payments for 11 or 12 years during the reign of Sparadokos and Sitalkes.

In Group II Maroneia and Dikaia most probably paid between 1,000 drachms and 10 talents to the Odrysian royal court, but for three or four years: Group II: Maroneia at the time of Sitalkes and Seuthes I, possibly also under Teres I and Sparadokos, and Dikaia - during the reign of Sparadokos and Sitalkes, possibly also under Teres I and Seuthes I.

In Group III Deire, Sale, Zone and Drys most probably paid 1 or 2 talents to the Odrysian royal court, possibly for all the 50 years during the reign of the kings Teres I, Sparadokos, Sitalkes, and Seuthes I. Apparently, the data are most abundant for the time during the reign of Sitalkes, fewer under Sparadokos and the fewest under Teres I and Seuthes I.

It is evident that for the Thracian Sea area the role of the dynastic residences - the coastal Doriskos, Serrion Teichos, Ismaros and the not too remote mainland Geistos, Odrysa and Kypsela, compared to the closer and more remote Greek *poleis* - was similar to that of the residences near Ganos/Ganias on the Sea of Marmara. They generated and emanated political influence and domination over the Greek *poleis* along the coast, which consisted in the following: the domination was the stronger the smaller and closer they were, and weaker - the bigger and further away the *poleis* were.

§ 3. The *Polis* Apollonia from the Pontic Tax District.

There is no direct evidence of payments of that city to Athens or to Thracian dynasts. However, the flourishing of the city coincided in time with the upsurge of the Thracian Odrysian kingdom in the 5th - 4th century BC, and was even associated with it. What is more, Apollonia Pontica was traditionally considered as one of the major commercial outlets of the Odrysian kings. Archaeological and epigraphic data suggest that the city maintained direct links with the Odrysian royal court, and at the same time with the local paradynasts and or sub-paradynasts. Hence both the autonomy and the linking of the *polis* with the kingdom were perfectly possible and realistic.

§ 4. Summary of the Assumed Tax Payments of the *Poleis* to the Odrysian ßasileia-Empire.

The Northern Sea of Marmara

Byzantion. It was possible that Sparadokos received taxes from Byzantion for one or maybe two years, which was the difference in the reduction of the tax to Athens, amounting to about five talents or more.

Selymbria. The years with highly probable payments to the Odrysian royal court represented the differences in the reduction of the tax to Athens: one talent for five years, four talents and 5,100 drachms for four years, under Sitalkes.

Daunion/Damnion Teichos. Payments by its population to the *arche* were possible for 14 years, though not reliably attested. Payments to the Odrysian royal court are only assumed, being probably equivalent to the tax paid to Athens: the symbolic amount of 1,000 drachms.

Perinthos. Probable payment to the Odrysian royal court is argumented on the basis of the difference in the reduction of the tax to Athens of 9 talents and 4,485 drachms for one year, but it is assumed for another three years during the reign of Sitalkes as well.

Didymon Teichos. During the 13 years of symbolic payments to Athens of 1,000 drachms, it is assumed that the strong Odrysian kingdom also collected at least another 1,000 drachms a year from the *polis*, but this remains hypothetical for lack of reliable evidence.

Bisanthe. The name is absent from the respective panels for four years that have been reliably attested for non-payment of tax to Athens. This is considered to be a sign that during these four years it was perfectly possible for the Odrysian king Sitalkes to have received that tax from the city, amounting probably to two talents. No payments for the other years are documented.

Serreion Teichos. The four years when its name was absent from the entire panels reliably attest non-payment to Athens. The payment was probably to Sitalkes during that time. The assumed payments to the Odrysian royal court amounted probably to 1,000 drachms or 2 talents, on the analogy with the payments to Athens by the similar Daunion Teichos, and 2 talents - with the nearby Bisanthe. There is no documented evidence for the other years.

The Thracian Sea

Deire. The four years when its name was absent from the entire panels are interpreted as uncertain payment to Athens, and are assumed as probable payments to the Odrysian royal court under Sitalkes. The probable tax paid to the Odrysian kings

was 1,000 drachms or 2 talents by analogy. There is no documented evidence for the other years.

Ainos. For seven years the tax paid by the *polis* to Athens was reduced from 12 to 10 talents, for one year - from 10 to 4 talents, and for three years no payments were effected to Athens, because the citizens of Ainos are totally absent as compliant taxpayers from the respective panels. Hence this suggests with a high degree of probability that Ainos paid taxes to the Odrysian kings for eleven years: two payments of about 2 talents each to Sparadokos and nine years payments to Sitalkes: about 2 talents for five years, about 4 talents for one year, and about 10 talents for three years. No documents are available for the remaining years.

Samothrace. The tax paid was of unidentified amount. There was reduction of the tax as follows: 2 talents for one year, 4 talents for one year and 4 or ? talents for one year. Thus, Samothrace most probably paid taxes to the Odrysian royal court for three years under Sitalkes. No documents are available for the remaining years.

Sale. On the basis of the absence of its name from the entire panels for four years, it is certain that Sale paid nothing to Athens. This suggests probable payments to the Odrysian royal court under Sitalkes. On the basis of a comparison with Samothrace it may be assumed that the tax paid to the Odrysian king amounted to about 2 talents. No documents are available for the remaining years.

Zone. On the basis of the absence of its name from the panels for four years, it is certain that Zone paid nothing to Athens. This suggests effective levying of taxes to the Odrysian king Sitalkes. By analogy, the tax imposed by the Odrysae was most probably about 2 talents. No documents are available for the remaining years.

Drys. On the basis of the absence of its name from the panels for four years, it is certain that Drys paid nothing to Athens, probably contributing a tax to the Odrysian kingdom. The tax to Athens, as seen from the evaluation of the tribute, was 1 talent. During these four years it was most probably around 1 talent to the Odrysian royal court under Sitalkes. No documents are available for the remaining years.

Maroneia. The total duration of the payment of taxes by Maroneia to the Odrysian royal court was assumed to be three years, with one year most certain non¬payment to Athens, and tax contributed to the treasury of Sitalkes amounting to 10 talents, and probably 7 talents for yet another year. No documents are available for the remaining years.

Dikaia. In view of reductions observed in the payments to Athens for two years, it is assumed with a high degree of probability that the Odrysian kingdom received the differences amounting to about 1,000 drachms, about 3,000 drachms for one year, and for one year that was probable but not completely certain. These were two years under Sparadokos and one year under Sitalkes. No documents are available for the remaining years.

Abdera. On the basis of the absence of its name from the panel for the respective year and the reductions of the tax paid to Athens, the most probable tributes to the Odrysian royal treasury for four years were as follows: about 15 talents for one year and about 5 talents for three years. No documents are available for the remaining years.

The assumed payments by the *poleis* and emporia located along the coast of the Odrysian *basileia* to the treasury of the royal court were possible and probable only

owing to the analysis of an exceptional source: *the Athenian Tribute Lists.* These results are definitely connected to the strategic location predominantly of the coastal dynastic residences of the Odrysian kings, and of those further inland, and they are supported by the evidence in the ancient written sources. In practice, these are just possible, provisional and working results. However, they are very important as preliminary results, because they outline the issues and serve as a serious basis for further research.

Chapter Five: The Kings and the *Poleis* from the Late 6th and 5th Century BC.

§ 1. King Oloros (516/514 BC - late 6th and 5th Century BC).

After Miltiades the Younger set foot on the Thracian Chersonesos, he did not fortify the Peninsula with a wall, as his uncle did. Instead, he married the daughter of the Thracian king Oloros in order to secure a peaceful coexistence and the support of the rising Odrysian kingdom. In this way, being a vassal of Darius I, he secured peace for himself, and for the Dolongkoi and Greek *poleis* ruled over by him, while at the same time resolving the problem of the unimpeded passage of the troops of the *king of kings* across Thrace in his march to the north against the Scythians. It seems that the Odrysian state - still not very big, but with an important location and prospects - was at least neutralised, not yet during the reign of Teres, but under his predecessor Oloros, whereby it became a passive ally of the Persians.

That marriage proved to be a contract concluded in 516/514 BC between the king of the Dolongkoi Oloros and the representative of Athens, Miltiades the Younger, who gave for the first time a legitimate right to Athenians to rule over the strategic Thracian Chersonesos. In fact, that was the first officially registered contract between Athens and the Thracians from Southeastern Europe for dividing the spheres of influence. There is no doubt that the prime concern of Athens was to retain the Thracian Chersonesos on account of its strategic military and political location, as well as for its indisputable geographic and economic advantages as a bridge between Europe and Asia. According to that treaty, the Thracians of king Oloros ruled over the coasts of the Sea of Marmara and the Thracian Sea, which were outside the Thracian Chersonesos.

The predecessor of Teres I, Oloros, was probably succeeded on the throne of the Odrysian kingdom around the end of the 6th or in the early 5th century BC.

§ 2. King Teres I (late 6th/early 5th century BC - 449/448 BC)

The actions of Teres, described in the written sources, define the southeastern direction of action as strategic for the Odrysian state. There is no doubt about his aspirations to set foot permanently on the Thracian coasts by conquering the Thracians from the hinterland of the Sea of Marmara (Hieron Oros) and the Black Sea (Delta). The indisputable foreign policy reason for the intensive actions of Teres I in Southeastern Thrace was not only and not so much the eviction of the Persians from Sestos (478 BC) and Eion (475 BC), but also the settling of the Athenians there. The royal fortress Doriskos was located approximately in the middle between these two strategically important cities on the Thracian Sea, on the western side of the estuary of the Hebros River. The Persians abandoned the city in 465 - 463 BC, and it was occupied immediately afterwards by the Thracians, that being most probably done by Teres I.

In this connection, one cannot fail to note two important dates. The first - 454 BC - was the year marking the start of the transformation of the Athenian League into an *arche* with the transfer of the treasury of the alliance from the Island of Delos to Athens. The second - 449 BC - celebrated the end of the Graeco-Persian wars. The five years between the two dates coincide with the last five years of the reign of the Odrysian ruler Teres I. Those were also the last five years of the Graeco-Persian wars, when the attention of Athens remained focused predominantly on their successful completion. Hence it would be logical to assume that with a view to attaining a definite victory over Persia, Athens then took into consideration the real situation from the north, imposed by Teres I in Southeastern Europe. In this way, after the first treaty concluded between Athens and the Thracian king Oloros in 516-514 BC for dividing the spheres of influence and special rule of Athens over the Thracian Chersonesos, it is perfectly possible that around 454/453 Athens renewed the old treaty or signed a new one with the Odrysian kingdom - in that case with Teres I who had long gained access to the Sea of Marmara and the Aegean Sea. Such a treaty must have covered the dividing of the spheres of influence with Teres I and accordingly for regulating his receiving of a part of the revenues from the *poleis* that were in the alliance-empire and were located along the coasts of the Thracian Sea and the Propontis. Hence it could prove most probably that the *poleis* that did not pay tributes to Athens or paid partial tributes were the final result of the military and political actions of Teres I vis-â-vis Athens and its allies-subjects.

For the time being there is no direct written evidence on a *phoros* collected by Teres I from the Greek *apoikiai.* However, it is interesting to note from the records for the two future tax areas, according to the Athenian tribute lists, 16 *poleis* along the Sea of Marmara and the Northern Aegean Sea, six paid nothing, nine paid partially, and one paid a symbolic amount for its size. The following data can be derived for the reign of Teres I, more specifically for the five years from 454/453 until 450/449 BC.

There are no preserved data on payments to Athens by Bisanthe and Sereion Teichos, and by Deire, Sale, Zone and Drys. The absence of data by these six cities persisted for 50 years. On the basis of indirect evidence it may be assumed that these cities paid to the Odrysian royal court, starting with Teres I, the following probable sums: Bisanthe - 2 talents per year, Sereion Teichos - 1,000 drachms or 2 talents, Deire 1 or 2 talents, Sale - 1 or 2 talents, Zone - 2 talents, and Drys - 1 talent. This adds up to 7-11 talents per year as revenues for the Odrysian treasury.

Daunion/Damnion Teichos and Didymon Teichos from the Propontis area paid the symbolic 1,000 drachms to Athens in 452/451, 454/453 and 453/452 BC accordingly. No data on payments to Athens by these cities-fortresses have been preserved for the remaining four or three years of the reign of Teres I. This could mean that they paid 1,000 drachms per year to the Odrysian royal court, i.e., a total of 2,000 drachms.

Maroneia and Dikaia on the Thracian Sea made symbolic payments to the *arche,* totally unproportional to their size and wealth. For Maroneia that was 1 talent and 3,000 drachms, and for Dikaia - 3,000 drachms, i.e., half a talent. This gives grounds to assume that it was perfectly possible that such payments were made at the same time to the Odrysian royal court as well, i.e., a total of 2 talents per year.

For Byzantion there are no preserved data on payments to Athens in 454/453, 453/452 and 451/450 BC. For the remaining years the payments amounted to 15 talents. It is difficult to say whether Teres succeeded in collecting taxes of that or a different amount from that large Athenian *polis* during the cited years, because this is equally plausible, just as it is equally impossible to prove on account of lack even of indirect evidence. The situation with Selymbria, as well as with Perinthos, with Ainos and with Samothrace, is also similar. Abdera also performed in a similar way.

It seems obvious that that the smaller cities were placed in a dependence on Teres I with a higher degree of certainty. Hence it may be assumed that Teres I ruled over Bisanthe and Sereion Teichos in the Propontis area. With his hypothetical control over these cities Teres I apparently settled permanently along the coasts of Hieron Oros - the sacred mountain of the Thracians, Ganias, where the royal residence Ganos was located, in the central part of the northern coasts of the Sea of Marmara. This hypothesis is valid of Deire, Sale, Zone and Drys on the Thracian Sea. They were located not far from the coastal royal fortresses-residences of the Thracians Doriskos, Sereion Teichos and Ismaros, and this is precisely the reason why these *poleis* did not pay tributes.

Hence it may be assumed that Teres I succeeded in achieving control through his residences, which most probably meant that he levied taxes as well as a result of an assumed treaty of six cities with Athens of ca. 454/453 BC. The total annual sum of the taxes collected appears to have been around 10 talents.

§ 3. King Sparadokos (448/447 - 445/444 BC)

In 447 BC, owing to the exceptional importance of the Peninsula for Athens, Perikles sent 1,000 klerouchs to the Thracian Chersonesos, who barred the narrow part of the Peninsula with a wall. It is obvious that the Chersonesos was protected against a real threat coming from the north, i.e., undoubtedly from the aggressive Odrysian kingdom. Since the most probable year when Sparadokos came to the throne was around 448 BC, it seems that the actions of Perikles were a very rapid response to that. The remarkably linked events, notably the ascension of Sparadokos to the throne, the erecting of a partitioning wall in the Thracian Chersonesos by Perikles and the irregular payments, reduced or symbolic payments to Athens by *poleis* from the Northern Propontis region and the Thracian Sea during those four years, can indeed explain the events of that time and can serve as a confirmation for a treaty signed between the Odrysian king Sparadokos and the leader of the alliance-empire Athens.

The results of the compliance with or disregard of the treaty signed with a high degree of probability between Athens and Sparadokos around 447 BC outline the following most probable agreement, which not only confirmed but even broadened the *status quo* attained most probably even under Teres I.

The hypothetical treaty with Teres I dated ca. 454/453 BC resulted under Sparadokos in six not very large *poleis* - fortresses and emporia - that did not pay taxes. They were located predominantly in the north-central part of the Sea of Marmara near the Hieron Oros/Ganias dominated by the Odrysian residences Ganos, Ergiske and Beos/Beon, as well as from the eastern part of the Thracian Sea, dominated by the royal residences Doriskos and Geistoi/Geistos. In other words, these were the reliably attested outlets of the Odrysian kingdom to the Sea of Marmara, as well as to the Aegean Sea, from where Sparadokos most probably collected cash tributes and/or used them as

marketplaces-emporia. The total tax revenues to the Odrysian treasury from these cities probably amounted to 10 talents.

Apart from them, it appears that the big *poleis* were successfully taxed: Byzantion on the Propontis - 5 talents annually for two years, and Ainos on the Thracian Sea - 2 talents annually for two or three years. The smaller *polis* Dikaia near Abdera was also taxed with 1,000 drachms annually. Apparently, the territory of the rule over Greek *poleis* on both coasts broadened.

§ 4. King Sitalkes (444/443 - 425/424 BC)

Having secured his rear from the north/northeast, Sitalkes undertook marches to the south around and during the mid-thirties, so as to strengthen and expand what his father Teres I and his brother Sparadokos had achieved with respect to the Greek cities along the coasts.

According to the published tributary lists that reflected the tribute collection rate from the various Greek *poleis* to the First Athenian League, there is no evidence of tax paid to Athens by its allies-subjects at the time of Sitalkes, from Byzantion in the north and in the east to Abdera in the west.

The following data were extracted from the Athenian tribute lists concerning the most probable tributes paid to Sitalkes according to years, *poleis* and amount of the tax:

443/442 BC: Selymbria (1 talent) + Bisanthe (2 talents) + Sereion (2 talents) + Deire (2 talents) + Ainos (2 talents) + Sale (2 talents) + Zone (2 talents) + Drys (1 talent) + Dikaia (1,000 drachms) + Abdera (15 talents). Total: 29 talents and 1,000 drachms.

442/441 BC: Selymbria (1 talent) + Bisanthe (2 talents) + Sereion (2 talents) + Ainos (2 talents). Total: 7 talents.

441/440 BC: Selymbria (1 talent) + Ainos(2 talents). Total: 3 talents.

440/439 BC: Ainos (2 talents) + Samothrace (?2 talents). Total: 2 or ?4 talents.

439/438 BC: Selymbria (1 talent). Total: 1 talent.

436/435 BC: Ainos (6 talents). Total: 6 talents.

435/434 BC: Selymbria (5 talents) + Bisanthe (2 talents) + Sereion (2 talents) + Deire (2 talents) + Ainos (2 talents) + Sale (2 talents) + Zone (2 talents) + Drys (1 talent). Total: 18 talents.

433/432 BC: Selymbria (5 talents) + Bisanthe (2 talents) + Sereion (2 talents). Total: 9 talents.

432/431 BC: Selymbria (5 talents) + Perinthos (10 talents) + Deire (2 talents) + Ainos (2 talents) + Sale (2 talents) + Zone (2 talents) + Drys (1 talent) + Maroneia (10 talents) + Abdera (15 talents). Total: 49 talents.

430/429 BC: Deire (2 talents) + Ainos (10 talent) + Samothrace (4 talents) + Sale (2 talents) + Zone (2 talents) + Drys (1 talent) + Maroneia (7 talents) + Abdera (5 talents). Total: 33 talents.

429/428 BC: Abdera (5 talents). Total: 5 talents.

The highest probable registered sums for the cited years were 30-50 talents. However, if all highest taxes received by that Odrysian king are added up, the resulting figure would most probably be much higher for all sixteen *poleis* - around 80 talents in total.

It is evident that Sitalkes had a lasting domination over the Greek *poleis* in the Northern Sea of Marmara and in the Thracian Sea.

Without using brutal force, in the context of polygamy as a manifestation of the foreign policy of the rulers, Sitalkes married a Greek woman from Abdera around 431 BC, although the exact date is not known. In that case the royal marriage as a diplomatic act defined the boundaries of his kingdom to the southwest. That act undoubtedly recognised the autonomy of the *polis* in his state, but it also implied tax liability for him vis-â-vis it. This is indirectly confirmed by the tribute lists.

Making use of that situation, the Athenians rapidly appointed the citizen of Abdera Nymphodoros as their *$proxenes* with Sitalkes. Nymphodoros was the brother of Sitalkes' wife from Abdera. And it was precisely in his capacity of *$proxenes* in the royal court of the Odrysian king that he immediately departed for Athens, where he concluded a treaty for alliance with Sitalkes on behalf of the *polis*, and as a gesture of exceptional gratitude to the king, Athens conferred its citizenship to his son Sadokos. One of the most important provisions in the treaty was connected with the intention of the Athenians to obtain the help of the Odrysian king in conquering the settlements on the Thracian coast.

It is obvious that after signing the treaty with the Odrysian king, Athens was hoping to restore with his help its revenues from the western part of the Thracian tax region. That was also the context of the commitment of Sitalkes to put an end to the war in Thrace by sending Thracian troops consisting of horsemen and peltasts. On the other hand, through that obligation under the treaty Sitalkes was a serious potential threat not only in the fight for the cities on the Chalkidike Peninsula, but also for the Macedonian king Perdikkas. The overall result of that treaty was that Athens, Sitalkes and Perdikkas became allies.

In connection with the march of Sitalkes to the west in 429 BC, Thucydides reported for the first time about the access of the Odrysian kingdom to the sea: all the way to the Euxeinos Pontos and to the Hellespontos. Later he explains in greater detail that the Odrysian kingdom stretched along the sea from the city of Abdera to the mouth of the Istros River, adding specifically that such was the size of that kingdom from the sea.

Sitalkes was apparently in control of the coast of the Thracian Sea from Abdera at the mouth of the Nestos River to the Thracian Chersonesos in the east - the location of the cities that did not pay taxes (Deire, Sale, Zone and Drys), and those that paid partial tributes (Ainos, Samothrace, Maroneia, Dikaia and Abdera). The royal fortress Doriskos was located along that coast, to the west above the Hebros Delta. The Thracian residences Serion and Ismaros were even further to the west. Sitalkes also had control over the northwestern coasts of the Sea of Marmara, hanging above the Thracian Chersonesos and the Hellespontos - near the location of the cited non-paying cities of Sereion Teichos and Bisanthe, and of other partially paying *poleis* further to the east, notably Didymon Teichos, Perinthos, Selymbria and Byzantion. He also ruled over the Western Black Sea coast from the Thracian Delta (from Byzantion) to the Danube Delta in the north. Here only the *polis* Apollonia is known, but from the evaluations of the payments, not from the actual tribute lists. For the time being, it is not known whether and/or to what extent the other *poleis* along that coast were dependent.

§ 5. King Seuthes I (424/423 - 405/4 BC)

Thucydides notes that the taxes from the entire barbarian land and from all Greek *poleis* over which the Odrysians ruled at the time of Seuthes, who reigned after

Sitalkes and raised the taxes the most, estimated in terms of money, amounted to about 400 talents and were paid in gold and silver. In addition, they were accompanied by substantial gifts made of gold and silver, not to mention the multicoloured and plain fabrics and other objects. Gifts were offered both to the king and to the paradynasts and the noble Odrysae. That kingdom was the biggest in terms of its revenues and other riches among the states in Europe located between the Ionian Bay and the Euxeinos Pontos.

Seuthes I inherited the policy of Sitalkes to rule over not only the entire barbarian land, i.e., over Thracian ethnic states, as well as over Greek *polis*-states, from which he collected an even higher tribute compared to Sitalkes. If the amount of 1,000 drachms in Diodoros is a true reflection of the tax policy of Sitalkes, and if there is truth in the claim of Thucydides that the amount of 400 talents in gold and silver, collected by Seuthes I, is higher than that collected under Sitalkes, then the logical explanation is that Seuthes I increased compared to the rule of Sitalkes the tax revenues - in gold and silver (i.e., in cash), and not the revenues in kind, which were apparently higher under Sitalkes compared to the cash revenues.

In the context of the information in Demosthenes about a treaty concluded by Athens with the heir of Sitalkes, i.e., with Seuthes I, between 424 and 422 BC, and the evidence in Thucydides about the raising of taxes under Seuthes I, compared to Sitalkes, a higher collection rate can be assumed at the time of Seuthes I from Byzantion in the northeast to Abdera in the west.

Irrespective of the scarce numismatic finds from the time of Seuthes I and the difficulty with which numismatists identified his mint, two things are suggested. The first is connected with the silver coinage of Seuthes I (irrespective of whether that was in Chalkidike and/or in Maroneia), which definitely emphasises his interests in the south, towards the Thracian Sea, and the wish to collect taxes from the Greek poleis there as well. The second finding is connected with the bronze coinage of Seuthes I for the needs of the domestic market, which reliably confirms the information in Thucydides about the increased taxes in cash, compared to his predecessor Sitalkes. Bearing in mind the coinage of Seuthes I, which was connected with the Chalkidike Peninsula and/or with Maroneia, and the village of Vetren near Pazardzhik, the cities of Maroneia, Dikaia and Abdera were dependent on the Odrysae, hence they probably did not pay tributes regularly to Athens, but paid to the Odrysian royal court.

The publishers of the Athenian tribute lists believe that the non-payment to Athens by Ainos was clearly manifested through the smaller quantities of tetradrachms minted by Ainos and intended to be used in foreign trade, at the expense of the increased quantity of dioboli intended for domestic trade. The logical explanation is that this was due to the rule of the Odrysian state, attested in the ancient authors as well, which was accompanied also by deflecting the commitments of Athens from the Aegean region and directing them towards its efforts to intensify its trade with the cities along the Black Sea. Hence it follows that Ainos, too, was under Odrysian rule to a certain extent. This is not a big surprise, bearing in mind that there was a residence/principality of Sparadokos somewhere in that region. Moreover, the royal residence Doriskos was also located not far west of Ainos.

The publishers of the Athenian tribute lists also believed that the non-payment to Athens by Deire during subsequent decades was due to the power of the Odrysian state, as was the case with Ainos, Bisanthe and Tyrodiza.

There is not much clarity about the situation with the remaining *poleis* along the northeastern coasts of the Sea of Marmara, namely Byzantion, Selymbria, Daunion Teichos and Perinthos. However, the publishers of the *Corpus* of Athenian tribute lists say about Selymbria that the imposition of power by the Odrysian kings over the Propontis was comparable to that of the Macedonian kings over the Bay of Thermi.

If approximately 80 talents could be collected under Sitalkes with indirect registration in the Athenian tribute lists only from *poleis* and emporia from the European coasts of the Sea of Marmara and the Thracian Sea, under Seuthes I there was approximately a doubling of the taxes (160 talents) so as to reach the sum for the Greek *poleis*, at least half of 400 talents, i.e., about 200. This arithmetic must also include the taxes to the Odrysian royal court collected from the *poleis* along the Black Sea coast as well, which accounted for the remaining 40 talents. It may be assumed that the other half of about 200 talents were collected in the form of taxes from *poleis* not belonging to the Athenian *arche*, as well as from the Thracian ethnos states subordinated to the Odrysae, notably those of the Thynoi, the Melanditai and the Tranipsai.

Military campaigns conducted by Seuthes I for gaining control over *poleis* along the coasts of the Thracian Chersonesos are also known. Polyaenus narrates that when the Athenians devastated the coasts of the Chersonesos, Seuthes recruited 2,000 lightly armed Getae and gave them secret orders to attack as enemies and to burn down the land, as well as to attack the defenders of the city walls. When the Athenians noticed that, they thought that the Getae were enemies of the Thracians, and they came out of the ships bravely and approached the city walls. In that situation, Seuthes I rushed from the fortification walls against the

Athenians, while the Getae pretended to rank next to them in military formation. However, coming behind their backs, they killed them all, because it so happened that the Thracians rushed against them from one side and the Getae from the other.

It is not of particular importance whether that victory of Seuthes I over the Athenians took place in 411 or in 407 BC. It matters more that through that evidence he proved to be the first Odrysian ruler who assessed the strategic importance of the Thracian Chersonesos and ruthlessly encroached upon the Athenian interests there, conquering and holding a coastal *polis* in his power, undoubtedly with a harbour as well, which must have been located in the northern part of the Peninsula. That city was presumably Kardia, although with a higher degree of probability it could have been Paktia on the Sea of Marmara.

Chapter Six: The Kings and the *Poleis* from the End of the 5th Century BC until 341 BC.

§ 1. King Medokos/Amadokos I (405/404 - 387/386 BC) and the Ruler of the Coastal Region Seuthes (II) (401/400 - 387/386 BC).

During the years after the end of the Peloponnesian War, the *poleis* along the coasts of the Odrysian kingdom no longer paid taxes to Athens, but there was no reason for them not to have paid tributes to the Odrysian king - Medokos/Amadokos I in that case. Therefore, it appears that the first acts of that ruler were aimed at a continued

levying of the Greek cities with taxes. This is evident from the coinage of that ruler, which was assumed to have had the following important characteristics: the silver coins of Medokos were struck in Maroneia, and that was precisely the way in which it paid its tribute to the king; the dynast's image on the coins inherited a tradition dating back from the time of Sparadokos, which continued under the assumed paradynast of Seuthes I, Saratokos, whose coin issues were minted between 413/411 and 404 BC in Thasos and Maroneia; that coinage is dated to the time between 398 and 386/385 BC; for the first time in the Odrysian coinage the cult double axe - labrys - was used in writing the ruler's name as a royal symbol replacing the letter T, whereby Medokos from Xenophon's *Anabasis* became MeTokos - a form considered to have been closer to the Thracian sounding of that name.

Only the ethnonym Thracians was used in information about invasions of the Thracian Chersonesos at the time of Medokos/Amadokos I. That was due to the fact that when Thracian ethnic communities were conquered and were under the power of the Odrysian royal court, their ethnonyms disappeared rapidly, leaving behind only the notion of the common ethnonym Thracians. Hence it would appear that when no other ethnonyms were mentioned in the ancient sources, no independent political manifestations of other ethnos states were observed, with the exception of the state of the Odrysae who ruled over most Thracians and over many of the Greek *poleis* along their coasts in Southeastern Europe.

The following information can be gleaned from the sources on the Odrysian king Medokos/Amadokos I, his relations with the Greek *poleis* and his paradynast Seuthes (II) - the ruler of the coastal area: (1) The Odrysian king Medokos/Amadokos I ruled from 405/404 until 387/386 BC, and his paradynast Seuthes (II) - from 401/400 until 387/386; (2) Just as under previous Odrysian kings, the levying of taxes from Greek *poleis* and Thracian ethnic communities for the needs of the treasury of the Odrysian empire continued, and a treaty was concluded with Athens in 389/388 BC for the Greek *poleis;* (3) The relations between the king and his paradynast were the normal relations of subordination, relative autonomy and cooperation; (4) Under Medokos/Amadokos I, too, the Odrysian dynastic line continued to develop its foreign policy actions to the south/southeast with a view to consolidating the policy of conquering the Thracian Chersonesos that had been started by his predecessor Seuthes I. the reasons for this can be sought both in the Greek *poleis* there, from which no taxes had been levied yet, and in the geostrategic location of the Peninsula, which was apparently appreciated more and more by the Odrysian royal court.

§ 2. King Hebryzelmis (387/386 - 383/382 BC)

The first mention of Hebryzelmis is in an inscription from Athens. It was connected with the relations between Athens and the ruler mentioned several times as king of the Odrysae, and dated to 386/385 BC. This means that during that year at the latest, or more probably during the previous year 387/396 BC, Hebryzelmis was already on the Odrysian throne. It is of particular importance that according to that inscription, the Athenian people gave to Hebryzelmis all the honours and rights that his ancestors enjoyed. On the one hand, that must have been the double taxations of the Greek *poleis* both by Athens and by the Odrysian royal court. On the other hand, a part of the rights were most probably connected with ships sailing into and out of harbours. Apparently, the ships, being most important, were in a separate category and were among the

priorities on which the two sides negotiated. The best reconstruction of the text presupposes ships connected with a concrete harbour of harbours, which corresponds well to the historical context of Thracian-Greek relations during that time. It suggests Greek ships and Odrysian royal port(s) or ships of King Hebryzelmis in Greek port(s).

The coinage of Hebryzelmis is represented by four types of bronze coins that have been found in several places, grouped and ordered from north to south as follows: the first parallel line was near the emporion called Pistiros, near the village of Vetren - Pazardzhik district, near Pyasachnik Dam, at the mineral spas of Burgas and near Vetren village - Burgas district; the second parallel line was near Svilengrad, along the Edirne-Alexandroupolis line, along the lower course of the Maritsa River, in Kypsela and in Heraion Teichos on the Sea of Marmara. I cannot fail to note the fact that all these are areas connected with locations near, at or around Odrysian royal residence and marketplaces subordinated to the Odrysian kings.

Hence it can be seen very clearly that Hebryzelmis guided very confidently his states during the negotiations with Athens, linking the interests of both countries with control and rights over ships and a harbour (or harbours), i.e., with mutually advantageous trade, hence he organised and struck coin issues in Kypsela, near the estuary of the Maritsa River. These facts mean that under King Hebryzelmis Kypsela had become his more permanently inhabited residential capital. It is obvious that the political centre of the Odrysian state was shifted permanently to the south after he set foot on the Thracian Sea, west of the Chersonesos. This undoubtedly must have resulted from the activation of the role of the known Odrysian residences in that region, notably Odrysa, Apros, Beos Kainos, Geistoi - on the mainland around Kypsela and Doriskos from the south.

Hebryzelmis acted in the same way in the southeast, on the Sea of Marmara, where he subordinated and blatantly demonstrated Heraion Teichos within the boundaries of his kingdom, countermarking coins of that city as his own. Heraion Teichos was to the east/northeast above the Hieron Oros - the Sacred Mountain of the Odrysae - and it was of great strategic importance. However, the demonstration made with the coins of the fortress Heraion Teichos, also identified as Neon Teichos, meant - similar to Kypsela - his lasting presence there as well.

By establishing a residential capital in Kypsela, as well as in Heraion Teichos for the Propontis, solid positions were created for securing the rear of Hebryzelmis during subsequent manoeuvres to the south, to the still unconquered Thracian Chersonesos. In this way, his policy proved to be a part of the basic preparations prior to the forthcoming expanding of the forces for conquering the Peninsula.

§ 3. King Kotys I (383/382 - 360/359 BC)

According to Demosthenes, the start of the rule of Kotys was marked by conferring Athenian citizenship and offering gold wreaths to Kotys I, which was a sure sign of a treaty concluded between him and Athens. The concluding of a treaty, most probably back in 383/382 BC, is also confirmed by the dynastic Thracian-Athenian marriage of an Odrysian princess - daughter of Kotys I - to the Athenian *strategos* Iphikrates. The treaty most probably endorsed the agreement reached in 386/385 with the previous Odrysian king Hebryzelmis.

The Second Athenian Symmachia was created in 378/377 BC. It was immediately joined by Maroneia from the Thracian Sea and Perinthos from the

Propontis, and until 375 BC from the coasts of the Odrysian kingdom the alliance was enlarged with Ainos, Dikaia, Abdera, Samothrace and Thasos from the Thracian Sea; Byzantion and Selymbria from the Propontis; Neapolis of the Athenians, and Elaios from the Thracian Chersonesos. One of the reasons for this was probably to avoid the unilateral taxation, or to prevent taxation imposed by the Odrysian king. In all probability, the small *poleis*-emporia like Deire, Sale, Zone and Drys on the Thracian Sea, as well as Daunion/Damnion Teichos, Bisanthe and Sereion Teichos on the Sea of Marmara, remained either in double dependence, or were only under Odrysian power.

The mints in Maroneia, Kypsela, Heraion Teichos and Pistiros, near the village of Vetren, Pazardzhik district, worked very intensively for Kotys I during his reign. It is impressive that there were four mints, two of which - near Kypsela and Heraion Teichos - were inherited as residential capitals from the time of Hebryzelmis. Their location also outlined the core territory of his state, which comprised the Upper Thracian Lowlands and Eastern Thrace. These facts are also consistent in the context of the explanation that the lethargic character of Kotys' coinage was due to the payment of large sums to the kingdom by the Greek *poleis.* An attempt to lay hands on such a *polis* - Abdera in the Odrysian southwest, near the estuary of the Nestos River - can be perceived in his involvement in the attack of the Triballoi against the city, dated to 376/375 BC.

The inscriptions on the phialae indisputably demonstrate from which of his six residences Kotys I sent diplomatic gifts to Thracian rulers on the other side of the Haemus. It is obvious that Kotys I lived in other residences in the region, not only in his residential capitals Kypsela and Heraion Teichos, six in number in the concrete case. There were eight other Thracian dynastic fortresses in the Odrysian Southwest. These fourteen residences with their garrisons made up a relatively dense network of support military points - both on the mainland, and along the coasts.

As it became clear from [Pseudo-]Aristotle in connection with the relations between Kotys I and Perinthos, the Odrysian king maintained his garrisons in these fortified places. And it was these fortified places with the garrisons that were the residences through which he successfully controlled his subordinate territories and coasts.

It seems that already back in 365 BC Kotys I undertook actions to conquer key *poleis* from the Peninsula, Kardia being the first among them, on the western side of the neck of the Chersonesos. The conquering of Kardia eliminated the function of the wall blocking the neck of the Peninsula. Hence the road to the south/southwest for conquering the Thracian Chersonesos was already open.

During that same year 365 BC, Autophradates, Mausolos and Kotys I proved to be adversaries of Ariobarzanes. The fact that Kotys I surrounded by land precisely the city of Sestos, while Mausolos besieged the same *polis* by sea, meant joint actions of Thracians and Persians for conquering that strategic *polis* on the Hellespontos. If Kotys I besieged the city from the land, his rear must have been sufficiently secure, which means that during his march from Kardia to Sestos he made public his anti-Ariobarzanes actions that appeared to be ostensibly pro-Athenian, which gained him the silent approval of a sufficient number of *poleis* on the Peninsula.

The onset of autonomous military actions of Kotys I against Sestos is dated to the summer of 363 BC. This is associated with the time of the *strategos* Ergophilos in 363/362 BC, who was replaced in 362 BC on the Peninsula by Autokles for having lost

fortresses in Thrace. It appears that, according to Demosthenes, during that time Sestos, Elaios and Kritote actually remained in the hands of Athens. Kotys I successfully conquered and held nine of the twelve cities on the Thracian Chersonesos in 363/362 BC, leaving three in the hands of the Athenians, Sestos being the most important city among them. Apparently, Kotys I was not in a hurry to rush immediately to his big goal - Sestos - and he first tried to secure his rear by conquering all other *poleis* on the Peninsula. The next move of the Odrysian king was aimed at Sestos.

Other *strategoi* after Autokles were Menon (for a very short time because he was called to Athens to assume responsibility for his acts) and Timomachos for 361/360 BC, who was also sent to court for having lost fortresses in Thrace. One of these fortresses proved to be Sestos, which fell under the rule of Kotys I.

It is important to note that while Timomachos was *strategos*, Kotys sent him a letter in which he suggested to him to leave the Peninsula because he himself would assume responsibility for the safety of the Pontic trade, and was to look after the interests of the Athenian allies Maroneia and Thasos. Three things become apparent here. The first is the confidence of Kotys I that he could control seafaring and trade in the Hellespontos, which had actually been his aim since 365 BC. The second fact concerns his claims not only with respect to Maroneia, where he resided periodically and minted his coins, but to the rich Thasos and the Thracian coast adjacent to it. The third fact was his Hellenophilia, manifested in the intention to look after the Greek interests - in the concrete case he expressed readiness to undertake to look after the Athenian interests along the coasts of his state. This form of Hellenophilia was to become a characteristic feature in the behaviour of the kings from Southeastern Europe and Western Asia during the subsequent decades and centuries of the Hellenistic Age. However, that was very noticeable even under the Odrysian king Kotys I.

The Odrysian king, together with Charidemos whom he had recruited, launched military campaigns and successfully besieged the last Athenian strongholds on the Peninsula, Kritote and Elaios, seen from the reports of the military commanders to Athens. It is not clear whether they fell into the hands of Kotys I, but the evidence is that he was killed.

The final achievements of Kotys I are very well visible from an inscription in Athens associated with the successors of Kotys I and dated to 357 BC. The inscription demonstrates to a great extent the conquests of Kotys I on the Thracian Chersonesos.

The first thing that one notices is that the Greek cities from which taxes were collected under Berisades, Amadokos and Kersebleptes, and at the same time by Athens as well, actually spread along the entire coast of Kotys' kingdom, definitely on the Thracian Sea and on the Sea of Marmara. As the lands of the westernmost of his three heirs, Berisades, were localised near and above Abdera and Maroneia, it would be logical to assume that the kingdom of Kotys I spread approximately from the Nestos River in the west and covered in the east the *poleis* and the emporia from which taxes were levied: (probably) Dikaia and Samothrace, and (more reliably) Maroneia, Drys, Zone, Sale, Ainos and Deire. Kardia, which became his seat on the analogy with Maroneia, was probably taxed with coins minted there. On the Sea of Marmara that could be the *poleis* Tyrodiza, Neapolis of the Athenians, Perinthos, Selymbria, Byzantion and the smaller emporia-fortresses Daunion/Damnion Teichos, Didymon Teichos and Sereion Teichos. Bisanthe and Heraion Teichos/Neon Teichos were

undoubtedly residences of the Odrysae, and the latter even minted their coins, similar to Kypsela and Maroneia.

The second particularly important finding is the identification of a group of cities that owed taxes to the three rulers simultaneously, and the tribute known ever since the antiquity - since the time of Kotys I, i.e., the older tribute compared to their time. These cities had pledged allegiance to the three heirs. They became autonomous and free, which apparently they were not under Kotys I. There is no doubt that these were the *poleis* on the Thracian Chersonesos that he had previously seized from the control of Athens and had levied taxes upon them. Under the new situation, by making them autonomous and free, they returned to the Second Athenian Symmachia, but were subjected to double taxation: both by the Odrysae, as was the case prior to the concluding of the treaty, and by the Athenians. This means that Kotys I had imposed the collecting of taxes from the Thracian Chersonesos, in addition to Kardia, and from the emporia Idae, Paion, Araplos and the *poleis* Limne, Alopekonessos, (Elaios?), Madytos, Sestos, Egospotami, (Kritote?), Paktia and Agora/Chersonesos of the Athenians. In other words, Kotys I had control over the navigation in the Hellespontos, albeit briefly before his death, which was actually his ultimate goal.

§ 4. King Kersebleptes (359 - 341 BC)

It is not clear exactly when, whether that was prior to the death of Kotys I or afterwards, Charidemos followed the example of Iphikrates who married one of the daughters of Kotys during his rule, and he also married an Odrysian princess who was the daughter of the new Odrysian king Kersebleptes. Hence it was perfectly logical for Charidemos to take steps to defend his kingdom.

The first action of Athens vis-â-vis Kersebleptes took place at Perinthos on the Sea of Marmara, the second - at Alopekonessos on the Thracian Chersonesos, but on the Thracian Sea. Both campaigns are connected with the name of the Athenian *strategos* Kephisodotos who had been sent to the Hellespontos to defend the interests of Athens there. This occurred during the year of the archon 360/359 BC. After the failure at Perinthos, Kephisodotos set off hastily to Alopekonessos with his troops on ships. Upon arriving there, he besieged the city because it had always been under Athenian rule and had to be freed from the pirates, as Demosthenes explains.

In that case one cannot fail to note the fact that Kephisodotos did not stop at any of the cities in the Thracian Chersonesos on his way to Alopekonessos. This suggests that these cities, maybe Kritote and Elaios, were not under Athenian rule, but were subordinated by the adversaries, the Odrysae. In other words, the siege and the conquering of the last two cities on the Chersonesos by Kotys I and Charidemos were probably successful. This is why Kephisodotos tried to surprise Charidemos with a campaign in the remote Alopekonessos, which was undoubtedly also under Odrysian control. The motive for that attack that the city had always been under Athenian control meant that for a certain time it was not Athenian but Odrysian possession. Liberating the city from the pirates meant liberation of Alopekonessos from the adversaries of the Athenians, who had settled there, i.e., the Odrysae, who apparently prevented with their actions the free navigation of Athenian ships in that region.

Charidemos reacted in the best possible way: with military actions by land and by sea. As a result of these successful actions, not only Alopekonessos was freed from the siege, but it even became necessary for Kephisodotos to comply with the will of his

adversaries and to conclude a treaty with Charidemos and Kersebleptes, which undoubtedly consolidated Kotys' conquest in the Chersonesos. This conclusion is based on the reaction of the Ecclesia in Athens, which qualified the treaty that was disgraceful for Athens as bad and unfair, Kephisodotos was dismissed before the end of his term in office, and he was even fined five talents.

After these unsuccessful attempts of Athens to win something from the Thracian Chersonesos, it remained under the control of the successor of Kotys I, Kersebleptes. Athens demonstrated merely ostensible calm and reconciliation with the *status quo* that was being established. However, the Athenian diplomacy worked for its abolition. That was achieved through Athenodoros, who was married to the daughter of one of the three Odrysian archons who had inherited the big kingdom of Kotys, namely Berisades.

Athenodoros advanced successfully to the east against Kersebleptes in 359 BC on behalf of Berisades and Amadokos II, who had raised their heads and were claiming for more power or for all the power in the Odrysian kingdom. This resulted in a treaty for the official partitioning of Kotys' kingdom-empire among the three claimants, whereby the Thracian Chersonesos, with the exception of Kardia, went again to Athens. In this way, Berisades proved to be the Odrysian ruler of its westernmost lands along the Nestos River and towards the border with Macedonia, the other ruler was Amadokos II - from Maroneia approximately to the Hebros River, leaving to the son of Kotys I, Kersebleptes, the eastern part of the Odrysian kingdom from the lands along the Hebros River to the Sea of Marmara, without the Thracian Chersonesos, but with Kardia.

In the long run, that was a calculated move, because the treaty with Athenodoros, according to which the entire Thracian Chersonesos had been ceded to the Athenians, was immediately violated by Kersebleptes through Charidemos, who again imposed the collection of all customs duties and tithes from the ships sailing across the Hellespontos, which amounted to more than 30 talents of annual revenues. The collection of customs duties and tithes as freight meant not only that Kersebleptes had control over the entire Thracian Chersonesos, but that he also had at his disposal a fleet of ships with which he controlled the mooring, sailing off and the navigation in the Hellespontos. He started collecting taxes again, i.e., Kotys I had already collected these taxes and fees before him. This is a conclusion that does not run counter the earlier analysis of that Odrysian ruler.

A new *strategos,* Chabrios, was elected for the Athenian year 359/358 BC. During the spring of 358 BC, he sailed with only one ship with the task of conducting new negotiations for the actual return of the Athenian Peninsula ruled over by Kersebleptes, with the help of Charidemos. The result was a new bilateral treaty: between Kersebleptes (with Charidemos) and Athens (represented by Chabrios). That treaty undoubtedly reflected the cited realities and claims of Kersebleptes for control over the Peninsula and over navigation in the Hellespontos, hence it proved to be unsatisfactory to Athens and it sent a 10-member delegation to Kersebleptes, demanding from him to confirm the return of the Chersonesos in accordance with the earlier treaty concluded by Athenodoros. However, these negotiations were also unsuccessful for Athens.

In this way, the year 358 BC marked the culmination and crowned with success the struggle of the Odrysian kingdom for half a century, which Seuthes I had started back in 407 BC, followed under Medokos/Amadokos and Hebryzelmis, and completed

by Kotys I and his son Kersebleptes, for rule over the entire Thracian Chersonesos and for control over the navigation across the Hellespontos, by imposing customs duties and freight fees for the ships passing along and mooring at the eastern/southeastern coats of the Peninsula. There is no doubt that this ought to be assessed as a culmination in the political development of the Odrysian kingdom as the biggest empire in Southeastern Europe at that time, integrating the interests of the large territories of the state (Thracian state in the concrete case) with the interests of the smaller states (the Athenian *polis* world). This would also explain the Hellenophilia as behaviour noted for Kotys I and continuing for the subsequent Odrysian rulers as well, and it would prove to be the model for the future development both of Southeastern Europe and of the entire Eastern Mediterranean region during the centuries to come, during the Hellenistic Age. The greatness of Kersebleptes as the strongest Proto-Hellenistic ruler in Southeastern Europe around the mid-4th century BC did not last long.

Athens, being at the head of another empire, the so-called Second Athenian League, mobilised to defend its interests in the region. For the purpose, unlimited powers were conferred to Chares as *strategos* and he was given ships and troops to cope with the situation in the Thracian Chersonesos, which were catastrophic for Athens. It is not known exactly how Chares succeeded in concluding a new treaty in the autumn of 357 BC, under which Kardia among the *poleis* of the Thracian Chersonesos most probably remained for Kersebleptes. During that year it was a reliably attested reaction on the part of Athens aimed at its real return to the Peninsula, especially after it lost the strategic Amphipolis above the estuary of the Strymon River, which had been captured by the Macedonian king Philip II. However, that treaty was no longer only with Kersebleptes and only for the Chersonesos. It comprehensively covered the relations of Athens as an imperial force with the other - disintegrating - empire: the Odrysian kingdom. It is identified with the epigraphic monument from Athens, which was mentioned in connection with Kotys I.

Finally, there was indisputable continuity in the double taxation by the Odrysae and by the Athenians, imposed upon the Greek *poleis* along the coasts of the Odrysian kingdom, including those from the Thracian Chersonesos. If the taxation of the cities along the coasts of the Odrysian state along the Thracian Sea and the Sea of Marmara had long traditions that could be traced back to the rule of Teres I and the subsequent Odrysian kings, the new element was the endorsed double taxation for the cities on the Peninsula as well, which had been attained under Kotys I. The *status quo* continued until 352/351 BC. After that date, one of the most glorious pages in the history of the Odrysian kingdom-empire was closed: the page connected with the Thracian Sea and the Sea of Marmara, and with the control of the Odrysae over their coasts.

The Hellenophilic policy, which was conducted even by Kotys I, was also seen in the actions of Kersebleptes vis-â-vis Athens. In 353/352 BC, Kersebleptes - who had inherited the honorary Athenian citizenship of his father Kotys I - passed the entire Peninsula into the hands of Athens, leaving for himself the strategically important *polis* Kardia. The reasons for that action can also be detected in the changed foreign political situation. The Macedonian king Philip II, who was visibly gaining strength, gradually advanced from the west so as to cope with the still apparently strongest kingdom in Southeastern Europe: the kingdom of the Odrysae. On the other hand, by securing its

rear from the south, Kersebleptes could work for uniting his Odrysian kingdom, divided into three parts in 357 BC.

However, he was to be outraced in that by Philip II who besieged the Odrysian residential capital Heraion Teichos in 352/351 BC and took one of the sons of Kersebleptes as hostage in Pella. In 347 BC, the Macedonian *strategos* Antipater conquered Abdera and imposed control over Maroneia that had been the mint of the Odrysian kings until recently. In 346 BC, Antipater laid hands on the old Odrysian residences Apri and Drys on the Thracian Sea.

Concerned by that real threat to his kingdom, Kersebleptes gave permission to the Athenian *strategos* Chares in March 346 BC to station small Athenian garrisons in the old strategic Odrysian residences-fortresses Sereion and Doriskos on the Thracian Sea, and Ganos, Sereion Teichos, Hieron Oros, Ergiske and Myrtenon on the Sea of Marmara. However, that did not resolve the problem. In April 346 BC, Philip II personally evicted the Athenian garrisons and conquered the above-mentioned residences-fortresses of the Odrysae. Kardia concluded a separatist agreement with the Macedonian king.

Nevertheless, Kersebleptes gradually conquered in 343/342 or 342/341 BC the cities adjacent to Thrace and devastated their land, but Philip II liquidated that attempt, too, for restoring the old Odrysian positions connected with the sea and with the Greek *poleis* along the coasts of the Thracian Sea and the Sea of Marmara.

In fact, the aim of Philip II was to oust the Odrysian state from its hard-won lasting positions along the coasts of the Thracian Sea and of the Sea of Marmara, and it was attained around the end of 341 BC.

Conclusions

I. All rulers from Oloros until Kersebleptes concluded treaties with Athens for dividing the spheres of influence and for ruling over the coasts of the Odrysian kingdom. If for Oloros, Teres I and Sparadokos there is indirect evidence of such pacts, for the remaining kings - Sitalkes, Seuthes I, Medokos/Amadokos I, Hebryzelmis, Kotys I and Kersebleptes - the written sources and the epigraphic monuments are categorical and unambiguous proof of that. The motivation for such a conduct of all kings - a conduct consisting in targeted pursuit of the vitally important policy of the Odrysian *basileia* for taxation and utilisation of the markets of Greek cities along its coast - can be seen in the numerous dynastic residences, as well as those adjacent to the Greek *poleis,* above all along the coasts of the Sea of Marmara, the Thracian Sea and the Black Sea, as well as those located in their not too distant rear on the mainland. In minimum concrete terms, the levying of taxes only from the Greek *poleis* and emporia looks as follows:

Oloros - no data;
Teres I - 7-11 talents;
Sparadokos - 17 (27?) talents;
Sitalkes - 77-100 talents;
Seuthes I - 200 talents;
Metokos/Amadokos I - 200 or 500 (?) talents;
Hebryzelmis - 200 or 500 (?) talents;

Kotys I -	400, 600 (?) talents;
Kersebleptes -	430 or 630 talents.

These data reveal an intensive increase of the taxes coming into the treasury of the Odrysian *basileia,* especially under Sitalkes, Seuthes I and Kotys I. The sums of these receivables by the Odrysian kings are comparable to the sums collected by the Athenian *arche.*

II. An era of the greatness of the Odrysian kingdom of the Thracians in Southeastern Europe ended for about a century and a half since the reign of King Teres I (end of 6th/early 5th century - 448 BC) until the reign of King Kersebleptes (359 - 341 BC). The achievements of the series of Odrysian kings - Teres I, Sparadokos, Sitalkes, Seuthes I, Medokos/Amadokos I, Hebryzelmis, Kotys I and Kersebleptes - can be defined as definite emergence on the scene and most active participation of the Thracians through the Odrysian kingdom in the historical drama presenting the culmination in the development of the ancient world. They were their real socio-political contribution to the outlining of the historical prospects before Europe and the Mediterranean region. What is more, they were an expression of the system of values that was taking shape at that time and imposing not only the co-existence between *polis* and ethnos, but also the increasing closeness between these two beginnings.

On the one hand, that was the characteristic of an empire that made the early class state of the Odrysae, as one of the most progressive states for its time, comparable to the early class states-empires like Lydia and Persia. It was precisely by its adherence to the characteristic of empire that the kingdom of the Thracians-Odrysae proved to play a leading role in the development of the socio-political tendencies and their manifestations in Europe, which determined the genesis and the future characteristics of the imperial Hellenistic Age from Philip II and Alexander III the Great onward throughout the ancient world. That characteristic was best seen in the consistently observed and thoroughly followed policy by the Odrysian kings presented above, with a view to their efficient imposition over the Greek *poleis* and their vitally important involvement in the economy of the empire. In this way, Europe was modelled in practice for the first time and identified the combination, mutual complementation and symbiosis of the two social-state principles of the first millennium BC as most promising for the world, referred to by Aristotle as the *ethnos* and *polis* principles.

On the other hand, the convergence of the two principles is seen in these processes and also in the fact that the classical ethnos state grew into an early class empire, and similarly the classical *polis* state proved incapable of existing any longer absolutely autonomously, and had to be included as an element of one empire or another: the Athenian *arche* or the Odrysian *basileia.*

Translated by Mrs **Nedyalka Chakalova**

СЪКРАЩЕНИЯ

ABREVIATIONS

ATL = Meritt B.D., H.T. Wade-Gery, M.F.McGregor. *The Athenian Tribute Lists.* Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts, 1939-1953, Vol. I-IV.

BAR = *British Archaeological Reports,* Oxford.

BCH = *Bulletin Correspondance Hellenique.* Paris, 1877 sqq.

CRAI = *Comptes rendus des seances de l 'Academie des inscriptions et belles-lettres.* Paris.

IG = *Inscriptiones Graecae.* Vol. I-XII, Ed. 2. Berolini, 1913-1940.

IGBulg. I = Mihailov G. *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae,* Vol. I Inscriptiones orae Ponti Euxini. Serdicae, MCMLXX.

Inventori = An Inventory of Archaic and Classical *Poleis.* An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Fondation. (Eds. M. H. Hansen and Th. H. Nielsen). Oxford University Press, 2004.

RE = Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswiessenschaft. Neue Bearbeitung von Georg Wissowa, Kroll u.a.. Stuttgart, 1894 sqq.

Syll. = Dittenberger W. *Sylloge Inscriptionum Graecarum,* I-IV. Lipsiae, 1915¬1924 (3).

АОР = *Археологически открития и разкопки.* София.

ВДИ = *Вестник древней истории,* Москва.

ГСУ, ФФ = *Годишник на Софийския университет, Филологически факултет.*

ГСУ, ФИФ = *Годишник на Софийския университет, Философско-исторически факултет.*

ИБ = *История на България.* Том I. Първобитнообщинен и робовладелски строй. Траки. София, 1979, 471 с.

ИБАД = *Известия на българското археологическо дружество.* София.

ИНМБ = *Известия на Народния музей в Бургас.* Бургас.

ИСИГТМ = *Извори за старата история и география на Тракия и Македония.* Второ разширено издание. (Г.И.Кацаров, Д. Дечев и др.) Печатница на БАН. София, 1949.

КЕТД = Кратка енциклопедия Тракийска древност. (Ред. Д. Попов и др.) Издателство „Аргес". София, 1993.

Сб БАН = *Сборник на Българската академия на науките.* София.

Сп БАН = *Списание на Българската академия на науките.* София.

АНТИЧНИ АВТОРИ И ЕПИГРАФСКИ СБИРКИ

ANCIENT AUTHORS AND EPIGRAPHIC COLLECTIONS

Aen. Tactic. (Oldfather)
Aeschyn. (Blass; Martin - Bude)
Anonym. *Peripl. Pont. Eux.* (Müller)
Apollodor. *Bibl.* (Wagner)
Archiloch. (Diehl)
Apollonius Rhod. (Merkel)
Aristid. Ael. *Panathenaikos* (Dindorf-Keil)
Aristot. *Politica.* (J. Barnes)
Arrian. *Bithinica.* (Roos)
Arrian. *Peripl. Pont. Eux.* (Roos - Wirth)
[Pseudo] Aristot. *Oeconom.* (Susemihl)
Athen. (Kaibel)
Demosthen. *Orationes* (Butcher - Rennie)
Diod. *Biblioth.* (Vogel)
Dio. Cass. *Historia Romana* (Melberg)
Dion. Perieg. (Müller)
Euripid. (Bude)
Eschile. *Prom.* (Mazon)
Hecateus (Müller)
Herod. *Hist.* (Hude)
Hesiod. *Carmina.* (Rzach)
Hesych. *Illustr. Patr. Const.* (Alberti)
Hesych. (Müller)
Hellanic. FGrH, 1 (Jakoby)
Hom. *Il.* (Amais-Hentze; Mazon)
Isocrat. *Philipp.* (Croiset)
Iustin. (Ruehl)
Livius (Müller)
Marcell. *Vita Thuc.* (Hude)
Melae Pomp. *De chronographia.* (W. Schaub).
(Cornel.) Nep. *Alcib.* (Nipperdey)
(Cornel.) Nep. *Iphicr.* (Nipperdey)
(Cornel.) Nep. *Timoht.* (Nipperdey)
Ovid. *Metam.* (Ehwald - Levy)

Pausan. (Jones)
Pherecyd. FGrH, 1 (Jakoby)
Plin. *Nat. Hist.* (Mayhoff)
Plut. *Alcib.* (Ziegler)
Plut. *Cim.* (Lindskog - Ziegler)
Plut. *Per.* (Ziegler)
Polyb. *Hist.* (Büttner-Wobst)
Polyaen. *Strateg.* (Wölfflin-Melber)
Ptolem. Claud. (C. Müller).
Schol. in Ael. Arist. *Orat. Panath.* (Frommel)
Schol. in Apollon. Rhod. (Wendel. ed. Regenbogen)
[Pseudo] Skylax (Müller)
Sophocl. *Antig.* (Williger-Bayer)
Steph. Byz. (Meineke)
Strab. *Geograph.* (Meineke)
Theopomp. (Grenf)
Thuc. *Hist.* (Smith; Hude)
Valerius Maximus (Kempf)
Vergilius (Janell)
Xenophon. *Agesilaus.* (Marchant, Bowersock)
Xenophon. *Anabase.* (Masqueray)
Xenophon. *Hellenica* (Hude)

Dittenberger. G. *Sylloge Inscriptionum Graecarum.* (3), Volumen I. Lipsiae, Apud S. Hirzelium, MCMXV.

Inscriptiones Graecae. Vol. I-XII, Ed. 2. Berolini, 1913-1940.

Meritt B.D., H.T. Wade-Gery, M.F. McGregor. *The Athenian Tribute Lists.* Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts, 1939-1953, Vol. I-IV. *(ATL)*

Mihailov G. *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae,* Vol. I Inscriptiones orae Ponti Euxini. Serdicae, MCMLXX.

ЛИТЕРАТУРА

BIBLIOGRAPHY

Агре Д. 2008: Археологически разкопки на долмен в м. Цървандакови къшли край с. Белеврен, община Средец. - *АОР* през 2007 г. София, 2008, 156-158.

Агре Д., Д. Дичев 2006: Класификация на фибулите от долмените в Странджа. - IV международен симпозиум *Поселищен живот в Тракия,* 9-11 ноември 2005, Ямбол-Кабиле, Издателство „Я". Ямбол, 2006, 9-30.

Балабанов П. 1894: Тракийски тюрсис близо до Бургас. - *Известия на музеите от Югоизточна България,* VII, Издателство „Христо Г. Данов". Пловдив, 1984, 11-38.

Ботева-Боянова Д. 2000: *Проблеми на тракийската история и култура. Нов поглед върху сведения на Херодот и Тукидид.* ИК *Гутенберг.* София, 2000.

Бошнаков К. 2000: *Тракийска древност. Исторически очерци.* Вулкан-4. София, 2000.

Бошнаков К. 2007: *Псевдо-Скимнос или Семос от Делос. Проучвания върху сведенията на елински автори за Западния Понт.* Университетско издателство „Св. Климент Охридски". София, 2007.

Венедиков И. 1972: Надписите върху тракийските фиали. - *Археология,* 1972, 2, 1-7.

Габелко О. Л. 2005: *История Вифинского царства.* Санкт-Петербург, 2005.

Георгиева Р., Д. Момчилов 2010: Проучвания на тракийската култура в Карнобатския край в периода 1996 - 2007 г. - В: *Югоизточна България през хил.пр.Хр.* Книгоиздателство ЗОГРАФ. Варна, 2010, 7-14.

Георгиева Р., Кр. Ников 2010: Ранни трако-елински контакти (по археологически данни от Карнобатско. - В: *Югоизточна България през II-I хил.пр.Хр.* Книгоиздателство ЗОГРАФ. Варна, 2010, 142-157.

Гоцев Ал и колектив 2008: Археологически проучвания на емпорион Пистирос край гр. Ветрен, община Септември. - *АОР* през 2007. София, 2008, 202-211.

Гълъбов Ив. 1950: Един новооткрит надпис от Несебър. - *Известия на Народния музей, Бургас,* т.1, 1950, 7-22.

Гълъбов Ив. 1956: Минойская надпись, найденная в Бургасе (Болгария). - ВДИ, 1956, 3, 151-157.

Гюзелев М. 2009: Западният Понт между Емине и Босфора през първото хилядолетие пр.Хр. Бургас, 2009.

Данов Хр. 1952: Към историята на Тракия и Западното Черноморие от втората половина на III до средата на I в.пр.н.е. - *ГСУ, ФИФ,* 47, 2 1952, 105-166.

Данов Хр. 1970: Към външната политика на Македония, Тракия и Гърция през IV и в началото на III в.пр.н.е.. - *Studia Balcanica,* 2, 1970.

Делев П. 1997: Филип II и залезът на „голямото" Одриско царство в Тракия. - *Трудове на катедрите по история и богословия* при Шуменския университет „Епископ Константин Преславски", 1, 1997, 7-40.

Димитров Б. 1975: Тракийското селище Мастейра. - *Векове,* 1975, 4, 56-68.

Домарадски М. 1994: Емпорион Пистирос в Тракия. - В: Поселищен живот в Древна Тракия, *III международен симпозиум „Кабиле",* 17-21 май Ямбол, 1993. Ямбол,1994, 44-52.

Златковская Т. 1971: *Возникновение государства у фракийцев.* Москва, 1971.

Йорданов К. 1994: Одриското царство, Филип II и елинските колонии 359-357 г.пр.Хр. - *Минало,* 4, 1994, 5-18.

Йорданов К. 1998: *Политически отношения между Македония и тракийските държави (359 - 281 г.прХр.).* София, 1998. (= *Studia Thracica,* 7).

Йорданов К. 2003: Achaemenido-Thracica: опити за политически и административен контрол (ок. 515-466 г.пр.Хр). - *История,* 5, 2003, 21-34.

Йорданов Ст. 2001: Троянската война, тракийската таласократия и движението на т.нар. морски народи (проблеми на проучванията). - *Seminarium Thracicum,* 5. Втори академични четения в памет на академик Гаврил Кацаров. София, 2001, 31-46.

Кабиле 1982: том I, Археологически институт и музей при БАН. София, 1982.

Кабиле 1991: том II, Археологически институт и музей при БАН. София, 1991.

Карайотов Ив. 1984: Странджа и морето в културно-исторически аспект. - *Странджанско-Сакарски сборник,* том II, книга 2. Малко Търново, 1984, 65-69.

Карайотов Ив. 2000: Месамбрия и владетелите на Крайбрежна Тракия (според нумизматични данни). - *ИНМБ,* 3, Studia in honorem Ivani Galabov, 2000, 66-82.

Карайотов Ив. 2004: Бургас - пристанището на тракийските царе. - *Море,* Национално маринистично списание. Бургас, година XII, 9-10, 2004, 10-12.

Кацаров, Г. 1915: Битът на старите траки според класическите писатели. - *СбБАН,* кл.ист.фил. 1 (кн. I). София, 1915.

Кацаров Г. 1933: Произход и пръв разцвет на Одриското царство в древна Тракия. - *Училищен преглед,* 32, 1933, 737-754.

Кисьов К. 1994: Някои аспекти на селищното развитие в горното течение на река Стряма през Късната желязна епоха. - В: Поселищен живот в Древна Тракия, *III международен симпозиум „Кабиле",* 17-21 май Ямбол, 1993. Ямбол,1994, 104-110.

Кияшкина П. 2000: За един неизследван археологически обект от територията на Бургас. - *ИНМБ,* 3, Studia in memoriam Ivani Galabov. Археологически музей - Бургас, Бургас, 2000, 106-116.

Кияшкина П., Ив. Карайотов 2000: *Светилище на върха.* - В: Бургас - вечното пристанище. Бургас, 2000, 58-61.

Кратка енциклопедия *Тракийска древност* 1993: (Ред. Д. Попов и др.). Издателство „Аргес". София, 1993.

Лазаров М. 2009: *Древното корабоплаване по Западното Черноморие.* Славена. Варна, 2009.

Лихардус Ян, Ал. Фол, Л. Гетов, Ф. Бертемес, Р. Ехт, Р. Катинчаров, И. Илиев 2001: *Изследвания в микрорегиона на с. Драма (Югоизточна България). Обобщение на основните резултати на българо-германските разкопки от 1983 до 1999 г.* Университетско издателство „Св. Климент Охридски". София, 2001.

Лозанова-Станчева В. 2010: Бюзас/Зевксипос и преоснованването на Византион. - *История,* 2010, Брой 3 и 4 се посвещават на 60-годишнината на проф. дин Димитър Попов, бр. 3, 9-19.

Маджаров М., Д. Танчева 2008: Археологически разкопки на селище от V-IV в.пр.Хр. при с. Кръстевич, община Хисаря. - *АОР* през 2007. София, 2008, 217-220.

Маразов Ив. 1992: *Видимият мит.* София, 1992.

Милев Ал., Цв. Лазова, В. Попова 1981: - В: *Извори за историята на Тракия и траките,* т.1. София, 1981.

Минчев Ал. 2007: *Одесос през елинистическата епоха (края на IV в.пр.Хр. - началото на I в.сл.Хр.),* Издателство МС. Варна, 2007.

Михайлов Г. 1955: Към историята на Тракия през IV-III в.пр.н.е.. - *ИАИ,* Книга XГХ. София, 1955, 149-165.

Михайлов Г. 1972: *Траките.* София, 1972.

Николов Б., Сп. Машов, Пл. Иванов 1986: Уникално тракийско съкровище от Рогозен. - *Музеи и паметници на културата,* 1, 1986, 38-47.

Орачев Ат. 1990: Странджанското крайбрежие и Евксинския Понт до V в.пр.н.е. - В: *Странджа - древност и съвремие.* София, 1990, 344-365.

Попов Д. 1989: *Залмоксис. Религия и общество на траките.* Университетскco издателство „Климент Охридски". София, 1989.

Попов Д. 2007: *Тракийските царе. Поведение и превъплъщения.* Издателска къща ЛИК. София, 2007.

Попов Д. 2009: *Древна Тракия. История и култура.* Издателска къща ЛИК. София, 2009.

Попов Д. 2010: *Гръцките интелектуалци и тракийският свят.* ЛИК. София, 2010.

Попов Д. 2010а: *Тракийска религия.* ЛИК. София, 2010.

Попов Хр. 2002: *Урбанизация във вътрешните райони на Тракия и Илирия през VI-I в.пр.Хр.* София, 2002.

Порожанов К. 1984: Сведението на Диодор за надмощията по море в Егейския басейн през ХШ - VIII в. пр. н. е. - *Векове,* 1984, 2, 19-22.

Порожанов К. 1993: Конен народ ли са траките. - *Thracia,* 10. София, 1993, 81-87.

Порожанов К. 1998: *Общество и държавност у траките средата на II - началото на Iхил.пр.Хр. (в контекста на палеобалкано-западномалоазийската общност).* София, 1998. (= *Studia Thracica,* 6).

Порожанов К. 1999: Потъналата Западночерноморска цивилизация от III хил. пр. Хр. - *Jubilaeus,* II, Юбилеен сборник в памет на проф. Христо М. Данов, София, 1999, 169-172.

Порожанов К. 2001: Моретата на траките или Тракия Понтика през древността. - *Археология,* 1-2, 2001, 61-69.

Порожанов К. 2002: Тракийски царе-богове като херои-основатели на елински апойкии в Мраморно и Черно море. - In: *Πιτύη.* Studia in honorem Prof. Ivani Marazov. София, 2002, 219-224.

Порожанов К. 2002 а: Севт - владетелят на Приморието (Xen. Anab. VII). - *Jubilaeus,* V, Сборник в чест на проф. Маргарита Тачева, София, 2002, 329-333.

Порожанов К. 2002 б: Етносната държава Пафлагония според Ксенофонт (Xen. Anab. V-VI; Hell. IV). - In: *Академични четения в чест на професор Златозара Гочева.* Годишник на Департамент Средиземноморски и Източни изследвания, Нов Български университет, том 1/2002. София, 108-112.

Порожанов К. 2003: Българската морска археология по Западното Черноморие - 40 години не стигат! и 25 от тях на Центъра за подводна археология. - *История,* 5, 2003, година XI, Броят се посвещава на 70 г. на проф. Александър Фол, 58-64.

Порожанов К. 2003 а: Тракийското пристанище и владетелска резиденция КАЛПЕС/КАЛПЕ на южния бряг на Черно море. - *История,* София, 2003, 3-4, година XI, Броят се посвещава на 60-годишнина на проф. д-р Георги Бакалов,11 -15.

Порожанов К. 2003 б: Мосюнойките - един крайбрежен морски етнос по Южното Черноморие (Xen. Anab.). - In: *Черно море между Изтока и Запада.* VII Понтийски четения, Варна, 10-11 май 2002. Варненски свободен университет "Черноризец Храбър", УНК "Хуманитарни науки и изкуства", Програма "История и Европестика". Варна, 2003, 67-72

Порожанов К. 2004: Пристанищата на Аполония Понтика (по данни от котвите и промените в нивото на морето). - *История,* 6, 2004, година ХП. Броят се посвещава на 70-годишнината на проф. Михаил Лазаров, 2-7.

Порожанов К. 2008: Крайбрежни резиденции на одриските царе на Тракийско, Мраморно и Черно море. - *Анали,* 2-4, 2008, 137-144.

Порожанов К. 2010: Двадесет резиденции на одриските царе. - *Научни известия,* г. VI, кн. 1 -2, Правно-исторически факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски", Университетско издателство „Неофит Рилски". Благоевград, 2010, 17-29.

Порожанов К. 2010 а: Одриският цар Терес I (р.ок. 540-448 г.пр.Хр.) и полисите от тракийските крайбрежия - членове на Първия Атински морски съюз. - В: *Югоизточна България през II-I хил.пр.Хр.* Книгоиздателство ЗОГРАФ. Варна, 2010, 117-125.

Редер Д. Г., Е. А. Черкасова 1979: *История древнего мира, часть I, Первобытное общество и Древний Восток*. Москва,1979.

Смирнова Г. И. и др. 1969: *Древние фракийцы в Северном Причерноморье*. Москва, 1969.

Стоянов Т. 1984: Бизия като център на тракийската култура. - В: *Странджанско-Скарски сборник,* том II, книга 2. Малко Търново, 1984, 35-44.

Стоянов Т. 1993: Археологически данни за неизвестно тракийско селище край Анхиало (Поморие). - *Археология,* 1993, 3, 17-25.

Стоянов Т. 2000: Контакти на Североизточна Тракия с Анатолия, Кавказ и Близкия Изток през Ранножелязната епоха преди Гръцката колонизация. - *ИНМБ,* 3, Studia in honorem Ivani Galabov. 2000, 50-61.

Тачева М. 1990: Тракийският владетел Спарадок - извори и интерпретация. - *Исторически преглед,* 1990, 6, 58-70.

Тачева М. 2003: Медок, цар на одрисите: едно интердисциплинарно изследване. - В: *Годишник на Департамент „Средиземноморски и източни изследвания" на НБУ,* том 1 (2002) Академични четения в чест на професор Златозара Гочева. София, 2003, 141-145.

Тачева М. 2006: *Царете на древна Тракия. Книга първа*. Издателство АГАТО. София, 2006.

Тодоровъ Я. 1933: Тракийските царе. - *Годишник на Софийския университет,* Историко-филологически факултет, книга XXГХ. 7. Кооперативна печатница „Гутенберг". София, 1933, 1-80.

Тонев Мл. 1942: Приноси към историята на траките. - *Беломорски преглед,* 1, 1942, 179-228.

Филевска Бл. 2000: *Традиционното рибарство по днешното южно българско Черноморие в края на ХШ - първите десетилетия на XX век (историко-етнографски аспекти).* Дисертация за получаване на образователната и научна степен "доктор". София, 2000.

Фол Ал. 1972: *Политическа история на траките. Края на второто хилядолетие до края на пети век преди новата ера*. София, Наука и изкуство, 1972.

Фол Ал. 1975: *Тракия и Балканите през ранно-елинистическата епоха*. София, Наука и изкуство, 1975.

Фол Ал. 1986: Тракийски и трибалски царе от Рогозенските надписи. - *Векове,* 4, 1986, 5-15.

Фол Ал. 1987: Опит за локализация на селищата от Рогозенските надписи. - *Археология,* 1987, 3, 1-3.

Фол Ал., Ив. Венедиков, Ив. Маразов, Д. Попов 1981: *Тракийски легенди*. Наука и изкуство. София, 1981.

Фол Ал. 1986: *Тракийският орфизъм*. София, 1986.

Фол Ал. 2004: *Orphica Magica*. София, 2004.

Цветкова, Ю. 2004: *Проблеми на историята на Тракийския херсонес в предримската епоха до II в.пр.Хр.,* Автореферат, София 2004.

Цветкова Ю. 2004а: Монетосеченето на Тракийския Херсонес - проблеми на хронологията и периодизацията. - В: *Acta Musei Varnaensis,* II. Нумизматични и сфрагистични приноси към историята на Западното Черноморие. Международна конференция, Варна 12-15 септември 2001. Варна, 2004, 17-31.

Цветкова Ю. 2008: *История на Тракийския Херсонес (от Троянската война до времето на римското завоевание)*. Фабер, Велико Търново, 2008.

Цветкова Ю. 2010: Тракийският херсонес и одриските владетели (V-IV в.пр.Хр.). - В: *Югоизточна България през II-I хил.пр.Хр.* Книгоиздателство ЗОГРАФ. Варна, 2010, 126-133.

Шкорпил К. 1913: Археологически бележки от Странджа планина. - *ИБАД,* III, 1913, 235-262.

Юрукова Й. 1992: *Монетите на тракийските племена и владетели.* Том I, Издателство „Петър Берон". София, 1992.

Янакиева Св. 2010: *Тракийската хидронимия.* Академично издателство „Проф. Марин Дринов". София, 2010. *(=Studia Thracica,* 12).

Angelova H., V. Draganov, K. Dimitrov 1995: Prehistoric Settlements in the Harbour of Sozopol (preliminary comunication). - In: *Early Bronze Age Settlements Patterns in the Balkans.* Reports of Prehistoric Research Projects. Sofia, 1995, Vol. 1, № 1, 54-55.

An Inventory of Archaic and Classical *Poleis* 2004: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Fondation. (Eds. M. H. Hansen and Th. H. Nielsen). Oxford University Press, 2004.

Archibald Z. H. 1998: *The Odrysian Kingdom of Thrace. Orpheus Unmasked.* Clarendon Press. Oxford, 1998.

Archibald Z. 2005: Pre-Roman Cities in Thrace and the notion of civic identity. - In: *BAR International Series 1350.* The Culture of Thracians and their Neighbours. Proceedings of the International Symposium in Memory of Prof. Mieczyslaw Domaradski, with a Round Table "Archaeological Map of Bulgaria", Edited by Jan Bouzek and Lidia Domaradzka. Oxford, 2005, 9-12.

Atik N. 2005: Eine thrakische Stadt an der Propontis: Heraion Teichos. - In: 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. *Abstracts. List of Participants.* Athens, 2005, p. 8.

Atik N. 2007: Eine thrakische Stadt an der Propontis: Heraion Teichos. - In: *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 13-23.

Badian E. 1983: Philip II and Thrace. - Irr *Pulpudeva,* 4, Sofia, 1983, 51-71.

Balabanov P. 1990: The cities of Ancient Thrace befor the Campagns of Philip II. - In: *Terra Antiqua Balcanica,* V. Sofia, 1990, 34-41.

Başaran S. 2007: Die Ausgrabungen in Ainos. - In: *Thrace in the Graeco - Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 72-79.

Beloch K. 1923: *Griechische Geschichte,* III (2), 1 und 2 Abt. Berlin-Leipzig, 1923.

Beševliev V. 1970: *Untersuchungen über die Personennamen bei den Thrakern.* Amsterdam, 1970.

Best J. 1989: Thrakische Namen in mykenischer Schrift. - In: *Thracian and Mycenaeans.* Proceedings of the Forth International Congress of Thracology, Rotterdam, 24-26 September 1984. Leiden-Sofia, 1989, 135-142.

Bouzek J. 2005: Urbanisation in Thrace. - In: *BAR International Series 1350.* The Culture of Thracians and their Neighbours. Proceedings of the International Symposium in Memory of Prof. Mieczyslaw Domaradski, with a Round Table "Archaeological Map of Bulgaria", Edited by Jan Bouzek and Lidia Domaradzka. Oxford, 2005, 1 -8.

Bouzek J. 2007: Thracian Thalassocracy: Fact or Fiction?. - *Acta Musei Varnaensis,* V, Античните цивилизации и морето - Международна конференция в чест на проф. Михаил Лазаров, Варна, 13-15 октомври 2004 г., Книгоиздателство ЗОГРАФ. Варна, 2007, 109-120.

Bouzek J., L. Domaradzka 2002: More than 300 Talents from the Emporia for Kersobleptes (With Reference to Demosthenes, Against Aristocrates 110). - In: *Thrace and the Aegean*. Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology, Thrace and the Aegean, Sofia-Yambol, 25-29 September 2000, Volume I. Sofia, 2002, 391-398.

Bouzek J., L. Domaradzka 2007: The Greek Emporion Pistiros Near Vetren Between Creater Powers: 450-278 BC. - In: *Thrace in the Graeco-Roman World*. Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 86-94.

Brixhe C. 2006: Zone et Samothrace: lueurs sur la langue thrace et nouveau chapitre de la grammaire comparee?. - *CRAI,* Janvier-Mars 2006. Paris, 121-146.

Callatay F. 1991: Le roi thrace Mostis et une surfrappe d'un Alexandre Tardif de Mesmbria (Planche II). - *Ruvue Belge de Numismatique et de Sigiligraphie,* CXXXVII, 1991, 37-45.

Cary M. 1752: *Histoire des rois de Thrace et de ceux du Bosphore Cimmerien eclarcie par les medailles.* Paris, M.DCC.LII. (1752).

Casson St. 1926: *Macedonia, Thrace and Illyria. Their Relations to Greeece from the earliest Times down to Time of Philip, son of Amyntas.* Oxford, 1926.

Christov Iv. 2008: The Thracian Residence, Fortress and Sanctuary of the Odryssae Tsars in Sredna Gora. Fifth to Fourth Century BC. - В: *По пътя на миналото.* Сборник научни статии по повод 65-годишнината на д-р Георги Китов. ИК *Арос.* София, 2008, 213¬ 220.

Delemen I. 2006: An Unplundered Chamber Tomb on Ganos Mountain in Southeastern Thrace. - *American Journal of Archaeology,* 110, 2006, 251-273.

Detschev D. 1976: *Die Thrakishen Sprachreste*. Wien, 1976 (2).

Domaradzka L. 2005: Graeco-Thracian relations in the Upper Maritza valley (5th-4th c. B.C.) (based on epigraphic evidence). - In: *BAR International Series 1350.* The Culture of Thracians and their Neighbours. Proceedings of the International Symposium in Memory of Prof. Mieczyslaw Domaradski, with a Round Table "Archaeological Map of Bulgaria", Edited by Jan Bouzek and Lidia Domaradzka. Oxford, 2005, 19-26.

Droysen G. 1886: *Allgemeiner historischer Handatlas.* Bielefeld und Leipzig. 1886.

Dumont A., Th. Homolle 1982: *Melanges d'archeologie et d'epigraphie*. Paris, 1892.

Duridanov Iv. 1985: Thrakische Eigennamen in den Mykenischen Texten. - *Linguistique balkanique,* XXVIII, 1. Sofia, 1985, 5-12.

Erim-Özdogan A. 2005: An early coastal Sacred Place in NW Marmara, Menekshe Chatagi/Tekirdag/ Turkey. - In: 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. *Abstracts. List of Participants.* Athens, 2005, 21-22.

Fol Al. 1996: Thracia Pontica: Twenty Years later. - *Colloquia Pontica,* I, 1996, 1-12.

Fol Al. 2000: Odrysische Siedlungsorte unter Kotys I und Kersebleptes. - *Thracia,* 13, Studia in memoriam Velizari Velkov. Serdicae, 2000, 91-99.

Foucart P. 1909: Les Atheniens dans la Chersonese de Thrace au IV-e s. - In: *Memoires de l'Academie des Inscriptions et Belles Lettres,* 38. 1909, 2-e partie, 83-120.

Head B. 1911: *Historia Nummorum. A Manual of Greek numismatics.* Oxford, 1911 (2).

Höck A. 1891: Des Odrysenreih in Thrakien im fünften und vierten Jahrhundert v. Chr. - *Hermes,* Zeitschrift für classische Philologie, 26 Band. Berlin, 1891, 76-117.

Höck A. 1891a: Der Odrysenkönig Hebrytelmis. - *Hermes,* Zeitschrift für classische Philologie, 26 Band. Berlin, 1891, 453-462.

Höck A. 1904: Zur Geschichte des Thrakerkönigs Kotys I. - *Klio,* 4, 1904, 265-269.

Ilieva P. 2007: Thracian-Greek συμβίωσις on the Shore of the Aegean. - In: *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 212-226.

Isaac B. 1986: The Greek Settlements in Thrace until Macedonian Conquest. - *Studies of the Dutch Archaeological and Historical Society,* Vol. X, Edited by B.H.Isaac and J.G.P.Best. E.J.Brill. Leiden, 1986.

Lexicon der Antike. Leipzig, 1977.

Lichardus J. Al. Fol, L. Getov, F. Bertemes, R Echt, R Katinčarov, Il. Iliev 2000: *Forschungen in der Mikroregion von Drama (Südostbulgarien). Zusammenfassung der Hauptergebnisse der bulgarisch-deutschen Grabungen in der Jahren 1983-1999.* Dr. Rudolf Habelt GMBN. Bonn, 2000.

Loukopoulou L. 2002: The "Prosodos" of the Thracian Kings. - In: *Thrace and the Aegean.* Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology, Thrace and the Aegean, Sofia-Yambol, 25-29 September 2000, Volume I. Sofia, 2002, 345-353.

Loukopoulou L. 2005: Addendum on the Inscription of Vetren: Custom Duties of the Odrysian. - In: *The Culture of Thracians and their Neighbours.* Proceedings of the International Symposium in Memory of Prof. Mieczslaw Domaradzki, with a Round Table "Archaeological Map of Bulgaria", *BAR International Series* 1350. Oxford, 2005, 13-18.

Loukopoulou L. 2007: The Thracian Bone of Contention. - In: *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 339-343.

Matsas D. 1991: Samothrace and the Northeastern Aegean: The Minoan Connection. - In: *Studia Troica,* 1, 1991, 159-179.1991, 159-179

Matsas D. 2007: Archaedological Evidence for Greek-Thracian Relations on Samothrace. - In: *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 387¬ 402.

May J. M. F. 1950: *Ainos. Its History and Coinage 474-341 BC.* London, 1950.

McGregor M. F. 1987 (1993): *The Athenians and their Empire.* University of British Columbia Press. Vancouver, 1987 (1993).

Meggis R. 1963: The Crisis of Athenian Imperialism. - *Harvard Studies in Classical Philology,* Vol. 67, 1963, 1-36.

Meiggs R. 2002: *The Athenian Empire,* Clarendon Press. Oxford, 1972, (2002).

Mihailov G. 1955: La legende de Teree. - *ГСУ, ФФ,* 50, 2, 1955, 81-197.

Parissaki M.-G. 2002: Greeks and pre-Greeks in Society of Abdera. The Evidence of Prosopography and Omomastics. - In: *Thrace and the Aegean.* Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology, Sofia-Yambol, 25-29 September 2000, Volume I. Sofia, 2002, 463-468.

Pelekidis Ch. 1994: The Greeks in Thrace. - In: *Thrace.* Athens. 1994, 98-113.

Picard O. 2007: Esquisse d'une histoire des rapports economiques entre Grecs et Thraces. - In : *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 464¬ 473.

Porojanov K. 1986: Les ports anciens de la ville de Sozopol (d'apres les donnees d'archeologie sous-marine). - In: *Thracia Pontica,* 2, deusieme symposium international, Sozopol, 4-7 octobre 1982. Jambol.1986, 158-165.

Porozhanov K. 1995: La Guerre de Troie, les troyens et leurs allies dans l'Iliade. - *Thracia,* 11, Studia in honorem Alexandri Fol, 1995, 113-122;

Porožanov K 1997: La cavalerie thrace. - In: *Thrace Ancienne.* Actes du 2-e symposium international des etudes Thracienne, Vol. 2. Komotinti, 1997, 515-522.

Porozanov K. 2000: La ville thrace de Mesambria sur la cote de la mer Noire. - *Thracia,* 13, Studia in memoriam Velizari Velkov. Sofia, 2000, 345-350.

Porozhanov K. 2000 a: Thracia Pontica. - In: Fol, Al., K. Jordanov, K. Porozhanov, V. Fol. *Ancient Thrace.* Sofia, 2000 a, 27-40.

Porozhanov K. 2003: The Odrysian Prince Seuthes - the Thracian Ruler of the European Coast of the Sea of Marmara. - *Orpheus,* 11-12 (2001-2002), 2003, 133-137.

Porozhanov K. 2004: Thracian Kings-Gods-Heroes as founders of Hellenic *apoikiai* in the sea of Marmora and the Black sea regions. - In: *ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΙΑ'Διεθνούς Συνεδρίου Κλασσικών Σπουδών της F.I.E.C.,* ΚΑΒΑΛΑ 24-30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1999, Εις μνήμην Νικολάου Ά. Λιναδάρα, ΤΟΜΟΣ Γ'. ΑΘΗΝΑΙ, 2004, 514-521.

Porozhanov K. 2005: Salmydessos - an *Orphikos* and *Axeinos* Part of Thracia Pontica. - *Thracia* XVI, in honorem X congressus studiorum Thracicorum, Graecia 2005, Institute of Thracology. Serdicae, 2005, 21-34.

Porozhanov K. 2007: Le maître de la Thrace Propontique, Seuthes (d'apres l'Anabase VII de Xenophon). - In: *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 500-503.

Porozhanov K. 2009: The Residences of the Odrysian Rulers. - *Thracia,* 18, In Memory of Alexander Fol. *Professor Alexander Fol* Centre of Thracology, Eyes Advertising Agency. Sofia, 2009, 255-270.

Portalski Al. 2007: Lydia, Miletus and Athens at the Thracian Chersonessus. - *Thracia,* XVII in honorem annorum LX Cirili Yordanov. *The Professor Alexander Fol* Institute of Thracology. Sofia, 2007, 123-134.

Psoma, S. 2002: Le monnayage de Sparadokos des Odryses. Un etat de la question. - In: *Thrace and the Aegean.* Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology, Sofia-Yambol, 25-29 September 2000, Volume II. Sofia, 2002, 513-522.

Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswiessenschaft. Neue Bearbeitung von Georg Wissowa, Kroll u.a.. Stuttgart, 1894 sqq.

Robert J. et L. 1972: Bulletin Epigraphique. - *Revue des Etudes Grecques,* tome LXXXV, Nos 406-408, Societe d'edition "Les belles lettres". Paris, 1972, p. 423-424, N 284.

Salač A. 1931: Un decret inedit de la ville d'Odessos. - *BCH,* 55, 1931, 43-57.

Sayar M. 1998: *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, Griechische und Latenische Inschriften.* Velag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien, 1998, S. 502 mit 86 Abbildungen im Text, 215 Photos auf 51 Tafeln, 5 Faltkarten und einer Falttafel.

Soesbergen P. van 1979: Thracian Personal, Ethnic and Topographical Names in Linear A and B. - *Kadmos,* 18, 1979, 26-39.

Soesbergen P. van 1982: Thracian Personal, Ethnic and Topographical Names in the Bronze Age Linear A and B Texts from Crete and Greek Mainland. - In: *Le monde thrace.* Actes du 2-eme Congres international de thracologie. Bucarest, 1976. Volume selectif. Paris-Roma-Montreal-New York, 1982, 322-331.

Soesbergen P. van 1983: "Thracian" Onomastica in Mycenaean Linear. - In: *Ancient Bulgaria,* Part 1. Nothingham, 1983, 199-211.

Stonk J. P. 1986: "Wreckage at Salmydessos". - *Thracia Pontica,* III, troisieme symposium international, Sozopol 1985. Sofia, 1986, 203-215.

Stonk J. P. 1991: Conditions for Colonization: Calpes Limen and Salmydessos. - *Thracia Pontica,* IV, quatrieme symposium international, Sozopol,1988. Sofia, 1991, 97-108.

Thompson M., O. Morkholm, C. M. Craay. 1973: *An Inventry of Greek Coins Hoards.* New York, 1973.

Tomaschek W. 1980: *Die alten Thraker. Eine ethnologische Untersuchung.* Verlaf der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien, 1980.

Tsatsopoulou P. 1997: Excavations at Aegean Mesembria in the last decade. - In: *Thrace Ancienne.* Actes du 2-e symposium international des etudes Thracienne, Vol. 2. Komotinti, 1997, 615-630.

Tsatsopoulou-Kaloudi P. 2001: *Mesembria-Zone.* Ministry of Culture. Archaeological Receipts Found. Athens, 2001.

Tsatsopoulou P. 2007: The Colonies of Samothrace: Topography and Archaeological Research. - In: *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 648¬ 656.

Tsatsopoulou P. 2009: Archaeological site of Zone.Informations. Editing and Printing: Epikoinonia Ltd. Komotini, 2009.

Velkov V. 1978: Die Thrakische Stadt BIZYE. - In: *Studia in honorem V. Beschevliev.* Sofia, 1978, 174-181.

Velkov V., L. Domaradzka 1994: Kotys I (383/382-359) et *l'emporion* de Pistiros en Thrace. - BCH, 118, 1994, 1-15.

Vlahov K. 1985: ΣΤΟΜΙΑΝΟΣ - ein thrakischer Heros beschützer der Schiffahrt. - *Thracia Pontica,* II, deusieme symposium international, Sozopol, 4-7 octobre 1982. Jambol, 1985, 360-364.

West A. B. 1929: Fifth and Fourth Century Gold Coins from the Thracian Coast. - *Numismatic Notes and Monographs* (American Numismatic Society), 1929.

Yağız O. 2007: Anses d'amphores timbrees trouvees a Tekirdağ-Karaevlialti (ancien Heraion Teichos). - In: *Thrace in the Graeco-Roman World.* Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Komotini - Alexandroupoli 18-23 October 2005. Athens, 2007, 698-704.

Yağız O. 2008: Les monnaies d'Heraion teichos. - *Anatolia Antiqua,* XVI (2008), 107¬ 117.

STUDIA THRACICA 14

КАЛИН ПОРОЖАНОВ

ОДРИСКОТО ЦАРСТВО,
ПОЛИСИТЕ
ПО НЕГОВИТЕ КРАЙБРЕЖИЯ
И АТИНА
от края на VI век
до 341 г.пр.Хр.

Рецензенти:
проф. д.ист.н. Валерия Фол,
проф. д.ист.н. Кирил Йорданов,
проф. д.ист.н. Димитър Попов

Оформление на корица Университетско издателство

Тираж 300 Формат 70/100/16 Печатни коли 18,3
Пореден номер 101 от Издателския план за 2011 г.

Университетско издателство „Неофит Рилски"
Благоевград, ул. Иван Михайлов 66